STUDIA ARTISTARUM

Études sur la Faculté des arts dans les Universités médiévales

12

Logica Morelli

STUDIA ARTISTARUM

Études sur la Faculté des arts dans les Universités médiévales

Sous la direction de

Olga Weijers
Constantijn Huygens Instituut
KNAW – La Haye

Louis Holtz
Institut de Recherche et d'Histoire des Textes
CNRS – Paris

STUDIA ARTISTARUM
Études sur la Faculté des arts dans les Universités médiévales

12

Logica Morelli

edited from the manuscripts
with an introduction, notes and indices

by

Joke Spruyt

BREPOLS

typeset by

Typographica Academica Traiectina, Utrecht

©2004 BREPOLS PUBLISHERS, Turnhout

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior permission of the publisher.

D/2004/0095/101
ISBN 2-503-51724-2

CONTENTS

Preface 7

Introduction 9
1. General background of the *Logica Morelli* 9
2. About the manuscripts and the author 10
3. The contents of the *Logica Morelli* 14
3.1. On the logic of terms 15
3.2. On the logic of propositions 16
3.3. On argumentation 18
3.3.1. The description of consequences 20
3.3.2. Rules of valid inference 24
3.3.3. Specific rules of consequence 27
3.4. On universals and categories 29
3.5. On the *ars obligandi* 29
4. A comparison between the *Logica Morelli* and Pedro de Castrovol's *Opus logice* 30
4.1. Introductory topics 30
4.2. The division of terms 34
4.3. On the supposition of terms 41
4.4. The semantic behaviour of terms in modal contexts 47
5. Ratio edendi 48

Bibliography 51

TEXTUS

Argumentum 57
Sigla 63
De introductionibus 65
Prima pars: De terminis 67
Secunda pars: De propositionibus earumque probationibus 107
Tertia pars: De argumentatione 203
Quarta pars: De predicabilibus et predicamentis 271
Quinta pars: De obligationibus 315

Index locorum 335
Index nominum 337
Index verborum et rerum notabilium 339
Index sophismatum et exemplorum 375

PREFACE

Despite the fact that the identity of its author is as yet unknown, it nevertheless seemed useful to edit the *Logica Morelli*, a work of Spanish origin, dating from the second half of the fifteenth century. This textbook of *Logic*, a compilation of the material used for introductory courses on logic, gives us a good idea of the way in which logic was taught and practiced at Spanish universities in the late Middle Ages.

I would like to thank all the people who have contributed to the completion of this book. I am greatly indebted to the Conservators of the manuscript collections of many libraries, especially the ones of Zaragoza and Sevilla. I am deeply grateful to Professor L.M. de Rijk for letting me share in his vast knowledge and experience. Professor C.H. Kneepkens and Dr E.P. Bos have been of great help by supplying me with information about some sources. I would also like to express my gratitude to Professor Angel d'Ors, who was so kind as to share his information with me about related Spanish texts on logic.

I am very grateful to Dr Olga Weijers and Dr Louis Holz, Directors of the *Studia Artistarum*, for giving me the opportunity to publish the manuscript in their series of prestige. Sincere thanks are also due to Ivo Geradts and Johannes Rustenburg of *Typographica Academica Traiectina*, for the great care expended on the preparation of the manuscript.

INTRODUCTION

1. *General background of the* Logica Morelli

The present edition is of an introductory *Sum of Logic*, found in the libraries of Sevilla and Zaragoza, which in the Zaragoza copy is entitled "Logica Morelli".[1] This *Logica*, which presents a complete account of the material usually discussed in late mediaeval textbooks, seems to neatly testify to the way in which logic was taught in fifteenth-century Spain.

Studies by Muñoz Delgado and others have shown that modern scholarship has acquired quite a vivid picture of the curriculum and teachers employed by the University of Paris, the European centre of excellence for scholastic logic during the late Middle Ages. Nominalism in Paris flourished at the end of the fifteenth century, and until about 1520, this university "was a centre of tremendous logical activity."[2] Many Spaniards who had studied at the university of Paris returned to teach in Spain afterwards, and the Spanish universities organised their education in logic along similar lines as they had been taught in Paris. The art students in Paris (young boys in their early teens) all devoted two years of study to logic: in their first year they studied Peter of Spain and subjects such as exponibles,[3] consequences and insolubles and in their second year they turned to Porphyry's *Isagoge*, and Aristotle. It was not until in their second year that the students were confronted with metaphysical questions. The situation was more or less the same in Spain, where the study of logic comprised two years as well. In Salamanca, for instance, students were required to start off with a course on terms, to be followed by studies on the first tract of Peter of Spain and the *Parva logicalia* (or treatises on

1. Earlier I have compiled a separate working-edition of the section on consequences; see Joke Spruyt, 'A Fifteenth-Century Spanish Treatise on Concequences', in *Vivarium* 37 (1999), pp. 178–257.
2. See E.J. Ashworth, *Language and Logic in the Post-Medieval Period*, Dordrecht (D. Reidel Publishing Company), 1974, pp. 6ff., and the literature mentioned there.
3. Exponible propositions are propositions that do not have a clear meaning, owing to the fact that they contain a syncategorematic word, or a word that has a syncategorematic word included in it; consequences are propositions connected by an inferential sign, and insolubles are paradoxical sentences. For detailed accounts of these topics see the relevant articles in Norman Kretzmann, Anthony Kenny and Jan Pinborg (eds.), *The Cambridge History of Later Medieval Philosophy*, Cambridge (Mass.), 1982.

things like supposition and appellation) and syllogisms; the programme concluded with exponibles, insolubles and obligations.

The *Logica Morelli* is a Spanish compilation of the material used for introductory courses on logic. That it is an introductory work can be gathered from the contents of the treatise, which is divided into five parts:

1. the first part covers the logic of terms, including the so-called properties of terms, ampliation and appellation,
2. the second part deals with the logic of propositions, including their diverse *probationes*,
3. the third part is devoted to the theory of argumentation (which includes a section on syllogistics and one on consequences),
4. the fourth part presents the doctrine of the predicables and the categories,
5. the fifth and final part of the *Logica* is devoted to the doctrine of the so-called *obligationes*.

The first three parts of the treatise are arranged along the same lines as Peter of Spain's *Tractatus*, containing, in addition, a section on consequences; the last two parts deal with more advanced topics, namely the material discussed in Porphyry's *Isagogè* and Aristotle's *Categories*, and the theory of obligations, sets of more complicated rules encompassing the contextual features of argumentation. The work does not address any metaphysical issues, although it occasionally makes reference to them, only to say that this is not the place to discuss them. Besides the contents of the treatise, evidence of its introductory nature can also be found in the didactic suggestion featuring in the opening of the treatise.[4]

Before going into details about the treatise, I shall first present a short description of the manuscripts.[5]

2. *About the manuscripts and the author*

The two manuscripts we have at our disposal are written in a similar hand, but do not seem to be related to each other. At times they have different readings, and they both have omissions occurring in different places. This distinction between the Sevilla and Zaragoza codexes suggests that the two scribes each must have had access to some other copy.

The first copy is extant in the Biblioteca del Cabildo Metropolitano in Zaragoza under the siglum 15–57 (formerly "Reg. 922"). This codex of 134 folios of one column each was written in the fifteenth century. In

4. See below, our section 3.
5. This description can also be found in Spruyt, *op. cit.* (1999).

the colophon it is dated "Anno Domini MCCCCLXXVI".[6] The manuscript in question contains two other tracts, and our tract on logic is found in between. The first five folios are not numbered, and the sixth one is numbered "1".

The first item, which is an anonymous incomplete tract on syllogistic figures, opens as follows:

> STUDIOSISSIME perquisivi ut⟨rum⟩ illa figura quam dat Aristotiles in primo libro priorum esset faciliter manifesta et clara omnibus desiderantibus eam scire ... *etc.*

On the sixth folio, the same hand begins with a complete copy of our *Logica*, renumbering the folios from 1 onwards (which is quite unusual, as a matter of fact):

> 1r: LOGICA EST RATIOnalis scientia ... *etc.*

The text has been written in one column, with a rather large margin on the right side, which is sometimes used for adding a few glosses, particularly on the first pages. Sometimes the margins at the top and the bottom of the page are used for that purpose as well. The work winds up on fol. 142r.

The first folios on which the text of the *Logica* is found contains several glosses. Thus fol. 1r has the gloss:

> Nota. Secundum Scotum logica est clavis aurea pupureijs argumentis decorata, per cuius auxilium ...*(?)* libri philosophie reservantur. Vel aliter secundum Abicennam*(!)* logica est que tractat de secundis intentionibus adiunctis primis ... *etc.*

On fol. 1r the marginal gloss is found:

> Nota secundum Albertum quod signum se extendit uno modo ad omne illud quod apprehensum facit aliquid evenire in cognitionem alicuius ... *etc.*

On the next page, after the *Logica*, a fresh start has been made with a grammatical tract, still in the same hand:

> ⟨S⟩ECUNDUM QUOD DICIT philosophus primo etichorum capitulo 4° in illa parte in qua docetur incidentaliter quomodo inventores scientiarum et preactores circa earum materi⟨a⟩s diversimode se habent, principia artium non solum sunt artium dimidium ymo plus quam dimidium ... *etc.*

Like the first one, this tract is incomplete. It breaks off on fol. 145.

The other copy is found in codex 7-3-13 of the Biblioteca Capitular Colombina in Sevilla. It is described in a recently published catalogue of manuscripts of the Columbina library, by José Francisco Sáez Guillén, under the title "Logica.—S. xv."[7] According to the description, it is a paper

6. Unfortunately I was unable to obtain more information about this manuscript at present.
7. José Francisco Sáez Guillén, *Catalogo de manuscritos de la Biblioteca Colombina de Sevilla*, Institucíon Columbina, Sevilla, 2002, p. 527, no. 438.

and parchment manuscript, which contains illustrations. The *in quarto* manuscript of 215 × 145 mm. contains 145 folios, of 30 to 35 lines each. Our text is written in one column of about 30 lines each, in a handwriting very similar to that of the Zaragoza manuscript. In many places the text is extremely difficult to read as a result of damp stains. On the first folio a later hand wrote a title "Guillelmus Ferrer Logica M*(!)*".[8] Our *Logica* begins on the second folio and ends on the page that is numbered 132^{r}, but is in fact 142^{r}, because the numbers "102-(in fact "1012"!)-111" are used twice. In the upper margin of fol. 2^{r}, the same hand of fol. 1^{r} added the old siglum "C'Z. Tab. N° 6° 113". The scribe frequently writes hispanisms such as "sich", "tunch", "diferentia", "discribere", "neguare", "sequella", and so on instead of "sic", "tunc", "differentia", "describere", "negare" and "sequela".

The *Logica* found in this manuscript (fols. 2^{r}–132(=142)^{r}) has the following *incipit*:

> LOGICA EST rationalis scientia veri a falso discretiva. Primo logica dicitur rationalis scientia. Et in hoc convenit cum aliis scientiis seu artibus liberalibus ... *etc.*[9]

The colophon runs as follows:

> DEO GRATIAS. Laus tibi sit Christe, quia liber explicit iste. littera non est formosa set est bene studiosa. guil'ermus ferer vocatur quis(!) scripsit. benedicatur virgo laudetur postquam finis libri habetur detur pro pena scriptori gloria eterna. Amen.

On folio 133(=143)^{r} some other contemporary hand started copying another tract, leaving some room for a rubrica, "A", even though the text opens with the complete word "ad". The *incipit* is that of the well-known tract by Petrus Thomae OFM, which has been preserved under different names in quite a number of manuscripts:

> Ad evidentiam distinctionis predicamentorum sic intendo procedere. Primo enim ponam alica necessaria; secundo conculdam(!) alica probabilia. Quantum ad primum primo permittam(!) alicas distinctiones, secundo declarabo alicas propositiones.

On the first fly-leaf of the Zaragoza copy, the treatise is given the title "Logica Morelli". The Sevilla copy only has "Logica M" in the same hand. It is likely to assume that "Morellus" is a nickname, but as yet we do not know who it belongs to. The author is obviously a Spanish master who skillfully compiled his introductory work from textbooks that were current in Southern Europe in the fourteenth and fifteenth centuries.

8. Guillelmus Ferrer is probably the name of the scribe, as can be gathered from the colophon cited below.

9. For the continuation see our section 2, below.

As far as the origins of this handbook are concerned, Angel d'Ors already drew our attention to striking similarities between the *Logica Morelli* and the logic of Pedro de Castrovol.[10] In his edition of the section *De obligationibus* of this logic, D'Ors has offered some details about Pedro de Castrovol's life and works. Little is known of this Franciscan but that he was born in Mayorga, kingdom of Léon, and was a prominent representative of the scotist school in Spain at the university of Lérida. His Logic was printed in 1490.

The section *De consequentiis* in the *Logica Morelli* is litterally the same as the treatise in Pedro de Castrovol's *Opus logice*. Further study of the two treatises has shown that they are quite similar in other respects as well. There are differences too between the works too, however. First of all the order in which the treatises occur is not the same. Furthermore, the *incipits* are different. Again, on occasion *Logica Morelli* is more elaborate than Pedro's *Opus logice*, but most of the time it is the other way round. Finally, and this is a point worth noting, there is at least one significant doctrinal difference I have found so far in the treatise, under the heading of supposition.

Angel d'Ors suggested to me that *Logica Morelli* (hereafter also referred to as *LM*) might well be an earlier version of Pedro de Castrovol's *Opus logice*.[11] It seems reasonable to assume that the handbook was written somewhere in the second half of the fifteenth century, considering the reference made to 'Ferdinandus' (II 19), the King of Aragon who reigned from 1479 to 1516. The name Morellus could have been the (nick)name of some student of his or a copyist's. Based on the information gathered so far, there is a lot to say for this general assessment of the manuscript, although further research is required to corroborate this conjecture about the identity of its author. Below (see my section 4) I shall compare *LM* and Pedro de Castrovol's *Opus logice* (hereafter cited as *OL*).

10. For a complete survey of the contents of Pedro de Castrovol's Logic, see V. Muñoz Delgado, 'La "Logica" (1490) de Pedro de Castrovol', in *Antonianum* 48 (1973), pp. 16–208. For specific doctrinal issues, see Angel d'Ors, 'La doctrina de las propositiones hipotéticas en la "Logica" de Pedro de Castrovol', *Antonianum* 60 (1985), pp. 123–129, and Paloma Perez-Ilzarbe, 'Una respuesta al problema de los insolubiles: La *Logica* de Pedro de Castrovol', in *Caduernas Salmantinos de Filosofia* 20 (1993), pp. 179–189.

11. Private communication.

3. *The contents of the* Logica Morelli[12]

The treatise opens with two preliminary remarks about the art of logic. First logic is defined in the usual manner as the "rational skill of discerning between what is true and what is false". The components of this definition are then explained. Because of its rational nature, logic is identified as one of the seven liberal arts, which are all *scientie rationales*, owing to the fact that they are founded in a rational subject, namely the rational soul:[13]

> *De int.* 1: Logica est rationalis scientia veri a falso discretiva. Primo logica dicitur 'rationalis scientia'. Et in hoc convenit cum aliis scientiis seu artibus liberalibus, scilicet cum gramatica, rhetorica, geometria, arismetica, musica et astrologia, que omnes dicuntur scientie rationales a subiecto rationali in quo sunt, scilicet in anima rationali.

The discretive nature of logic is explained as the *proprium* that sets logic apart from logic from the other liberal arts:

> *Ibid.*: Secundo logica dicitur 'veri a falso discretiva' ad differentiam aliarum artium seu scientiarum, quia ad solam logicam pertinet verum a falso discernere et econverso.

Next the author gives an alternative definition, in which logic is equated with "dialectic" and called "the art of disputation". Subsequently a description is given of the position of logic amongst the other liberal arts:

> *Ibid.*: Vel aliter et brevius describitur sic: logica seu dialetica est ars disputationis. Primo in descriptione ponitur ly 'ars', et in hoc convenit cum aliis artibus supradictis. Secundo ponitur ly 'disputationis' ad differentiam aliarum artium liberalium predictarum, quia sola logica seu dialetica dicitur ars disputationis. Disputatio est actus rationabiliter opponendi et rationabiliter respondendi.

This division of the *Logica* is accompanied by a didactic piece of advice, to the effect that it is better to start the study of logic with the second rather than with the first part, because it is easier for tyrones to fathom the logic of propositions than the logic of terms:

> *De int.* 2: [...] quia materia prime partis, scilicet terminorum, est difficilior quam materia propositionum, idcirco propter ipsorum terminorum difficultatem et puerorum pro quibus sunt primitus consulo ante primam partem huius logice secun-

12. Professor de Rijk has presented an interesting account of semantic issues featuring in the section on terms and propositions; see L.M. de Rijk, 'Logica Morelli. Some notes on the Semantics of a Fifteenth Century Spanish Logic', in Ignacio Angelelli and Paloma Pérez-Ilzarbe eds., *Medieval and Renaissance Logic in Spain.* Acts of the Twelfth European Symposium on Medieval Logic and Semantics, held at the University of Navarre (Pamplona, 26–30 May 1997), Hildesheim *etc.* (Georg Olms Verlag), 2000; pp. 209–224.

13. All quotations are from the Zaragoza copy.

dam partem legi, scilicet materiam propositionum, saltem usque ad materiam probationum, quia puerorum ingressus facilior est in materia propositionum quam in materia terminorum.

3.1. *On the logic of terms*

The first Part of the *Logica* opens (1, 1–7) with an interesting dicussion of the notions of 'sign', 'signifying' and 'significative'. Next *terminus* is defined (1, 8) as an incomplex concept in the soul or something expressed in words or in writing that is significative in a non-complex way, and thus the definition comprises mental, vocal and written terms.

Subsequently the treatise presents (1, 10–38) twelve divisions of incomplex terms. First (1, 10) incomplex terms are divided into categorematic and syncategorematic terms, and those that are partly categorematic and partly syncategorematic, such as adverbs of time and place (e.g. *ubique*, *semper*) as well as substantivated quantifiers (e.g. *aliquid*, *omnia*). The remaining divisions all concern categorematic terms. The second division (1, 12) is into concrete and abstract terms, the third (1, 13–14) is into absolute and correlative terms—a term of the latter type is defined as a term that cannot be understood without understanding the opposite term with regard to which it is called correlative (such as the pairs *pater-filius/filia*, and *dominus-servus*). The fourth division (1, 14–17) concerns disparate, convertible and opposite (i.e. contrary, contradictory, relatively opposed, and privatively opposed) terms. The fifth division (1, 18–20) is into superior and inferior terms (e.g. *animal* compared to *homo* and the other way round, respectively). The sixth division (1, 21) is into opposite or real terms and *termini ficti* (i.e. signifying a *res ficta*, such as 'chimaera' and 'vacuum').

The seventh division of categorematic terms (1, 22) concerns the *dicta simpliciter* and the *dicta secundum quid*. The former type are terms without a restrictive, ampliative or some other addition which prevents it from designating its principal significate, such as *homo*, *animal*. Their counterparts are phrases such as *albus secundum dentes*, *homo corruptus*, in which the principal significates of *homo* and *albus* are qualified. In this context the author introduces and explains the labels *terminus diminuens* (1, 23), *terminus distrahens* and *terminus ampliativus* (1, 24). The eighth division (1, 25–27) is into finite and infinite terms, the ninth (1, 28–30) into positive and privative terms, the tenth (1, 31–32) into terms of first and second intention or imposition, the eleventh (1, 33–34) into common and discrete or singular terms, and the twelfth and last one (1, 35–38) concerns immediate as opposed to mediate terms—the former are terms owing to which a proposition cannot be proved, that is, analysed into protocol sentences, whereas the latter are such that a proposition can be proved. The mediate terms are divided into resoluble, exponible and officiable ones.

The next section on the logic of terms is devoted to the properties of terms, viz. supposition (I, 39–97), including six divisions of supposition (material-personal, and five kinds of personal supposition), ampliation (I, 98–114) and appellation (I, 115–118). The discussions of these properties are each accompanied by a number of rules.

3.2. *On the logic of propositions*

The second Part of our treatise deals with the ins and outs of *propositio*. It divides into two main sections, i.e. a section on the proposition (II A), which presents the definition of proposition in general, and one on the so-called *probationes propositionum* (II B).

The second Part opens with the definition of proposition:

> II, 1: Propositio est oratio indicativa perfecta vera vel falsa aut equivalens.

The phrase "aut equivalens" is added for two reasons, the author says:

> *Ibid.:* Quinto ponitur ly 'equivalens' propter duo. Primo quia si aliqua littera vel sillaba vel dictio vel oratio imponitur ad significandum tantum sicut aliqua propositio, tunc talis potest dici propositio seu equivalens propositioni. Secundo propter conditionalem vel expletivam, compositam ex partibus coniunctis, que apud logicos bene dicitur propositio vel saltem equivalens propositioni, licet non sit oratio indicativa; ut cum dicitur 'si homo esset asinus, homo esset rudibilis', et huiusmodi.

After the distinction between categorical and hypothetical propositions has been explained (II, 2), the former's nature and components (subject, predicate, copula) are discussed (II, 3–8). Next ten divisions of the proposition are dealt with. The first division of propositions is into the *propositio vera* and *propositio falsa* (II, 9–10), which is followed by an interesting discussion of the *significatum propositionis* (II, 11–13), and an explanation of the difference between the truth-value of a proposition on account of its *primaria significatio* and the one on account of its *secundaria significatio* (II, 14). The second division of propositions (II, 15–19) concerns the modality of the significate (*possibilis-impossibilis*, *necessaria-contingens*), accompanied by a distinction into natural and logical possibity and impossibility (II, 20–21). The third division bears upon the subject's grasp of the proposition, and thus propositions are divided into the following types: *scita*, *dubia vel nescita*, and *credita* (II, 26–32). The fourth division, concerning the mutual relationships between propositions, is into *repugnantes* and *compossibiles vel simul stantes* (II, 33–34). To the fifth division, into *de inesse* and *modalis*, the modality of the assertion, that is (II, 35–38), a list of modal terms, is added, among which the author includes the terms 'true' and 'false' (II, 36). The sixth division covers the quality of propositions (i.e. into affirmative and negative ones; II, 39–42), and

two rules are added regarding negation (II, 41–42). The seventh division concerns quantification; propositions are divided into *universalis*, *particularis*, *indefinita*, and *singularis* (II, 43–49), after which follow a set of rules relating to quantification in modal propositions (II, 50–52). The eighth division concerns the distinction between different types of categorical proposition according to their matter, the relationship, that is, between their subject- and predicate-terms. The classification of a particular proposition depends on whether a predicate can be merely affirmed, affirmed or denied, or merely denied of the subject in question; thus categorical propositions can be of the type *in naturali materia* (which includes four different kinds of predication), *in contingenti materia* or *in remota materia*, respectively (II, 53–55). The ninth division concerns the relationship between propositions quantified in different ways; this division is into *contrarie*, *contradictorie*, *subcontrarie*, and *subalterne* (II, 57–61). The discussion of this division includes the rules of inference governing their truth and falsity (II, 62–89). The last division concerns the different relationships of equivalence between categorical propositions (II, 90–99). Finally, the three ways of conversion of categorical propositions are discussed, viz. *conversio simplex*, *conversio per accidens* and *conversio per contrapositionem* (II, 100–112).

Following the account on the categorical proposition, attention is given to the different kinds of hypothetical proposition. First it gives a definition of hypothetical propositions: hypothetical propositions are ones in which more than one proposition is conjoined by a sign indicating a hypothetical conjunction, i.e. two or more categorical propositions or phrases that correspond with categorical propositions. Furthermore, the author explains that the opposite of a hypothetical proposition is not called a hypothetical proposition, but the opposite thereof (II, 113). Subsequently eight kinds of hypothetical proposition are taken into consideration, viz. *copulativa* (e.g. 'tu es homo, et tu es animal'; II, 115–119) *disiunctiva* (e.g. 'tu es homo, vel tu es animal'; II, 120–123), *rationalis* (e.g. 'homo currit, ergo animal currit'; II, 124–125), *conditionalis* (e.g. 'si tu es homo, tu es animal'; II, 126), *causalis* (e.g. 'quia tu es homo, tu es animal'; II, 127–129), *expletiva* (e.g. 'tu es homo, licet tu es animal'; II, 130–131), *similitudinaria* (e.g. 'ego curro, sicut tu curris'; II, 132–133), *localis* (e.g. 'ego sum ubi tu es'; II, 134–135), and *temporalis* (e.g. 'tu curris, dum tu moveris'; II, 136–137). Four rules are added:

[1] "Secundum quosdam oppositum ypotetice non dicitur propositio ypotetica" (II, 138),
[2] "Oppositum copulative equivalet disiunctive facte ex contradictoriis partium illius copulative" (II, 139);

[3] "Oppositum disiunctive equivalet copulative facte ex contradictoriis partium illius disiunctive" (II, 140);
[4] "Oppositum rationalis significat opposito modo ad propositionem rationalem, et oppositum conditionalis significat opposito modo ad propositionem conditionalem, et oppositum causalis significat opposito modo ad propositionem causalem; et ita de omnibus aliis speciebus" (II, 141).

The second main section of the second Part (II, 142–241) deals with the *probationes propositionum*, in the wake of the fourteenth-century Billingham tradition.[14] Making use of the twelfth division presented in the first Part, in which mediate terms as opposed to immediate terms were defined as those owing to which propositions can be verified or falsified by reducing them to simple protocol sentences, the author distinguishes three types of mediate propositions, viz. resoluble, exponible and officiable propositions (II, 144). Next their different verifications are discussed, in a way similar to what we find in treatises of the Billingham tradition. This discussion includes an extensive account of exclusive (II, 164–180), exceptive (II, 181–188) and reduplicative (II, 189–196) propositions. Next the remaining types of exponible propositions (containing exponible terms such as *idem* and *differt*, comparative and superlative terms, or *incipit* and *desinit etc.*) are dealt with (II, 197–226). The chapter winds up with the verification of modal propositions (II, 227–241).

3.3. *On argumentation*

The part on argumentation divides into two main sections, viz. a section on syllogism (III A) and one on consequences (III B). Starting off with the well-known Boethian definition of *argumentum* (III, 1), the third Part of our treatise proceeds with a description of the three kinds of argument, viz. induction, *exemplum*[15] and *enthymema* (III, 2). Next the author turns to an account of syllogism (III, 5–13)). In the remainder of the first main section, ample attention is given to the syllogistic modes and figures (III, 14–29).

14. See L.M. de Rijk, *Some 14th Century Tracts on the* Probationes Terminorum. *Martin of Alnwick O.F.M., Richard Billingham, Edward Upton and Others*. (= *Artistarium* 3), Nijmegen (Ingenium Publishers), 1982.

15. As usual, the way *exemplum* is instanced is indicative of the *couleur locale* of our treatise: "Exemplum est quo unum simile probatur per alterius similitudinem, ut cum dicitur "Anglicos contra Gallicos pugnare malum est; ergo Aragonenses contra Castellanos pugnare malum est". The same example is found in both the Zaragoza and the Sevilla manuscripts.

Part Three concludes with a detailed examination of *consequentie* (III, 30–171).[16] Like the rest of the treatise, it has a lucid structure and pays considerable attention to theoretical analyses of the items that are brought up. The rules are presented with great consideration for detail, such as the exact phrasing.

The contents of this section more or less matches the contents of Ralph Strode's *De consequentiis*. Furthermore, the technical language in this work can partly be traced back to the works of Paul of Venice, especially as far as the semantics of the proposition is concerned. Finally, our author is obviously familiar with semantical analyses presented by John Buridan, as appears on the way in which he handles issues pertaining to word order.[17]

Most of the rules introduced in *De consequentiis* (especially the general and specific ones) can be traced back to Strode's work,[18] but the way in which they are dealt with is different. While Strode postpones the discussion of his rules (the ways in which they can be 'proved' and possible objections to them) until after he has given a complete list, our author immediately proceeds to discuss their theoretical foundation and issues that relate to precise wording. (Below I shall compare the two treatises in greater detail.)

The opening chapter of this section starts off with a description of consequences in general and of the kinds of consequences that are studied in logic (III, 30–33). There are two ways in which the notion of consequence is described, namely from the perspective of the linguistic expression involved, and of the mental activity underlying it. The author's account of a valid consequence centres round the relationships between 'the first and adequate significate' (*primum et adequatum significatum*) of the

16. The following section (on consequences) of the present introduction was published earlier in Spruyt (1999). Fifteenth-century treatises on consequences are worth while to study, because they can give us some idea as to how and to what extent certain traditions (e.g. nominalism) were able to thrive during the late Middle Ages. It was particularly in the late fifteenth and sixteenth centuries that the theory of consequences formed a very important subject within Spanish logic. For Spanish developments on this score, see V. Muñoz Delgado, *La Logica Nominalista en la Universidad de Salamanca* (1510–1530) (Publicaciones del Monasterio Poyo, 11), Edita Revista 'Estudios', Madrid, 1964. For a more detailed account of some particularly interesting features of this tract, see Joke Spruyt, 'Some Remarks on Semantical Topics in Two Spanish *Tractatus de consequentiis*', in Pérez-Ilzarbe & Angelelli eds., *op. cit.* (2000), pp. 183–207.

17. For the familiarity of our author with Buridan's works on logic, particularly his semantic views, see Spruyt *op. cit.* (2000), pp. 183–207.

18. Quotations are from the edition by Wallace Knight Seaton, *An Edition and Translation of the* Tractatus De consequentiis *by Ralph Strode, Fourteenth Century Logician and Friend of Geoffrey Chaucer*, University of California, Berkeley Ph. D., 1973, reproduced as an authorized fascimile in 1981 by University Microfilms International, Ann Arbor, Michigan, U.S.A./London, England.

antecedent and of the consequent (III, 34). The opening of this section concludes with some remarks about causal consequences, of which it is said that they can cause some problems when talking about the validity of inferences (III, 37–38).

The subsequent passages discuss general rules of inference (III, 39–42), followed by an account of the inferential relationship between certain propositions, namely of inferences that seem to be valid but in fact are not (III, 42–44). Furthermore, we come accross the distinction between *consequentia materialis* and *consequentia formalis* (III, 45–47), and the rules "from the impossible anything follows", "the neccessary follows from anything" (III, 48), followed by a section on rules of *consequentia formalis* alone, containing eighteen rules of inference (III, 49–78). The next section (III, 79–112) deals with different kinds of terms that feature in propositions, and the rules that have to do with the relationships between these terms, viz. the relationships between an *inferius* and its *superius* and the other way round (III, 80–95), convertible and correlative terms (III, 96–104), and disparate and opposite terms (III, 105–112). Explicit attention is given to propositions that contain divine terms. The subsequent section is devoted to inferences governing categorical propositions (III, 113–150), with a discussion of consequences involving infinite and privative terms (III, 114–118), inferences pertaining to the quantity of propositions (III, 119–129), and the proofs of propositions (III, 130–136), consequences involving exclusive, exceptive and reduplicative propositions (III, 136–141), and, finally, consequences pertaining to a proposition interpreted in the composite and in the divided sense (III, 142–150). The concluding section of the Part on argumentation discusses inferential relationships between hypothetical propositions (III, 151–171).

3.3.1. *The description of consequences*

The opening of Morellus's section *De consequentiis* presents a description of all the elements a consequence consists of. The consequence is described in a similar manner as was done by Strode as an *illatio sive sequela consequentis ex antecedente*.[19] Based upon the opinion of others (*secundum quosdam*),[20] a further distinction is then made into valid and invalid consequences, i.e. *consequentia bona* and *consequentia mala* (III, 31). Subsequently an alternative description is given, viz. consequence as a 'rational' or 'conditional' proposition with an explanation of the dif-

19. Cf. Ralph Strode, *De consequentiis*, p. 1 (ed. Seaton), 1.1.01.

20. The idea of some people that any hypothetical proposition of the conditional or rational type can be called a consequence, but that some will only apply this label to the true ones is also found in Buridan, *De consequentiis* 3, (ed. Hubien), p 21^{16-20}.

ference between the two (III, 32).[21] The description of *consequentia* in general winds up with an explanation of the notions *antecedens* and *consequens* (II. 33) Our author is somewhat more elaborate on this subject than Buridan, for instance, showing how these concepts function in different ways in a conditional and in a rational proposition:

antecedens = in rationali propositio precedens vocaliter notam consequentie
= in conditionali propositio sequens immediate notam consequentie
consequens = in rationali propositio sequens notam consequentie
= in conditionali alia propositio, sive precedat sive subsequatur notam consequentie.

In this description the word *vocaliter* is used. In the next paragraph *antecedens* is defined again as a *propositio sequens mentaliter notam consequentie, que denotatur sequi ex consequente* (III, 34).

The remainder of the first chapter of our tract is devoted to the description of a valid consequence. These descriptions are rather like the ones given by Strode. A valid consequence is defined in our treatise as a

consequentia cuius primum et adequatum significatum antecedentis non potest esse absque primo et adequato significato sui consequentis,

or

cuius oppositum consequentis non potest stare cum suo antecedente. (III, 35)

For an invalid consequence the definition runs the other way round (III, 36). Strode defines thus:

consequentia bona dicitur cuius non potest esse sicut adequate significatur per consequens suum

and

dicitur consequentia non bona vel non valere quando stat esse sic sicut significatur adequate per suum antecedens licet non sit sicut significatur adequate per suum consequens. (*De consequentiis*, p. 1 (ed. Seaton), 1.1.02)

The expression *primum et adequatum significatum* refers to one of the significates of a proposition, as opposed to the secondary one. These two kinds of significates were distinguished by logicians in the wake of Paul of Venice.[22] This expression was already mentioned earlier in our treatise, in the section dealing with the signification of propositions. The adequate or total significate of a proposition is the result of the combination of all the parts that make up the proposition, whereas the partial significate is the

21. Buridan just mentions the difference between a hypothetical proposition conjoined by "si" and by "ergo", but does not give them the separate names of *conditionalis* and *rationalis* respectively; *De consequentiis* 3, (ed. Hubien), p. 21^{7-15}.

22. For the general background of this idea, see Gabriel Nuchelmans, *Late-Scholastic and Early Humanist Theories of the Proposition*, Amsterdam etc. (North Holland Publishing Company), 1980; p. 45ff.

result of the combination of only part of the propositions's elements. As an example the author uses *homo est asinus*, which adequately signifies *hominem esse animal*, and partially signifies *hominem esse*. Again, the primary (adequate) significate of a proposition is set apart from the secondary one; the primary (adequate) significate of e.g. *Sortes est homo* is *Sortem esse hominem* and the secondary one is *hominem esse animal*. The latter is what follows from the proposition we started off with.[23] This use of 'primary' and 'secondary significate' is closely linked up with Paul of Venice's terminology in the *Logica magna*, II, 11.[24]

Our author summarises his descriptions of the *consequentia bona* with the remark that for a consequence to be valid, it is merely required that the consequent follows from the antecedent, irrespective of whether they are both true or false; for a consequence to be invalid it is sufficient that the consequent does not follow from the antecedens. His last remark about what it means to concede or to deny a consequence seems to be a practical remark about how one should handle consequences in actual arguments (III, 37).

The concluding paragraphs of this introductory chapter introduce the notion of causal inference. Our author favours the position that causal consequences should indeed be counted as consequences, but that for these kind of consequences an alternative definition of validity should be used: in a valid causal consequence the state of affairs signified by its antecedent is the true cause of the state of affairs signified by its consequent (*talis dicitur consequentia bona quando res significata per eius antecedens est vera causa rei significate per suum consequens*), whereas an invalid consequent fails to meet this condition (III, 38).

The introduction about *consequentia* in general winds up with a warning that the descriptions of valid and invalid consequences presented earlier do not apply to the causal ones—for in the latter the notion of something's being a true cause is an additional requirement for the consequence's validity—and that the rules he is about to give pertain to non-causal consequences only (III, 39).

Thus far we have seen that consequences are divided into valid and invalid ones. Furthermore, a specific type of consequence has been introduced, viz. *consequentia causalis*. In the second chapter the author presents one other division of valid consequences, namely into the *consequentia formalis seu bona de forma* and the *consequentia materialis seu*

23. See De Rijk, *op. cit.* (2000).

24. See L.M. de Rijk, 'Semantics in Richard Billingham and Johannes Venator', in Alfonso Maierù ed., *English Logic in Italy in the 14th and 15th Centuries* (= Acts of the 5th European Symposium on Medieval Logic and Semantics, Rome, 10–14 November 1980), Napoli (Bibliopolis), 1982, pp. 167–183, esp. pp. 172–175.

bona de materia. This division of course is well known from earlier treatises on consequences. The definitions the author gives reflect both a traditional outlook, one found in Strode as well, and the more novel approach found in Buridan. The definition of a formally valid inference runs:

> *consequentia formalis est consequentia bona cui quelibet consequentia ei similis in forma seu in modo arguendi, si formetur, est bona, in quibuscumque terminis fiat, et consequens eiusdem est de intellectu sui antecedentis.* (III, 46)

The first part of this definition is quite in line with Buridan's, which runs:

> *consequentia formalis est cui omnis propositio similis in forma quae formaretur esset bona consequentia.* (*De consequentiis* 4 (ed. Hubien), p. 23^{7-8})

It expresses the idea of validity (which became current after the second half of the fourteenth century) that a consequence is formally valid if it obtains no matter what terms are used. The second part of the definition, similar to the definition found in Strode's treatise, which runs

> *in tali consequentia [sc. consequentia bona de forma] consequens est de formali intellectu antecedentis* (*De consequentiis*, p. 2 (ed. Seaton), 1.1.03),

is reminiscent of the traditional idea of inclusion in valid formal consequences.[25]

A materially valid consequence is defined as a

> *consequentia bona cui non quelibet consequentia similis in modo arguendi, si formetur, est bona, vel cuius antecedens est impossibile in quo non includitur eius consequens aut cuius consequens est necessarium quod non includitur in eius antecedente.* (III, 46)

In the subsequent paragraph (III, 47), in which Morellus sums up the different kinds of materially valid consequence, the idea of inclusion (and hence the relationships between terms that account for the validity of a consequence) is even more prominent. The interesting thing is that the first kind of materially valid consequence he mentions is an enthymematic inference, in which an extra premiss will do to complete the argument. But, oddly enough, this argument is also labelled a valid material one in virtue of the terms:

> *Quedam enim dicitur materialis seu bona de materia vel gratia terminorum, quia non quelibet consequentia ei similis in modo arguendi, si formetur, est bona. Ut talis consequentia est bona de materia vel gratia terminorum 'tu es animal; ergo tu es homo', demonstrato homine.*

The second type of materially invalid consequence is one whose antecedent is impossible, such as *homo est asinus; ergo baculus stat in an-*

25. For the change in the notions of material and formal consequence, see Franz Schupp, *Logical Problems of the Medieval Theory of Consequences*. With the edition of the *Liber consequentiarum* (= History of Logic VI), Napoli, 1988, p. 29.

gulo. The example given here is exactly the same one as Strode's (*De consequentiis*, p. 2 (ed. Seaton), 1.1.04). The third type is one whose consequent is necessary, e.g. *tu curris; ergo Deus est*.

Unlike Strode, our author does not add the remark that all formal consequences are materially valid, but not vice versa (*De consesequentiis*, p. 2 (ed. Seaton), 1.1.03). Nor does he state that all material consequences can be reduced to formal ones either, as Buridan does (*De consequentiis* p. 23^{14-15} (ed. Hubien)); instead he mentions that there are consequences in which an impossible antecedent is formally included in the consequent, in which case the consequence is a formal one, and there are consequences in which an antecedent is formally included in a necessary consequent, in which case the consequence is a formal one as well (III, 48). Moreover, unlike Strode, our author separates the types of materially valid consequence from the rules that apply to them. There are only two rules connected with material consequence, viz. *ex impossibili sequitur quidlibet*[26] and *necessarium sequitur ad quidlibet* (III, 49).

3.3.2. *Rules of valid inference*

Morellus lists four general rules of valid inference. The first and second rules (III, 39–40) actually follow from the definition of a valid consequence the author had given earlier on. In Strode's treatise they are not mentioned as separate rules, but merely as parts of the description of what a *consequentia bona* amounts to (*De consequentiis*, p. 1 (ed. Seaton), 1.1.02). The third rule (III, 42) corresponds with Strode's 24th,[27] and the fourth rule (III, 43) with Strode's 21st.[28]

Having presented these general rules of valid consequence, the author then proceeds to look at a number of consequences which seem true but are in fact disqualified by the rules (III, 44). All the examples are meant to show that one should always distinguish between a proposition and its significate, and that consequence concerns the significate of propositions. In the explanation of what goes wrong in the examples, the underlying

26. The rule *ex impossibili sequitur quidlibet* was a subject of great debate until well into the thirteenth century. For earlier twelfth century sources of this rule, see Y. Iwakuma, 'Parvipontani's Thesis *ex impossibili quidlibet sequitur*: Comments on the Sources from the Twelfth Century', in Klaus Jacobi ed., *Argumentationstheorie: Scholastische Forschungen zu den logischen und semantischen Regeln Korrekten Folgerns* (= *Studien und Texte zur Geistesgeschichte des Mittelalters*, herausgegeben von Dr. Albert Zimmermann, Band XXXVIII), Leiden etc., 1993, pp. 123–151. A discussion of later developments is found in Joke Spruyt, 'Thirteenth Century Positions on the Rule *Ex impossibili sequitur quidlibet*', in the same volume, pp. 161–193.

27. *De consequentiis*, p. 5 (ed. Seaton): 24a regula: oppositum contradictorium conseqeuntis non potest stare cum antecendente.

28. *Ibid.*: 21a regula: si arguitur ex contradictorio consequentis ad contradictorium antecedentis, consequentia est bona.

principle seems to be that validity applies to states of affairs, and not to the truth of the propositions themselves. For instance, one cannot infer *Deus est; ergo hec propositio est vera 'Deus est'*, because it is conceivable that no such proposition should exist, while it still is the case *that God exists*; nor is one entitled to infer *hec propositio 'homo est asinus' est vera; ergo homo est asinus*, for the reason that at some future time the proposition *'homo est asinus'* could signify *that God exists*, while obviously it would still not be the case *that man is an ass*. Again, the consequences *nulla propositio est vera; ergo homo est asinus* and *nulla propositio est negativa; ergo omnis propositio est affirmativa* are rejected on the supposition that there could be a time when no proposition exists. The consequence *omnis propositio est affirmativa; ergo nulla propositio est negativa*, on the other hand, is valid, because, owing to the existential import of the antecedent, there is no case in which the opposite of the consequent does not contradict the antecedent.

From paragraph 49 onwards, the general rules pertaining to valid formal inferences are discussed. Most of the rules the author presents can be found in Strode's tract. There are a few exceptions. Two rules have a different wording in Strode. Morellus' twelfth rule runs

> *Si alicuius consequentie bone et formalis consequens est affirmativum, antecedens eiusdem non est pure negativum*, (III, 69)

where Strode has

> *12a regula est, si consequens est pure affirmativum, igitur antecedens vel aliqua pars antecedentis est pure affirmativum.* (*De consequentiis*, p. 4 (ed. Seaton).

Both authors present counter-examples to the rules. Strode pays attention to the consequences *Deus non est; ergo Deus est* (*De consequentiis*, p. 14 (ed. Seaton), 1.2.23) which he concedes, but as a materially valid consequence only (*ibid.* p. 15, 1.2.27). Another counter-example is borrowed from Aristotle, viz. the equivalence of *necesse est esse* and *possibile est non esse* (*ibid.* p. 14, 1.2.24); this equivalence too is granted on the grounds that the two propositions are not absolutely equivalent, but only together with an affirmative *medium* expressing that *esse* and *non esse* are contradictory opposites (*ibid.* pp. 15–16, 1.2.28). The final counter-example Strode presents concerns the consequence *non est ita quod nihil est; ergo aliquid est* (*ibid.*, p. 15, 1.2.26). Strode concedes that consequence as a materially valid one, not formally (*ibid.*, pp. 16–17, 1.2.30).

Like Strode, our author too presents some possible counter-examples to the rules. The first example is *nichil est; ergo aliquid est* (III, 69). Like Strode, he also accepts it, but as a material consequence only, on the grounds that its antecedent is impossible or its consequent necessary, and

its consequent is not formally included in its antecedent. Unlike Strode, however, he refrains from discussing why there is no question of formal inclusion. Strode, on his part, explains that one can understand *nihil esse* in understanding *non esse ita quod nihil est*, because one can infer *nihil est; ergo non est ita quod aliquid est, nec est ita quod nihil est* in the same manner as one can infer *tu non es; ergo tu non es homo, nec non homo* (*De consequentiis*, p. 17 (ed. Seaton), 1.2.30).

Apart from the solution that the consequence *nichil est; ergo aliquid est* is materially but not formally valid, our author gives another way out of the problem. The inference upon which the validity of the proposed consequence was supposed to rest ran *si nichil est; ergo sic est quod nichil est*. The operative word in this consequence is *sic* (or *ita*). This word can be understood in two ways. First it can be interpreted as a state of affairs (our author speaks of a 'mode of being') which is asserted. In that case the consequent, expressing in some mode of being that nothing is, contradicts the antecedent, which states that nothing is. And if nothing is, this means that it is not true to say that in some mode of being it is the case that nothing is. If, on the other hand, the word *sic* (or *ita*) is taken as a mode of nothingness or negation, then the consequence *nichil est; ergo sic est quod nichil est* does hold good, but then it follows that nothing is which means that the inference *nichil est; ergo aliquid est* is not acceptable (III, 71).

Another rule, which does not feature in Strode's treatise, is one that does not pertain to a single consequence, but to the relationship between a number of consequences used in a longer argument. This rule states the conditions for the validity of an argument *a primo ad ultimum* (III, 79).

Of the general rules mentioned in Strode some are missing in our author's tract. These are the 3rd and 4th,[29] and the 21st, 22nd, 23rd and 24th rules.[30] As far as Strode's 23rd rule[31] is concerned, our author does not approve of it as it stands, on the grounds that one can know that a consequence is valid, and know the antecedent, but this does not mean that one knows the consequent. Thus to the phrase *intellectum a te* our author prefers the expression *scitum a te esse verum*, which is something other than simply *scitum a te*. The reason for putting it this way is his

29. *De consequentiis*, p. 4 (ed. Seaton): 3a regula: aliquando erit ita sicut significatur per antecedens; igitur tunc erit ita sicut significatur per consequens. 4a regula: aliquando non erit sicut significatur per consequens; igitur tunc non erit ita sicut significatur per antecedens.

30. *Ibid.*, p. 5: 21a regula: si arguitur ex contradictorio consequentis ad contradictorium antecedentis, consequentia est bona. 22a regula: si arguitur ex oppositio conclusionis cum altera premissarum, sequitur oppositum alterius premisse. ... 24a regula: oppositum contradictorium consequentis non potest stare cum antecedente.

31. *Ibid.*, p. 5: 23a regula: si antecedens est intellectum a te, consequens est intellectum a te.

contention that in order for you to know a proposition, you must know the terms. And this is not the case if you are dealing with some Hebrew proposition, for instance, of which you know that it is true, but you do not know what the terms signify (III, 62).

So much for the rules of consequence headed under the category of general ones. In the following (from III, 80 onwards) the author turns to specific rules.

3.3.3. *Specific rules of consequence*

This first section devoted to specific rules of consequence deals with rules of consequence concerning special relationships between terms. This section is organised along similar lines as Strode's *capitulum de specialibus regulis* (*De consequentiis*, p. 42 (ed. Seaton), 2.1.01). It starts off with rules relating to the *inferius-superius* relationship between terms. The first four rules of our treatise (III, 81; III, 84; III, 85; III, 86) resemble Strode's. One significant difference between the two authors here is that our anonymous presents two rules that are not found in Strode (III, 87–88), and adds five new rules, of which he says that they follow from the first six he has given (III, 92–96).

The five new rules listed in this section do not really appear to have any direct connection with the *inferius-superius* relationship. The first one seems to link up with a remark made by Burley,[32] and also by Buridan concerning the invalidity of consequences involving *"est" secundum adiacens* and *"est" tertium adiacens*. According to Buridan, a consequence from *"est" tertium adiacens* to *"est" secundum adiacens* is formally not valid due to the fact that a proposition of the form '*B est A*' could be an instance of ampliation, as in *homo est mortuus*. Our anonymous states that such a consequence in the affirmative mode is admissable, provided that no terms are involved that would prevent this, in the form of a distracting (*distrahens*),[33] ampliative or equivocating term (III, 92).[34] To this he adds another rule (III, 93) accounting for the validity of consequences in the negative mode from *"est" secundum adiacens* to *"est" tertium adiacens*). The third rule on the list (III, 94), stating that a consequence from a *dictum secundum quid* to a *dictum simpliciter* is invalid, is actually a reformulation of the fallacy *secundum quid et simpliciter*. The final couple of rules of this

32. *De puritate artis logicae tractatus longior* (ed. Boehner), I, 3, p. 57^{17-20}.

33. For an explanation of this term see Gabriel Nuchelmans, *Secundum/tertium adiacens. Vicissitudes of a logical distinction* (= Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. Mededelingen van de Afdeling Letterkunde, Nieuwe Reeks, 55 no. 10), Amsterdam *etc.*, 1992; pp. 29–30.

34. For other logicians who mentioned inferential schemes pertaining to *"est" secundum adiacens* and *"est" tertium adiacens*, see Nuchelmans, *op. cit.* (1992), pp. 30ff.

section state the invalidity of consequences from a non-ampliated term to an ampliated one and vice versa (III, 95–96).

The next relationship our anonymous deals with is convertibility and correlativity. The first rule resembles one of Strode's, but is phrased differently.[35] The only exception explicitly mentioned in our tract is a consequence containing a verb signifying a mental act. However, in the subsequent paragraphs, where our author goes into the exact nature of convertibility, an incorrect consequence is brought up that is ruled out by Strode's rule, viz. a consequence that fails due to distinct suppositions in antecedent and consequent (III, 99). Our author's second rule (III, 101) is more precise than the one given by Strode,[36] in that the former rules out consequences in the plural. A little further down an important addition to the rule is given, to the effect that sometimes the rule has to be adjusted, depending on the type of correlatives that are involved. For example, sometimes instead of arguing from *est* to *est*, one must argue from *est* to *est vel fuit* or *erit* (III, 103).

Having dealt with correlativity, the last relationship Morellus brings up for dicussion is the one between terms that are somehow opposite to each other. The rules cover all the kinds of opposition between terms, viz. *termini diparati*, *opposita contradictoria*, *contradictoria incomplexa*, *opposita privative*, *habitus-privatio* (III, 105–113).

The subsequent discussion pertains to consequences between categorical propositions. The arrangement of this chapter is tied up with the author's discussion of propositions, which featured earlier in the treatise. The only remarkable thing here is that our author explicitly links up some rules of consequence with the doctrine of the *probationes terminorum* (III, 131–136). Finally, besides the usual discussion of different kinds of hypothetical propositions (copulatives, disjunctives and conditionals), a separate set of 'consequence' is brought up, divided into causal, expletive, *similitudinarie*, temporal, and local ones. Of these the discussion of causal and temporal consequences seems to go back to Burley.[37]

35. Cf. Strode, *De consequentiis*, p, 81 (ed. Seaton), 2.4.02: Secunda regula est: quando subiecta duarum propositionum convertuntur, et copule et predicate; et propositiones sunt eiusdem quantitatis et qualitatis et pro eiusdem precise supponunt; et consimiliter termini se habent quo ad ordinem situs; tunc ab una ad aliam, consequentia tenet.

36. *De consequentiis*, p. 82 (ed. Seaton), 2.4.03: Tertia regula est quod relativa dicuntur ad convertentia, quia ex propositione in qua predicatur illud verbum 'est' secundum adiacens, et subicitur unus simplex terminus relativus, sequitur propositio in qua subicitur alter terminus relativus.

37. *De puritate artis logicae tractatus longior* (ed. Boehner), III, 2, pp. 124^{5}–131^{13}.

3.4. *On universals and categories*

The Part on universals and categories opens with five preliminary remarks about the structure of the discussion (IV, 1):

> CIRCA UNIVERSALIA Seu predicabilia et predicamenta pro ipsorum notitia adquirenda sunt primitus determinanda quinque per ordinem. Primo quid sit terminus univocus et quid terminus equivocus et quid terminus analogus, quia omne universale hic acceptum oportet esse univocum. Secundo quid sit predicatio essentialis et quid predicatio accidentalis, quia omne universale hic acceptum est predicabile essentialiter vel accidentaliter. Tertio quid sit predicari in quid et quid sit predicari in quale et quid sit predicari in quantum et quid in quot, et sic de quibusdam aliis predicationibus per quas investigamus vel cognoscimus terminos respondibiles. Quarto quid sit diffinitio et quid diffinitum, quia per diffinitionem investigamus quid est esse rei. Quinto quid sit divisio, quia per divisionem facimus descensum a superiori ad eius inferiora.

The other remark tells the reader in what way the author intends to deal with the universals and categories. It contains a reference to the *logici moderni*:

> *Ibid.*: Et consequenter dicetur de ipsis universalibus et predicamentis. De quibus secundum usum seu modum loquendi modernorum logicorum breviter pertransibo. Et ratio est quia ad habendum perfectissimam et generalem introductionem ipsorum non solum logicalem et phisicalem sed etiam methaphisicalem presupponunt notitiam, propter etiam varietatem opinionum et modorum loquendi tam logicorum quam naturalium quam methaphisicorum.

The univocal, equivocal and analogous uses of terms are discussed first (IV, 2–13); subsequently essential and accidental predication (IV, 14–15), and then predication *in quid in quale*, and so on (IV, 18). Next definition and division (IV, 19–26) are brought up.

After these *praenotanda*, the proper tract on universals and categories opens with the discussion of the five predicables, namely genus, species, differentia, proprium, and accident, including their *communitates* (IV, 32–42). The discussion of the ten Aristotelian categories is remarkable for its semantic approach to the matter: the categories are spoken of as significative terms coordinated in different ways. Thus the ten categories are listed as ten "manners of signification" (*maneries significationum*). Folio 120^{v} of S and folio 99^{v} of Z have a picture of the *Arbor porphyriana*.

3.5. *On the* ars obligandi

The fifth and last Part of the *Logica Morelli* is about the *ars obligandi*. *Obligatio* is defined as follows:

> V, 1: Obligatio hic sumpta describitur sic. Obligatio est admissio respondentis ad opponentem qua respondens ad aliquid admissum, si fuerit propositum, tenetur respondere secundum exigentiam signi obligationis. Exemplum: si opponens dicat

> respondenti "pono tibi istam 'tu es Rome'", et respondens dixerit "admitto", tunc facta est obligatio sive admissio qua respondens tenetur respondere "concedo illam propositionem 'tu es Rome'", si fuerit proposita, et hoc secundum exigentiam huius signi obligationis 'pono'. Et deponens tenetur respondere, scilicet negando secundum exigentiam istius signi obligationis 'depono', ut inferius dicetur.

Subsequently, the author refers to an alternative definition, which in his opinion, however, is inadequate:

> *Ibid.*: Vel aliter, secundum quosdam obligatio est oratio composita ex signis obligationis et obligato. Exemplum, ut cum dicitur "Pono tibi istam 'tu es Rome'", tunc tota ista oratio vocatur obligatio, et ly 'pono tibi istam' vocatur signum obligationis, et 'tu es Rome' vocatur obligatum. Et huiusmodi. Sed talis descriptio videtur insufficiens, quia ex tali descriptione sequitur quod si opponens dixerit respondenti "Pono tibi istam 'tu es Rome'" absque admissione facta ab ipso respondente, esset obligatio. Quod est falsum, quia non dicitur proprie obligatio donec respondens admiserit propositionem quam opponens sibi posuit vel imposuit vel deposuit.

Next the three kinds of obligation are discussed, viz. *positio*, *depositio* and *impositio*, including a large number of rules (v, 3–51). After the final rule, which concerns the imposition of an impertinent proposition (e.g. 'tu es lapis'), the explicit runs as follows:

v, 52: Et hec sint dicta de tertia specie et ultima obligationum et, per consequens, de quinta parte sive ultima huius logice.

4. *A comparison between the* Logica Morelli *and Pedro de Castrovol's* Opus logice[38]

The most promising way to go about comparing the two tracts appears to be by looking into the sections that have to do with the authors' semantic views. Below special attention will be given to some items regarding the signification and supposition of terms, but first I shall go into some general topics.

4.1. *Introductory topics*

The two treatises under discussion start off with a definition of logic. In the Introduction of *Logica Morelli*, two alternative descriptions of logic are presented (Int. 1). The first one runs: logic is a "rational knowledge, discerning the true from the false". In the first part of the definition, logic is put on a par with other types of knowledge, which are all said

38. The edition used is the *Logica* (compiled in 1465) published in Spain in 1490. Of this edition only two copies are available, viz. one in the Biblioteca Pública de Palermo, and the other one in the Library of the Hispanic Society of America in New York. Angel d'Ors was kind enough to send me a photocopy of the American copy. For further details about Pedro de Castrovol, see Angel d'Ors, *op. cit.* (1985), pp. 120–159.

to be rational after the rational subject they reside in, the rational soul. Another name for them is the *scientie liberales*, after that same subject, which is free. The specific difference between these and the other kinds of knowledge is mentioned in the second part of the definition, in which it is stated that logic discerns the true from the false. In this first definition then the semantic perspective is predominent: logic is meant to separate what is true from what is false. In an alternative definition presented by the author, it is not so much truth and falsity that come to the fore, but instead logic is decribed as an art of disputation, which in turn is explained as an activity of rationally opposing and rationally responding.

Like many later Spanish treatises on logic, neither *LM* nor the *OL* have anything further to say about what the study of logic actually should entail.[39] The *OL* only presents the first definition of logic without any explanation, while our work presents two definitions, and gives a more detailed account of the first one. To all intents and purposes though the majority of both treatises is concerned with the analysis of actual arguments, rather than theorizing about the nature of all sorts of concepts involved in the study of logic.

The tract on logic proper in *LM* opens with a description of the key terms involved in logic, starting off with the terms *signum*, *significativum* and *significare* (1, 2–7). The author begins with the term *signum*. In the definition of sign, it is once again the notion of knowledge that comes to the fore: a sign is some sort of knowledge, that is to say something entering in the domain of cognizance, or, the author continues, it is that which represents something to the knower. And to signify is to represent something to the knower. Hence, it is concluded, the terms 'sign', 'signifying' and 'signifies' are convertible: whatever is a sign is signifying and signifies, and the other way round (1, 2).

The meaningfulness of an expression is then further elaborated on, making use of a distinction which continued to play a role in later mediaeval logic,[40] viz. that between signs that are meaningful (i.e. signify) naturally, and signs that are meaningful by convention. Of the first type, the author merely gives an extension of what it amounts to, saying that a sign signifies naturally if it actually represents itself, and thus this type of sign applies to entities of any kind, like a letter, a syllable, a phrase, and all extramental things; hence all terms, whether mental, written or spoken, are signs insofar as they all signify themselves. (1, 3; incidentally, the expression "actually" in this context is used to separate signs from significatives, as we shall see in a moment.) A little bit further down in this

39. This is not uncommon in many later works on logic; see Ashworth, *op. cit* (1974), p. 29.
40. Cf. Ashworth, *op. cit.* (1974), pp. 38ff.

section, immediately following his explanation of conventional meaningfulness, the author adds that natural signification can be taken in the large and in the strict sense, the latter of which only applies to mental language. And consequently mental terms are such that they can signify naturally in two ways: mental terms signify naturally in the large sense insofar as they signify themselves, and they signify naturally in the strict sense insofar as they signify something other than themselves. The example presented is the mental term 'stone', the likeness of a stone, which signifies both itself, and as such has natural signification, or represents something naturally in the large sense, and insofar as it represents a stone, it is naturally significant in the strict sense, and properly speaking. (I, 4) From the addition "properly speaking" (*proprie*) we can gather that the only type of natural meaningfulness that truly becomes a mental term is its signification of something in the outside world.

The conclusion the author has just drawn, that is, that a mental term can be said to be naturally meaningful in two ways, is not explained anywhere in this introductory section on terms. It is obviously assumed that we are all familiar with what natural signification in mental terms is based upon, i.e. the fact that mental terms are something we all possess irrespective of the language we speak, and the natural meaning of some such term is linked up with something in the outside world. The terms of spoken and written language, on the other hand, are connected to things other than themselves by convention.

The counterpart of the naturally significative type of sign are the ones that are meaningful by convention. Contrary to the notion of natural signification, this kind of meaningfulness is indeed explained by the author, to the effect that conventional meaningfulness applies to all linguistic utterances, spoken or written, when they actually represent something other than themselves, such as the words 'man' and 'stone', which by imposition actually represent a man and and a stone in the outside world (I, 4).

From these descriptions it appears that the meaningfulness of a spoken or written word is tied up with the actual use of a word, or token of an expression. The author clearly recognises that there are also types of an expression. Accordingly he explains that we should separate the notion of 'sign' from that of 'significative', in that the former involves an actual representation of some sort, whether naturally or by convention, but the latter is only capable of entering knowledge or representing something to a knower, but need not actually be doing so (I, 5). This distinction takes care of a difficulty that could crop up when deciding whether something that is written in a book which is closed at the moment is meaningful or not. (Indeed Ashworth has shown that a problem of this kind did come up in

works on logic of a later period.)[41] But except for the specific difference with regard to the actuality of their respective representative features, our author handles the division into the different kinds of significatives in exactly the same manner as that of signs.

The remainder of the introductory section on terms is devoted to the description of 'term', which is dealt with by merely giving an extension of what things fall under the description: a sign is a simple mental concept, or something spoken or written significative in an incomplex way. The notion of mental concept is not explained further, but only examples are given of the likeness of a man or stone existing in the mind. The things in the outside world each one of these three signify are the same, but the ways in which they signify are different in that mental terms signify something naturally, whereas written or spoken terms signify something by convention (1, 8). As an afterthought the author adds that some people present a further division of terms in general, viz. into incomplex and complex ones. After suggesting that he wishes to stick to one proper way of using 'term' in the sense of an incomplex expression, the author announces that he will present twelve divisions of terms (1, 9).

In the *OL* the comments on terms proceed somewhat differently.[42] It immediately proceeds to present the first division (of thirteen altogether) of terms. The first part of this division precisely matches the one *LM* had labelled as *improprie*: a term can be taken as anything that can function as an extreme of a proposition. In this large sense complex expressions (such as any word-sequence or proposition) are included among terms. In another way term is taken in the strict sense for something incomplex, and thus it includes simple mental concepts, or something spoken, or a term signifying or significative of something strictly incomplex.[43] In the

41. See Ashworth, *op. cit.* (1974), p. 40.
42. The folios of the copy I used are not all numbered. The first folio has the number "a ii" at the bottom, on the right hand side. The next one has no number (suggesting this might be f. "a i *verso*"), and then on the one after that the number "a ii" appears, after which once again a folio without a number. On the next folio we find "a iii", then a folio without a number, then "a iiii", and so on, but not all the folios one would expect to have a number on it have one. The numbering seems to follow some sort of rule: when a new part begins (in which we sometimes find a handwritten reference to a "liber" on the top of the folio), the next letter of the alphabet appears on the bottom of the folio on the right hand side, starting with the addition of "i", and adding a new number on every second page after that. However, this is not done consistently throughout the copy. In order to facilitate reading, I have renumbered the folios, starting with number 1 (on the folio containing the beginning of the treatise proper), and continued to number each subsequent folio. For references I have used my own numbers (cited as "p. 1", "p. 2", and so on), but if the folio contains any other references, I have added those as well in brackets.
43. *OL*, p. 2: ... divisiones terminorum ponuntur tredecim divisiones. Prima divisio est quod terminus accipitur dupliciter. Primo modo pro omni illo quod potest esse extremum

later tract it is subsequently explained what the three members of the notion *terminus*, viz. mental, spoken and written ones, are: a mental term is identified as a likeness existing in the mind, a spoken term is what is uttered by the mouth and a written term is what is written.[44]

As we can see, this division could lead to some discussion as regards what kind of terms we should include in mental language. When can we say that a concept is significative of something? Do only those concepts that are representative in themselves qualify, or should we include other kinds of terms as well, e.g concepts that are connected with syncategorematic words? This issue is not addressed in either of the treatises.

4.2. *The division of terms*

In *LM* the first division into three kinds of terms is now presented, viz. into categorematic and syncategorematic words, and those that fit either description (I, 10). A categorematic term is a term that in itself signifies something in itself conceived or conceivable, and the something in this connection can be either real or fictitious. Of the two kinds of entities the author only gives examples, of 'man', 'God', and 'chimaera', 'vacuum', respectively. Then follows the definition of syncategorematic words, of which he says that they are only significative of something *per se* conceived or conceivable if they are accompanied by another term, by which obviously a categorematic kind is meant. Besides giving a list of terms included, of universal signs, particular signs (i.e. quantifiers), the only further explanation of the difference between the two kinds of words *LM* gives is that a categorematic word can function as the conjoined subject (*subiectus copulatus*) or predicate of a proposition, whereas the syncategorematic ones cannot do so by themselves. The third kind, the ones that fit either description, are words that include a categorematic and a syncategorematic word, among which we can count adverbs of place and adverbs of time, such as the terms 'everywhere', 'somewhere', 'nowhere' (II, 11).

The division just mentioned features as the second one in the *OL*. The basis of the distinction between these two kinds is given in somewhat more specific terms: a categorematic term is one that by itself is able to signify something conceived or conceivable; and the label categorematic derives

propositionis, scilicet subiectum aut predicatum. Et sic complexum, sicut est oratio, potest dici terminus, quia quelibet oratio sive propositio potest esse subiectum sive predicatum propositionis ... Et isto modo terminus accipitur large. Alio modo accipitur terminus stricte pro incomplexo.

44. *ibid.*: Terminus mentalis est similitudo existens in mente, vocalis qui ab ore profertur, scriptus qui scribitur.

from *categorizo*, which means 'to signify'. A syncategorematic word, on the other hand, is one that by itself is not significative of something unless it is accompanied by another term; and such a word is 'consignificative', and the label derives from *con*, which means 'at the same time', that is 'significative with another term'.[45] Moreover, it is added, the difference between the two kinds of words is that a categorematic one can be the subject or predicate of a proposition by itself as well as part of the subject or predicate, and it can be such *personaliter tentus*, that is, in the manner of personal supposition. Contrariwise, a syncategorematic word cannot function as the subject or predicate *personaliter tentus*, while it can be part of a subject or predicate of a proposition. However, *materialiter tentus*, i.e. in the manner of material supposition, a syncategorematic word indeed can be the subject or predicate of a proposition.[46] This is illustrated with the examples *omnis est signum* and *non est negatio*. In the conclusion of the division at hand, the text also distinguishes words that fit either description, such as the adverbs of place and time, of which it not only mentions the examples given in the other treatise, but also analyses them into their categorematic and syncategorematic contents.[47] As to the broad way in which the notion of *syncategoreuma* is defined, at the end of the division under discussion the author considers the question whether we should regard nominal adjectives of the masculine and feminine genus as categorematic words. The author answers in the negative, stating that such words by themselves cannot be the subject or predicate of a proposition, although they can be part of the subject or predicate of a proposition.[48] This assessment is consistent with the definition he gave of syncategorematic a few lines earlier, and so in the absence of a companion noun, these words do not qualify for the label 'categorematic'.

45. *OL*, p. 3 (f. a iii): Terminus categor⟨emat⟩icus est terminus significativus per se alicuius rei concepte vel conceptibilis. Et talis dicitur de 'categorizo, -as', idest quod significo, -as. Et talis est significativus tam rei realis quam ficte. ...Terminus sincategor⟨emat⟩icus est qui per se non est significativus nisi cum alio. Et talis dicitur consignificativus. Et dicitur a 'con', quod est simul, idest cum aliquo significativus.

46. *OL*, p. 3 (f. a iii): Differunt in hoc terminus categor⟨emat⟩icus et sincategor⟨emat⟩icus quia terminus categoricus potest esse subiectum et predicatum propositionis per se et pars subiecti et predicati, et hoc personaliter tentus ... Terminus sincategor⟨emat⟩icus per se personaliter tentus non potest esse subiectum nec predicatum propositionis, licet possit esse pars subiecti vel predicati materialiter tentus.

47. *OL*, p. 3 (f. a iii): Terminus valens utrumque est terminus includens terminum categor⟨emat⟩icum et sincategor⟨emat⟩icum; ut sunt multa adverbia localia, ut 'ubique' quod valet 'in omni loco', 'alicubi' quod valet 'in aliquo loco', et temporalia, ut 'semper' quod valet 'in omni tempore'.

48. *OL*, pp. 3–4: Est dubium si nomina adiectiva in masculino et in feminino genere sint termini categorematici. Dico quod non, quia per se non possunt esse subiecta nec predicata propositionum, licet possint esse partes subiectorum et predicatorum.

Having presented the division into categorematic and syncategorematic words, *LM* proceeds with a subdivision of categorematic words, which in the *OL* is presented as a subdivision of incomplex terms. The second division (the first of the subdivisions) is that between concrete and abstract terms, kinds of words that are associated with the terms we have, via Sten Ebbesen, come to know as the *csts* (concrete substantive terms) *cats* (conxrete accidental terms), *asts* (abstract substantive terms) and *aats* (abstract accidental terms).[49] *LM* is quite brief on the subject, merely giving a description of what concrete and abstract terms are: a concrete term is a term significative in a concretive way with regard to its abstract term, such as 'man' with regard to 'manhood' and 'white' with regard to whiteness. An abstract term is a term significative in an abstractive way with regard to its concrete term, such as 'manhood' with regard to 'man' and 'whiteness' with regard to 'white'. And concrete terms can be of two kinds, namely substantives and adjectives, the former of which are substantives as are their abstracts, like 'man' with regard to 'manhood', an 'animal' with regard to 'animality', and others are adjectives, as 'white' with regard to whiteness, and so on (1, 12). As we can see, the explanation given of the distinction between concrete and abstract expressions is entirely in terms of their different ways of signifying, and what each of them signify is only stated by making reference to their corresponding abstract or concrete terms. The examples the text presents seem to suggest that the distinction between substantive concrete names and adjectival ones parallells the one between the category of substance and that of accidents. But from the *OL* we can gather that such is not the case.

The *OL* is far more elaborate on the issue at hand. After presenting the same descriptions of the two kinds of words as was given in *LM*, the *OL* proceeds to explain what kinds of mental processes these kinds of words derive from. First the standard (but erroneous) mediaeval account of the terms *concretum* is given: *concreta*, it is said, are so named after the word *concerno, concernis*, because a concrete term concerns two things. For instance, the word *homo* concerns or signifies two things, namely a thing having *humanitas*, and the word *albus* signifies a thing having whiteness.[50] An abstract noun, on the other hand, abstracts from that mode of concern-

49. The complex issues involved in the semantics and logic of these kinds of terms are discussed in great detail in Sten Ebbesen's excellent paper 'Concrete Accidental Terms: Late Thirteenth-Century Debates About Problems Relating to Such Terms as '*Album*'', in Norman Kretzmann (ed.), *Meaning and Inference in Medieval Philosophy*. Studies in Memory of Jan Pinborg (= Synthese Historical Library. Texts and Studies in the History of Logic and Philosophy, Vol. 32), Dordrecht etc., 1988, pp. 107–175.

50. *OL*, p. 4: 'Concretum' enim dicitur de 'concerno/-is', quia duo concernit, idest duo dicit vel duo significat: 'homo' significat duo respectu de li 'humanitas', quia 'homo' dicit rem habere humanitatem, et 'album' rem habere albedinem.

ing.[51] Like in *LM*, the *OL* presents a further division between substantive and adjectival concrete names. In this text, the examples demonstrate that we are dealing with not just a purely grammatical distinction, but that the division into abstract and concrete names is a relative one as well: of the substantive concrete names the examples are *homo* with regard to *humanitas*, *animal* with regard to *animalitas*, as well as *albedo* with regard to *albedeitas* and *nigredo* with regard to *negredeitas*.[52] It is now obvious that the abstractness or concreteness of a word can only be decided by looking at the word it is associated with. To wind up the distinction between substantive and adiectival concretes, it is stated that the abstracts of the former types of concrete words, the substantives, are ultimate abstracts, because of these no further abstraction can be formed.[53]

Besides giving a more detailed explanation of how the labels abstract and concrete terms should be interpreted, the *OL* also has something to say about the grammatical aspects of this distinction, as well as the semantic differences and the kind of supposition it involves. To start with the former aspect: all concrete words (i.e. both the substantives and adjectives) and their abstracts have their beginning in common, whereas usually they differ from each other in that they have distinct endings.[54]

Semantically there is a distinction between the substantive concrete terms and their abstracts in that the abstract signifies a nature, and, accordingly, in a proposition it supposits for a nature and not for the singular things that have that nature. Contrariwise the concrete term in a proposition supposits for an unbound individual or significate. Of course the concrete term does indicate the individual together with its nature, but it does not supposit for the individual unless some predicate term in the proposition in question determines the subject term to have simple instead of personal supposition. This kind of supposition occurs in a sentence like 'man is a species', in which the term 'man' can supposit for the nature manhood.[55] Furthermore, as far as the types of predication that can be

51. *OL*, p. 4: Abstractum vero abstrahit ab illa concernentia.

52. *OL*, p. 4: Sed nota quod concreta sunt duplicia. Quedam enim sunt substantiva ut sua abstracta, ut 'homo' respectu 'humanitas' et 'animal' respectu 'animalitas', et 'albedo' respectu 'albedeitas' et 'nigredo' respectu 'nigredeitas'.

53. *OL*, p. 4: Et talia abstracta concretorum substantivorum dicuntur ultimata abstracta, quia ab illis abstractis non potest fieri alia abstractio.

54. *OL*, p. 4: Notandum quod inter omnia concreta et sua abstracta est ista convenientia, quia in eadem littera incipiunt. Et est ista differentia quia ut in pluribus non in eadem littera finiunt.

55. *OL*, p. 4: Concretum vero supponit in propositione pro individuo vago sive significato. Licet enim concretum dicat individuum cum natura, non tamen supponit pro natura nisi trahatur per aliquod predicatum a suppositione personali ad suppositionem simplicem, sicut in ista propositione 'homo est species', in qui li 'homo' potest supponere simpliciter pro natura.

carried out with concrete and abstract terms are concerned, the tract continues, whereas concrete terms can be predicated of concrete terms, this procedure is not applicable to abstract terms. Thus you can say 'animal' of 'man', but you cannot say animality of manhood. The reason this procedure fails is because a superior predicate always abstracts something from an inferior one—if you say 'animal' of 'man', the predicate 'animal' abstracts the animality from a man—but in ultimate abstract terms, nothing further can be abstracted.[56] Concluding the section on the distinction between substantive concrete terms and their abstracts, the *OL* remarks that the *locus a coniugatis*, i. e. the rule which states that if something concrete obtains of something concrete, then the corresponding abstract obtains of the abstract—the example Peter of Spain gives in the *Tractatus* of this rule runs: *iustitia est bona; ergo iustum est bonum*—does not apply in this case, at least not when the terms in question belong to one of the ten categories. However, when it comes to the so-called transcendent terms, the rule does seem to apply, for, as is remarked by Francis of Meyronnes, in transcendent terms an ultimate abstract can be predicated of an ultimate abstract, because the formal notion of *being* ultimately abstracted can be predicated of all things, owing to the fact that all quiddities are beings.[57]

There is one other difference between concretes and abstracts the *OL* goes into, viz. that between the concrete adjectives and their abstracts. Even though a concrete adjective primarily signifies a quality by connoting it in a subject, nevertheless in a proposition it principally supposits for a subject, like in *album currit* the word *album* supposits principally for the running thing, owing to the fact that actions apply to supposita. The abstract terms in a proposition, on the other hand, primarily supposit for a quality, like in *albedo est color*.[58] Unlike in the case of substantive

56. *OL*, pp. 4–5: Unde nota quod licet in talibus concretum predicetur de concreto, non tamen abstractum predicatur de abstracto: animal predicatur de homine, ut 'homo est animal', non tamen animalitas predicatur de humanitate, nam hec propositio est falsa 'humanitas est animalitas', et huiusmodi. Et ratio est quia predicatum superius semper abstrahit aliquid ab inferiori, ut patet de animali quod abstrahit ab homine animalitatem. Ultima vero abstracta non possunt abstrahere.

57. *OL*, p. 5: Nec in istis tenet illa regula *a coniugatis*: si concretum de concreto, et abstractum de abstracto. Et hoc in predicamentis verum esse videtur, quia in transcendentibus bene ultimate abstractum predicatur de ultimate abstracto, ut dicit Franciscus in *Antepredicamentis*, passo tertio, ex eo quod ratio entis ultimate abstracta videtur dici de omnibus pro eo quod omnes quidditates sunt entitates.

58. *OL*, p. 5: Inter concreta adiectiva et sua abstracta est differentia, quia concretum, licet primo significet qualitatem connotando eam in subiecto, tamen in propositione principaliter supponit pro subiecto, ut ⟨in⟩ 'album currit', li 'album' supponit pro re currenti principaliter, quia actiones sunt suppositorum. Abstracta vero in propositione supponunt pro qualitate, ut 'albedo est color'.

concrete terms, the rule just mentioned does apply to concrete adjectives and their abstracts, as long as you do not transgress categorial boudaries. Hence we may infer *album est coloratum; ergo albedo est color.*[59]

In the *OL* the division into concrete and abstract terms concludes with a possible objection someone might have against the idea that concrete adjectives in a proposition should supposit for an individual thing, considering the sentence *album disgregat* [sc. *visum*]. It is obvious, the objection would run, that in this proposition the subject term does not supposit for some individual thing, but for the quality of whiteness.[60] The author does not agree with this assessment, however. Instead he maintains that the word *album* does supposit for the subject that is the recipient of the quality in question.[61] In this connection the author compares it with another sentence, which has a substantive as its subject. It is the same, it is suggested, as in the proposition 'fire heats': even though heating is the *propria passio* of heat, in this connection it is attributed to something, namely fire. The only exception would be if qualities like these could somehow be separated from their subjects. In that case those actions would be attributed to the qualities.[62]

The drift of the argument is clear: adjectival concrete terms supposit for individual things, with the exception of those sentences in which there is clearly a case of simple supposition, like in the sentence *homo est species*. The remarks just presented about the *proprie passiones* of some qualities is reminiscent of a discussion found in John Buridan's Commentary on Aristotle's *Metaphysics*. Buridan went to great lengths to analyse the difference between *albedo*, *album esse* and *album*. By showing that of these three terms, *albedo* on the one hand and *album/album esse* on the other behave in semantically different ways, he made a case for the possible existence of separate, substrateless accidents. In the argument just presented it appears that the very fact that qualities are normally tied to substrates, the sentences in which these qualified substrates feature as the subject term are analysed in such a way that they supposit for

59. *OL*, p. 5: Et in istis tenet illa regula *a coniugatis*, sicut concretum de concreto, ita abstractum de abstracto, et hoc semper in eodem predicamento et in recta linea predicamentali. Nam sicut ista est vera 'album est coloratum', ita ista est vera 'albedo est color'.

60. *OL*, p. 5: Sed diceres contra quod in ista propositione 'album disgregat', li 'album' non supponit pro subiecto, sed pro albedine.

61. *OL*, p. 5: Dicitur quod in illa propositione et in similibus principaliter li 'album' non supponit pro qualitate cui primo competit illa passio 'disgregare', sed principaliter supponit pro subiecto cui communicat talis passio sicut subiectum receptivum talis qualitatis.

62. *OL*, p. 5: Licet enim calefacere sit propria passio caloris, tamen in ista propositione 'ignis calefacit', li 'calefacere' attribuitur igni. Si tamen iste qualitates per aliquam potentiam essent a subiectis separate, tales actus differrent de eis.

individual things. It is only in exceptional circumstances that they can be predicated of qualites lacking a substrate.[63]

Returning to the reply to the objection, the imaginary opponent is still not convinced by this argument. Presumably zooming in on the fact that in the sentence the comparison is made with, the subject term is of a different nature than the one in the sentence under discussion, some people are still inclined to say that owing to the fact that *disgregare* is the *propria passio* of whiteness, the word *album*, in the sentence *album disgregat*, of which *disgregat* is verified, only supposits for whiteness. The author remains adament, however, saying once again that actions only befall to *supposita*.[64]

A final division in the list worth mentioning is the one between absolute and correlative terms (1, 13). The author of *LM* confines himself to giving one description of these kinds: an absolute term is a term that can be understood without the understanding of another term signifying in an opposite way, such as 'man', 'animal' and 'stone'. A correlative term, on the other hand, is one the understanding of which does require the understanding of another term signifying in an opposite way, such as 'father', 'son', 'master', and 'slave'. In this description then the correlatives are limited to the most straightforward examples presented by Aristotle in the *Categories*.

The *OL* does not speak of correlative terms, but instead contradistinguishes absolute terms from relational (he uses the term *termini respectivi*) ones. The description is stated in somewhat different terms as well, which corresponds with an alternative description in *LM*. An absolute term, the description runs, is such that in its definitive concept it does not include the concept of another term signifying in an opposite way, examples of which are 'man', 'animal', 'whiteness', 'white ⟨thing⟩', 'bicubit ⟨thing⟩', and the like (1, 13). And as we can see from these examples, such types of words seem to include some we would not, on the basis of Aristotle's account in the *Categories*, normally regard as being relative terms. Indeed, the author does not leave it at that, but adds that there are two types of absolute terms, one of which are the absolute ones *simpliciter*, and the other absolute in a certain sense. Of the former kind are those terms as

63. For a detailed analysis of John Buridan's argument about the existence of separate accidents and references to the relevant passages, see L.M. de Rijk, 'On Buridan's View of Accidental Being', in E.P. Bos and H.A. Krop eds., *John Buridan: A Master of Arts*. Acts of the Second Symposium Organized by the Dutch Society for Medieval Philosophy Medium Aevum (= Artistarium Supplementa, Vol. 8) Nijmegen, 1993; pp. 41–51.

64. *OL*, p. 5: Tamen quidam voluerunt dicere quod in illa propositione 'album disgregat', ex eo quod disgregare est passio albedinis, li 'album', de quo verificatur 'disgregat', solum supponit pro albedine. Tamen istud non michi placet, quia actiones sunt suppositorum.

are distinguished from denominative terms, and in that sense the absolute terms only include the ones that belong to the category of Substance, plus the abstract terms derived from the categories of Quantity and Quality. The second kind of absolutes are the ones that are distinguished from respective terms; in this sense all terms from the category of Substance are included, as well as the concrete and abstract terms falling under the categories of Quantity and Quality.[65]

From the comparison between the two treatises we can gather the following. *LM* merely mentions the description of absolutes insofar as they are opposed against correlative terms. Characteristic of correlative terms is that they include in their definitive concepts the concepts of some other terms signifying in an opposite manner. This description of relational terms fits in well with what John Buridan has to say in a discussion on the category of *Ad aliquid*, in a passage where he deals with the terms *absolutum*, and *relativum/respectivum*: these differences are not, Buridan states, differences that apply to things in the outside world as signified by their words, but they are primarily differences that apply to concepts, and differences that apply to words only in a secondary sense insofar as these words are the impositions of the concepts involved.[66]

So much for some topics found in the sections concerning the division of terms. Another subject that reveals differences between the two tracts is supposition.

4.3. *On the supposition of terms*

The sections on the properties of terms each begin with supposition, which in *LM* is defined as "the position or acceptance of a term in a proposition for some significate or significates" (1, 39), and in the *OL* as "the acceptance or standing or position of a term in a proposition for its proper or improper significates".[67] As we can see, both texts are explicit on the *sine qua non* of supposition: words have to occur in a proposition in order for them to have supposition at all. The difference

65. *OL*, p. 6: Et talium terminorum quidam sunt absoluti simpliciter, ut absolutus distinguitur contra denominativum. Et sic solum termini de predicamento substantie dicuntur absoluti, et termini abstracti predicamenti quantitatis et predicamenti qualitatis. Alii dicuntur absoluti secundum quid, scilicet non simpliciter, ut absolutum distinguitur contra respectivum. Et sic accipiendo omnes termini tam termini de predicamento substantie quam termini concreti et abstracti predicamentorum quantitatis et qualitatis dicuntur absoluti.

66. Johannes Buridanus *Summulae in Praedicamenta*, edited by E.P. Bos (Artistarium 10–3), Nijmegen, 1994; p. 49^{39-42}.

67. *OL*, p. 90: Suppositio est acceptio seu statio seu positio termini in propositione pro suis significatis propriis vel impropriis.

between the two descriptions just mentioned is found in the absence and presence respectively of a qualification of the significates involved: whilst *LM* merely speaks of significates, the *OL* already gives a hint of the oddity of material supposition. By definition, both texts continue, supposition is a property that can befall both categorematic and syncategorematic terms. In the sentence '*omnis* is a universal sign', for example, the word *omnis* has material supposition: it supposits for itself, which it improperly signifies (I, 39).

The first of the divisions into different kinds of supposition is that between *suppositio materialis* and *suppositio personalis*. Of the first type, *LM* merely gives an extensional description: material supposition is the supposition of a term taken together with an explicitly expressed or implicitly understood material sign. Of these kinds of terms it is added that a word suppositing *materialiter* always supposits for itself or something similar or dissimilar to it, for which it does not have the imposition to signify. As to the latter account, an exception is made for the words *ens*, *qualitas* and *accidens*, because whatever supposition these terms might have, i.e. personal or material, they always supposit for the things they have the imposition for to signify. The notion of *signum materiale* is not explained, but only illustrated with examples, such as *iste terminus*, *ista dictio*, *ille terminus*, *illa dictio*, and the word *ly* (I, 40).

A few things in this paragraph require further explanation. What to make of the distinction in supposition "for itself or something similar or dissimilar to it"? For a detailed account we should turn to the *OL*. To begin with the definition of material supposition, the *OL* is somewhat more specific: material supposition is described as "the acceptance or standing of a term in a proposition for itself, or for something similar or dissimilar to it, suppositing in the same way or differently, for which it was not imposed to signify nor naturally properly signifies".[68] What this expression means is then explained by way of examples: if we have the sentence '"man" is a monosyllable', the word 'man' supposits for itself, but if Peter expresses the proposition '"man" is a monosyllable', and John expresses the proposition '"man" is a term expressed by Peter', in that case the subject of John's proposition materially supposits for the subject of Peter's proposition; and in this case the terms are similar suppositing in the same way. Again, if you say 'animal is predicated of man', the term 'man' in the ablative case materially supposits for the term 'man' in the proposition 'man is an animal', which terms are dissimilar and supposit

68. *OL*, p. 91: Suppositio materialis est acceptio seu statio termini in propositione pro se vel pro aliquo sibi simili vel dissimili eodem modo vel aliter supponente cui non imponitur ad significandum nec naturaliter proprie significat.

differently.[69] In a word, what is at issue here are tokens of certain word types: by supposition 'for itself' the same token is meant, by 'something similar suppositing in the same way' a different token of the same type, and the description 'something different suppositing in a different way' refers to a different token in another grammatical case than the token it refers to.

Another item that needs consideration concerns the overall description of material supposition, in which the terms *ens* and so on were singled out as not entirely fitting. The explanation given for this exception in *LM* is somewhat vague, but the *OL* has more to say on the subject. First the *OL* returns to the description given of material supposition. I explicitly said, the text runs, "for which it does not have the imposition to signify", for if the term were to have the imposition to supposit for itself naturally, it properly would not signify for itself materially but personally. Terms of this type are *ens*, *qualitas*, *vox*, for these terms, if they are spoken, always supposit for the things they have the imposition to signify: *ens* signifies all entities, *qualitas* signifies all qualities, and *vox* signifies all words, all of which cover mental, written and spoken words. And the signification of these words is their proper signification, not their improper one.[70] Unlike in *LM*, it appears from the explanation just presented that words like the ones mentioned are excepted from the class of words that are able to have material supposition, because whatever things they signify, these things will always correspond with their proper and natural way of signifying. In *LM* the account is somehat different, in that it does not explicitly state that words such as the ones mentioned cannot have material supposition, but only that for these terms the general description of 'material supposition' seems inadequate.

69. *OL*, p. 91: Exemplum, ut "'homo" est bisyllabum', li 'homo' supponit pro seipso. Sed posito quod Petrus dicat istam propositionem "'homo' est bisyllabum", et Ioannes dicat istam "'homo' est terminus prolatus a Petro", tunc subiectum propositionis Ioannis supponit materialiter pro subiecto propositionis Petri, et tunc ⟨sunt⟩ termini similes eodem modo supponentes. Et si dicatur 'animal predicatur de homine', li 'homine' in ablativo supponit materialiter pro isto termino 'homo' posito in ista propositione 'homo est animal', qui termini sunt dissimiles et aliter supponentes.

70. *OL*, pp. 91–92: Et notanter dixi "cui non imponitur ad significandum", quia si terminus esset impositus ad significandum se vel significaret se naturaliter, proprie non supponeret pro se materialiter, sed naturaliter; ut sunt isti termini 'ens', 'qualitas', 'vox', quia semper isti termini supponunt, si sunt vocales, pro illis pro quibus sunt impositi ad significandum, quia si supponunt pro se, sunt impositi ad significandum pro se, et si sunt termini mentales, supponunt pro illis que naturaliter et proprie significant. Nam 'ens' significat omnia entia, et cum ipse sit ens, significat proprie seipsum, qualitas significat omnes qualitates, et cum ipse sit qualitas, cum sit terminus vocalis, mentalis vel scriptus, significat se.

The counterpart of material supposition, i.e. personal supposition, *LM* once again defines extensionally as follows: personal supposition is the supposition of a term taken without the explicit expression or implicit understanding of a material sign (1, 41).

As to the division of supposition, one item is worth mentioning. In *LM*, no mention is made of simple supposition. Considering the connection this treatise has to Buridan's logic, this is not at all surprising.[71] Moreover, we can safely assume that if we follow the basic rules on simple and personal supposition, *LM* has no need for this extra kind of supposition. From the phrasing the *OL* uses in his account of simple supposition, it appears that its author does accept this kind of supposition, however. In fact, he had already introduced the notion of simple supposition earlier on. In this context, if we first take a look at *LM*, one of the rules concerning personal and material supposition runs: when a term of second intention or imposition taken without a material sign is predicated of a term of first intention or imposition taken without a sign that would restrict it to having personal suppposition, in that case the subject term supposits materially, even though the predicate term supposits personally, for instance, if you say 'man is a name', or 'man is a species', or '*ens* is a term that transcends genus' (incidentally, the Latin has *ens est genus transcendens*, which is ambiguous). It is only when some universal or particular sign is added to the subject term in these cases that the term then has personal supposition. Besides this rule a division is given of personal supposition into three kinds of words: the ones that only supposit for things in the outside world, words that only supposit for terms, like the names of words in grammar and in logic names such as 'genus', 'species' and 'difference', and others, insofar as they are terms of second intention or imposition. Finally there are words that can belong to either class (1, 42).

Contrary to *LM*, the *OL* devotes quite a lengthy section to the notion of simple supposition. A first indication that there is room for this type already appears from a remark added to the first rule regarding personal and material supposition. The first words of a rule in which an allusion to simple supposition crops up, are the same as in *LM*—i.e. when a term of first intention is predicated of a term of first intention, then both subject and predicate have personal supposition—but in this text it is added that the rule only applies "unless these terms stand for their common significate, because in that case they supposit *simpliciter*".[72] It is at a

71. For specifics on this relationship, see the articles by de Rijk and Spruyt (2000) mentioned earlier.

72. *OL*, p. 92: ... quando terminus prime intentionis predicatur de termino prime intentionis, tunc tam subiectum quam predicatum supponit personaliter ... nisi tales termini stent pro suo significato communi, quia tunc supponunt simpliciter ...

somewhat later stage that the issue is discussed in considerable detail. Simple supposition, De Castrovol says, referring to the words of the Subtle Doctor (Scotus), is the acceptance of a term in a proposition for a common nature. Alternatively, simple supposition is when a term is taken for a universal thing signified by that word, like in 'man is a species', 'animal is a genus'.[73] The author does recognise that there is a problem with this account, however, which he announces in an objection. First reference is made to a rule mentioned earlier on, the same one we found in *LM*, in which it was stated that when a term of second intention is predicated of a term of first intention, the term of first intention acquires material supposition. In his response to this objection he again reveals his acceptance of universal natures, to the effect that he distinguishes two kinds of words of second intention: the first kind solely pertains to spoken, written and mental language, whereas the other pertains to both words and universal things.[74] The final clear proof of his adherence to the existence of universal forms occurs when it is explained how certain predicates can pertain to a common nature. In a sentence such as *homo est species*, it is not stated that a common nature is a species; a common nature or a universal thing is a first intention, and species is a second intention, because to be a species has its origin in the intellect. What is stated is that that particular predicate 'species' makes the subject to stand for a nature or a universal thing, and that predicate also supposits for a nature or a universal thing.[75] The author acknowledges that some people might have doubts about the existence of common natures. Thus he mentions alternative approaches to the notion of simple supposition. For example, one may explain simple supposition as the acceptance of a term for a mental concept for which it does not have the function to signify, and, moreover, as Albert of Saxony puts it, the author says, in order to be able to have simple supposition at all, the term in question

73. *OL*, p. 95 (g i): Suppositio simplex secundum viam Doctoris Subtilis est acceptio termini in propositione pro natura communi. Vel aliter, suppositio simplex est quando terminus accipitur pro re universali significata per ipsum, ut 'homo est species', 'animal est genus'.

74. *OL*, pp. 95–96: Sed contra principale intentum instatur, quia dictum est quod quando terminus secunde intentionis predicatur de termino prime intentionis, trahit ipsum terminum prime intentionis ad suppositionem materialem ... Respondetur quod predicata intentionalia sive secunde intentionis sunt in duplici differentia, quia quedam sunt predicata secunde intentionis que solum ad voces et conceptus et scripta pertinent ... Alia sunt predicata secunde intentionis que pertinent ad voces et ad res universales ...

75. *OL*, p. 96: Non est intelligendum quod natura communis sit species, quia natura communis vel res universalis est prima intentio, et species est secunda intentio, quia esse speciem est ab intellectu; sed illud predicatum 'species' facit illud supponere pro natura seu re universali, et ipsum predicatum etiam supponit pro natura seu re universali.

must be spoken or written, because if mental terms supposit for concepts, they supposit for themselves and *eo ipso* have material supposition.[76]

To me the different outlooks of the two tracts on the notion of simple supposition is significant. As far as the relationship between the two works is concerned, I think that such a difference could perhaps point to different origins. However, it will take further study to determine whether this is just an isolated case, or whether there are more characteristic differences such as this one.

Allow me to make just one more remark in this section about the affinity of *LM* with Buridan's work. In the rules of supposition that are presented in *LM*, the third one runs: every verb signifying a mental act, such as 'to know', 'to doubt', 'to understand', 'to wish', 'to desire', 'to promise', 'to signify', 'to suppose', and so on, makes the subsequent general term it covers have confused supposition only, and it is not permitted to make a descent under such a term (I, 72). From this rule, the text continues, it follows that the following consequences are inadmissible: 'I understand a rose; therefore a rose I understand', owing to the fact that if no rose exists, the antecedent is true but the consequent is not. Another example of a verb signifying a mental act is mentioned, namely the well-known 'I promise you a horse; therefore a horse I promise you'. The invalidity is due to the fact that one infers from a term that has confused supposition only to a term having determinate supposition. The final example presented of an inference that fails for the same reason does not involve a term designating a mental act, namely 'in order to see an eye is required; therefore an eye is required in order to see.' (I, 73) The *OL* gives a similar rule, but instead of using the general label of terms significative of mental acts, merely gives a list of the verbs involved, including the verb 'to require'.[77]

The section on supposition contains one more item that is of interest to us with regard to the semantic outlook presented in the treatises at hand. I am referring to what the treatises have to say about the reference within modal contexts, which I shall deal with in a subsequent section, taking it together with the sections on ampliation.

76. *OL*, p. 96: Secundum alios, qui negant naturam communem, describitur sic suppositio simplex: suppositio simplex est acceptio termini pro conceptu animi pro quo non est impositus ad significandum, et, ut dicit Albertus de Saxonia, requiritur quod talis terminus sit vocalis vel scriptus, et non mentalis, quia terminus mentalis non potest supponere nisi materialiter si supponat pro conceptu. For a similar approach to the problem how to deal with simple supposition without having to acquire any excess baggage, see Ashworth, *op. cit.*, p. 85.

77. *OL*, p. 114: Ista verba et eorum participia, scilicet 'scio', 'dubito', 'credo', 'intelligo', 'ymaginor', 'volo', 'cupio', 'promitto', 'significo', 'suppono', 'requiro', 'teneo' et 'debeo' et similia faciunt terminos sequentes se supra quos cadunt stare confuse tantum.

4.4. *The semantic behaviour of terms in modal contexts*

In *LM* the topic of modality first comes up in the chapter on the supposition of terms. The seventh rule regarding merely confused supposition is stated as follows: a modal affirmative term not impeded by a term confusing it, such as the terms 'necessary', 'possible' and 'contingent' along with their verbs and adverbs, when it produces a composite sense (i.e. when taken in *sensu composito*), makes the common term that follows it have merely confused supposition. Examples are 'man necessarily is an animal' and 'it can happen (*contingit*) that a man is running' (1, 78). In the *OL* we find exactly the same rule, with the addition that on account of this rule, the following inference is invalid: it is necessary that I have an eye in order to see; therefore an eye it is necessary for me to have in order to see', because in this case an inference is made from the term 'an eye' having merely confused supposition to the same term having determinate supposition.[78] The author then immediately proceeds to another rule.

In *LM* a little more attention is given to what this rule could entail. For some people the fact that a term has merely confused supposition makes it inadmissible to make any descent under that term, that is to say, neither conjunctively nor disjunctively. Hence one is not entitled to infer 'it is necessary that man is an animal; therefore this man and this man and this man and so on'; nor can we infer 'therefore this man or this man or this man or this man and so on'. Others are of the opinion that one is entitled to infer disjunctively from a term having merely confused supposition. And finally, some say that it makes no difference whether the common term precedes or follows the term having confusive power, so in both propositions 'it is necessary that a man is an animal' and 'a man to be an animal is necessary' the term 'man' has merely confused supposition. (1, 78)

The question about the reference of terms in modal propositions, something *LM* brings up in his first two remarks, was also an issue in the thirteenth century.[79] It has everything to do with the question whether a word like 'necessary' has ampliative power or not. If it does not, there is no reason why you should not be able to infer from the necessity of man's being an animal (in the composite sense) to Socrates's being one, on the

78. *OL*, p. 113 (f. h ii): ... et ideo non valet consequentia 'necesse est me habere oculum si debeo videre; ergo oculum est necesse me habere si debeo videre', quia arguitur a termino stante confuse tantum ad eundem stantem determinate.

79. For arguments in favour of and against the deduction 'every man is of necessity an animal; therefore Socrates is of necessity an animal', see Joke Spruyt, 'Thirteenth-Century Discussions on Modal Terms', in *Vivarium* 32 (1994), pp. 196–226, particularly section 4.3.

supposition that Socrates existed at the time of the utterance. Although *LM* does not seem to take a definite stand on whether or not the terms 'necessary' and 'possible' have ampliative force, he does make note of the position that they do not, in the section on ampliation (I, 109). Contrary to *LM*, the *OL* does not mention this possibility at all.

A related issue concerns the type of supposition involved in conditional expressions, such as 'if a man is running, an animal is running', i.e. whether the term 'man' has merely confused supposition or not. Again *LM* does not really make a choice on the matter, but does mention that there are differences of opinion: some say that the term has confused but distributive supposition, whereas others claim that it has confused supposition only, thus making any descent under that term inadmissible (I, 81). The *OL*, on the other hand, does not make an issue of this at all.

Summing up our findings on the relationship between *LM* and the *OL*, the two treatises are very much alike. Both its authors are familiar with Buridan's logic, although of course there are other influences as well. The most remarkable difference I have discovered so far between the two tracts concerns their remarks on supposition and the acceptance of something like simple supposition. It remains to be seen whether there is more, and if so, whether this would mean that they come from different sources.

5. *Ratio edendi*

The objective of the present edition is to give the most coherent version possible of the text. The two manuscripts used (for a description see above, section 2) are a Zaragoza and a Sevilla copy (hereafter referred to as **Z** and **S**, respectively). Although neither of the manusripts are perfect, it seemed reasonable to prefer **Z** to the other text witness. Not only does **Z** have the correct reading more often than **S** does, it also has less omissions than **S**. To give but a few examples of bad readings in **S** (found in the first parts): in I, 1 **S** has 'dispositiones' instead of 'divisiones', in I, 4 'scripte' instead of 'stricte', in De int. 6 'positione' instead of 'impositione', in I, 10 'propositiones' instead of 'prepositiones', in I, 19 'singularis' instead of 'simpliciter', in I, 49 'asinus' instead of 'currit', in II, 5 'illativi' instead of 'relativi', in II,11 'significativum' instead of 'significatum', in II, 37 'per predicatum', instead of 'predicatur', in II, 48 'neguat*(!)*' instead of 'neganter', in II, 50 'dupliciter' instead of 'tripliciter'; in II, 58 **S** has the nonsensical reading 'differenter pro masculis et femellis' instead of 'pro masculis et non pro femellis'; in II, 59 'suppendendum' instead of 'suppentium' and 'differenter' instead of 'indifferenter', in II, 62

'propositione' instead of 'predicatione'. Another reason for taking a liking to **Z** is that the marginal notes found in it are often quite informative. For instance, when reference is made to others (e.g. with the well known 'quidam'), **Z** regularly takes the trouble to mention these writers by name.

The basic source of the present edition is **Z**. Thus **Z**'s readings have been dismissed only in those cases where they obviously make no sense, or where **Z** has minor errors, among which any omissions. Mistakes in spelling have been corrected, and variations in spelling have been harmonised according to standard medieval practice: 'alica/alicus' is rendered as 'aliqua/aliquus', 'Antechristus' as 'Antichristus', 'cellantes/cellarent' as 'celantes/celarent', 'cognotare/cognotans' *etc.* as 'connotare/connotans' *etc.*, 'difinita' as 'definita', 'difinitio' as 'diffinitio', 'descriptio' as 'descriptio', 'idemptitas/ydemptitas' as 'idemptitas', 'imaginor/ymaginor' as 'imaginor', 'li/ly' as 'ly', 'sich' as 'sic', 'tunch' as 'tunc', and 'ypoteticus/ypotheticus' as 'ypotheticus'. Separate mention can be made of a persistent rendering in both manuscripts of 'cohordinatio' for 'coordinatio', the hispanisms (mainly found in **S**), such as 'estare' for 'stare', 'splicare' for 'explicare', 'sponentes' for 'exponentes', 'hordo', 'homnis' for 'ordo and 'omnis', and the reading 'quausaliter' for 'causaliter' (**S**).

In addition to the correction of spelling and the harmonisation of variations, the following adjustments have been made. In those cases where 'quia' is confused with 'quare', or vice versa, the text has been emended without mention in the critical apparatus. In a few cases where neither of the readings seem correct, the editor has made emendations (which are listed in the critical apparatus).

All the titles, chapter- and paragraph-numbers have been inserted by the editor. Punctuation has been adapted to facilitate reading of the text. The critical apparatus is meant to enable readers to reconstruct the text presented in the manuscript that was not followed. The apparatus is negative, that is to say that for every reading made note of, the manuscript that has it is not mentioned, but only the alternative. Both manuscripts have notes in the margin, referred to by $\mathbf{Z}^{m}$ and $\mathbf{S}^{m}$, respectively. $\mathbf{Z}^{m}$ is written in the same hand as **Z**, but $\mathbf{S}^{m}$ is in a different hand than **S**. No note has been made of insignificant differences in spelling, transpositions (unless they make a difference in sense), additions or omissions of inessential conjunctions (such as 'et'), additions or omissions of the verb 'est' in combination with 'dicendum', additions of the verb 'est' in combination with the phrase 'prima regula', 'secunda regula', and so on, inessential difference in use of the demonstrative pronouns ille/ipse/iste, trivial variants (such as ergo/igitur/ideo, scilicet/videlicet, quod/quia (in phrases such as signum est quod/quia), quia/cum/quoniam, cum/quando/si, ut/sicut/quod, sic/ita, dico/dicimus, valet/tenet, ex eo quo/eo quod, nec/neque, autem/vero, and

the copyists' corrections of their own mistakes, unless only one of them has the correct reading, or if one of them still has not got it right. If a significant mistake occurs regularly in a manuscript, say in **S**, only one entry is made in the apparatus, followed by the note *sic saepius S.*

Let me give a few examples of how an entry should be read:

- "liberalium] *om. S*": 'liberalium' is handed down by **Z**, from **S** 'liberalium' is missing.
- "exemplum] ut *add. S*": 'exemplum' is handed down by both **Z** and **S**, and **S** adds 'ut'.
- "quorum unus] quorum S^c quolibet *S*": 'quorum unus' is handed down by **Z**, $\mathbf{S}^c$ corrected 'quorum' from 'quolibet'.
- " quam remota] Z^c quam *Z om. S*": 'quam remota' is handed down by $\mathbf{Z}^c$, **Z** has quam and in **S** the expression is missing.

Sometimes neither of the two manuscripts seems to have a correct reading, in which case the following entry is found:

- "terminus communis] *coni.* actus *zs*".

BIBLIOGRAPHY

1. *Primary sources*

JOHN BURIDAN, Johannes Buridani *Tractatus de consequentiis* éd. H. Hubien. Édition critique. Louvain (Publications universitaires)/Paris (Vander-Oyez, S.A.), 1976.

——, *Summulae in Praedicamenta*, edited by E.P. Bos (Artistarium 10–3), Nijmegen, 1994.

PEDRO DE CASTROVOL, *Opus logice*. (Library of the Hispanic Society of America in New York), 1490.

RALPH STRODE, Wallace Knight Seaton, *An Edition and Translation of the* Tractatus De consequentiis *by Ralph Strode, Fourteenth Century Logician and Friend of Geoffrey Chaucer*, University of California, Berkeley Ph. D., 1973, reproduced as an authorized fascimile in 1981 by University Microfilms International, Ann Arbor, Michigan, U.S.A./ London, England.

WALTER BURLEIGH, *De puritate artis logicae tractatus longior*. With a Revised Edition of the Tractatus Brevior, edited by Philoteus Boehner, O.F.M., Ph. D., The Fransciscan Institute Publications, Text series no. 9, St. Bonaventure, 1955.

2. *Secondary sources*

ASHWORTH, E.J., *Language and Logic in the Post-Medieval Period*, Dordrecht (D. Reidel Publishing Company), 1974.

EBBESEN, STEN, 'Concrete Accidental Terms: Late Thirteenth-Century Debates About Problems Relating to Such Terms as '*Album*'', in Norman Kretzmann (ed.), *Meaning and Inference in Medieval Philosophy*. Studies in Memory of Jan Pinborg (= Synthese Historical Library. Texts and Studies in the History of Logic and Philosophy, Vol. 32), Dordrecht etc., 1988, pp. 107–175.

IWAKUMA, Y., 'Parvipontani's Thesis *ex impossibili quidlibet sequitur*: Comments on the Sources from the Twelfth Century', in Klaus Jacobi ed., *Argumentationstheorie: Scholastische Forschungen zu den logischen und semantischen Regeln Korrekten Folgerns* (= *Studien und Texte zur Geistesgeschichte des Mittelalters*, herausgegeben von Dr. Albert Zimmerman, Band XXXVIII), Leiden etc., 1993; pp. 123–151.

KRETZMANN, NORMAN, KENNY, ANTHONY AND PINBORG, JAN EDS., The Cambridge History on Later Medieval Philosophy, Cambridge (Mass.), 1982.

MUÑOZ DELGADO, V., *La Logica Nominalista en la Universidad de Salamanca* (1510–1530) (Publicaciones del Monasterio Poyo, 11), Edita Revista 'Estudios', Madrid, 1964.

——, 'La "Logica" (1490) de Pedro de Castrovol', in *Antonianum* 48 (1973), pp. 16–208.

NUCHELMANS, GABRIEL, *Late-Scholastic and Humanist Theories of the Proposition*, Amsterdam etc. (North Holland Publishing Company), 1980.

——, *Secundum/tertium adiacens. Vicissitudes of a logical distinction.* (= Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. Mededelingen van de Afdeling Letterkunde, Nieuwe Reeks, 55 no. 10) Amsterdam *etc.*, 1992.

D'ORS, ANGEL, 'La doctrina de las propositiones hipotéticas en la "Logica" de Pedro de Castrovol', *Antonianum* 60 (1985), pp. 123–129.

PEREZ-ILZARBE, PALOMA, 'Una respuesta al problema de los insolubiles: La *Logica* de Pedro de Castrovol', in *Caduernas Salmantinos de Filosofia* 20 (1993), pp. 179–189.

RIJK, L.M. DE, 'Semantics in Richard Billingham and Johannes Venator', in Alfonso Maierù ed., *English Logic in Italy in the 14th and 15th Centuries* (= Acts of the 5th European Symposium on Medieval Logic and Semantics, Rome, 10–14 November 1980), pp. 167–183.

——, *Some 14th Century Tracts on the* Probationes Terminorum. *Martin of Alnwick O.F.M., Richard Billingham, Edward Upton and Others.* (= *Artistarium* 3), Nijmegen (Ingenium Publishers), 1982.

——, 'On Buridan's View of Accidental Being', in E.P. Bos and H.A. Krop eds., *John Buridan: A Master of Arts.* Acts of the Second Symposium Organized by the Dutch Society for Medieval Philosophy Medium Aevum (= Artistarium Supplementa, Vol. 8) Nijmegen, 1993, pp. 41–51.

——, '*Logica Morelli.* Some Notes on the Semantics of A Fifteenth Century Spanish Logic', in Ignacio Angelelli and Paloma Pérez-Ilzarbe eds., *Medieval and Renaissance Logic in Spain.* Acts of the 12th European Symposium on Medieval Logic and Semantics, held at the University of Navarre, (Pamplona, 26–30 May 1997), Hildesheim etc. (Georg Olms Verlag), 2000, pp. 209–224.

SÁEZ GUILLÉN, JOSÉ FRANCISCO, *Catalogo de manuscritos de la Biblioteca Colombina de Sevilla*, Institucíon Columbina, Sevilla, 2002.

SCHUPP, FRANZ, *Logical Problems in the Medieval Theory of Consequences.* With the edition of the Liber consequentiarum (= History of Logic VI), Napoli, 1988.

SPRUYT, JOKE, 'Thirteenth-Century Positions on the Rule *Ex impossibili sequitur quidlibet*, in Klaus Jacobi ed., *Argumentationstheory: Scholastische Forschungen zu den logischen und semantischen Regeln Korrekten Folgerns* (= Studien und Texte zur Geistesgeschichte des Mittelalters, herausgegeben von Dr. Albert Zimmermann, Band XXXVIII), Leiden etc., 1993; pp. 161–193.

——, 'Thirteenth-Century Discussions on Modal Terms', in *Vivarium* 32 (1994), pp. 196–226.

——, 'A Fifteenth-Century Spanish Treatise on Concequences', in *Vivarium* 37,2 (1999), pp. 178–257.

——, 'Some Remarks on Semantical Topics in Two Spanish *Tractatus de consequentiis*', in Ignacio Angelelli and Paloma Pérez-Ilzarbe eds., *Medieval and Renaissance Logic in Spain*. Acts of the 12th European Symposium on Medieval Logic and Semantics, held at the University of Navarre (Pamplona, 26–30 May 1997), 2000, pp. 183–207.

TEXTUS

ARGUMENTUM

DE INTRODUCTIONIBUS 1–2

PRIMA PARS: DE TERMINIS

INTRODUCTIO 2–9
De signo 2–4
De significativo 5–8
De termino 8–9

DE DIVISIONIBUS TERMINORUM
De divisione terminorum incomplexorum 10–11
De divisionibus terminorum cathegorematicorum 12–38

DE PROPRIETATIBUS TERMINORUM
De suppositione 39
De divisionibus suppositionum 40–51
De regulis generalibus circa suppositionem 52–65
De regulis generalibus circa suppositionem determinatam vel confusam tantum 66–69
De decem regulis circa suppositionem confusam tantum 70–81
De quinque regulis specialibus circa suppositionem 82–86
De octo regulis specialibus circa suppositionem relativorum 87–97
De ampliatione 98–99
De octo regulis circa ampliationem 100–114
De appellatione 115
De regulis circa appellationem 116–118

SECUNDA PARS: DE PROPOSITIONIBUS EARUMQUE PROBATIONIBUS

A. DE PROPOSITIONIBUS

De propositione 1–8

DE DIVISIONIBUS PROPOSITIONUM CATHEGORICARUM

De prima divisione: de propositione vera et falsa 9–14
De secunda divisione: de propositione modali 15–25
De tertia divisione: de cognitione propositionis 25–32
De quarta divisione: de comparatione propositionum .. 33–34
De quinta divisione: de propositione de inesse et modali 35–38
De sexta divisione: de qualitate propositionis 39–40
De duabus regulis circa qualitatem propositionis 41–42
De septima divisione: de quantitate propositionis 43–49
De tribus regulis circa quantitatem propositionis 50–52
De octava divisione: de materia propositionis 43–56
De nona divisione: de oppositione propositionum 57
De oppositione propositionis de inesse 58–61
De tribus regulis veritatis vel falsitatis propositionum contrariarum 62–64
De duabus regulis veritatis vel falsitatis propositionum subcontrariarum 65–66
De tribus regulis veritatis vel falsitatis propositionum subalternarum 67–69
De duabus regulis veritatis vel falsitatis propositionum contradictariarum 70–72
De predicatione directa et indirecta 73–74
De octo regulis contradictionis assignande in propositionibus 75–82
De oppositione propositionum modalium 83–84
De regulis circa oppositionem propositionum modalium 85–89
De decima divisione: de equipollentia propositionum .. 90
De tribus regulis circa equipollentiam propositionum de inesse 91–94
De tribus regulis circa equipollentiam propositionum modalium penes modos 95–98
De regula circa equipollentiam propositionum modalium penes dictum 99
De conversionibus propositionum cathegoricarum de inesse 100–109
De tribus regulis circa conversionem propositionum modalium 110–112

DE PROPOSITIONE YPOTHETICA
De propositione ypothetica in genere 113–114
De propositione copulativa 115–119
De propositione disiunctiva 120–123
De propositione rationali 124–125
De propositione conditionali 126
De propositione causali 127–129
De propositione expletiva 130–131
De propositione similitudinaria 132–133
De propositione locali 134–135
De propositione temporali 136–137
De quatuor regulis circa oppositum ypothetice propositionis 138–141

B. DE PROBATIONIBUS PROPOSITIONIS

De probatione propositionis 142–144
De tribus regulis generalibus circa probationem 145–147
De tribus regulis circa probationem propositionis singularis 148–150
De regulis circa probationem propositionis resolubilis 151–156
De probatione propositionis exponibilis 157
De quatuor regulis circa probationem propositionis universalis 158–163

DE PROPOSITIONE EXCLUSIVA 164
De probatione seu expositione propositionis exclusive 165–167
De quinque regulis circa dictionem exclusivam additam subiecto 168–174
De tribus regulis circa dictionem exclusivam additam copule vel predicato 175–178
De duabus regulis circa oppositionem propositionis exclusive 179–180

DE PROPOSITIONE EXCEPTIVA 181–183
De regulis circa probationem propositionis exceptive .. 184–188

DE PROPOSITIONE REDUPLICATIVA 189–190
De probatione propositionis reduplicative 191–195
De probatione oppositi propositionis reduplicative 196

DE PROBATIONE PROPOSITIONIS EXPONIBILIS PER TRES EXPONENTES 197–215

DE PROBATIONE PROPOSITIONIS EXPONIBILIS PER QUATUOR EXPONENTES 216–219
De tribus regulis circa probationem huius verbi 'incipit' 220–223
De tribus regulis circa probationem huius verbi 'desinit' 224–226

DE PROBATIONE PROPOSITIONIS MODALIS 227–229
De quatuor regulis circa probationem propositionis modalis exponibiliter sumpte 230–233
De quatuor regulis circa probationem propositionis modalis officialiter sumpte 234–239
De probatione propositionis modalis resolubiliter sumpte 240–241

TERTIA PARS: DE ARGUMENTATIONE

A. DE SILLOGISMIS

DE DIVISIONE ARGUMENTORUM 1–4

DE SILLOGISMO 5–6
De sillogismo in genere 7
De figura et modo 8–13
De prima figura 14–16
De secunda figura 17
De tertia figura 18–20
De regulis circa sillogismum expositorium 21–23
De regulis circa sillogismum non expositorium 24–30

B. DE CONSEQUENTIIS

DE DESCRIPTIONIBUS CONSEQUENTIARUM 31–39

DE QUATUOR REGULIS CONCERNENTIBUS BONITATEM CONSEQUENTIE 41–45

DE CONSEQUENTIA BONA 46–48
De duabus regulis generalibus circa consequentiam 49
De regulis generalibus circa consequentiam formalem 50–79

DE REGULIS SPECIALIBUS TANGENTIBUS HABITUDINEM TERMINORUM VEL PROPOSITIONUM 80
De consequentiis terminorum ab inferiori ad superius 81–79
De regulis tangentibus terminos convertibiles et correlativos 97–104
De consequentiis terminorum disparatorum et oppositorum 105–113

DE CONSEQUENTIIS PROPOSITIONUM CATHEGORICARUM 114
De consequentiis concernentibus habitudinem terminorum infinitorum, privativorum et suorum oppositorum 115–119
De consequentiis concernentibus quantitatem propositionum 120–130
De consequentiis concernentibus probationes propositionum 131–136
De consequentiis concernentibus propositiones exclusivas, exceptivas et reduplicativas 137–142
De consequentiis concernentibus sensum compositum et sensum divisum 143–151

DE CONSEQUENTIIS PROPOSITIONUM YPOTETICARUM .. 152
De consequentiis copulativarum 153–155
De consequentiis disiunctivarum 156–160
De consequentiis conditionalium vel rationalium 161–163
De consequentiis causalium‘ 164–166
De consequentiis expletivarum 167–168
De consequentiis similitudinariarum 169–170
De consequentiis localium 171–172
De consequentiis temporalium 173–174

QUARTA PARS: DE PREDICABILIBUS ET PREDICAMENTIS

DE QUIBUSDAM PREMITTENDIS
De univocatione 2–5
De equivocatione 6–10
De analogia 11–13
De predicatione 14–17
De predicationibus specialibus 18–20

De diffinitione et diffinito 21–26
De divisione 27–28

DE UNIVERSALI SEU PREDICABILI
De universali predicationis 28

DE SINGULIS PREDICABILIBUS
De genere 29–31
De specie 32–33
De differentia 34–36
De proprio 37–39
De accidente 40–42
De convenientiis et differentiis universalium 43

DE PREDICAMENTIS 44–45
De predicamento Substantie 46–50
De predicamento Quantitatis 51–57
De predicamento Qualitatis 58–66
De predicamento Relationis 57–74
De predicamento Actionis 75–81
De predicamento Passionis 82–85
De predicamento Ubi 86–89
De predicamento Quando 90–94
De predicamento Situs 95–97
De predicamento Habitus 98–101

QUINTA PARS: DE OBLIGATIONIBUS
De obligatione 1–2

DE SPECIEBUS OBLIGATIONIS 3–9
De positione 10–11
De quatuor regulis generalibus circa positionem 12–15
De sex regulis specialibus circa positionem 16–27
De depositione 28–30
De quinque regulis circa depositum 31–37
De sex regulis circa contradictorium depositi 38–44
De impositione 45
De quinque regulis circa impositionem 46–52

SIGLA

Z, *Z*	Zaragoza (BCM), codex 15–57
S, *S*	Sevilla (BCC), codex 7-3-13
Z^c	manus quae correxit *Z*
S^c	manus quae correxit *S*
add.	addidit, addiderunt
coni.	conieci
exp.	expunxit
om.	omittit, omittunt
...	usque ad
]	scripsi(t), scripserunt
?	fortasse
!	sic
⟨...⟩	inserui
[...]	seclusi

DE INTRODUCTIONIBUS

Z 1r
S 2r

1 Logica est rationalis scientia veri a falso discretiva. Primo logica dicitur 'rationalis scientia'. Et in hoc convenit cum aliis scientiis seu artibus liberalibus, scilicet cum gramatica, rhetorica, geometria, arismetica, musica et astrologia, que omnes dicuntur scientie rationales a subiecto rationali in quo sunt, scilicet in anima rationali. Unde sicut iste artes seu scientie dicuntur liberales a subiecto libero in quo sunt, scilicet in anima rationali, que dicitur libera, ita dicuntur rationales ab eodem subiecto, scilicet anima que dicitur rationalis. Secundo logica dicitur 'veri a falso discretiva' ad differentiam aliarum artium seu scientiarum, quia ad solam logicam pertinet verum a falso discernere et econverso. Vel aliter et brevius describitur sic: logica seu dialetica est ars disputationis. Primo in descriptione ponitur ly 'ars', et in hoc convenit cum aliis artibus supradictis. Secundo ponitur ly 'disputationis' ad differentiam aliarum artium liberalium predictarum, quia sola logica seu dialetica dicitur ars disputationis. Disputatio est actus rationabiliter opponendi et rationabiliter respondendi.

2 Partes principales huius scientie, scilicet logice sunt quinque. Prima est terminorum et suarum proprietatum, scilicet suppositionum, ampliationum et appellationum. Secunda est propositionum et suarum probationum. Tertia est consequentiarum seu argumentationum quedam abbreviata determinatio. Quarta est predicabilium et predicamentorum. Quinta est obligationum pro introductione studentium

3 logica] Nota secundum scotum logica est clavis aurea purpureys argumentis decorata per cuius auxilium mirabilia philosophie reservantur. Vel aliter secundum abicennam logica est que tractat de secundis intentionibus adiunctis primis primo dicitur de primis intentionibus idest de voculis et dictionibus in suo esse pronuntiato adiunctis primis idest adiunctis significatis eorum realium significatorum per illas voces seu dictiones quasi logica tractat de vocibus et dictionibus intellectis rebus realibus per eas significatis *add.* Z^m 5 rhetorica] rectorica*(!) sic saepius* Z 7 unde] quod gramatica et rectorica*(!)* etc. sunt accidentia et sumunt denominationem a subiecto in quo sunt scilicet in anima rationali *add.* Z^m 8 iste] septem S 13 vel] Nota quod ars dicitur de arto/as vel de arceo/es quod idem est quod constringo/is secundum aristotilem primo elencorum. disputatio est actus sillogisticus unius ad alterum propositum ostendendum *add.* Z^m 16 liberalium] *om.* S 19 scientie scilicet] *om.* S 21 propositionum] prohemium et quedam brevis narratio eorum que diffusius tractatur*(!)* in libro *add.* Z^m

quedam brevis compositio. Et est tamen notandum quod tractatum predicabilium et predicamentorum volumus ponere in quarta parte huius logice quasi posteriorem; et hoc propter ipsorum difficultatem. | S 2v
Ad habendum enim perfecte materiam universalium et predicamentorum melius est hominem prius fore nutritum sive provectum in aliis materiis logicalibus. Similiter quia materia prime partis, scilicet terminorum, est difficilior quam materia propositionum, | idcirco propter Z 1v
ipsorum terminorum difficultatem et puerorum pro quibus sunt primitus ruditatem consulo ante primam partem huius logice secundam partem legi, scilicet materiam propositionum, saltem usque ad materiam probationum, quia puerorum ingressus facilior est in materia propositionum quam in materia terminorum.

1 et] Ibi est antiphora*(!)* questionum nondum facta festinata responsio *add.* Z^m 4 perfecte] perfectam *S* 6 materiis] materiebus *Z* 8–9 primitus] promotus *S* 10 materiam] materia *S* 11–12 quia ... propositionum] *om. Z* 12 in materia] materiam *S*

PRIMA PARS

DE TERMINIS

1 Prima pars huius libri dividitur in duas partes. Primo determinabitur de istis terminis 'signum', 'significativum', et huiusmodi. Secundo ponentur quedam divisiones terminorum.

INTRODUCTIO

De signo

2 Signum est quod facit aliquid venire in cognitionem. Vel aliter: signum est quod aliquid cognitioni representat, ut ly 'homo' vel 'lapis', dum actualiter representat se vel aliud a se; et huiusmodi. Significare est aliquid cognitioni representare. Ex quibus patet quod ly 'signum' et 'significans' vel 'significat' sunt termini convertibiles; quicquid enim est signum est significans vel significat, et econverso.

3 'Signum' vel 'significare' accipitur dupliciter, scilicet naturaliter vel ad placitum. Signum vel significare naturaliter convenit omni enti dum actualiter se ipsum representat. Et isto modo tam littera quam sillaba quam dictio quam oratio et omnis res ad extra est signum vel significat se ipsam naturaliter, et per consequens omnis terminus tam mentalis quam vocalis quam scriptus significat se ipsum naturaliter.

5 divisiones] dispositiones *S* 8 signum] Nota secundum albertum quod signum se extendit uno modo ad omne illud quod apprehensum facit aliquid evenire*(!)* in cognitionem alterius et isto modo dicimus circulum pendentem ante tabernam esse signum vini et non ita large volo ut in hoc nomine terminus in sequentibus dicit albertus. Secundo hoc nomen signum accipitur pro illo quod apprehensum facit aliquid venire in cognitionem alterius et cum hoc actum*(!)* natum est in propositione supponere pro illo vel aptum natum est addi illi in propositione vel pro illo quod est compositum ex talibus. Exemplum secundi sicut sincathegoreumata. Exemplum tertii sicut sunt orationes et isto modo amplius intendo ubi isto vocabulo signum hic ille [*? pro* hicinde] *add.* Z^m | cognitionem] duplex est cognitio scilicet prioristica et posterioristica et ad hoc [*? pro* adhuc] est duplex scilicet actualis et habitualis *add.* Z^m 12 enim] *om.* *S* 13 econverso] quorum diffinitiones sunt convertibiles illa sunt convertibilia a diffinitione ad diffinitum sed diffinitiones iste sunt convertibiles *etc. add.* Z^m 19 ipsum] ipsam *S*

4 Signum vel significare ad placitum convenit omni dictioni et orationi vocali vel scripte dum actualiter aliud a se representat quod ex impositione significat, ut ly 'homo' quando representat hominem, | S 3r
quem significat ex impositione, et ly 'lapis' quando representat lapidem, et huiusmodi. Signum vel significare naturaliter potest accipi dupliciter: uno modo large, et sic convenit omni enti, et isto modo omnis terminus tam mentalis quam vocalis quam scriptus significat naturaliter dum actualiter se ipsum representat; alio modo stricte, et sic convenit solum termino mentali. Ex quo patet quod terminus mentalis potest significare naturaliter dupliciter: primo modo large quando se ipsum representat, secundo modo stricte quando aliud a se representat. Exemplum, ut similitudo lapidis, que dicitur terminus mentalis inquantum se ipsum representat, tunc significat vel representat naturaliter, et hoc large, sed inquantum representat lapidem, tunc significat enim naturaliter, et hoc stricte vel proprie. Et huiusmodi.

De significativo

5 Significativum est quod est aptum natum facere aliquid venire | in cognitionem. Vel aliter: significativum est quod est aptum natum aliquid cognitioni representare, ut talis dictio 'homo' vel 'lapis', sive actualiter representat sive non, semper dicitur significativum. Ex quibus patet quod ly 'signum' et 'significativum' differunt in hoc quia signum dicitur aliquid dum actualiter representet vel faciat aliquid venire in cognitionem. Sed significativum, sive actualiter representat sive non, semper dicitur significativum. Secundo patet quod ly 'signum' et 'significativum' se habent tamquam superius et inferius, quia omne signum est significativum, sed non econverso. Z 2r

6 Significativum accipiter dupliciter, sicut ly 'signum', scilicet naturaliter vel ad | placitum. Significativum naturaliter convenit omni enti S 3v
inquantum est natum se ipsum representare; et isto modo tam littera

11 modo] *om. S* | stricte] scripte *S* 17 significativum] Nota quod notitia est duplex quedam intuitiva alia abstractiva notitia intuitiva est illa que representat suum particulare scilicet primum obiectum*(?)* existens in se ex^{is}*(?)* est presens in propria existentia ipsi cognoscenti tamquam obiectum clarum. Notitia abstracta est illa que respicit suum obiectum non ut existens nec ut presens inquantum in propria existentia ut presens in suo [*? pro* suo esse] representativo *add. Z*^{m} | natum] significativum *add. S*^{m} | aliquid] quod est significativum *add. S* 18 significativum] nota quod nomina verbalia terminata in tivum dicunt actionem aptitudinem *add. Z*^{m} 22 aliquid] aliud *S* | dum] cum *S* | actualiter] li actualiter non dicit verum actum sed prout cum illo actu stat admixta aliqua potentia quare licet actu significet materia adhuc est in potentia ad significandum cras *etc. Z*^{m} | representet] representat *ZS* sive non semper dicitur significativum *add. S* | faciat] *om. Z* 23 significativum] *coni.* significatum *Z*^{c} signum *ZS* 27 sicut ly signum] *om. Z* 28 significativum] signum *S*

quam sillaba quam dictio quam oratio et omnis res ad extra est significativum sui naturaliter. Significativum ad placitum convenit solum dictioni et orationi vocali vel scripte inquantum est apta nata aliquid aliud a se representare quod significat, vel est apta nata representare ex impositione. Ut talis dictio 'homo' inquantum est apta nata representare se ipsam dicitur significativa naturaliter sui, sed inquantum est apta nata representare hominem, quem significat ex impositione, dicitur significativa ad placitum.

7 Significativum naturaliter potest accipi dupliciter, sicut ly 'signum'. Uno modo large, et sic omne ens est significativum naturaliter; et isto modo omnis terminus tam mentalis quam vocalis quam scriptus est significativus naturaliter inquantum est aptus natus se ipsum representare vel facere venire in cognitionem. Alio modo stricte, et isto modo convenit solum termino mentali inquantum est aptus natus aliquid aliud a se representare, sicut dictum[1] fuit superius de signo.

De termino

8 'Terminus' hic acceptus et proprie describitur sic: terminus est simplex conceptus anime aut aliquid vocale vel scriptum incomplexe significativum. Ex quo patet quod terminus est triplex: quidam enim est mentalis, et talis dicitur simpliciter conceptus anime, ut similitudo hominis vel lapidis existentis in mente; alius dicitur vocalis, ut ly 'homo' vel 'lapis' in voce; alius dicitur scriptus, ut ly 'homo' vel 'lapis' in scripto. Et tales termini conveniunt in hoc quia eadem res significatur per ipsum terminum mentalem, vocalem vel scriptum. Sed differunt in hoc quia terminus mentalis significat eandem naturaliter sine aliqua impositione, sed terminus vocalis vel scriptus significat eam ad placitum seu ex impositione. Exemplum, similitudo hominis significat vel representat | ipsum hominem | naturaliter, quem talis terminus 'homo' vocalis vel scriptus significat vel representat ex impositione. Z 2^{v} S 4^{r}

9 Terminus secundum quosdam est duplex: quidam dicitur terminus incomplexus, ut dictio, et talis dicitur terminus proprie acceptus; alius dicitur terminus complexus, ut oratio, et talis dicitur improprie terminus—nulla enim oratio dicitur proprie terminus, sed aggregatum terminorum. Et ideo de termino incomplexo seu proprie accepto ponuntur duodecim divisiones sequentes.

4 apta] *om. S* 7 impositione] positione *Z* 9 sicut] sumitur *Z* 14–15 aliquid] *om. S* 15 dictum] *om. S* 17 et proprie] *om. S* 19 enim] *om. Z* 25–26 sine aliqua impositione] Z^{c} *om. ZS* 33 enim] autem *Z*

1 Videas supra, I, 8.

DE DIVISIONIBUS TERMINORUM

De divisione terminorum incomplexorum

Prima divisio. Terminorum incomplexorum quidam est terminus cathegorematicus, quidam sincathegorematicus, quidam valens utrumque. Terminus cathegorematicus est terminus significativus per se alicuius rei per se actu concepte vel conceptibilis, sive realis sive ficte. Exemplum realis, ut ly 'homo' aut 'Deus'. Exemplum rei ficte, ut 'chimera', 'vacuum', et huiusmodi. Terminus sincathegorematicus est terminus qui inquantum sincathegorematicus nisi cum alio termino non est significativus alicuius rei per se concepte vel conceptibilis. Exemplum, ut sunt signa universalia, ut 'omnis', 'nullus', et signa particularia, ut 'quidam', 'aliquis', et dictiones exclusive et reduplicative, exceptive, et coniunctiones, et prepositiones, et huiusmodi. Terminus valens utrumque est terminus includens terminum cathegorematicum et sincathegorematicum. Exemplum, ut sunt multa adverbia localia vel temporalia includentia signa universalia vel particularia, ut ly 'ubique', 'alicubi', 'nullibi', 'semper', et 'numquam', et huiusmodi, et signa universalia vel particularia in neutro genere substantivata, ut sunt ly 'aliquid', 'nichil', 'omnia', 'nulla', et huiusmodi.

11 Sed tales termini differunt in hoc quia terminus cathegorematicus est natus esse subiectum et copula vel predicatum propositionis aut pars subiecti, copule vel predicati. Sed terminus sincathegorematicus non est natus esse per se subiectum et copula vel predicatum propositionis. Sed terminus valens utrumque ratione termini cathegorematici

5 cathegorematicus] Terminus cathegorematicus est significativus per se et naturaliter sicut termini mentales vel per se et ab impositione sicut termini vocales et scripti quia natura earum est eorum impositio *add. Z^m* 6 actu] *Z^c om. ZS* 8 sincathegorematicus] Terminus sincathegorematicus secundum albertum est quid*(!)* significative acceptus non potest esse subiectum nec predicatum nec pars subiecti nec pars predicati distributi propositionis cathegorice verbi gratia ut omnis homo currit homo est subiectum sed omnis nec est subiectum nec pars subiecti nec predicatum nec pars predicati sed est dispositio istius termini homo significans modum supponendi ipsius subiecti. Unde si esset pars subiecti tunc iste non essent eiusdem subiecti homo [*? pro* omnis homo] currit quidam homo non currit et etiam non essent contradictorie et notanter dico significative acceptus quia isti termini omnis nullus si accipiantur materialiter bene possunt esse subiecta vel predicata propositionum sicut dicendo omnis est signum vel non est adverbium. In talibus propositionibus tales termini non tenentur significative quia non exercent officium ad quod exercendum sunt compositi unde in ista propositione omnis est signum universale li omnis vel distribui*(!)* etc. *add. Z^m* 9 terminus qui] *om S* 12 exclusive] ut solum *superscr. Z* | reduplicative] ut inquantum *superscr. Z* 13 exceptive] ut preterquam *superscr. Z* | prepositiones] propositiones *S* 21 et copula] copulam *S* 23 et copula] copulam *S*

inclusi potest esse subiectum vel predicatum propositionis, ut cum dicitur 'semper fuit dies', idest 'omni tempore fuit dies', et cum dicitur 'ubique Deus est', idest 'omni loco est Deus', et cum dicitur 'aliquid est', idest 'aliqua res est', vel 'aliquod ens est', et cum dicitur 'nichil | est S 4v
nichil', idest 'nullum ens est nullum ens'. Et huiusmodi.

De divisionibus terminorum cathegorematicorum

12 Secunda divisio. Terminorum cathegorematicorum quidam est concretus, quidam abstractus. Terminus concretus est terminus significativus | concretive respectu sui abstracti, ut ly 'homo' respectu de ly Z 3r
'humanitas', et ly 'albus' respectu de ly 'albedo'. Terminus abstractus est terminus significativus abstractive respectu sui concreti, ut ly 'humanitas' respectu de ly 'homo' et ly 'albedo' respectu de ly 'albus', et huiusmodi. Sed nota quod concreta sunt duplicia: quedam enim sunt substantiva, sicut sua abstracta, ut ly 'homo' respectu de ly 'humanitas', et 'animal' respectu de ly 'animalitas', et ly 'pater' respectu de ly 'paternitas'; et quedam sunt adiectiva, ut ly 'albus' respectu de ly 'albedo', et 'qualis' respectu de ly 'qualitas', et 'quantus' respectu de ly 'quantitas', et huiusmodi.

13 Tertia divisio. Terminorum cathegorematicorum quidam est absolutus, quidam correlativus. Terminus absolutus est terminus qui sine intellectu alterius termini opposito modo significantis intelligi potest, sicut sunt ly 'homo', 'animal', 'lapis', et huiusmodi—unde pro intelligendo istum terminum 'homo' non requiritur intelligi alium terminum opposito modo significantem. Terminus correlativus est terminus qui sine intellectu alterius termini opposito modo significantis respectu cuius dicitur correlativus, intelligi non potest, sunt ly 'pater', 'filius', 'dominus' et 'servus', et huiusmodi—unde iste terminus 'pater' non potest intelligi sine intellectione istius termini 'filius' vel 'filia', qui est opposito modo significans, et econverso; et ratio est quia 'pater' dicitur pater respectu filii vel filie, et econverso 'filius' dicitur filius respectu patris vel matris. Et huiusmodi.

14 Unde communiter ponuntur tales descriptiones. Terminus absolutus est terminus qui in suo conceptu diffinitivo non includit conceptum alterius termini opposito modo significantis, ut patet cum dicitur 'homo

8 concretus] Concreta accipiuntur tripliciter. Uno modo pro abstracto vel pro fundamento et sic dicunt rem de concretive subiecto. Alio modo pro formali significato et sic dicitur quod albedo solam qualitatem significat in predicamento. Alio modo pro utroque et sic dicitur quod concreta propter duo significare non cadunt in genere *add.* Z^m 11 terminus] *om.* *Z* 12 albedo] albus *S* | albus] albedo *S* 21 opposito] oppositio *Z* 22 animal] *om.* *Z* 25 respectu] illius *add.* *Z* 28 qui] quia *Z*

est animal rationale et mortale'. Sed terminus correlativus est terminus qui in suo conceptu diffinitivo includit conceptum alterius | termini S 5r
opposito modo significantis; ut patet cum dicitur 'pater est qui habet filium vel filiam', et cum dicitur 'filius est qui habet patrem vel matrem'. Et huiusmodi.

15 Quarta divisio. Terminorum cathegorematicorum quidam sunt disparati, quidam convertibiles, quidam oppositi. Termini disparati adinvicem sunt termini nullo modo significantes idem et nullus eorum est natus predicari de alio vere et affirmative. Exemplum, ut sunt diversa individua, ut 'Petrus' et 'Martinus', et diverse species specialissime, ut ly 'homo' et ly 'asinus', et diverse differentie, ut ly 'rationale' et ly 'irrationale', et diversa genera non subalternata, | ut ly 'substantia', Z 3v
'qualitas', et huiusmodi.

16 Termini convertibiles sunt termini significantes idem quorum ab uno alium universaliter et affirmative consequentia valet, et econverso, ut sunt ly 'homo' et 'risibile'. Et tales termini sunt multiplices: aliquando enim sunt termini sinonimi, ut ly 'Marcus' et 'Tulius'; aliquando dicuntur subiectum et sua propria passio, ut ly 'homo' et 'risibile'; aliquando dicuntur diffinitivum et sua diffinitio, ut ly 'homo' et 'animal rationale', et huiusmodi.

17 Termini oppositi sunt quadruplices: quidam sunt contrarii, quidam contradictorii, quidam oppositi relative, quidam oppositi privative. Termini contrarii sunt termini significativi contrariarum qualitatum, ut sunt ly 'albus' et 'niger', vel 'albedo' et 'nigredo'. Et talium terminorum contrariorum quidam sunt concreti et quidam abstracti; et differunt in hoc quia termini contrarii concreti sunt nati verificari de eodem successive vel in diversis temporibus, ut ly 'albus' et 'niger', vel 'calidus' et 'frigidus', et huiusmodi, sed termini contrarii abstracti numquam possunt verificari de eodem simul vel successive, ut ly 'albedo' et 'nigredo', et huiusmodi. | Termini contradictorii adinvicem S 5v
sunt termini omnino similes quorum unus sumitur sine negatione et alius cum negatione sibi preposita et neganter tenta, ut ly 'homo' et 'non-homo', vel 'sedet' et 'non-sedet', et huiusmodi. Termini oppositi relative adinvicem sunt termini correlativi, ut sunt ly 'pater' et 'filius', vel 'magister' et 'discipulus', et huiusmodi. Et dicuntur oppositi relative, quia eodem respectu non sunt nati verificari de eodem simul neque successive. Termini oppositi privative adinvicem sunt termini

4 patrem vel matrem] matrem vel patrem *S* 16 risibile] resibile *sic semper ZS* 18 dicuntur] dicitur *Z* 19 dicuntur] dicitur *Z* 27 et] vel *Z* 28 et] vel *Z* 29 ut] sunt *add. S* 31 termini] vere *S* 32 neganter] negative *Z* 35–36 relative] *om. S* 36 eodem respectu] eadem ratione *Z*

quorum unus denotat habitum et alter privationem illius habitus, ut sunt ly 'cecus' et 'videns', et huiusmodi.

18 Quinta divisio. Terminorum cathegorematicorum quidam est superior, quidam inferior. Terminus superior altero est terminus natus significare idem cum suo inferiori et etiam plus quam eius terminus inferior, ut ly 'animal' respectu de ly 'homo', et huiusmodi. Sed terminus inferior alio est terminus natus significare idem cum suo superiori et minus quam eius terminus superior, ut ly 'homo' respectu de ly 'animal'. Ex quibus patet quod superius et inferius conveniunt in hoc quia sunt termini nati significare | unum et idem, et differunt in hoc Z 4r
quia superius potest significare plus quam eius inferius, sed inferius est natum significare minus quam eius superius.

19 Sed nota quod superius vel inferius est duplex, scilicet per se vel per accidens. Inferius per se dicitur quando terminus per se vel simpliciter sumptus sit inferior alio termino per se vel simpliciter sumpto, ut ly 'homo' dicitur inferius per se ad ly 'animal', et, econverso, ly 'animal' dicitur superius per se ad ly 'homo'. Sed inferius per accidens dicitur quando terminus habens se per modum appositionis sit inferior se simpliciter sumpto vel sine tali appositione, ut ly 'homo albus' dicitur inferius per accidens ad ly 'homo', et, econverso, ⟨ly 'homo' dicitur superius per accidens de ly 'homo albus'⟩. | Et tale inferius vel superius S 6r
per accidens potest fieri tripliciter: primo per adiectivum appositum, ut ly 'homo albus' ad ly 'homo'; secundo per adverbium appositum, ut ly 'currit velociter' ad ly 'currit'; tertio per obliquum casum appositum, ut ly 'equus regis' ad ly 'equus', et 'domus orationis' ad ly 'domus'; et huiusmodi.

20 Ex omnibus istis patet advertenti quod ad hoc quod terminus sit inferior per accidens sive per appositionem, requiruntur sex. Primo quod tale appositum non sit secum convertibile; et ideo ly 'homo risibilis' non dicitur inferius ad ly 'homo', quia neutrum ipsorum significat plus vel minus quam alter. Secundo quod tale appositum non sit superius termino cui apponitur; et ideo ly 'homo rationalis' non dicitur inferius ad ly 'homo', neque ly 'homo coloratus' ad ly 'homo', et huiusmodi. Tertio quod appositum non sit distrahens; et ideo ly 'homo mortuus' non dicitur inferius ad ly 'homo', quia homo mortuus non dicitur 'homo', et huiusmodi. Quarto quod appositum non sit diminuens; et ideo ly 'album secundum dentes' non dicitur inferius ad ly 'album', et, per consequens, nec ly 'homo albus secundum dentes' dicitur inferius ad ly

4 altero] aliquo *S* 15 simpliciter] singularis *S* 18 inferior] inferius *S* 22 fieri] considerari *Z* 27 ad hoc quod] quando *semper ZS* | sit] fit *Z* 31 quod] quo *S* 32 rationalis] rationale *S*

'homo albus', et huiusmodi. Quinto quod appositum non sit terminus ampliativus; et ideo ly 'homo generabilis' non dicitur inferius ad ly 'homo', neque ly 'ens opinabile' dicitur inferius ad ly 'ens', et huiusmodi. Sexto quod appositum non sit terminus fictus vel equivocus ex adiuncto; et ideo ly 'homo pictus' non dicitur inferius ad ly 'homo', neque ly 'animal chimera' dicitur inferius ad ly 'animal', et huiusmodi.

21 Sexta divisio. Terminorum cathegorematicorum quidam est terminus positivus seu realis, quidam fictus. Terminus positivus seu realis est terminus significativus rei existentis que est vel fuit vel erit aut poterit esse, ut sunt tales termini 'homo' 'Adam', 'Antichristus', et huiusmodi. | Terminus fictus est terminus significativus alicuius rei ficte que Z 4v
non est nec fuit neque | poterit esse, ut sunt tales termini 'chimera', S 6v
'ircocervus', 'vacuum', et huiusmodi—unde ly 'chimera' non significat aliquam rem existentem sive realem, sed significat solum rem fictam que habet suum esse per solam fabricationem vel operationem intellectus; et ita de ly 'ircocervus' et 'vacuum' et huiusmodi.

22 Septima divisio. Terminorum cathegorematicorum quidam vocatur dictum simpliciter, quidam vocatur dictum secundum quid. Dictum simpliciter in proposito est terminus sumptus sine additione diminuente vel distrahente vel ampliante aut impediente ipsum a suo principali significato, ut sunt ly 'homo', 'animal', et huiusmodi. Sed dictum secundum quid in proposito est terminus sumptus cum additione diminuente vel distrahente vel ampliante aut impediente ipsum a suo principali significato. Exemplum cum additione diminuente, ut ly 'albus secundum dentes' est dictum secundum quid respectu de ly 'albus'. Exemplum cum additione distrahente, ut ly 'homo corruptus' dicitur dictum secundum quid respectu de ly 'homo'. Exemplum cum additione ampliante seu ampliativa, ut ly 'homo generabilis'. Exemplum cum alia additione impediente a principali significatione, ut ly 'homo pictus', et huiusmodi. Unde solet dici quod arguendo a dicto secundum quid ad dictum simpliciter non valet consequentia, ut cum dicitur 'Etiops est albus secundum dentes; ergo Etiops est albus', et huiusmodi.

23 Terminus diminuens large est terminus determinans sive restringens alium terminum a sua generali significatione ad aliquam specialem significationem. Exemplum, ut cum dicitur 'homo albus', ly 'albus' restringit et diminuit ly 'homo' a sua generali significatione ad signi-

2 homo] et *add. S* 5 adiuncto] *coni.* adiunctione *Z* aiuncto *S* 11 est] idest *S* 12 est] existens *add. S* 14 solum] *om. S* 18 simpliciter ... quid] secundum quid quidam simpliciter dictum *Z* 19 sumptus] superius *S* 20 ampliante] ampliate *S* 22 sumptus] Z^c superius *ZS* 29 alia] aliam *Z* | principali] principale *S*

ficandum solum homines albos, et non omnes homines. Sed terminus diminuens stricte est terminus significans quandam diminutionem, ratione cuius a dicto secundum quid cum tali diminutione non sequitur dictum simpliciter. Exemplum: cum dicitur 'albus secundum dentes' significat vel importat quandam diminutionem respectu de ly 'albus', ratione cuius non sequitur 'homo est albus secundum dentes; ergo homo est albus'. Et huiusmodi.

24 Terminus distrahens est terminus significativus corruptionis rei existentis vel que fuit vel est vel erit vel poterit esse, ut sunt ly 'mortuus', 'corruptus', 'mors', 'corruptio', et huiusmodi. Terminus ampliativus est terminus faciens alium terminum supponere indifferenter pro re existente vel non existente, aut pro rebus existentibus vel non existentibus, ut sunt nomina verbalia terminata in '-bilis' vel in '-bile', ut ly 'generabile', 'corruptibile', et istud verbum 'potest', et similia. De quibus inferius dicetur[1] ubi determinatur de ampliatione, Deo duce. Z 5r S 7r

25 Octava divisio. Terminorum cathegorematicorum quidam est finitus, quidam infinitus. Terminus finitus est terminus cathegorematicus non compositus cum aliqua negatione, ut ly 'homo', 'iustus', 'finitus', et huiusmodi. Terminus infinitus est terminus cathegorematicus compositus cum tali negatione 'non' vel equivalente infinitanter tenta, significativus oppositi sui termini finiti. Exemplum cum tali negatione 'non', ut ly 'non-homo', 'non-iustus', 'non-finitus'. Exemplum cum equivalente, ut quando talis prepositio 'in-' posita pro 'non' infinitanter tenta; et tunc est vera talis propositio 'Deus est infinitus', idest 'non-finitus'. Similiter secundum quosdam signum universale negativum potest infinitari, licet non sit multum in usu, ut 'nonnullus homo' vel 'nonnullum animal'.

26 Sed dicitur in descriptione 'significativus oppositi sui termini finiti'. Ex quo infertur quod terminus infinitus aliquando negat solum actum et non potentiam, ut quando suus terminus finitus importat solum actum et non potentiam, ut ly 'non-homo', 'non-iustus'; aliquando negat actum et potentiam, ut quando suus terminus finitus importat actum et potentiam, ut ly 'non-generabilis', 'non-mortalis', non-divisibilis', et huiusmodi.

9 vel erit] *om. S* 12 existente] ut sortes est generabilis *superscr. Z* 12–13 vel non existentibus] *om. S* 16 divisio] est *add. Z* 18 iustus] est (*? pro* et) *add. Z* 20 infinitanter tenta] infinitanter *S* 23 prepositio] propositio *sic saepius S* 23–24 infinitanter tenta] infinitanter *S* infinitante *Z* 24 tunc] *om. S* 26–27 nonnullus homo vel] nullus homo vel *S om. Z* 27 nonnullum] nullum *ZS* 30 solum] *bis in S* 32 finitus] *Z* infinitus Z^c | importat] connotat *S*

1 Videas infra, I, 99ff.

27 Est tamen notandum quod talis negatio 'non' potest teneri dupliciter. Aliquando enim tenetur solum neganter, et si tunc precedit copulam verbalem facit propositionem negativam; et tunc talis propositio 'non homo est animal' est universalis negativa et falsa, equivalens tali universali 'nichil | quod est homo est animal'. Aliquando tenetur S 7v infinitanter et neganter insimul, | et tunc non semper facit propositionem negativam, quia tunc solum negat terminum quem infinitat; et tunc talis propositio 'non-homo est animal' est indefinita affirmativa et vera, equivalens tali particulari 'aliquid quod est non-homo est animal'. Et huiusmodi. Z 5v

28 Nona divisio. Terminorum cathegorematicorum quidam est positivus, quidam privativus. Terminus positivus hic sumptus est terminus cathegorematicus non compositus cum aliqua negatione, ut ly 'iustus', 'finitus', 'mortalis', et huiusmodi. Terminus privativus est terminus cathegorematicus compositus cum tali negatione 'in-' vel equivalente privanter tenta, significativus oppositi sui termini positivi. Exemplum cum tali prepositione 'in-', ut ly 'iniustus', 'infinitus', 'immortalis', 'irrationalis'. Exemplum cum equivalente, ut ly 'dissimilis', et huiusmodi.

29 Sed dicitur in descriptione 'significativus oppositi sui termini positivi'. Ex quo infertur quod terminus privativus aliquando privat solum actum, et tunc connotat aptitudinem, ut quando suus terminus positivus connotat solum actum et non potentiam, ut ly 'iniustus', 'impius'. Et sic talis propositio est falsa 'lapis est iniustus', quia significat quod ly lapis non est iustus, sed est aptus natus esse iustus, quod est falsum; similiter talis propositio est falsa 'asinus est irrationalis', per eandem rationem. Aliquando privat actum et potentiam, et tunc non connotat aptitudinem, ut quando eius terminus positivus connotat actum et potentiam insimul, ut ly 'ingenerabilis', 'immortalis', 'indivisibilis'. Et sic tales propositiones sunt vere 'punctus est indivisibilis' et 'celum est incorruptibile', 'materia est ingenerabilis' et 'materia est incorruptibilis', et huiusmodi.

30 Secundo infertur ex predictis quod talis prepositio 'in-' potest teneri dupliciter. Aliquando enim tenetur privative, et tunc tales propositiones sunt false 'Deus est infinitus' et 'asinus est irrationalis'. Aliquando tenetur negative seu infinitanter, et tunc conceduntur tales propositiones 'Deus est infinitus', | idest non finitus, et 'asinus est S 8r irrationalis', idest non rationalis. Et huiusmodi.

1 teneri] negari *S* 2 neganter] negative *Z* | si] *om. S* 9 homo] *om. S* 12 hic] hinc*(!) S* 17–18 immortalis irrationalis] *om. Z* 19 significativus] *om. Z* 21 tunc] tamen *Z* 22 et non] non connotando *S* | impius] ut ly iniustus *add. S* 25 propositio] *om. S* 33 enim] *om. Z* 36 est] *om. S*

31 Decima divisio. Terminorum cathegorematicorum quidam est terminus prime intentionis vel impositionis, quidam est secunde intentionis vel impositionis. | Terminus prime intentionis vel impositionis Z 6r
est terminus significativus rei ad extra, ut ly 'homo', 'animal' et huiusmodi. Aliquando talis terminus est mentalis, et tunc dicitur terminus prime intentionis. Aliquando talis terminus est vocalis vel scriptus, et tunc dicitur terminus prime impositionis. Et talium terminorum prime intentionis quidam etiam est significativus solum rei ad extra, ut ly 'homo', 'animal', 'substantia', quidam est significativus tam rei ad extra quam termini vel terminorum, ut ly 'ens', 'qualitas' 'accidens', et huiusmodi.

32 Terminus secunde intentionis vel impositionis est terminus significativus solum termini vel terminorum, vel ad ipsos pertinentes. Exemplum: in gramatica sunt tales termini 'nomen', 'pronomen', 'verbum', 'adverbium', 'participium', 'coniunctio', 'prepositio', et 'interiectio'. Et in logica sunt tales termini 'genus', 'species', 'differentia', 'proprium', et 'accidens', prout logicus capit universalia predicationis. Sed aliquando tales termini sunt mentales, et tunc dicuntur termini secunde intentionis; aliquando sunt vocales vel scripti, et tunc dicuntur termini secunde impositionis, ut patet intuenti.

33 Undecima divisio. Terminorum cathegorematicorum quidam est communis, quidam discretus seu singularis. Terminus communis est terminus cathegorematicus significativus plurium suppositorum disiunctim et divisim, ut 'homo', 'animal'. Vel aliter: terminus communis est terminus cathegorematicus cui non repugnat supponere pro pluribus suppositis disiunctim et divisim, ut ly 'homo', 'Deus', 'sol', et 'luna', 'Saturnus', et similes. Ex quibus patet quod tales termini 'sol', 'luna', 'Saturnus' et similes bene sunt termini communes, quia licet nullus eorum significet plura supposita neque supponat pro pluribus suppositis actu, tamen est aptus natus significare plura supposita vel sibi | non repugnat supponere pro pluribus suppositis, si Deus crearet S 8v
illa. Secundo patet quod pronomen demonstrativum, tam pluraliter quam singulariter sumptum, non potest dici terminus communis, quia licet tale pronomen pluraliter sumptum significet vel supponat pro pluribus suppositis, hoc tamen collective; ut cum dicitur 'nos curri-

1–2 terminus] *om.* *Z* 2 vel] seu *Z* 2–7 quidam ... impositionis] Z^c *om.* *ZS* 3 vel] seu Z^c *om.* *Z* | vel] seu *Z* 4–5 huiusmodi] sed *add.* *Z* 7–8 prime intentionis] *om.* *S* 8 etiam] *om.* *Z* 10 qualitas] calitas *S* 17 universalia] universale *Z* 19 sunt] termini *add.* *S* 20 termini] *om.* *Z* | patet] patuit*(!)* *Z* 23–24 disiunctim] Z^c disiunctum *Z* distributim *S* 24 divisim] divisse*(!)* *S* | vel] *om.* *S* 26 disiunctim] distributis *Z* | divisim] divisive*(!)* *Z* diversis *S* 27 saturnus] *om.* *S* | similes] huiusmodi *S* 28 saturnus] *om.* *Z* 30 actu tamen] modo *S* 35 hoc tamen] et hoc *S*

mus' vel 'isti currunt', demonstratis pluribus hominibus, tamen non significat vel supponit pro illis disiunctim et divisive.

34 Terminus | discretus vel singularis est pronomen demonstrativum Z 6v
vel aggregatum ex pronomine demonstrativo cum termino communi, aut nomen proprium univoce significativum. Exemplum pronominis demonstrativi, ut ly 'ego', 'tu', 'ille'. Exemplum aggregati ex illo cum termino communi, ut cum dicitur 'ille homo', 'iste homo', 'illud animal'. Exemplum nominis proprii, ut ly 'Petrus', 'Sortes', et huiusmodi. Ex quibus patet quod nomen proprium potest accipi dupliciter: uno modo univoce, idest unica impositione, et tunc potest dici terminus singularis sive discretus, quia ut sic repugnat ei supponere pro pluribus suppositis; alio modo equivoce, idest diversis impositionibus, et tunc potest dici terminus communis, quia ut sic non repugnat sibi supponere pro pluribus suppositis disiunctim et divisive. Secundo patet quod nomen proprium potest dici terminus communis et discretus, diversis rationibus.

35 Duodecima divisio et ultima. Terminorum incomplexorum quidam est immediatus, quidam mediatus. Terminus immediatus est terminus ratione cuius propositio non est probabilis, ut est pronomen demonstrativum. Et sic notandum est quod terminus potest dici immediatus dupliciter, scilicet simpliciter vel secundum quid. Terminus immediatus simpliciter est pronomen demonstrativum, et dicitur immediatus simpliciter quoad probationem superioris et inferioris, quia non habet medium per superius neque per inferius per quod propositio illius termini probetur. Sed terminus immediatus secundum quid est terminus transcendens, ut ly 'ens', et secundum quosdam ista duo verba 'sum' et 'possum'. Et quodlibet istorum dicitur terminus immediatus secundum quid quoad probationem | superioris tantum, cum ly 'ens' S 9r
non habeat superius per quod probetur, sed bene potest probari per sua inferiora. Similiter neutrum istorum verborum 'sum' et 'possum' habet verbum superius per quod probetur, sed bene potest probari per verba inferiora. Exemplum: ista consequentia est bona 'Sortes currit; ergo Sortes potest currere', et non econverso. Et huiusmodi.

36 Terminus mediatus est terminus ratione cuius propositio est probabilis. Et talis terminus est triplex, scilicet resolubilis, exponibilis et

1 hominibus] omnibus *S* 2 disiunctim] distributim *S* 5 proprium] ut *add. S* 10 tunc] *om. S* 14 disiunctim] discretis *S* 16 rationibus] respectibus *S* 20 et ... est] est tamen notandum *S* 20–21 potest ... dupliciter] immediatus potest dupliciter considerari *Z* 23 simpliciter] simpliciter *add. S*c 24–25 propositio illius termini] *Z*c *om. ZS* 28–29 cum ... habeat] quia ly ens non habet *S* 30 sua] eius *S* 30–32 similiter ... inferiora] *om. Z* 35 exponibilis] exposibilis *(!) S*

officiabilis. Terminus resolubilis est terminus ratione cuius propositio est resolubulis per duo pronomina demonstrativa seu per duas propositiones singulares. Exemplum, ut patet in propositione indefinita vel particulari, ut 'homo currit' sic resolvitur: 'hoc currit; et hoc est homo; ergo homo currit'. Et huiusmodi.

37 Terminus exponibilis est terminus ratione cuius propositio est exponibilis per duas vel per plures exponentes. Exemplum, ut signum universale affirmativum, dictio | exclusiva, exceptiva, reduplicativa, Z 7r comparativus et superlativus, et multi alii termini. De quibus dicetur[1] in materia probationum propositionum.

38 Terminus officiabilis in proposito est terminus ratione cuius propositio est descriptibilis. Exemplum, ut sunt termini modales, ut ly 'possibile', 'impossibile', 'necessarium' et 'contingens' cum suis verbis et adverbiis, et quidam alii. De quibus dicetur[2] in materia probationum propositionum. Sed dixi "in proposito", quia large capiendo 'officiabile', omnis terminus habens aliquod officium potest dici officiabilis. Et talis est multiplex: quidam enim habet officium modificandi, et talis est terminus modalis, de quo dictum est nunc; quidam habet officium resolvendi, et talis est terminus resolubilis; quidam habet officium negandi, ut sunt negationes et signa universalia negativa; quidam habet officium confundendi confuse et distributive; quidam habet officium confundendi confuse | tantum; et ita de multis aliis officiis. Ex quibus S 9v patet quod idem terminus potest dici officiabilis et resolubilis insimul et idem officiabilis et exponibilis. Et huiusmodi.

DE PROPRIETATIBUS TERMINORUM

De suppositione

39 Suppositio hic accepta describitur sic: suppositio est positio seu acceptio termini in propositione pro aliquo significato vel significatis. Exemplum, cum dicitur 'homo currit', ly 'homo' in ista propositione supponit pro Sorte vel Platone vel alio simili quem significat. Ex qua

1 officiabilis] officialis *sic semper Z* 2 pronomina] Z^c *om. ZS* 2–3 per ... singulares] propositiones duas per singulares *S* 7 per] *om. S* 13 possibile impossibile] possibilis impossibilis *S* 16 aliquod] ad *S* 18 terminus] *om. Z* 19–21 resolvendi ... officium] Z^c *om. ZS* 21 distributive] distributiva *S* 22 officiis] et hoc respecta diversorum sicut quidam *add.* Z^m 28 significato] ut sor currit *add. Z* 30 platone] iohanne *S*

1 Videas infra, II, 157–226.
2 Videas infra, II, 227–241.

descriptione patet quod suppositio potest esse tam termini cathegorematici quam sincathegorematici in propositione. Exemplum termini cathegorematici, ut cum dicitur 'homo currit'. Exemplum termini sincathegorematici, ut cum dicitur 'ly "omnis" est signum universale', quia talis terminus 'omnis' in ista propositione supponit materialiter pro se quem significat naturaliter. Secundo patet differentia inter supponere et significare, | quia omnis terminus supponens significat, Z 7v
sed non econverso; terminus enim existens extra propositionem bene significat, sed non supponit nisi ponitur in propositione. Tertio patet quod omnes partes orationis possunt supponere in propositione, quia vel personaliter vel materialiter, ut patet ex prima divisione sequenti.

De divisionibus suppositionum

Circa suppositionem ponuntur sex divisiones sequentes. Prima divisio est hec. Suppositionum quedam est materialis, alia personalis. Suppositio materialis est suppositio termini accepti cum signo materiali expresso vel subintellecto. Exemplum cum signo materiali expresso, ut cum dicitur 'ly "homo" est terminus communis'. Exemplum cum signo materiali subintellecto, ut cum dicitur '"Petrus" est nomen proprium' vel '"ego" est pronomen' vel '"currit" est verbum' vel '"Petrus" est disillabum', et huiusmodi. Et talis terminus supponens materialiter semper supponit pro se vel pro sibi simili aut dissimili, cui non

1 descriptione] discretione*(?)* *Z* 7 supponere et significare] suppositionem et significationem *Z* | quia] quod *S* 14 alia] quedam *S* 14–15 suppositio materialis] suppositio materialis est ista ubi terminus vel dictio non supponit pro illo ad quod suppositum [*? pro* impositum] fuit ad significandum sed solum supponit pro se scripto vel prolato verbi gratia ut iste terminus homo est dissillabum li homo supponit materialiter quia non supponit pro illo ad quod impositum fuit ad significandum quoniam in prima sui institutione impositus fuit ad significandum equaliter hominem esse hoc satis patet per avicennam dicendum in libro inte*(?)* quod iste terminus homo primo et principaliter significat hominem esse *add.* Z^m 19 est] et *S* 20 est] nomen *add.* *Z* | et] *et talis terminus supponens* exemplum primi ut cum dico homo est dissillabum in ista propositione homo supponit pro se ipso. Exemplum quando supponit pro aliquo sibi simili nam posito quod sortes dicat istam homo est dissillabum et plato istam homo est terminus prolatus a sorte tunc subiectum propositionis platonis supponit materialiter pro subiecto propositionis sortis quod est sibi simili et supponunt materialiter tam subiectum propositionis sortis quam illud platonis. Exemplum quando supponit materialiter pro aliquo dissimili nam si dicatur animal predicatur de homine iste terminus homine supponit pro illo termino homo posito in ista propositione homo est animal qui quidem terminus homo isti termino homine est dissimilis. Et notanter dicebatur cui non imponitur ad significandum illud pro quo non supponit nam si esset impositus ad significandum illud pro quo non supponit tunc pro illo non supponeret materialiter sed personaliter verbi gratia dicendo non est monosillabum subiectum istius propositionis supponit pro se inquantum est impositus ad significandum se et supponit pro se non materialiter sed personaliter *add.* Z^m 21 pro] *om.* *S* | cui] et *S*

est impositus ad significandum, excepto termino imposito ad significandum se ipsum, ut ly 'ens', 'aliquid', 'qualitas', et 'accidens', quia talis terminus, sive | supponat materialiter sive personaliter, semper S 10r
supponit pro illo cui est impositus ad significandum. Signa materialia
5 sunt ista: 'iste terminus', 'ista dictio', 'ille terminus', 'illa dictio', et 'ly', et huiusmodi.

41 Suppositio personalis est suppositio termini accepti absque signo materiali expresso vel subintellecto. Exemplum, ut cum dicitur 'homo est animal'. Et talis terminus supponens personaliter, si est vocalis vel
10 scriptus, semper supponit pro illo cui est impositus ad significandum, et si est terminus mentalis, supponit pro alio a se, quod naturaliter significat vel cuius est naturalis similitudo.

42 Unde pro quadam notitia istorum ponitur talis regula:

Quando terminus prime intentionis vel impositionis predicatur de termino prime
15 *intentionis sine signo materiali, tunc tam subiectum quam predicatum supponit personaliter.*

Ut cum dicitur 'homo est animal' vel 'homo currit' vel 'ens est aliquid'. Sed:

Quando terminus secunde intentionis vel impositionis absque signo materiali
20 *acceptus predicatur de termino prime intentionis vel impositionis accepto sine signo restringente seu limitante ipsum ad suppositionem personalem, tunc subiectum supponit materialiter, licet predicatum supponat personaliter.*

Exemplum, | ut cum dicitur 'homo est nomen' vel 'homo est species' Z 8r
vel 'ens est genus transcendens', et huiusmodi. Sed

25 *Si tale subiectum accipiatur cum signo, scilicet universali vel particulari, restringente seu limitante ipsum ad suppositionem personalem, tunc tale subiectum supponit personaliter.*

Ut cum dicitur 'aliquis homo est nomen' vel 'aliquis homo est species' vel 'aliquod ens est genus', et huiusmodi.

43 30 Terminus supponens personaliter est triplex. Quidam enim supponunt solum pro rebus ad extra, ut ly 'homo', 'animal', 'Deus', 'substantia', et huiusmodi. Quidam supponunt solum pro terminis, ut in gramatica tales termini 'nomen', 'pronomen', 'verbum', 'adverbium', 'participium', 'prepositio', 'coniunctio', et 'interiectio'; et in logica sunt
35 tales termini 'genus', 'species', 'differentia', | 'proprium', et 'accidens', S 10v
prout sunt termini secunde intentionis vel impositionis. Et huiusmodi.

7 absque] asque *sic semper S* 9 talis] Z^c *om. ZS* | si est] sive *Z* 11 si est] sic iste *Z* 15 intentionis] Z^c *om. ZS* 20 prime] primis *Z* | accepto] acceptum Z^c *om. Z* 21 seu] *bis in S* 26 personalem] personaliter *S* 30 enim] *om. Z* 30–31 supponunt] supponens *Z* 32 terminis] termino *Z* 34 coniunctio] Z^c *om. ZS* | sunt] Z^c *om. ZS*

Quidam possunt supponere tam pro rebus ad extra quam pro terminis, ut tales termini 'ens', 'aliquid', 'qualitas', et 'accidens'. Et ratio istorum est quia terminorum quidam sunt signum solum rerum ad extra, et quidam solum terminorum, et quidam tam rerum ad extra quam terminorum, ut patet[1] supra in duodecima divisione terminorum.

44 Secunda divisio. Suppositionum personalium quedam est discreta, quedam communis. Suppositio discreta est suppositio termini discreti stantis discrete, ut cum dicitur 'ego curro' vel 'tu curris' vel 'ille homo currit', et huiusmodi. Et sub termino stante discrete non licet fieri aliquis descensus, quia talis terminus solum pro uno supponit. Suppositio communis est suppositio termini communis stantis communiter, ut cum dicitur 'omnis homo currit' vel 'omnis homo est animal', et huiusmodi.

45 Tertia divisio. Suppositionum communium quedam est determinata, quedam est confusa. Suppositio determinata est suppositio termini communis non confusi per aliquid confundens, ut cum dicitur 'homo currit'. Vel aliter: suppositio determinata est suppositio termini communis sub quo ratione talis suppositionis licet fieri descensus ad suas singulares divisive et non copulative. Exemplum, ut 'homo currit; et isti sunt omnes homines; igitur iste homo currit vel iste homo currit, et sic de singulis'. Suppositio confusa est suppositio termini communis confusi per aliquid confudens ipsum confuse tantum, | aut confuse et distributive, ut cum dicitur 'tantum homo currit' vel 'omnis homo est animal', et huiusmodi. Z 8v

46 Quarta divisio. Suppositionum confusarum quedam est confusa et distributiva, quedam confusa tantum. Suppositio confusa et distributiva est suppositio termini communis confusi per aliquid confundens ipsum confuse et distributive, ut 'omnis homo currit'. Vel aliter: suppositio confusa et distributiva est suppositio termini confusi sub quo ratione talis suppositionis | licet fieri descensus copulative ad suas singulares. Exemplum, ut 'omnis homo currit; et isti sunt omnes homines; ergo iste homo currit et iste homo currit, et sic de singulis'. S 11r

47 Suppositio confusa tantum est suppositio termini communis confusi per aliquid confundens ipsum confuse tantum, ut cum dicitur 'tantum homo currit'. Vel aliter: suppositio confuse tantum est suppositio

3 sunt] significant *Z* 5 supra] *om. S* 12 omnis ... vel] *om. Z* 18 quo] qua *Z* 19 ut] cum dicitur *add. S* 20 omnes] omnis *Z del. Z*c 22 per] *om. S* | ipsum] vel *add. S* 27 aliquid] aliquod *ZS* 28 confuse et] *om. S* 33 suppositio] superior *S* | communis] *om. S*

1 Videas supra, 1, 33.

termini communis sub quo ratione talis suppositionis licet fieri descensus disiunctim vel copulatim, vel nullo modo. Exemplum disiunctim, idest per propositionem de disiuncto extremo, ut 'omnis homo est animal; et ista sunt omnia animalia; ergo omnis homo est istud animal vel istud animal, et sic de singulis'. Exemplum copulatim, idest per propositionem de copulato extremo, ut cum dicitur 'tu differs ab omni homine; et isti sunt omnes homines; ergo tu differs ab isto homine et ab isto homine et ab isto, et sic de singulis'. Exemplum quando nullo modo debet fieri descensus, ut cum dicitur 'bis comedi panem' vel 'promitto tibi equum' vel 'imaginor chimeram', et huiusmodi. Sed quando ratione talis suppositionis licet descendere solum disiunctim et quando solum copulatim et quando non licet fieri descensus, inferius dicetur[1] in regulis suppositionis confuse tantum.

48 Ex predictis patet quod suppositio confusa tantum est duplex: quedam dicitur mobilis, quedam dicitur immobilis. Suppositio confusa tantum dicitur mobilis quando ratione talis suppositionis licet fieri descensus disiunctim vel copulatim; sed suppositio confusa tantum dicitur immobilis quando ratione talis suppositionis non licet fieri descensus, ut patet ex nunc dictis.

49 Quinta divisio. Suppositionum confusarum et distributivarum quedam dicitur uniformis, quedam dicitur diformis. Suppositio confusa et distributiva uniformis est illa ratione cuius licet fieri descensus uniformiter, idest per omnes eius singulares affirmativas, aut per omnes singulares negativas propositiones. Exemplum patet in istis | propositionibus: 'omnis homo currit' vel 'nullus homo currit'. Suppositio | confusa et distributiva diformis est illa ratione cuius licet fieri descensus diformiter per unam singularem affirmativam et per aliam negativam. Exemplum, ut 'omnis homo preter Sortem currit; et isti sunt omnes homines; igitur iste homo currit et Sortes non currit, et iste homo currit et Sortes non currit, et sic de singulis'. Sed talis divisio secundum quosdam solet fieri in suppositione confusa et distributiva mobili et immobili. Que divisio est impropria, quia omnis suppositio confusa et distributiva ratione cuius licet fieri descensus, sive uniformiter sive

Z 9r
S 11v

3 homo] *om. S* 5 istud] vel istud *add. S* 6 cum dicitur] *om. S* 8 isto] homine *add. S* 9 descensus] descensum *sic saepius Z* 11–12 disiunctim et] disiunctum ut *S* 16 quando] quia *Z* 22 illa ratione cuius] quando ratione talis suppositionis *S* 24 propositiones] *om. Z* 24–25 patet ... propositionibus] ut *S* 25 currit] asinus *Z* 26 est illa ratione] ratione est illa *S* 31–84.1 suppositione ... immobili] suppositionem confusam et distributivam mobilem et immobilem *Z* 32 est] *om. S* 33–84.1 sive diformiter] *om. S*

1 Videas infra, I, 70–81.

diformiter, dicitur mobilis. Et nulla debet dici immobilis nisi sit talis ratione cuius non licet aliquo modo descendere. Hoc patet ex vi ipsorum vocabulorum.

50 Sexta divisio et ultima, scilicet signorum distributivorum, talis est. 5 ⟨Quedam sunt universalia, quedam particularia⟩. Signorum universalium quedam sunt distributiva substantie, ut sunt ly 'omnis', 'nullus', 'uterque', 'neuter', 'quilibet', et 'quicumque'; quedam sunt distributiva accidentis, ut ly 'qualislibet', 'quantuslibet', et similia.

51 Sed talia differunt in hoc quia signa distributiva substantie dicuntur 10 distributiva pro singulis generum, idest pro singulo individuo contento, vel singulis individuis contentis, sub termino distributivo, ut cum dicitur 'omnis homo currit' vel 'nullum animal currit', et huiusmodi. Sed signa distributiva accidentis dicuntur distributiva pro generibus singulorum, idest pro singulis speciebus illius accidentis connotati per ipsum 15 signum distributivum, ut ly 'qualislibet' distribuit pro singulis speciebus qualitatis, et 'quantuslibet' ut distribuit pro singulis speciebus quantitatis. Exemplum, cum dicitur 'qualislibet homo currit', significat quod homo albus currit et homo niger currit, et homo calidus currit et homo frigidus currit, et sic de singulis speciebus qualitatum; et cum di- 20 citur 'quantuslibet homo currit', significat quod homo bipedalis currit et homo tripedalis currit, et sic de singulis speciebus quantitatum. Ex quo patet quod tales propositiones sunt false 'qualislibet homo currit' et 'quantuslibet homo currit', et hoc est ratione signorum distributivorum subiecti. Signorum distributivorum substantie quedam | distri- S 12r 25 butiva tantum duorum, ut ly 'uterque', 'neuter', quedam | sunt tam Z 9v duorum quam plurium, ut ly 'omnis', 'nullus', 'quilibet', 'quicumque', et similia. Ex predictis etiam patet quod accipiendo proprie ly 'omne', talis propositio est falsa 'omne animal fuit in archa Noe', quia tunc distribuit pro singulis generum. Et si aliquando conceditur, tunc 30 accipitur improprie, scilicet distribuendo pro singulorum generibus.

De regulis generalibus circa suppositionem

52 De suppositione confusa et distributiva undecim regule ponuntur generales. Prima regula fundamentalis ad regulas sequentes talis est quod:

2 aliquo modo descendere] fieri aliquo modo descensus *S* 4 scilicet] *om. S* | signorum] significativorum *S* 6 distributiva] subiectione*(?) add. S* 6–7 nullus] *om. S* 8 accidentis] antecedentes *Z* | qualislibet] *Z*^{c} qualibet *ZS* quislibet *add. S* | quantuslibet] quantalibet *Z* 9 differunt] dicuntur *S* | signa] *om. S* 10 pro] per *sic saepius S* 16 quantuslibet] quantus *S* 17 exemplum] ut *add. Z* 19 et] ut *SZ* 25 tantum ... sunt] *om. S* 33 regula] *om. S* 34 quod] *om. S*

Ad hoc quod aliquis terminus confundatur requiruntur quatuor: primo quod terminus confundibilis sit terminus communis; secundo quod terminus confundens precedat terminum confundibilem; tertio quod terminus confundens non impediatur in sua actione; quarto quod terminus confundens cadat supra terminum confundibilem.

Exemplum patet in tali propositione 'omnis homo est animal', in qua termini confundibiles, scilicet subiectum et predicatum, sunt termini communes, et terminus confundens, scilicet signum universale, non impeditur per aliquod confundens, et precedit tam subiectum quam predicatum, et cadit etiam supra ipsum subiectum et predicatum, quia subiectum supponit confuse et distributive, et predicatum supponit confuse tantum. Et huiusmodi.

53 Secunda regula:

Signum universale affirmativum non impeditum confundit terminum communem immediate sequentem supra quem cadit confuse et distributive, sed terminum communem mediate sequentem supra quem cadit confundit confuse tantum.

Exemplum, ut cum dicitur 'omnis homo est animal', hic ly 'homo' supponit confuse et distributive, et ly 'animal' supponit confuse tantum. Ex qua regula patet quod in talibus propositionibus 'videns omnem hominem est animal' et 'asinus cuiuslibet hominis est animal' et 'cuiuslibet hominis asinus est animal', in quibus signum universale sit pars subiecti, ly 'animal' supponit determinate et non confuse tantum, exquo tale signum universale non cadit supra predicatum. Et huiusmodi.

54 Tertia regula:

Signum universale affirmativum non impeditum triplicem terminum facit supponere confuse et distributive.

Primo subiectum eius, ut cum | dicitur 'omnis homo currit', vel 'cuiuslibet hominis asinus currit', hic ly 'hominis' supponit confuse et distributive, et ly 'asinus' confuse tantum. Secundo genitivum subsequentem et rectum ab illo subiecto, ut cum dicitur 'quilibet asinus hominis currit', hic tam ly 'hominis' quam ly 'asinus' supponit confuse et distributive. Unde ponitur communiter | talis regula quod ad distributionem recti sequitur distributio obliqui, sed non econverso. S 12v Z 10r

55 Ex quo patet quod si nominativus primo distribuatur, et genitivus rectus ab eo subsequatur, tunc tam rectus quam obliquus distribuitur. Sed si genitivus primo distribuatur et nominativus subsequatur, tunc solus genitivus distribuitur, et nominativus stat confuse tantum. Exem-

4 in sua actione] Z^c *om. ZS* 8 terminus] termini *S* 9 precedit] precedat *Z* 11 et] ut *S* 16 cadit] et *add. S* 21 cuiuslibet hominis] *om. S* 22 asinus] *om. S* 29 hominis] omnis *S* 30 subsequentem] sequentem *S* 36 eo] ut *perperam add. Z*

plum, ut cum dicitur 'cuiuslibet contradictionis altera pars est vera' vel 'cuiuslibet hominis asinus currit', et huiusmodi. Tertio terminum copulatum eiusdem numeri, ut cum dicitur 'omnis homo et asinus currunt', hic tam ly 'homo' quam ly 'asinus' supponunt confuse et distributive. Sed dixi "eiusdem numeri", quia si prima pars copulativi est numeri singularis et secunda pars numeri pluralis, tunc prima pars distribuitur et secunda pars supponit determinate, ut cum dicitur 'omnis homo et duo homines sunt tres homines', et huiusmodi.

56 Quarta regula:

Signum universale affirmativum non impeditum et precedens terminum disiunctum eiusdem numeri potest distribuere totum disiunctum vel solum unam partem disiuncti, scilicet primam partem vel ultimam.

Ut cum dicitur 'omnis homo vel asinus est asinus'. Et ideo quelibet talis est dubitanda utrum quelibet pars distribuatur, vel tantum prima pars vel tantum secunda. Sed dixi "eiusdem numeri", quia si prima pars disiuncti est numeri singularis et secunda pars numeri pluralis, tunc solum prima pars distribuitur, ut 'omnis homo vel asinus sunt asini'. Et huiusmodi.

57 Quinta regula:

Ly 'omnis' singulare et non impeditum semper tenetur distributive, et, per consequens, semper distribuit pro singularibus divisive.

Ut 'omnis homo currit; et isti sunt omnes homines; ergo iste homo currit et iste homo currit et sic de singulis'. Sed ly 'omnis' plurale potest | teneri dupliciter: aliquando tenetur distributive, et tunc similiter S 13r
distribuit pro singularibus divisive, ut 'omnes homines currunt; et isti sunt omnes homines; ergo isti homines currunt, et sic | de singulis'; Z 10v
aliquando tenetur collective, et tunc distribuit pro singularibus collective, ut cum dicitur 'omnes apostoli Dei sunt duodecim; ergo iste apostolus et iste et iste, et sic de singulis, omnibus simul sumptis, sunt duodecim'.

58 Ex quibus patet quod quando ly 'omnes' tenetur distributive, debet fieri descensus ad singularia copulative, sed quando tenetur collective, potest fieri descensus per unam propositionem de copulato extremo cum tali addito 'simul sumpti'. Sed quidam dicunt quod quando ly 'omnes' tenetur collective, solum habet unam singularem cum tali addito 'simul sumpti', ut cum dicitur 'omnes apostoli Dei sunt

1 ut] *om.* *S* 5 prima] *om.* *S* | copulativi] copulativa *S* 6 distribuitur] distribuatur *S* 12 partem] Z^c *om.* *ZS* 14–16 distribuatur ... secunda] distribuatur tantum prima pars vel tantum secunda pars Z^c *om.* *Z* 16 disiuncti] disiunctim *Z* 20 singulare] singulariter *Z* 24 aliquando] enim *add.* *S* 31 omnes] omnis *Z* 32 ad] a *S* 35 omnes] omnis *Z*

duodecim; ergo isti apostoli Dei simul sumpti omnibus demonstratis sunt duodecim'. Et huiusmodi.

59 Sexta regula:

Ly 'totus', '-ta', '-tum' in propositione potest teneri dupliciter: uno modo sincathegorematice,

et tunc valet ly 'quelibet pars'; et isto modo distribuitur pro partibus integralibus, ut cum dicitur 'totus Sortes est minor Sorte', idest 'quelibet pars Sortis est minor Sorte';

alio modo potest teneri cathegorematice,

et tunc valet ly 'perfectum' vel 'compositum ex suis partibus'; et huiusmodi. Similiter ly 'infinitus' tantum potest teneri dupliciter. Aliquando sincathegorematice, et tunc valet ⟨tantum sicut⟩ ly 'unum, duo, tria', et sic in infinitum. Exemplum, ut cum dicitur 'infiniti homines sunt in mundo', tantum valet sicut ista: 'unus homo est in mundo et duo homines sunt in mundo, et tres et quatuor, et sic in infinitum'; similiter 'infinite partes sunt in continuo', idest: due partes sunt in continuo et tres partes et quatuor, et sic in infinitum; et huiusmodi. Aliquando tenetur cathegorematice, et tunc valet ⟨tantum sicut⟩ ly 'sine principio et sine fine', ut 'Deus est infinitus', idest sine principio et sine fine; et huiusmodi. Sed de istis dicetur[1] in probationibus propositionum.

60 Septima regula:

Signum universale negativum non impeditum et negatio neganter tenta in simplici cathegorica confundunt omnem terminum communem sequentem tam mediatum | quam | immediatum supra quem cadunt confuse et distributive. S 13^{v} Z 11^{r}

Exemplum signi universalis, ut 'nullus homo est animal'; hic tam ly 'homo' quam ly 'animal' supponunt confuse et distributive; similiter cum dicitur 'nullius hominis asinus currit', hic tam ly 'hominis' quam ly 'asinus' supponunt confuse et distributive. Exemplum negationis, ut 'non-homo est asinus', hic tam ly 'homo' quam ly 'asinus' supponunt confuse et distributive. Unde dicitur communiter quod negatio quicquid invenit post se in eadem cathegorica totum destruit, idest facit stare confuse et distributive.

61 Ex qua regula patet quod in talibus propositionibus 'videns nullum hominem animal est' vel 'videns non-hominem est asinus' vel 'asinus

6 distribuitur] dicitur distributivum *S* 9 potest teneri] *om. S* 14 tantum ... *alterum* mundo] Z^{c} *om. ZS* | sicut ista] ista sicut Z^{c} 18 sine principio] *om. Z* 20 propositionum] et huiusmodi *add. S* 23 confundunt] confundit *S* 26 similiter] et *S* 27 hominis] homo *S* 29 supponunt] supponit *Z* 31 in eadem cathegorica] *om. Z* 34 videns] *om. S*

1 Ubi?

nullius hominis est animal', predicata supponunt determinate et non confuse et distributive, quia in talibus negatio vel signum universale efficitur pars subiecti et virtus eorum non cadit supra copulam neque supra predicatum; et isto modo potest dici quod signum universale tenetur ibi infinitanter. Secundo patet ex ista regula cum secunda regula iam superius posita quomodo signum universale tam affirmativum quam negativum, et per consequens terminus sincathegorematicus potest fieri pars subiecti, ut patet intuenti.

62 Octava regula:

Negatio infinitanter tenta et signum universale negativum si teneatur infinitanter, confundunt solum terminum communem quem infinitant confuse et distributive.

Exemplum negationis, ut 'non-homo est animal'. Exemplum signi universalis, ut 'nullum animal currit', et huiusmodi. Et ratio est quia vis talis negationis tunc solum cadit sive transit in terminum quem infinitat. Ex quo infertur quod in tali propositione 'non homo est animal', si ly 'non' teneatur infinitanter, tunc propositio est vera, et si teneatur neganter, propositio est falsa. Secundo infertur quod talis consequentia est bona 'non homo est animal; ergo non Sortes est animal, et non Plato est homo'. Et huiusmodi. Vel sic: 'non homo est animal; ergo aliquid quod non est homo est animal; et per consequens aliquid quod est non Sortes'. Et huiusmodi.

63 | Nona regula: S 14r

Terminus includens signum universale negativum, nisi impediatur, confundit confuse et distributive tam terminum in se | inclusum sive implicitum quam Z 11v
terminum communem sequentem explicitum supra quem cadit,

ut sunt tales termini 'numquam', 'nullibi', 'nullatenus', 'impossibile', et similes. Exemplum, ut cum dicitur 'numquam dies erit', idest 'in nullo tempore erit dies', hic tam ly 'tempore' implicitum sive inclusum quam ly 'dies' explicite supponunt confuse et distributive; similiter cum dicitur 'nullibi est corpus', idest 'in nullo loco est corpus', et huiusmodi. Sed:

Terminus includens signum universale affirmativum, nisi impediatur, confundit terminum in se inclusum sive implicitum confuse et distributive, terminum explicitum immediate sequentem confuse tantum,

4 supra] Z^c *om.* *ZS* 7 et per consequens] per consequens et *Z* per consequens *S* 10 et] est *S* 11 communem] *om.* *S* 14 talis] *om.* *S* 20 non est] est non *S* 23 nisi impediatur] non impeditum *Z* 25 cadit] quadit*(!)* *S* 27 ut] *om.* *S* | erit] *om.* *S* 27–28 in ... erit] nullo tempore *S* 29 explicite] explicitum *S* 30 in] *om.* *S*

ut sunt tales termini 'semper', 'ubique', 'quandocumque', et similes. Exemplum, ut cum dicitur 'semper homo fuit', idest 'in omni tempore homo fuit', hic ly 'tempore' implicitum sive inclusum supponit confuse et distributive, et ly 'homo' explicitum supponit confuse tantum; similiter cum dicitur 'semper fuit aliqua dies', idest 'in omni tempore fuit aliqua dies', et cum dicitur 'ubique est corpus', idest 'in omni loco est corpus', et huiusmodi.

64 Decima regula:

Quilibet talium terminorum 'differo', 'distinguo', 'aliud', 'diversum', 'non idem', 'careo', 'privor', 'absque' et 'sine', non impediti per aliquod confundens ratione negationis quam includit, facit stare confuse et distribuit ablativum vel dictum rectum ab eo ratione sue significationis, si post ipsum sequatur.

Exemplum primi, ut 'Sortes differt ab homine'. Exemplum secundi, ut 'homo distinguitur ab asino'. Exemplum tertii, ut 'tu es aliud ab asino'. Exemplum quarti, ut 'tu es diversus ab ente'. Exemplum quinti, ut 'tu es non idem asino'. Exemplum sexti, ut 'tu cares pena'. Exemplum septimi, ut 'privor beneficio'. Exemplum octavi, ut 'sum | absque gratia' vel 'sine gratia'; et huiusmodi. Ex quo patet differentia inter tales propositiones 'Sortes ab homine differt' et 'Sortes differt ab homine', quia prima est vera, in qua ly 'homine' supponit determinate, et secunda est falsa, in qua ly 'homine' supponit confuse et distributive. Et ita de multis similibus. S 14v

65 Undecima regula:

Omnis comparativus, superlativus et positivus sumptus comparabiliter, scilicet cum ly 'sicut' vel 'quemadmodum' et ly 'quam', nisi impediatur, ratione negationis quam includit seu importat, facit stare confuse et distributive nominativum | vel genitivum vel ablativum rectum ab eo ratione comparationis, si post ipsum sequatur. Z 12r

Exemplum comparativi, ut 'Sortes est fortior homine' vel 'hominum'. Exemplum superlativi, ut 'Sortis est fortissimus hominum'. Exemplum positivi accepti cum ly 'sicut', ut 'Sortes est ita fortis sicut aliquis homo mundi'. Exemplum de ly 'quam', ut 'Sortes est magis fortis quam leo' vel 'Sortes est fortior quam leo', et huiusmodi. Ex quo patet quod tales propositiones sunt false 'Salomon fuit sapientior hominum' vel 'Ector fuit fortissimus Troianorum' vel 'Virgilius fuit doctissimus poetarum', 'musca est ita fortis sicut aliquod animal mundi'. Et huiusmodi.

2 in] *om. S* 5 in] *om. S* 9 aliud] aliquid *S* 11 distribuit] distributive *Z* 12 sequatur] secatur *S* 14 aliud] aliquid *S* 16 tu] *om. S* 17 octavi] *om. S* 18 gratia] *om. S* 22 multis] omnibus *S* 24–25 comparabilter scilicet] *om. S* 29 vel hominum] *om. S*

De regulis generalibus circa suppositionem determinatam vel confusam tantum

66 De suppositione determinata vel confusa tantum ponuntur quatuor regule generales. Prima regula:

Omnis terminus communis stans communiter in propositione quem non precedit aliqua dictio habens vim confundendi supponit determinate,

ut cum dicitur 'homo est animal', hic tam ly 'homo' quam ly 'animal' supponunt determinate. Sed:

Terminus discretus stans discrete, sive precedat terminus confundens sive non, semper supponit discrete.

ut cum dicitur 'iste homo currit', et huiusmodi.

67 Secunda regula:

Quicquid mobilitat immobilitatum, immobilitat mobilitatum, idest | *omnis terminus habens vim distribuendi confuse et distributive, si invenit terminum non distributum, facit ipsum stare distributum, sed si invenit terminum iam distributum, facit ipsum stare non distributum.* S 15r

Vel aliter, et clarius:

Omnis terminus habens vim distribuendi confuse et distributive, si invenit terminum stantem determinate vel confuse tantum, facit ipsum stare confuse et distributive, sed si invenit ipsum terminum stantem distributive et confuse, facit ipsum stare determinate vel confuse tantum.

Exemplum huius regule: cum dicitur 'homo currit', subiectum huius propositionis stat non distributive, scilicet determinate; ideo adveniente signo universali, stabit distributive, ut 'omnis homo currit', et quia nunc stat distributive, ideo, adveniente aliquo signo distributivo, non stabit distributive, idest determinate vel confuse tantum, | ut 'non omnis homo currit', et huiusmodi. Ex qua regula patet quod mobilitare in proposito idem est quod distribuere seu facere stare confuse et distributive, sed immobilitare idem est quod facere stare determinate vel confuse tantum, ut patet ex predictis. Z 12v

68 Tertia regula:

Negatio cum signo universali affirmativo vel cum signo universali negativo aut cum alia negatione faciunt stare determinate terminum communem sequentem supra quem cadunt, nisi impediatur per aliquod confundens.

3 quatuor] due *S* 5 communiter] quia potest stare discrete *add. Z*^{m} 8 supponunt] supponit *S* 14 confuse et distributive] *om. S* 16 facit] faciunt *Z*^{c} 20 ipsum] *om. S* 21 determinate ... tantum] confuse tantum vel determinate *Z* 25–29 ideo ... distributive] *om. S* 26 idest] non *add. Z* 28 facere] terminum *add. Z*

Exemplum cum signo universali affirmativo, ut 'non omnis homo currit'. Exemplum cum signo universali negativo, ut 'nonnullus homo currit'. Exemplum cum alia negatione, ut 'non non-homo currit', et huiusmodi. Et ideo talis propositio 'non omnis homo currit' equivalet istam 'aliquis homo non currit', in qua ly 'homo' supponit determinate. Et talis propositio 'nonnullus homo currit' equivalet istam 'quidam homo currit', in qua ly 'homo' supponit determinate. Sed pro maiori notitia et declaratione huius regule et alterius regule precedentis ponitur quarta regula sequens.

69 Quarta regula:

Quando duo confundentia distributive cadunt supra eundem terminum confundibilem, | possunt variari tripliciter: primo quando ambo confundentia sunt negativa. S 15v

et hoc fit dupliciter: aliquando enim talia confundentia veniunt immediate, et tunc faciunt ipsum terminum sequentem stare determinate, ut cum dicitur 'nonnullus homo currit'; aliquando inter talia confundentia intermediat terminus distributus, et tunc faciunt terminum sequentem supra quem cadunt stare confuse tantum, ut cum dicitur 'nullus homo non est animal', hic ly 'animal' supponit confuse tantum, quia talis propositio equivalet isti universali affirmative 'omnis homo est animal', in qua ly 'animal' supponit confuse tantum;

secundo quando unum confundens est negativum et aliud affirmativum,

et tunc faciunt terminum sequentem stare determinate, ut cum dicitur 'non omnis homo currit' et 'tu non differs ab homine', et huiusmodi;

tertio quando ambo confundentia sunt affirmativa,

et tunc faciunt terminum sequentem supra quem cadunt stare confuse tantum, ut cum dicitur 'tu differs ab omni homine', et huiusmodi. Sed pro maiori speculatione huius regule vel | ad videndum quando propter Z 13r duo confundentia distributive affirmativa aliquis terminus stabit confuse tantum, ponuntur due regule immediate sequentes suppositionis confuse tantum.

4 equivalet] valet *Z* 5 aliquis] *om. Z* 6 equivalet] valet *S* 8 regule] *om. Z* 12 variari] venire *S* | ambo] hambo*(!) S* 17 distributus] distributivus *Z* 20 equivalet] et insuper de equivalentibus idem est iudicium *add. Zm* 28 speculatione] specificatione *S* 29 stabit] estabit *S* 30 suppositionis] supponens *ZS* 31 tantum] et huiusmodi *add. S*

De decem regulis circa suppositionem confusam tantum

70 De suppositione confusa tantum ponuntur decem regule sequentes. Prima regula:

Quilibet talium terminorum 'differo', 'distinguo', 'aliud', 'non idem', 'careo', 'privor', 'absque', 'sine', cum signo universali affirmativo et sine alio distributivo, faciunt terminum communem sequentem supra quem cadunt, stare confuse tantum, sub quo licet fieri descensus copulatim.

Exemplum, ut 'Sortes differt ab omni homine' et 'tu es aliud ab omni | animali', et huiusmodi. Ex quo patet quod tales propositiones sunt S 16r
vere 'tu differs ab omni homine' et 'tu es aliud ab omni animali', et tales sunt false 'tu differs ab omni homine' et 'tu es aliud ab animali', et ita de multis aliis similibus. Sed quod sub tali termino debetur fieri descensus copulatim et non disiunctim probatur, quia descensus factus copulatim facit bonam consequentiam, sed descensus factus disiunctim non facit bonam consequentiam, ut patet intuenti, et probando tam antecedens quam consequens per exponentes ipsorum terminorum, ut patet, 'tu es et homo est; sed tu non es omnis homo; igitur tu differs ab omni homine'.

71 Secunda regula:

Omnis comparativus vel superlativus, vel tale adverbium comparandi ⟨ut⟩ 'sicut' vel 'quam', cum signo universali affirmativo faciunt nominativum vel genitivum vel ablativum rectum ab eo ratione comparationis supra quem cadunt, stare confuse tantum, et sub tali termino licet fieri descensus disiunctim et non copulatim.

Exemplum comparativi, ut 'tu es fortior omni homine'. Exemplum superlativi, ut 'tu es fortissimus omnium hominum'. Exemplum de ly 'sicut', ut 'tu es ita fortis sicut omne animal mundi', et huiusmodi. Ex quo patet quod tales propositiones sunt vere 'tu es fortior omni animali' et 'tu es sapientior | omni homine', et 'musca est fortis sicut Z 13v
omne animal mundi'. Sed tales sunt false 'tu es fortior animali' et 'tu es sapientior homine' et 'musca est ita fortis sicut aliquod animal mundi', et ita de similibus.

72 Tertia regula:

Omne verbum vel participium significans actum anime, ut sunt ly 'scio', 'dubito', 'credo', 'intelligo' 'imaginor', et 'volo', 'cupio', 'promitto', 'significo', 'suppono', et similia, faciunt stare terminum communem sequentem supra quem cadunt, confuse tantum, et sub tali termino non licet fieri aliquis descensus.

10–11 et ... animali] *om. S* 14–15 copulatim ... consequentiam] *om. S* 14 sed descensus factus] Z^c *om. ZS* 15 et] ut *Z* 22 ab eo] *om. S* 28 et] ista *add. S* 34 et] *om. S*

Exemplum, ut cum dicitur 'scio propositionem' vel 'dubito propositionem' vel 'intelligo rosam' vel | 'imaginor chimeram', et huiusmodi. S 16v

73 Ex ista regula patet quod talis consequentia non valet 'intelligo rosam; ergo rosam intelligo', quia nulla rosa existente, antecedens est verum et conseqens est falsum, quia oppositum consequentis stat cum antecedente, scilicet 'nullam rosam intelligo'; similiter non valet 'promitto tibi equum; ergo equum tibi promitto', per eandem rationem, quia nullo equo existente, antecedens ⟨est⟩ verum et consequens falsum; similiter non sequitur 'ad videndum requiritur oculus; ergo oculus requiritur ad videndum', quia oppositum consequentis potest stare cum antecedente; et huiusmodi. Vel aliter: quia in omnibus istis consequentiis arguitur a termino stante confuse tantum ad eundem stantem determinate.

74 Secundo patet quod sub tali termino non licet descendere copulatim neque disiunctim, quia talis descensus non facit bonam consequentiam, quia non semper est assignandum aliquid singulare pro quo possit verificari per modum determinativum. Unde non sequitur 'intelligo rosam; ergo intelligo istam rosam vel istam vel istam', et sic de singulis, quia nulla rosa existente antecedens est verum et consequens falsum. Et consimiliter potest fieri de aliis propositionibus supradictis.

75 Quarta regula:

Adverbium numerale, ut sunt ly 'bis', 'ter', 'quater', et similia, facit stare confuse tantum terminum communem sequentem supra quem cadit, et sub tali termino non licet fieri descensus.

Exemplum, cum dicitur 'bis comedi panem' vel 'ter potavi vinum', et huiusmodi. Ex ista regula patet quod talis consequentia non valet 'ter potavi vinum; | ergo vinum potavi ter', quia oppositum consequentis | potest stare cum antecedente, scilicet 'nullum vinum potavi ter'. Vel aliter: quia arguendo a termino stante confuse tantum ad eundem stantem determinate, non valet consequentia. Secundo patet quod sub tali termino supponente confuse tantum non licet descendere disiunctim neque copulatim, eadem ratione sicut dictum est in regula precedenti. Z 14r S 17r

1–2 vel dubito propositionem] *om. Z* 3–7 talis ... valet] tales consequentie non valent *S* 6–7 valet] sequitur *S* 9 requiritur] nota quod li requiritur dicitur ⟨.....?⟩ *add. Z*^{m} | oculus] oculos *S* 11 omnibus] nota quod arguendo a termino stante confuse tantum ad eundem stantem determinate non valet consequentia *add. Z*^{m} 12 consequentiis] consequentis *S* 14 licet] valet *Z* 16 aliquid] aliquod *Z* | quo] quod *SZ* 24 licet] potest *S* 29 quia] quod *S* 30 determinate] et huiusmodi *add. ZS*

76 Quinta regula:

Talia verba 'incipit' et 'desinit' et ly 'continue' faciunt stare terminum communem sequentem supra quem cadunt, confuse tantum, et sub tali termino licet fieri descensus disiunctim.

Exemplum, cum dicitur 'Sortes incipit esse homo' vel 'Sortes desinit esse homo', hic ly 'homo' supponit confuse tantum; similiter cum dicitur 'continue erit dies' vel 'continue erit instans vel tempus', hic ly 'dies' vel 'instans' vel 'tempus' supponit confuse tantum.

77 Sexta regula:

Terminus communis positus a parte predicati respectu verbi de preterito vel de futuro vel alterius termini ampliativi, et non distributus per aliquod confundens, supponit confuse tantum, et sub tali termino licet fieri descensus disiunctim.

Exemplum, cum dicitur 'Adam fuit homo' vel 'Antichristus erit homo' vel 'Antichristus potest esse homo', hic ly 'homo' supponit confuse tantum.

78 Septima regula:

Terminus modalis affirmativus et non impeditus per aliquod confundens, ut sunt ly 'necesse', 'possibile' et 'contingens' cum suis verbis et adverbiis, quando facit sensum compositum facit stare terminum communem sequentem confuse tantum.

Exemplum, ut cum dicitur 'necesse homo est animal', hic ly 'homo' supponit confuse tantum, et cum dicitur 'contingit hominem currere', hic ly 'hominem' supponit confuse tantum; et huiusmodi. Et secundum quosdam sub tali termino supponente confuse tantum nullus licet fieri descensus, nec disiunctim neque copulatim. Alii dicunt quod potest fieri descensus disiunctim. Similiter dicunt quidam quod talis terminus communis, sive precedat ipsum terminum modalem sive subsequatur, bene supponit confuse tantum, quia terminus modalis faciens | sensum S 17v
compositum habet vim | confundendi terminum, sive precedat sive Z 14v
subsequatur; ut cum dicitur 'necessarium est hominem esse animal', vel 'hominem esse animal est necessarium', hic ly 'hominem' supponit confuse tantum in utraque propositione.

79 Octava regula:

Dictio exclusiva non impedita in propositione affirmativa posita a parte subiecti confundit subiectum confuse tantum et predicatum confuse et distributive, si subiectum et predicatum sint termini communes, et sub tali termino supponente confuse tantum licet fieri descensus disiunctim seu per propositionem de disiuncto extremo.

2 stare] *om.* Z 8 tantum] et huiusmodi *add.* S 15 tantum] et huiusmodi *add.* S 16 regula] regula de impossibile *add.* Z^m 19 facit] faciunt Z | facit] faciunt Z 21 necesse] necessario Z | homo] animal S 24 nullus] non Z 28 bene] semper Z

Ut 'tantum homo est animal', hic ly 'homo' supponit confuse tantum et ly 'animal' supponit confuse et distributive. Sed in exclusiva negativa tam subiectum quam predicatum supponunt confuse tantum, ut cum dicitur 'tantum homo non est animal'. Sed in opposito exclusive negative tam subiectum quam predicatum supponunt confuse et distributive, ut cum dicitur 'non tantum homo non est animal'. Sed in opposito exclusive affirmative subiectum supponit confuse et distributive, et predicatum supponit confuse tantum, ut cum dicitur 'non tantum homo est animal', et huiusmodi.

80 Nona regula:

Dictio exceptiva non impedita confundit partem extracaptam, si sit terminus communis confuse et distributive.

Ut 'omne animal preter hominem est rationale', hic ly 'hominem' confuse supponit et distributive. Sed quidam dicunt quod confundit ipsum confuse tantum. Sed dictio reduplicativa non impedita per aliquod confundens confundit tam terminum reduplicativum quam predicatum propositionis confuse tantum, si terminus reduplicativus et predicatum sint termini communes. Exemplum, ut cum dicitur 'homo inquantum animal est corpus', hic tam ly 'animal' quam ly 'corpus' supponit confuse tantum; sed differunt in hoc quia sub dictione reduplicativa licet fieri descensus et sub predicato non licet fieri descensus, ut patet intuenti.

81 Decima regula et ultima:

Secundum quosdam talis dictio 'si' seu nota | conditionalis, scilicet non impedita S 18r
per aliquod confundens, facit stare confuse et distributive terminum communem sequentem sui antecedentis in ordine ad eius consequens.

Exemplum, ut cum dicitur 'si homo currit, animal currit', et huiusmodi. Sed quidam dicunt quod facit ipsum stare confuse tantum immobiliter, idest sub quo non debet fieri aliquis descensus.

De quinque regulis specialibus circa suppositionem

82 Circa regulas generales supradictas ponuntur quedam regule speciales suppositionum. Prima regula:

1 hic] *om. Z* 5 negative] negativa *ZS* 7 affirmative] affirmativa *Z* 8 supponit] *om. Z* 20–21 dictione reduplicativa] termino reduplicativo *S* 24 si] *om. S* 28 immobiliter] immobilitatim *S* 29 descensus] etc. *add. Z*

Cuiuslibet propositionis singularis tam affirmative quam negative subiectum vel prima pars subiecti supponit discrete.

Exemplum subiecti, ut 'iste homo currit' vel 'iste homo non currit'. Exemplum prime partis subiecti, ut 'istius hominis asinus currit', hic enim ly 'istius hominis' supponit discrete et ly 'asinus' supponit determinate. Et huiusmodi.

83 Secunda regula:

Cuiuslibet propositionis particularis vel indefinite, tam affirmative quam negative, subiectum vel prima pars subiecti supponit determinate.

Exemplum subiecti, ut cum dicitur 'quidam homo currit' vel 'quidam homo non currit'. Exemplum prime partis subiecti, ut 'alicuius hominis quilibet asinus currit', hic ly 'hominis' supponit determinate, et ly 'asinus' supponit confuse et distributive. Et huiusmodi.

84 Tertia regula:

Cuiuslibet propositionis universalis affirmative subiectum vel prima pars subiecti supponit confuse et distributive, sed predicatum, si est terminus communis non distributus per aliquod confundens, supponit confuse tantum.

Exemplum subiecti, ut cum dicitur 'quilibet homo est animal'. Exemplum prime partis subiecti, ut cum dicitur 'cuiuslibet hominis asinus currit', ly 'hominis' supponit confuse et distributive, et ly 'asinus' supponit confuse tantum. Et huiusmodi.

85 Quarta regula:

Cuiuslibet propositionis universalis negative tam subiectum vel prima pars subiecti quam predicatum, si est terminus communis, supponit confuse et distributive, remoto impedimento alterius distributivi.

Exemplum subiecti, ut 'nullus homo | est asinus'. Exemplum prime S 18v
partis subiecti, ut 'nullius hominis quilibet asinus currit', hic ly 'hominis' supponit confuse et distributive, et ly 'asinus' supponit determinate propter duo signa distributiva cadentia supra ly 'asinus'. Et huiusmodi.

86 Quinta regula:

Subiectum universalis affirmative et predicatum exclusive affirmative, si est terminus communis, supponunt confuse et distributive, et econverso, subiectum exclusive affirmative et predicatum | universalis affirmative, si tale subiectum et Z 15v
predicatum sint termini communes, supponunt confuse tantum.

Ex quo patet quod ab universali affirmativa ad exclusivam affirmativam de terminis transpositis est bona consequentia, et econverso, ut cum dicitur 'omnis homo est animal; ergo tantum animal est homo',

1 affirmative] affirmativa *Z* 4 hic enim] *om. Z* 12 hic] *om. Z* | et] ut *S* 15 prima] *om. Z* 20–21 supponit confuse tantum] *om. S* 23 prima] *om. Z*

et econverso 'tantum animal est homo; ergo omnis homo est animal'; et ratio est quia termini semper supponunt eodem modo in utraque propositione.

De octo regulis specialibus circa suppositionem relativorum

87 De suppositione relativorum ⟨ponuntur⟩ octo regule speciales. Prima regula:

Relativum substantie idemptitatis supponit pro eodem vel eisdem pro quo vel pro quibus supponit suum antecedens.

Exemplum, 'Sortes currit qui disputat', istud relativum 'qui' supponit pro eodem Sorte pro quo supponit suum antecedens, scilicet ly 'Sortes'. Sed relativum substantie diversitatis supponit pro alio vel aliis, pro quo vel pro quibus non supponit suum antecedens. Exemplum, cum dicitur 'Sortes currit et alius disputat', istud relativum 'alius' supponit vel stat pro alio, qui non est Sortes. Et huiusmodi.

88 Secunda regula:

Relativum accidentis idemptitatis supponit non pro eodem vel eisdem pro quo vel pro quibus supponit sum antecedens, sed supponit pro alio simili vel equali vel pro aliis similibus vel equalibus.

Exemplum, cum dicitur 'Sortes est albus et talis est Plato', istud relativum 'talis' non supponit pro Sorte, pro quo supponit suum antecedens, sed supponit pro Platone, simili Sorte in albedine. Et cum dicitur | 'Sortes est tricubitus et tantus est Plato', istud relativum 'tantus' non supponit pro Sorte, sed supponit pro Platone, equali Sorti in tali quantitate, scilicet tricubiditate. Et huiusmodi. S 19r

89 Tertia regula:

Relativum accidentis diversitatis supponit pro alio dissimili vel inequali aut pro aliis dissimilibus vel inequalibus illi vel illis pro quo vel pro quibus supponit suum antecedens.

Exemplum pro alio dissimili, ut cum dicitur 'Sortes est albus et alteriusmodi est Plato', tale relativum 'alteriusmodi' supponit pro Platone, dissimili Sorte in albedine. Exemplum pro alio inequali, ut cum dicitur 'Sortes est tricubitus et alteriusmodi est Plato', tale relativum 'alteriusmodi' supponit ibi pro Platone, inequali Sorti in tricubiditate. Et huiusmodi.

8 eodem] scilicet in numero *add.* Z^m | vel] vel pro *sic saepius Z* 14 stat] estat *S* 17 eodem] scilicet in numero *add.* Z^m 19 vel] ut *Z* 22 et] ut *S* 32 dissimili] dissimilis *S* | albedine] albedinem *S*

90 Quarta regula:

Relativum substantie idemptitatis non reciprocum, | relatum ad antecedens supponens discrete, supponit discrete pro illi vel illis pro quo vel pro quibus supponit suum antecedens. Z 16r

Exemplum, cum dicitur 'iste homo currit qui disputat', valet istam 'iste homo currit et iste homo disputat', eodem homine demonstrato. Et huiusmodi.

91 Quinta regula:

Relativum substantie idemptitatis non reciprocum, relatum ad antecedens supponens determinate, supponit determinate pro illo vel illis pro quo vel pro quibus supponit suum antecedens sine habendo respectum ad totam compositionem sui antecedentis.

Exemplum, cum dicitur 'aliquis homo currit qui disputat', istud relativum 'qui' supponit determinate sicut suum antecedens, et supponit non pro aliquo homine absolute, sed pro aliquo homine currente pro quo supponit suum antecedens. Et ideo talis propositio valet istam copulativam 'aliquis homo currit et aliquis homo currens disputat'; et huiusmodi. Ex quo patet quod talis copulativa est falsa 'aliquis homo currit et ille sedet'; secunda enim pars significat quod aliquis homo currens sedet. Similiter ista est falsa 'asinus est animal et tu es illud', | quia S 19v secunda pars huius copulative significat quod tu es illud animal quod est asinus. Et huiusmodi.

92 Sexta regula:

Relativum substantie idemptitatis non reciprocum, relatum ad antecedens supponens confuse et distributive, supponit confuse et distributive pro illo vel pro illis pro quo vel pro quibus supponit suum antecedens.

Exemplum, cum dicitur 'omnis homo currit qui disputat', tale relativum 'qui' supponit ibi confuse et distributive sicut suum antecedens, et hoc pro omni homine pro quo supponit suum antecedens. Et ideo talis propositio 'omnis homo currit qui disputat' valet istam copulativam 'omnis homo currit et omnis homo disputat'. Et huiusmodi.

93 Unde patet differentia inter relativum sequens immediate suum antecedens et relativum sequens mediate suum antecedens. Quando enim relativum sequitur immediate suum antecedens, tunc restringit illud ad standum solum pro illo quod sequitur ipsum relativum; et tunc talis propositio valet unam cathegoricam, ut 'omnis homo currit qui disputat' valet istam cathegoricam 'omnis homo currens | disputat'. Z 16v

13 cum dicitur] ut *S* 14 supponit] ibi *add. S* | suum] istum *S* 14–15 supponit non] non supponit S^c supponit *S* 20 illud] animal *add. Z* 21 illud] scilicet numero *add.* Z^m 27 omnis] *om. S*

Sed quando relativum sequitur mediate suum antecedens, quia mediatur verbum antecedentis, tunc tale relativum nullo modo restringit ipsum; et tunc talis propositio valet unam propositionem ypoteticam, ut 'omnis homo currit qui disputat' valet istam copulativam 'omnis homo currit et omnis homo disputat'. Et huiusmodi.

94 Ex quibus patet quod talis propositio est vera 'omne animal quod est rationale est homo', sed talis propositio est falsa 'omne animal est rationale quod est homo'. Secundo patet quod talis propositio est vera 'quilibet homo qui currit est Sortes', et talis propositio est falsa 'quilibet homo currit qui est Sortes', posito casu quod solus Sortes currit. Tertio patet quod ista propositio est vera 'quilibet homo qui est albus currit', et ista est falsa 'quilibet homo qui currit est albus', posito casu quod sint multi homines nigri qui non currant. Et huiusmodi.

95 |Septima regula: S 20r

Relativum substantie idemptitatis non reciprocum, relatum ad antecedens supponens confuse tantum, supponit confuse tantum pro illo vel pro illis pro quo vel pro quibus supponit suum antecedens.

Exemplum, ut cum dicitur 'omnis homo est animal et illud est rationale', tale relativum 'illud' supponit ibi confuse tantum sicut suum antecedens; et cum dicitur 'tantum homo currit et ille movetur', tale relativum 'ille' supponit ibi confuse tantum sicut suum antecedens. Et huiusmodi.

96 Octava regula et ultima:

Relativum substantie idemptitatis reciprocum, relatum ad antecedens, supponit eodem modo quo supponit suum antecedens, et pro illi vel illis pro quo vel pro quibus supponit suum antecedens.

97 Ex quo patet quod tale relativum reciprocum, relatum ad suum antecedens supponens discrete supponit discrete pro illo vel illis vel pro quo vel quibus supponit suum antecedens. Exemplum, ut 'iste homo videt se' vel 'isti homines vident se', et huiusmodi. Secundo infertur quod tale relativum reciprocum, relatum ad antecedens supponens, determinate supponit determinate pro illi vel illis pro quo vel quibus supponit suum antecedens, reddendo singula singulis, sic intelligendo quod ad quamlibet singularem sui antecedentis facta | divisione se- Z 17r
quitur relatio talis relativi reciproci. Exemplum, cum dicitur 'homo videt se; et isti sunt omnes homines; ergo iste homo videt se vel iste homo videt se' et sic de singulis. Tertio infertur quod tale relativum reciprocum, relatum ad antecedens supponens confuse et distibutive,

1 sequitur] refertur *Z* 9 qui currit] currit qui *S* 11 propositio] *om. S* 16 illo] illud *S* 24 idemptitatis] *om. Z*

supponit confuse et distributive pro illo vel illis pro quo vel quibus supponit suum antecedens, reddendo singula singulis, sic intelligendo quod ad quamlibet singularem sui antecedentis facta copulatione sequitur relatio | talis relativi reciproci. Exemplum, cum dicitur 'omnis S 20v homo videt se; et isti sunt omnes homines; ergo iste homo videt se et iste homo videt se', et sic de singulis, et non sequitur 'omnis homo videt se; ergo omnis homo videt omnem hominem'. Et huiusmodi. Quarto infertur quod tale relativum reciprocum, relatum ad antecedens supponens confuse tantum, supponit confuse tantum pro illo vel pro illis pro quo vel quibus supponit suum antecedens, ut 'tantum homo videt se'. Et huiusmodi.

De ampliatione

98 Ampliatio uno modo describitur sic: ampliatio est suppositio termini indifferenter pro re existente vel non existente aut pro rebus existentibus vel non existentibus. Exemplum, ut cum dicitur 'Adam fuit homo', talis terminus 'Adam' supponit ibi pro illo qui est vel fuit Adam, et per consequens supponit indifferenter pro re existente vel non existente; et cum dicitur 'Antichristus erit homo', talis terminus 'Antichristus' supponit ibi pro illo qui est vel erit Antichristus, et per consequens supponit indifferenter pro re existente vel non existente. Et huiusmodi.

99 Terminus ampliativus in proposito est multiplex. Primo verbum preteriti temporis, ut cum dicitur 'Adam fuit'. Secundo verbum futuri temporis, ut cum dicitur 'homo erit'. Tertio istud verbum 'possum' et eius participium, vel nomen includens ipsum, ut ly 'potens' et 'potentia'. Quarto nomen universale terminatum in '-bilis' vel '-bile', includens istud verbum 'potest', ut ly 'generabile' et 'corruptibile', et huiusmodi. Quinto tales termini modales 'possibile', 'contingens', 'necessarium' et 'impossibile', cum suis verbis et adverbiis, quando faciunt sensum divisum. Sexto participium preteriti temporis, ut cum dicitur 'homo est mortuus'. Septimo participium futuri temporis, ut cum dicitur 'homo est generandus'. Octavo talia verba 'incipit' et 'desinit' cum suis participiis. Nona verba vel eorum participia significantia actum anime, | ut ly 'intelligo', 'dubito', 'imaginor', 'significo', 'suppono', et Z 17v similia. Pro quibus intelligendis ponuntur octo regule sequentes.

18 et] ut *Z* 23 adam] homo *S* 24 tertio] modo *add. S* 25–26 vel ... potentia] *om. S* 27 potest] possum *Z*

De octo regulis circa ampliationem

100 | Prima regula: S 21r

Terminus communis non restrictus supponens a parte subiecti respectu verbi de preterito supponit indifferenter pro illo quod est vel fuit aut pro hiis que sunt vel fuerunt.

Exemplum, cum dicitur 'album fuit nigrum', hic talis terminus 'album' non supponit precise pro illo quod est album, neque supponit precise pro illo quod fuit album, sed supponit indifferenter seu disiunctim pro illo quod est vel fuit album; et ideo talis propositio 'album fuit nigrum' significat illud quod est vel fuit album, fuit nigrum; et huiusmodi. Sed dixi in regula "terminus communis non restrictus", quia quando dicitur 'quod est album fuit nigrum', tunc ly 'album' restringitur ibi per ly 'est' ad supponendum solum pro illo quod est album de presenti.

101 Ex ista regula inferuntur quedam propositiones. Primo ista propositio est concedenda: 'puer fuit senex', quia homo centum annorum est vel fuit puer, et homo centum annorum fuit senex. Secundo ista propositio est concedenda: 'virgo fuit corrupta', quia mater tua est vel fuit virgo, et mater tua fuit corrupta. Tertio ista est concedenda: 'album fuit quando nullam habuit albedinem', posito casu quod aliquid fuit nunc album et ante hoc instans fuit nigrum. Et huiusmodi.

102 Secunda regula:

Terminus communis non restrictus supponens a parte subiecti respectu verbi de futuro supponit indifferenter seu disiunctim pro illo quod est vel erit, aut pro hiis que sunt vel erunt.

Exemplum, ut cum dicitur 'album erit nigrum', talis propositio significat quod illud quod est album vel erit album, erit nigrum; et cum dicitur 'homo generabitur', idest qui est vel erit homo generabitur. Et huiusmodi.

103 Ex ista regula | inferuntur quedam propositiones. Primo ista propositio est concedenda: 'senex erit puer', quia aliquis puer trium annorum est vel erit puer, et talis puer erit senex. Secundo ista est concedenda: 'corrupta est virgo', quia forte cras nascetur quedam femina que erit virgo, et illa in aliquo tempore erit corrupta. Tertia ista est concedenda: 'album erit' quando nullam habebit albedinem et posito casu quod aliquid nunc sit album et post hoc continue erit nigrum. | Quarto ista est concedenda: 'cecus erit videns', idest qui est vel erit cecus erit videns. Et huiusmodi. Z 18r S 21v

4 que] Z^c qui *ZS* 7 illo] eo *Z* 10 illud] idest *S* 18 album] asinum *S* 19–20 fuit nunc] nunc sit *Z* 20 album] asinum *S* 25–27 album ... dicitur] *om. S* 33 aliquo] alio *S*

104 Tertia regula:

Terminus communis non restrictus supponens a parte subiecti respectu huius verbi 'potest' vel sui participii vel alicuius nominis includentis ipsum, supponit indifferenter seu disiunctim pro illo quod est vel potest esse aut pro hiis que sunt vel possunt esse.

Exemplum de ly 'potest', ut 'album potest esse nigrum. Exemplum sui participii, ut 'Antichristus est potens esse', idest qui est vel potest esse Antichristus est potens esse. Exemplum nominis includentis ipsum verbum 'potest', ut 'Antichristus est in potentia', idest qui est vel qui potest esse Antichristus est in potentia. Et huiusmodi.

105 Ex ista regula inferuntur quedam propositiones. Primo ista propositio est concedenda: 'corrupta potest esse virgo', idest que est vel potest esse corrupta, potest esse virgo. Secundo ista est concenda: 'cecus potest esse videns', idest qui est vel potest esse cecus, potest esse videns. Tertio infertur quod talis consequentia non valet: 'omne currens est homo; ergo omne currens potest esse homo', quia posito casu quod nullum animal curreret nisi homo, tunc antecedens est verum et consequens falsum, quia ex consequente sequitur quod asinus potest esse homo, ut patet intuenti.

106 Quarta regula:

Terminus communis non restrictus supponens a parte subiecti in propositione de presenti respectu nominis verbalis terminati in '-bilis' vel '-bile' supponit indifferenter pro illo quod est vel potest esse aut pro hiis que sunt vel possunt esse.

Exemplum, ut 'homo est generabilis', idest qui est vel potest esse homo est generabilis. Et huiusmodi.

107 Ex ista regula inferuntur quedam propositiones. Primo ista propositio est concedenda: 'genitum est generabile', idest quod est vel potest esse genitum est generabile. Secundo ista est concedenda: 'corruptum est corruptibile', idest quod est vel potest esse corruptum est corruptibile. Et huiusmodi.

108 | Quinta regula: S 22r

Terminus communis non restrictus supponens | a parte subiecti respectu alicuius talium terminorum modalium 'possibile', 'contingens', 'necessarium' vel 'impossibile', cum suis verbis et adverbiis quando faciunt sensum divisum, supponit indifferenter pro illo quod est vel potest esse, aut pro hiis que sunt vel possunt esse. Z 18v

6 nigrum] idest illud quod potest esse album potest esse nigrum *add. Z^m* 10 est] *bis in S*] 12–13 idest ... virgo] *om. S* 14–15 idest ... videns] *om. S* 18 consequente] antecedente *S* | quod] *bis in S* 19 homo] cum possit currere *add. Z^m* 31 huiusmodi] quinta regula *add S^m* 33 restrictus] per li quod est *add. S* 35–36 supponit] potest supponi*(!)* *S*

Exemplum primi, ut 'album possibile est esse nigrum', idest quod est album vel potest esse album possibile est esse nigrum. Exemplum secundi, ut 'sedentem contingit esse currentem', idest qui est vel potest esse sedens contingit esse currentem. Exemplum tertii, ut 'omne creans necessario est esse Deus', idest omne quod est vel potest esse creans necessario est Deus. Exemplum quarti, ut 'hominem impossibile est esse asinum', idest qui est vel potest esse homo impossibile est esse asinum. Et huiusmodi.

109 Ex ista regula patet quod talis consequentia non valet: 'omne creans necessario est Deus; ergo omne creans est Deus', quia antecedens est verum et consequens falsum, posito casu quod Deus nunc non crearet et supposito quod nichil posset creare nisi Deus. Sed quidam volunt quod ly 'necesse' et 'impossibile' non sunt termini ampliativi. Alii tenent quod sic. Et sic de istis sunt diverse opiniones.

110 Sexta regula:

Secundum quosdam terminus communis non restrictus supponens a parte subiecti in propositione de presenti respectu participii de preterito posito a parte predicati supponit indifferenter pro illo quod est vel fuit, aut pro hiis que sunt vel fuerunt.

Exemplum, ut cum dicitur 'homo est mortuus', idest qui est vel fuit homo est mortuus, et huiusmodi. Sed respectu predicati de futuro supponit indifferenter pro illo quod est vel erit aut pro hiis que sunt vel erunt. Exemplum, ut cum dicitur 'homo est generandus', idest qui est vel erit homo est generandus. Et huiusmodi.

111 Ex ista regula patet quod talis consequentia non valet 'Adam est mortuus; ergo Adam est'; similiter non sequitur 'Antichristus est futurus; ergo Antichristus est', et huiusmodi. Sed dixi in regula "secundum quosdam", quia tenent quod talia participia non sint ampliativa. Et huiusmodi.

112 Septima regula:

Secundum quosdam terminus communis non restrictus supponens a parte subiecti vel a parte predicati respectu cuiuslibet| istorum verborum 'incipit' et 'desinit' supponit indifferenter pro illo quod est vel fuit vel erit. S 22v

Unde respectu huius verbi 'incipit' supponit indifferenter pro illo quod est vel erit, ut 'album incipit esse nigrum', idest quod est vel erit album incipit esse nigrum; sed respectu huius verbi 'desinit' supponit

1 quod] qui *Z* 3–4 idest ... currentem] *om. S* 7–8 idest ... asinum] *om. S* 12 posset] possit *S* | deus] quia propositio affirmativa in qua subiectum pro nullo supponit est falsa ergo *add. Z*^{m} 27 est] quia arguitur a termino ampliativo ad eundem non ampliatum *add. Z*^{m} 28 tenent] quidam volunt tenere *S* 32 cuiuslibet] alicuius *Z* 33 vel fuit] *om. Z* 34–35 unde ... erit] *om. Z* 35 nigrum] *om. S* 36 nigrum] *Z*^{c} *om. ZS*

indifferenter pro illo quod est vel fuit, ut 'album desinit esse', idest quod | est vel fuit album desinit esse; et huiusmodi. Sed dixi in regula Z 19r
"secundum quosdam", quia quidam volunt tenere quod talia verba non sint ampliativa.

113 Octava regula et ultima:

Terminus communis rectus a verbo ⟨activo⟩ vel a participio significante actum anime et suppositum sui verbi passivi vel suppositum sui participii, sive precedat terminum ampliativum sive subsequatur, supponit indifferenter pro illo quod est vel fuit vel erit vel potest vel poterit esse vel imaginari.

Exemplum de termino recto a verbo activo, ut cum dicitur 'intelligo rosam', idest intelligo rosam que est vel fuit vel erit aut potest esse aut imaginari, et cum dicitur 'imaginor chimeram', et huiusmodi. Exemplum de supposito sui verbi passivi, ut cum dicitur 'rosa intelligitur' vel 'chimera imaginatur', et huiusmodi. Exemplum de supposito sui participii, ut cum dicitur 'rosa est intellecta' et cum dicitur 'ignorato motu ignoratur natura'. Et huiusmodi.

114 Ex ista regula patet quod talis consequentia non valet: '*a* terminus significat chimeram; ergo chimera est', vel sic: '*a* terminus supponit pro chimera; ergo chimera est'. Vel aliter: non sequitur '*a* terminus significat aliquid; ergo illud est', et '*a* terminus supponit pro aliquo; ergo illud est', et huiusmodi. Secundo patet quod verbum vel participium significans actum anime habet duplex officium, scilicet officium ampliandi terminum, ut patet ex ista regula, et officium confundendi terminum confuse tantum, ut patuit[1] in regulis supradictis suppositionis confuse tantum.

De appellatione

115 Appellatio uno modo describitur sic: appellatio est suppositio termini pro re et forma, seu pro subiecto et accidente, insimul. Exemplum, ut cum dicitur 'homo est albus', talis terminus 'albus' supponit ibi pro homine habente albedinem. | Ex qua descriptione patet quod appella- S 23r
tio potest fieri dupliciter: aliquando et principaliter a parte predicati, ut cum dicitur 'Sortes est albus' vel 'Sortes fuit albus' vel 'Sortes erit albus', quia in istis propositionibus predicatum supponit pro subiecto

6 terminus communis] *coni.* actus *ZS* | vel a] a *Z* vel *S* 7 suppositum] subiectum *Z* 9 fuit vel] *om. S* | potest vel poterit] poterit *Z* potest *S* 10 termino] activo *S* 11 vel] que Z^c *om. Z* 14 supposito] subiecto *ZS* 22 habet duplex officium] habeat dua officia *Z* 24 patuit] patet *Z* 28 seu] pro idest *add.* Z^m 30 qua descriptione] quibus *S*

1 Videas supra, I, 72.

et accidente, et per consequens appellat suam formam secundum differentiam temporis verbi; aliquando fit a parte subiecti, ut cum dicitur 'album est Sortes', hic ly 'albus' supponit pro re habente albedinem, que est Sortes; et huiusmodi. Secundo patet quod ampliatio et appellatio differunt in hoc | quia ratione ampliationis terminus solum supponit Z 19v
pro subiecto, sed ratione appellationis terminus supponit pro subiecto et accidente insimul. Sed pro maiori notitia appellationis hic sumpte ponuntur due regule sequentes.

De regulis circa appellationem

116 Prima regula:

> *Terminus accidentalis positus a parte subiecti vel positus a parte predicati respectu verbi de presenti non ampliativi appellat suam formam pro tempore presenti.*

Exemplum, cum dicitur 'Sortes est albus' vel 'album est Sortes', in utraque istarum propositionum talis terminus 'albus' vel 'album' supponit pro Sorte habente albedinem, et per consequens appellat suam formam pro tempore presenti. Ex quo patet quod utraque istarum propositionum est falsa, posito casu quod Sortes non sit albus. Et huiusmodi.

117 Secunda regula:

> *Terminus accidentalis positus a parte subiecti respectu verbi ampliativi supponit solum pro subiecto, sed positus a parte predicati supponit pro subiecto et accidente, et per consequens appellat suam formam secundum differentiam temporis verbi.*

Exemplum, ut cum dicitur 'Sortes fuit albus', tunc ly 'albus' appellat suam formam pro tempore preterito, sed cum dicitur 'Sortes erit albus', tunc ly 'albus' appellat suam formam pro tempore futuro. Et ideo ad veritatem prime propositionis requiritur quod Sortes fuit albus pro aliquo tempore preterito, et ad veritatem secunde requiritur | quod S 23v
Sortes sit albus pro aliquo tempore futuro.

118 Ex ista regula inferuntur quedam propositiones que videntur mirabiles. Primo ista est concedenda: 'album fuit quando nigrum fuit album', posito casu quod aliquid nunc sit album et ante hoc instans nichil fuit album. Secundo ista est concedenda: 'album erit quando nullum erit album', posito casu quod aliquid nunc sit album et post hoc instans nichil erit album. Vel aliter: eodem casu stante, concedi-

1 appellat] idest dicit *add.* Z^m 7 insimul] *om.* *S* 22 subiecto] absque accidente *add.* Z^m 23–24 temporis verbi] verbi temporis *Z* 31–32 mirabiles] admirabiles *ZS* 32 ista] *om.* *Z*

tur ista 'album erit in Bellomonte, tamen in Bellomonte nullum erit album'; et huiusmodi. Tertio iste stant simul 'pater erit quando non erit pater' vel sic 'pater erit quando nullum habebit filium', posito casu quod aliquis homo nunc sit pater vel habeat filium et post hoc instans non habeat | filium. Quarto iste stant simul 'cancellarius predi- Z 20r
cabit cras in domo mea, sed in domo nostra non predicabit cras aliquis cancellarius', posito casu quod cras predicabit aliquis homo non habens officium cancellarie, sed post predicationem in tempore futuro habebit tale officium. Quinto iste stant simul 'Papam percussi, tamen nullum percussi papam', posito casu quod in tempore preterito ego percussi quendam socium meum existentem in scolis qui postea vel nunc electus est in papam. Sexto iste stant simul 'venientem cognosco, tamen non cognosco venientem', posito casu quod aliquis sit veniens a longe quem non cognosco sub forma venientis, seu cuius formam sive actum veniendi ignoro. Et huiusmodi.—Et sic explicit prima pars huius logice, que est terminorum et suarum proprietarum. Deo gratias.

2–3 quando ... pater] et pater non erit *S* 6 mea] orationis *S* 7 cras] *om. Z*
12 sexto] similiter *Z* 16 deo gratias] *om. S*

SECUNDA PARS

DE PROPOSITIONIBUS EARUMQUE PROBATIONIBUS

A. DE PROPOSITIONIBUS

De propositione

1 | Propositio est oratio indicativa perfecta vera vel falsa aut equivalens, S 24r
ut 'Deus est' vel 'homo est animal', et huiusmodi. Primo in descriptione ponitur ly 'oratio' loco generis, quia omnis propositio est oratio, sed non econverso. Secundo ponitur ly 'indicativa' ad differentiam orationis imperative, optative, coniunctive, et infinitive, que non dicuntur propositiones. Tertio ponitur ly 'perfecta' ad differentiam orationis imperfecte et orationis incongrue, que non dicuntur propositiones; omnis enim oratio perfecta est congrua, sed non econverso, ut patet in gramatica. Quarto ponitur ly 'vera vel falsa' ad differentiam orationis interrogative vel deprecative, que non dicuntur propositiones, exquo non sunt assertive veritatis neque falsitatis; ut cum dicitur: 'quis currit?' vel 'quantus est Sortes?' Quinto ponitur ly 'equivalens' propter duo. Primo si aliqua littera vel sillaba vel dictio vel oratio imponitur ad significandum tantum sicut aliqua propositio, tunc talis potest dici propositio seu equivalens propositioni. Secundo propter conditionalem | vel expletivam, compositam ex partibus coniunctis, que apud Z 20v
logicos bene dicitur propositio vel saltem equivalens propositioni, licet non sit oratio indicativa, ut cum dicitur 'si homo esset asinus, homo esset rudibilis', et huiusmodi.

2 Propositionum alia est cathegorica, alia ypothetica. Propositio cathegorica est propositio habens unicum subiectum principale, et unicam copulam principalem et unicum predicatum principale, explicite vel implicite. Exemplum explicite, ut 'homo est animal'. Exemplum implicite, ut 'homo currit', idest 'homo est currens', et huiusmodi. Primo in descriptione ponitur ly 'unicum subiectum principale et unicam copulam principalem et unicum predicatum principale' propter

9 indicativa] oratio *add. Z* 12 et] ad differentiam *add. S* 13 in] ex *Z* 16 neque] vel *S* 22 saltem] *om. S*

duo. Primo ad differentiam propositionis ypothetice, in qua ponuntur plura subiecta principalia et plures copule | principales et plura predi- S 24v
cata principalia; de qua inferius videbitur. Secundo quod si in aliqua propositione cathegorica ponuntur plura verba, tunc unicum illorum dicitur verbum principale. Et potest fieri tribus modis. Aliquando enim in propositione cathegorica ponuntur duo vel plura verba quorum unum est verbum indicativum et aliud non, ⟨et⟩ tunc solum verbum indicativum dicitur verbum principale vel importat copulam principalem; exemplum, ut in tali propositione 'ego scio te esse hominem', hic ly 'scio' dicitur verbum principale. Aliquando in propositione cathegorica ponuntur plura verba indicativa respectu unius subiecti, et tunc primum illorum dicitur verbum principale vel importat copulam principalem; exemplum, ut in tali propositione 'Sortes vigilat et laborat et scribit', hic solum ly 'vigilat' dicitur verbum principale, et importat copulam principalem, et participium eius cum aliis verbis faciunt unum predicatum, quia intelligitur sic: 'Sortes est vigilans et laborans et scribens'. Aliquando in propositione cathegorica ponuntur duo verba indicativa respectu antecedentis sui relativi immediate sequentis, et tunc solum verbum antecedentis dicitur verbum principale; exemplum, ut in tali propositione 'homo qui currit movetur', hic ly 'homo qui currit' faciunt unum subiectum et solum ly 'movetur' dicitur verbum principale. Et ita de similibus.

3 | Subiectum propositionis est terminus precedens copulam ver- Z 21r
balem explicite vel implicite de quo dicitur predicatum explicite vel implicite. Exemplum explicite, ut 'homo est animal', hic ly 'homo' est subiectum de quo dicitur ly 'animal', quod est predicatum. Exemplum implicite, ut 'semper fuit Deus', idest 'omni tempore fuit Deus', et huiusmodi.

4 Ex quo patet quod subiectum propositionis est duplex: quoddam enim dicitur explicitum, ut cum dicitur 'homo est animal'; aliud dicitur implicitum, ut cum dicitur 'nichil est', | idest 'nullum ens est', et S 25r
huiusmodi. Subiectum explicitum est duplex: quoddam enim dicitur simplex sive incomplexum, ut cum dicitur 'homo currit'; aliud dicitur aggregatum sive complexum, ut cum dicitur 'homo albus currit', et huiusmodi.

5 Subiectum aggregatum sive complexum propositionis est triplex: quoddam enim est aggregatum ex duobus rectis, ut 'animal-homo currit'; aliud est aggregatum ex duobus obliquis, ut 'ab homine albo dif-

2 subiecta] de *add. S* 18 antecedentis] ut *add. S* 23 propositionis] *om. Z* 29 quoddam] quidam *S* 37 est] dicitur *S* 37–38 animal homo currit] homo animal *S*

fert Sortes'; aliud est aggregatum ex recto et obliquo, ut 'istius hominis asinus currit', et huiusmodi. Sed tale subiectum aggregatum sive complexum est multiplex: quoddam enim dicitur copulatum mediante coniunctione copulativa, ut cum dicitur 'homo et asinus currunt'; aliud dicitur disiunctum, ut cum dicitur 'homo vel asinus currit'; aliud dicitur conditionatum, ut cum dicitur 'animal, si ipsum est rudible, est asinus'; aliud dicitur aggregatum ex antecedente et relativo cum verbo relativi, ut cum dicitur 'omne animal quod est rationale est homo'. Et ita de multis aliis.

6 Predicatum propositionis est terminus sequens copulam verbalem explicite vel implicite, quod dicitur de subiecto explicite vel implicite. Exemplum explicite, ut 'homo est animal'. Exemplum implicite, ut cum dicitur 'homo currit', idest 'homo est currens', et huiusmodi. Ex quo patet quod predicatum propositionis est duplex: quoddam enim dicitur explicitum, ut in tali propositione 'homo est animal'; aliud dicitur implicitum, ut in tali propositione 'Deus est' vel 'homo currit', et huiusmodi. Et tale predicatum explicitum est multiplex sicut dictum est de subiecto. Predicatum propositionis | aliquando ponitur vocaliter Z 21v
post copulam verbalem, et tunc dicitur propositio de consueto modo loquendi, ut cum dicitur 'homo est animal'; aliquando ponitur vocaliter ante copulam sed mentaliter post copulam, et tunc | dicitur propositio S 25v
de inconsueto modo loquendi, ut cum dicitur 'homo animal non est', et huiusmodi.

7 Copula verbalis propositionis est verbum substantivum explicitum vel implicitum copulans intellectualiter predicatum cum subiecto mediante actu intellectus cuius est unire predicatum cum subiecto. Exemplum, ut cum dicitur 'homo est animal', ly 'homo' est subiectum et ly 'animal' est predicatum et ly 'est' est copula. Ex quo patet quod copula verbalis in propositione est duplex: quedam enim dicitur explicita, ut in tali propositione 'homo est animal'; alia dicitur implicite, ut in tali propositione 'homo currit'; et huiusmodi. Unde ponitur communiter talis regula quod omne verbum adiectivum est resolubile in suum predicatum et istud verbum 'sum', 'es', 'fui', ut 'homo currit', idest 'homo est currens'. Et tunc tale verbum adiectivum includit sive importat in se tam copulam quam predicatum seu partem predicati.

8 Copula in propositione potest accipi dupliciter. Uno modo materialiter seu quasi significative; et sic est verbum substantivum. Alio

1 est] dicitur *Z* 6 rudibile est asinus] asinus est rudibilis *S* 7 relativi] illativi *S* 9 aliis] modis *add. S* 15 ut] *om. S* 24 substantivum] subiectum *sic semper Z* 26 mediante ... subiecto] Z^c *om. ZS* 28 est] dicitur *Z* 30 ut] *om. S* 30–31 est ... homo] *om. S* 32 quod] quot *S* 37 substantivum] adiectivum *S*

modo formaliter et copulative; et sic est actus intellectus qui mediante verbo substantivo copulat subiectum cum predicato, quia ipse intellectus est qui componit vel dividit, idest affirmat vel negat predicatum de subiecto in propositione affirmativa vel negativa. Et ideo, licet verbum substantivum possit dici copula intellectualiter, idest mediante actu intellectus, tamen per se sive absolute non dicitur proprie copula, sed signum copule. Et nota quod quando post copulam verbalem explicitam nichil sequitur expresse, tunc dicitur propositio de secundo adiacente, ut cum dicitur 'Deus est'. Sed omnis alia propositio dicitur de tertio adiacente, ut cum dicitur 'homo est animal' vel 'homo est currens', et huiusmodi.

DE DIVISIONIBUS PROPOSITIONUM CATHEGORICARUM

De prima divisione: de propositione vera et falsa

9 Propositionum cathegoricarum ponuntur decem divisiones. Prima divisio. Propositionum cathegoricarum alia est vera, alia falsa. Propositio vera est propositio per quam sicut primo et adequate significatur ita est, ut 'Deus est' vel 'nullus homo est asinus'. Vel aliter: propositio vera est propositio cuius primum et adequatum significatum | est in S 26r esse, ut cum dicitur 'Deus est', et huiusmodi. Propositio falsa est propositio per quam sicut primo et | adequate significatur ita non est, ut Z 21v cum dicitur 'nullus deus est' vel 'homo est asinus'. Vel aliter: propositio falsa est propositio cuius primum et adequatum significatum non est in esse, ut cum dicitur 'homo est asinus', et huiusmodi.

10 Ex quibus patet quod talis consequentia est bona: 'ista propositio "Adam fuit" significat primo et adequate Adam fuisse, et ita est; ergo est vera quod ita est quod Adam fuit'. Secundo patet quod talis consequentia similiter est bona: 'talis propositio "Antichristus erit" significat primo et adequate Antichristum futurum esse; et ita est; ergo est vera quia ita est quod Antichristus erit'. Et huiusmodi.

11 Significatum propositionis est duplex: quoddam enim dicitur significatum propositionis adequatum sive totale; aliud dicitur significatum propositionis partiale sive inadequatum. Significatum propositionis adequatum sive totale est illud quod habetur ex compositione omnium

1 est] dicitur *Z* | intellectus] est *add. S* 9 sed] similiter *S* 10 adiacente] et tunc non denotat existentiam sed essentiam secundum scotistas *add. Z*^{m} 10–11 est currens] currit *S* 21 et] *om. Z* 32 sive] pro idest *add. Z*^{m} | significatum] significativum *S*

terminorum propositionis simul sumptorum, sed significatum propositionis partiale est illud quod habetur ex compositione aliquorum terminorum propositionis, et non omnium simul sumptorum. Exemplum: talis propositio 'homo est asinus' adequate sive totaliter significat hominem esse asinum, sed partialiter significat hominem esse vel asinum esse. Et tale significatum adequatum propositionis est duplex, scilicet primum et secundum. Exemplum: talis propositio 'Sortes est homo' primo et adequate significat Sortem esse hominem, sed secundo significat Sortem esse animal, et Sortem esse substantiam, et Sortem esse corpus et ens, et huiusmodi. Ex quibus patet quod propositio semper dicitur vera vel falsa penes primum et adequatum significatum propositionis, et non penes significatum partiale vel penes secundum, ut patet ex predictis.

12 | Significatum adequatum sive totale propositionis est duplex. S 26v
Quoddam enim dicitur voluntarium, vel ad placitum sive ex impositione; et secundum tale significatum propositio vocalis vel scripta | dicitur vera vel falsa. Aliud dicitur naturale; et secundum tale significatum propositio vocalis vel scripta non dicitur vera vel falsa. Exemplum: talis propositio 'homo est asinus' voluntarie sive ad placitum vel ex impositione significat hominem esse asinum; quod ita non est; ideo dicitur propositio falsa. Sed naturaliter significat se ipsam; et sic significando non dicitur vera vel falsa, licet sic significando ita est sicut per ipsam adequate significatur, quia ipsamet propositio est que per se ipsam naturaliter et adequate significatur. Ex isto infertur quod aliqua propositio est falsa et impossibilis, tamen ita est sicut per ipsam adequate significatur, ut talis propositio 'homo est asinus', et huiusmodi. Z 22v

13 Significatum voluntarium vel ad placitum seu ex impositione propositionis est duplex: quoddam enim dicitur primarium, aliud secundarium. Significatum primarium propositionis est illud quod significat propositio ex primaria institutione seu impositione terminorum. Significatum secundarium propositionis est illud quod significat propositio ex quadam nova et secundaria impositione terminorum alicuius noviter imponentis vel aliquorum noviter imponentium. Exemplum: talis propositio 'homo est asinus' primarie significat hominem esse asinum, sed imposita ad significandum noviter Deum esse, tunc secundarie significabit Deum esse.

5 vel] significat *add.* *Z* 6 significatum] significativum *S* 12 penes secundum] *om.* *S* 15 sive] *om.* *S* 18 propositio ... dicitur] non dicitur propositio *S* 21 et] ut *add.* *S* 23 per] post *S* 27–32 vel ... impositione] *om.* *S* 30 terminorum] *om.* *Z* 34 primarie] primario *Z* 35 secundarie] secundario *Z*

14 Ex quibus patet quod aliquando dicitur propositio vera primarie significando vel secundum eius primariam significationem, ut talis propositio 'Deus est' vel 'homo est animal'; aliquando dicitur propositio vera secundarie significando vel secundum eius secundariam significationem, ut talis propositio 'homo est asinus' imposita ad significandum Deum esse; et huiusmodi. | Secundo patet quod aliquando dicitur propositio falsa primarie significando, ut talis propositio 'Deus non est' vel ista 'homo est asinus'; aliquando dicitur propositio falsa secundarie significando, ut talis propositio 'Deus est' imposita ad significandum hominem esse asinum; et huiusmodi. Consimili modo propositio possibilis potest fieri impossibilis et econverso, et propositio necessaria potest fieri contingens et econverso, ut patet ex nunc dictis. S 27r

De secunda divisione: de propositione modali

15 Secunda divisio. Propositionum cathegoricarum alia est possibilis, alia impossibilis, alia necessaria, alia contingens. Propositio possibilis | est propositio per quam sicut primo et adequate significatur potest esse, ut 'homo currit' vel 'Deus est'. Vel aliter: propositio possibilis est propositio cuius primum et adequatum significatum potest esse, ut cum dicitur 'homo currit', et huiusmodi. Z 23r

16 Ex quibus patet quod talis consequentia non valet: 'hec propositio est possibilis; ergo hec propositio potest esse vera precise significando sicut nunc significat'. Et ratio est quia multe propositiones falsificantes se sunt possibiles quarum nulla precise significando sicut nunc significat potest esse vera, quia tunc sequeretur contradictio, ut sunt tales propositiones, scilicet 'nulla propositio est vera' et 'nulla propositio est negativa' et 'nulla propositio est universalis' et 'omnis propositio est falsa', et similes. Similiter non sequitur 'ista propositio potest esse vera; ergo ista propositio est possibilis'. Et ratio est quia talis propositio 'homo est asinus' potest esse vera, exquo potest imponi ad significandum Deum esse. Sed ipsa est impossibilis et non dicitur propositio possibilis. Et huiusmodi.

17 Propositio impossibilis est propositio per quam sicut primo et adequate significatur non potest esse, ut 'homo est asinus' vel 'homo est non-homo'. Vel aliter: propositio impossibilis est propositio cuius primum et adequatum significatum non potest esse, ut cum dicitur 'homo est asinus', et huiusmodi. Propositio impossibilis est duplex, scilicet impossibilis per se et impossibilis per accidens. Propositio impossibi-

3 est] *om. S* 17 currit] est *Z* 22 falsificantes] flasificares*(!) S* 23 se] et *S*

lis per se est propositio cuius primum et adequatum significatum non potest nec potuit neque poterit esse, ut 'Deus non est' vel 'homo est asinus'. Propositio impossibilis per accidens est propositio cuius primum et adequatum significatum non potest nec potuit esse, tamen | potuit S 27v
fuisse, ut 'mater tua est virgo', et huiusmodi.

18 Propositio necessaria est propositio per quam sicut primo et adequate significatur non potest non esse, ut 'Deus est'. Vel aliter: propositio necessaria est propositio cuius primum et adequatum significatum non potest non esse, ut cum dicitur 'Deus est', et huiusmodi. Propositio necessaria est duplex, scilicet necessaria per se et necessaria per accidens. Propositio necessaria per se est propositio cuius primum et adequatum significatum non potest nec potuit nec poterit non esse, ut talis propositio 'Deus est'. Propositio necessaria per accidens est propositio cuius primum et adequatum significatum non potest nec poterit non esse, sed potuit non fuisse, ut talis propositio 'anima tua est', et huiusmodi. Ex quo patet quod omnis propositio vera de preterito potest dici necessaria, ut sunt iste 'tu fuisti homo' vel 'Adam fuit homo' vel 'tu dormivisti' vel 'tu fuisti Rome', et huiusmodi.

19 | Propositio contingens est propositio per quam sicut primo et ade- Z 23v
quate significatur indifferenter potest esse et potest non esse, ut 'tu es homo' et 'tu curris'. Vel aliter: propositio contingens est propositio cuius primum et adequatum significatum indifferenter potest esse et potest non esse, ut cum dicitur 'tu es homo', et huiusmodi. Propositio contingens est duplex, scilicet contingens ad utrumlibet et contingens nata. Propositio contingens ad utrumlibet est propositio contingens cuius primum et adequatum significatum non est determinatum a natura ⟨esse verum vel falsum⟩, ut sunt communiter propositiones de futuro, ut 'tu curres in Bellomonte' vel 'tu dormies' vel 'Ferdinandus salvabitur', et huiusmodi, quia tales propositiones indifferenter possunt esse vere vel false. Propositio contingens nata est propositio contingens cuius primum et adequatum significatum est determinatum a natura esse verum vel falsum, ut sunt communiter propositiones con-

4 tamen] si laudas inquam unum quia dives hoc fortune debetur sed quia [sed quia *bis in* S^m] fortis egritudine fatigabitur sed quia nobilis non ipsum sed parentes eius laudas sed quia pulcher in se nature habiit*(!)* sed si laudas ipsum quia sapiens et quibuslibet bonis mobilibus adornatus tunc ipsum unum [*? an legere debemus* vere] laudas quia hoc non est a parentibus hederitarium *add.* S^m 7 est] *om.* S 10 per] ventriculus sub sensus ⟨.....*?*⟩ seu fantasia, ventriculus supra imaginatio, ventriculus medius sub cogitativa, ventriculus supra extimativa*(!)*, ventriculus medius memoria *add.* S^m 15 sed] tamen S 16 est] *om.* S 18 et huiusmodi] *om.* Z 20 significatur] sicut S 25 nata] a natura Z 26 non est determinatum] est indeterminatum Z 28 futuro] contingenti *add.* S | curres] curris S | dormies] dormis S 29 salvabitur] salvatur S 30 nata] a natura Z 32 esse] vel S

tingentes de presenti, ut 'tu es homo' vel 'tu curris', et huiusmodi, quia tales propositiones sunt determinate vere vel false. Unde dicit[1] Aristotiles primo *Periarmenias* quod propositiones de presenti vel de preterito sunt determinate vere vel false.

20 5 | 'Possibile' potest accipi dupliciter. Uno modo naturaliter, scilicet S 28r
pro re que potest esse; et sic dicimus quod Antichristus est quid possibile quod potest esse. Et isto modo omnis propositio mundi est possibilis, quia quelibet propositio mundi potest esse, quia omnis propositio mundi potest formari, sive sit vera sive falsa. Et sic non
10 sumitur 'possibile' in proposito. Alio modo logice, scilicet pro possibili complexo. Et isto modo dicitur propositio cuius primum et adequatum significatum potest esse, ut cum dicitur 'homo currit'. Et sic accipitur 'possibile' in proposito, ut patet in predictis exemplis.

21 'Impossibile' accipitur duplex. Uno modo naturaliter, scilicet pro
15 re que non potest esse; et sic dicimus quod chimera est impossibilis, quia naturaliter sive secundum naturam non potest esse. Unde dicunt quidam quod celum quiescere est quid impossibile naturale et solem corrumpi est quid impossibile naturale, ex hoc quia non convenit esse cum processu debite nature, et huiusmodi. Alio modo logice,
20 scilicet pro impossibili complexo. Et isto modo dicitur propositio cuius primum et adequatum significatum non potest esse, ut cum dicitur 'Deus non est', et huiusmodi. Et isto modo accipitur 'impossibile' in proposito, sive apud logicum.

22 Ex istis infertur vel conceditur a quibusdam quod aliqua propositio
25 est possibilis que non est possibilis, ut ly 'homo est asinus', quia in prima accipitur ly 'possibilis' primo modo, et in secunda accipitur ly 'possibilis' secundo modo; sic conceditur quod aliquis monacus est albus, tamen ille non est monacus albus. Et huiusmodi.

23 'Necessarium' accipitur dupliciter. Uno modo naturaliter, scilicet
30 pro re que non potest non esse; et sic Deus est quid necessarium, quia Deus non potest non esse. Et isto modo nulla | propositio est ne- Z 24r
cessaria, quia quelibet propositio mundi potest non esse. Alio modo logice, scilicet pro | necessario complexo. Sed isto modo dicitur pro- S 28v
positio cuius primum et adequatum significatum non potest non esse,
35 ut talis propositio 'Deus est', et huiusmodi. Et isto modo accipitur 'necessarium' in proposito sive apud logicum.

1 huiusmodi] idest *add. S* 4 false] et *etc. add. ZS* 8–9 quia ... falsa] *om. S* 13 predictis exemplis] dictis descriptionibus *Z* 16 naturam] natura *S* 17 solem] sole *S* 25 est] propositio *add. S* 26 possibilis] possibile *S* 27 possibilis] possibile *S* | sic] sicut *S* | est] *om. S* 30 non] *om. S*

1 Cf. *De interpr.* 9, 18a28–29.

24 'Contingens' accipitur dupliciter. Uno modo naturaliter, scilicet pro re que indifferenter potest esse et non esse; et sic dicitur communiter quod Antichristus est unum contingens falsum. Et isto modo omnis propositio mundi est contingens, quia quelibet propositio mundi indifferenter potest esse et potest non esse. Alio modo logice, scilicet pro contingenti complexo. Et isto modo dicitur propositio cuius primum et adequatum significatum indifferenter potest esse et potest non esse, ut talis propositio 'homo currit'. Et isto modo accipitur 'contingens' in proposito.

25 Ex predictis potest sophistice concedi quod aliqua propositio necessaria est contingens, sed illa non est propositio contingens, ut talis propositio 'Deus est'. Secundo quod aliqua propositio impossibilis est possibilis, sed illa non est propositio possibilis, ut talis propositio 'homo est asinus', et huiusmodi, sicut conceditur quod aliquis monacus albus est niger, sed ille non est monacus niger. Et huiusmodi.

De tertia divisione: de cognitione propositionis

26 Tertia divisio. Propositionum cathegoricarum alia est scita, alia dubia, alia nescita, alia credita. Propositio scita est propositio per quam sicut primo et adequate significatur scitur ab aliquo, et cum hoc scitur ab eodem illam propositionem sic significare sicut primo et adequate significat. Vel aliter: propositio scita est propositio cuius primum et adequatum significatum scitur ab aliquo, et cum hoc scitur ab eodem illam propositionem sic significare sicut primo et adequate significat. Exemplum: talis propositio 'Deus est' dicitur propositio scita a me, quia scio Deum esse, et cum hoc scio seu intelligo talem propositionem primo et adequate significare Deum esse.

27 Ex quibus patet quod duo requiruntur ad hoc quod aliqua propositio sit scita a me: primo quod sciam primum et adequatum significatum eius, secundo quod sciam seu intelligam terminos eius, et per consequens sciam seu intelligam illam sic significare sicut primo et adequate significat. Ex quo infertur | quod solum verum scitur et propositio S 29r falsa nullo modo scitur. Secundo infertur quod si *a* sit una propositio ebrayca significans Deum esse, et posito | casu quod tu sis certus quod Z 24v per ipsam significatur Deum esse, tamen ignoras terminos eius et per consequens ignoras illam sic significare, tunc talis propositio non est scita a te. Et huiusmodi.

4 mundi] indifferenter *add. Z* 5 esse] ut talis propositio *add. Z* | scilicet] si *S* 11 sed] et *ZS* 14 sicut] sic *S* 15 ille] monacus *add. S* 18 alia] vel *S* 23 propositionem] *om. S* 25 seu] vel *Z* 29 seu] et *Z* 33 sis] scis *S*

28 Propositio dubia est propositio per quam sicut primo et adequate significatur dubitatur ab aliquo, et cum hoc scitur ab eodem illam propositionem sic significare sicut primo et adequate significat. Vel aliter: propositio dubia est propositio cuius primum et adequatum significatum dubitatur ab aliquo, et cum hoc scitur ab eodem illam sic significare sicut primo et adequate significat. Exemplum: talis propositio 'Rex sedet' est michi dubia quia dubito Regem sedere, et cum hoc scio vel intelligo talem propositionem primo et adequate significare Regem sedere.

29 Ex quibus patet quod duo requiruntur ad hoc quod aliqua propositio sit michi dubia: primo quod dubitem primum et adequatum significatum eius, secundo quod intelligam seu sciam eius terminos, et per consequens sciam seu intelligam illam sic significare sicut primo et adequate significat, ut sunt tales propositiones 'Rex sedet' et 'Papa dormit', et huiusmodi.

30 Propositio non scita est propositio per quam sicut primo et adequate significatur nescitur ab aliquo, vel quando nescitur aliquam propositionem sic significare sicut primo et adequate significat. Vel aliter: propositio nescita est propositio cuius primum et adequatum significatum nescitur ab aliquo, vel quando nescitur ab aliquo talem propositionem sic significare sicut primo et adequate significat.

31 Ex quibus patet quod propositio potest dici nescita a me dupliciter. Primo quando nescio primum et adequatum significatum alicuius propositionis, licet sciam seu intelligam illam sic significare sicut primo et adequate significat, ut sunt tales propositiones 'Rex sedet' et 'Papa stat'. Et isto modo eadem | propositio dicitur dubia et nescita. Se- S 29v
cundo quando non scio seu non intelligo propositionem sic significare sicut primo et adequate significat, licet sciam primum et adequatum significatum eius, ut talis propositio *a*, que est ebrayca, significans michi Deum esse, per casum cuius terminos ignoro, de quo dictum fuit superius. Et isto modo propositio nescita non dicitur dubia, ut patet advertenti, vel ex conditionibus propositionis dubie.

32 Propositio credita est propositio per quam sicut primo et adequate significatur creditur ab aliquo, et cum hoc scitur ab eodem illam propositionem sic significare sicut primo et adequate significat. Vel aliter: propositio credita est propositio cuius primum et adequatum significatum creditur ab aliquo, et cum hoc scitur ab eodem illam sic significare sicut primo et adequate significat. Exemplum: talis propositio 'Deus est' dicitur propositio credita, quia credo Deum esse, et cum hoc scio

20 nescitur] non scitur *Z* 38 exemplum] ut *add. S*

seu intelligo talem propositionem primo et adequate significare Deum esse. Ex quibus patet quod duo requiruntur ad hoc quod aliqua propositio sit credita a me: primo quod | credam primum et adequatum Z 25r
significatum eius, secundo quod sciam seu intelligam illam sic significare sicut primo et adequate significat, ut patet in tali propositione 'Deus est'. Et huiusmodi.

De quarta divisione: de comparatione propositionum

33 Quarta divisio. Propositionum cathegoricarum quedam dicuntur repugnantes, quedam dicuntur compossibiles seu simul stantes. Propositiones repugnantes adinvicem sunt propositiones quarum primum et adequatum significatum unius non potest simul stare cum primo et adequato significato alterius. Exemplum, ut sunt tales propositiones 'tu curris' et 'tu sedes', quia te currere et te sedere non possunt simul stare. Similiter 'tu es albus' et 'tu es niger' sunt propositiones repugnantes, quia te esse album et te esse nigrum non possunt simul stare, et huiusmodi. Unde dicitur quod repugnantia sunt quorum unus consequitur contradictorium alterius et econverso; ut ex tali propositione 'tu curris' sequitur | 'tu non sedes', et ex ista propositione 'tu sedes' S 30r
sequitur 'tu non curris'; et huiusmodi.

34 Propositiones compossibiles vel simul stantes sunt propositiones quarum primum et adequatum significatum unius potest stare cum primo et adequato significato alterius. Exemplum, ut sunt tales propositiones 'tu curris' et 'tu moveris', quia te currere et te moveri bene possunt simul stare. Similiter 'tu curris' et 'tu es Rome', quia te currere et te esse Rome possunt simul stare. Et huiusmodi.

De quinta divisione: de propositione de inesse et modali

35 Quinta divisio. Propositionum cathegoricarum alia est de inesse, alia modalis. Propositio cathegorica de inesse est propositio cathegorica in qua nullus terminus modalis determinat dictum, neque totam residuam compositionem propositionis, ut cum dicitur 'Deus est' vel 'homo est animal', et huiusmodi. Propositio modalis est propositio cathegorica in qua terminus modalis determinat dictum propositionis vel totam residuam compositionem eius. Exemplum quando determinat

9 dicuntur] *om. S* 13 possunt] potest *S* 16 sunt] ex *S* | quorum unus] quorum *S*c quolibet *S* 16–17 consequitur] sequitur *S* 17 alterius] idest propositiones repugnantes sunt quarum ex una sequitur contradictorium alterius *add. S* | ex tali] in isti *S* 23 tu] *om. S* 25 huiusmodi] etc. *add. Z* 27 est] *om. S* 29–30 residuam] resisiduam*(!) S*

dictum propositionis, ut cum dicitur 'necesse est Deum esse'. Exemplum quando determinat totam residuam compositionem propositionis, ut cum dicitur 'necessario Deus est' vel 'contingenter homo currit', et huiusmodi. Dictum propositionis modalis in proposito vocatur infinitivus sumptus cum suo accusativo. Exemplum: in tali propositione 'necesse est Deum esse', ly 'Deum esse' vocatur dictum eius, et in tali propositione 'hominem possibile est esse currentem', ly 'hominem esse currentem' vocatur dictum eius. Et huiusmodi.

36 | Termini modales proprie et stricte sunt sex, scilicet 'possibile', Z 25v
'impossibile', 'necessarium', 'contingens', 'verum', et 'falsum'. Et tales possunt accipi tripliciter: aliquando nominaliter, ut ista que sunt dicta, aliquando adverbialiter, ut 'necessario', 'contingenter', 'possibiliter', 'impossibiliter', 'vere' et 'false', aliquando verbaliter, ut sunt ly 'potest', 'contingit', 'oportet' vel 'requirit', et huiusmodi. Termini modales large vel facientes propositionem modalem large sunt verba vel | eorum predicata significantia actum anime, ut sunt talia verba S 30v
'scio', 'credo', 'dubito', 'cogito', 'intelligo', 'imaginor', et 'opinor', et talia predicata 'scitum', 'creditum', 'dubitatum', 'cogitatum', 'intellectum', 'imaginatum', 'opinatum', et 'dubitandum', 'opinandum' et similia. Exemplum, ut cum dicitur 'Deum esse scio' vel 'Deum esse est scitum a me' vel 'Regem sedere est dubitandum a te', et huiusmodi.

37 Propositionum modalium quedam dicitur modalis de sensu composito, quedam modalis de sensu diviso. Propositio modalis de sensu composito est illa in qua modus totaliter preponitur vel totaliter postponitur. Exemplum quando preponitur, ut 'necesse est Deum esse', vel 'necessario Deus est', vel 'de necessitate Deus est'. Exemplum quando postponitur, ut 'Deum esse est necessarium', vel 'hominem esse album est possibile', et huiusmodi. Propositio modalis de sensu diviso est illa in qua modus se tenet ex parte copule, et una pars residue compositionis subicitur et alia predicatur. Exemplum, ut 'hominem necesse est esse animal' vel 'homo de necessitate est animal', et 'album possibile est esse nigrum', et huiusmodi.

38 Ex quibus patet quod propositio modalis de sensu composito et modalis de sensu diviso differunt in hoc quia in propositione modali de sensu composito solum verbum substantivum dicitur copula verbalis; ut cum dicitur 'necesse est hominem esse animal', hic ly 'necessarium' est subiectum, et ly 'est' dicitur copula, et ly 'hominem esse animal' est predicatum. Sed in propositione modali de sensu diviso verbum

4 modalis] seu *add. ZS* 10–11 tales] propositiones *add. S* 20 deum esse scio] scio esse deum *S* 27 album] animal *S* 30 predicatur] per predicatum *S* 33 propositio] *om. S*

substantivum cum modo infinitivo dicitur copula verbalis; ut cum dicitur 'hominem necesse est esse animal', hic ly 'hominem' dicitur subiectum talis propositionis, et ly 'animal' dicitur predicatum, sed ly 'necesse est esse' dicitur copula eius. Et huiusmodi.

De sexta divisione: de qualitate propositionis

39 Sexta divisio. Propositionum cathegoricarum alia est affirmativa, alia negativa. Et utraque istarum dicitur duplex: quedam enim dicitur affirmativa vel negativa de inesse, alia modalis. Propositio affirmativa de inesse est illa cuius | principale verbum affirmatur, ut 'homo est Z 26r
animal'. Sed propositio negativa de inesse est illa cuius principale verbum negatur, ut 'homo non est animal', et huiusmodi. | Propositio S 31r
affirmativa modalis est illa cuius tam principale verbum quam infinitivus affirmatur, vel saltem neutrum illorum negatur, 'ut 'necesse est Deum esse' vel 'necessario homo est animal', et huiusmodi. Sed propositio modalis negativa est illa cuius principale verbum vel solus infinitivus negatur. Exemplum quando principale verbum negatur, ut 'non necesse est te esse'. Exemplum quando solum infinitivus negatur, ut 'necesse est te non esse'. Et huiusmodi.

40 Ex quibus patet quod propositio de inesse et propositio modalis differunt in hoc quia propositio de inesse dicitur affirmativa vel negativa propter affirmationem vel negationem verbi principalis tantum. Sed propositio modalis dicitur affirmativa propter affirmationem utriusque verbi, scilicet verbi principalis et infinitivi, si ambo fuerunt in propositione, et potest dici negativa vel propter negationem verbi principalis vel infinitivi tantum vel utriusque insimul. Secundo patet quod tales descriptiones sunt false: 'propositio affirmativa est illa cuius principale verbum affirmatur' et 'propositio negativa est illa cuius principale verbum negatur'. Quod probatur dupliciter. Primo quia talis propositionis modalis 'necesse est te non esse' principale verbum affirmatur, tamen non est affirmativa, ymo negativa; ergo prima diffinitio falsa. Secundo patet quod istamet propositio est negativa, tamen eius principale verbum non negatur, ymo affirmatur; ergo secunda diffinitio est falsa.

1 modo] et *add. S* 15 vel solus] aut *S* 23 si] scilicet *S* 24 propositione] propositionum *S* | vel] *om. S* 27 et propositio] *bis in S* 31 est] *om. S*

De duabus regulis circa qualitatem propositionis

41 Et pro maiori notitia qualitatis propositionis ponuntur due regule sequentes. Prima regula:

Ad hoc quod negatio faciat propositionem negativam requiruntur duo: primo quod negatio precedat verbum,

et ideo talis propositio 'homo non est animal' dicitur negativa, et ista propositio 'homo est non-animal' dicitur affirmativa;

secundo requiritur quod vis negationis cadat supra ipsum verbum,

et ideo talis propositio 'non homo est animal' potest considerari | dupliciter: uno modo quod talis negatio teneatur ibi infinitanter, et tunc dicitur propositio affirmativa de subiecto infinito equivalens isti particulari 'aliquid quod est non-homo est animal'; alio modo quod talis propositio negativa teneatur ibi solum neganter, et tunc dicitur propositio universalis negativa, quia tunc vis negationis transit in verbum. Et huiusmodi. S 31v

42 Secunda regula:

Quando pares negationes precedunt ipsum verbum principale, tunc propositio remanet affirmativa.

Ut cum dicitur 'non nullus homo est animal', equivalet isti particulari affirmative 'aliquis homo est animal'. Sed:

Quando | unica negatio vel plures negationes impares precedunt ipsum verbum, tunc propositio remanet negativa. Z 26v

Ut cum dicitur 'nonnullus homo non est animal', equivalet isti particulari negative 'aliquis homo non est animal'. Et huiusmodi.

De septima divisione: de qualitate propositionis

43 Septima divisio. Propositionum cathegoricarum alia est universalis, alia particularis, alia indefinita, alia singularis. Propositio universalis est propositio cathegorica cuius subiectum vel prima pars subiecti est terminus communis signo universali determinatus explicite vel implicite. Exemplum explicite, ut 'omnis homo currit' vel 'cuiuslibet hominis asinus currit'. Exemplum implicite, ut 'semper fuit homo' vel 'nichil est chimera', vel 'necesse est Deum esse' vel 'impossibile est hominem esse asinum', et huiusmodi. Vel aliter: propositio universalis

12 est] *bis in S* 16 regula] quod *add. Z* 19 particulari] vel *add. Z* 30 ut] hec *add. S*

est propositio cathegorica cuius subiectum vel prima pars subiecti supponit confuse et distributive explicite vel implicite, ut patet ex predictis exemplis.

44 Propositio particularis est propositio cathegorica cuius subiectum vel prima pars subiecti est terminus communis signo particulari determinatus explicite vel implicite. Exemplum explicite, ut 'quidam homo currit' vel 'alicuius hominis asinus currit'. Exemplum implicite, ut 'aliquando fuit homo', vel 'alicubi est Deus', vel 'possibile est hominem esse album', et huiusmodi. Vel aliter: propositio particularis est propositio cathegorica cuius subiectum vel prima pars subiecti stat determinate cum signo particulari explicite vel implicite, ut patet ex predictis exemplis.

45 Propositio indefinita est propositio cathegorica cuius subiectum vel prima pars subiecti est terminus communis sine signo universali et particulari explicite | vel implicite. Exemplum subiecti, ut 'homo currit' S 32r vel 'tantum homo currit'. Exemplum prime partis subiecti, ut 'hominis quilibet asinus est', et huiusmodi. Vel aliter: propositio indefinita est propositio cathegorica cuius subiectum vel prima pars subiecti stat determinate vel confuse tantum sine signo universali vel particulari explicite vel implicite, ut patet in predictis exemplis.

46 Propositio singularis est propositio cathegorica cuius subiectum vel prima pars subiecti est terminus discretus explicite vel implicite. Exemplum explicite, ut 'iste homo currit' vel 'istius hominis quilibet asinus currit'. Exemplum implicite, ut 'nunc est Deus' vel 'tunc erit Antichristus', et huiusmodi. Vel aliter: propositio singularis est propositio cathegorica cuius subiectum vel prima pars subiecti stat determinate explicite vel implicite, ut patet in predictis exemplis.

47 Signa universalia sunt ista: 'omnis', 'quilibet', 'quicumque', 'uterque', 'qualislibet', 'quantuslibet', 'nullus', 'neuter', 'nichil', 'nemo', et similia. Signa particularia sunt ista: 'quidam', 'aliquis', 'reliquus', 'aliqualis', 'aliquantus', et similia.

48 | Sed nota quod ly 'omnis' potest teneri dupliciter: aliquando enim Z 27r distributive, et tunc facit propositionem universalem, ut 'omnis homo currit', vel 'omnes homines currunt'; aliquando tenetur collective, et tunc facit propositionem indefinitam vel equivalentem indefinite, ut cum dicitur 'omnes apostoli Dei sunt duodecim'. Vel forte talis propositio potest dici large universalis de subiecto distributo collective; de quo dictum[1] fuit in quinta regula suppositionis confuse et distri-

19 vel] et *Z* 27 determinate] discrete *Z*

1 Videas supra, I, 57.

butive. Ex quo patet quod talis propositio 'omnes apostoli Dei sunt duodecim', si ly 'omnes' tenetur divisive, tunc est propositio falsa; si tenetur collective, tunc est propositio vera. Secundo nota secundum quosdam quod ly 'nullus' potest teneri dupliciter, sicut talis negatio 'non': aliquando solum neganter, et tunc facit propositionem universalem negativam, ut 'nullus homo currit'; aliquando tenetur infinitanter, et tunc facit propositionem indefinitam equivalentem particulari, ut 'nullus homo est animal', idest 'aliquid quod est nullus homo est animal'; et huiusmodi. Sed istud non est multum in usu.

49 Ad interrogationem factam per ly 'que' respondendum est 'cathegorica' vel 'ypothetica'. Sed ad interrogationem | factam per ly 'qualis' S 32v
respondendum est 'affirmativa' vel 'negativa'. Sed ad interrogationem factam per ly 'quanta' respondendum est 'universalis' vel 'particularis', vel 'indefinita' vel 'singularis'. Unde versus: *que ca vel ypo*; *qualis ne vel aff*; *un quanta par in sin.*

De tribus regulis circa quantitatem propositionis

Quantitas in propositione modali accipitur tripliciter: aliquando accipitur penes modum, aliquando penes dictum, aliquando accipitur penes modum et dictum insimul. De qua ponuntur tres regule sequentes. Prima regula:

> *Quantitas in propositione modali de sensu composito in qua modus subicitur et dictum predicatur, accipitur penes modum.*

Exemplum, ut 'necesse est te esse' dicitur universalis affirmativa, et 'impossibile est te esse' dicitur universalis negativa, et 'possibile est te esse' dicitur particularis affirmativa, sed 'possibile est te non esse' dicitur particularis negativa; et huiusmodi. Et ratio est quia tales propositiones 'necesse est te esse' et 'impossibile est te esse' dicuntur propositiones contrarie, consimili dicto remanente in utraque propositione, et per consequens dicuntur universales penes modum, et non penes dictum. Unde dicitur quod ly 'necesse' est modus universalis affirmativus, et ly 'impossibile' est modus universalis negativus, et ly 'possibile' vel 'contingens' est modus particularis affirmativus. Sed ly 'possibile non' vel 'contingens non' dicitur modus particularis negativus. Sed secundum[1] Aristotilem libro *Periarmenias*, quantitas et

1 omnes] omnis *S* 5 neganter] neguat *S* 14 ca] qua*(!) S* 15 sin] etc. *add. S* 17 tripliciter] dupliciter *S* 33 possibile non] non possibile *S* 34 aristotilem] aristotellem*(!) Z*

1 *De interpr.* 12, 21b10–12.

qualitas in modalibus | accipiuntur penes dictum et non penes modum. Z 27v
Et tunc, servando modum Aristotilis, talis propositio 'necesse est omnem hominem esse animal' dicitur universalis affirmativa de necesse, et ista 'necesse est te esse' dicitur singularis affirmativa de necesse. Et sic de aliis similibus.

51 Secunda regula:

Quantitas in propositione modali de sensu composito in qua modus predicatur et dictum subicitur, accipitur penes dictum propositionis, sicut in propositione de inesse.

Exemplum, ut 'omnem hominem esse animal est necesse' dicitur universalis affirmativa de necesse, sed 'aliquem hominem esse animal est necesse' dicitur particularis affirmativa de necesse; et huiusmodi. Et ratio est quia tales propositiones 'quemlibet hominem | esse animal est S 33r necesse' et 'nullum hominem esse animal est necesse' dicuntur propositiones contrarie, consimili modo remanente in utraque propositione, et per consequens ambe dicuntur universales penes dictum, et non penes modum. Similiter tales propositiones dicuntur contradictorie 'quemlibet hominem esse album est possibile' et 'aliquem hominem esse album non est possibile', consimili modo remanente in utraque propositione, et per consequens una ipsarum dicitur universalis et alia dicitur particularis penes dictum et non penes modum. Et ita de similibus.

52 Tertia regula:

Quantitas in propositione modali de sensu diviso potest accipi tripliciter: aliquando enim accipitur penes dictum propositionis,

et tunc variatur quantitas in modalibus de sensu diviso penes dictum, consimili modo remanente in utraqua propositione; exemplum: talis propositio 'omnem hominem necesse est esse animal' dicitur universalis affirmativa penes dictum, et talis propositio 'aliquem hominem necesse est esse animal' dicitur particularis affirmativa penes dictum, consimili modo remanente in utraque istarum; et huiusmodi;

aliquando accipitur penes modum,

et tunc variatur quantitas in modalibus de sensu diviso penes modum, consimili dicto remanente in utraque propositione; exemplum: tales propositiones 'te necesse est esse animal' et 'te impossibile est esse animal' dicuntur propositiones contrarie penes modos, quarum utraque dicitur universalis penes modum, consimili dicto remanente in utraque istarum;

37 modum] modos *Z* | consimili] modo *add. S*

aliquando accipitur penes modum et penes dictum insimul

et tunc variatur quantitas in modalibus de sensu diviso penes modum et penes dictum insimul; exemplum: tales propositiones 'quemlibet hominem necesse est esse animal' et 'aliquem hominem possibile est non esse animal' dicuntur propositiones contradictorie penes modos et penes dicta, quarum prima dicitur universalis de modo et universalis de dicto, sed secunda dicitur particularis de modo et particularis de dicto. Et huiusmodi. Sed etiam ista patent inferius in regulis vel figuris de oppositione propositionum modalibus.

De octava divisione: de materia propositionis

53 | Octava divisio. Propositionum cathegoricarum quedam dicitur in naturali materia, alia in contingenti materia, alia in remota materia. Propositio dicitur in naturali materia quatuor modis. Primo quando superius predicatur de suo inferiori, ut 'homo est animal' vel 'nullus | homo est animal'. Secundo quando diffinitio vel pars diffinitionis predicatur de suo diffinito, ut 'homo est animal rationale mortale' vel 'homo est rationalis'. Tertio quando propria passio predicatur de suo subiecto, ut 'homo est risibilis'. Quarto quando idem predicatur de se ipso, ut 'homo est homo'. Et quelibet talis propositio dicitur in materia naturali, quia predicatum eius potest vere affirmari de suo subiecto, sed non negari. Z 28r S 33v

54 Propositio dicitur in contingenti materia quando terminus accidentalis qui non dicitur propria passio, predicatur de termino substantiali seu de predicamento Substantie, ut 'homo est albus', vel 'corvus est niger', vel 'luna est rubea', et huiusmodi. Et talis propositio dicitur in contingenti materia, quia predicatum eius potest affirmari et potest negari de suo subiecto.

55 Propositio dicitur in remota materia quando terminus disparatus predicatur de aliquo termino a se disparato, ut 'homo est asinus' vel 'nullus homo est asinus', et huiusmodi. Et talis propositio dicitur in materia remota, quia predicatum eius potest vere negari de suo subiecto, sed non affirmari.

56 Ex quibus patet quod propositio in qua inferius predicatur de suo superiori, ut 'animal est homo', non dicitur proprie in naturali materia nec contingenti neque remota, sed potest dici in materia quasi naturali

2 modum] modos *Z* 6 dicta] dictum *S* 8 etiam] omnia *S* 12 materia] *om. Z* 13 dicitur] poni *add. Z*^{c} 26 potest] vere *add. S* 29–30 vel ... asinus] *om. S* 30 asinus] albus *Z* 31 quia] quando *Z* 34 proprie] *om. Z*

vel in materia quasi contingenti, quasi tenendo medium utriusque, scilicet materie naturalis et contingentis. Secundo patet quod propositio affirmativa et sua negativa dicuntur in eadem materia, ut 'homo est animal' et 'nulllus homo est animal' in materia naturali. Similiter iste 'homo est albus' et 'nullus homo est albus' sunt in contingenti materia. Et sic de aliis.

De nona divisione: de oppositione propositionum

57 Nona divisio. Propositionum cathegoricarum alie sunt contrarie, alie sunt contradictorie, alie subcontrarie, alie subalterne. Quarum quedam dicuntur propositiones de inesse, quedam dicuntur propositiones modales. De quibus per ordinem est agendum.

De oppositione propositionis de inesse

58 Propositiones contrarie de inesse adinvicem sunt universalis affirmativa et universalis negativa de inesse consimilium subiectorum, copularum et predicatorum pro eodem vel eisdem omnino supponentium. | Exemplum, ut 'quilibet homo est animal' et 'nullus homo est Z 28v
animal'. Ex quo patet quod tales propositiones 'omnis homo currit' et 'nullus homo currit' non sunt contrarie adinvicem, quia in prima ly 'homo' potest supponere pro masculis et pro femellis et in secunda solum pro masculis. Sed iste sunt contrarie 'omnis homo currit' et 'nullus homo currit', et tunc ly 'homo' in utraque supponit | pro masculis et S 34r
non pro femellis. Et huiusmodi.

59 Propositiones contradictorie de inesse adinvicem sunt triplices. Primo propositio universalis affirmativa et particularis vel indefinita negativa de inesse consimilium subiectorum, copularum et predicatorum pro eodem vel eisdem omnino supponentium; exemplum, ut 'quilibet homo est animal' et 'quidam homo non est animal'. Secundo universalis negativa et particularis vel indefinita affirmativa de inesse consimilium subiectorum, copularum et predicatorum pro eodem vel eisdem omnino supponentium, ut 'nullus homo est animal' et 'quidam homo est animal'. Tertio singularis affirmativa et singularis negativa

2 materie ... contingentis] materia naturali et contingenti *S* 3 in] *om. S* 4–5 iste] iste sunt *S om. Z* 8–9 alie sunt] *om. S* 9 subcontrarie alie subalterne] subalterne alie subcontrarie *Z* 11 per ordinem] in ordine *S* 13 propositiones] propositio *S* 14 inesse] adinvicem *add. Z* 19 homo] *om. S* | pro ... femellis] solum*(!)* pro masculis et femellis Z^c solum pro femellis *ZS* 19–20 solum] supponit *S* 20 nullus] nichil *S* 21–22 pro ... femellis] indifferenter pro masculis et femellis *S* 24 primo] *om. S* 26 eisdem] *om. S* | supponentium] supponendum *S*

de inesse consimilium subiectorum, copularum et predicatorum pro eodem vel eisdem omnino supponentium, ut 'iste homo est animal' et 'iste homo non est animal'. Ex quibus patet quod tales propositiones 'omnis homo currit' et 'quidam homo non currit' non sunt contradictorie adinvicem eadem ratione predicta de contrariis. Sed iste sunt contradictorie 'omnis homo currit' et 'aliquis homo non currit', quia neutrum genus indifferenter se habet ad masculinum et femininum.

60 Propositiones subcontrarie de inesse adinvicem sunt particularis vel indefinita affirmativa et particularis vel indefinita negativa de inesse consimilium subiectorum, copularum et predicatorum pro eodem vel eisdem omnino supponentium. Exemplum, ut 'quidam homo est animal' et 'quidam homo non est animal', et huiusmodi. Ex quo patet quod tales propositiones 'quidam homo currit' et 'quedam homo non currit' non sunt subcontrarie adinvicem, quia in prima ly 'homo' solum supponit pro masculis et in secunda supponit pro femellis propter limitationem signi particularis diversimode accepti.

61 Propositiones subalterne de inesse adinvicem sunt duplices. Primo universalis affirmativa et particularis vel indefinita | affirmativa de inesse consimilium subiectorum, copularum et predicatorum pro eodem vel eisdem omnino supponentium, ut 'quilibet homo est animal' et 'quidam homo est animal'. Secundo universalis negativa et particularis vel indefinita negativa de inesse | consimilium subiectorum, copularum et predicatorum pro eodem vel eisdem omnino supponentium, ut 'nullus homo est animal' et 'quidam homo non est animal', et huiusmodi. Exempla omnium istorum patent in sequenti figura: S 34v Z 29r

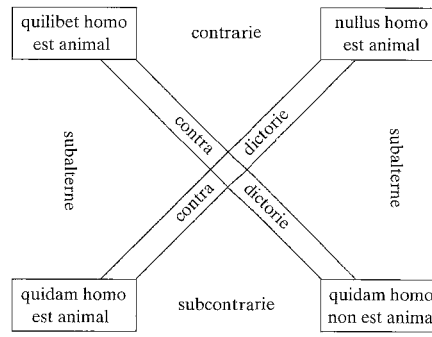

5 predicta] predicata *Z* 7 indifferenter] differenter *S* 17 adinvicem] *Z*c *om. ZS*

De tribus regulis veritatis vel falsitatis propositionum contrariarum

62 Contrarium propositionum ponuntur tres regule sequentes sue veritatis vel falsitatis. Prima regula:

Propositionum contrariarum adinvicem, si una est vera, reliqua est falsa in omnibus terminis tam substantialibus quam accidentalibus et in omni predicatione tam directa quam indirecta quam disparata quam remota.

Exemplum in terminis substantialibus predicatione directa, ut ⟨si⟩ ista est vera 'quilibet homo est animal', ergo ista est falsa 'nullus homo est animal'. Exemplum in terminis accidentalibus, ut si ista est vera 'quilibet homo est albus', ergo ista est falsa 'nullus homo est | albus'. S 35r Exemplum in predicatione indirecta, ut si ista est vera 'omne animal est homo', ergo ista est falsa 'nullum animal est homo'. Exemplum in predicatione disparata, ut si ista est vera 'nullus homo est asinus', ergo ista est falsa 'quilibet homo est asinus'. Et huiusmodi.

63 Secunda regula:

Propositionum contrariarum adinvicem, si una est falsa, reliqua est vera in terminis substantialibus predicatione directa vel disparata et in terminis accidentalibus accidente inseparabili.

Exemplum in terminis substantialibus predicatione directa, ut si ista Z 29v est falsa 'nullus homo est animal', ergo ista est vera 'quilibet homo est animal'. Exemplum in predicatione disparata, ut ista est falsa 'quilibet homo est asinus', ergo ista est vera 'nullus homo est asinus'. Exemplum in terminis accidentalibus accidente inseparabili, ut ista est falsa 'nullus corvus est niger' ergo ista est vera 'quilibet corvus est niger'. Et huiusmodi.

64 Tertia regula:

Due propositiones contrarie adinvicem numquam sunt vere, sed possunt esse false in terminis accidentalibus accidente separabili, vel in terminis substantialibus predicatione indirecta.

Exemplum in terminis accidentalibus separabili accidente, ut iste sunt false 'quilibet homo est albus' et 'nullus homo est albus', posito casu quod sint homines albi et homines nigri. Exemplum in terminis substantialibus predicatione indirecta, ut iste sunt false 'omne animal est homo' et 'nullum animal est homo'. Et huiusmodi.

3 propositionum] *om. Z* | sequentes] *om. S* 6 predicatione] propositione *S* 7 quam remota] Z^c quam *Z om. S* 12–15 omne ... homo] omnis homo est animal *Z* 14 si] *om. S* 19 inseparabili] inseparabile *Z* 20 si] *om. S* 24 inseparabili] inseparabile *Z* 29 vel] ut *S* 31 exemplum] ut *add. S* 33–34 in ... predicatione] *om. Z*

De duabus regulis veritatis vel falsitatis propositionum subcontrariarum

65 Subcontrariarum ponuntur due regule sequentes sue veritatis vel falsitatis. Prima regula:

Propositionum subcontrariarum adinvicem, si una est vera, reliqua est falsa, et econverso, in terminis substantialibus predicatione directa vel disparata, et in terminis accidentalibus accidente inseparabili.

Exemplum in terminis substantialibus predicatione directa, ut si ista est vera 'quidam homo est animal', ergo ista est falsa 'quidam homo non est animal', et econverso. Exemplum in predicatione disparata, ut si ista est vera 'quidam homo non est asinus', ergo ista est falsa 'quidam homo est asinus', et econverso. Exemplum in terminis accidentalibus accidente inseparabili, ut si ista est vera 'quidam corvus est niger', ergo ista est falsa 'quidam corvus non est niger'. Et huiusmodi.

66 Secunda regula: | S 35v

Due propositiones subcontrarie adinvicem numquam sunt false sed possunt simul esse vere in terminis accidentalibus accidente separabili, vel in terminis substantialibus predicatione indirecta.

Exemplum in terminis accidentalibus accidente separabili, ut iste sunt vere 'quidam homo currit' et 'quidam homo non currit'. Exemplum in terminis substantialibus predicatione indirecta, ut iste sunt vere 'quoddam animal est homo' et 'quoddam animal non est homo'. Et huiusmodi.

De tribus regulis veritatis vel falsitatis propositionum subalternarum

67 Subalternarum ponuntur tres regule sue veritatis vel falsitatis. Prima ⟨regula⟩:

Propositionum subalternarum adinvicem, si universalis est vera, sua particularis vel indefinita est vera, in omnibus terminis et in omni predicatione.

Vel aliter:

Ad veritatem universalis sequitur | veritas sue particularis vel indefinite in omnibus terminis et in omni predicatione. Z 30r

3 sequentes] *om.* Z 5 propositionum] propositionis*(!)* Z 8 ut si] uti S 10 et econverso] *om.* Z 11 si] *om.* S 12 et econverso] *om.* S 13 ut si] uti S 16 false] falsa S 17 simul] *om.* S 22 non est] est non S 28 vera] falsa Z 29 vel ... vera] est vera vel indefinita Z

Exemplum: ad veritatem istius 'quilibet homo est animal' sequitur veritas istius 'quidam homo est animal'. Et consimiliter in aliis terminis et predicationibus.

68 Secunda regula:

Ad veritatem particularis vel indefinite sequitur veritas sue universalis solum in terminis substantialibus predicatione directa vel disparata, vel in terminis accidentalibus accidente inseparabili.

Exemplum in terminis substantialibus predicatione directa, ut ad veritatem istius 'quidam homo est animal' sequitur veritas istius 'quilibet homo est animal', sicut econverso. Exemplum in terminis predicatione disparata, ut ad veritatem istius 'quidam homo non est asinus' sequitur veritas istius 'nullus homo est asinus', sicut econverso. Exemplum in terminis accidentalibus accidente inseparabili, ut ad veritatem istius 'quidam corvus est niger' sequitur veritas istius 'omnis corvus est niger', sicut econverso.

69 Tertia regula:

Propositionum subalternarum adinvicem, si particularis vel indefinita est falsa, sua universalis est falsa in omnibus terminis et in omni predicatione, sed non econverso.

Exemplum, ut si ista est falsa 'quidam homo currit', ergo ista est falsa 'quilibet homo currit', et consimiliter in aliis terminis et predicationibus.

De duabus regulis veritatis vel falsitatis propositionum contradictariarum

70 Contradictoriarum ponuntur due regule generales. Prima regula:

Propositionum contradictoriarum adinvicem, si una est vera, reliqua est falsa, et econverso, in omnibus terminis et in omni predicatione.

| Exemplum in terminis substantialibus, ut ⟨si⟩ ista est vera 'quilibet S 36r
homo est animal', ergo ista est falsa 'quidam homo non est animal', et econverso. Exemplum in terminis accidentalibus, ut si ista est vera 'quilibet homo est albus', ergo ista est falsa 'quilibet homo non est albus' et econverso. Et consimiliter in aliis terminis et predicationibus.

5 vel ... sue] *om. S* 12 sicut] sic et *S* 15 sicut econverso] *om. Z* 17 indefinita] indifinite *S* 20–21 ista est falsa] potest etiam universalis esse falsa sua particulari existente vera *add. Z*^{m} 28 est] *om. S*

71 Secunda regula:

Duorum contradictoriorum complexorum adinvicem, si unum est verum, reliquum est falsum, et econverso,

ut 'homo est animal' et 'nullus homo est animal'; et si unum est necessarium, reliquum est impossibile, et econverso, ut 'Deus est' et 'nullus Deus est'; et

si unum est contingens, reliquum est contingens,

ut 'tu curris' et 'tu non curris'; et

si unum est dubium, reliquum est dubium,

ut 'Rex sedet' et 'nullus rex sedet'; et

si unum est scitum, reliquum est nescitum, sed non econverso,

quia stat contradictoria simul esse nescita, ut talia 'Rex sedet' et 'nullus rex sedet'. Et huiusmodi. Sed dicitur in regula "contradictoriorum complexorum", | quia contradictoriorum incomplexorum neutrum est Z 30v verum neque falsum, ut ly 'homo' et 'non-homo'. Et ratio est quia secundum[1] Philosophum libro *Periarmenias*, veritas et falsitas solum debetur propositioni.

72 Terminus substantialis in proposito dicitur terminus significativus substantie, non connotando aliquod accidens, ut sunt communiter termini de predicamento Substantie, ut ly 'homo', 'animal', 'substantia', et huiusmodi. Sed terminus accidentalis in proposito dicitur terminus connotativus accidentis, ut sunt termini de predicamentis Accidentium, ut ly 'albus', 'niger', 'currit', 'legit' et similia. Quid est accidens separabile vel inseparabile dicetur[2] inferius in tractatu universalium et predicamentorum.

De predicatione directa et indirecta

73 Predicatio directa stricte accepta est quando superius predicatur de suo inferiori, ut 'homo est animal', et predicatio indirecta stricte accepta est quando inferius predicatur de suo superiori, ut 'animal est

4 nullus] nichil est *S* 12 esse] *om. Z* 14–15 est verum] *bis in S* 20 homo] est *add. S* | animal] asinus *S* 22 termini] *coni.* accidentia *ZS* | predicamentis] predicamento *Z* 23 currit legit] *om. Z* 27 superius] inferius *S*

1 Cf. *De interpr.* 1, 16a12–18.
2 Videas infra, IV, 41.

homo'. Sed predicatio disparata est quando unus terminus disparatus predicatur de suo disparato, ut 'homo est asinus' vel 'homo est rudibilis', et huiusmodi.

74 Predicatio directa large accepta vel magis extensa potest fieri quinque modis. Primo quando superius | predicatur de suo inferiori, ut S 36v
'homo est animal'; secundo quando diffinitio predicatur de suo diffinito, ut 'homo est animal rationale mortale'; tertio quando pars diffinitionis predicatur de suo diffinito, ut 'homo est rationalis'; quarto quando propria passio predicatur de suo subiecto, ut 'homo est risibilis'; quinto quando accidens predicatur de suo subiecto, ut 'homo est albus'. Et huiusmodi. Sed predicatio indirecta large accepta per oppositum potest fieri quinque modis. Primo quando inferius predicatur de suo superiori, ut 'animal est homo'; secundo quando diffinitum predicatur de sua diffinitione, ut 'animal rationale mortale est homo'; tertio quando diffinitum predicatur de parte diffinitionis, ut 'rationale est homo'; quarto quando subiectum predicatur de sua propria passione, ut 'risibile est homo'; quinto quando subiectum predicatur de suo accidente, ut 'album est homo'. Et huiusmodi.

De octo regulis contradictionis assignande in propositionibus

75 Contradictionis assignande in propositionibus ponuntur octo regule sequentes. Prima regula:

Ad hoc quod due propositiones cathegorice et non singulares sint contradictorie adinvicem requiruntur quatuor: primo quod sint consimilium subiectorum, copularum et predicatorum; secundo quod sint pro eodem vel eisdem omnino | supponentium; tertio quod sint diversarum qualitatum et diversarum quantitatum; quarto quod termini supponant opposito modo, scilicet quod terminus supponens in una confuse et distributive, in altera supponat determinate vel confuse tantum, et econverso terminus supponens in una determinate vel confuse tantum supponat in altera confuse et distributive. Z 31r

Exemplum omnium istorum patet in istis propositionibus 'omnis homo est animal' et 'aliquis homo non est animal', et huiusmodi. Ex tali regula sequuntur iste regule sequentes.

12 oppositum] oppositionem *S* 13 animal est homo] homo est animal *S* | diffinitum] difinitivum *S* 14 de sua] *om. S* | mortale] *om. S* 18 accidente] antecedente *S* 23 sint] sunt *S* 25 predicatorum] predicamenthorum*(!)* *S* | quod sint] *om. Z* 27 supponant] supponunt *S* | quod] *om. Z* 33 sequentes] *om. Z*

76 Secunda regula:

Quando alicuius casus existens secunda pars subiecti ponitur in una parte contradictionis cum signo universali distribuente ipsum, tunc in altera parte contradictionis debet poni sine tali signo distribuente ipsum.

Et ideo tales propositiones sunt contradictorie 'cuiuslibet hominis quilibet asinus currit' et 'alicuius hominis aliquis asinus non currit'. Similiter tales sunt contradictorie 'cuiuslibet hominis nullus asinus currit' et 'alicuius hominis aliquis asinus currit'. Et huiusmodi. Et termini tunc supponunt opposito modo in utraque parte contradictionis.

77 | Tertia regula: S 37r

Quando genitivus existens secunda pars subiecti ponitur in una parte contradictionis cum signo universali precedente ipsum, tunc in altera parte contradictionis debet poni cum tali signo universali precedente ipsum.

Exemplum: tales prositiones sunt contradictorie 'quilibet asinus cuiuslibet hominis currit' et 'aliquis asinus cuiuslibet hominis non currit', quia in prima ly 'hominis' supponit determinate, et in secunda supponit confuse et distributive. Similiter tales propositiones sunt contradictorie 'quilibet asinus nullius hominis currit' et 'aliquis asinus nullius hominis non currit'. Et huiusmodi.

78 Quarta regula:

Quando terminus communis existens predicatum ponitur in una parte contradictionis cum signo universali precedente ipsum, tunc in altera parte contradictionis debet poni cum tali signo universali precedente ipsum.

Exemplum: tales propositiones sunt contradictorie 'quilibet homo est omnis homo' et 'aliquis homo non est omnis homo'. Et tales non sunt contradictorie 'quilibet homo est omnis homo' et 'aliquis homo non est homo', quia ambe sunt false. Similiter tales sunt contradictorie 'quilibet homo est nullus homo' et 'aliquis homo non est nullus homo', per consimilem rationem.

79 Quinta regula:

Terminus communis tenens se a parte predicati et positus ante copulam verbalem distribuendus est in altera parte contradictionis.

Exemplum: tales propositiones sunt contradictorie 'quilibet homo est animal' et 'aliquis homo animal non est'. Et tales non sunt contradictorie 'quidam homo animal est' et 'aliquis homo animal non est', quia ambe sunt vere. Similiter | tales sunt contradictorie 'tu homo es' et 'tu Z 31v

2 alicuius] utrius *S* 3 distribuente] distributive *S* 7 asinus] hominis *S* 25 omnis] hominis *S* 27 tales] non *add. S* 34 animal non est] nullum animal est *S* 35 quidam] *coni.* quilibet *ZS* | animal est] est animal *S*

homo non es', si ly 'homo' se teneat a parte predicati et non sit pars subiecti. Similiter tales sunt contradictorie 'quilibet homo caput habet' et 'aliquis homo non caput habet'. Similiter tales sunt contradictorie 'cuiuslibet contradictionis altera pars est vera' et 'alicuius contradictionis neutra pars est vera'. Et tales non sunt contradictorie 'cuiuslibet contradictionis altera pars est vera' et 'alicuius contradictionis altera pars non est vera', quia ambe essent vere vel starent simul. Et huiusmodi.

80 | Sexta regula: S 37v

Quando subiectum universalis affirmative est aggregatum ex antecedente et relativo immediato cum verbo ipsius relativi, potest dari contradictorium dupliciter: primo preponendo negationem toti subiecto,

ut cum dicitur 'quilibet homo qui est albus currit' et 'non quilibet homo qui est albus currit';

secundo per suam particularem vel indefinitam negativam preponendo ipsi relativo negationem;

exemplum, ut 'quilibet homo qui est albus currit' et 'aliquis homo non qui est albus currit', et huiusmodi. Et ideo iste non sunt contradictorie 'quilibet homo qui est albus currit' et 'aliquis homo qui est albus non currit', quia ambe sunt false, posito casu quod nullus homo sit albus. Et huiusmodi.

81 Septima regula generalissima:

Non est dare verius contradictionem in propositione cathegorica quam preponendo negationem toti propositioni vel removere illam si fuerit preposita.

Exemplum in propositionibus de inesse, ut cum dicitur 'homo currit' et 'non homo currit'; similiter cum dicitur 'nullus homo currit' et 'non nullus homo currit'; similiter cum dicitur 'cuiuslibet contradictionis altera pars est vera' et 'non cuiuslibet contradictionis altera pars est vera'. Exemplum in propositionibus modalibus, ut cum dicitur 'necesse est Deum esse' et 'non necesse est Deum esse'. Exemplum in propositionibus exclusivis, ut cum dicitur 'tantum homo currit' et 'non tantum homo currit'. Exemplum in propositionibus exceptivis, ut cum dicitur 'omnis homo preter Sortem currit' et 'non omnis homo preter Sortem currit'. Exemplum in propositionibus reduplicativis, ut cum dicitur 'homo inquantum animal est corpus' et 'non homo inquantum animal est corpus'. Et huiusmodi.

1 homo non] non homo *Z* 2 contradictorie] *om. S* 13 ut cum dicitur] dicendo *Z* 17–18 non qui] qui non S^c 23–24 preponendo negationem] preponere negationem *Z* preponere propositionem *S* 25 in] de *Z*

82 Octava regula et ultima:

In singularibus simplicium subiectorum non refert preponere vel postponere | subiecto negationem. Z 32r

Exemplum, ut contradictorium istius propositionis 'tu curris' est istud 'tu non curris' vel 'non tu curris', et huiusmodi. Sed signanter dicitur in regula "simplicium subiectorum", quia in singularibus | subiectorum S 38r aggregatorum preponenda est negatio toti subiecto, ut cum dicitur 'tu qui es asinus es homo' et 'non tu qui es asinus es homo', et huiusmodi. Et ideo iste non sunt contradictorie 'tu qui es asinus es homo' et 'tu qui es asinus non es homo', quia ambe sunt false. Similiter iste sunt vere, et per consequens non sunt contradictorie 'tu cognoscens animal scis ipsum esse hominem' et 'tu cognoscens animal non scis ipsum esse hominem'. Et huiusmodi.

De oppositione propositionum modalium

83 Propositionum modalium sicut propositionum de inesse quedam sunt contrarie, alie contradictorie, alie subcontrarie, alie subalterne. Et sunt triplices. Quedam enim sunt modales de sensu composito in quibus modi subiciuntur vel se tenent a parte subiecti, ut 'necesse est Deum esse'; alie sunt modales de sensu composito in quibus modi predicantur vel se tenent a parte predicati, ut 'Deum esse est necesse'; alie sunt modales de sensu diviso in quibus modi interponuntur vel se tenent a parte copule, ut 'Deum necesse est esse', et huiusmodi. Et ideo de oppositione modalium ponuntur quinque regule sequentes, sumendo hic oppositionem per quam propositiones fiunt contrarie vel contradictorie vel subalterne.

84 Et nota quod modi in proposito dicuntur oppositi quadrupliciter. Quidam enim dicuntur modi contrarii, ut ly 'necesse' et 'impossibile'; quidam dicuntur modi contradictorii, ut ly 'necesse' et 'possibile non' aut ly 'impossibile' et 'possibile'; quidam dicuntur modi subcontrarii, ut ly 'possibile' et 'possibile non' aut ly 'contingens' et ly 'contingens non'; quidam dicuntur modi subalterni, ut ly 'necesse' et 'possibile' aut ly 'impossibile' et 'possibile non'. Et consimiliter intelligendum est de suis verbis et adverbiis. Et | omnia ista patent in regulis et figuris S 38v sequentibus.

4 propositionis] propositionibus *S* 5 signanter] *coni.* gnanter*(?)* Z^c *om. ZS* 6 singularibus] simplicibus *S* 17 triplices] alie subalterne *add. S* 24 fiunt] sunt *Z*

De regulis circa oppositionem propositionum modalium

85 Prima regula:

Propositiones modales de sensu composito in quibus modi subiciuntur vel se tenent a parte subiecti, | et consimili dicto remanente vel subsequente in utraque propositione, opponuntur penes modos, idest sunt propositiones contrarie vel contradictorie vel subcontrarie vel subalterne penes modos. Z 32v

Ex quo patet quod tales propositiones sunt contrarie 'necesse est te esse' et 'impossibile est te esse'. Secundo tales propositiones sunt contradictorie 'necesse est te esse' et 'possibile est te non esse'; similiter cum dicitur 'impossibile est te esse' et 'possibile est te esse'. Tertio tales propositiones sunt subcontrarie 'possibile est te esse' et 'possibile est te non esse'; similiter cum dicitur 'contingens est te esse' et 'contingens est te non esse'. Quarto tales propositiones sunt subalterne 'necesse est te esse' et 'possibile est te esse'; similiter cum dicitur 'impossibile est te esse' et 'possibile est te non esse', et huiusmodi. Sed exempla huius regule patent in prima figura sequenti.

86 Secunda regula:

Propositiones modales de sensu composito in quibus modi predicantur vel se tenent a parte predicati, et consimili modo remanente in utraque propositione, opponuntur penes dicta, sicut propositiones de inesse correspondentes dictis.

Ex quo patet quod tales propositiones sunt contrarie 'quemlibet hominem esse animal est necesse' et 'nullum hominem esse animal est necesse'. Secundo tales propositiones sunt contradictorie 'quemlibet hominem esse animal est necesse' et 'aliquem hominem esse animal non est necesse'; similiter cum dicitur 'nullum hominem esse animal est necesse' et 'aliquem hominem esse animal est necesse'. Tertio tales propositiones sunt subcontrarie 'aliquem hominem esse animal est necesse', et 'aliquem hominem esse animal non est necesse'. Quarto tales propositiones sunt subalterne 'quemlibet hominem esse animal est necesse' et 'aliquem animal hominem esse animal est necesse'; similiter cum dicitur 'nullum hominem esse animal est necesse' et 'aliquem hominem esse animal non est necesse'. Et huiusmodi. Sed exempla huius regule patent in secunda figura sequenti.

87 | Tertia regula: S 39r

Propositiones modales de sensu diviso, consimili modo remanente in utraque propositione, opponuntur penes dicta.

8 propositiones] *om. S* 11 possibile ... et] *om. S* 16 sequenti] sequente *sic saepius S* 21 quo] quibus *Z*

Ex quo patet quod tales propositiones sunt contrarie 'quemlibet hominem necesse est esse animal' et 'nullum hominem necesse est esse animal'. Secundo tales propositiones sunt contradictorie 'quemlibet hominem necesse est esse animal' et 'aliquem hominem non necesse est esse animal'; similiter cum dicitur 'nullum hominem necesse est esse animal' | et 'aliquem hominem necesse est esse animal'. Tertio Z 33r
tales propositiones sunt subcontrarie 'aliquem hominem necesse est esse animal' et 'aliquem hominem non necesse est esse animal'. Quarto tales propositiones sunt subalterne 'quemlibet hominem necesse est esse animal' et 'aliquem hominem necesse est esse animal'; similiter cum dicitur 'nullum hominem necesse est esse animal' et 'aliquem hominem non necesse est esse animal'; et huiusmodi. Sed exempla huius regule patent in tertia figura sequenti.

88 Quarta regula:

Propositiones modales de sensu diviso, consimili dicto remanente in utraque propositione, opponuntur penes modos.

Ex quo patet quod tales propositiones sunt contrarie 'te necesse est esse animal' et 'te impossibile est esse animal'. Secundo tales propositiones sunt contradictorie 'te necesse est esse animal' et 'te possibile est esse animal'; similiter cum dicitur 'te impossibile est esse animal' et 'te possibile est non esse animal'. Tertio tales propositiones sunt subcontrarie 'te possibile est esse animal' et 'te possibile est non esse animal'. Quarto tales propositiones sunt subalterne 'te necesse est esse animal' et 'te possibile est esse animal'; similiter cum dicitur 'te impossibile est esse animal' et 'te possibile est non esse animal'; et huiusmodi. Sed exempla huius regule patent in quarta figura sequenti.

89 Quinta regula:

Propositiones modales de sensu diviso dissimilium modorum possunt opponi penes modos et penes dicta insimul.

Ex quo patet quod tales propositiones sunt contrarie 'omnem hominem necesse est esse animal' et 'omnem hominem impossibile est esse animal'. Secundo tales propositiones sunt contradictorie 'omnem hominem necesse est esse animal' et 'hominem possibile est non esse animal'; similiter cum dicitur 'omnem hominem impossibile est esse animal'et 'hominem | possibile est esse animal'. Tertio tales pro- S 39v

13 tertia] *om. Z* | figura sequenti] sequenti figura *Z* figura sequente *S* 16 propositione] propositiones *S* 18 est] te *add. Z* 21 non] *om. S* 26 quarta] *om. Z* | figura sequenti] sequenti figura *Z* figura sequente *S* 28 possunt opponi] ponuntur componi *S* 33 et] omnem *add. Z*

positiones sunt subcontrarie 'hominem possibile est esse animal' et 'hominem possibile est non esse animal'. Quarto tales propositiones sunt subalterne 'omnem hominem necesse et esse animal' et 'hominem possibile est esse animal'; similiter cum dicitur 'omnem hominem impossibile est esse animal' et 'hominem possibile est esse non animal'; et huiusmodi. Sed licet talis propositio 'omnem hominem impossibile est esse animal' non apparet universalis negativa penes dictum, tamen equivalet ei propter negationem importatam in tali modo 'impossibile'. Sed exempla huius regule patent in quinta figura sequenti. Z 33v S 40r

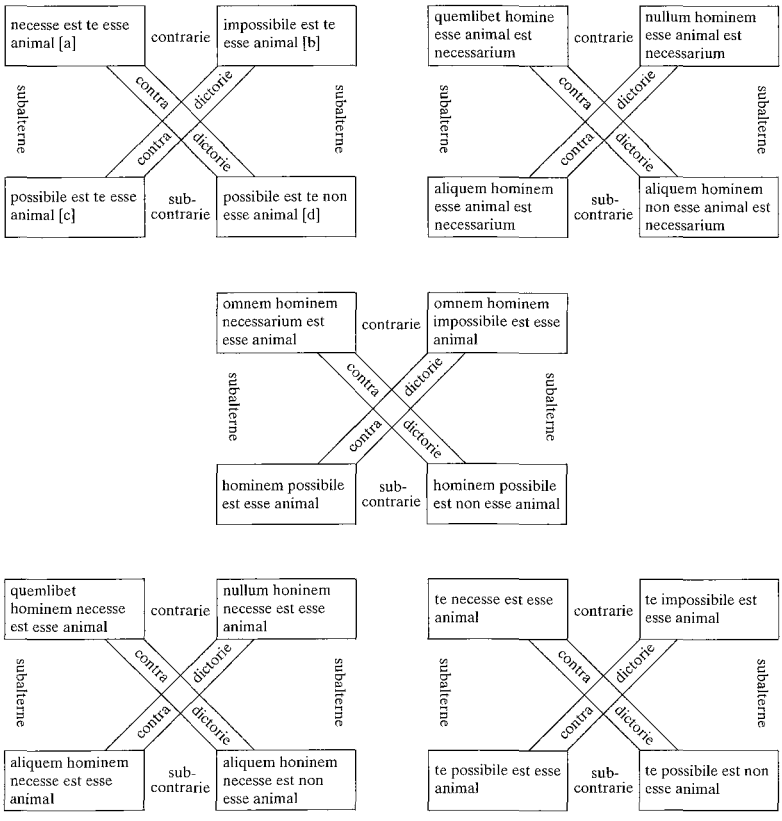

[a] te esse animal] Deum esse *S* [b] te esse animal] Deum esse *S* [c] te esse animal] Deum esse *S* [d] te non esse animal] Deum non esse *S*

1 hominem possibile] *bis in S* 6 licet] *om. Z*

De decima divisione: de equipollentia propositionum

90 Decima et ultima divisio propositionum cathegoricarum: quedam equipollent per unicam negationem prepositam, quedam per unicam negationem postpositam, quedam per unicam prepositam et aliam postpositam. Unde dicitur quod equipollentia est equivalentia duarum propositionum cathegoricarum facta per unicam negationem prepositam vel per unicam negationem postpositam insimul, aut per unicam negationem prepositam et aliam postpositam insimul quoad quantitatem, qualitatem, veritatem, falsitatem, possibilitatem, impossibilitatem, necessitatem, contingentiam, repugnantiam, vel oppositionem. Et huiusmodi. Et talis equipollentia potest fieri dupliciter: aliquando inter propositiones cathegoricas de inesse, aliquando inter propositiones modales. Et ideo pro maiori notitia ponuntur singule regule de equipollentiis ipsarum. Z 34r S 40v

De tribus regulis circa equipollentiam propositionum cathegoricarum de inesse

91 De equipollentia propositionum cathegoricarum de inesse ponuntur tres regule sequentes. Prima regula:

Unica negatio preposita propositioni universali vel particulari vel indefinite facit propositionem equipollere suo contradictorio.

Exemplum propositionis universalis, ut 'non quilibet homo currit' equipollet huic 'quidam homo non currit'. Exemplum particularis, ut 'non quidam homo currit' equipollet huic 'nullus homo currit'. Exemplum indefinite, ut 'non homo currit' equipollet huic 'nullus homo currit'. Et huiusmodi.

92 Secunda regula:

Unica negatio postposita immediate subiecto distributo vel prime parti distribute propositionis universalis facit propositionem equipollere suo contrario.

Exemplum subiecti, ut 'quilibet homo non currit' equipollet huic 'nullus homo currit'. Exemplum prime partis subiecti, ut cuiuslibet hominis non asinus currit' equipollet huic 'nullius hominis asinus currit'; *etc.*

93 Tertia regula:

5 quod equipollentia] per *S* 10 oppositionem] oppinionem*(!)* *Z* 11 equipollentia] equivalentia *S* 13 notitia] intelligentia *S* 24 nullus] nichil *Z* 27 postposita] preposita *Z* | parti] particulari *S* | distribute] distributive *ZS* 31 etc.] et huiusmodi *S*

Unica negatio preposita propositioni universali vel particulari vel indefinite et alia postposita immediate subiecto vel prime parti subiecti facit propositionem equipollere suo subalterno.

Exemplum propositionis universalis, ut 'non quilibet homo non currit' equipollet huic 'quidam homo currit', et cum dicitur 'non cuiuslibet hominis | non asinus currit' equipollet huic 'alicuius hominis asinus S 41r currit'. Exemplum particularis, ut 'non quidam homo non currit' equipollet huic 'quilibet homo currit'. Exemplum indefinite, ut 'non homo non currit' equipollet huic 'omnis homo currit'; et huiusmodi. Unde ponitur talis versus: *pre contradic; post contra; pre postque subalter.*

94 Circa predictas regulas patet quod negatio preposita mutat quantitatem et qualitatem propositionis, ut patet in prima regula; sed negatio postposita mutat solum qualitatem propositionis, ut patet in secunda regula; sed una negatio preposita et alia postposita mutat solum quantitatem | propositionis, ut patet in tertia regula. Secundo patet quod Z 34v negatio postposita signo universali affirmativo facit ipsum valere signum particulare negativum, et econverso; sed negatio preposita signo universali negativo facit ipsum valere signum particulare affirmativum, ut patet in prima regula. Tertio patet quod negatio postposita signo universali affirmativo facit ipsum valere signum universale negativum, et econverso; ⟨sed⟩ negatio postposita signo universali negativo facit ipsum valere signum universale affirmativum, ut patet in secunda regula. Quarto patet quod una negatio preposita et alia postposita signo universali affirmativo facit ipsum valere signum particulare affirmativum et econverso, sed una preposita et alia postposita signo universali negativo facit ipsum valere signum particulare negativum, et econverso, ut patet in tertia regula.

De tribus regulis circa equipollentiam propositionum modalium penes modos

95 Equipollentia propositionum modalium potest fieri dupliciter: uno modo penes modos, alio modo penes dicta. De equipollentia propositionum modalium penes modos ponuntur tres regule sequentes. Prima regula:

Propositio modalis de ly 'necesse' et modalis de ly 'possibile' non consimilium dictorum equipollent per unicam negationem prepositam immediate modo.

9 non] *om. S* 16 postposita] preposita *S* 18 particulare] universale *S* 19 prima] secunda *ZS* 19–23 negatio ... quod] *om. S* 27 tertia] secunda *S* 31–32 propositionum] Z^c *om. ZS* 34 propositio] propositionis *Z* 35 equipollent] equipollet *S* | unicam] unam *Z*

Exemplum in sensu composito, ut 'non necesse est te esse' equipollet huic 'possibile est te non esse', et 'non possibile est te non esse' equipollet huic 'necesse est te esse'. Exemplum in sensu diviso, ut 'te non necesse est esse' equipollet huic 'te possibile est non esse', et 'te non possibile est non esse' | equipollet huic 'te necesse est esse'. S 41v
Consimiliter propositio modalis de ly 'impossibile' et modalis de ly 'possibile' consimilium dictorum equipollent per unicam negationem prepositam immediate modo, et econverso. Exemplum in sensu composito, ut 'non impossibile est te esse' equipollet huic 'possibile est te esse', et 'non possibile est te esse' equipollet huic 'impossibile est te esse'. Exemplum in sensu diviso, ut 'te non impossibile est esse' equipollet huic 'te possibile est esse', et 'te non possibile est esse' equipollet huic 'te impossibile est esse'. Et huiusmodi.

96 Secunda regula:

Propositio modalis de ly 'necesse' et modalis de ly 'impossibile' consimilium dictorum equipollent per unicam negationem postpositam immediate modo et verbo seu copule.

Exemplum in sensu composito, ut 'necesse est non te esse' equipollet huic 'impossibile est te esse', et 'impossibile est non te esse' equipollet huic 'necesse est te ese'. Exemplum in sensu diviso, ut et 'te necesse est non esse' equipollet huic 'te impossibile est esse', et 'te impossibile est non esse' equipollet huic 'te necesse est esse'. Et huiusmodi.

97 Tertia regula:

Propositio modalis de ly 'necesse' et modalis de ly 'possibile' consimilium dictorum equipollent per unicam negationem prepositam immediate modo et per aliam prepositam immediate modo et verbo seu copule.

Exemplum in sensu composito, ut 'non necesse est non te esse' equipollet huic 'possibile est non te esse', et 'non possibile est te non esse' equipollet huic 'necesse est te esse'. Exemplum in sensu diviso, ut 'te non necesse est non esse' equipollet huic 'te possibile est esse', et 'te non possibile est non esse' equipollet huic 'te necesse est esse'. Et huiusmodi. Similiter:

Propositio modalis de ly 'impossibile' et modalis de ly 'possibile' non consimilium dictorum equipollent per unicam negationem prepositam immediate modo et per aliam postpositam immediate modo et verbo verbo seu copule.

| Exemplum in sensu composito, ut 'non impossibile est non te esse | Z 35r S 42r
equipollet huic 'possibile est te non esse' et 'non possibile est te esse'

3 te] *om. Z* 5 esse] animal *add. S* 6 propositio] propositionis *Z* 7 equipollent] equipollet *S* 8 et econverso] Z^c *om. ZS* 11 est] te *add. ZS* 12 est] te *add. ZS* 18–19 necesse ... et] *om. S* 31 non] Z^c *om. ZS* 37 non] *om. S* | te] non te non Z^c te non *S*

equipollet huic 'impossibile est te esse'. Exemplum in sensu diviso, ut 'te non possibile est non esse' equipollet huic 'te impossibile est non esse', et 'te non possibile est non non esse' equipollet huic 'te impossibile est esse'. Et huiusmodi.

98 Ex predictis regulis patet quod ad hoc quod predicte propositiones modales equipolleant, duo principaliter requiruntur: primo quod sint consimilis quantitatis et qualitatis, secundo quod negatio preponatur vel postponatur immediate modo et verbo, ut patet in predictis exemplis.

De regula circa equipollentiam propositionum modalium penes dictum

99 De equipollentia modalium penes dictum ponitur talis regula generalis:

Equipollentie propositionum modalium penes dictum sunt servande seu accipiende sicut in propositionibus de inesse.

Ex quo patet quod talis propositio 'necesse est omnem hominem esse animal' per unicam negationem prepositam toti dicto equipollet suo contradictorio de dicto, ut 'necesse est non omnem hominem esse animal' equipollet huic 'necesse est hominem non esse animal'. Sed per unicam negationem postpositam equipollet suo contrario de dicto, ut 'necesse est omnem hominem non esse animal' equipollet huic 'necesse est nullum hominem esse animal'. Sed per unam negationem prepositam et aliam postpositam equipollet suo subalterno de dicto, ut 'necesse est non omnem hominem non esse animal' equipollet huic 'necesse est hominem esse animal'. Et ita de similibus, servando semper modum preponendi vel postponendi negationem in dicto sicut in propositionibus de inesse.

De conversionibus propositionum cathegoricarum de inesse

100 Expedito per illas decem divisiones supradictas propositionum cathegoricarum, consequenter accedam ad earum conversiones. Materia enim conversionum pertinet aliqualiter ad materiam propositionum

2 non possibile] impossibile *Z* | te] *om. S* | impossibile] possibile *Z* 6 equipolleant] equipollent at*(?) S* 7 sint] sunt *S* | consimilis] consimiles *S* 9 exemplis] *om. Z* 14 dictum] dicta *S* 18 omnem] homnem *S* 22 unam] unicam *Z* 24 omnem] homnem *S* 30 expedito] ex predicto *S* | supradictas] supradictis *S*

cathegoricarum, cum conversio sit quedam proprietas propositionis cathegorice *etc.* Consimiliter pertinet ad materiam consequentiarum, cum conversio faciat consequentiam. Et ideo propter iuvenum informationem qui frequenter a suis magistris solent audire de conversionibus per materiam propositionum cathegoricarum, dicetur nunc de conversionibus, licet quidam magistri ponant ipsas | in tractatu consequentiarum. S 42v

101 Conversio in proposito describitur sic: conversio est mutatio subiecti vel equivalentis in predicatum, et econverso, terminis precise pro eodem vel eisdem supponentibus. Vel aliter: conversio est quando de subiecto vel equivalente fit predicatum, et econverso, terminis precise pro eodem vel eisdem supponentibus; ut cum dicitur 'homo est animal; ergo animal est homo', et huiusmodi.

102 Ex quibus descriptionibus patet quod conversio seu mutatio extremorum in propositione cathegorica potest fieri dupliciter. Aliquando autem de subiecto fit predicatum et econverso, ut in propositione | cathegorica in qua nullus ponitur terminus ampliativus, ut cum dicitur 'homo est animal; ergo animal est homo', et cum dicitur 'Sortes videns asinum est' ergo 'asinum videt Sortes', et huiusmodi. Aliquando de aliquo equivalente subiecti fit predicatum et econverso, ut in propositione cathegorica verbi de preterito vel de futuro, vel in aliqua propositione in qua ponitur terminus ampliativus, cuius subiectum explicatur per diffinitionem ampliationis et predicatum explicatur per aliquod complexum equivalens predicato, ut cum dicitur 'album fuit nigrum; ergo quod fuit nigrum est vel fuit album', et huiusmodi. Sed requiritur in bona conversione quod termini precise supponant pro eodem vel eisdem. Et ideo bene dicitur seu convertitur 'nullus homo est mulier; ergo nulla mulier est aliquis homo', sed male convertitur 'ergo nulla mulier est homo', quia tunc ista est falsa, sua convertente existente vera. Et huiusmodi. Z 35v

103 Conversio secundum[1] mentem Aristotilis libro *Priorum* est tantum duplex, scilicet conversio simplex et conversio per accidens. Conversio simplex est quando de subiecto vel de equivalente fit predicatum et econverso, manente eadem qualitate et quantitate et terminis precise pro eodem vel eisdem supponentibus. Et sic convertuntur universalis

1 cathegoricarum] Z^c *om.* *ZS* 4 qui] eo quia Z^c 4–5 de conversionibus] conversionibus *S* conversiones *Z* 9 precise] precisis*(!)* *S* 14–15 extremorum] ut *add.* Z^c 16 autem] si *S* 17–18 cum dicitur] *om.* *Z* 18–19 videns asinum est] asinum videt *S* 21 de] *om.* *S* | vel in] et *S* 22 propositione] Z^c *om.* *ZS* 26 supponant] supponunt *S* 29 ista] conversio *add.* *S* 32 conversio] *om.* *S* 33 de] *om.* *S* 35 convertuntur] convertitur *S*

1 *Anal. Priora* I, 2, 25a5–13.

negativa et particularis vel indefinita affirmativa. Exemplum universalis negative, ut 'nullus homo est mulier; ergo nulla mulier est aliquis homo'. Exemplum particularis vel indefinite affirmative, ut 'aliquis homo est animal; ergo 'aliquod animal est aliquis homo'. Exemplum indefinite affirmative, ut 'homo est animal; ergo animal est homo'. Et huiusmodi.

104 Conversio per accidens est quando de subiecto vel equivalente fit predicatum et econverso, manente eadem | qualitate sed mutata S 43r quantitate, et terminis precise pro eodem vel eisdem omnino supponentibus. Et sic convertitur universalis affirmativa et universalis negativa. Exemplum universalis affirmative, ut 'omnis homo est animal; ergo quoddam animal est homo'. Exemplum universalis negative, ut 'nullus homo est mulier; ergo quedam mulier non est aliquis homo'; et huiusmodi. Unde versus: *feci simpliciter convertitur; eva per acci.* Unde per ly 'feci' intelliguntur universalis negativa et particularis vel indefinita affirmativa, que convertuntur simpliciter. Sed per ly 'eva' intelliguntur universalis negativa et universalis affirmativa, que convertuntur per accidens.

105 Ex predictis descriptionibus patet quod ad conversionem simplicem requiruntur tria: primo quod de subiecto vel equivalente fiat predicatum et econverso; secundo quod propositio convertens et conversa sint eiusdem qualitatis et quantitatis; tertio quod termini precise pro eodem vel eiusdem supponant in convertente et conversa. Per primam conditionem non valent sex conversiones sequentes. Primo talis conversio non valet 'Sortes videt asinum; ergo asinus videt Sortem', sed convertitur 'ergo videns asinum est Sortes'; secundo talis conversio non valet 'nullum dolium est in vino; ergo nullum vinum est in dolio', sed convertitur 'ergo nullum ens in vino est dolium'; tertio talis conversio non valet 'ego promitto tibi denarium; ergo denarius tibi promittitur | a me', sed convertitur 'ergo promittens tibi denarium sum Z 36r ego'; quarto non valet talis conversio 'a scio esse verum; ergo verum scio esse a', sed convertitur 'ergo quod scio esse verum est a'; quinto talis conversio non valet 'album fuit nigrum; ergo nigrum fuit album', sed convertitur 'ergo quod fuit nigrum est vel fuit album'; sexto talis conversio non bene convertitur 'nullus puer fuit senex; igitur nullus senex fuit puer', licet tam antecedens quam consequens sint falsa, sed convertitur 'ergo nichil quod fuit senex est vel fuit puer'. | Et huius- S 43v

1 et] vel *Z* 4 aliquod] quod *S* 8 manente] remanente *Z* 9 et] in *add. S* | omnino] Z^c *om. ZS* 10 affirmativa] negativa *Z* 10–11 negativa] affirmativa *Z* 23 conversa] exemplum *add. Z* 24 conditionem] conversionem *ZS* 36 senex fuit puer] puer fuit senex *Z*

modi. Per secundam conditionem talis conversio non valet 'quidam homo est animal; ergo omne animal est homo', sed convertitur 'ergo quoddam animal est homo'. Per tertiam conditionem talis conversio non valet 'nullus homo est mulier; ergo nulla mulier est homo', sed convertitur 'ergo nulla mulier est aliquis homo'; similiter non valet 'nullus homo est currens; ergo nullum currens est homo', sed convertitur sic: 'nullum currens est aliquis homo'. Et ita de multis aliis.

106 Ad conversionem per accidens similiter requiruntur tria: primo quod de subiecto vel equivalente fiat predicatum, et econverso; secundo quod propositio convertens et conversa sint eiusdem qualitatis, sed diverse seu mutate quantitatis; tertio quod termini precise pro eodem vel eisdem supponant in convertente et conversa. Per primam conditionem talis conversio non valet 'omne album fuit nigrum; ergo aliquod nigrum fuit album', sed convertitur sic: 'ergo aliquid quod fuit album est vel fuit nigrum'; similiter non bene convertitur 'omnis corrupta fuit virgo; ergo aliqua virgo fuit corrupta', licet tam antecedens quam consequens sint vera, sed convertitur sic: 'aliqua que fuit virgo est vel fuit corrupta'. Et huiusmodi. Per secundam conditionem talis conversio non valet 'omnis homo est animal; ergo omne animal est homo', sed convertitur sic: 'ergo aliquod animal est homo'. Per tertiam conditionem talis conversio non valet 'nullus homo est mulier; ergo quedam mulier non est homo', sed convertitur sic: 'ergo quedam mulier non est aliquis homo'; similiter non valet talis conversio 'omne risibile est homo; ergo aliquis homo est risibilis', sed convertitur sic: 'ergo homo est risibilis' vel 'aliquis homo est risibilis'. Et ita de multis consimilibus.

107 Conversio per contrapositionem ponitur[1] a quibusdam secundum quos describitur sic: conversio per contrapositionem est quando de subiecto vel equivalente fit predicatum et econverso, manente eadem qualitate et quantitate, sed mutatis terminis finitis in terminos infinitos. Et sic convertuntur universalis affirmativa et particularis vel | indefinita negativa. S 44r Exemplum universalis affirmative ut 'omnis homo est animal; ergo omne non-animal est non-homo'. Exemplum particularis negative, ut 'quidam lapis non est animal; ergo quoddam non-animal non est non-lapis'. Exemplum indefinite negative, ut 'homo non | est asinus; Z 36v ergo non-asinus non est non-homo'. Et huiusmodi.

5 ergo] *om.* *Z* 7 aliis] similibus *S* 14 aliquid] aliquod *Z* 15 album] nigrum *Z* | nigrum] album *Z* 20 homo] et huiusmodi *add.* *S* 21 mulier] *om.* *S* 22 quedam] aliqua *S* | quedam] aliqua *S* 25 aliquis] aliquid *S* | risibilis] risibile *Z* 27 quibusdam] sc. a boetio *add.* Z^m 32 affirmative] affirmativa *S*

1 E.g. Petrus Hispanus, *Tractatus* 1, 15.

109 Sed talis conversio apud magistros tamquam inutilis reputatur, hoc tribus vel quatuor rationibus. Prima ratio est quia Aristotiles in libris *Priorum*, ubi determinat[1] de conversionibus, de tali conversione nullam facit mentionem. Secunda ratio est quia talis conversio non servit ad reductiones sillogismorum pro quibus conversiones principaliter fuerunt invente, quia omnes sillosgimi satis reducibiles sunt sine tali conversione. Tertio ratio est, que magis vincit, quia in tali conversione proprie de subiecto vel equivalente non fit predicatum, neque econverso, quia termini finiti et infiniti totaliter sunt oppositi, et per consequens non sunt equivalentes, neque aliquo modo idem significantes. Quarta ratio ⟨est⟩ quia talis conversio non facit bonam consequentiam, quia non sequitur 'omnis homo est ens; ergo omne non-ens est non-homo', quia antecedens est verum et consequens falsum; similiter non sequitur 'chimera non est animal; ergo non-animal non est non-chimera', quia antecedens est verum et consequens falsum, cum omne non animal sit non chimera. Et huiusmodi.

De tribus regulis circa conversionem propositionum modalium

110 De conversionibus modalium ponuntur tres regule sequentes. Prima regula:

> *Propositiones modales de sensu composito de ly 'necesse', 'possibile', 'contingens', captum simpliciter penes dicta convertuntur sicut propositiones de inesse correspondentes dictis.*

Exemplum de ly 'necesse', ut 'necesse est omnem hominem esse animal; ergo necesse est aliquod animal esse hominem', et cum dicitur 'necesse est nullum hominem esse asinum; ergo necesse est nullum asinum esse hominem', et huiusmodi. Vel aliter simpliciter: 'ergo nullum asinum esse hominum', et huiusmodi. Exemplum de ly 'possibile', ut cum dicitur 'possibile est omnem hominem esse currentem; ergo possibile est aliquod currens aliquem esse hominem', et cum dicitur 'possibile est nullum hominem | esse currentem; ergo possibile est nullum currens esse aliquem hominem', et huiusmodi. Exemplum de ly 'contingens', ut cum dicitur 'contingit omnem hominem esse currentem; S 44v

1 talis conversio] tales conversiones *S* 4 est] fuit *Z* 5 servat] *om. Z* 6 fuerunt] sunt *S* 8 vel] *om. Z* 10–11 et ... significantes] *exp. Z*c 15 non est] non *Z* est *S* 22 captum] capta *S* | simpliciter] *om. Z* 26 necesse] necessarium *S* | necesse] necessarium *S* 26–27 asinum] non *add. Z*c 27–146.3 vel ... huiusmodi] *Z*c *om. ZS* 30 aliquem] *om. Z* 32 aliquem] *Z*c *om. ZS*

1 Videas supra, II A 72, n. v.

ergo contingit aliquod currens esse hominem', et cum dicitur 'contingit nullum hominem esse currentem; ergo contingit aliquod currens non esse hominem', et huiusmodi. Sed dicitur in regula "contingens captum simpliciter", scilicet pro tali contingenti esse, quia sic accipiendo, cui detur possibile, detur contingens eidem.

111 Secunda regula:

Propositiones modales de sensu composito de ly 'impossibile' et 'contingens ad utrumlibet' proprie non convertuntur, ex eo quia non semper faciunt bonam consequentiam.

Exemplum de ly 'impossibile', ut non sequitur 'impossibile est omnem substantiam esse hominem; ergo impossibile est aliquem hominem esse substantiam'. Exemplum de ly 'contingens ad utrumlibet', ut non sequitur 'contingit | Deum esse creantem; ergo contingit creantem esse Deum'. Z 37r

112 Tertia regula:

Propositiones modales de sensu diviso proprie non sunt convertende, ex eo quia non semper faciunt bonam consequentiam.

Exemplum istarum causa brevitatis dimitto, cum tales materie conversionum et etiam reductiones sillogismorum, pro quibus conversiones fuerunt principaliter invente, sunt magis laboris quam utilitatis.—Et hec sunt dicta de conversionibus, et per consequens de propositionibus cathegoricis.

DE PROPOSITIONE YPOTHETICA

De propositione ypothetica in genere

113 Propositio ypothetica est propositio in qua coniunguntur plures propositiones cathegorice vel orationes illis correspondentes per notam ypothetice affirmative tentam, ut 'Deus est vel homo est animal', et huiusmodi. Ex qua descriptione patet quod propositio ypothetica potest componi dupliciter: aliquando enim componitur ex propositionibus cathegoricis, ut 'tu es homo et tu es animal'; aliquando, et raro, componitur ex orationibus correspondentibus illis cathegoricis, ut propositio conditionalis vel expletiva composita ex partibus coniunctis, ut infe-

2 hominem esse currentem] currentem hominem esse *S* 3–4 captum] capta *S* 4 contingento] quod contingit *S* 11 aliquem] *om. S* 14 deum] et huiusmodi *add. S* 17 non semper] semper non *S* 18 exemplum] exempli *S* | tales materie] talis materia *S* 20 fuerunt] sunt *S* | sunt] *om. S* 25–26 plures propositiones] Z^c plures *S om. Z* 27 vel] et *S*

rius[1] dicetur. Secundo patet quod oppositum propositionis ypothetice, datum per negationem prepositam note ypothetice, non vocatur ypothetica, sed oppositum ypothetice, ut cum dicitur 'tu es homo non et tu es animal', et huiusmodi.

114 | Note propositionis ypothetice, non equivalentes in significando S 45r
secundum modernos, sunt novem, scilicet: coniunctio copulativa, disiunctiva, rationalis, conditionalis, causalis, expletiva, adverbium similitudinis, locale, temporale, a quibus species ypothetice suscipiunt denominationem et diversitatem. Ex quibus patet quod species principales propositionis ypothetice secundum modernos sunt novem, scilicet: propositio copulativa, disiunctiva, rationalis, conditionalis, expletiva, similitudinaria, localis, et temporalis. Consimiliter possunt dici alie novem species suorum oppositorum, scilicet oppositum copulative, oppositum disiunctive, oppositum rationalis, et ita de omnibus aliis speciebus. De quibus per ordinem est agendum.

De propositione copulativa

115 Copulativa est propositio ypothetica in qua coniunguntur plures propositiones cathegorice per coniunctionem copulativam, affirmative tentam, ut cum dicitur 'tu es homo et tu es animal', et huiusmodi. Et oppositum copulative datur per negationem prepositam immediate note copulative vel toti propositioni copulative, ut cum dicitur 'tu es homo, non et tu es animal', vel sic: 'non tu es homo et tu es animal'. Et tale oppositum secundum quosdam non dicitur propositio copulativa, sed oppositum copulative.

116 Propositionum copulativarum alia est vera, alia falsa, alia possibilis, alia impossibilis, alia necessaria, alia contingens, alia scita, alia credita, alia nescita, alia dubia. Copulative significans ut sue partes est vera quando quelibet pars principalis eius est vera, ut 'tu es homo et tu es animal'. Et cum tali clausula 'significans ut sue partes' | debet Z 37v
intelligi descriptiones sequentes. Copulativa falsa est copulativa cuius una pars principalis est falsa, ut 'tu es homo et tu es asinus'.

117 Copulativa possibilis est copulativa cuius quelibet pars principalis est alteri parti eiusdem compossibilis, ut 'tu es papa et tu es Rome'. Copulativa impossibilis est copulativa cuius una pars principalis est

1 secundo] modo *add.* *S* | propositionis] propositionibus *S* 3 non et] et non Z^c et *Z* 11 expletiva] expletivam *S* 12 possunt] ponunt *S* 18 affirmative] affirmativa *S* 21 vel] seu Z^c 24 copulative] et huiusmodi *add.* *S*

1 Videas infra, II A 126.

impossibilis vel cuius partes principales sunt incompossibiles. Exemplum quando una pars est impossibilis, ut cum dicitur 'tu es homo et tu es asinus'. Exemplum quando partes sunt incompossibiles seu repugnantes, | ut cum dicitur 'tu curris et tu sedes', et huiusmodi. Ex quo S 45v
patet quod stat copulativam esse impossibilem cuius omnes partes principales sunt possibiles, ut 'tu curris et tu sedes', eodem demonstrato. Secundo patet quod omnis copulativa composita ex duobus contradictoriis est falsa et impossibilis.

118 Copulativa necessaria est copulativa cuius quelibet pars principalis est necessaria, ut cum dicitur 'Deus est et nullus homo est asinus'. Copulativa contingens est copulativa cuius una pars principalis est contingens et altera pars principalis non est impossibilis neque alteri repugnans, ut 'tu curris et Deus est'. Ex quo patet quod copulativa cuius una pars principalis est contingens et altera impossibilis, non dicitur talis copulativa contingens, sed impossibilis, ut 'tu sedes et homo est asinus'. Secundo patet quod copulativa cuius quelibet pars principalis est contingens et una illarum partium est repugnans alteri, non dicitur copulativa contingens sed impossibilis, ut 'tu curris et tu sedes'.

119 Copulativa scita est copulativa cuius quelibet pars principalis est scita et cum hoc scitur illam ex illis partibus componi, ut 'Deus est et homo est animal'. Copulativa credita est copulativa cuius quelibet pars principalis est credita, ut 'Deus est Pater et Deus est Filius et Deus est Spiritus Sanctus'. Copulativa nescita est copulativa cuius una pars principalis est nescita, ut 'Deus est et Rex sedet', et huiusmodi. Copulativa dubia est copulativa cuius quelibet pars principalis est dubia et una pars non est alteri repugnans neque ex ea sequitur falsum, ut 'Rex sedet et Papa dormit', et huiusmodi. Ex quo patet quod copulativa cuius quelibet pars principalis est dubia et una illarum partium est alteri repugnans, tunc non dicitur copulativa dubia, sed dicitur falsa et impossibilis, ut 'Rex sedet et nullus rex sedet'. Secundo patet quod copulativa cuius utraque pars principalis est dubia et neutra est alteri repugnans, tunc si sciatur ex illa sequi falsum, tunc non dicitur talis copulativa dubia, sed scita esse falsa. Ut talis copulativa 'omnis | rex sedet et ille est rex', posito tali casu quod utraque pars S 46r
istius copulative sit tibi dubia, et per quod ly 'ille' demonstretur rex quem videas stare, unde sequitur 'omnis rex sedet et ille est rex; ergo ille sedet', quod est falsum per casum. Et huiusmodi.

4 cum dicitur] *om. S* 5 copulativam] copulativa *S* 8 contradictoriis] contradictoris *S* 21 et] vel *S* 22 deus] *om. S* 33 esse] *om. Z* 34 omnis] *bis in S* 35 demonstretur] diceretur *S*

De propositione disiunctiva

120 Disiunctiva est propositio ypothetica in qua coniunguntur plures propositiones cathegorice per coniunctionem disiunctivam affirmative tentam, ut cum dicitur 'tu es homo vel tu es animal'. Et oppositum disiunctive datur per negationem prepositam immediate note disiunctive vel toti propositioni disiunctive, ut cum dicitur 'tu es homo, non vel tu es animal', vel sic: 'non tu es homo vel tu es animal'. Et tale oppositum secundum quosdam non dicitur propositio disiunctiva, sed oppositum disiunctive. Et huiusmodi.

121 Propositionum disiunctivarum alia est vera, alia falsa, alia possibilis, alia impossibilis, alia necessaria, alia contingens, alia scita, alia credita, alia nescita, alia dubia. Disiunctiva significans ut sue partes est vera quando una pars principalis eius est vera, ut 'tu es homo vel tu es asinus'. Et cum tali clausula 'significans ut sue partes' debent intelligi descriptiones sequentes. Disiunctiva falsa est disiunctiva cuius quelibet pars principalis est falsa, ut 'tu non es homo vel tu non es animal'.

122 Disiunctiva possibilis est disiunctiva cuius una pars principalis est possibilis, ut 'tu es homo vel tu es asinus'. Disiunctiva impossibilis est disiunctiva cuius quelibet pars principalis est impossibilis, ut 'Deus non est vel homo est asinus'. Disiunctiva necessaria est disiunctiva cuius una pars principalis est necessaria, vel quando componitur ex duobus contradictoriis adinvicem, aut quando contradictoria suarum partium principalium repugnant. Exemplum primi, ut 'Deus est vel tu es asinus'. Exemplum secundi, ut 'tu es homo vel tu non es homo'. Exemplum | tertii, ut 'tu es vel tu non curris', quia talia repugnant: 'tu S 46v
non es' et 'tu curris'; et huiusmodi. Disiunctiva contingens est disiunctiva cuius quelibet pars principalis est contingens et non componitur ex partibus contradicentibus adinvicem, ut 'tu curris vel tu sedes'.

123 Disiunctiva scita est disiunctiva cuius vera pars principalis est scita et cum hoc scitur talem disiunctivam ex illa parte componi, ut 'Deus est vel Rex sedet', vel quando scitur disiunctivam componi ex partibus contradicentibus adinvicem, ut 'Rex sedet vel nullus rex sedet'. Disiunctiva credita est disiunctiva cuius una pars principalis est credita, ut 'Deus est vel Deus non est'. Disiunctiva nescita vel dubia est disiunctiva cuius quelibet pars principalis est nescita vel dubia et non componitur ex partibus contradicentibus adinvicem, ut 'Rex sedet vel Papa dormit'. Et huiusmodi.

4 animal] et huiusmodi *add. S* 6 toti] tota *Z om. S* 6–7 non vel] vel non *Z*
22 contradictoriis] contradictoris *S* 25–28 quia ... curris] *om. S*

De propositione rationali

124 Rationalis est propositio ypothetica in qua coniunguntur plures propositiones cathegorice per talem coniunctionem 'ergo' vel 'igitur' affirmative tentam, ut cum dicitur 'homo currit, ergo animal currit', et huiusmodi. Et oppositum | rationalis datur per negationem pre- Z 38v
positam immediate note rationali vel toti propositioni rationali, ut cum dicitur 'homo currit, non ergo animal currit', vel sic: 'non: homo currit, ergo animal currit'. Et tale oppositum secundum quosdam non dicitur propositio rationalis, sed oppositum rationalis. Et huiusmodi.

125 Propositio rationalis dicitur vera et necessaria quando facit bonam consequentiam, ut 'tu es homo, ergo tu es animal'. Sed dicitur falsa et impossibilis quando facit malam consequentiam, ut 'animal currit, ergo homo currit', et huiusmodi. Quid est consequentia bona et quid consequentia mala patebit in tractatu consequentiarum.[1]

De propositione conditionali

126 Conditionalis est propositio ypothetica in qua coniunguntur plures propositiones cathegorice vel orationes illis correspondentes per talem coniunctionem 'si' affirmative tentam. Exemplum quando coniunguntur plures propositiones cathegorice, ut 'si tu es homo, tu es animal'. Exemplum quando coniunguntur plures orationes illis correspondentes, ut 'si tu esses asinus, | tu esses rudibilis', et huiusmodi. Et S 47r
oppositum conditionalis datur per negationem prepositam immediate note conditionali vel toti propositioni conditionali, ut oppositum istius 'animal currit, si homo currit' datur sic: 'animal currit, non si homo currit'; vel sic: 'non animal currit, si homo currit'. Et tale oppositum secundum quosdam non dicitur propositio conditionalis, sed oppositum conditionalis; et huiusmodi. Propositio conditionalis dicitur vera et necessaria quando facit bonam consequentiam, ut 'si homo currit, animal currit'. Sed dicitur falsa et impossibilis quando facit malam consequentiam, ut 'si animal currit, homo currit', et huiusmodi.

6 vel ... rationali] Z^c toti propositioni rationali *Z om. S* 15 patebit] patet *S* 25 non si] si non *S*

1 Videas infra, III B 34.

De propositione causali

127 Causalis est propositio ypothetica in qua coniunguntur plures propositiones cathegorice per talem coniunctionem 'quia' affirmative tentam, ut cum dicitur 'quia tu es homo tu es animal', et huiusmodi. Et oppositum causalis datur per negationem prepositam immediate note causali vel toti propositioni causali, ut cum dicitur 'non quia tu es homo tu es animal'. Et tale oppositum secundum quosdam non dicitur propositio causalis sed oppositum causalis. Et huiusmodi.

128 Propositio causalis dicitur vera quando res significata per eius antecedens est vera causa rei significate per suum consequens, ut 'quia tu es homo tu es animal'. Sed dicitur falsa quando res significata per suum consequens non est vera causa rei significate per suum consequens, ut cum dicitur 'quia tu loqueris tu es homo'. Et huiusmodi.

129 Ex predictis patet quod propositio rationalis, conditionalis et causalis differunt in hoc quia ad veritatem rationalis et conditionalis requiritur vel sufficit illam facere bonam consequentiam. Et ideo stat propositionem rationalem vel conditionalem esse veram et necessariam cum utraque pars principalis est falsa et impossibilis, ut cum | dicitur 'homo est asinus, ergo homo est rudibilis', vel 'si homo est asinus, homo est rudibilis', et huiusmodi. | Sed ad veritatem causalis requiruntur duo: primo quod faciat bonam consequentiam—et ideo ista causalis est falsa 'quia tu moveris, tu curris', licet utraque pars sit vera, posito casu quod tu curras—, secundo quod quelibet pars principalis eius sit vera—et ideo ista causalis est falsa 'quia tu moveris, tu curris', posito casu quod tu sedeas; similiter ista causalis est falsa 'quia tu es asinus, tu es rudibilis', quia utraque pars est falsa. Et huiusmodi. Et ratio istarum est quia antecedens falsum non est vera causa sui consequentis. Similiter in causali quando est mala consequentia, antecedens non est vera causa sui consequentis. Et huiusmodi.

Z 39r

S 47v

De propositione expletiva

130 Expletiva est propositio ypothetica in qua coniunguntur plures propositiones cathegorice vel orationes illis correspondentes per talem coniunctionem 'licet' vel 'quamvis' affirmative tentam, ut 'tu es homo, licet tu es animal', et huiusmodi. Et oppositum expletive datur per ne-

2 causalis] casualis*(!)* *Z* 10 vera] illiationis*(?)* *add.* Z^m | causa rei significate] cuius res significata *S* 13 cum dicitur] *om. S* 15 et] vel *Z* 21 faciat] Z^c facit *ZS* 23 tu] Z^c *om. ZS* 24 moveris] curris *S* | curris] moveris *S* 26 pars] *om. S* 27 istarum] istorum *S* 27–28 consequentis] antecedentis *S* 29 et huiusmodi] *om. S*

gationem prepositam immediate note expletive vel toti propositioni expletive. Sed tale oppositum secundum quosdam non dicitur propositio expletiva, sed oppositum expletive, sicut dictum est de aliis speciebus ypothetice.

131 Expletiva composita ex partibus indicativis est vera quando quelibet pars principalis eius est vera, ut 'tu es homo, quamvis tu sedeas'. Sed talis expletiva est falsa quando una pars principalis eius est falsa, ut 'tu es homo, quamvis tu non es animal'. Expletiva composita ex una parte indicativa et altera coniunctiva est vera quando pars indicativa est vera et propositio correspondens parti coniunctive est compossibilis cum parte indicativa, ut 'tu es homo, licet tu dormias vel fueris Rome'. Sed talis expletiva est falsa quando pars indicativa est falsa vel quando propositio correspondens parti coniunctive est impossibilis cum parte indicativa, ut cum dicitur 'tu curris, licet tu sedeas', et huiusmodi. | Expletiva composita ex partibus coniunctivis est vera quando S 48r
cuiuslibet parti principali propositio correspondens est vera vel compossibilis cum altera parte, ut cum dicitur 'tu esses homo quamvis tu sederes'. Sed talis expletiva est falsa quando propositio correspondens uni copulative est incompossibilis cum altera parte eiusdem, ut cum dicitur 'tu esses homo, quamvis tu non esses animal', et huiusmodi.

De propositione similitudinaria

132 Similitudinaria est propositio ypothetica in qua coniunguntur plures propositiones cathegorice per adverbium similitudinis affirmative tentum, ut cum dicitur 'ego curro sicut tu curris', et huiusmodi. Et oppositum propositionis | similitudinarie datur per negationem propositam Z 39v
immediate adverbio similitudinis vel toti propositioni, sicut dictum est in aliis speciebus. Et tale oppositum non dicitur propositio similitudinaria, sed oppositum eius.

133 Propositio similitudinaria est vera quando omnes partes principales eius sunt vere per eandem similitudinem, ut cum dicitur 'ego curro sicut tu curris'. Sed dicitur falsa quando omnes partes principales eius non sunt vere per eandem similitudinem, ut cum dicitur 'tu volas sicut aquila volat', et huiusmodi.

2–3 tale ... sed] *om. S* 4 ypothetice] *om. S* 6 eius] *om. S* | tu sedeas] Z^c sedeas *Z* sedes *S* 10 propositio] oppositum *S* 11 dormias] dormis *S* 14 indicativa] coniunctiva *Z* 19 parte] indicativa *add. S* 20 homo] *om. S* | animal] *om. S* 24 curro] curo *S* 26 similitudinis] similitudinario *Z* 29–30 omnes ... vere] *Z* omnes partes sunt vere principales eius *S* 32 volas] curris *S*

De propositione locali

134 Localis est propositio ypothetica in qua coniunguntur plures propositiones cathegorice per adverbium locale affirmative tentum, ut cum dicitur 'ego sum ubi tu es', et huiusmodi. Et oppositum propositionis localis datur per negationem prepositam immediate adverbio locali vel toti propositioni locali, ut cum dicitur 'ego sum non ubi tu es', vel sic: 'non ego sum ubi tu es'. Et tale oppositum non dicitur propositio | localis, sed oppositum eius. S 48v

135 Propositio localis est vera quando omnes partes principales eius sunt vere pro eodem loco, ut cum dicitur 'ego sum ubi Deus est'. Sed dicitur falsa quando omnes partes eius principales non sunt vere pro eodem loco, ut cum dicitur 'ego sum ubi sol est', et huiusmodi.

De propositione temporali

136 Temporalis est propositio ypothetica in qua coniunguntur plures propositiones cathegorice per adverbium temporale affirmative tentum, ut cum dicitur 'tu curris dum tu moveris', et huiusmodi. Et oppositum temporalis datur per negationem prepositam immediate adverbio temporali vel toti propositioni. Et tale oppositum similiter non dicitur propositio temporalis, sed oppositum eius.

137 Propositio temporalis cuius adverbium denotat simultatem est vera quando omnes partes principales eius sunt vere pro eodem tempore vel instanti, ut cum dicitur 'tu curris dum tu moveris'. Sed talis dicitur falsa quando omnes partes principales eius non sunt vere pro eodem tempore vel instanti, ut cum dicitur 'fuisti Rome quando fuisti Parisius', et cum dicitur 'Adam fuit quando Noe fuit', et huiusmodi.

De quatuor regulis circa oppositum ypothetice propositionis

138 De opposito ypothetice ponuntur quatuor regule sequentes. Prima regula:

Secundum quosdam oppositum ypothetice non dicitur propositio ypothetica, sed tale oppositum dicitur propositio cathegorica valens plures orationes quasi inconiunctas vel quasi sine coniunctione.

4 ubi] ibi *sic saepius S* | et huiusmodi] *om. Z* 16 dum] ergo *S* 20 simultatem] *silitatem(!) S* 25 et] ut *S* | adam] homo *add. S* | noe] moses homo *S* 30 quosdam] et *add. Z*

Unde sicut propositio equivoca valet plures orationes sine coniunctione, ita oppositum ypothetice valet plures orationes quasi sine coniunctione, exquo nota coniunctionis non tenetur ibi proprie coniunctionaliter. Alii dicunt quod tale oppositum ypothetice dicitur propositio ypothetica negativa, ut oppositum copulative dicitur copulativa negativa et oppositum disiunctive dicitur disiunctiva negativa, et ita de omnibus aliis speciebus. Sed hoc videtur contra plures magistros, qui tenent quod propositio ypothetica non est alicuius quantitatis neque qualitatis. Unde dicit[1] Boetius super primam *Periarmenias* quod quantitas et qualitas sunt proprietates | propositionis cathegorice et S 49r
non | ypothetice. Similiter dicit Aristotiles[2] libro *Priorum* quod omnis affirmatio vel negatio est alicuius de aliquo vel alicuius ab aliquo, Z 40r
et per consequens non convenit propositioni ypothetice, in qua sunt plura subiecta et plura predicata. Et ratio est quia propositio ypothetica composita ex pluribus propositionibus cathegoricis diversarum qualitatum et diversarum quantitatum non potest denominari magis a quantitate vel qualitate unius partis quam alterius partis.

139 Secunda regula:

Oppositum copulative equivalet disiunctive facte ex contradictoriis partium illius copulative.

Ut 'Sortes currit non et Plato currit' equivalet isti disiunctive 'Sortes non currit vel Plato non currit'. Et huiusmodi.

140 Tertia regula:

Oppositum disiunctive equivalet copulative facte ex contradictoriis partium illius disiunctive,

ut 'homo currit non vel asinus currit', equivalet huic copulative 'nullus homo currit et nullus asinus currit'. Et huiusmodi.

141 Quarta regula:

Oppositum rationalis significat opposito modo ad propositionem rationalem, et oppositum conditionalis significat opposito modo ad propositionem conditionalem, et oppositum causalis significat opposito modo ad propositionem causalem; et ita de omnibus aliis speciebus.

Exemplum: talis propositio causalis 'quia tu es homo tu es animal' significat quod te esse hominem sit vera causa quare tu es animal.

2–3 ita ... coniunctione] *om. S* 3 exquo] ex quo patet *S* 7 aliis] *om. S* 8 tenent] tenet *S* 10 proprietates] proprietas *S* 10–11 et non] *bis in Z* 11 dicit] *om. S* 12 de ... alicuius] vel *Z* 24 equivalet ... partium] *om. S* 28 regula] est *add. Z* 34 sit] est *S*

1 Locum non inveni.
2 *Anal. Priora* I, 1, 24a16–17.

Sed eius oppositum 'non quia tu es homo tu es animal' significat quod te esse hominem non sit vera causa quare tu es animal. Et sic patet quando oppositum causalis est verum vel falsum, et ita de omnibus aliis speciebus ypothetice. Et hec sunt dicta de propositionibus ypotheticis et de oppositis ypotheticarum.

2 patet] *om.* *Z*

B. DE PROBATIONIBUS PROPOSITIONIS

De probatione propositionis

142 Probatio propositionis hic accepta describitur sic: probatio propositionis est declaratio seu manifestatio sue significationis et per consequens sue veritatis vel falsitatis. Exemplum: talis propositio 'tantum homo est homo' probatur sic: 'homo est homo; et nichil non-homo est homo; ergo tantum homo est homo'. Et talis probatio dicitur declaratio seu manifestatio sue significationis et per consequens sue veritatis vel falsitatis. Sed pro maiori notitia huius probationis | proponuntur due S 49v distinctiones sequentes.

143 Prima distinctio. Propositio est duplex: quedam dicitur mediata, et quedam dicitur immediata, sicut terminus est duplex, scilicet mediatus et immediatus. Propositio immediata est propositio in qua nullus ponitur terminus mediatus, ut est propositio singularis cuius omnes termini sunt immediati, ut cum dicitur 'ego sum ego' et 'tu es tu' et 'ille est ille', et huiusmodi. Propositio mediata est propositio in qua ponitur aliquis terminus mediatus, ut est propositio universalis vel particularis vel indefinita, et etiam propositio singularis in qua ponitur aliquis terminus mediatus, ut 'tu es homo', et huiusmodi. Quid est terminus mediatus et quid terminus immediatus dictum[1] fuit in prima parte huius logice, in ultima divisione terminorum.

144 Secunda distinctio. Propositio mediata est triplex: quedam dicitur resolubilis, alia dicitur exponibilis, alia dicitur officiabilis, sicut terminus mediatus | est triplex, scilicet resolubilis, exponibilis et officiabilis. Z 40v Propositio resolubilis est propositio cuius primus terminus in ordine probationis est terminus resolubilis, ut est propositio particularis vel indefinita et etiam propositio singularis in qua ponitur aliquis terminus communis stans determinate, ut 'tu es homo', et huiusmodi. Propositio exponibilis est propositio cuius primus terminus in ordine probationis est terminus exponibilis, ut est propositio universalis affirmativa et propositio exclusiva vel exceptiva vel reduplicativa, et propositio comparativi vel superlativi aut talium terminorum 'differt', 'aliud', 'non idem', 'incipit', 'desinit', et huiusmodi. Propositio officiabilis est propositio cuius aliquis terminus in ordine probationis est

6 homo] animal *S* | non-homo] non S^{c} *om. S* 9 probationis] propositionum *Z* probationibus *S* 10 distinctiones] descriptiones *S* 11 distinctio] est *sic saepius add. Z* 11–12 et quedam] alia *S* 20 terminus] *om. S* | logice] logices *Z* 22 distinctio] est *add. Z* 26 probationis] probabilis *sic saepius ZS*

1 Videas supra, I, 35.

terminus officiabilis ratione cuius propositio est descriptibilis, ut sunt propositiones modales de sensu composito, ut 'necesse est Deum esse', vel 'impossibile est hominem esse asinum', et huiusmodi. Quid sit terminus resolubilis et terminus exponibilis et quid terminus officiabilis | dictum[1] est in prima parte huius logice, et in ultima divisione terminorum. S 50r

De tribus regulis generalibus circa probationem

145 Quibus descriptionibus premissis, de probationibus propositionum ponuntur tres regule generales sequentes. Prima regula:

Omnis propositio directe probabilis per suas probantes copulative cuius omnes probantes sunt vere, tunc est propositio vera; et si una probantium est falsa, tunc propositio est falsa.

Et isto modo probatur propositio resolubilis vel exponibilis. Et huiusmodi.

146 Secunda regula:

Omnis propositio directe probabilis per suas probantes disiunctive cuius una probantium est vera aut unus modus probandi, tunc est propositio vera; et si omnes probantes eius sunt false aut uterque modus probandi, tunc propositio est falsa.

Et isto modo probatur oppositum propositionis exclusive vel exceptive vel propositionis reduplicative, et propositiones istorum verborum 'incipit' et 'desinit', de quibus dicetur[2] inferius.

147 Tertia regula:

Quando plures termini probabiles ponuntur in eadem propositione, tunc probatio propositionis est incipienda a primo termino probabili.

Exemplum: talis propositio 'tantum homo differt ab asino' primo et principaliter est probanda ratione de de ly 'tantum', et non ratione de ly 'differt', ut 'homo differt ab asino; et nichil non-homo differt ab asino; ergo tantum homo differt ab asino', et huiusmodi. Primo excipitur propositio exceptiva, que primo et principaliter est probanda ratione dictionis exceptive. Secundo excipitur propositio reduplicativa, que similiter potest probari ratione dictionis reduplicative. Tertio

5 in ultima divisione] ultima divisio est *S* 9 regula] est *add. Z* 16 probantes] exponentes *S* 30 exceptiva] ista *add. S*

1 Videas supra, I, 37–38.
2 Videas infra, II B 216–217.

excipitur propositio modalis de sensu composito in qua modus finaliter subsequitur, que similiter est probanda ratione termini modalis qui est ultimus in propositione.

De tribus regulis circa probationem propositionis singularis

148 De probatione propositionum singularium ponuntur tres regule sequentes. Prima regula:

Z 40v
S 50v

Propositio singularis cuius omnes termini sunt | immediati, per | nullam propositionem est probabilis directe nisi per sensum vel per intellectum aut per suum contradictorium aut aliqua inconvenientia aliquam deducendo.

Ut sunt tales propositiones 'ego sum ego', vel 'tu es tu', et 'iste est iste', et huiusmodi.

149 Secunda regula:

Propositio singularis cuius predicatum vel aliqua pars subiecti vel predicati est terminus communis explicite vel implicite stans determinate, ratione eius potest probari dupliciter: uno modo per inferius illius termini communis;

exemplum: talis propositio 'tu es homo' probatur sic: 'tu es iste homo; ergo tu es homo'; et talis propositio 'tu homo non es', in qua ly 'homo' se tenet a parte predicati, probatur sic: 'tu iste homo non es; ergo tu homo non es'; similiter talis propositio 'tu es alicubi' probatur sic: 'tu es ibi; ergo tu es alicubi'; et huiusmodi;

alio modo per duo singularia demonstrativa resolvendo illum terminum communem,

ut talis propositio 'tu es homo' probatur sic: 'tu es hoc; et hoc est homo; ergo tu es homo'; similiter talis propositio 'tu es alicubi' probatur sic: 'tu es ibi; et ibi est alicubi; ergo tu es alicubi'. Et huiusmodi.

150 Tertia regula:

Propositio singularis cuius predicatum vel aliqua pars subiecti vel predicati est terminus communis stans confuse et distributive, ratione illius termini potest probari dupliciter: uno modo per superius illius termini communis;

exemplum termini stantis confuse et distributive affirmative, ut talis propositio 'tu es omnis homo' probatur sic: 'tu es omne animal; et tu es homo; ergo tu es omnis homo'; exemplum termini stantis confuse et distributive negative, ut talis propositio 'iste lapis non est homo' probatur sic: 'iste lapis non est animal; ergo iste lapis non est homo';

9 per] *om. S* 10 aliqua inconvenientia] aliquam inconvenientiam *S* 22 demonstrativa] determinantia *S*

similiter talis propositio 'istius hominis nullus asinus currit' probatur sic: 'istius hominis nullum animal currit; ergo istius hominis nullus asinus currit'; et huiusmodi;

alio modo inductive per singularia illius termini communis;

ut talis propositio 'tu es omnis homo' probatur sic: 'tu es iste homo et iste et sic de singulis; et isti sunt omnes homines; ergo tu es omnis homo'; similiter talis propositio 'iste lapis non est homo' probatur sic: 'iste lapis non est iste homo nec iste homo, et sic de singulis; ergo iste lapis non est homo'. Et huiusmodi.

De regulis circa probationem propositionis resolubilis

151 | De probatione propositionum resolubilium ponitur talis regula generalis: S 51r

Omnis terminus communis stans determinate et pro aliquo supponens est resolubilis per duo singularia demonstrativa.

Et talis resolutio fit dupliciter. Aliquando enim terminus communis stat determinate explicite, et tunc fit resolutio per duo | pronomina Z 41v demonstrativa explicite; ut cum dicitur 'homo currit' resolvitur sic: 'hoc currit; et hoc est homo'. Aliquando terminus communis stat determinate implicite, et tunc fit resolutio per aliqua duo includentia pronomina demonstrativa implicite; ut cum dicitur 'alicubi est homo' resolvitur sic: 'ibi est homo; et ibi est alicubi'; et huiusmodi. Ex ista regula inferuntur vel sequuntur quatuor vel quinque regule sequentes.

152 Prima regula:

Propositio particularis vel indefinita affirmativa cuius subiectum est terminus nominalis, resolvitur seu probatur per duas resolventes singulares et affirmativas, quarum subiecta sunt pronomina demonstrativa, et predicatum prime resolventis est simile predicato propositionis resolvende seu probande, et predicatum secunde resolventis est simile subiecto vel prime parti subiecti eiusdem propositionis resolvende, sed subiectum prime resolventis debet esse eiusdem casus et numeri cum subiecto propositionis resolvende et subiectum secunde resolventis debet esse nominativi casus et eiusdem numeri cum subiecto eiusdem propositionis resolvende.

Exemplum propositionis cuius subiectum est nominativi casus, ut 'homo est animal' resolvitur sic: 'hoc est animal; et hoc est homo'; similiter 'homines sunt animalia; resolvitur sic: 'hii sunt animalia; et hii sunt homines'. Exemplum propositionis cuius subiectum est genitivi casus,

6 homines] *om. S* 13 et] *om. S* 16 pronomina] nomina *S* 18 homo] ergo homo currit *add. S* 31 et] *om. S* 33 propositionis] propositioni *S* 33–34 homo] hoc *Z* 36 homines] ergo homines sunt animalia *add. Z*

ut 'hominis est asinus' resolvitur sic: 'huius est asinus; et hic est homo'; similiter 'hominum asini currunt' resolvitur sic: 'horum asini currunt; et hii sunt homines'. Exemplum propositionis cuius subiectum est dativi casus, ut 'respondenti concluditur' resolvitur sic: 'huic concluditur; et hoc est respondens'; similiter 'hominibus servio' resolvitur sic: 'hiis servio; et hii sunt homines'; et ita de omnibus | aliis casibus. Sed S 51v
dicitur in regula "cuius subiectum est terminus nominalis" propter duo. Primo propter nomen, pronomen et participium, quia apud logicum tam nomina quam pronomina quam participia quandoque dicuntur nomina seu termini nominales, accipiendo large 'nomen'. Secundo ad differentiam propositionis cuius subiectum est adverbium particulare. De qua dicetur in regula sequenti.

153 Secunda regula:

Propositio particularis vel indefinita affirmativa cuius subiectum est adverbium particulare seu includens signum particulare, resolvitur per duas resolventes singulares et affirmativas, quarum subiecta sunt adverbia demonstrativa seu includentia pronomina demonstrativa, et predicatum prime resolventis est simile predicato propositionis resolvende, et predicatum secunde resolventis est simile subiecto seu adverbio eiusdem propositionis resolvende ad modum precedentis regule.

Exemplum, ut 'alicubi est sol' resolvitur sic: 'ibi est sol; et ibi est alicubi'; similiter 'aliquando est dies' resolvitur sic: 'tunc est dies; et tunc est aliquando'; similiter 'aliqualiter velociter currit Sortes' resolvitur sic: 'currit Sortes; et sic est aliqualiter velociter'. Et huiusmodi. Sed ly 'alicubi' | valet 'in aliquo loco', et ideo talis propositio 'alicubi est Z 42r
sol' potest resolvi sic: 'in isto loco est sol; et iste locus est aliquis locus; ergo alicubi est sol', vel 'in aliquo loco est sol'. Et similiter potest fieri de ly 'aliquando', idest 'in aliquo tempore' et de ly 'aliqualiter', idest 'aliquo modo'. Et huiusmodi.

154 Tertia regula:

Propositio particularis vel indefinita negativa cuius subiectum pro aliquo supponit, resolvitur per duas resolventes singulares, quarum prima resolvens est negativa et secunda affirmativa, sed omnibus aliis terminis consimili modo ordinatis sicut in propositione particulari vel indefinita affirmativa.

Exemplum propositionis cuius subiectum est terminus nominalis, ut 'homo non currit' resolvitur sic: 'hoc non currit; et hoc est homo'; similiter 'homines non currunt' resolvitur sic: 'hii non currunt; et hii sunt homines'. Et huiusmodi. Exemplum propositionis cuius subiectum est adverbium particulare, ut 'alicubi non est sol' resolvitur sic: 'ibi non

1 homo] ergo hominis est asinus *add. Z* 3 homines] ergo hominum asini currunt *add. Z* 10 nominales] nominalis *S* 15 resolvitur] sic *add. S* 21 sol] solis *S* 33 consimili modo] consimilio *S*

est sol; et ibi est alicubi'; similiter 'aliquando non est | dies' resolvitur S 52r
sic: 'tunc non est dies; et tunc est aliquando'. Et huiusmodi.

155 Quarta regula:

Propositio particularis vel indefinita cuius subiectum ampliatur, resolvitur sic per disiunctionem ampliationis, et talis ampliatio debet explicari in secunda resolvente.

Exemplum propositionis cuius subiectum est terminus nominalis, ut 'album fuit nigrum' resolvitur sic: 'hoc fuit nigrum; et hoc est vel fuit album'; similiter 'pater erit quando non erit filius' resolvitur sic: 'hoc erit quando non erit pater; et hoc est vel erit pater'; similiter 'Antichristus potest esse' resolvitur sic: 'hoc potest esse homo; et hoc est vel potest esse Antichristus'. Et huiusmodi. Exemplum propositionis cuius subiectum est adverbium particulare, ut 'aliquando fuit Adam' resolvitur sic: 'tunc fuit Adam' et tunc est vel fuit aliquando'; similiter 'aliquando erit Antichristus' resolvitur sic: 'tunc erit Antichristus; et tunc est vel erit aliquando'. Et ita de multis aliis.

156 Quinta regula et ultima:

Si omnes resolventes alicuius propositionis resolubilis cuius subiectum pro aliquo supponit sunt vere, tunc propositio est vera, et si una resolventium est falsa, tunc propositio est falsa.

Et ideo tales propositiones sunt vere 'puer fuit senex' et 'virgo fuit corrupta', quia ipsarum omnes resolventes sunt vere. Sed iste propositiones sunt false 'puer est senex' et 'virgo est corrupta', quia earum resolventes sunt adinvicem repugnantes; et huiusmodi. Sed dicitur in regula "cuius subiectum pro aliquo supponit", quia tales propositiones sunt vere 'Antichristus non est homo' et 'chimera non est animal', | licet earum due resolventes sunt false, quia subiecta ipsarum pro nullo supponunt. Et huiusmodi. Z 42v

De probatione propositionis exponibilis

157 De probatione propositionum exponibilium per duas exponentes sunt determinanda quatuor per ordinem: primo de propositionibus universalibus, secundo de exclusivis, tertio de exceptivis, quarto de reduplicativis.

8 nigrum] album *S* | fuit] *om. S* 16 aliis] similibus *S* 17 ultima] est *add. Z* 21 ideo tales] iste *S* 26 animal] quia propositio negativa in qua subiectum pro nullo supponit est vera et propositio affirmativa in qua pro nullo supponit est falsa *add. Zm*

De quatuor regulis circa probationem propositionis universalis

158 Circa primum, scilicet de propositionibus universalibus, ponuntur quatuor regule sequentes. Prima regula:

Propositio universalis affirmativa cuius subiectum est terminus | nominalis et signum universale tenetur distributive, exponitur per duas exponentes, quarum prima est sua subalterna seu indefinita affirmativa, et secunda exponens est universalis negativa cuius subiectum est terminus negativus quem sequitur immediate copula verbalis, et predicatum est terminus distributus propositionis exponende quem sequitur immediate ly 'quin' et pronomen relativum cum residuo propositionis exponende, sed pronomen relativum debet esse eiusdem casus et numeri cum termino distributo eiusdem propositionis exponende. S 52v

Exemplum universalis cuius subiectum distributum seu terminus distributus est nominativi casus, ut 'omnis homo est animal' exponitur sic: 'homo est animal; et nichil est homo quin illud est animal'; similiter 'omnes homines sunt animalia' exponitur sic: 'homines sunt animalia; et nulli sunt homines quin illi sunt animalia'. Et huiusmodi. Exemplum universalis cuius terminus distributus est obliqui casus, ut 'cuiuslibet hominis asinus currit' exponitur sic: 'hominis asinus currit; et nichil est homo quin illius hominis asinus currit'; similiter 'cuilibet homini concluditur' exponitur sic: 'homini concluditur; et nichil est homo quin illi concluditur'; similiter 'omnem asinum videns currit' exponitur sic: 'asinum videns currit; et nullus est asinus quin illum videns currit'; similiter 'ab omni homine differt Sortes' exponitur sic: 'ab homine differt Sortes; et nichil est homo quin ab illo differt Sortes'. Exemplum universalis cuius terminus distributus est aggregatum ex recto et obliquo, ut 'quilibet asinus hominis currit' exponitur sic: 'asinus hominus currit; et nichil est asinus hominis quin ille currit'. Exemplum universalis cuius terminus ⟨distributus⟩ est totum copulatum, ut 'omnis homo et asinus currunt' exponitur sic: 'homo et asinus currunt; et nulla sunt homo et asinus quin illa currunt'. Exemplum universalis cuius terminus distributus est solum prima pars copulati, ut 'omnis homo et duo | homines sunt tres homines' exponitur sic: Z 43r 'homo et duo homines sunt tres homines; et nichil est homo quin illud et duo homines sunt tres homines'. Exemplum universalis cuius terminus distributus est totum disiunctum vel una pars disiuncti, ut 'omnis homo vel asinus est asinus'; si enim distribuitur totum disiunctum, exponitur sic: 'homo vel asinus est asinus; et nichil est homo vel

9 verbalis] in secunda propositione exponende (*pro* exponente) similiter *add.* Z^m 18 est] *om.* *Z* 26 distributus] distributivus *S* 28 ille currit] currat illud *S* 29–32 est ... distributus] *om.* *Z*

asinus quin illud sit asinus'—et tunc talis propositio est falsa—; sed si distribuatur solum prima pars disiuncti exponitur sic: 'homo vel asinus est asinus; et nichil est homo quin ille vel asinus | est asinus'—et tunc S 53r propositio est vera—; sed si distribuatur solum secunda pars disiuncti exponitur sic: 'homo vel asinus est asinus; et nichil est asinus quin ille vel homo sit asinus'—et tunc similiter propositio est vera. Exemplum universalis cuius terminus distributus est aggregatum ex antecedente et relativo tenente se a parte subiecti, ut 'omne animal quod est rationale est homo' exponitur sic: 'animal quod est rationale est homo; et nichil est animal quod est rationale quin illud sit homo'—et tunc talis propositio est vera—; similiter 'quicquid currit movetur' exponitur sic: 'quod currit movetur; et nichil est quod currit quin illud movetur'. Exemplum universalis cuius subiectum distributum est solum antecedens et relativum se tenet a parte predicati, ut 'omne animal est rationale quod est homo' exponitur sic: 'animal est rationale quod est homo; et nichil est animal quin illud sit rationale quod est homo'—et tunc talis propositio est falsa, quia eius secunda exponens est falsa. Et ita de multis similibus.

159 Primo dicitur in regula "cuius subiectum est terminus nominalis" ad differentiam propositionis universalis cuius subiectum est terminus adverbialis, de qua dicetur in regula sequente. Secundo dicitur in regula "et signum universale tenetur distributive" ad differentiam universalis cuius signum universale tenetur collective. Ut talis propositio 'omnes apostoli Dei sunt duodecim' potest exponi dupliciter: uno modo quando signum universale tenetur distributive, et exponitur sic: 'apostoli Dei sunt duodecim; et nulli sunt apostoli Dei quin illi sint duodecim'—et tunc propositio est falsa, quia secunda exponens est falsa, cuius contradictorium est verum—; alio modo quando signum universale tenetur collective, et tunc potest exponi sic: 'apostoli Dei sunt duodecim; et nulli sunt iste apostolus et iste et iste, et sic de singulis omnibus simul sumptis et demonstratis, quin illi sunt duodecim'—et tunc est propositio vera. Sed alii dicunt quod tunc non exponitur, sed resolvitur sic: 'hii sunt duodecim; et hii sunt omnes apostoli Dei'. Et huiusmodi.

160 Secunda regula:

Propositio universalis affirmativa cuius subiectum est adverbium universale seu includens signum universale, exponitur per duas exponentes, quarum prima est sua | subalterna seu particularis | affirmativa cuius subiectum est adverbium particulare, et secunda exponens est universalis negativa cuius subiectum est ter- S 53v Z 43v

1 falsa] quia secunda exponens est falsa *add.* Z^m 3 ille] sit homo *add.* *S* 5 vel asinus] *bis in S* 15 est] *om.* *S* 27–28 est falsa] *om.* *S*

minus negativus quem sequitur immediate copula verbalis, et predicatum est adverbium particulare simile subiecto prime exponentis, quod sequitur immediate ly 'quin' et adverbium determinatum cum residuo propositionis exponende.

Exemplum, ut 'ubicumque est Deus' exponitur sic: 'alicubi est Deus; et nichil est alicubi quin ibi sit Deus'; similiter 'semper est Deus' exponitur sic: 'aliquando est Deus; et nichil est aliquando quin tunc sit Deus'; similiter talis propositio 'qualitercumque ego moveor tu moveris' exponitur sic: 'qualiter ego moveor tu moveris; et nichil est qualiter ego moveor quin taliter tu moveris', et huiusmodi. Sed ly 'ubicumque' valet idest 'in omni loco', et ly 'semper', idest 'in omni tempore'. Et ideo talis propositio 'ubicumque est Deus' potest exponi sic: 'in aliquo loco est Deus; et non est aliquis locus in quo non sit Deus; ergo ubicumque est Deus', vel 'in omni loco est Deus'; et ita de aliis.

161 Tertia regula:

Propositio universalis affirmativa cuius subiectum ampliatur, exponitur per disiunctionem ampliationis, et talis ampliatio debet explicari in secunda exponente.

Exemplum propositionis universalis cuius subiectum est terminus nominalis, ut 'omne animal fuit in arca Noe' exponitur sic: 'animal fuit in arca Noe; et nichil est vel fuit animal quin illud fuit in archa Noe'; similiter 'omnis homo erit animal' exponitur sic: 'homo erit animal; et nichil est vel erit homo quin illud erit animal'; similiter 'omne currens potest esse homo' exponitur sic: 'currens potest esse homo; et nichil est currens vel potest esse currens quin illud potest esse homo'. Et huiusmodi. Exemplum universalis cuius subiectum est adverbium universale, ut 'ubicumque fuit Deus' exponitur sic: 'alicubi fuit Deus; et nichil est vel fuit alicubi quin ibi fuit Deus'; similiter 'semper erit Deus' exponitur sic: 'aliquando erit Deus; et nichil est vel erit aliquando quin tunc erit Deus'. Et huiusmodi.

162 | Sed tales propositiones 'semper fuit Deus' et 'semper erit Deus' S 54r possunt esse vere et possunt esse false, diversis modis vel respectibus. Aliquando enim talis propositio 'semper fuit Deus' significat quod in omni tempore vel instanti fuit Deus, et ista 'semper erit Deus' significat quod in omni tempore vel instanti erit Deus. Et isto modo dicuntur propositiones false, quia ipsarum secunde exponentes sunt false. Et ratio est quia est dare tempus vel instans in quo non fuit Deus neque erit Deus. Quod probatur sic quia: dato A instanti presenti quod numquam fuit neque erit, tunc est verum dicere quod in A instanti non

2 particulare] particularis *S* 3 et] est *S* 5 ibi] ille *Z* 18 noe] nohe *sic saepius S* 19 est vel] *om. S* 20 erit] est *S* 22 homo] *om. S* 23 esse] *om. S* 26 est] *om. S* 30 vere] vera *S* | false] *om. S* 37 a] *om. S*

fuit Deus neque in A instanti erit Deus, exquo tale instans | numquam Z 44r
fuit neque erit, quia tale instans haberet suum esse in indivisibili. Aliquando talis propositio 'semper fuit Deus' significat quod in quolibet instanti preterito fuit Deus, et ista 'semper erit Deus' significat quod in quolibet instanti futuro erit Deus. Et in tali sensu dicuntur propositiones vere, quia omnes ipsarum exponentes sunt vere. Et in tali sensu vel significatione accipiuntur apud logicos.

163 Quarta regula et ultima:

Si omnis exponentes propositionis universalis affirmative sunt vere, tunc propositio est vera, et si una exponentium est falsa, tunc propositio est falsa.

Ex quo patet quod tales propositiones sunt vere 'omne ens quod fuit est' et 'omne ens quod erit est' et 'omne ens quod potest esse est'. Secundo, tales propositiones sunt vere 'omne animal quod est rationale est homo' et 'omnis propositio cuius contradictorium est falsum est vera', in quibus relativum se tenet a parte subiecti. Sed tales propositiones sunt false 'omne animal est rationale quod est homo' et 'omnis propositio est vera cuius contradictorium est falsum', in quibus relativum se tenet a parte predicati. Et ratio est quia ipsarum secunde exponentes sunt false, vel aliter, quia quelibet istarum valet unam copulativam falsam, ut patet intuenti. Similiter tales propositiones sunt false 'omne animal fuit in arca Noe' | et 'omne currens potest esse S 54v
homo', quia secunde exponentes earum sunt false. Et ita de similibus.

DE PROPOSITIONE EXCLUSIVA

164 De exclusivis sunt notanda duo per ordinem: primo quid sit propositio exclusiva, secundo de probatione seu expositione propositionis exclusive. Circa primum. Propositio exclusiva describitur sic: propositio exclusiva est propositio in qua dictio exclusiva tenetur exclusive, ut 'tantum homo est animal', et huiusmodi. Et dictiones exclusive sunt iste: 'tantum', 'tantummodo', 'solum', 'solummodo', 'precise', 'dumtaxat', 'unicus', 'solus'; et huiusmodi. Et preiacens propositionis exclusive dicitur totum residuum propositionis dempta dictione exclusiva, ut preiacens istius propositionis 'tantum homo est animal' est ly 'homo est animal'. Et huiusmodi. Sed oppositum propositionis exclusive datur per negationem prepositam dictioni exclusive, ut oppositum istius propositionis 'tantum homo est animal' est istud 'non tantum homo

1 in] *om. S* 2 haberet] habet *Z* 13 est] scilicet aliquid *add. Z* 22 false] falsa *S* 32 ly] Z^c *om. ZS*

est animal'; et huiusmodi. Et tale oppositum non dicitur propositio exclusiva, sed oppositum vel contradictorium propositionis exclusive. Et huiusmodi.

De probatione seu expositione propositionis exclusive

165 Circa secundum ponuntur tres distinctiones sequentes dictionum exclusivarum. Prima distinctio est ista quod dictio exclusiva potest addi in propositione tripliciter: aliquando enim dictio exclusiva additur subiecto propositionis, ut 'tantum homo est animal'; aliquando additur copule seu verbo, ut 'homo tantum est animal'; aliquando additur solum predicato, ut 'homo est tantum animal'. Et huiusmodi.

166 Secunda distinctio est quod dictio exclusiva addita seu preposita subiecto propositionis potest stare dupliciter: aliquando enim vis exclusionis cadit supra totam compositionem sequentem, et tunc facit propositionem proprie exclusivam; aliquando vis exclusionis cadit solum supra subiectum propositionis, et tunc dicitur propositio de subiecto excluso, et improprie dicitur propositio exclusiva. | Ex quo patet Z 44v
quod talis propositio 'tantum homo est animal' potest dici propositio exclusiva—et tunc est propositio falsa—, et potest dici propositio de subiecto excluso—et tunc est propositio vera, ut patet per quartam regulam sequentem.

167 | Tertia distinctio est ista. Talis dictio 'solus' potest teneri dupliciter. S 55r
Uno modo cathegorematice, et tunc denotat privationem societatis. Et isto modo talis propositio 'solus Sortes currit' significat quod Sortes currit et nullus currit cum eo vel cum eius societate, licet multi alii currant. Alio modo sincathegorematice, et tunc denotat exclusionem. Et isto modo talis propositio 'solus Sortes currit' significat quod Sortes currit et nichil aliud a Sorte currit; et huiusmodi. Quibus distinctionibus premissis, de probatione propositionum exclusivarum ponuntur quedam regule sequentes.

De quinque regulis circa dictionem exclusivam additam subiecto

168 De dictione exclusiva addita subiecto ponuntur quinque regule sequentes. Prima regula:

7 propositione] propositiones *S* 9 homo tantum] tantum homo *S* 11 est] *om. S* 15 propositionis] *om. Z* 18 propositio] *om. Z* 19 quartam] aliam *S* 21 est ista] *om. S* 23 quod] solus *add. ZS* 24 eius] eis *S* 26 quod] solus *add. ZS necnon del. Zc* 27–28 distinctionibus] descriptionibus *S* 32 dictione exclusiva] exclusivis *S*

Propositio exclusiva affirmativa cuius dictio exclusiva additur subiecto exponitur dupliciter: uno modo ratione infinitationis seu contradictionis, et tunc exponitur per duas exponentes quarum prima est sua preiacens affirmativa, et secunda exponens est universalis negativa cuius subiectum est terminus infinitus seu oppositus subiecto propositionis exclusive, et predicatum est simile predicato eiusdem propositionis exclusive;

exemplum, ut 'tantum homo currit' exponitur sic: 'homo currit; et nichil non-homo currit'; similiter 'tantum homo currebat' exponitur sic: 'homo currebat; et nichil non-homo currebat'; similiter 'tantum homo curret' exponitur sic: 'homo curret; et nichil non-homo curret'; similiter talis propositio 'tantum omnis homo currit' exponitur sic: 'omnis homo currit; et nichil non omnis homo currit'; et huiusmodi;

alio modo ratione alietatis, et tunc exponitur consimili modo, sed in secunda exponente preponendo relativum diversitatis subiecto seu termino cui preponebatur negatio infinitans, et servata constructione ipsius relativi;

exemplum, ut 'tantum homo currit' exponitur sic: 'homo currit; et nichil aliud ab homine currit' vel 'nichil aliud quam homo currit'; similiter 'tantum homines currunt' exponitur sic: 'homines currunt; et nulla alia ab hominibus currunt'. Et huiusmodi. Sed si talis propositio exclusiva est negativa, tunc prima exponens est sua preiacens | negativa, S 55v et secunda exponens debet esse universalis affirmativa cuius predicatum est distributum per signum universale affirmativum, ceteris terminis non mutatis neque variatis. Exemplum, ut 'tantum homo non currit' primo modo exponitur sic: 'homo non currit; et quolibet non homo currit', sed secundo modo exponitur sic: 'homo non currit; et quolibet aliud ab homine currit'. Et huiusmodi.

169 Secunda regula:

Propositio exclusiva affirmativa cuius dictio exclusiva additur subiecto seu termino numerali exponitur tripliciter: primo ratione infinitationis seu contradictionis,

ut 'tantum tres homines currunt' exponitur sic: 'tres homines currunt et nulli non tres homines currunt';

secundo ratione alietatis,

ut 'tres homines currunt et nulla alia a tribus homines currunt';

tertio ratione pluralitatis,

1–2 exponitur] sic *add. S* 2 infinitationis] infinitantis *S* 12 currit] *om. S* 13 exponitur] sic *add. Z* 15 servata] scilicet congrua *add. Z^m* 20 exponens est sua] est *S* 21 debet esse universalis] est *S* 21–22 cuius ... affirmativum] *om. Z* 23 variatis] narratis *S* 24 primo modo] scilicet ratione infinitationis tantum homo *Z^m* 25 secundo modo] scilicet ratione alietatis *add. Z^m* 26 et huiusmodi] *om. S* 28 affirmativa] *om. S* 29 numerali] universali *S*

et tunc in secunda exponente preponitur tale aggregatum 'non plures quam' vel 'non plura quam', scilicet termino cui preponebatur negatio infinitans vel relativum diversitatis; ut 'tantum tres homines currunt' exponitur sic: 'tres homines currunt; et non plures quam tres homines currunt'. Et huiusmodi.

170 Ex qua regula patet quod exponendo ratione alietatis vel infinitationis tales propositiones sunt false 'tantum tres homines currunt', et 'tantum quatuor animalia moventur', et 'tantum duodecim sunt apostoli Dei', et similes, quia secunde exponentes sunt false. Et ratio est quia ex prima exponente sequitur contradictorium secunde exponentis. Unde bene sequitur 'tres homines currunt; ergo duo homines currunt', et si duo homines currunt, sequitur quod alia a tribus hominibus currunt, quod est contradictorium secunde exponentis. Et ita de aliis duobus, et similibus propositionibus. Sed exponendo ipsas ratione pluralitatis, tunc sunt propositiones vere vel possibiles, ut patet intuenti.

171 | Consimili modo exponitur quando dictio exclusiva additur tali S 56r
termino 'unus -a, -um', ut 'tantum unum est' exponitur sic: 'unum est; et nichil non-unum est'. Vel aliter: 'unum est; et nichil aliud quam unum est'. Vel aliter: 'unum est; et non plura quam unum sunt', et huiusmodi. Consimili modo exponitur quando dictio exclusiva additur termino discreto numeri pluralis, ut 'tantum isti homines currunt', demonstrando certos homines. Consimili modo exponitur quando dictio exclusiva additur termino aggregato ex nomine collectivo cum pronomine demonstrativo, ut 'tantum iste populus currit' vel 'tantum isti populi currunt', et huiusmodi. Sed quando dictio exclusiva additur subiecto copulato, ut 'tantum homo et asinus et capra currunt' secundum Astrodam[1] non debet exponi ratione pluralitatis, sed secundum Astrodam ratione alietatis exponitur sic: 'homo et asinus et capra currunt; et nulla alia quam homo, asinus et capra currunt vel aliqua illorum vel aliquod illorum', et isto modo propositio est exponibilis. Et huiusmodi.

172 | Tertia regula: Z 45v

Propositio exclusiva et affirmativa cuius dictio exclusiva additur seu preponitur adverbio exponitur per duas exponentes, quarum prima exponens est sua preiacens affirmativa, et secunda exponens est negativa, preponendo negationem illi adverbio.

2 non] nulla *Z* | scilicet] si *S* 4 plures quam] *bis in S* 12 alia a] aliis *S* 14 duobus] sc. ratione alietatis *add. Z*^{m} 16 intuenti] et huiusmodi *add. S* 17 quando] *om. Z* 20 aliter] sc. ratione pluralitatis *add. Z*^{m} 21 consimili modo] consimiliter *S* 23 modo] *om. S* 28–29 non ... astrodam] *om. S* 31 exponibilis] possibilis *Z*

1 i.e. Radulphus Strodus

Ut 'precise sicut est propositio vera significat' exponitur sic: 'sicut est propositio vera significat; et non sicut non est propositio vera significat'. Vel aliter exponitur sic: 'sicut est propositio vera significat; et non aliter quam sicut est propositio vera significat'. Et huiusmodi.

173 Quarta regula:

Propositio exclusiva in qua fit exclusio ratione duarum dictionum exclusivarum exponitur ratione prime exclusionis, altera remanente in utraque exponente.

Ut 'tantum homo est tantum animal' exponitur sic: 'homo est tantum animal; et nichil non-homo est tantum animal', vel 'nichil aliud ab homine est tantum animal'; similiter 'solis tribus sola duo sunt pauciora' exponitur sic: 'tribus | sola duo sunt pauciora; et nullis non-tribus sola S 56v duo sunt pauciora' vel 'nullis tribus sola duo sunt pauciora' vel 'non pluribus quam tribus sola duo sunt pauciora'. Et huiusmodi.

174 Quinta regula:

Propositio cuius dictio exclusiva additur subiecto et vis exclusionis cadit solum supra subiectum, valet unam propositionem de copulato extremo.

Ut 'tantum homo est animal' in isto sensu valet istam 'homo et nichil non-homo est animal' vel istam 'homo et nichil aliud quam homo est animal', et isto modo talis propositio est vera; similiter 'tantum hominem esse asinum est falsum' in isto sensu significat sic: 'hominem esse asinum et nichil aliud quam hominem esse asinum est falsum'. Ex quo patet quod tales propositiones possunt habere duplicem sensum: scilicet utrum exclusio cadat solum supra subiectum, et tunc non dicitur propositio exclusiva, aut supra totam compositionem propositionem sequentem, et tunc dicitur propositio exclusiva, ut dictum fuit superius.

De tribus regulis circa dictionem exclusivam additam copule vel predicato

175 De ⟨dictione⟩ exclusiva addita copule vel predicato ponuntur tres regule sequentes. Prima regula:

Propositio exclusiva affirmativa cuius dictio exclusiva additur copule vel predicato exponitur dupliciter: uno modo ratione infinitationis seu contradictionis; | et Z 46r *tunc exponitur per duas exponentes eiusdem quantitatis cum propositione exclusiva, quarum prima exponens est sua preiacens affirmativa, et secunda exponens est negativa, cuius subiectum est simile subiecto propositionis exclusive, et predicatum est terminus infinitus seu oppositus predicati eiusdem propositionis exclusive;*

2 non] precisse*(!) add. S* 11 sic] *om. S* 12 nullis ... vel] *om. Z* 16 valet] oportet valere *S* | copulato] coniuncto *S* 21 esse asinum] *om. S* 23 scilicet] *om. S* 35 predicati] predicato *S*

exemplum, ut 'Sortes tantum est animal' exponitur sic: 'Sortes est animal; et Sortes non est non-animal'; similiter 'tu es tantum sedens' exponitur sic: 'tu es sedens; et tu non es non-sedens'; et huiusmodi;

alio modo ratione alietatis, et tunc exponitur consimili modo, sed in secunda exponente preponendo relativum diversitatis termino cui preponebatur negatio infinitans et servata coniunctione ipsius relativi;

exemplum, ut 'Sortes est tantum animal' exponitur sic: 'Sortes est animal; et Sortes non est aliud ab animali' vel 'Sortes non est aliud quam animal'; et huiusmodi. | Et si talis propositio exclusiva est negativa, S 57r
tunc prima exponens est preiacens negativa, et secunda exponens est affirmativa, cuius predicatum est distributum per signum universale affirmativum, ceteris terminis non mutatis neque variatis. Exemplum, ut 'tu tantum non es asinus' exponitur sic: 'tu non es asinus; et tu es quodlibet non-asinus' vel 'tu es quodlibet aliud ab asino'. Et huiusmodi.

176 Secunda regula:

Propositio exclusiva affirmativa cuius dictio exclusiva additur copule vel predicato et predicatum est terminus connotativus alicuius accidentis, potest exponi tripliciter: primo modo ratione infinitationis seu contradictionis,

ut 'Sortes est tantum albus' exponitur sic: 'Sortes est albus; et Sortes non est non-albus';

secundo modo ratione alietatis,

ut 'Sortes est tantum albus' exponitur sic: 'Sortes est albus; et non est aliud ab albo' vel 'Sortes non est aliud quam album';

tertio ratione exclusionis accidentalis denominationis,

ut 'Sortes est tantum albus' tunc exponitur sic: 'Sortes est albus; et Sortes non denominatur alio accidente quam albedine'; similiter 'Sortes tantum est currens' exponitur sic: 'Sortes est currens; et Sortes non denominatur alio accidente quam currere', et huiusmodi. Ex qua regula patet quod posito casu quod Sortes sit albus et gramaticus et logicus, tunc talis propositio est vera 'Sortes est tantum albus', exponendo ipsam ratione infinitationis vel ratione alietatis; sed exponendo eam tertio modo tunc est propositio falsa, ut patet intuenti.

177 Tertia regula:

Propositio exclusiva affirmativa cuius dictio exclusiva additur verbo adiectivo significativo actionis sive actus agendi, potest exponi per duas exponentes, qua-

13 tantum non] non tantim *Z* 19 modo] *om. S* 22 modo] *om. S* 23–24 tantum ... est] *om. S* 29 quam currere] *om. Z* 32 ipsam] sic *add. S* 36 exponentes] ypotheticas *S*

rum prima est sua preiacens | affirmativa, et secunda exponens est negativa huius verbi 'exerceo, -es', vel 'facio, -is' vel 'ago, -is'. Z 46v

Exemplum, ut 'Sortes tantum currit' exponitur sic: 'Sortes currit; et Sortes non exercet alium actum quam actum currendi' vel 'Sortes non facit vel agit alium actum quam actum currrendi'. Et huiusmodi. Sed quando talis dictio exclusiva additur verbo adiectivo significativo passionis sive actus patiendi, tunc secunda exponens debet esse negativa huius verbi 'patior, -ris' vel equivalens. | Exemplum, ut 'Sortes tantum S 57v exulat⟨ur⟩ a Rege' exponitur sic: 'Sortes exulat⟨ur⟩ a Rege; et Sortes non patitur alium actum a Rege quam actum exulandi' vel 'non patitur a Rege nisi actum exulandi'. Et huiusmodi.

178 Quarta regula, et ultima, de veritate et falsitate propositionum exclusivarum talis est:

Si omnes exponentes propositionis exclusive sunt vere, tunc propositio exclusiva est vera, et si una exponentium est falsa, tunc propositio exclusiva est falsa.

Ex quo patet quod tales propositiones sunt false vel impossibiles, ut 'tantum homo est' et 'tantum pater est', quia earum secunde exponentes sunt false. Et ratio est quia ex prima exponente sequitur contradictorium secunde exponentis. Unde bene sequitur 'homo est; ergo anima hominis est' et si anima hominis est, sequitur quod aliquid aliud ab homine est vel aliquid non-homo est, quod est contradictorium secunde exponentis. Similiter sequitur 'pater est; ergo filius est vel filia est', et si filius vel filia est, sequitur quod aliquid non-pater est vel quod aliquid aliud a patre est, quod est contradictorium secunde exponentis. Secundo patet quod talis propositio est vera 'tu tantum differs ab asino' et tunc exponitur sic: 'tu differs ab asino; et tu non differs a non-asino', quod est verum, quia eius contradictorium est falsum, scilicet 'tu differs a non-asino', ut patet per eius exponentes de ly 'differs'. Vel aliter exponitur sic: 'tu differs ab asino; et tu non differs ab alio quam ab asino', quod est verum, quia eius contradictorium est falsum, scilicet 'tu differs ab alio quam ab asino', quia si tu differs ab alio quam ab asino, sequitur quod tu es et aliud ab asino est et tu non es aliud ab asino, quod est falsum. Et huiusmodi.

2 verbi] verbo *S* 4–5 quam ... actum] *om. S* 7 patiendi] pastiendi*(!) S* | exponens] exponentis *S* 10 actum] *om. S* 15 exclusiva] *om. S* 24 quod] *om. S* 28 exponentes] que sunt iste tu es et non asinus est et tamen non est non asinus ergo tu differs a non asino secunda exponens est falsa quia suum contradictorium est verum scilicet tu es non asinus ergo illa est falsa tu differs a non asino *add.* Z^m 30 quam] *om. S* 31 quam] *om. S* 32 quam] *om. S* 33 ab asino] quam asinus *Z*

De duabus regulis circa oppositionem propositionis exclusive

179 De oppositione propositionis exclusive ponuntur duo regule sequentes. Prima regula:

Oppositum propositionis exclusive non exponitur, sed probatur per suas causas veritatis, scilicet per unam disiunctivam compositam ex partibus contradicentibus partibus copulative exponentis suam exclusivam.

Et tales probantes non dicuntur exponentes, sed sunt cause veritatis illius. Exemplum: talis propositio 'non tantum homo currit' probatur sic | 'nichil homo currit vel aliquid non-homo currit', et sic de omnibus S 58r
oppositis tam exclusive affirmative quam negative.

180 | Secunda regula: Z 47r

Quando una probantium oppositi exclusive est vera, tunc tale oppositum exclusive est verum, et quando omnes probantes eius sunt false, tunc tale oppositum est falsum.

Exemplum: talis propositio est vera 'non tantum homo est animal', quia secunda eius probans est vera; sed talis propositio est falsa 'non tantum homo est homo', quia omnes eius probantes sunt false. Et ita de omnibus aliis similibus.

DE PROPOSITIONE EXCEPTIVA

181 De exceptivis sunt notanda duo per ordinem: primo quid sit propositio exceptiva, secundo de probatione seu expositione propositionis exceptive. Circa primum. Propositio exceptiva describitur sic: propositio exceptiva est propositio in qua dictio exceptiva tenetur exceptive, ut 'omnis homo preter Sortem currit', et huiusmodi. Et dictiones exceptive sunt iste 'preter', 'preterquam' et 'nisi', vel equivalentes. Et preiacens exceptive dicitur totum residuum propositionis, dempta dictione exceptiva et parte extracapta, ut preiacens istius propositionis 'omne animal preter hominem est irrationale' est ly 'omne animal est irrationale'. Et huiusmodi.

182 Ad propositionem proprie exceptivam requiruntur quatuor: primo aliquod superius distributum a quo fiat exceptio; secundo dictio exceptiva per quam denotetur actus excipiendi; tertio pars extracapta seu

7 exponentis] expositis *S* 19 omnibus aliis] *om. S* 21 quid] quod *S* 26 equivalentes] si tales inveniantur *add. Z*^{m} 28 parte extracapta] pars extracapta est accusativus (*? an legendum* articulus) rectus ab ipsa dictione exceptiva *add. Z*^{m} | ut] et *S*

excepta que sit inferius illius superius distributi; quarto verbum principale sive predicatum respectu cuius fiat exceptio. Omnia ista patent in tali propositione 'omne animal preter hominem est irrationale', et huiusmodi. Ex quibus patet quod tales propositiones sequentes non sunt exceptive proprie: 'omnis homo preter asinum currit' et 'omnis homo preter omnem hominem currit' et 'omnis homo preter animal movetur', et similes. Secundo patet quod omnis exceptiva propria repugnat sue preiacenti, ut 'omnis homo preter Sortem currit' et 'omnis homo currit' repugnant adinvicem. Et ratio est quia | ex una illarum S 58v
sequitur contradictorium alterius. Et ideo talis propositio non est exceptiva propria 'tu differs ab omni homine preterquam a te', quia simul stat cum sua preiacente 'tu differs ab omni homine', ut patet intuenti. Sed oppositum exceptive proprie non dicitur propositio exceptiva, sed oppositum seu contradictorium exceptive, ut 'non omnis homo preter Sortem currit', ut dictum est supra de opposito propositionis exclusive.

183 Circa secundum est notandum primo quod talis dictio exceptiva 'preter' | potest teneri dupliciter. Uno modo improprie, et hoc du- Z 47v
pliciter. Aliquando enim tenetur associative, ut cum dicitur 'Sortes debet solvere decem libras preter expensas', idest cum hoc debet solvere expensas; et cum dicitur 'iste homo habet unum filium preter filiam', idest cum hoc habet filiam, et huiusmodi. Unde dicit[1] Doctrinale "pauca supinantur, preter sex, neutra secunde"; similiter dicit[2] alibi "datque 'xvi' pecto pariter 'xi'". Aliquando tenetur abstractive, ut cum dicitur 'Sortes debet solvere decem libras preter hoc quod solvit', idest abstrahendo hoc quod solvit; et isto modo conceduntur a multis tales propositiones 'decem preter quinque sunt quinque', et isto modo 'quatuor preter unum sunt tria' et similes. Aliquando tenetur proprie et exceptive, et tunc facit propositionem proprie exceptivam, ut cum dicitur 'omnis homo preter Sortem currit' vel 'nullum animal nisi capra currit', et huiusmodi. Quibus premissis de probatione exceptivarum ponuntur quedam regule sequentes.

De regulis circa probationem propositionis exceptive

184 De exceptiva cuius pars extracapta ponitur a parte subiecti, ponuntur due regule sequentes. Prima regula:

6–14 omnem ... preter] *om. Z* 9 repugnant] repugnat *Z* 12 cum] tali *add. S* 19 expensas] expenssas *(!) Z* 23 xvi] preter *add. S* 26–27 isto modo] *om. Z* 27 aliquando] alio modo *S*

1 Alexander de Villa Dei, *Doctr.* 777.
2 *Ibid.* 896.

Propositio exceptiva affirmativa numeri singularis cuius pars extracapta ponitur a parte subiecti, exponitur per duas exponentes, quarum prima est sua preiacens affirmativa apponendo subiecto oppositum partis extracapte, et secunda exponens est negativa, cuius subiectum est pars extracapta et predicatum est predicatum propositionis exceptive.

Exemplum, ut 'omnis homo preter Sortem currit' exponitur sic: 'omnis homo currit; et nullus Sortes currit'; similiter 'omnis homo preter Sortem et Platonem currebant' | exponitur sic: 'omnis homo non-Sortes S 59r
nec Plato currebat; et nullus Sortes nec Plato currebat'; et huiusmodi. Sed talis propositio exceptiva affirmativa numeri pluralis exponitur apponendo subiecto prime exponentis genitivum pluralem numeri huius nominis 'quis' vel 'qui' quem sequitur immediate signum universale negativum et verbum substantivum cum parte extracapta, ut 'omnes homines preter Sortem currunt' exponitur sic: 'omnes homines quorum nullus est Sortes, currunt; et nullus Sortes currit'. Et si pars extracapta fuerit numeri pluralis, tunc in prima exponente loco partis extracapte debet poni aliquod nomen partitivum cum genitivo plurali eiusdem partis extracapte, et secunda exponens debet esse negativa cum genitivo eiusdem plurali partis extracapte. Exemplum, ut 'omnia animalia preter tres homines sedent in ista domo' exponitur sic: 'omnia animalia quorum nullum est aliquod trium hominum sunt in ista domo; et nichil trium hominum est in ista domo'. Et huiusmodi.

| Secunda regula: Z 48r

Propositio exceptiva negativa numeri singularis cuius pars extracapta ponitur a parte subiecti, exponitur per duas exponentes, quarum prima est sua preiacens negativa apponendo subiecto oppositum partis extracapte, et secunda exponens est affirmativa cuius subiectum est extracaptum et predicatum est predicatum propositionis exceptive.

Exemplum, ut 'nullus homo preter Sortem currit' exponitur sic: 'nullus homo non-Sortes currit; et quilibet Sortes currit'; et huiusmodi. Sed talis propositio exceptiva negativa numeri pluralis exponitur apponendo subiecto prime partis exponentis genitivum pluralem huius nominis 'quis' vel 'qui' quem sequitur immediate signum universale negativum et verbum substantivum cum parte extracapta, sicut dictum est de exceptiva affirmativa. Ut 'nulli homines preter Sortem currunt' exponitur sic: 'nulli homines quorum nullus est Sortes currunt; et quilibet Sortes currit'. Et si pars extracapta fuerit numeri pluralis, tunc in prima exponente loco partis extracapte debet poni aliquod nomen partitivum cum genitivo plurali eiusdem partis extracapte, et secunda

3 apponendo] opponendo *sic saepius S* 8 currebant] et *add. S* 11 pluralem numeri] pluralium *S* 24 propositio] *om. S* 32 exponentis] expositis *S* 36 est] *om. S* 37 si] sich *S*

exponens debet esse affirmativa cum genitivo plurali eiusdem | partis S 59v
extracapte, sicut dictum est in exceptiva affirmativa. Exemplum, ut 'nulli homines preter istos tres homines currunt' exponitur sic: 'nulli homines quorum nullus est aliquis istorum trium hominum currunt; et quilibet istorum trium hominum currit'; similiter 'nulla animalia preter homines sunt in ista domo' exponitur sic: 'nulla animalia quorum nullum est aliquis hominum sunt in ista domo; et quilibet hominum est in ista domo'. Et huiusmodi.

186 De exceptiva cuius pars extracapta ponitur a parte predicati, ponuntur due regule sequentes. Prima regula:

Propositio exceptiva affirmativa numeri singularis cuius pars extracapta ponitur a parte predicati exponitur per duas exponentes, quarum prima est sua preiacens affirmativa apponendo predicato oppositum partis extracapte, et secunda exponens est negativa cuius subiectum est subiectum propositionis exceptive et predicatum est pars extracapta.

Exemplum, ut 'tu es omnis homo preter Sortem' exponitur sic: 'tu es omnis homo non-Sortes; et tu non es Sortes'; et huiusmodi. Sed si terminus distributus est numeri pluralis, tunc exponitur apponendo termino distributo genitivum pluralem huius nominis 'quis' vel 'qui' cum signo universali negativo, sicut dictum est in regulis precedentibus. Ut 'video omnes homines preter Sortem' exponitur sic: 'video omnes homines quorum nullus est Sortes; et non video Sortem'. Sed si pars extracapta | fuerit numeri pluralis, tunc in utraque exponente Z 48v
loco partis extracapte ponitur nomen participium cum genitivo plurali eiusdem partis extracapte, sicut in regulis precedentibus. Exemplum, ut 'video omnia animalia preter homines' exponitur sic: 'video omnia animalia quorum nullum est aliquod hominum; et non video aliquod hominum'. Et huiusmodi.

187 Secunda regula:

Propositio exceptiva negativa numeri singularis cuius pars extracapta ponitur a parte predicati, exponitur per duas exponentes, quarum prima est sua preiacens et negativa apponendo predicato oppositum partis extracapte, et secunda exponens est | affirmativa cuius subiectum est subiectum propositionis exceptive et S 60r
predicatum est pars extracapta.

Exemplum, ut 'tu non es animal nisi homo' exponitur sic: 'tu non es animal non-homo; et tu es homo'; et huiusmodi. Sed si terminus distributus est numeri pluralis, tunc exponitur apponendo termino distributo genitivum pluralem huius nominis 'quis' vel 'qui' cum signo universali negativo, sicut in regula precedente. Exemplum, ut 'non vi-

17 sortes] sortem *S* 22 nullus] nichil *S* 27 aliquod] aliquem *Z*

deo homines nisi Sortem' exponitur sic: 'non video homines quorum nullus est Sortes; et video quemlibet Sortem'. Et si pars extracapta fuerit numeri pluralis, tunc in utraque exponente loco partis extracapte ponitur nomen partitivum cum genitivo plurali eiusdem partis extracapte, sicut dictum est in regula precedente.

188 De opposito propositionis exceptive ponitur talis regula:

Oppositum seu contradictorium propositionis exceptive non exponitur sed probatur per suas causas veritatis, videlicet per unam disiunctivam compositam ex partibus contradicentibus partibus copulative exponentibus suam exceptivam propriam.

Et tales probantes non dicuntur exponentes, sed sunt cause veritatis illius. Exemplum: talis propositio 'non omnis homo preter Sortem currit' probatur sic: 'homo non-Sortes non currit vel aliquis Sortes currit'. Et ita de multis aliis.

DE PROPOSITIONE REDUPLICATIVA

189 De reduplicativis sunt notanda duo per ordinem: primo quid sit propositio reduplicativa, secundo de probatione eius. Circa primum. Propositio reduplicativa describitur sic: propositio reduplicativa est propositio in qua dictio reduplicativa tenetur reduplicative, ut 'homo inquantum | animal est corpus', et huiusmodi. Et dictiones reduplicative sunt Z 49r
iste, 'ut', 'prout', 'inquantum', 'eoquod', 'secundum quod', et huiusmodi. Et preiacens propositionis reduplicative est totum residuum dempta dictione reduplicativa cum termino reduplicato; ut preiacens istius reduplicative affirmative 'homo inquantum animal est corpus' est ly 'homo est corpus', et preiacens talis reduplicative negative 'homo inquantum est rationalis non est asinus' est ly 'homo non est asinus'. Et huiusmodi.

190 | Ad propositionem proprie reduplicativam requiruntur tres ter- S 60v
mini cum ipsa dictione reduplicativa. Et tales termini possunt venire tripliciter: aliquando enim ponuntur tres termini similes, ut 'homo inquantum homo est homo'; aliquando ponuntur duo termini similes cum altero dissimili, ut 'homo inquantum homo est animal'; aliquando ponuntur omnes tres termini dissimiles, ut 'homo inquantum animal est corpus', et huiusmodi. Sed oppositum propositionis reduplicative datur per negationem prepositam et cadentem supra dictionem redu-

1 nisi ... homines] *om. S* 2 nullus] nichil *S* 4–5 ponitur ... extracapte] *om. S* 11 tales] tale *S* 16–17 propositio] probatio *S* 21 prout inquantum] ut inquantum ut prout *S* 31 aliquando] enim *add. S*

plicativam, ut 'homo non inquantum animal est corpus', et huiusmodi. Et tale oppositum reduplicative non dicitur proprie reduplicative, sed dicitur oppositum vel contradictorium propositionis reduplicative, sicut dictum est de oppositis exclusivarum et exceptivarum.

De probatione propositionis reduplicative

191 Circa secundum. De probatione propositionum reduplicativarum primo ponuntur due distinctiones sequentes. Prima distinctio. Dictio reduplicativa potest accipi quatuor modis. Primo enim modo accipitur abstractive seu precisive, idest precindendo seu abstrahendo rationem termini reduplicati, ut cum dicitur 'animal inquantum animal non est rationale neque irrationale', idest 'animal secundum rationem animalitatis precisam seu abstractive sumptam non est rationale neque irrationale', quia ut sic abstrahit ab utroque et neutrum sibi determinat. Et isto modo conceduntur sepe a multis[1] tales propositiones: 'ens inquantum ens non est finitum neque infinitum' et 'animal inquantum animal non est rationale neque irrationale', et similes. Secundo accipitur permissive pro non-repugnantia, ut cum dicitur 'homo inquantum homo est albus', quia homini inquantum homo non repugnat esse album. Et isto modo conceduntur quandoque tales propositiones que videntur esse opposite predictis, scilicet 'ens inquantum ens est finitum vel infinitum' et 'animal inquantum animal est rationale vel irrationale', et similes. Tertio accipitur specificative, | ut 'ignis inquantum calidus S 61r
calefacit et non inquantum siccus', et huiusmodi.

192 Ex quibus patet quod accipiendo ly 'inquantum' specificative vel permissive, talis propositio est vera 'aliqua inquantum conveniunt, differunt', quia tunc | est sensus quod aliqua que conveniunt differunt' Z 49v
vel 'aliquibus inquantum conveniunt non repugnat quod differant'; quod est verum, quia homo et asinus conveniunt et differunt. Similiter talis propositio est vera 'aliqua inquantum differunt, conveniunt' per eandem rationem nunc dictam. Sed ista sunt magis metaphysicalia quam logicalia, et per consequens difficilia, et ipsis logicis; ideo suspendantur in hoc loco. Quarto modo accipitur reduplicative, et tunc connotat seu reduplicat causam inherentie predicati ad subiectum, idest denotat quod res significata per terminum reduplicatum sit causa verificationis predicati de subiecto, ut sunt tales propositiones

8 modo] *om. S* 13 sibi] scilicet con...*(?)*antibus *add. Z*^{m} 15 infinitum] finitum *S*
31 et ipsis] solis *S* 32 reduplicative] reduplicativa *S* 34 significata] significativa *S*

1 sc. a Scotistis.

'homo inquantum animal est corpus' et 'homo inquantum animal est sensibilis', et huiusmodi. Et isto modo accipitur dictio reduplicativa apud logicum.

193 Secunda distinctio. Dictio reduplicativa accepta reduplicative potest teneri dupliciter. Uno modo concomitative, idest habendo sensum conditionalem; et tunc ultima eius exponens debet esse propositio conditionalis. Alio modo causaliter, idest habendo sensum causalem; et tunc ultima exponens eius debet esse causalis. Et ideo propositio reduplicativa solet exponi dupliciter: aliquando ratione concomitantie, ut quando ultima exponens est conditionalis, aliquando causaliter vel ratione cause, ut quando ultima exponens est causalis. Et ideo pro istis intelligendis ponuntur due regule sequentes.

194 Prima regula:

Propositio reduplicativa affirmativa cuius dictio reduplicativa tenetur reduplicative, potest exponi dupliciter: uno modo ratione concomitantie, et tunc exponitur per duas exponentes, quarum prima est affirmativa cuius subiectum est subiectum propositionis reduplicative et predicatum est terminus reduplicatus, et secunda exponens est | quedam propositio conditionalis cuius tam antecedens S 61v
quam consequens sunt propositiones affirmative, sed subiectum antecedentis est tale transcendens 'aliquid' vel 'aliqua' et predicatum eius est terminus reduplicatus, sed subiectum consequentis est tale relativum 'illud' vel 'illa' et predicatum eius est predicatum propositionis reduplicative, et hoc secundum unum modum exponendi;

exemplum, ut 'homo inquantum animal est corpus' exponitur sic: 'homo est animal; et si aliquid est animal, illud est corpus'; et huiusmodi;

sed secundum alium modum exponendi potest fieri quod subiectum tam antecedentis quam consequentis sit subiectum propositionis reduplicative, et predicatum antecedentis sit terminus reduplicatus et predicatum consequentis sit predicatum eiusdem reduplicative;

ut 'homo inquantum animal est corpus' exponitur sic: 'homo est animal; et si homo est animal, homo est corpus'; similiter 'omne corpus inquantum animal est sensibile' exponitur sic: 'omne corpus est animal; et si omne corpus est | animal, omne corpus est sensibile'; et Z 50r
huiusmodi;

alio modo exponitur ratione cause, et tunc exponitur per duas consimiles exponentes, sed in secunda exponente mutando notam conditionalem in notam causalem, et tunc secunda exponens erit causalis;

4 accepta] acceptua *S* 5 concomitative] concomitantie *S* 8 causalis] propositio affirmativa in qua subiectum pro nullo suponit est falsa et propositio negativa in qua subiectum pro nullo suponit est vera *add. Z*^{m} 20 eius] *om. Z* 24 exemplum] sc. conditionaliter *add. Z*^{m} 27 alium modum] sc. concomitative *add. Z*^{m}

exemplum, ut 'homo inquantum animal est corpus' exponitur sic: 'homo est animal; et quia aliquid est animal, illud est corpus', vel aliter: 'homo est animal; et quia homo est animal, homo est corpus'; et huiusmodi. Unde dicunt quidam quod tenendo ly 'inquantum' concomitative, tales propositiones sunt vere 'aliqua inquantum conveniunt, differunt' et 'aliqua inquantum differunt, conveniunt', ut patet per earum exponentes. Sed tenendo ly 'inquantum' causaliter, tunc propositiones sunt false, quia secunda exponens causalis est falsa, ut patet intuenti.

195 Secunda regula:

Propositio reduplicativa negativa cuius dictio reduplicativa tenetur reduplicative, potest exponi dupliciter: uno modo | ratione concomitantie, et tunc exponitur S 62r
per duas exponentes, quarum prima est affirmativa, cuius subiectum propositionis reduplicative est terminus reduplicatus, sed secunda exponens est quedam conditionalis cuius antecedens est propositio affirmativa et consequens est propositio negativa, sed subiectum antecedentis est tale transcendens 'aliquid' vel 'aliqua', et predicatum est terminus reduplicatus, sed subiectum consequentis est tale relativum 'illud' vel 'illa' et predicatum est predicatum propositionis reduplicative; et hoc secundum unum modum exponendi;

exemplum, ut 'homo inquantum rationalis non est asinus' exponitur sic: 'homo est rationalis; et si aliquid est rationale, illud non est asinus'; similiter 'homo non est lapis inquantum animal' exponitur sic: 'homo est animal; et si aliquid est animal, illud non est lapis'; et huiusmodi. Et secundum alium modum exponendi potest fieri quod tam subiectum antecedentis quam subiectum consequentis sit subiectum propositionis reduplicative, et predicatum antecedentis sit terminus reduplicatus et predicatum consequentis sit predicatum eiusdem propositionis reduplicative; ut 'homo inquantum rationalis non est asinus' exponitur sic: 'homo est rationalis; et si homo est rationalis, homo non est asinus'; et huiusmodi;

alio modo exponitur ratione cause, et tunc exponitur per duas consimiles exponentes, sed in secunda exponente mutando notam conditionalem in notam causalem, et tunc secunda exponens erit | causalis; Z 50v

exemplum, ut 'homo inquantum rationalis non est asinus' exponitur sic: 'homo est rationalis; et quia aliquid est rationale, illud non est asinus'. Vel aliter: 'homo est rationalis; et quia homo est rationalis, homo

6 differunt conveniunt] conveniunt differunt *S* 24 alium modum] sc. concomitantie *add. Z*^{m} 27 predicatum] terminus *S* | propositionis] *om. S* 31 exponitur] sic *add. Z* | consimiles] *om. S* 35 est] *om. S*

non est asinus', et huiusmodi. Quidam logici antiqui[1] exponunt superflue propositionem reduplicativam per quatuor exponentes. Quas exemplificare non curo causa brevitatis retinende et prolixitatis evitande.

De probatione oppositi propositionis reduplicative

196 De opposito reduplicative ponitur talis regula:

Oppositum propositionis reduplicative non exponitur, sed probatur per suas causas veritatis, scilicet per unam disiunctivam compositam ex partibus contradicentibus copulative exponentis suam reduplicativam.

Exemplum, ut talis propositio 'homo non inquantum animal est corpus' probatur sic: 'nichil homo est animal, vel non si aliquid est animal, illud est corpus', vel aliter sic: 'nichil homo est animal, vel non quia aliquid est animal, illud est corpus'; similiter 'nulla chimera inquantum animal est sensibilis' probatur sic: 'nulla chimera est animal, vel non si aliquid est animal, illud est sensibile', vel aliter: 'nulla chimera est animal, vel non quia aliquid est animal, illud est sensibile'. Et huiusmodi. | S 62v

DE PROBATIONE PROPOSITIONIS EXPONIBILIS PER TRES EXPONENTES

197 De probatione propositionum exponibilium per tres exponentes sunt notanda quinque per ordinem: primo de probatione istorum terminorum 'differt', 'aliud', 'diversum', 'non idem', vel alicuius equivalentis; secundo de probatione positive accepti comparabiliter; tertio de comparatione comparativi; quarto de probatione superlativi comparabiliter sumpti; quinto de probatione superlativi abstractive sumpti, licet talis probetur solum per duas exponentes.

198 De probatione istorum terminorum 'differt', 'aliud', 'diversum', 'non idem', vel alicuius equivalentis ponuntur due regule sequentes. Prima regula:

1 logici antiqui] sicut albertus *add.* Z^m 11 nichil] est *add.* *S*

1 Cf. Massimo Mugnai, 'La "Expositio reduplicativarum" chez Walter Burleigh et Paulus Venetus', in Alfonso Maierù ed., *English Logic in Italy in the 14th and 15th Centuries*. Acts of the 5th European Symposium on Medieval Logic and Semantics, Rome 10–14 November 1980 (= *History of Logic* 1), Napoli (Bibliopolis), 1982; pp. 305–320.

Propositio affirmativa exponibilis ratione huius verbi 'differt' presentis temporis exponitur per tres exponentes, quarum prima et secunda sunt affirmative facte per positionem extremorum et tertia est negativa facta per negationem unius extremi de altero et terminis consimili modo supponentibus in exponentibus sicut in propositione exponibili.

Ut 'Sortes differt ab asino' exponitur sic: 'Sortes est; et omnis asinus est; et Sortes non est asinus'; similiter 'Sortes differt ab omni homine' exponitur sic: 'Sortes est; et homo est; et Sortes non est omnis homo'; similiter 'Sortes differt ab homine et ab asino' exponitur sic: 'Sortes est; et omnis homo et asinus sunt; et Sortes non est asinus et homo'; similiter 'Sortes differt ab homine vel ab asino' exponitur sic: 'Sortes est Sortes; et omnis homo vel asinus est; et Sortes non est homo vel asinus'; et huiusmodi. Sed si talis propositio affirmativa fuerit de preterito vel de futuro, | tunc exponitur interponendo inter primam Z 51r
et secundam exponentes | tale adverbium 'quando'. Exemplum cum S 63r
verbo de preterito, ut 'homo differebat ab asino' exponitur sic: 'homo erat quando omnis asinus erat; et homo non erat asinus'. Exemplum cum verbo de futuro, ut 'homo differet ab asino' exponitur sic: 'homo erit quando omnis homo vel asinus erit; et homo non erit asinus'. Et huiusmodi.

199 Consimiliter solet exponi ly 'aliud' vel 'diversum', ut cum dicitur 'homo est aliud ab asino' vel 'homo est diversus a capra', et huiusmodi. Sed ly 'non idem' potest accipi dupliciter. Uno modo accipitur stricte seu proprie, ut in propositione cuius extrema supponunt pro aliquo vel aliquibus; et tunc exponitur sicut ly 'differt', ut 'tu es non idem asino' exponitur sic: 'tu es; et omnis asinus est; et tu non es asinus'. Alio modo large seu improprie, ut in propositione cuius aliud extremorum pro nullo supponit; et tunc potest exponi solum per duas exponentes, scilicet per positionem unius extremi et per negationem unius extremi de altero, ut 'tu es non idem chimere' exponitur sic: 'tu es; et tu non es chimera'. Et huiusmodi.

200 Ex ista regula patet quod ista propositio est vera 'tu differs ab omni homine', sed ista est falsa 'tu differs ab aliquo homine'. Secundo talis propositio de copulato extremo est vera 'tu differs ab omni homine et ab asino', sed ista de disiuncto extremo est falsa 'tu differs ab omni homine vel ab asino'. Tertio tales propositiones sunt vere 'tu differs ab omni ente quod fuit' et 'tu differs ab omni ente quod erit' et 'tu differs ab omni ente quod potest esse', ut patet per earum exponentes.

1 affirmativa] *om. S* 3 facta] factam *S* 18 differet] diferebit*(!)* *Z* difertur *S* 19 homo vel] *om. Z* 24 proprie ut] *om. S* 25 sicut] sic *S* 27 improprie ut] *om. S* 29 positionem] idest affirmationem *add. Z*^{m} 32 ista] tali *S* 33 homine] quia tu non est homo et asinus simul quia tu es homo vel asinus *add. Z*^{m}

201 Secunda regula:

Propositio negativa huius verbi 'differt' non exponitur, sed probatur per suas causas veritatis, scilicet per disiunctivam compositam ex partibus contradicentibus copulative exponentis suam propositionem affirmativam.

Exemplum, talis propositio 'tu non differs a chimera' probatur sic: 'tu non es vel chimera non est vel tu es chimera', et huiusmodi. Consimiliter probatur propositiones negative seu opposite istorum terminorum 'aliud', | 'diversum' et 'non idem', ut cum dicitur 'tu non es aliud ab S 63v asino' vel 'tu non es diversus a capra' et 'tu non es idem chimere', et huiusmodi. Ex ista regula patet quod talis propositio negativa est vera 'tu non differs a chimera', quia sua opposita affirmativa est falsa, scilicet 'tu differs a chimera'. Et huiusmodi.

202 De positivo comparabiliter sumpte ponuntur due regule sequentes. Prima regula:

Propositio affirmativa presentis temporis exponibilis ratione positivi comparabiliter sumpti (scilicet cum ly 'sicut'), exponitur per tres exponentes, quarum prima est affirmativa illius positivi de primo extremo comparato, et secunda exponens est affirmativa eiusdem positivi de secundo extremo, sed tertia exponens est negativa sui comparativi de secundo extremo comparato respectu primi extremi, et terminis supponentibus consimili modo in exponentibus sicut in propositione exponibili.

Exemplum, ut 'Sortes | est ita sapiens sicut aliquis homo mundi' ex- Z 51v ponitur sic: 'Sortes est sapiens; et quilibet homo mundi est sapiens; et nullus homo mundi est sapientior Sorte'; similiter 'leo est ita fortis sicut omne animal mundi' exponitur sic: 'leo est fortis; et aliquod animal mundi est forte; et non omne animal mundi est fortius leone', et huiusmodi. Sed talis propositio affirmativa cum verbo de preterito vel de futuro exponitur interponendo inter primam et secundas exponentes tale adverbium 'quando', ut cum dicitur 'Sortes fuit ita sapiens sicut Plato', et huiusmodi.

203 Ex ista regula patet quod tales propositiones sunt vere 'tu es ita sapiens sicut omnis homo mundi' et 'tu es ita fortis sicut omne animal mundi', sed iste sunt false 'tu es ita sapiens sicut aliquis homo mundi' et 'tu es ita fortis sicut aliquod animal mundi', ut patet per earum exponentes. Sed quidam volunt quod ly 'ita' dicat vel importet

12 chimera] quia secunda eius exponens est falsa scilicet chimera est *add.* Z^m | et huiusmodi] *om.* *S* 15 exponibilis] exponitur *S* 17 extremo comparato] sc. predicato *add.* Z^m 18 exponens] *om.* *S* 29–30 sortes ... plato] exponitur sic sortes fuit sapiens quando plato fuit sapiens et plato non fuit sapientior sorte igitur sortes fuit ita sapiens sicut plato *add.* Z^m 33–34 tu ... mundi] exponitur sic tu es sapiens aliquis homo mundi est sapiens et non omnis homo mundi ⟨est sapientior⟩ te idest quidam homo mundi non est sapientior te p.. contradic*(?)* omnes sunt vere quia supponit determinate quidquid mobilitatur *add.* Z^m

equalitatem, et per consequens equivaleat ad ly 'magis neque minus'. Et tunc talis propositio 'Sortes est ita fortis sicut Plato' exponitur sic: 'Sortes est fortis; et | Plato est fortis; et Sortes non est magis fortis neque S 64r minus fortis Platone'; et huiusmodi. Et tunc secundum istum modum exponendi, tales propositiones sunt false 'Creator est ita potens sicut creatura' et 'leo est ita fortis sicut musca', et similes, que sunt vere secundum primum modum exponendi.

204 Secunda regula:

Propositio negativa seu opposita positivi comparabiliter sumpti non exponitur sed probatur per suas causas veritatis, scilicet per disiunctivam compositam ex partibus contradicentibus partibus copulative exponentis suam affirmativam.

Exemplum: talis propositio 'nullus Sortes est ita sapiens sicut aliquis homo mundi' probatur sic: 'nullus Sortes est sapiens vel non quilibet homo mundi est sapiens vel aliquis homo mundi est sapiens vel non quilibet homo mundi est sapientior Sorte'; et huiusmodi.

205 De comparativo ponuntur due regule sequentes. Prima regula:

Propositio affirmativa presentis temporis exponibilis ratione comparativi exponitur per tres exponentes, quarum prima est affirmativa sui positivi de primo extremo comparato, et secunda est affirmativa eiusdem positivi de secundo extremo, sed tertia exponens est negativa eiusdem positivi comparabiliter sumpto de secundo extremo comparato respectu primi et terminis supponentibus consimili modo in exponibilibus sicut in propositione exponibili.

Exemplum, ut 'Sortes est sapientior omni homine' exponitur sic: 'Sortes est sapiens; et homo est sapiens; et non omnis homo est ita sapiens sicut Sortes'; similiter 'Sortes est sapientior homine' exponitur sic: 'Sortes est sapiens; et omnes homines sunt sapientes; et nichil hominum est ita sapiens sicut Sortes'; et huiusmodi. Et si talis propositio affirmativa | fuerit cum verbo de preterito vel de futuro, tunc Z 52r exponitur interponendo inter primam et secundam exponentes tale adverbium 'quando', sicut dictum est in regulis precedentibus, ut cum dicitur 'Adam fuit sapientior omni homine' vel 'Antichristus erit peior homine', et huiusmodi.

206 Ex ista regula patet quod tales propositiones sunt vere 'musca est fortior omni animali' et 'animal quod est debilius | musca est fortior S 64v omni animali' et 'homo minus sapiens quam tu es est sapientior omni homine'; et huiusmodi. Secundo patet quod tales propositiones sunt false 'Deus est sapientior demone' et 'nix est albior carbone' et 'ali-

11 partibus] *om. S* 12 talis propositio] *om. S* 14–15 non quilibet] aliquis *Z* 19 et ... affirmativa] Z^c *om. ZS* 19–20 eiusdem ... sumpto] et *S* 22 in exponibilibus] *om. S* 30 est in regulis] fuit in verbis *S* 32 homine] hominem *Z* 34 quod] *om. S* | est] et *S* 35–184.1 quam ... est] est quam tu es *S* 37 et] ut *S*

quid est peius Deo' et 'aliquis homo magis peccavit quam Christus', et 'aliqua mulier fuit magis corrupta quam virgo Maria' et 'aliqua propositio est verior ista "homo est asinus"' et huiusmodi, quia omnium istarum propositionum secunde exponentes sunt false.

207 Secunda regula:

Propositio negativa seu opposita comparativi non exponitur, sed probatur per suas causas veritatis, scilicet per disiunctivam compositam ex partibus contradicentibus partibus copulative exponentis suam affirmativam.

Exemplum: talis propositio 'non Sortes est sapientior homine' probatur sic: 'nullus Sortes est sapiens vel non quilibet homo est sapiens vel aliquis homo est ita sapiens sicut Sortes'; et huiusmodi. Ex ista regula patet quod tales propositiones opposite predictis sunt vere 'nullus deus est sapientior demone' et 'nulla nix est albior carbone' et 'nichil est peius Deo' et 'nichil est verius falso'. Et ita de omnibus aliis.

208 De superlativo comparabiliter sumpto ponuntur due regule sequentes. Prima regula:

Propositio affirmativa presentis temporis exponibilis ratione superlativi comparabiliter sumpti exponitur per tres exponentes, quarum prima est affirmativa sui positivi cum tali adverbio 'valde' de primo extremo comparato, et secunda est affirmativa eiusdem positivi sine tali adverbio 'valde' de secundo extremo, sed tertia exponens est negativa eiusdem positivi comparabiliter sumpti de secundo extremo comparato respectu sui primi et terminis supponentibus consimili modo in exponibilibus sicut in propositione exponibili.

Exemplum, ut 'Sortes est sapientissimus hominum' exponitur sic: 'Sortes est valde sapiens; et omnes homines sunt sapientes; et nichil hominum est ita sapiens sicut Sortes'; similiter 'leo est fortissimus omnium animalium' | exponitur sic: 'leo est valde fortis; et aliqua animalia sunt S 65r
fortia; et non omnia animalia sunt ita fortia sicut leo'; et huiusmodi.

209 Ex ista regula patet quod superlativus comparabiliter sumptus debet exponi saltem in prima exponente per tale adverbium 'valde' ad differentiam sui comparativi vel ad explicandum excessum sive augmentum determinatum quem vel quod | importat, ut patet ex gramatica, que est unum principale fundamentum huius materie comparationis. Secundo patet quod tales propositiones de vi vocis sunt false 'Sortes est albissimus hominum' et 'leo est fortissimus animalium' et 'homo est dignissimus creaturarum' et 'Ector fuit fortissimus Troyanorum' et 'Virgilius fuit doctissimus poetarum' et similes, in quibus genitivus pluralis supponit confuse et distributive, ut dictum fuit etiam Z 52v

3 omnium] omnes *Z* homnium*(!)* *S* 6 negativa] vera *S* 7–8 contradicentibus] per *add. S* 14 ita ... aliis] huiusmodi *S* 22 sui] *om. Z* 24 sortes ... sic] *om. S* 36 dignissimus] dulcissima*(!)* *Z*

in regulis suppositionium. Sed aliquando tales propositiones logici concedunt, et tunc fit distributio accommoda, sub qua distributione non intelligitur persona excedens. Tertio patet quod talis consequentia est bona 'tu es doctissimus hominum; Iudei sunt homines; ergo tu es doctissimus Iudeorum'; similiter sequitur 'leo est fortissimus animalium; sed asini sunt animalia; ergo leo est fortissimus asinorum', licet in antecedente superlativum teneatur partitive, et in consequente superlative et non partitive. Et huiusmodi.

210 Quidam magistri exponunt superlativum per affirmationem sui positivi sine tali adverbio 'valde' de utroque extremorum comparativorum, et per tertiam exponentem negativam sui comparativi de secundo extremo respectu primi; ut 'Sortes est fortissimus hominum' exponitur sic: 'Sortes est fortis; et omnes homines sunt fortes; et nichil hominum est fortius Sorte'; et huiusmodi. | Ex tali modo exponendi S 65v sequitur contradictio, quia posito casu quod nullus homo sit albissimus seu valde albus, et omnes homines sint equales et albi quorum unus sit Sortes, tunc talis propositio esset vera 'Sortes est albissimus hominum', ut patet per talem modum exponendi. Ex quo sequitur contradictio, quia ex tali propositione sequitur quod Sortes est albissimus, et per consequens aliquis homo est albissimus, ecce est manifesta contradictio. Similiter, eodem casu existente, talis propositio est vera ubi nulla esset persona excedens neque persona excessa, quod est contra naturam tam comparativi quam superlativi existentis comparabiliter, ut patet ex gramatica. Unde nulla veritas debet contradicere alteri veritati, et per consequens nulla scientia debet contradicere alteri scientie. Et ideo logica non debet contradicere gramatice, neque econverso.

211 Secunda regula:

Propositio negativa seu opposita superlativi comparabiliter sumpti non exponitur sed probatur per suas causas veritatis, sicut dictum est de comparativo.

Exemplum, talis propositio 'non Sortes est sapientissimus hominum' probatur sic: 'nullus Sortes est valde sapiens vel non omnes homines sunt sapientes vel aliquid | hominum est ita sapiens sicut Sortes'. Et Z 53r huiusmodi.

212 De superlativo absolute sumpto ponuntur quatuor regule sequentes. Prima regula:

2 accommoda] aquomoda *S* 13 homines] *om. S* 16 sint] sunt *S* | et] sunt *S* 17 sit] *om. S* | esset] est *S* 18 quo] qua *Z* 19 quia] que *S* 20 ecce] *om. S* 22 ubi nulla esset] ibi nulla est *S* 24 unde] ubi *S* 25 alteri] tunc et nulla *add. S* 26 scientie] *om. S* | ideo] *om. S* 33 est] et *S*

Propositio affirmativa exponibilis ratione superlativi absolute sumpti quem non sequitur relativum neque aliquis terminus restringens ipsum, potest considerari dupliciter: uno modo ratione excessus quem significat absolute, et tunc exponitur per 'valde' et suum positivum,

ut 'Deus est maximus', idest 'valde magnus', et 'decem sunt generalissima', idest 'valde generalia', et huiusmodi;

alio modo ratione excessus | quem comparative significat seu importat, et hoc S 66r
modo mentaliter, et tunc potest exponi per duas exponentes, quarum prima est affirmativa sui positivi cum tali adverbio 'valde', et secunda est negativa sui comparativi vel positivi comparabiliter sumpti;

ut cum dicitur 'Deus est maximus' exponitur sic: 'Deus est valde magnus; et nichil est maius Deus vel nichil aliud a Deo est ita magnum sicut Deus'; similiter 'decem sunt generalissima' exponitur sic: 'decem sunt valde generalia; et nulla sunt generaliora istis vel nulla alia ab istis decem sunt generalia sicut ista'. Ex quo patet quod talis propositio 'decem sunt generalissima' est vera exponendo ipsam primo modo, sed exponendo ipsam secundo modo est propositio falsa. Et huiusmodi.

213 Secunda regula:

Propositio affirmativa exponibilis ratione superlativi absolute sumpti quem sequitur relativum affirmative exponitur secundum Astrodam per duas exponentes, quarum prima est affirmativa sui positivi quem sequitur immediate illud relativum affirmative, et secunda exponens est universalis negativa sui comparativi.

Ut cum dicitur 'hoc est maximum quod Sortes potest portare' exponitur sic: 'hoc est magnum quod Sortes potest portare; et nichil maius hoc Sortes potest portare'; similiter 'hoc est minimum quod Sortes potest videre' exponitur sic: 'hoc est parvum quod Sortes potest videre; et nullum minus hoc Sortes potest videre', et huiusmodi. Sed ratione superlativi absolute sumpti quem sequitur relativum negative, tunc prima exponens debet esse negativa sui positivi quem sequitur illud relativum negative, et secunda exponens debet esse universalis affirmativa sui comparativi. Exemplum, ut 'hoc est maximum quod Sortes non potest videre' exponitur sic: 'hoc est magnum quod Sortes non potest | videre neque aliquod sibi equale; sed quodlibet maius hoc S 66v
vel sibi equale Sortes potest videre; similiter 'hoc est minimum quod

10 vel] et sui *S* 12 magnus] maximus *S* | nichil aliud] nulla *S* | est] et *S* 14 sunt] et *add. S* 15 decem] *om. S* | generalia sicut ista] generalissima *S* 16 vera] verax*(!) S* | primo modo] ratione primo *S* 20 astrodam] quosdam *S* 21 illud] ille *S* 24 hoc est maximum] homo est maximus*(!) S* 25 hoc est magnum] homo est maximus*(!) S* | portare] portari *S* | nichil] quod est *add. S* 26 hoc] homo *S* | sortes] *om. S* | hoc] *om. S* 27 hoc] homo *S* 28 nullum minus hoc] nullum hominem minus parvum *S* | sortes] *om. S* 29 superlativi] positivi *S* 31–32 et ... comparativi] *om. S* 34 neque] negative *S* | maius] magis *S* 35 sortes] *om. S*

Sortes non sufficit portare' exponitur sic: 'hoc est parvum quod Sortes non | sufficit portare nec sibi equale; sed quodlibet minus hoc vel sibi Z 53v
equale Sortes sufficit portare'. Et huiusmodi.

214 Tertia regula:

Propositio exponibilis ratione huius termini 'primum instans in quo' vel 'primum instans esse' exponitur per duas exponentes, quarum prima est affirmativa in qua ponitur talis terminus 'in hoc instanti', et secunda est negativa in qua ponitur tale aggregatum 'non immediate ante hoc instans vel illud instans'.

Exemplum, ut 'hoc est primum instans in quo Sortes est' vel 'hoc est primum instans esse Sortis' exponitur sic: 'in hoc instanti Sortes est; et non immediate ante hoc instans Sortes fuit'; similiter 'hoc est primum instans in quo Sortes erit' ⟨exponitur sic⟩ 'in hoc instanti Sortes erit; et non immediate ante illud instans Sortes erit'; et huiusmodi. Sed si talis propositio exponitur ratione huius termini 'primum instans in quo non est' vel 'primum instans non esse', tunc prima exponens debet esse negativa et secunda affirmativa, ut cum dicitur 'hoc est primum instans in quo Sortes non est' vel 'hoc est primum instans non esse Sortis' exponitur sic: 'in hoc instanti Sortes non est; sed immediate ante hoc instans Sortes fuit'. Similiter 'A est primum instans in quo Antichristus non poterit esse' exponitur sic: 'in A instanti Antichristus non poterit esse neque in aliquo instanti posteriori; sed immediate ante illud instans Antichristus poterit esse'. Et huiusmodi.

215 Quarta regula:

Propositio exponibilis ratione huius termini 'ultimum instans in quo' vel 'ultimum instans esse' exponitur per duas exponentes quarum prima est affirmativa in qua ponitur tale aggregatum 'non immediate post hoc instans vel illud instans'.

Exemplum, ut 'hoc est ultimum instans in quo Sortes est' vel 'hoc est ultimum instans | esse Sortis' exponitur sic: 'in hoc instanti presenti S 67r
Sortes est; et non immediate post hoc instans Sortes erit'. Similiter 'hoc fuit ultimum instans in quod Sortes fuit' vel 'hoc fuit ultimum instans esse Sortis' exponitur sic: 'in hoc instanti Sortes fuit et non immediate post istud instans Sortes fuit'; et huiusmodi. Sed ratione huius termini 'ultimum instans in quo non est' vel 'ultimum instans non esse', tunc prima exponens debet esse negativa, et secunda exponens affirmativa'.

2 nec] ut *Z* 6 exponitur] sic *add. S* 8 instans] instantus*(!) S* 11 immediate] mediate *S* | fuit] currit *S* 11–12 similiter ... *alterum* erit] *om. S* 14 si ... exponitur] talis propositio exponibilis *Z* 17 in ... instans] 19 est] erit *S* 20 sic] *om. Z* 22 ante illud] post hoc *S* | antichristus] *om. S* 25 exponitur] sic *add. S* 27 est] hoc vel hoc est ultimum instans in quo est Sortes *add. S* 33 est] *om. S* 34 exponens] debet esse *add. S*

Ut cum dicitur 'hoc est ultimum instans in quo Sortes non est' vel 'hoc est ultimum instans non esse Sortis' exponitur sic: 'in hoc instanti presenti Sortes non est; sed immediate post hoc instans Sortes erit'. Similiter 'A est ultimum instans in quo Antichristus non est' exponitur sic: 'in A instanti Antichristus non erit; sed immediate post illud instans Antichristus erit'. Et huiusmodi.

DE PROBATIONE PROPOSITIONIS EXPONIBILIS PER QUATUOR EXPONENTES

216 | De probatione propositionum exponibilium per quatuor exponentes Z 54r
seu per duplicem modum exponendi sunt notanda duo per ordinem: primo de probatione huius verbi 'incipit', secundo de probatione huius verbi 'desinit'. Unde ly 'incipit' solet exponi dupliciter, scilicet per affirmationem de presenti et negationem de preterito, aut per negationem de presenti et affirmationem de futuro. Sed ly 'desinit' solet exponi opposito modo ad ly 'incipit', scilicet per negationem de presenti et affirmationem de preterito, aut per affirmationem de presenti et negationem de futuro, ut patet per regulas sequentes. Unde dicitur communiter quod ly 'incipit' et 'desinit' exponuntur per quatuor exponentes seu per duplicem modum exponendi.

217 Sed secundum quosdam ponuntur due distinctiones sequentes. | S 67v
Prima distinctio est quod ly 'incipit' potest accipi tripliciter. Primo modo in rebus permanentibus, et tunc exponitur solum per affirmationem de presenti et negationem de preterito; ut cum dicitur 'homo incipit esse' vel 'Sortes incipit esse homo', exponitur sic: 'Sortes nunc est homo; et immediate ante hoc ⟨instans⟩ non fuit homo'. Secundo in rebus successivis; et tunc exponitur solum per negationem de presenti et affirmationem de futuro, ut cum dicitur 'Sortes incipit esse albus' vel 'homo incipit currere'. Tertio in rebus subitis seu instantaneis; et tunc potest exponi per affirmationem de presenti et per negationem tam de preterito quam de futuro, ut cum dicitur 'B instans incipit esse', et huiusmodi. Ratio istorum est quia permanentia incipiunt esse per positionem de presenti et remotionem de preterito, sed successiva incipiunt esse per remotionem de presenti et positionem de futuro, sed

1 hoc] sortes *S* 2 non] *om. S* | sic] sicut *S* 3 instans] non *add. S* | sortes erit] est *S* 13 affirmationem] affirmativam *S* 14 et] per *add. S* 15–16 scilicet ... preterito] *om. S* 20 distinctiones] descriptiones *S* 21 est] *om. S* 22 solum] *om. S* 24–25 exponitur ... fuit homo] *om. S* 26 successivis] subcesivis*(!) S* 29 negationem] affirmationem *S* 30 preterito] presenti *S* 32 remotionem] remutionem*(!) sic semper S*

res subite seu instantanee incipiunt esse per positionem de presenti et remotionem tam de preterito quam de futuro, quia earum esse durat solum per indivisibile.

218 Secunda distinctio. Ly 'desinit' similiter potest accipi tripliciter: primo in rebus permanentibus, et tunc exponitur solum per negationem de presenti et affirmationem de preterito; secundo in rebus successivis, et tunc exponitur solum per affirmationem de presenti et negationem de futuro; tertio in rebus subitis sive instantaneis, et tunc | potest exponi per affirmationem de presenti et per negationem Z 54v tam de preterito quam de futuro. Ex quibus patet quod aliquid est quod simul incipit esse et desinit esse et habet totum esse ut instans illimitatum esse. Et huiusmodi.

219 Unde res permanens dicitur cuius partes | sunt simul cum suo S 68r toto, ut hoc lignum, et huiusmodi. Sed res successiva dicitur cuius omnes partes non sunt simul cum suo toto, quia eius esse consistit in successionem partium, ut motus, tempus, et huiusmodi. Sed res subita vel instantanea dicitur cuius esse durat solum per indivisibile vel consistit in indivisibili, ut instans illimitatum esse, et huiusmodi. Sed pro notitia maiori de probationibus istorum verborum, secundum usum modernorum ponuntur singule regule sequentes.

De tribus regulis circa probationem huius verbi 'incipit'

220 De probatione huius verbi 'incipit' secundum usum modernorum ponuntur tres regule sequentes. Prima regula:

> *Propositio affirmativa numeri singularis exponibilis ratione verbi 'incipit' presentis temporis exponitur dupliciter: primo modo per duas exponentes, scilicet per primam affirmativam de presenti in qua primo ponitur tale aggregatum 'in presenti instanti', et per secundam negativam de preterito in qua ponitur primo tale aggregatum 'non immediate ante instans presens';*

ut cum dicitur 'Sortes incipit esse homo' exponitur sic: 'in presenti instanti Sortes est homo; et non immediate ante instans presens Sortes fuit homo'; et huiusmodi;

> *secundo per alias duas exponentes, scilicet per primam negativam in presenti in qua ponitur tale aggregatum 'in presenti instanti' et per secundam affirmativam de futuro in qua primo ponitur tale aggregatum 'immediate post instans presens';*

1 subite] subita *S* | instantanee] instantanea *S* 3 solum] *om. S* 4 accipi] exponi *Z* 11 simul] similiter *S* 12 illimitatum] vel mutando *S* 16 successionem] *om. Z* 17 indivisibile] indivisibili *S* 18 in] *om. S* | illimitatum] vel mutatum *S* 20 modernorum] *om. Z* 24 ratione] *om. S* 25 primo] uno *S* 27 de] et *add. S* 28 ante] *om. S* 30 immediate ante] mediate *S* 34 primo] *om. Z* | post] *om. S*

Ut cum dicitur 'Sortes incipit esse albus' exponitur sic: 'in presenti instanti Sortes non est albus; et immediate post instans presens Sortes erit albus'; et huiusmodi. Sed ratione huius verbi 'incipiunt' numeri pluralis tunc exponens affirmativa debet esse | pluralis et exponens S 68v negativa debet esse numeri singularis nominis partitivi cum genitivo pluralis pronominis demonstrativi. Exemplum, ut cum dicitur 'ista duo incipiunt esse' primo modo exponitur sic: 'in presenti instanti ista duo sunt; et non immediate ante instans presens fuit aliquod istorum'; et huiusmodi. Sed secundo modo exponitur sic: 'in presenti | instanti Z 55r nullum istorum est; sed immediate post instans presens ista duo erunt'. Et huiusmodi.

221 Ex ista regula patet quod ab utroque istorum modorum exponendi disiunctive ad propositionem exponibilem est bona consequentia. Sed arguendo ab altero tantum ad propositionem exponibilem vel econverso non semper valet consequentia. Secundo patet quod talis consequentia non valet 'Sortes incipit esse albus; ergo Sortes incipit esse coloratus', quia antecedens est verum et consequens falsum, posito casu quod Sortes nunc incipiat esse albus et ante presens instans continue fuerat niger. Similiter non sequitur 'Deus incipit esse in hoc instanti; ergo Deus incipit esse', quia antecedens est verum et consequens falsum. Probatur antecedens quia: Deus est in hoc instanti; et non immediate ante presens fuit in hoc instanti; igitur Deus incipit esse in hoc instanti. Similiter non sequitur 'Sortes incipit scire quatuor propositiones; ergo Sortes incipit scire tres propositiones', quia antecedens est verum et consequens falsum, ut patet per earum exponentes, posito casu quod Sortes nunc incipiet scire unam propositionem, scilicet quartam, et ante presens instans iam sciverit tres propositiones. Et ita de multis aliis similibus.

222 Secunda regula:

Propositio affirmativa numeri singularis exponibilis ratione huius verbi 'incepit' preteriti temporis exponitur dupliciter: primo per duas exponentes, scilicet per primam affirmativam de preterito in qua primo ponitur tale aggregatum 'in aliquo instanti preterito', et per secundam negativam de preterito in qua ponitur tale aggregatum 'non immediate ante illud instans';

1 albus] asinus *S* 3 erit] est *S* 7 modo] *om. S* 14 sed ... exponibilem] *om. S* | vel] et *S* 18 albus] coloratus *S* | presens] prius *S* 19 fuerat] fuerit *S* | niger] quia dum erat niger ipse erat coloratus ideo consequens est falsum *add. Z*^{m} 26 incipiet] incipiat *S* 27 sciverit] scivit *Z* 28 aliis] *om. Z* | similibus] omnia ista debet exponi per afirmationem de presenti negationem de preterito *add. Z*^{m} 30 incepit] incipit *S* 33 et per] per *Z* et *S*

exemplum, ut 'Sortes incepit esse' exponitur sic: 'in aliquo instanti preterito Sortes fuit; et non immediate ante illud instans | Sortes fuit'; S 69r
et huiusmodi;

secundo per duas alias exponentes, scilicet per primam negativam de preterito in qua primo ponitur tale aggregatum 'in aliquo instanti preterito', et per secundam affirmativam de preterito in qua primo ponitur tale aggregatum 'immediate post illud instans';

exemplum, ut 'Sortes incepit esse albus' exponitur sic: 'in aliquo instanti preterito Sortes non fuit albus; et immediate post illud instans Sortes fuit albus'; et huiusmodi. Sed ratione huius verbi 'inceperunt' preteriti temporis et numeri pluralis, tunc in prima exponente ponitur tale aggregatum | 'in aliquo instanti preterito vel aliquibus instantibus Z 55v
preteritis', et in secunda exponente ponitur tale aggregatum 'illud instans vel illa instantia'. Sed exponens affirmativa debet esse pluralis et exponens negativa debet esse numeri singularis nominis partitivi cum genitivo plurali pronominis demonstrativi. Exemplum, ut 'ista duo inceperunt esse' exponitur primo modo sic: 'in aliquo instanti preterito vel aliquibus instantibus preteritis ista duo fuerunt; et non immediate ante illud instans vel illa instantia aliquod istorum fuit'. Sed secundo modo exponitur sic: 'in aliquo instanti preterito vel aliquibus instantibus presentis nullum istorum fuit; sed immediate post illud instans vel illa instantia ista duo fuerunt'. Et huiusmodi.

223 Tertia regula:

Propositio affirmativa numeri singularis exponibilis ratione huius verbi 'incipiet' futuri temporis exponitur dupliciter: primo per duas exponentes, scilicet per primam affirmativam de futuro in qua primo ponitur tale aggregatum 'in aliquo instanti futuro', et per secundam negativam de futuro in qua primo ponitur tale aggregatum 'non immediate ante illud instans';

exemplum, ut 'Antichristus incipiet esse' exponitur sic: 'in aliquo instanti futuro Antichristus erit; et non immediate ante illud instans Antichristus erit'; et huiusmodi;

secundo per alias duas exponentes, scilicet | primam negativam de futuro in qua primo ponitur tale aggregatum 'in aliquo instanti futuro', et per secundam affirmativam de futuro in qua ponitur tale aggregatum 'immediate post illud instans'; S 70r

exemplum, ut 'Sortes incipiet esse albus' exponitur sic: 'in aliquo instanti futuro Sortes non erit albus; et immediate post illud instans

1 incepit] incipit *S* 2 ante] *om. S* | fuit] homo *add. S* 4 alias] Z^c aliquas *Z om. S* 8 incepit] incipit *S* 10 inceperunt] incipiunt *S* 15 numeri] *om. Z* 19 vel] ut *S* | aliquod] aliquid *Z* 20–21 instantibus] instantis *S* 24 incipiet] incipit *ZS* 27 primo] *om. S* 29 incipiet] incipit *Z* | sic] *om. S* 33 primo] *om. Z*

Sortes erit albus'; et huiusmodi. Sed ratione huius verbi 'incipient' numeri pluralis futuri temporis tunc in prima exponente ponitur tale aggregatum 'in aliquo instanti futuro vel aliquibus instantibus futuris', et in secunda exponente ponitur tale aggregatum 'illud instans vel illa instantia'. Sed exponens affirmativa debet esse numeri pluralis et exponens negativa debet esse singularis nominis partitivi cum genitivo plurali pronominis demonstrativi. Exemplum, ut 'ista duo incipient esse' primo modo exponitur sic: 'in aliquo instanti futuro vel aliquibus instantibus futuris ista duo erunt; et non immediate ante illud instans vel illa instantia aliquod istorum erit'. Sed secundo modo exponitur sic: 'in aliquo instanti futuro vel aliquibus instantibus futuris nullum istorum erit; sed immediate post illud instans vel instantia ista duo erunt'. Et ita de multis similibus.

De tribus regulis circa probationem huius verbi 'desinit'

224 |De probatione huius verbi 'desinit' secundum usum modernorum similiter ponuntur tres regule sequentes. Prima regula: Z 56r

Propositio affirmativa numeri singularis exponibilis huius verbi 'desinit' presentis temporis exponitur dupliciter: primo per duas exponentes, scilicet per primam affirmativam de presenti in qua primo ponitur tale aggregatum 'in presenti instanti', et per secundam negativam de preterito in qua ponitur primo tale aggregatum 'non immediate ante instans presens';

| exemplum, ut 'Sortes desinit esse' exponitur sic: 'in presenti instanti Sortes non est; et immediate ante instans presens Sortes fuit'; et huiusmodi; S 69v

secundo per alias duas exponentes, scilicet per primam affirmativam de presenti in qua primo ponitur tale aggregatum in presenti instanti', et per secundam negativam de futuro in qua primo ponitur tale aggregatum 'non immediate post illud instans presens';

exemplum, ut 'Sortes desinit esse albus' exponitur sic: 'in presenti instanti Sortes est albus; et non immediate post illud instans presens Sortes erit albus'; et huiusmodi. Sed ratione huius verbi 'desinit' presenti temporis numeri pluralis, tunc exponens affirmativa debet esse pluralis et exponens negativa debet esse singularis nominis partitivi cum genitivo plurali pronominis demonstrativi. Exemplum, ut 'ista

1 incipient] incipiunt *S* 5 numeri] *om. S* 7 plurali] pluralis *Z* 11 nullum] instans *add. S* 12 vel] illa *add. S* 13 multis] *om. S* 15 224] *capitulum 224um totum perperam post capitulum 222 inseruit S* 18 primo ... exponentes] *om. S* 26–27 in ... aggregatum] *om. S* 28 presens] sortes *add. S* 29 desinit] incipit *S* 31 erit] est *S* 34 plurali] pluralis *Z*

duo desinunt esse' primo modo exponitur sic: 'in presenti instanti nullum istorum est; sed immediate ante instans presens ista duo erunt'. Sed secundo modo exponitur sic: 'in presenti instanti ista duo sunt; et non immediate post instans aliquid istorum erit'; et huiusmodi. Et nota similiter quod arguendo ab utroque istorum modorum exponendi disiunctive ad propositionem exponibilem est bona consequentia, et econverso, sicut dictum est supra de isto verbo 'incipit', ut patet intuenti.

Secunda regula:

Propositio affirmativa numeri singularis exponibilis ratione huius verbi 'desivit' preteriti temporis exponitur dupliciter: primo per duas exponentes, scilicet per primam negativam de preterito in qua primo ponitur tale aggregatum 'in aliquo instanti preterito', et per secundam affirmativam de preterito in qua primo ponitur tale aggregatum 'immediate ante illud instans';

exemplum, ut 'Sortes desivit esse' exponitur sic: 'in aliquo instanti preterito Sortes non fuit; et immediate ante illud instans Sortes fuit'; et huiusmodi;

secundo per alias duas exponentes, scilicet per primam affirmativam de preterito in qua primo | ponitur tale aggregatum 'in aliquo instanti preterito', et per secundam negativam de preterito in qua primo ponitur tale aggregatum 'non immediate post illud instans'; S 70v

exemplum, ut 'Sortes desivit esse albus' exponitur sic: 'in | aliquo instanti preterito Sortes fuit albus; et non immediate post illud instans Sortes fuit albus'; et huiusmodi. Sed ratione huius verbi 'desiverunt' preteriti temporis et numeri pluralis, tunc in prima exponente ponitur tale aggregatum 'in aliquo instanti preterito vel in aliquibus instantibus preteritis', et in secunda exponente ponitur tale aggregatum '⟨immediate ante⟩ illud instans vel illa instantia'. Sed exponens affirmativa debet esse pluralis et exponens negativa debet esse singularis nominis partitivi et cum genetivo plurali pronominis demonstrativi, sicut dictum fuit in secunda regula huius verbi 'incipit'. Exemplum, ut 'ista duo desiverunt esse' primo modo exponitur sic: 'in aliquo instanti preterito vel aliquibus instantibus preteritis nullum istorum fuit; et immediate ante illud instans vel illa instantia ista duo fuerunt'. Sed secundo modo exponitur sic: 'in aliquo instanti preterito vel aliquibus instantibus preteritis ista duo fuerunt; et non immediate post illud instans vel illa instantia aliquid istorum fuit'. Et huiusmodi. Z 56v

1–7 primo ... sic] sic exponitur primo modo *Z* 2 erunt] fuerunt *S* 5 similiter] *om. Z* 10 desivit] desinit *S* 14 ante] *om. S* 16 non] *om. S* 16–17 immediate ... et] *om. S* 24 desiverunt] desinerunt *(!) sic saepius S* 29 esse] affirmativa *add. S* | pluralis] particularis*(!) S* 32 modo] *om. S* 34–35 ista ... aliquo] *om. S*

226 Tertia regula:

Propositio affirmativa numeri singularis exponibilis ratione huius verbi 'desinet' futuri temporis exponitur dupliciter: primo per duas exponentes, scilicet per primam negativam de futuro in qua ponitur tale aggregatum 'in aliquo instanti futuro', et per secundam affirmativam de futuro in qua primo ponitur tale aggregatum 'immediate ante illud instans';

exemplum, ut 'Sortes desinet esse' exponitur sic: 'in aliquo instanti futuro Sortes non erit; et immediate ante illud instans Sortes erit';

secundo per alias duas exponentes, scilicet per primam affirmativam de futuro in qua primo ponitur tale aggregatum 'in aliquo instanti futuro', et per secundam negativam de futuro in qua primo ponitur tale aggregatum 'non immediate post illud instans';

exemplum, ut 'Sortes desinet currere' exponitur sic: 'in aliquo instanti futuro Sortes | curret; et non immediate post illud instans Sortes cur- S 71r
ret'; et huiusmodi. Sed ratione huius verbi 'desinent' futuri temporis et numeri pluralis, tunc in prima exponente ponitur tale aggregatum 'in aliquo instanti futuri vel aliquibus instantibus futuris', et in secunda exponente ponitur tale aggregatum '⟨immediate ante⟩ illud instans vel illud instantia'. Sed exponens affirmativa debet esse pluralis et exponens negativa debet esse singularis nominis partitivi cum genitivo plurali pronominis demonstrativi, sicut in regula precedente. Exemplum, ut 'ista duo desinent esse' primo modo exponitur sic: 'in aliquo instanti futuro vel aliquibus instantibus futuris nullum istorum erit; et immediate ante illud instans futurum vel illa instantia futura ista duo erunt'. Sed secundo modo exponitur sic: 'in aliquo instanti futuro vel aliquibus instantibus futuris ista duo erunt; et non immediate post illud instans vel illa instantia aliquid istorum erit'. Et ita de similibus.

DE PROBATIONE PROPOSITIONIS MODALIS

227 | De probatione modalium seu officialium est procedendum tripliciter: primo de modalibus exponibiliter sumptis; secundo de modalibus sumptis officialiter; tertio de modalibus acceptis resolubiliter. Sed pro istis intelligendis primo ponuntur due distinctiones sequentes. Z 57r

228 Prima distinctio est ista quod propositio modalis est triplex. Quedam enim dicitur modalis de sensu diviso, ut cum dicitur 'hominem necesse est esse animal'; et talis non est probanda ratione termini mo-

2 desinet] desinit *Z* 3 primo] uno modo *S* 6 ante] *om. S* 7 desinet] desinit *S* 8 ante] post *S* 10–11 in ... aggregatum] *om. S* 15 desinent] desinet *S* 24 ante] *om. S* 29–30 tripliciter] *om. S* 30 secundo] modo *add. S*

dalis, ut inferius dicetur. Alia dicitur modalis de sensu composito in qua modus precedit, ut cum dicitur 'necesse est Deum esse'; et talis potest probari exponibiliter vel officialiter vel resolubiliter. Alia dicitur modalis de sensu composito in qua modus finaliter subsequitur, ut cum dicitur 'Deum esse est necessarium' vel 'hominem currere est contingens', et huiusmodi; sed talis potest probari solum officialiter seu descriptibiliter.

229 Secunda distinctio. Terminus modalis est triplex. Quidam enim sunt nominales, ut sunt ly 'necesse', | 'contingens', 'possibile', 'impos- S 71v
sibile', 'verum', et 'falsum'; et tales termini possunt accipi tam exponibiliter quam officialiter quam resolubiliter quando faciunt sensum compositum et precedunt in propositione. Quidam sunt adverbia, ut sunt ly 'necessario', 'contingenter', 'possibiliter', 'impossibile', 'vero', et 'falso'; et talia similiter possunt accipi exponibiliter vel officialiter vel resolubiliter, sed ista duo 'vero' et 'falsa' capiuntur solum officialiter vel resolubiliter. Quidam sunt eorum verba, ut sunt ly 'contingit', 'potest', 'requirit', et 'oportet'; et talia possunt accipi exponibiliter et aliquando officialiter, ut cum dicitur 'contingit hominem currere', et huiusmodi. Et ideo de probationibus eorum secundum usum modernorum ponuntur singule regule sequentes.

De quatuor regulis circa probationem propositionis modalis exponibiliter sumpte

230 De modalibus exponibiliter sumptis ponuntur quatuor regule sequentes. Prima regula:

Propositio modalis probanda ratione huius termini 'necesse' vel equivalens, sive nominaliter sive adverbialiter aut verbaliter (sumpti), prout tenetur exponibiliter, probatur seu exponitur per duas exponentes, quarum prima est propositio de inesse correspondens dicto quod modus determinat, et secunda exponens est negativa huius verbi 'potest' de opposito prime exponentis | interposita tali Z 57v
coniunctione 'quod', vel secunda exponens potest esse negativa huius verbi 'potest' de opposito infinitivi verbi principalis vel illius verbi infinitivi quem modus determinat, et verbum principale secunde exponentis sit eiusdem temporis cum verbo principali propositionis exponende.

Exemplum propositionis de presenti, ut 'necesse est Deum esse' exponitur sic: 'Deus est; et non potest esse quod Deus non sit' vel sic: 'Deus est; et Deus non potest non esse'. Exemplum propositionis de preterito, ut 'necessario Deus fuit' exponitur sic: 'Deus fuit; et non

1 alia] alio modo *add. S* 12 precedunt] procedunt *S* 19 de probationibus] ad probationem *Z* 25 modalis] vel equivalens *perperam in hoc loco inservit S* | vel equivalens] *om. S* ut oportet etc. *add. Z*^{m} 26 nominaliter ... verbaliter] nominalis sive adverbialis aut verbalis *S* 37 sic] *om. S*

potuit esse quod Deus non fuit'. Exemplum propositionis de futuro, ut 'necessario Deus erit' exponitur sic: 'Deus erit; et non poterit esse quod Deus non erit'. Et huiusmodi.

231 Secunda regula:

Propositio modalis probanda ratione huius termini 'contingens' vel equivalens, sive nominaliter sive adverbialiter | aut verbaliter sumpti pro contingenti ad S 72r
utrumlibet et prout tenetur exponibiliter, probatur per duas exponentes, quarum prima est propositio de inesse correspondens dicto quod modus determinat, et secunda exponens est affirmativa huius verbi 'potest' de opposito prime exponentis, vel secunda exponens potest esse affirmativa huius verbi 'potest' de opposito infinitivi verbi principalis vel illius infinitivi quem modus determinat, et verbum principale secunde exponentis sit semper eiusdem temporis cum verbo principali propositionis exponende.

Exemplum propositionis de presenti, ut 'contingenter tu es' exponitur sic: 'tu es; et potest esse quod tu non sis' vel sic: 'tu es; et tu potes non esse', et ita consimiliter de preterito vel de futuro. Ex qua regula patet quod talis propositio est vera 'contingenter Antichristus erit', ut patet per eius exponentes.

232 Tertia regula:

Propositio modalis probanda ratione huius termini 'possibile' nominaliter sumpti et prout tenetur exponibiliter probatur secundum quosdam per unam propositionem affirmativam huius verbi 'potest' de propositione correspondente dicto quod modus determinat vel de infinitivo eius.

Exemplum, ut 'possibile est hominem currere' exponitur sic: 'potest esse quod homo currat', vel sic: 'homo potest currere'; et huiusmodi. Sed:

ratione huius adverbii 'possibiliter' prout tenetur exponibiliter probatur per duas exponentes, quarum prima est sua preiacens, et secunda exponens est affirmativa huius verbi 'potest' de prima exponente vel de infinitivo eius.

Exemplum, ut 'possibiliter homo currit' exponitur sic: 'homo currit; et potest esse quod homo currat', vel sic: 'homo currit; et homo potest currere'; et huiusmodi. Ex qua regula patet quod | nullo Antichristo Z 58r
existente, talis propositio est vera 'possibile est Antichristum esse', sed ista est falsa 'possibiliter Antichristus est'. Et huiusmodi.

233 Quarta regula:

Propositio modalis probanda ratione huius termini 'impossibile' vel equivalens prout tenetur exponibiliter | probatur per duas exponentes, quarum prima est S 72v
propositio de inesse opposita propositioni correspondenti dicto quod modus determinat, et secunda exponens est negativa huius verbi 'potest' de opposito

6 nominaliter ... verbaliter] nominalis sive adverbialis aut verbalis *S* 6–7 contingenti ad utrumlibet] idest pro eo quod contingenter potest esse et potest non esse *add. Z*^{m} 16 consimiliter] de similibus *S* 17 patet] *om. S* 22 propositione] proposito *S* 34 est] *om. S*

prime exponentis, vel secunda exponens potest esse negativa huius verbi 'potest' de infinitivo verbi principalis vel de infinitivo quem modus determinat, sed intelligendo semper quod verbum principale secunde exponentis sit eiusdem temporis cum verbo principali propositionis exponende.

Exemplum, ut 'impossibile est hominem esse asinum' exponitur sic: 'non homo est asinus; et non potest esse quod homo sit asinus' vel sic: 'non homo est asinus; et non homo potest esse asinus'. Et huiusmodi.

De quatuor regulis circa probationem propositionis modalis officialiter sumpte

234 De modalibus officialiter sumptis ponuntur quatuor regule sequentes. Prima regula:

Propositio modalis probanda ratione termini modalis nominalis prout tenetur officialiter et determinat dictum eius, probatur per unam describentem, cuius subiectum est tale aggregatum 'hec propositio' vel 'talis propositio' cum propositione correspondente dicto quod modus determinat, et predicatum est ille terminus modalis quem sequitur immediate tale complexum 'primo et adequate significans' cum dicto eiusdem propositionis probande.

Exemplum propositionis modalis in qua modus precedit, ut 'necesse est Deum esse' probatur seu describitur sic: 'talis propositio "Deus est" est necessaria primo et adequate significans Deum esse; igitur necesse est Deum esse'. Similiter cum dicitur 'contingit hominem currere' describitur sic: 'talis propositio "homo currit" est contingens primo et adequate significans hominem currere; igitur contingit hominem currere'. Similiter cum dicitur 'possibile est album esse nigrum' describitur sic: 'talis propositio "album est nigrum" est possibilis primo et adequate significans album esse nigrum; igitur possibile est album esse nigrum'. Similiter cum dicitur 'verum est hominem esse animal' describitur sic: 'talis propositio "homo est animal" est vera primo et adequate significans hominem esse animal; ergo est verum hominem esse | animal'; et huiusmodi. Exemplum propositionis modalis in qua S 73r
modus finaliter subsequitur, ut 'hominem esse animal est necessarium' describitur sic: 'hec propositio "homo est animal" est necessaria' primo et adequate significans hominem esse animal; igitur hominem esse animal est necessarium'; similiter cum dicitur 'omne animal esse currens est contingens' describitur sic: 'hec propositio | "omne animal est currens" Z 58v
est contingens primo et adequate significans omne animal esse currens; igitur omne animal esse currens est contingens'. Et huiusmodi.

13 describentem] Z^c distribuentem *ZS* 17 probande] exprobande*(!)* *Z* 23 significans] significat *sic saepius S* 25 est] esse *S* 35 hec] talis *S*

235 Secunda regula:

Propositio modalis probanda ratione adverbii modalis prout tenetur officialiter, probatur per duas probantes seu describentes, quarum prima est sua preiacens, et secunda est propositio describens termini modalis a quo tale adverbium descendit.

Exemplum, ut 'necessario homo est animal' probatur sic: 'homo est animal; et talis propositio "homo est animal" est necessaria primo et adequate significans hominem esse animal'. Similiter cum dicitur 'possibiliter homo currit' probatur sic: 'homo currit; et talis propositio "homo currit" est possibilis primo et adequate significans hominem currere'. Similiter cum dicitur 'contingenter homo sedet' probatur sic: 'homo sedet; et talis propositio "homo sedet" est contingens primo et adequate significans hominem sedere'. Et huiusmodi.

236 Tertia regula:

Propositio modalis de sensu diviso non est probanda ratione termini modalis, sed debet probari secundum probabilitatem primi termini in ordine probationis.

Ex quo patet quod si primus terminus in ordine probationis est terminus resolubilis, tunc probatur per eius resolventes; ut cum dicitur 'album possibile est esse nigrum' resolvitur sic: 'hoc possibile est esse nigrum; et hoc est vel potest esse album'. Secundo patet quod si primus terminus in ordine probationis est terminus exponibilis, tunc probatur per eius exponentes; ut cum dicitur 'omne album possibile est esse nigrum' exponitur sic: 'album possibile est esse nigrum; et nichil est vel fuit album quin illud possibile est esse nigrum'. Et huiusmodi.

237 Ex ista regula cum prima regula precedente patet quod talis consequentia non valet 'album possibile est esse nigrum; ergo possibile est album esse nigrum', | quia antecedens est verum et consequens falsum. S 73v
Similiter non sequitur 'sedentem possibile est esse ambulantem; ergo possibile est sedentem esse ambulantem', quia antecedens est verum et consequens falsum, ut patet per eorum probantes.

238 Quarta regula:

Propositio modalis seu officialis probanda ratione verbi vel participii connotantis actum anime vel mentalem, ut sunt ly 'scio', 'dubito', 'credo', 'intelligo', 'cognosco', 'cogito', 'imaginor', et similia, possunt accipi dupliciter: uno modo respectu incomplexi,

ut cum dicitur 'scio A', vel 'intelligo rosam', et huiusmodi. Et secundum quosdam describitur sic: 'scio', idest 'scio qualitercumque A significat;

16 primi termini] preteriti*(!)* *S* 18 resolventes] solventes *S* 20 album] nigrum Z^c 25 regula] patet *add.* *S* 30 patet] probatur *S* 32–33 connotantis] cognotat *(!)* *S* 33 anime vel] *om.* *S* 35 incomplexi] incomplexu *S*

et non me repugnat scire A'; similiter 'intelligo rosam', idest 'intelligo qualitercumque iste terminus "rosa" significat; et non | me repugnat Z 59r
intelligere rosam', et huiusmodi; alli describunt sic: 'intelligo rosam', idest 'intelligo aliquid sub ratione qua est rosa', et cum dicitur 'cognosco venientem', idest 'cognosco aliquid sub ratione qua est veniens', et huiusmodi;

alio modo respectu complexi, et tunc describitur sicut propositio modalis prima regula precedentis,

ut 'scio *a* esse verum' describitur sic: 'talis propositio "*a* est verum" est scita a me, primo et adequate significans *a* esse verum'; similiter cum dicitur 'credo Deum esse' describitur sic: 'talis propositio "Deus est" est credita a me, primo et adequate significans Deum esse'. Exemplum suorum participiorum, ut cum dicitur 'scitum est celum moveri' describitur sic: 'talis propositio "celum movetur" est scita, primo et adequate significans celum moveri'; similiter 'dubitandum est Regem sedere' describitur sic: 'talis propositio "Rex sedet" est dubitanda, primo et adequate significans Regem sedere'. Et huiusmodi.

239 Ex ista regula cum predictis regulis patet quod talis consequentia non valet 'dubito *a* esse verum; ergo *a* dubito esse verum', quia antecedens est verum | et consequens falsum, posito casu quod omne *a* sit ista S 74r
propositio 'Deus est', sed ego dubitem illud *a* esse istam propositionem 'Deus est' quam scio esse veram; tunc antecedens est verum, quia talis propositio est vera 'a me ⟨scitur quod⟩ *a* est verum, primo et adequate significans *a* esse verum', sed consequens est falsum, quia nullum *a* dubito esse verum, quia nullam talem propositionem 'Deus est' dubito esse veram, que est omne *a*, per casum. Secundo patet quod talis consequentia non valet 'scio alterum istorum contradictorium esse verum (demonstratis istis 'Rex sedet' et 'nullus rex sedet'); ergo alterum istorum contradictorium scio esse verum', quia antecedens est verum, consequens falsum. Probatur antecedens, quia talis propositio est scita a me 'alterum contradictorium est verum', primo et adequate significans alterum istorum contradictorium esse verum; et consequens est falsum quia eius contradictorium est verum, scilicet 'nullum istorum contradictorium scio esse verum', quia utrumque istorum est michi dubium. Tertio patet quod talis propositio est concedenda 'imaginor aliquid esse quod non possum imaginari'; sed ista est falsa 'aliquid esse imaginor quod non possum imaginari', ut patet intuenti.

2 repugnat] repugnant *S* 7 complexi] sc. dicti *add.* Z^m | sicut] sic si est *Z* sic *S* 14 movetur] moveri *S* 23 vera] dubia *Z* 27 alterum] alii terminum *S* 28 demonstratis ... *alterum* sedet] *om. Z* 30–33 probatur ... falsum] *om. Z* 34 utrumque] utraque *S* 37 quod ... imaginari] *om. S*

De probatione propositionis modalis resolubilter sumpte

240 De modalibus resolubiliter sumptis ponitur talis regula generalis:

Propositio probanda ratione termini modalis prout tenetur resolubiliter, probatur seu resolvitur per duas resolventes singulares, sicut propositio de inesse. | *Et* Z 59v
hoc contingit dupliciter: primo ratione termini modalis,

ut 'necessarium est Deum esse' resolvitur sic: 'hoc est Deum esse; et hoc est necessarium'; similiter cum dicitur 'possibile est quod Deus non est' resolvitur sic: 'hoc est quod Deus non est; et hoc est possibile'; et huiusmodi;

secundo ratione adverbii modalis,

ut cum dicitur 'necessario Deus est' resolvitur sic: 'Deus est; et sic est necessario'; similiter cum dicitur 'contingenter homo currit' | resolvitur S 74v
sic: 'homo currit; et sic est contingenter'. Et huiusmodi.

241 Ex ista regula patent quedam mirabiles propositiones que accipiendo resolubiliter sunt vere, sed accipiendo ipsas exponibiliter sunt false. Primo talis propositio est vera: 'necessarium est quod Deus non est', in qua ly 'quod' tenetur relative, quia hoc est quod Deus non est, et hoc est necessarium, demonstrata tali propositione 'Deus est'. Secundo ista propositio est vera 'necessarium est quod nichil fuit ante hoc instans', quia hoc est quod nichil fuit ante hoc instans, et hoc est necessarium, demonstrata anima in primo instanti sui esse. Tertio ista propositio est vera 'necessarium non est virginem esse virginem', quia hoc non est virginem esse virginem, et hoc est necessarium, demonstrata tali propositione 'Deus est'. Quarto ista propositio est vera 'necessarium aliud quam Christum salvare mundum', quia hoc est aliud quam Christum salvare mundum, et hoc est necessarium, demonstata anima vel aliqua propositione necessaria. Quinto ista propositio est vera 'necessarium est aliud quam hominem genuisse te', per consimilem rationem. Sexto ista propositio est vera 'possibile est quod Deus non est', demonstrando istam propositionem 'homo currit'. Septimo ista propositio est vera 'impossibile est quod chimera non est', demonstrando talem propositionem 'homo est asinus'. Octavo ista propositio est concedenda 'verum est quod Deus non est', quia hoc est quod Deus non est, et hoc est verum, demonstata tali propositione 'homo est animal'. Ergo accipiendo ly 'necessario' nominaliter in ablativo casu, talis

4 resolventes] *om. Z* 12 contingenter] esse *add. S* 14 patent] patet *Z* | mirabiles] admirabiles*(!) ZS* 16 necessarium] *bis in S* 17 est] et hoc est necessarium demonstrata tali propositione deus est *add. S* 18 et ... *tertium* est] *om. S* 25 salvare] salvari *S* 31 non est] *om. S* 33–34 quia ... non est] *om. S*

propositio est vera resolubiliter 'necessario tu es, quia hoc est quod tu es, et hoc est necessarium', demonstrato Deo. Et ideo simul stant 'necessario tu es' et 'contingenter tu es'. Ergo accipiendo ly 'necessario' nominaliter in dicto casu, talis propositio est vera 'necessario tu servis' quia huic tu servis, et hoc est necessarium, demonstrato ipso Deo. Et ideo simul stant 'necessario tu servis' et 'contingenter tu servis'; et huiusmodi. Nono tales propositiones 'impossibile est te scire *a*' et 'impossibile est te videre lunam' et 'impossibile est te videre cecum' et similes possunt considerari dupliciter: | uno modo quod pri- S 75r
mus actus supponat infinitivo, et tunc propositiones sunt false, sive accipiantur exponibiliter sive officialiter sive resolubiliter; alio modo quod secundus actus supponat ipsi infinitivo, et tunc propositiones sunt vere, accipiendo eas exponibiliter vel officialiter vel resolubiliter, ut patet intuenti.—Et hec sint dicta de probationibus propositionum et per consequens de secunda parte huius logice.

1 resolubiliter] si *add.* *S* | hoc est quod] *coni.* hoc Z^c hoc est *S* 2 ideo] ita *S* 2–3 stant] stat *S* 6 stant] stat *S* 7 nono] *coni.* XI° *ZS* | tales propositiones] *om.* *S* 9 cecum] vel celum *add.* Z^m | et similes] *om.* *S* 15 logice] logices *S*

TERTIA PARS

DE ARGUMENTATIONE

A. DE SILLOGISMIS

DE DIVISIONE ARGUMENTORUM

1 | Argumentum secundum Boetium primo *Thopicorum* describitur[1] sic: argumentum est ratio rei dubie faciens fidem et certitudinem de re dubia. Et intelligitur sic: argumentum est discursus ratio rei dubie faciens fidem et certitudinem de illa re. Ut cum dicitur 'homo currit; ergo animal currit', et huiusmodi. Z 60r

2 Species argumentorum secundum[2] eundem Boetium sunt quatuor, scilicet inductio, exemplum, entimema, et sillogismus. Inductio stricte accepta est quando universale probatur per sua singularia sufficienter numerata cum debitis constantiis eorum; ut cum dicitur 'homo currit et iste homo currit, et sic de singulis; et isti sunt omnes homines; ergo omnis homo currit', et huiusmodi. Inductio large accepta est quando superius universaliter sumptum probatur per sua inferiora universaliter sumpta et sufficienter numerata cum debitis constantiis eorum; ut cum dicitur 'omnis homo currit et omnis asinus currit et omnis capra currit, et sic de singulis speciebus; et ista sunt omia animalia vel omnes species animalium; ergo omne animal currit', et huiusmodi.

3 Exemplum est quando unum simile probatur per alterius similitudinem; ut cum dicitur 'Anglicos contra Gallicos pugnare malum est; ergo Aragonenses contra Castellanos pugnare malum est'. Similiter ⟨patet quod⟩ quia talis modus arguendi | valet 'Sortes est homo; ergo S 75v

6 dubie] *om. S* 7 ratio] rationativus*(!) Z* 10 eundem] *om. S* 11 entimema] entimeuma*(!) Z* 20 species] *om. S* 22 probatur] *bis in S*

1 *De top. diff.* I, 1173D23–4.
2 *De top. diff.* I, 1184D6–8.

Sortes est animal', igitur talis modus arguendi valet 'Sortes currit; ergo Sortes movetur', quia ab utrobique arguitur ab inferiori ad suum superius. Et huiusmodi.

4 Entimema est argumentum habens unicam premissam et unam conclusionem. Ut cum dicitur 'homo currit; ergo animal currit'. Sed secundum Aristotilem[1] tale entimema quandoque vocatur sillogismus truncatus seu imperfectus, ut quando, addito medio, necessario infertur sillogismus perfectus. Ut cum dicitur 'tu es homo; ergo tu es animal', quia, preposita tali propositione 'omnis homo est animal', resultat sillogismus perfectus, ut patet intuenti.

DE SILLOGISMO

5 Sillogismus est argumentum habens duas premissas et unam conclusionem, mediante nota ratiocinandi, ordinatas in debita figura secundum ordinationem et combinationem trium terminorum, scilicet medii et duarum extremitatum; ut 'omne animal est | substantia; omnis homo Z 60v est animal; ergo omnis homo est substantia', et huiusmodi.

6 Ex qua descriptione patet quod omnis sillogismus perfectus debet constare ex tribus propositionibus, quarum prima dicitur *maior premissa* et secunda dicitur *minor premissa* et tertia, sequens notam ratiocinandi, dicitur *conclusio*. Et ambe premisse dicuntur totale *antecedens*, sed tertia, sequens notam ratiocinandi, dicitur *consequens*. Secundo patet quod omnis sillogismus fit ex tribus terminis, quorum unus vocatur *medium* et alius dicitur *maior extremitas* et alius dicitur *minor extremitas*. Medium sillogisticum est terminus bis sumptus ante conclusionem, et non ingreditur conclusionem. Sed maior extremitas est terminus sumptus in maiori propositione cum medio termino, sed minor extremitas est terminus sumptus in minori propositione cum medio termino. Exemplum, cum dicitur 'omne animal est substantia; omnis homo est animal; ergo omnis homo est substantia', hic ly 'animal' dicitur medius terminus, quia sumitur in utraque premissarum et non intrat conclusionem, sed ly 'substantia' | dicitur maior extremitas, S 76r quia est terminus sumptus in maiori propositione cum ipso medio, sed ly 'homo' dicitur minor extremitas, quia est terminus sumptus in minori propositione cum eodem medio. Ex quibus patet quod me-

1 arguendi] *om. S* | currit] *om. S* 4 entimema] entimeuma Z^c | argumentum] aggregatum *S* | unam] unicam *Z* 13 ratiocinandi] rationali *ZS* 14 ordinationem] Z^c ordinem *ZS*

1 Cf. *Rhet.* I, 1, 1355a8.

dium et extremitates differunt in hoc quia medium bis sumitur ante conclusionem et non infert conclusionem, sed extremitates ipsarum componunt conclusionem, quarum una subicitur et altera predicatur, ut patet intuenti.

De sillogismo in genere

7 Sillogismus est duplex, scilicet expositorius et non-expositorius. Sillogismus expositorius est sillogismus factus in debita figura sed non in aliquo modo, cuius medium est pronomen demonstrativum. Ut cum dicitur 'hoc currit; et hoc est homo; ergo homo currit', talis sillogismus est in tertia figura; et huiusmodi. Sillogismus non-expositorius est sillogismus factus in debito modo et in debita figura, cuius medium est terminus communis. Ut cum dicitur 'omne animal est substantia; omnis homo est animal; ergo omnis homo est substantia', talis sillogismus fit in *BARBARA* et in prima figura; et huiusmodi. Sed de conditionibus requisitis ad bonum sillogismum tam expositorium quam non-expositorium inferius dicetur per singulas regulas eorum.

De figura et modo

8 Figura sillogistica est debita ordinatio trium terminorum, scilicet medii et duarum extremitatum in premissis. | Et talis ordinatio fit tribus Z 61r modis: primo subiciendo medium in maiori propositione et predicando in minori, secundo predicandi ipsum in utraque, tertio subiciendo ipsum in utraque. Et ideo sunt tres figure, scilicet prima, secunda et tertia.

9 Prima figura est quando medius terminus subicitur in maiori premissa et predicatur in minori, ut 'omne animal est substantia; omnis homo est animal; ergo omnis homo est substantia'. Secunda figura est quando medius terminus predicatur in utraque premissarum, ut 'nullus asinus est rationalis; omnis homo est rationalis; ergo nullus homo est asinus', et huiusmodi. Tertia figura est quando medius terminus sibicitur in utraque premissarum, ut 'omnis homo est animal; omnis | homo est substantia; ergo quedam substantia est animal', et S 76v huiusmodi. Unde versus: *sub pre prima; bis pre secunda; tertia sub bis.* Quidam ponunt quartam figuram, quando medius terminus predicatur in maiori et subicitur in minori, ut cum dicitur 'omnis homo est

1 extremitates] extremitas *S* 2 extremitates] extremitas *S* 2–3 ipsarum componunt] S^c componunt ipsarum *ZS* 9 hoc] homo *S* 11 in debita] debita *Z om. S* 18 medii] medi *S* 20 maiori] minori *S* 21 subiciendo] subiciando *S*

animal; omne animal est substantia; ergo omnis homo est substantia'. Et ista figura differt a prima solum per transpositionem premissarum, ut patet intuendi.

10 Modus in proposito est debita ordinatio trium propositionum, scilicet maioris, minoris et conclusionis, sub debita quantitate et qualitate. Ex qua descriptione patet quod quilibet modus continet tres propositiones, que intelliguntur per tres sillabas in eo contentas. Et per primam sillabam intelligimus maiorem propositionem seu premissam, et per secundam sillabam intelligimus minorem, et per tertiam sillabam intelligimus conclusionem. Et si plures fuerint sillabe remanent superflue. Sed quelibet sillaba continet unam talium quatuor vocalium, scilicet A, E, I, O. Et per 'A' intelligimus universalem affirmativam, et per 'E' universalem negativam, et per 'I' particularem vel indefinitam vel singularem affirmativam, et per 'O' particularem vel indefinitam vel singularem | negativam. Unde versus: *asserit A, negat E, universaliter* Z 61v
ambe; asserit I, negat O, particulariter ambe. Sed omnia ista patent in modis sequentibus.

11 Modi sillogismorum sunt undeviginti intellecti per quatuor versus infra sequentes. Quorum novem primi sunt prime figure, scilicet *BARBARA, CELARENT, DARII, FERIO, BARALIPTON, CELANTES, DABITIS, FAPESMO, FRISESOMORUM*, et quatuor sequentes sunt secunde figure, scilicet *CESARE, CAMBESTRES, FESTINO, BAROCO.* Sed sex sequentes sunt tertie figure, scilicet *DARAPTI, FELAPTO, DISAMIS, DATISI, BOCARDO, FERISON.*

12 Et omnes isti modi concludunt directe, exceptis quinque modis prime figure, scilicet *BARALIPTON, CELANTES, DABITIS, FAPESMO, FRISESOMORUM*, quia concludunt indirecte. Unde directe concludere est quando ex predicato conclusionis cum | medio termino fit maior propositio, S 77r
et ex subiecto conclusionis cum medio termino fit minor propositio. Sed indirecte concludere est quando ex subiecto conclusionis cum medio fit maior propositio, et ex predicato conclusionis cum medio fit minor propositio. Exemplum directe, ut cum dicitur 'nullum rationale est asinus; omnis homo est rationalis; ergo nullus homo est asinus', ecce sillogismus directe concludens in *CELARENT.* Exemplum indirecte, ut cum dicitur 'nullum rudibile est homo; omnis asinus est rudibilis; ergo nullus homo est asinus', ecce sillogismus indirecte concludens in *CELANTES.* Et ita potest exemplificari de omnibus aliis modis.

13 Et ideo practica formandi sillogismum potest esse talis. Primo accipienda est conclusio quem volumus concludere in aliquo modo, secundo inquiratur medium, et adquisito medio sive accepto, deinde

1 est] *om. S* 10 fuerint] fuerunt *Z* 30 et] *om. S* 34 rudibilis] rudibiles *Z* 37 practica] praticam *S* 38 quem] qua *S* 39 et] *om. S*

ex medio cum una extremitate conclusionis fiat seu formetur maior propositio, et ex eodem medio iterum accepto cum altera extremitate eiusdem conclusionis formetur minor propositio, et hoc directe vel indirecte concludendo, ut dictum est supra. Et sic perficitur seu componitur sillogismus. Ecce versus modorum:

BARABARA, CELARENT, DARII, FERIO, | *BARALIPTON, CELANTES, DABITIS, FAPESMO, FRISESOMORUM,* et *CESARE, CAMBESTRES, FESTINO, BAROCO, DARAPTI,* | *FELAPTO, DISAMIS, DATISI, BOCARDO, FERISON.* Z 62r S 77v

De prima figura

14 Prima figura novem habet modos, quorum quatuor prime sunt directe concludentes, et quinque sequentes indirecte concludentes. *BARBARA* est primus modus, constans ex maiori et minori universalibus affirmativis directe concludentibus universalem affirmativam; ut 'omne animal est substantia; omnis homo est animal; ergo omnis homo est substantia', et huiusmodi. *CELARENT* est secundus modus, constans ex maiori universali negativa et minori universali affirmativa directe concludentibus universalem negativam; ut 'nullum animal est lapis; omnis homo est animal; ergo nullus homo est lapis', et huiusmodi. *DARII* est tertius modus, constans ex maiori universali affirmativa et minori particulari vel indefinita vel singulari affirmativa concludentibus directe particularem vel indefinitam vel singularem affirmativam; ut 'omne animal est substantia; quidam homo est animal; ergo quidam homo est substantia', et huiusmodi. *FERIO* est quartus modus, constans ex maiori universali negativa et minori particulari vel indefinita vel singulari affirmativa directe concludentibus particularem vel indefinitam vel singularem negativam; ut 'nullum animal est lapis; quidam homo est animal; ergo quidam homo non est lapis', et huiusmodi.

15 *BARALIPTON* est quintus modus, constans ex maiori et minori universalibus affirmativis indirecte concludentibus particularem vel indefinitam | vel singularem affirmativam; ut 'omne animal est substantia; omnis homo est animal; ergo quedam substantia est homo', et huiusmodi. *CELANTES* est sextus modus, constans ex maiori universali negativa et minori universali affirmativa indirecte concludentibus universalem negativam; ut 'nullum | animal est lapis; omnis homo est animal; ergo nullus lapis est homo', et huiusmodi. *DABITIS* est septimus modus, constans ex maiori universali affirmativa et minori particulari Z 62v S 78r

2 accepto] sumpto *Z* 4 supra] superius *S* 5 ecce versus modorum] *om. Z* 18 homo est lapis] lapis est homo *Z* 20 singulari] singularis *S* 21 affirmativam] affirmationem *Z* 23 et huiusmodi] *om. Z* 33 indirecte] directe *S*

vel indefinita vel singulari affirmativa concludentibus indirecte particularem vel indefinitam vel singularem affirmativam; ut 'omne animal est substantia; quidam homo est animal; ergo quedam substantia est homo', et huiusmodi. *FAPESMO* est octavus modus, constans ex maiori universali affirmativa et minori universali negativa indirecte concludentibus particularem vel indefinitam vel singularem negativam; ut 'omne animal est substantia; nullus lapis est animal; ergo quedam substantia non est lapis', et huiusmodi. *FRISESOMORUM* est nonus modus, constans ex maiori particulari vel indefinita vel singulari affirmativa et minori universali negativa indirecte concludentibus particularem vel indefinitam vel singularem negativam; ut 'quoddam animal est substantia; nullus lapis est animal; ergo quedam substantia non est lapis', et huiusmodi.

16 Ex quibus regulis patet quod in prima figura aliquando concluditur affirmative, aliquando concluditur negative. Secundo patet quod in prima figura aliquando concluditur directe, aliquando concluditur indirecte.

De secunda figura

17 Secunda figura habet quatuor modos directe concludentes. *CESARE* est primus modus, constans ex maiori universali negativa et minori universali affirmativa directe concludentibus universalem negativam; ut 'nullus lapis est animal; omnis homo est animal; ergo nullus homo est lapis', et huiusmodi. *CAMBESTRES* est secundus modus, constans ex maiori universali affirmativa et minori universali negativa directe concludentibus universalem negativam; ut 'omnis homo est animal; nullus lapis est animal; ergo nullus lapis est homo', et huiusmodi. *FESTINO* est tertius modus, constans ex maiori universali negativa et minori particulari vel indefinita vel singulari affirmativa directe concludentibus particularem vel indefinitam | vel singularem negativam; ut 'nullus lapis est S 78v animal; quidam homo est animal; ergo quidam homo non est lapis', et huiusmodi. *BAROCO* est quartus modus, constans ex maiori universali affirmativa et minori particulari vel indefinita vel singulari negativa directe concludentibus particularem vel indefinitam vel singularem negativam; ut 'omnis homo est animal; quidam lapis non est animal; ergo quidam lapis non est animal', et huiusmodi. Ex quibus regulis patet quod in secunda figura semper concluditur directe et negative.

5 universali] universalis *S* 8 modus] arguendi *add. S* 19 concludentes] concludentibus *Z* 26 lapis est homo] homo est lapis *S* 27 maiori] maior *S* 32 negativa] affirmativa *S*

De tertia figura

18 | Tertia figura habet sex modos directe concludentes. *DARAPTI* est pri- Z 63r
mus modus, constans ex maiori et minori universalibus affirmativis directe concludentibus particularem vel indefinitam vel singularem affirmativam; ut 'omnis homo est substantia; omnis homo est animal; ergo quoddam animal est substantia', et huiusmodi. *FELAPTO* est secundus modus, constans ex maiori universali negativa et minori universali affirmativa directe concludentibus particularem vel indefinitam vel singularem negativam; ut 'nullus homo est lapis; omnis homo est animal; ergo quoddam animal non est lapis', et huiusmodi. *DISAMIS* est est tertius modus, constans ex maiori particulari et minori indefinita vel singulari affirmativa et minori universali affirmativa directe concludentibus particularem vel indefinitam vel singularem affirmativam; ut 'quidam homo est substantia; omnis homo est animal; ergo quoddam animal est substantia', et huiusmodi.

19 *DATISI* est quartus modus, constans ex maiori universali affirmativa et minori particulari vel indefinita vel singulari affirmativa directe concludentibus particularem vel indefinitam vel singularem affirmativam; ut 'omnis homo est substantia; quidam homo est animal; ergo quoddam animal est substantia', et huiusmodi. *BOCARDO* est quintus modus, constans ex maiori particulari | vel indefinita vel singulari negativa S 79r
et minori universali affirmativa directe concludentibus particularem vel indefinitam vel singularem negativam; ut 'quidam homo non est lapis; omnis homo est animal; ergo quoddam animal non est lapis', et huiusmodi. *FERISON* est sextus modus, constans ex maiori universali negativa et minori particulari vel indefinita vel singulari affirmativa directe concludentibus particularem vel indefinitam vel singularem negativam; ut 'nullus homo est lapis; quidam homo est animal; ergo quoddam animal non est lapis', et huiusmodi.

20 Ex quibus regulis patet quod in tertia figura aliquando concluditur affirmative, aliquando concluditur negative. Secundo patet quod in tertia figura semper concluditur directe. De reductionibus sillogismorum ad quatuor modos prime figure causa brevitatis supersedeo. Talis enim materia reducens sillogismos plus est laboris quam utilitatis, ut dictum[1] fuit superius, ubi determinabatur de conversionibus.

31–32 affirmative ... concluditur] *om. S* 33 ad ... figure] de quatuor modis figure prime *Z* 35 determinabatur] determinabitur *Z* determinatur S

1 Videas supra, II A 109.

De regulis circa sillogismum expositorium

21 De sillogismo expositorio ponuntur tres regule sequentes. Prima regula:

Sillogismus expositorius potest fieri tribus modis: aliquando fit in prima figura,

ut 'homo est animal; | asinus est homo; ergo asinus est animal'; Z 63v

aliquando in secunda figura,

ut 'animal est homo; asinus est homo; ergo asinus est animal';

aliquando in tertia figura;

exemplum affirmative, ut 'homo est animal; et homo est asinus; ergo asinus est animal'; exemplum negative, ut 'homo non est animal; et homo est lapis; ergo lapis non est animal', et huiusmodi. Et talis sillogismus in tertia figura est magis evidens quam in prima vel in secunda figura.

22 Secunda regula:

Ad sillogizandum debite et formaliter ex propositionibus singularibus requiritur quod singularis affirmativa sit nata inferre propositionem universalem de tali subiecto, circumlocuto 'quicquid est' vel 'omne quod est', et singularis negativa sit nata inferre propositionem universalem de tali subiecto, circumlocuto 'nichil quod est'.

Et isto modo sillogismus expositorius tenet | tam in divinis quam in S 79v creatis. Ex quo patet quod talis sillogismus in divinis non valet 'hic deus est Pater; et hic deus est Filius; ergo Filius est Pater', quia capta maiori, non sequitur 'hic deus est Pater; ergo omne quod est hic deus est Pater', quia Filius est hic deus, tamen Filius non est Pater. Similiter capta minori, non sequitur 'hic deus est Filius; ergo omne quod est hic deus est Filius', Pater est hic deus, tamen Pater non est Filius. Consimili ratione talis sillogismus non valet 'hec essentia divina est Pater; et hec essentia divina est Filius; ergo Filius est Pater', et huiusmodi. Unde secundum veritatem catholice fidei idem Deus est Pater et Filius et Sanctus Spiritus, et eadem essentia divina est Pater et Filius et Sanctus Spiritus, licet Pater non sit Filius nec econverso, ut patet secundum determinationem matris ecclesie seu fidei Christiane.

23 Tertia regula:

Ad sillogismum expositorium bonum et debite relatum requiruntur principialiter tria: primo quod singularis premissa sit nata inferre propositionem universalem de subiecto circumlocuto, sicut dictum est in regula precedente; secundo quod non arguatur cum dictione exclusiva;

29 catholice] cathegorice *S*

et ideo talis sillogismus non valet 'hoc currit; et hoc est tantum homo; ergo tantum homo currit';

tertio quod non arguatur cum signo universali;

et ideo talis sillogismus non valet 'hoc currit; et hoc est nullus homo; ergo nullus homo currit'; similiter non sequitur 'hoc potest currere; et hoc est omnis homo; ergo omnis homo potest currere'; et huiusmodi.

De regulis circa sillogismum non expositorium

24 De sillogismo non expositorio cuius medium est terminus | communis Z 64r
ponuntur septem regule sequentes. Prima regula:

Ad concludendum formaliter et sillogistice universalem, particularem, indefinitam vel singularem oportet alteram premissarum esse universalem.

Unde dicitur communiter quod ex puris particularibus, indefinitis vel singularibus non sit bonus sillogismus nisi | sit expositorius. Exempla S 80r
huius regule patent in modis supradictis.

25 Secunda regula:

Ad concludendum formaliter et sillogistice conclusionem affirmativam oportet utramque premissarum esse affirmativam.

Ex qua regula patet quod ad concludendum formaliter et sillogistice communem affirmativam oportet accipere medium quod sit affirmabile de utraque extremitatum in premissis. Et tale medium potest esse terminus superior vel inferior vel convertibilis cum altera extremitatum, ut patet in modis supradictis.

26 Tertia regula:

Ad concludendum formaliter et sillogistice conclusionem negativam oportet alteram premissarum esse affirmativam et alteram negativam.

Unde dicitur communiter quod ex puris negativis nichil sequitur, et per consequens ex puris negativis formaliter non fit bonus sillogismus. Ex qua regula patet quod ad concludendum formaliter et sillogistice conclusionem negativam oportet accipere medium quod sit affirmabile de una extremitate, ex qua cum medio componitur premissa affirmativa, et quod sit negabile de altera extremitate, ex qua cum medio componitur premissa negativa. Exempla huius regule patent in modis supradictis.

27 Quarta regula:

17 utramque] utraque S 26 puris] pueris *S* 26–27 et ... negativis] *om. S* 27 fit] sit *S*

Ad sillogizandum debite et formaliter ex propositionibus universalibus requiritur quod universalis sit regulata per dici de omni, idest quod nichil sit sumendum sub subiecto de quo non dicatur predicatum.

Vel aliter, et clarius, potest dici:

Ad sillogizandum debite et formaliter ex propositione universali affirmativa requiritur quod talis propositio universalis sit de subiecto circumlocuto vel nata inferre universalem de subiecto circumlocuto.

Et isto modo sillogismus tenet tam in divinis quam in in creatis. Ex qua regula patet quod talis sillogismus in *DARII* non valet 'omnis deus est Pater; Filius est Deus; ergo Filius est Pater', quia premisse sunt vere et conclusio falsa, quia capta maiori, non sequitur 'omnis deus est Pater; ergo omne quod est Deus est Pater' vel 'quicquid est Deus est Pater', quia Filius est Deus, tamen Filius non | est Pater. Similiter talis S 80v
sillogismus in *BARBARA* | non valet 'omnis essentia divina est Pater; Z 64v
omnis Filius divinus est essentia divina; ergo omnis Filius divinus est Pater', per consimilem rationem, ut patet intuenti.

28 Quinta regula:

Ad sillogizandum debite et formaliter ex propositionibus universalibus negativis requiritur quod universalis sit regulata per dici de nullo, idest quod nichil sit sumendum sub subiecto a quo non removeatur predicatum.

Vel aliter potest dici:

Ad sillogizandum debite et formaliter ex propositione universali negativa requiritur quod talis propositio universalis negativa sit de subiecto circumlocuto vel nata inferre universalem negativam de subiecto circumlocuto.

Et isto modo sillogismus tenet tam in divinis quam in creatis. Ex qua regula patet quod talis sillogismus in *CELARENT* non valet 'nullus pater est filius; omnis deus est Pater; ergo nullus deus est Filius', quia premisse sunt vere et conclusio est falsa, quia capta maiori, non sequitur 'nullus pater est filius; ergo nichil quod est pater est filius', quia Deus sive essentia divina est aliquid quod est Pater, tamen Deus sive essentia divina est Filius. Et huiusmodi.

29 Sexta regula:

In omni bono sillogismo ex contradictorio conclusionis cum altera premissarum est natum inferri contradictorium alterius premisse.

Exemplum: talis sillogismus in *BARBARA* est bonus 'omne animal est substantia; omnis homo est animal; ergo omnis homo est substantia', quia ex contradictorio conclusionis cum maiori infertur contradictorium minoris. Ut sequitur 'omne animal est substantia; quidam homo

1–2 requiritur] requiruntur S 2 regulata] Z^c relata *ZS* 19 de] *om. S* 22 debite] *om. S*

non est substantia; ergo quidam homo non est animal'. Et tunc est sillogismus in *BAROCO* secunde figure. Similiter talis sillogismus est bonus in *CELARENT* 'nullum animal est lapis; omnis homo est animal; ergo nullus homo est lapis', quia ex contradictorio conclusionis cum maiori infertur contradictorium maioris, ut sequitur 'nullum animal est lapis; quidam homo est lapis; ergo quidam homo non est animal', et tunc est sillogismus in *FESTINO*. Et huiusmodi.

| Septima regula et ultima: S 81r

Ad bonum sillogismum et debite regulatum in aliquo modo requiruntur principialiter novem: primo quod arguatur ex propositionibus de inesse et non ex modalibus, quia ex propositionibus modalibus aliquando fit bonus sillogismus, aliquando non;

et ideo talis sillogismus in *BARBARA* non valet 'omne currens est asinus; omnem hominem possibile est esse currentem; ergo omnem hominem possibile est esse asinum', quia premisse sunt possibiles et conclusio impossibilis;

secundo quod si maior vel minor propositio fuerit universalis, sit regulata | per dici de omni vel de nullo (sicut dictum est in regulis precedentibus); tertio quod signum universale tenetur distributive, et non collective; Z 65r

et ideo talis sillogismus in *DARII* non valet 'omnes apostoli Dei sunt dueodecim; Petrus et Paulus sunt apostoli Dei; ergo Petrus et Paulus sunt duodecim', quia premisse sunt vere et conclusio falsa, accipiendo ly 'omnes' collective;

quarto quod medius terminus supponat precise pro eodem vel eisdem in utraque premissarum;

et ideo talis silogismus in *BARBARA* non valet 'quilibet homo est masculus; omnis femina est homo; ergo omnis femina est masculus', quia premisse sunt vere et conclusio falsa;

quinto quod non varietur suppositio respectu temporis, vel aliter: quod non arguatur a termino non ampliativo ad terminum ampliatum;

et ideo talis sillogismus in *BARBARA* non valet 'quicquid currit curret; omnis homo currit; ergo omnis homo curret', quia premisse sunt vere et conclusio falsa, posito casu quod cras generaliter homo currat qui numquam curret;

sexto quod solum illud quod distribuitur in maiori predicetur in minori, vel aliter: quod non plus predicetur in minori quam distribuatur in maiori;

1 substantia] animal *S* | est] *om. S* 4 maiori] minori *S* 20 omnes] omnis *S* 33 currat] *om. Z*

et ideo talis sillogismus in *DARII* non valet 'cuiuslibet contradictionis altera pars est vera; sed "homo est asinus" est contradictionis altera pars; ergo "homo est asinus" est vera'. Similiter non sequitur 'omnis homo et duo homines sunt tres homines; Sortes et Plato sunt homo et duo | homines; ergo Sortes et Plato sunt tres homines'. Similiter S 81v non sequitur 'a quolibet homine differens est animal; sed lapus est ab homine differens; ergo lapis est animal'. Similiter in *CELARENT* non sequitur 'nulla aqua bibit vinum; omnis homo bibit aquam; ergo nullus homo bibit vinum'. Similiter non sequitur 'nulla tertia persona concipit secundam; omnis secunda persona concipit tertiam; ergo nulla prima persona concipit secundam'; et huiusmodi;

septimo quod arguatur cum terminis sillogizabilibus;

quod dico propter dictiones exclusivas, exceptivas, reduplicativas, conditionales, temporales, vel locales, et similes que non sunt termini sillogozabiles. Exemplum cum dictione exceptiva, ut non sequitur 'quicquid est homo est animal; sed tantum homo est homo; ergo tantum homo est animal'. Exemplum cum dictione exceptiva, ut non sequitur 'omnis homo est ens; omne animal preter irrationale est homo; ergo omne animal preter irrationale est ens'. Exemplum cum dictione reduplicativa, ut non sequitur 'omnis homo est albus; sed omnis homo inquantum risibilis vel gramaticus est homo; ergo omnis homo inquantum risibilis vel gramaticus est albus'. Exemplum cum dictione conditionali, ut | non sequitur 'omne animal si ipsum est risibile est Z 65v homo; sed asinus est animal si ipsum est risibile; ergo asinus est homo'. Exemplum cum temporali, ut non sequitur 'nullum animal dum dormit vigilat; omnis homo est animal dum dormit; ergo nullus homo vigilat'; et huiusmodi;

octavo quod non arguatur cum terminis equivocis;

et ideo secundum quosdam talis sillogismus non valet 'omnis canis currit; celeste sidus est canis; ergo celeste sidus currit'; et tunc est fallacia equivocationis;

nono, generaliter, quod non committatur fallacia;

et ideo talis sillogismus non valet 'quicquid heri emisti hodie comedisti; sed carnes crudas hodie emisti; ergo carnes crudas comedisti'. Et tunc est fallacia figure dictionis. Et ita de omnibus aliis fallaciis. De quibus causa brevitatis non ponuntur exempla.

22 albus] asinus *S* 34 hodie] *om. S*

B. DE CONSEQUENTIIS

DE DESCRIPTIONIBUS CONSEQUENTIARUM

31 | Consequentia proprie et stricte accepta describitur sic: consequentia S 82r
est illatio sive sequela consequentis ex antecedente. Ut cum dicitur
'homo currit; ergo animal currit', hic talis consequentia dicitur quedam illatio seu habitudo consurgens per intellectum ex antecedente ad ipsum consequens. Et isto modo accipiendo consequentiam, omnis consequentia est bona et nulla consequentia est mala, quia ubi est consequentia, ibi est illatio sive sequela, que non dicitur proprie nisi de consequentia bona. Sed non ita stricte accipitur consequentia in communi usu logicorum, secundum quos aliquando consequentia dicitur bona, aliquando dicitur consequentia mala, ut patet in sequentibus.

32 Consequentia large accepta describitur sic: consequentia est propositio rationalis vel conditionalis. Exemplum rationalis, ut cum dicitur 'homo currit; ergo animal currit'. Exemplum conditionalis, ut 'si homo currit, ergo animal currit'. Vel aliter: consequentia est aggregatum ex antecedente et consequente cum nota consequentie, ut cum dicitur 'homo currit; ergo animal currit', et huiusmodi.

33 Ex quibus descriptionibus patet quod consequentia est duplex, scilicet propositio rationalis et propositio conditionalis. Et tales differunt in hoc quia in rationali propositio precedens vocaliter notam consequentie dicitur 'antecedens' et propositio sequens notam consequentie vocatur 'consequens', sed in conditionali propositio sequens immediate notam consequentie dicitur 'antecedens', et alia propositio, sive precedat sive subsequatur, | vocatur 'consequens'. Ut cum dicitur Z 66r
'tu es animal, si tu es homo', hic talis propositio 'tu es homo' dicitur antecedens, et talis propositio 'tu es animal' vocatur consequens huius consequentie. Quidam ponunt propositionem causalem esse consequentiam et alii non, ut cum dicitur 'quia homo currit, animal currit'; de qua dicetur[1] inferius.

34 Antecedens est propositio precedens mentaliter notam consequentie, ex qua denotatur sequi sequens. Sed consequens est pro-

11 quos] *coni.*quosdam *Z* aliquos *S* 20 descriptionibus] discretionibus *Z* 25 alia] aliqua *S* 26 ut] et *S* 33 denotatur] denotat *S*

1 Videas infra, III B 37–38.

positio sequens mentaliter notam consequentie, que denotatur sequi ex antecedente. | Ut cum dicitur 'homo currit; ergo animal currit', hic S 82v talis propositio 'homo currit' precedens notam consequentie dicitur antecedens, sed talis propositio 'animal currit' sequens notam consequentie vocatur consequens istius consequentie. Ex quibus patet quod antecedens semper precedit sive antecedit suum consequens, et hoc dupliciter: aliquando enim precedit mentaliter et vocaliter insimul, ut in sillogismo et in consequentia rationali, aliquando precedit solum mentaliter, ut in consequentia conditionali, ut cum dicitur 'animal currit, si homo currit', et huiusmodi.

35 Consequentiarum quedam dicitur bona, quedam dicitur mala. Consequentia bona est consequentia cuius primum et adequatum significatum antecedentis non potest esse absque primo et adequato significato sui consequentis. Ut talis consequentia est bona 'homo currit; ergo animal currit', quia hominem currere, quod est primum et adequatum significatum sui antecedentis, non potest esse absque hoc, scilicet animal currere, quod est primum et adequatum significatum sui consequentis. Similiter talis consequentia est bona 'si homo est asinus, homo est rudibilis', quia hominem esse asinum non potest esse nisi sit ita quod homo sit rudibilis, et huiusmodi. Vel aliter: consequentia bona est cuius oppositum consequentis non est natum stare cum suo antecedente. Et ideo talis consequentia est bona 'homo currit; ergo animal currit', quia 'nullum animal currit' et 'homo currit' repugnant adinvicem. Similiter talis consequentia est bona 'si homo est asinus, homo est rudibilis', quia ly 'nullus homo est rudibilis', quod est oppositum consequentis, et ly 'homo est asinus', quod est antecedens istius consequentie, repugnant adinvicem.

36 | Consequentia mala est consequentia cuius primum et adequatum Z 66v significatum antecedentis potest esse absque primo et adequato significato sui consequentis. Ut talis consequentia non valet 'animal currit; ergo homo currit', quia animal currere potest esse absque hoc quod homo currat. Similiter talis consequentia non valet 'si tu es homo, tu curris', quia te esse hominem potest esse absque hoc quod tu curras. Ex quo patet quod si, aliquo casu possibili posito, antecedens alicuius consequentie est verum et consequens falsum, tunc consequentia non valet. Et iste modus arguendi servatur frequenter ad probandum ali-

7–9 insimul ... ut] *om. S* 11 consequentiarum] consequentia *S* 16 sui] *om. Z* 16–18 non ... consequentis] *om. S* 25 ly nullus] Z^c ly homo nullus *Z* nichil *sic saepius S* 26 ly] hec *S*

quam consequentiam non esse bonam. | Vel aliter: consequentia mala S 83r
est consequentia cuius oppositum consequentis est natum stare cum suo antecedente. Et ideo talis consequentia non valet 'animal currit; ergo homo currit', quia 'nullus homo currit', quod est oppositum consequentis, et 'animal currit', quod est antecedens istius consequentie, possunt simul stare, posito casu quod solus asinus currat. Ex quo patet quod omne negans aliquam consequentiam habet admittere oppositum consequentis cum antecedente eiusdem consequentie. Et talis modus arguendi communiter servatur contra negantem aliquam consequentiam.

37 Ex predictis infertur quod ad bonitatem consequentie non plus requiritur nisi quod consequens sequatur ex antecedente eiusdem consequentie, sive ambo sint vera sive falsa, et ad consequentiam malam sufficit quod consequens eius non sequatur ex eius antecedente. Secundo infertur quod concedere consequentiam est concedere eius consequens sequi ex eius antecedente, sed negare consequentiam est negare eius consequens sequi ex eius antecedente.

38 Sed quidam ponunt propositionem causalem esse consequentiam. Et tunc talis dicitur consequentia bona quando res significata per eius antecedens est vera causa rei significate per suum consequens, ut cum dicitur 'quia tu es homo, tu es animal'. Sed causalis dicitur consequentia mala quando res significata per eius antecedens non est vera causa rei significate per suum consequens. Ut cum dicitur 'quia tu loqueris, tu es homo', quia te loqui non est vera causa quod tu sis homo, et cum dicitur 'quia tu curris, tu moveris', posito casu quod sedeas. Et huiusmodi.

39 Ex quibus patet quod concedere causalem esse consequentiam | Z 67r
bonam est concedere causalem esse veram, et econverso, sed concedere causalem esse malam consequentiam seu non bonam est concedere causalem esse falsam, et econverso. Secundo patet quod ad causalem veram seu bonam requiritur quod tam antecedens quam consequens sit verum, quia antecedens falsum non potest esse vera causa sui consequentis. Tertio patet quod predicte descriptiones consequentie bone vel consequentie male et regule generales consequentiarum sequentes solum intelliguntur de consequentia rationali et conditionali, sed non | de consequentia causali. Quod probatur sic, quia talis cau- S 83v
salis est falsa seu non bona consequentia 'quia tu curris, tu moveris', ut dictum est supra, tamen primum et adequatum significatum huius antecedentis 'tu curris' non potest esse absque primo et adequato

27 patet] *om. S* 32 verum] vera *ZS* 34 male] false *S* 36 quod] et *S*

⟨significato⟩ sui consequentis; vel aliter: oppositum consequentis non est natum stare cum suo antecedente. Similiter talis causalis est falsa seu non bona 'quia tu es asinus, tu es rudibilis', cuius oppositum consequentis non est natum stare cum suo antecedente. Et ita de similibus.

DE QUATUOR REGULIS GENERALIBUS CONCERNENTIBUS BONITATEM CONSEQUENTIE

Regule generales ad probandum aliquam consequentiam esse bonam vel malam sunt quatuor. Quarum prima regula talis est:

Si alicuius consequentie non potest esse sicut primo et adequate significatur per antecedens nisi sit ita sicut primo et adequate significatur per eius consequens, tunc consequentia est bona.

Ut cum dicitur 'tu es homo; ergo tu es animal'. Sed si alicuius consequentie potest esse sicut primo et adequate significatur per antecedens absque hoc quod sit ita sicut primo et adequate significatur per eius consequens, tunc consequentia non est bona, ut cum dicitur 'tu es homo; ergo tu loqueris'. Et huiusmodi.

Secunda regula:

Si alicuius consequentie ex contradictorio consequentis cum eius antecedente fit una copulativa impossibilis, tunc consequentia est bona.

Exemplum: talis consequentia est bona 'tu es homo; ergo tu es animal', quia talis copulativa est impossibilis 'tu non es animal et tu es homo', eodem demonstrato. Sed si alicuius consequentie ex contradictorio consequentis cum eius antecedente fit copulativa possibilis, tunc consequentia non valet. Exemplum: talis consequentia non valet 'tu moveris; ergo tu curris', quia talis copulativa est possibilis 'tu non curris et tu moveris'. Et huiusmodi.

| Tertia regula: Z 67v

Si alicuius consequentie contradictorium consequentis repugnat eius antecedenti, tunc consequentia est bona.

Exemplum: talis consequentia est bona 'tu curris; ergo tu non sedes', quia 'tu sedes' et 'tu curris' repugnant adinvicem. Sed | si alicuius consequentie contradictorium consequentis stat vel potest stare cum eius antecedente, tunc consequentia non est bona. Exemplum: talis conse- S 84r

3 seu] vel *Z* 4 et ... similibus] etc. *Z* 8 quarum prima regula] regule consequentiarum prima *S* 9 adequate] adequato *S* 18 ex] *om. S* 22 demonstrato] determinato *S* 26 curris] *om. S* 33 tunc] tu *S*

quentia non valet 'animal currit; ergo homo currit', quia 'nullus homo currit' et 'animal currit' sunt propositiones simul stantes. Et huiusmodi.

43 Quarta regula:

Si alicuius consequentie ex contradictorio consequentis sequitur contradictorium antecedentis eiusdem consequentie, tunc consequentia est bona.

Exemplum: talis consequentia est bona 'homo currit; ergo animal currit', quia sequitur 'nullum animal currit; ergo nullus homo currit'. Similiter talis consequentia est bona 'tu es homo; ergo tu non es asinus', quia sequitur 'tu es asinus; ergo tu non es homo', eodem demonstrato.

44 Ex predictis descriptionibus consequentie bone et consequentie male inferuntur quedam consequentie que videntur esse bone et non sunt bone. Primo: talis consequentia non valet 'Deus est; ergo hec propositio est vera "Deus est"', quia potest esse sicut primo et adequate significatur per eius antecedens absque hoc quod sit ita sicut primo et adequate significatur per eius consequens, quia, posito tali casu quod cras nulla sit propositio, tunc erit ita sicut primo et adequate significatur per hoc antecedens 'Deus est', tamen non erit ita sicut primo et adequate significatur per hoc consequens 'hec propositio est vera "Deus est"', quia talis propositio non erit. Secundo: talis consequentia non valet 'hec propositio "homo est asinus" est vera; ergo homo est asinus', quia, posito quod cras talis propositio 'homo est asinus' significet Deum esse, tunc erit ita sicut primo et adequate significatur per eius antecedens, tamen non erit ita sicut primo et adequate significatur per eius consequens. Tertio: talis consequentia non valet 'nulla propositio est vera; ergo homo est asinus', quia, posito casu quod pro aliquo tempore futuro nulla propositio sit, tunc erit ita sicut primo et adequate significatur per eius antecedens, tamen non erit ita sicut primo et adequate significatur per eius consequens. Quarto: talis consequentia non valet 'nulla propositio est negativa; ergo omnis propositio est affirmativa', eodem casu posito. Sed talis consequentia est bona 'omnis | propositio est affirmativa; ergo nulla propositio est negativa', quia S 84v
oppositum consequentis repugnat eius antecedenti. Quinto: talis consequentia non valet 'solus asinus demonstratur; ergo tu non es homo', quia, posito casu quod post unam horam solus | asinus demonstra- Z 68r
tur te dicente 'iste asinus currit', tunc erit ita sicut primo et adequate significatur per eius antecedens, tamen non erit ita sicut primo et adequate significatur per hoc consequens 'tu non es homo', quia propter demonstrationem asini non oportet te desinere esse hominem.

5 tunc] *om.* S^c 9 eodem demonstrato] *om.* *S* 10 predictis] regulis et *add.* *S* 11–12 et ... bone] *om.* *S* 17–18 per ... significatur] Z^c *om.* *ZS* 17 ita] Z^c ista *ZS* 22 ita] ista *S*

45 Consimiliter conceditur talis propositio 'hoc est et hoc non est', eodem demonstrato, quia hoc est, demonstrato Sorte, et hoc non est, demonstrato Antichristo vel chimera. Ergo hoc est et hoc non est, eodem demonstrato, idest dum idem demonstratur, quia verum est quod idem demonstratur, quia si Sortes demonstratur, idem Sorti demonstratur, et per consequens idem demonstratur, licet per utrumque 'hoc' non idem demonstratur, et huiusmodi. Sed si arguatur 'Antichristus vel chimera demonstratur per ly 'hoc'; ergo Antichristus vel chimera est', non valet consequentia, quia istud verbum 'demonstatur' vel eius participium est ampliativum, ⟨ita⟩ quod potest verificari de termino supponente pro re existente vel non existente, ut dictum[1] est in prima parte huius logice, in ultima regula ampliationum.

DE CONSEQUENTIA BONA

46 Consequentiarum bonarum quedam est formalis seu bona de forma, quedam est materialis seu bona de materia. Consequentia formalis est consequentia bona cui quelibet consequentia ei similis in forma seu in modo arguendi, si formetur, est bona, in quibuscumque terminis fiat, et consequens eiusdem est de intellectu sui antecedentis. Exemplum: talis consequentia est formalis 'homo currit; ergo animal currit', quia talis consequentia ei similis in modo arguendi est bona, scilicet 'asinus currit; ergo animal currit' et talis consequentia ei similis in modo arguendi est bona 'capra currit; ergo animal currit'. Et ita de omnibus aliis similibus in modo arguendi. | Consequentia materialis est conse- S 85r
quentia bona cui non quelibet consequentia similis in modo arguendi, si formetur, est bona, vel cuius antecedens est impossibile in quo non includitur eius consequens aut cuius consequens est necessarium quod non includitur in eius antecedente.

47 Ex qua descriptione patet quod consequentia materialis est triplex. Quedam enim dicitur materialis seu bona de materia vel gratia terminorum, quia non quelibet consequentia ei similis in modo arguendi, si formetur, est bona. Ut talis consequentia est bona de materia vel gratia terminorum 'tu es animal; ergo tu es homo', demonstrato homine. Sed talis consequentia ei similis in modo arguendi non valet 'tu es

3 ergo] *om. Z* 9 quia] quod *S* 14 quedam] enim *add. Z* 16 quelibet] libet *S* | ei] *om. Z* 17 bona] consequentia *add. Z* 19 formalis] bona *S* | scilicet] *om. Z* | g homo] asinus *S* | quia] Z^c et *S om. Z* 20 ei] eis*(!) Z* 22 omnibus] multis *S* 23 in] *om. Z* 28 descriptione] descriptionem *S* 31 ut] et *S* 33–221.3 in ... similis] *om. S*

1 Videas supra, I, 113.

animal; ergo tu es asinus', cuius antecedens est verum et consequens falsum. | Similiter talis consequentia est bona 'tu non es homo; ergo tu Z 68v
non es animal', demonstrato homine. Sed talis consequentia ei similis in modo arguendi non valet 'tu non es asinus; ergo tu non es animal', cuius antecedens est verum et consequens falsum. Et huiusmodi. Alia dicitur materialis quia eius antecedens est impossibile, in quo non includitur consequens eiusdem, ut cum dicitur 'homo est asinus; ergo baculus stat in angulo'. Alia dicitur materialis quia eius consequens est necessarium quod non includitur in eius antecedente, ut cum dicitur 'tu curris; ergo Deus est', et huiusmodi.

48 Ex istis infertur quod talis consequentia est materialis 'nichil est; ergo aliquid est', quia eius antecedens est impossibile, et consequens eiusdem non includitur formaliter in eius antecedente. Et similiter talis consequentia est materialis 'nulla chimera est; ergo aliquid est', quia eius consequens est necessarium et non includitur formaliter in eius antecedente. Similiter talis consequentia est materialis 'nichil est; ergo Deus est', quia eius antecedens est impossibile et consequens necessarium, et consequens non includitur formaliter in antecedente. Et ita de multis similibus. Secundo infertur quod, si alicuius consequentie antecedens est impossibile in quo formaliter includitur eius consequens, tunc consequentia est formalis; ut cum dicitur 'homo est asinus; ergo homo est animal', et huiusmodi. Tertio infertur | quod, S 85v
si alicuius consequentie consequens est necessarium quod formaliter includitur in eius antecedente, tunc consequentia est formalis; ut cum dicitur 'Deus est; ergo Deus est', et huiusmodi.

De duabus regulis generalibus circa consequentiam

49 Quarto inferuntur due regule communes. Quarum prima regula talis est:

Ex impossibili sequitur quidlibet,

quia hoc potest fieri dupliciter: aliquando formaliter, et tunc consequens est de intellectu sui antecedentis; aliquando materialiter, et tunc consequens non est de intellectu sui antecedentis, ut patet in predictis exemplis. Secunda regula:

Necessarium sequitur ad quidlibet,

6–7 non includitur] includit *S* 12–13 consequens ... et] *om. S* 19 similibus] aliis *Z* 29 sequitur] ad *add. S*^{c} 30 quia] quod *Z* 31 materialiter] materialis *Z*

quia hoc potest fieri dupliciter: aliquando formaliter, aliquando materialiter, ut patet ex nunc dictis.

De regulis generalibus circa consequentiam formalem

50 Regule generales consequentie formalis sunt decem et octo. Prima regula:

Si alicuius consequentie bone et formalis antecedens est verum, consequens eius est verum.

Exemplum: talis consequentia est bona 'tu es homo; ergo tu es animal'; cuius antecedens est verum, ergo consequens eiusdem est verum. Unde dicitur communiter quod ex vero non sequitur nisi verum, sed ex falso quandoque verum et quandoque falsum. Exemplum quod ex falso sequitur verum, ut cum dicitur 'homo est asinus; ergo homo est animal'. Exemplum quod ex falso sequatur falsum, ut cum dicitur 'homo est asinus; ergo homo est rudibilis'. Et huiusmodi.

51 Si quis negat istum modum arguendi habet admittere oppositum consequentis stare cum antecedente. Et tunc est danda consequentia bona et formalis cuius antecedens est verum | et consequens eiusdem Z 69r
non est verum, ergo consequens est falsum, cum tale consequens sit propositio, et omnis propositio sit vera vel falsa. Et gratia exempli: sit C illa consequentia est bona, cuius antecedens verum sit A, et consequens falsum sit B. Et tunc arguitur sic: C consequentia est bona cuius antecedens est verum et consequens falsum. Ergo sicut primo et adequate significatur per A, antecedens, potest esse absque hoc quod sit ita sicut primo et adequate significatur per B, consequens. Ergo C, consequentia facta ab A ad ipsum B, non est bona, et per te est bona. Et per consequens eadem consequentia erit bona et non bona, quod est contradictio.

52 Sed contra regulam arguitur sic. Talis consequentia est bona 'tu es homo et tu es asinus; ergo tu es asinus', cuius antecedens est verum et consequens falsum; | ergo regula falsa. Sed quod antecedens huius S 86r
consequentie sit verum probatur, quia talis propositio 'tu es homo' est vera, que est eius antecedens, accipiendo 'antecedens' de virtute vocabuli pro illo quod antecedit seu precedit notam consequentie, et accipiendo 'consequens' pro illo quod sequitur. Quidam dicunt quod in ista regula et aliis regulis sequentibus debet poni ly 'totale antece-

11 et] *om. S* 12–13 sequitur ... falso] *om. S* 15 habet] abet*(!) S* 16 stare] *Z*c *om. ZS* 20 antecedens ... A] antecedens est verum A sit *Z* verum sit A *S* 20–21 consequens ... B] consequens sit falsum B *Z* 22 et] *om. S* 26 et per consequens] ergo *S* 28 regulam] *om. S*

dens' et ly 'totale consequens', accipiendo ly 'totale' cathegorematice. Sed dico quod non oportet poni ly 'totale' cathegorematice sumptum, neque sincathegorematice sumptum, quia accipiendo proprie 'antecedens' et 'consequens', quicquid est antecedens alicuius consequentie dicitur totale antecedens, et econverso, et quicquid est consequens alicuius consequentie dicitur totale consequens, et econverso. Et ideo talis propositio 'tu es homo' non dicitur antecedens illius consequentie, licet sit pars illius antecedentis. Et ratio est quia pars non est suum totum, neque totum est sua pars, ut patet intuenti. Et huiusmodi.

53 Secunda regula:

Si alicuius consequentie bone et formalis consequens est falsum, antecedens eiusdem est falsum.

Exemplum: talis consequentia est bona 'tu es asinus; ergo tu non es homo'; cuius consequens est falsum, ergo antecedens eiusdem est falsum, et huiusmodi. Si quis negat istum modum arguendi, habet admittere oppositum consequentis cum antecedente. Et tunc est danda consequentia bona et formalis cuius consequens est falsum et antecedens eiusdem non est falsum, ergo antecedens est verum, cum omnis propositio sit vera vel falsa. Et tunc erit consequentia bona et formalis cuius antecedens est verum et consequens falsum, quod est oppositum prime regule precedentis. Ex quo potest inferri contradictio, sicut in predicta regula.

54 Sed talis modus arguendi non valet 'antecedens illius consequentie precise et primarie significando sicut | nunc significat non potest esse Z 69v verum sine consequente, vel nisi consequens sit verum; ergo illa consequentia est bona', quia talis consequentia non valet 'nulla propositio est vera; ergo tu es asinus', cuius antecedens precise et primarie significando sicut nunc significat non potest esse verum; ergo non potest esse verum sine consequente nec cum consequente, quia si tale antecedens sit verum, sequitur quod aliqua propositio est vera et nulla propositio est vera, quod est contradictio.

55 Secundo talis modus arguendi non valet 'antecedens illius consequentie potest esse verum sine consequente utroque precise et primarie significante; ergo illa consequentia non valet', quia talis consequentia est bona 'tu es homo, | ergo tu es animal'; cuius antecedens S 86v

1 et ... consequens] *om. S* 3 neque sincathegorematice sumptum] *om. S* 5 antecedens] consequens *ZS* 5–6 et ... econverso] *om. S* 9 pars] *om. Z* | et huiusmodi] *om. S* 12 eiusdem] eius *S* 18–19 propositio] vel *add. S* 20 est] erit *S* | consequens] erit *add. S* 22 predicta] prima *S* 27 antecedens] antecedente *S* 32–33 consequentie] non *add. S* 34 significante] significate *S* 35 bona] scilicet *add. S*

potest esse verum sine consequente, posito casu quod in aliquo futuro instanti talis propositio sit vera 'tu es homo', nulla alia remanente. Et huiusmodi. Tertio talis modo arguendi non valet 'antecedens illius consequentie potest esse verum, consequente existente falso; ergo illa consequentia non valet', quia talis consequentia est bona 'tu es asinus; ergo tu non es homo'; cuius antecedens potest esse verum consequente existente falso, quia illud antecedens potest imponi ad significandum aliquid verum, consequente remanente falso, et huiusmodi. Quarto etiam talis modus arguendi non valet 'antecedens illius consequentie potest esse verum consequente existente falso, utroque significante precise et primarie sicut nunc significat; ergo illa consequentia non valet', quia talis consequentia est bona 'tu curris; ergo tu non sedes'—posito casu quod sedeas—cuius antecedens est verum, consequente existente falso. Quod probatur sic: et sit A illud instans in quo tam antecedens quam consequens illius consequentie sint falsum. Et tunc arguatur sic: in A instanti antecedens illius consequentie est falsum dum consequens existit falsum, utroque significante precise et primarie sicut nunc significat; ergo vel contingenter vel necessario; sed non necessario; ergo contingenter; et per consequens in A instanti antecedens illius consequentie potest non esse falsum dum consequens existit falsum. Ex quo infertur quod in eodem instanti antecedens illius consequentie potest esse verum, consequente existente falso, idest dum consequens existit falsum, utroque significante precise et primarie sicut nunc significat. Et huiusmodi.

56 Tertia regula:

Si alicuius consequentie bone et formalis antecedens est necessarium, consequens eiusdem est necessarium.

Exemplum: talis consequentia est bona 'Deus est; ergo Deus est', cuius antecedens est necessarium, ergo consequens eiusdem est necessarium, et huiusmodi. Unde dicitur quod ex necessario non sequitur | nisi necesarium. Si quis negat istum modum arguendi, habet admittere oppositum consequentis cum antecedente. Et tunc est danda consequentia bona et formalis cuius antecedens est necessarium et consequens eiusdem non est necessarium, ergo tale consequens est contingens vel impossibile, cum omnis propositio sit necessaria vel contingens vel impossibilis. Et gratia exempli: sit C illa consequentia, cuius antecedens necessarium sit A, et consequens contingens vel impossibile sit B. | Et tunc arguitur sic: A est necessarium; ergo sicut primo Z 70r S 87r

1 futuro] *om. S* 2 alia] aliqua *ZS* 12 non] *om. S* 15 sint] sit *S* 36 et] ut *S* 37 antecedens] et *add. Z* | consequens] *om. Z*

et adequate significatur per A non potest non esse; et B, sive sit contingens sive sit impossibile, ergo sicut primo et adequate significatur per B potest non esse. Ex quo sequitur quod sicut primo et adequate significatur per antecedens A potest esse absque hoc quod sit ita sicut primo et adequate significatur per consequens B; ergo C, consequentia facta ab A ad ipsum B, non est bona. Et per te est bona. Ergo eadem consequentia est bona et non bona, quod est contradictio.

57 Contra regulam arguitur sic. Talis consequentia est bona 'omnis homo est animal; et tu es homo; ergo tu es animal', cuius antecedens est necessarium et consequens contingens. Ergo illa regula falsa. Dico quod tam antecedens quam consequens huius consequentie est contingens. Licet enim prima pars antecedentis sit necessaria, et secunda pars sit contingens, tamen totum antecedens dicitur contingens, quod est una copulativa composita ex una parte necessaria et altera contingenti. Sed talis modus arguendi non valet 'hec propositio est necessaria; ergo necesse est esse sicut illa significat', quia si necesse est esse sicut illa significat, ergo necesse est illam significare, et per consequens necesse est illam esse; quod est falsum. Sed talis modus arguendi valet 'hec propositio est necessaria; ergo sicut per illam primo et adequate significatur necesse est esse', vel sic 'hec propositio est necessaria; ergo primum et adequatum significatum eius necesse est esse'. Et huiusmodi.

58 Quarta regula:

Si alicuius consequentie bone et formalis consequens est contingens, antecedens eiusdem est contingens vel impossibile.

Exemplum: talis consequentia est bona 'tu curris; ergo tu moveris', cuius consequens est contingens, et antecedens similiter est contingens. Similiter talis consequentia est bona 'tu differs ab ente; ergo tu es', cuius consequens est contingens et antecedens impossibile; et huiusmodi. Si quis negat istum modum arguendi, habet admittere oppositum consequentis cum antecedente. Et tunc est danda consequentia bona et formalis cuius consequens est contingens et antecedens eiusdem non est contingens neque impossibile, ergo tale antecedens est necessarium, cum omnis propositio sit necessaria vel contingens vel | impossibilis. Et tunc erit consequentia bona et formalis cuius S 87v antecedens est necessarium et consequens est contingens, quod est oppositum tertie regule precedentis.

5 significatur] *om. S* 8 est] *om. S* 10 illa] *om. Z* 14 quod] quia *Z* 17 illam] illa *S* 24 formalis] est *add. S* 29 cuius] alicuius *S* 31 tunc] sequitur quod *add. Z* 35 erit] est *Z* 36 est] erit *Z*

59 | Quinta regula: Z 70v

Si alicuius consequentie bone et formalis antecedens est possibile, consequens eiusdem est possibile.

Exemplum: talis consequentia est bona et formalis 'tu curris; ergo tu non sedes', cuius antecedens est possibile, ergo consequens eiusdem est possibile; et huiusmodi. Si quis negat istum modum arguendi, habet admittere oppositum consequentis cum antecedente. Et tunc est danda consequentia bona et formalis cuius antecedens est possibile et consequens eiusdem non est possibile, ergo tale consequens est impossibile, cum omnis propositio sit possibilis vel impossibilis. Et gratia exempli: sit c illa consequentia. Et arguitur sic: c consequentia est bona et formalis cuius antecedens est possibile et consequens impossibile; ergo sicut primo et adequate significatur per eius antecedens potest esse absque hoc quod sit ita sicut primo et adequate significatur per eius consequens; ergo c consequentia non est bona, et per te est bona; ergo eadem consequentia erit bona et non bona, quod est contradictio.

60 Contra regulam arguitur sic: talis consequentia est bona 'omne currens est asinus; omnis homo est currens; ergo omnis homo est asinus', cuius antecedens est possibile et consequens impossibile; ergo regula falsa. Dico quod tam antecedens quam consequens illius consequentie est impossibile. Licet enim utraque pars antecedentis sit possibilis, tamen totum antecedens est impossibile, quia est una copulativa composita ex maiori et minori que sunt propositiones incompossibiles·.

61 Sexta regula:

Si alicuius consequentie bone et formalis consequens est impossibile, antecedens eiusdem est impossibile.

Exemplum: talis consequentia est bona 'si homo est asinus, homo est rudibilis'; cuius consequens est impossibile, ergo antecedens eiusdem est impossibile; et huiusmodi. Si quis negat istum modum arguendi, habet admittere oppositum consequentis cum antecedente. Et tunc est danda consequentia bona | et formalis cuius consequens est impossibile S 88r et antecedens eiusdem non est impossibile, ergo tale antecedens est possibile, cum omnis propositio sit possibilis vel impossibilis. Ex quo infertur quod erit bona consequentia et formalis cuius antecedens erit possibile et consequens erit impossibile. Quod est oppositum quinte regule precedentis. Sed talis modus arguendi non valet 'hec propositio est impossibilis; ergo non potest esse sicut illa significat',

2 antecedens] *om. S* | possibile] ex impossibili *Z* 4 et formalis] *om. S* 10 vel impossibilis] *om. S* 21 enim] in *S del. S*c 26 eiusdem] eius *Z* 37 est] *om. S*

quia quelibet propositio mundi impossibilis potest esse, significando sicut illam significat, ergo potest esse sicut illa significat. Sed iste modus arguendi valet 'hec propositio est impossibilis; ergo sicut per illam primo et adequate significatur non potest esse'. Vel aliter: 'hec propositio est impossibilis; ergo primum et adequatum significatum eius non potest esse'. Et huiusmodi.

62 Septima regula:

Si alicuius consequentie scite a te esse bone antecedens | est scitum a te esse verum, consequens eiusdem est scitum a te esse verum. Z 71r

Exemplum: talis consequentia est bona et scita a te esse bona 'tu es homo; ergo tu es animal', quia scis eius consequens sequi ex eius antecedente. Ergo si antecedens istius consequentie est scitum a te esse verum, consequentie eiusdem est scitum a te esse verum; et huiusmodi. Quilibet expertus logicus volens istam regulam probare et alias regulas sequentes potest consimiles rationes seu probationes facere. Quare dimitto, causa brevitatis retinende et prolixitatis evitande.

63 Sed talis modus arguendi non valet 'hec consequentia est bona et scita a te esse bona, cuius antecedens est scitum a te; ergo consequens eiusdem est scitum a te', quia talis consequentia est bona et scita esse bona 'Deus est; ergo *a* est', posito casu possibili quod ly *a* sit quedam propositio ebrayca significans Deum esse, et hoc sit scitum a te, tamen eius terminos ignores; tunc ista consequentia est bona et scita a te esse bona, quia tu scis bene consequens sequi ex eius antecedente. Sed istius consequentie antecedens est scitum a te, et consequens eiusdem non est scitum a te, quia tale consequens non intelligis cuius terminos | ignoras. Ex quo infertur quod iste modus S 88v arguendi similiter non valet 'hec consequentia est bona et scita a te esse bona, cuius antecedens est intellectum a te; ergo consequens eiusdem est intellectum a te', ut patet in consequentia nunc dicta. Et huiusmodi.

64 Octava regula:

Si alicuius consequentie scite a te esse bone consequens est tibi dubium, antecedens eiusdem est tibi dubium vel creditum esse falsum.

Exemplum: talis consequentia est bona et scita a te esse bona 'Rex sedet; ergo Rex sedet', cuius consequens est tibi dubium et antecedens eiusdem est tibi dubium. Similiter talis consequentia est scita a te esse bona 'Rex sedet et nullus rex sedet; ergo Rex sedet', cuius consequens

1 mundi] est *add. S* 8 a te] ante *S* 20 possibili] *om. S* | ly] hoc *S* 21 quedam] *Sc* quoddam *S om. Z* 25 a te] *om. S* 26 ignoras] ignores *Z* 27 hec] *om. S* 37 et] ergo *S*

est tibi dubium et antecedens creditum esse falsum, quia tale antecedens est copulativa composita ex partibus adinvicem contradictoriis; et huiusmodi. Sed talis modus arguendi non valet 'consequens illius consequentie est tibi dubium et antecedens eiusdem est tibi dubium vel creditum esse falsum; ergo illa consequentia est bona', quia talis consequentia non valet 'Rex sedet; ergo Papa dormit', cuius tam consequens quam antecedens est tibi dubium; et huiusmodi.

65 Nona regula:

Si alicuius consequentie bone et formalis antecedens est concedendum, consequens eiusdem est concedendum.

Exemplum: talis consequentia est bona et formalis 'tu es homo; ergo tu es animal ⟨vel 'ergo tu⟩ non es asinus', cuius antecedens est concedendum, ergo consequens eius est concedendum; et huiusmodi. Sed talis modus arguendi non valet 'antecedens illius consequentie | est Z 71v
concedendum et consequens eiusdem est concedendum; ergo consequentia est bona', quia talis consequentia non valet 'tu moveris; ergo tu curris', cuius tam antecedens quam consequens est concedendum, posito casu quod tu curras; et huiusmodi.

66 Decima regula:

Si alicuius consequentie bone et formalis consequens est negandum, antecedens eiusdem est negandum.

Exemplum: talis consequentia est bona et formalis 'si tu es asinus, tu non es homo', cuius consequens est negandum, ergo antecedens eiusdem est negandum. Similiter talis consequentia est bona | 'nichil est; S 89r
ergo nullus deus est', cuius consequens est negandum, ergo antecedens eiusdem est negandum; et huiusmodi.

67 Ex istis regulis patet quod si alicuius consequentie antecedens est concedendum et consequens eiusdem est negandum, illa consequentia non valet, licet stet aliquam consequentiam esse bonam cuius antecedens est negandum et consequens eiusdem est concedendum, ut cum dicitur 'homo est asinus; ergo homo est animal', et huiusmodi. Sed talis modus arguendi non valet 'consequens illius consequentie est negandum et antecedens eiusdem est negandum; ergo consequentia est bona', quia talis consequentia non valet 'tu curris; ergo tu sedes', cuius tam antecedens quam consequens est negandum, posito casu quod tu non curras neque sedeas; et huiusmodi.

2 composita] facta *Z* | contradictoriis] contradicentibus *Z* 5 quia] oppositum consequentis stat cum antecedente *add. Z* 12 es animal] *om. S* | non es asinus] *om. Z* 15 et] *om. S* 17 concedendum] dum *add. S* 33 est] *om. Z*

68 Undecima regula:

Si alicuius consequentie bone et formalis antecedens est pure negativum, consequens eiusdem non est affirmativum.

Exemplum: talis consequentia est bona et formalis 'nullum animal currit; ergo nullus homo currit', cuius antecedens est pure negativum et consequens eiusdem est negativum; et huiusmodi. Unde dicitur communiter quod ex pura negativa formaliter non sequitur affirmativa. Sed econverso, ex affirmativa bene sequitur negativa, ut bene sequitur 'tu es homo; ergo tu non es asinus', et huiusmodi. Sed primo in regula dicitur "ex pura negativa", quia ex propositione affirmativa exceptiva negativa bene potest sequi affirmativa, ut 'nullus homo preter Sortem currit; ergo Sortes currit'. Sed talis exceptiva non dicitur pura negativa, quia in se includit affirmativam. Secundo dicitur "formaliter", quia materialiter ex pura negativa potest sequi affirmativa, ut 'nichil est; ergo Deus est', et huiusmodi.

69 Duodecima regula:

Si alicuius consequentie bone et formalis consequens est affirmativum, antecedens eiusdem non est pure negativum.

Exemplum: talis consequentia est bona et formalis 'homo currit; ergo animal currit', cuius consequens est affirmativum, | et antecedens Z 72r
eiusdem non est pure negativum. Et huiusmodi.

70 Contra istas duas regulas arguitur sic. Talis consequentia est bona et formalis 'nichil est; ergo aliquid est', cuius antecedens est pure negativum, et consequens affirmativum; ergo iste regule sunt false. Antecedens probatur, scilicet quod talis consequentia sit bona et formalis, quia: Formaliter | sequitur 'nichil est; ergo sic est quod nichil S 89v
est', quia ex opposito consequentis sequitur oppositum antecedentis, ut 'non est ita quod nichil est; ergo aliquid est'. Et inde sequitur sic: 'sic est quod nichil est; ergo aliquo modo est quod nichil est'; et 'aliquo modo est quod nichil est; ergo aliquis modus est'; et 'aliquis modus est; ergo aliquid est'. Ergo a primo antecedente ultimum consequens sequitur formaliter 'nichil est; ergo aliquid est'.

71 Dico quod talis consequentia est materialis 'nichil est; ergo aliquid est', quia eius antecedens est impossibile, et consequens necessarium, et eius consequens non includitur formaliter in antecedente. Sed ad probationem potest responderi dupliciter. Uno modo quod illa prima

4 consequentia] *om. S* 10 dicitur] quod *add. Z* 27 antecedentis] consequentis *S* 28–29 ergo ... nichil est] *om. S* 30 est] *om. S* | est] *bis in S* 31 ergo ... antecedente] a primo autem antecedente *Z* 34 et] *coni.* vel *ZS* 35 non] *bis in S* 36 illa] consequentia *add. S*

consequentia probationis est materialis et non formalis 'si nichil est; ergo sic est quod nichil est', quia eius antecedens est impossibile, et consequens non est de intellectu sui antecedentis. Et ideo non omnes ille consequentie sunt bone et formales. Quare formaliter non concluditur 'nichil est; ergo aliquid est'. Alio modo faciendo talem distinctionem de ly 'sic' vel 'ita'. Quod potest accipi dupliciter. Aliquando enim ly 'sic' vel 'ita' dicit modum entitatis vel affirmationis, ut cum dicitur 'homo est; ergo sic est vel ita est quod homo est', idest *aliquo modo entitatis vel affirmationis est quod homo est*. Et tunc illa consequentia non valet de forma 'nichil est; ergo sic est quod nichil est', quia eius consequens significat quod aliquo modo entitatis est quod nichil est. Quod esset falsum antecedente supposito, quia si nichil est, nec aliquis modus entitatis est, et per consequens neque aliquo modo entitatis est quod nichil est. Aliquando ly 'sic' vel 'ita' dicit modum nichilitatis vel negationis. Et isto modo conceditur illa prima consequentia 'nichil est; ergo sic est quod nichil est'. Via vero nichilitatis vel negationis est quod nichil est. Sed negetur secunda consequentia, scilicet 'sic est quod nichil est; ergo aliquo modo est quod nichil est; ergo aliquis modus est', quia arguitur a *secundum quid* ad *simpliciter*, quia modus nichilitatis vel negationis proprie vel simpliciter non est aliquis modus, scilicet entitatis. Et ideo ⟨non⟩ omnes iste consequentie sunt bone et formales, quia formaliter non includitur 'nichil est; ergo aliquid est'. Consimiliter potest responderi ad tale argumentum 'nulla chimera est; ergo sic est quod nulla chimera est; ergo aliquo modo est quod nulla chimera est'; et 'aliquo modo est quod nulla chimera est; ergo aliquis modus est'; et 'aliquis modus est; ergo aliquid est'; a primo antecedente ad ultimum consequens sequitur 'nulla chimera est; ergo | aliquid est', S 90r
cuius antecedens est pure negativum et consequens affirmativum. Et ita de similibus.

72 | Tertia decima regula: Z 72v

Si alicuius consequentie bone et formalis aliquid stat cum antecedente, illud potest stare cum eius consequente, sed non econverso.

Exemplum: talis consequentia est bona et formalis 'homo currit; ergo animal currit'. Sed talis propositio 'homo est albus' stat cum hoc antecedente 'homo currit', quia simul stant 'homo currit' et 'homo est albus'. Ergo illa potest stare cum eius consequente, quia simul stant

1 formalis] formaliter *S* 2 est] dicitur *Z* 3 sui antecedentis] consequentis *S* 4 formales] formalis *S* 4–5 concluditur] *coni.* includitur *ZS* 5 est] *om. Z* 7 entitatis] emptitatis*(!) sic saepius S* 12 quia] quod *Z* 15–16 et ... negationis] *om. S* 18 est] *om. S* 26 ad] quia *S* 29 similibus] et huiusmodi *add. Z*

'animal currit', et 'homo est albus', et huiusmodi. Sed dixi in regula "sed non econverso", quia talis propositio 'nullus homo currit' potest stare cum hoc consequente 'animal currit', sed illa non potest stare cum eius antecedente, quia 'nullus homo currit' et 'homo currit' repugnant adinvicem. Sed talis modus arguendi non valet 'ista consequentia est bona; ergo quicquid stat cum eius antecedente stat cum consequente eiusdem', quia stat aliquam consequentiam esse bonam (ut in ista 'homo currit; ergo animal currit') et quod nichil stet cum eius antecedente et consequente; et huiusmodi.

73 Quarta decima regula:

Si alicuius consequentie bone et formalis aliquid repugnat consequenti, illud potest repugnare eius antecedenti, sed non econverso.

Exemplum: talis consequentia est bona et formalis 'homo currit; ergo animal currit'. Sed talis propositio 'nullum animal currit' vel talis 'nullum corpus currit' repugnat huic consequenti 'animal currit'; ergo illa potest repugnare huic antecedenti 'homo currit'; et huiusmodi. Sed dixi in regula "sed non econverso", quia talis propositio 'nullus homo currit' repugnat huic antecedenti 'homo currit', sed illa non repugnat eius consequenti, quia simul stant 'nullus homo currit' et 'animal currit'. Sed talis modus arguendi non valet 'ista consequentia est bona; ergo quicquid repugnat eius consequenti, repugnat eius antecedenti', quia stat aliquam consequentiam esse bonam et quod nichil repugnet eius antecedenti nec consequenti; et huiusmodi.

74 Quinta decima regula:

Si alicuius consequentie bone et formalis aliquid | antecedit ad antecedens, illud potest antecedere ad eius consequens, sed non econverso. S 90v

Exemplum: talis consequentia est bona et formalis 'homo currit; ergo animal currit'. Sed talis propositio 'Sortes currit' antecedit ad hoc antecedens 'homo currit', quia bene sequitur 'Sortes currit; ergo homo currit'. Ergo illa potest antecedere ad illud consequens 'animal currit', quia bene sequitur 'Sortes currit; ergo animal currit', sed loquendo hic de 'bene antecedere' quod facit consequentiam bonam. Sed dixi in regula "sed non econverso", quia talis propositio 'asinus currit' potest antecedere ad illud consequens 'animal currit', quia bene sequitur 'asinus currit; ergo animal currit'. Sed illa non potest antecedere ad illud antecedens 'homo currit', quia non sequitur 'asinus currit; ergo

4 antecedente] consequente *S* 8 in ista] illa *S* 14 sed] exemplum *S* 22 repugnet] repugnat *S* 23 et huiusmodi] *om. S* 27 currit] est *S* 28 currit] est *S* 32 quod] semper *Z* 33–34 asinus ... currit] animal currit sequitur ex illo antecedente asinus currit *S* 34–36 quia ... currit] *om. S* 36 quia] quod *Z*

homo currit'; et huiusmodi. Sed talis modus arguendi non valet 'ista consequentia | est bona et formalis; ergo quicquid antecedit ad illud Z 73r
antecedens antecedit ad eius consequens', quia stat consequentiam esse bonam et quod nichil antecedit ad eius antecedens; et huiusmodi.

75 Decima sexta regula:

Si alicuius consequentie bone et formalis aliquid sequitur ex consequente, illud potest sequi ex eius antecedente, sed non econverso.

Exemplum: talis consequentia est bona et formalis 'homo currit; ergo animal currit'. Sed talis propositio 'corpus currit' vel 'substantia currit' sequitur ex tali consequenti 'animal currit', quia bene sequitur 'animal currit; ergo corpus currit' vel '⟨ergo⟩ substantia currit'. Ergo illa potest sequi ex illo antecedente 'homo currit', quia bene sequitur 'homo currit; ergo corpus currit' vel 'ergo substantia currit', et huiusmodi. Sed dixi in regula "sed non econverso", quia talis propositio 'rationale currit' sequitur ex illo antecedente 'homo currit', quia bene sequitur 'homo currit; ergo rationale currit'. Sed illa non potest sequi ex illo consequente 'animal currit', quia non sequitur 'animal currit; ergo rationale currit', et huiusmodi. Sed talis modus arguendi non valet 'ista consequentia est bona; ergo quicquid sequitur ex consequente sequitur ex eius antecedente, vel quicquid sequitur ad eius consequens sequitur ad eius antecedens', quia stat aliquam consequentiam esse bonam et quod nichil sequitur ex eius consequente; et huiusmodi.

76 Decima septima regula:

Si alicuius consequentie bone et formalis aliquid sequitur ex antecedente et consequente, illud potest sequi ex eius antecedente per se.

Exemplum: talis consequentia est bona et formalis 'homo currit; ergo animal currit'. Sed talis propositio 'substantia currit' sequitur ex antecedente et consequente. Ergo illa potest sequi ex antecedente per se, ut patet intuenti.

77 Contra istas duas regulas precedentes arguitur dupliciter. Primo contra decimam quintam regulam sic. Talis consequentia est bona et formalis 'pater est; ergo suus filius est'. Sed ista propositio 'filius est' antecedit ad eius antecedens, quia bene sequitur 'filius est; ergo pater est'. Tamen ipsa non antecedit ad eius consequens, quia non sequitur 'filius est; ergo suus filius est'. Ergo istius consequentie bone et formalis aliquid antecedit ad eius antecedens quod non potest antecedere ad eius consequens. Ergo regula est falsa. Secundo arguitur contra

2 illud] Z^c *om.* *ZS* 3 stat] estant *S* 4 et huiusmodi] *om.* *S* 6 illud] aliquis *S* 10 consequenti] antecedenti *S* 17 quia] quod *Z* 20 ex] *om.* *S* 22 quod] *om.* *S* 30 duas] *om.* *S* 32 est] *om.* *S* 37 est] *om* *Z*

decimam sextam regulam sic. Talis consequentia est bona et formalis 'bipedalis linea est; ergo pedalis linea est'. Sed talis propositio 'linea semipedalis est eius maxima medietas' sequitur ad eius consequens, quia bene sequitur 'pedalis linea est; ergo linea semipedalis est eius maxima medietas'. Tamen ipsa non sequitur ex eius antecedente, quia non sequitur 'bipedalis linea est; ergo linea semipedalis est eius maxima medietas', cum sit antecedens verum | et consequens falsum. Z 73v
Ergo illius consequentie bone et formalis aliquid sequitur ex eius consequente quod non sequitur ex eius antecedente. Et per consequens regula est falsa.

78 Dico quod predicte regule intelliguntur non variata relatione, quia facta alicuius relationis variatione non remanet eadem propositio. Et ideo ad primum, quando dicitur 'pater est; ergo suus filius est', tunc ly 'suus' refertur ad ly 'pater'. Sed quando dicitur in ultima illatione 'filius est; ergo suus filius est', tunc refertur ad ly 'filius'. Et sic non remanet illud idem consequens, sed dicitur alia propositio similis in virtute illi consequenti propter relationis variationem. Et sic nichil contra regulam, quia illud quod antecedit ad tale antecedens 'pater est' non antecedit ad eius consequens, sed ad aliam propositionem similem consequenti. Ad secundum respondetur consimili modo, quando eius talis propositio 'linea semipedalis est eius maxima | medietas' infertur S 91v
ex consequente, tunc illud relativum 'eius' refertur ad ly 'pedalis linea'; sed quando infertur ex antecedente, tunc refertur ad ly 'bipedalis linea'. Et sic non remanet eadem propositio propter relationis variationem, sed dicitur alia propositio que refertur ad consequens et alia propositio que refertur ad antecedens. Et sic non est contra regulam. Et ita de similibus.

79 Decima octava regula et ultima:

Si sint multe consequentie intermedie bone et formales et non variate, arguendo a primo ad ultimum consequens est consequentia bona et formalis.

Exemplum, ut cum dicitur 'homo currit; ergo animal currit'; et 'animal currit; ergo corpus currit'; et 'corpus currit; ergo substantia currit'; et 'substantia currit; ergo ens currit'; ergo a primo antecedente ad ultimum consequens sequitur formaliter 'homo currit; ergo ens currit'; et huiusmodi. Primo dicitur in regula "consequentie intermedie bone et formales", quia si aliqua ipsarum consequentiarum intermediarum fuerit consequentia mala, tunc arguendo a primo antecedente ad ultimum consequens formaliter non valet consequentia; ut cum dicitur

4 est] *om.* Z 7 sit] *om.* S 14 sed] et Z 16 similis] simili S | virtute] voce Z 20 secundum] secundam Z 23 ly] illud Z 23–24 bipedalis linea] bipedalis Z^c pedalis Z 27 ita] sic Z

'si nullum tempus est, dies non est'; et 'si dies non est, nox est'; et 'si nox est, aliquod tempus est'; ergo a primo antecedente ad ultimum consequens formaliter non sequitur 'si nullum tempus est, aliquod tempus est', quia illa secunda consequentia intermedia non valet 'si dies non est, nox est', quia ex pura negativa formaliter non sequitur affirmativa. Et dico 'formaliter', quia talis consequentia potest dici bona de materia 'si nullum tempus est, aliquod tempus est', quia eius antecedens dicitur impossibile saltem naturaliter, et consequens non est de intellectu antecedentis. Secundo dicitur in regula "et non variate", quia | tunc consequentie non dicuntur variate quando solum Z 74r illud quod est consequens prioris consequentie est antecedens alterius consequentie immediate sequentis, et sic de singulis consequentiarum intermediarum usque ad ultimam; ut patet in primo exemplo huius regule. Sed consequentie dicuntur variate quando aliquid fuerit antecedens | vel pars antecedentis alicuius consequentie intermedie quod S 92r non fuerit consequens alterius consequentie immediate precedentis; ut cum dicitur 'homo currit; ergo animal currit'; et 'animal currit; ergo corpus currit'; et 'corpus currit'; et 'omne corpus est album; ergo substantia alba currit'; ergo a primo antecedente usque ad ultimum consequens formaliter non sequitur 'homo currit; ergo substantia alba currit', quia talis propositio 'omne corpus est album' fuit antecedens vel pars antecedentis tertie consequentie, que non fuit consequens secunde consequentie immediate precedentis. Et ita de similibus.

DE REGULIS SPECIALIBUS TANGENTIBUS HABITUDINEM TERMINORUM VEL PROPOSITIONUM

80 Regule speciales consequentiarum sunt multe. Quarum ordo est triplex. Primo enim ponuntur regule consequentiarum tangentes habitudinem terminorum. Secundo ponuntur regule consequentiarum tangentes habitudinem propositionum cathegoricarum. Tertio ponuntur regule tangentes habitudinem propositionum ypoteticarum. De primis est triplex ordo. Primo de consequentiis terminorum ab inferiori ad suum superius, et econverso. Secundo de consequentiis terminorum convertibilium et correlativorum. Tertio de consequentiis disparatorum et aliorum terminorum oppositorum vel impertinentium. De quibus per ordinem est agendum.

5 formaliter] *om.* *S* 9 antecedentis] consequentis *S* 12 immediate sequentis] intermedie sequentes *S* 19 usque ad] ad *S* 23 immediate] intermedie *S*

De consequentiis terminorum ab inferiori ad superius

81 De consequentiis terminorum ab inferiori ad suum superius et econverso ponuntur sex regule sequentes. Prima regula:

Ab inferiori ad suum superius affirmative et sine impedimento, idest distributione et dictione habente vim negationis et verbo significante actum anime, omnibus aliis terminis eiusdem consequentie manentibus omnino consimilibus, consequentia est bona et formalis.

Exemplum arguendo a parte subiecti, ut sequitur 'homo currit; ergo animal currit'. Exemplum a parte predicati, ut 'homo currit; ergo homo movetur', et huiusmodi.

82 Ex tali regula patet quod, arguendo ab inferiori | ad suum superius S 92v
negative, consequentia formaliter non valet; ut non sequitur 'asinus non currit; ergo animal non currit', quia antecedens est verum et consequens falsum, posito casu quod nullus asinus sit, sed omne animal currat. Sed dico 'formaliter', quia talis consequentia est bona de materia 'tu non es homo; ergo tu non es animal', demonstrato homine. Secundo patet quod ab inferiori ad suum superius affirmative cum distributione superioris et inferioris consequentia formaliter non valet; ut non sequitur | 'omnis homo currit; ergo omne animal currit'. Sed Z 74v
dico 'formaliter', quia talis consequentia est bona de materia 'omnis homo est; ergo omne animal est'. Tertio patet quod ab inferiori ad suum superius cum distributione habente vim negationis consequentia formaliter non valet, ut sunt ly 'incipit' et[c] 'desinit' et dictiones exclusive vel exceptive vel reduplicative et similes. Exemplum cum ly 'incipit', ut non sequitur 'Sortes incipit esse albus; ergo Sortes incipit esse coloratus'. Exemplum cum ly 'desinit', ut non sequitur 'Sortes desinit currere; ergo Sortes desinit moveri'. Exemplum cum dictione exclusiva, ut non sequitur 'tantum homo currit; ergo tantum homo movetur'. Exemplum cum dictione exceptiva, ut non sequitur 'omnis homo preter Sortem currit; ergo omnis homo preter Sortem movetur', et huiusmodi. Sed dixi "formaliter", quia talis consequentia est bona de materia 'Sortes incipit esse homo; ergo Sortes incipit esse animal'; similiter ista consequentia est bona de materia 'Sortes desinit esse homo; ergo Sortes desinit esse animal'; et huiusmodi. Quarto patet quod ab inferiori ad suum superius cum verbo significante actum anime consequentia formaliter non valet; ut non sequitur 'dubito illud esse hominem; ergo dubito illud esse animal', et huiusmodi. Sed dixi

4 idest] et *Z* et sine Z^c 9 ergo] *om. S* 14 sed] *bis in S* 21 quod] *om. Z* 23 ly] *om. Z* 24 reduplicative] scilicet negative *add. Z* 35 quod] *om. Z* 36 non sequitur] *om. Z*

"formaliter", quia talis consequentia est bona de materia 'Sortem scio esse hominem; ergo Sortem scio esse animal', et ita de similibus in terminis substantialibus.

83 Ultimo ponitur | in regula "omnibus aliis terminis eiusdem conse- S 93r
quentie manentibus omnino consimilibus". Et ideo talis consequentia non valet 'homo currit; ergo animal disputat'. Similiter non sequitur 'homo currit; ergo asinus movetur', licet in utraque istarum consequentiarum arguitur ab inferiori ad suum superius affirmative et sine impedimento. Tamen alii termini eiusdem consequentie non sunt omnino consimiles, ut patet intuenti.

84 Secunda regula:

Ab inferiori ad suum superius a parte subiecti cum negatione postposita, et facta debita constantia eiusdem superioris de eodem inferiori et sine distributione inferioris et superioris, omnibus aliis terminis eiusdem consequentie manentibus omnino consimilibus, consequentia est bona et formalis.

Exemplum, ut sequitur 'homo non currit; ergo animal non currit', et huiusmodi. Primo dicitur in regula "cum negatione postposita", quia cum negatione preposita consequentia formaliter non valet; ut non sequitur 'non-homo currit; et omnis homo est animal; ergo non-animal currit'. Secundo dicitur 'cum debita constantia subiecti', quia sine constantia superioris de eodem inferiori consequentia formaliter non valet; ut non sequitur 'asinus non currit; ergo animal non currit', ut dictum fuit in regula precedente. | Tertio dicitur "sine distributione Z 75r
inferioris et superioris", quia cum tali distributione consequentia formaliter non valet; ut non sequitur 'omnis homo non currit; et omnis homo est animal; ergo omne animal non currit'. Quarto dicitur "omnibus aliis terminis eiusdem consequentie manentibus omnino consimilibus"; et ideo talis consequentia non valet 'homo non est albus; et omnis homo est animal; ergo animal non est coloratum'. Et huiusmodi.

85 Tertia regula:

Ab inferiori ad suum superius affirmative, sed a parte predicati, et cum distributione affirmativa eiusdem subiecti existentis in antecedente et consequente, consequentia est bona.

Exemplum, ut 'omnis homo currit; ergo omnis homo movetur', et huiusmodi. Primo in regula dicitur "affirmative", seu cum distributione affirmativa, quia negative, seu cum distributione negativa, consequentia formaliter non valet; ut non sequitur 'nullus homo currit;

4 omnibus] omnis *ZS* 10 consimiles] similes *Z* 23 fuit] est *S* 31 sed] *om. Z* | et] *om.Z* 35 affirmative] affirmativa *S* 35–36 seu ... affirmativa] *del. Z*^{c}

ergo nullus homo | movetur'. Sed dico 'formaliter', quia talis conse- S 93v
quentia est bona de materia 'nullus homo est homo; ergo nullus homo est animal'. Et huiusmodi.

86 Quarta regula:

Ab inferiori ad suum superius affirmative, sed a parte subiecti, cum dictione exclusiva addita inferiori et superiori, ceteris terminis eiusdem consequentie manentibus omnino consimilibus, consequentia est bona et formalis.

Exemplum, ut sequitur 'tantum homo currit; ergo tantum animal currit', et huiusmodi. Sed dixi "a parte subiecti", quia a parte predicati consequentia non valet; ut non sequitur 'tantum homo currit; ergo tantum animal movetur', et huiusmodi.

87 Quinta regula:

A superiori distributo affirmative ad suum inferius distributum affirmative cum debita constantia eiusdem superioris de eodem inferiori, ceteris terminis eiusdem consequentie manentibus omnino consimilibus, consequentia est bona et formalis.

Exemplum arguendo a parte subiecti, ut sequitur 'omne animal currit; et omnis homo est animal; ergo omnis homo currit'. Exemplum a parte predicati, ut sequitur 'tu es omne animal; et omnis homo est animal; ergo tu es omnis homo'; et huiusmodi. Ex qua regula patet quod a superiori ad suum inferius sine distributione consequentia formaliter non valet; ut non sequitur 'animal currit; ergo homo currit'. Sed dico 'formaliter', quia talis consequentia est bona de materia | 'tu Z 75v
es animal; ergo tu es homo', demonstrato homine. Secundo patet quod a superiori distributo affirmative ad suum inferius distributum affirmative sine debita constantia superioris de inferiori, consequentia formaliter non valet; ut non sequitur 'omne animal currit; ergo omnis homo currit', quia antecedens est verum et consequens falsum, posito casu quod nullus homo sit et omne animal currat. Ultimo ponitur in regula "ceteris terminis eiusdem consequentie manentibus omnino consimilibus", sicut dictum fuit in regulis precedentibus. Et huiusmodi.

88 Sexta regula et ultima:

A superiori distributo negative ad suum inferius distributum negative, ceteris terminis eiusdem consequentie manentibus omnino consimilibus, consequentia est bona et formalis.

Exemplum arguendo a parte subiecti, ut sequitur 'nullum animal currit; ergo nullus homo currit'. Exemplum a parte | predicati, ut sequitur S 94r
'tu non es animal; ergo tu non es homo', et huiusmodi. Ex qua regula

1 talis] *om. S* 11 animal] Z^c homo *ZS* 31 et huiusmodi] *om. S*

patet quod arguendo a superiori distributo negative ad suum inferius distributum negative est bona consequentia, sive arguendo cum debita constantia sive arguendo sine ipsa constantia superioris de inferiori.

89 Contra primam regulam, probando quod ab inferiori ad suum superius affirmative sine impedimento consequentia non valet, arguitur communiter quatuor modis. Primo sic: talis consequentia non valet 'Sortes legit Vergilium; ergo Sortes agit Virgilium'. Secundo non sequitur 'iste est apparens asinus; ergo iste est ens asinus'. Tertio non sequitur 'iste est monacus albus; ergo iste est homo albus'. Quarto non sequitur 'ly "homo" est masculinum; ergo ly "animal" est masculinum', et non sequitur 'ly "homo" est species specialissima; ergo ly "animal" est species specialissima'. In quibus videtur per regulam argui ab inferiori ad suum superius affirmative *etc.*

90 Ad primum dico quod quando ly 'legit' et 'agit' accipiuntur sine aliquo addito, se habent tamquam inferius et superius; et tunc bene sequitur 'Sortes legit; ergo Sortes agit'. Sed quando accipiuntur cum addito, non semper se habent tamquam inferius et superius, ut cum dicitur 'Sortes legit Vergilium; ergo Sortes agit Vergilium'; similiter non sequitur 'Sortes amat Petrum; ergo Sortes agit Petrum'. Consimiliter potest responderi ad secundum et ad tertium. Ad quartum dico quod quando ly 'homo' et 'animal' accipiuntur personaliter, se habent tamquam inferius et superius, sed quando accipiuntur materialiter, non se habent | tamquam inferius et superius. Ex quibus patet quod in Z 76r
nulla istarum consequentiarum arguitur ab inferiori ad suum superius affirmative.

91 Contra quintam regulam, probando quod a superiori ad suum inferius affirmative et sine distributione valet consequentia, arguitur sic: talis consequentia est bona 'numerus est; ergo binarius est', quia non est imaginabile numerum esse et quod nullus binarius sit, quia si est aliquis numerus, oportet quod sit binarius vel maior quam binarius, et talis semper includit numerum binarium. | Dico quod talis consequen- S 94v
tia est bona de materia, et non de forma. Similiter bene sequitur de materia 'tu es animal; ergo tu es homo', demonstrato homine. Et ita de similibus.

92 Circa regulas predictas ponuntur quinque regule sequentes, in quibus arguitur vel videtur argui ab inferiori ad suum superius, vel econverso. Prima regula:

3 ipsa] debita *S* 4 ab] ad *S* 5 valet] et *add. ZS* 6 communiter quatuor modis] quatuor modis *Z* communiter *S* 16 sed] quia *Z* 17 addito] additis iS 20 responderi] dici Z^c *om. Z* 21 quando] non *add. S* 37 regula] quod *add. Z*

A tertio adiacente ad ipsum secundum adiacens affirmative et sine termino distrahente et ampliativo et termino equivocante seu impediente alium terminum a suo principali significato, consequentia est bona, sed non econverso.

Exemplum, ut sequitur 'homo est albus; ergo homo est', et sequitur 'homo currit; ergo homo est', et huiusmodi. Primo dixi in regula "sine termino distrahente", quia non sequitur 'Adam est mortuus; ergo Adam est'. Secundo dixi "sine termino ampliativo", quia non sequitur 'Antichristus est generabilis; ergo Antichristus est'. Tertio dixi "sine termino equivocante seu impediente alium terminum a suo principali significato", quia non sequitur 'Cesar est pictus; ergo Cesar est', vel 'Cesar est homo pictus; ergo Cesar est'. Quarto dixi "sed non econverso", quia non sequitur 'homo est; ergo homo est albus', vel 'ergo homo currit'. Et huiusmodi.

93 Secunda regula:

A secundo adiacente ad ipsum tertium adiacens negative et sine termino distrahente et ampliativo et termino equivocante seu impediente alium terminum a suo principali significato, consequentia est bona, sed non econverso.

Exemplum, ut sequitur 'nullus homo est; ergo nullus homo est albus', et sequitur 'nullus homo est; ergo nullus homo currit', et huiusmodi. Primo dixi in regula "sine termino distrahente", quia non sequitur 'Adam non est; ergo Adam non est mortuus'. Secundo dixi "sine termino ampliativo", quia non sequitur 'Antichristus non est; ergo Antichristus non est generabilis vel | generandus'. Tertio dixi "sine Z 76v
termino equivocante seu impediente alium terminum a suo principali significato", quia non sequitur 'Cesar non est; ergo Cesar non est pictus' vel 'ergo Cesar non est homo pictus'. Quarto dixi "sed non econverso", quia non sequitur 'nullus homo est albus; ergo nullus homo est', et huiusmodi.

94 | Tertia regula: S 95r

A dicto secundum quid ad dictum simpliciter consequentia non valet, sed accipiendo 'dictum secundum quid' stricte.

Quod potest fieri quatuor modis. Primo cum termino diminuente stricte accepto. Et ideo non sequitur 'Ethiops est albus secundum dentes; ergo Ethiops est albus'; similiter non sequitur 'chimera est ens fictum; ergo chimera est ens'. Secundo cum termino distrahente, ut non sequitur 'homo est homo mortuus; ergo homo est homo'. Tertio cum termino ampliativo, ut non sequitur 'Antichristus est homo generabilis; ergo Antichristus est homo', et non sequitur 'chimera est ens

2 ampliativo] ampliante *S* 3 significato] significate *S* 10–11 pictus ... *secundum* est] *om. S* 20–21 non sequitur] sequitur non *S* 26 vel] *om. S* 35 ens] *om. S*

opinabile; ergo chimera est ens'. Quarto cum termino equivocante seu impediente alium terminum a suo principali significato, ut non sequitur 'iste est homo pictus; ergo iste est homo'. Unde iste terminus 'homo' per se significat hominem verum, sed cum adiunctione huius termini 'pictus' equivocatur ad significandum hominem pictum, et per consequens tunc impeditur a suo principali significato, quia principaliter significat hominem verum, et minus principaliter significat rem pictam cum termino adiuncto, que proprie non dicitur homo. Et huiusmodi.

95 Quarta regula:

A termino non ampliato ad ipsum ampliatum, tam affirmative quam negative, consequentia formaliter non valet.

Exemplum affirmative, ut non sequitur 'omne currens est homo; ergo omne currens potest esse homo'; similiter non sequitur 'Deus est creans; ergo Deus de necessitate est creans', et huiusmodi. Sed dixi "formaliter", quia talis consequentia est bona de materia 'Deus est; ergo Deus potest esse', et talis consequentia est bona 'homo est; ergo homo potest esse', et huiusmodi. Exemplum negative, ut non sequitur 'Antichristus non est; ergo Antichristus non potest esse', et non sequitur 'Antichristus non est; ergo Antichristus non est generabilis'. Sed dixi "formaliter", quia talis consequentia est bona de materia 'Deus non est; ergo Deus non potest esse'. Et huiusmodi.

96 Quinta regula et ultima:

A termino ampliato ad ipsum non ampliatum, tam | affirmative quam negative, consequentia | formaliter non valet. Z 77r S 95v

Exemplum affirmative, ut non sequitur 'Antichristus est generabilis; ergo Antichristus est', et non sequitur 'Antichristus potest esse; ergo Antichristus est'. Similiter non sequitur 'omne creans necessario est Deus; ergo omne creans est Deus', et huiusmodi. Sed dixi "formaliter", quia talis consequentia est bona de materia 'Deus potest esse; ergo Deus est', quia in Deo, qui est purissimus actus, non distat actus a potentia. Exemplum negative, ut non sequitur 'nullum animal de necessitate est currens; ergo nullum animal est currens', et non sequitur 'nullus deus de necessitate est creans; ergo nullus deus est creans'. Sed dixi "formaliter", quia talis consequentia est bona de materia 'Deus non potest esse; ergo Deus non est'. Et huiusmodi.

3 est homo] homo est *Z* 5 equivocatur ad significandum] impeditur quod significaret *S* 7–8 significat ... que] cum tali adiunctione significante esse pictum sed *S* 11 ampliato] ampliativo *ZS* | ampliatum] compilatum *S* 14 sequitur] valet *Z* 16 de materia] *om. S* 24 ampliato] ampliativo *Z* 27 esse] antechristus *add. S*

De regulis tangentibus terminos convertibiles et correlativos

97 De consequentiis terminorum convertibilium et correlativorum ponuntur tres regule sequentes. Prima regula:

Ab uno convertibili ad reliquum suum convertibile, sine verbo significante actum anime, tam affirmative quam negative consequentia est bona.

Exemplum affirmative, ut sequitur 'homo currit; ergo risibile currit', et sequitur 'tu es homo; ergo tu es risibilis'. Exemplum negative, ut sequitur 'nullus homo currit; ergo nullum risibile currit'; et sequitur 'tu non es homo; ergo tu non es risibilis', et huiusmodi. Sed dicitur in regula "sine verbo significante actum anime", quia cum verbo significante actum anime consequentia formaliter non valet; ut non sequitur 'scio istum esse hominem; ergo scio istum esse risibilem', quia stat quod sciam et intelligam aliquem esse hominem, seu rationem formalem quare est homo, ignorando seu nesciendo eius propriam passionem. Ex qua regula patet quod arguendo a diffinitione ad suum diffinitum tam affirmative quam negative consequentia est bona, et econverso. Exemplum affirmative, ut sequitur 'tu es homo; ergo tu es animal rationale mortale', et econverso. Exemplum negative, ut sequitur 'tu non es homo; ergo tu non es animal rationale mortale'. Et huiusmodi.

98 | Termini convertibiles sunt multiplices. Primo termini sinonimi, ut S 96r
'Marcus', 'Tullius', 'Cicero'. Secundo species et sua propria passio, ut sunt ly 'homo' et ly 'risibilis' et ly 'asinus' et 'rudibilis', et ly 'equus' et ly 'hinnibilis', et huiusmodi. Tertio diffinitio et suum diffinitum, ut ly 'homo' et ly 'animal rationale mortale'. Quarto descriptio et suum descriptum, et similes. Similiter convertibilia dicuntur propositiones que mutuo se sequuntur, | ut sunt propositiones equipollentes adinvicem, Z 77v
et propositio convertens et sua conversa, et propositio exponibilis et copulativa composita ex omnibus suis exponentibus, et propositio resolubilis et copulativa facta ex omnibus suis resolventibus, cum quibus

3 terminorum] *om. S* 7 risibile] rationale *Z* 8–10 exemplum ... risibilis] *om. S* 13–14 ergo ... hominem] *om. S* 14–15 rationem formalem] Z^c rationalem formalem *Z* ratione formaliter *S* 15 ignorando] et hoc non intelligendo suam propriam passionem *add.* Z^m | nesciendo] neciendo*(!) S* 16 quod] quare *S* | a diffinitione] ad diffinitionem *S* 19–20 exemplum ... mortale] *om. Z* 23 cicero] scicero*(!) Z om. S* 24 ly] *om. S* | rudibilis] resibilis *S* 25 hinnibilis] hinnibile *Z* bos et mugibilis *S* 28 se] *om. S* 29 conversa] conversoi*(!) S* 30 exponentibus] compositis *S* 30–31 resolubilis] exponibilis *S*

convertitur; etiam propositio descriptibilis et sua describens, et similes. De quibus inferius[1] dicetur, ubi determinatur de consequentiis cathegoricarum.

99 Contra regulam arguitur sic, quia non sequitur 'iste asinus est risibilis; ergo iste asinus est homo', quia antecedens est verum et consequens falsum, posito casu quod iste asinus sit Sortis. Secundo non sequitur 'risibile est proprium hominis; ergo homo est proprium hominis'. Tertio isti termini sunt convertibiles: ly 'homo' et 'tantum homo', sed non sequitur 'homo est; ergo tantum homo est'. Ergo regula est falsa.

100 Ad primum dico quod ly 'homo' et ly 'risibilis' consimilium casuum sunt termini convertibiles, sed ly 'homo' nominativi casus et ly 'risibilis' genitivi casus non sunt convertibilia, ut patet in proposito. Ad secundum dico quod quando ly 'risibile' et ly 'homo' accipiuntur personaliter, sunt termini convertibiles, sed quando accipiuntur materialiter, ut in proposito, non sunt convertibilia. Ad tertium dico quod ly 'homo' et 'tantum homo' non convertuntur. Sed talis propositio 'tantum homo est' potest accipi dupliciter: uno modo de subiecto excluso—et tunc sequitur et convertitur cum illa | 'homo est'— alio S 96v modo exclusive seu tamquam propositio proprie exclusiva—et tunc non sequitur ex illa 'homo est'. Et ita de similibus.

101 Secunda regula:

Ab uno correlativorum ad reliquum suum correlativum a parte subiecti cum isto verbo 'est' ⟨singulari⟩ de secundo adiacente, tam affirmative quam negative, consequentia est bona.

Exemplum affirmative, ut sequitur 'pater est; ergo filius est', et sequitur 'dominus est; ergo servus est', et sequitur 'agens est; ergo patiens est'. Exemplum negative, ut sequitur 'pater non est; ergo filius non est', et huiusmodi. Primo dixi in regula "a parte subiecti", quia a parte predicati consequentia non valet, ut non sequitur 'tu es pater; ergo tu es filius'. Secundo dixi "cum isto verbo 'est' singulari", quia cum verbo plurali consequentia non valet, ut non sequitur 'filii sunt; ergo patres sunt'. Similiter cum verbo de preterito consequentia non valet, ut non sequitur 'pater fuit; ergo filius fuit'. Similiter cum verbo de futuro

2 determinatur] determinantur *S* 5 risibilis] idest homo *add. Z*^{m} 6 sortis] sortes *Z* 17 non] *om. Z* 18 uno modo] primo *Z* 19 est] et significat quod aliquid quod est homo et nichil aliud quam homo est *add. S* de hoc habetur in quinta regula de exclusivis addita subiecto *add. Z*^{m} 21 similibus] et huiusmodi *add. Z* 31 est singulari] est *Z om. S*

1 Videas infra, III B 114ff.

consequentia non valet, ut non sequitur 'pater erit; ergo filius erit'. Similiter cum verbo adiectivo consequentia non valet, ut non sequitur 'pater currit; ergo filius currit'. Tertio dixi "de secundo adiacente", quia cum tertio adiacente consequentia formaliter non valet, ut non sequitur 'pater est bonus; ergo filius est bonus'. Et huiusmodi.

102 Quidam dicunt quod ly 'parens' et 'filians' sunt proprie | correla- Z 78r
tive, et non ly 'pater' et 'filius', quia bene sequitur 'parens est; ergo filians est', et econverso, sed non sequitur 'pater est; ergo filius est', neque econverso, quia stat esse patrem et habebit filiam, et non filium. Similiter potest esse filius quia habeat matrem, et non patrem, et istud stat satis simplicitate opinionis. Alii dicunt quod ly 'pater' et 'filius' possunt accipi dupliciter: uno modo logicaliter seu in communi genere, et tunc dicuntur proprie correlativa sicut ly 'parens' | et 'filians'; S 97r
alio modo gramaticaliter seu in masculino genere, et tunc simpliciter non dicuntur correlativa nisi cum disiunctione utriusque sexus—ut sunt ly 'pater vel mater', et ly 'filius vel filia'—, et tunc sequitur 'pater est; ergo filius vel filia est', et econverso 'filius est; ergo pater vel mater est', et huiusmodi. Et istud est satis defendibilis opinionis. Consimiliter potest dici de istis correlativis 'dominus' et 'servus', et 'magister' et 'discipulus', et huiusmodi.

103 Sed talis regula non est generalis omnibus correlativis, nisi arguitur cum tali adiunctione 'est' vel 'fuit' vel 'erit' vel 'poterit esse'. Et ratio est: aliquando enim consequentia valet cum isto verbo 'est' de secundo adiacente, ut 'pater est; ergo filius est'; aliquando consequentia valet cum ly 'est' vel 'fuit', ut sequitur 'quantum est; ergo quantum est vel fuit'; aliquando consequentia valet cum ly 'est' vel 'erit', ut sequitur 'prius est; ergo posterius est vel erit'— dum enim prior pars motus vel temporis est, pars posterior non est, sed erit vel poterit esse; ideo non sequitur 'hoc prius est; ergo suum posterius est', et huiusmodi—; aliquando consequentia valet cum ly 'est' vel 'poterit esse', ut sequitur 'scibile est; ergo scientia est vel poterit esse'; similiter sequitur 'productum est; ergo productibile est vel poterit esse', et huiusmodi. Unde talis materia correlativorum tangit materiam relationum. Que est altioris speculationis. Et ideo de hac materia supersedeo, causa brevitatis retinende et puerorum facilioris intellectionis servande.

3–5 pater ... sequitur] *om. S* 6 proprie] propria *Z* 7 ly] *om. Z* 10 habeat] habebat *Z* 11–18 stat ... opinionis] est satisfacere opinionis *Z* 13 dicuntur] dicunt *S* 16 sunt] *om. S* | vel] et *Z* 22 adiunctione] adiunctio *S* 25 ut sequitur] *om. S* 26 ly] hoc verbo *Z* 28 posterior] motus poterioris *Z* 30 ly] tali verbo *Z* 33 relationum] relativi *Z* 34 speculationis] speculationes *S* 35 servande] conservande *S*

104 Tertia regula et ultima:

Ab activo ad suum passivum, terminis supponentibus consimili modo, consequentia est bona, et econverso.

Exemplum, ut sequitur 'Sortes cenat piscem; ergo piscis cenatur a Sorte'. Similiter sequitur 'intelligo rosam; ergo a me intelligitur rosa', et econverso. Sed dixi in regula "terminis supponentibus consimili modo". Ideo talis consequentia non valet 'omnis homo videt aliquem | hominem; ergo aliquis homo videtur ab omni homine', | quia eius antecedens est verum et consequens falsum, posito casu quod omnis homo videat semet ipsum et nullus homo videatur ab omni homine. Sed bene sequitur 'omnis homo videt aliquem hominem; ergo ab homine videtur aliquis homo'. Z 78v S 97v

De consequentiis terminorum disparatorum et oppositorum

105 De consequentiis terminorum disparatorum et aliorum terminorum oppositorum ponuntur quinque regule sequentes. Prima regula:

De quocumque termino in recto cum verbo substantivo de presenti et sine impedimento affirmatur unum disparatorum, ab eodem est negabile reliquum suum disparatum.

Exemplum, ut sequitur 'Sortes est homo; ergo Sortes non est asinus', et huiusmodi. Sed econverso consequentia formaliter non valet, quia ex pura negativa formaliter non sequitur affirmativa; ut non sequitur 'Sortes non est asinus; ergo Sortes est homo', quia antecedens est verum et consequens falsum, posito casu quod nullus Sortes sit. Unde dicitur communiter quod ab uno disparatorum affirmative ad reliquum negative est bona consequentia, sed non econverso.

106 Primo in regula dixi "de quocumque termino in recto", quia de aliquo termino in obliquo possunt affirmari duo termini disparati, ut cum dicitur 'Sortis est asinus et Sortis est capra', et huiusmodi. Secundo dixi "cum verbo substantivo de presenti", quia cum verbo adiectivo consequentia formaliter non valet; ut non sequitur 'Sortes videt hominem; ergo Sortes non videt asinum', quia antecedens est verum et consequens falsum, posito casu quod Sortes videat hominem et asinum. Tertio dixi "sine impedimento", quia cum aliqua dictione habente vim

2 activo] activum *S* 4 piscem] picem *S* | piscis] picem *S* 5 sequitur] *om. Z* 6 econverso] huiusmodi *Z* 7 consequentia] *om. S* 10 semet] se *S* 11 videt] videat *Z* 12 videtur] videatur *Z* | homo] et huiusmodi *add. S* 24 et] *om. S* 28 in] *om. Z* | cum] *om. S*

negationis consequentia non valet; ut non sequitur 'tantum homo est homo; ergo tantum homo non est asinus', quia antecedens est verum et consequens falsum. Et huiusmodi.

107 Secunda regula:

De quocumque termino in recto cum verbo substantivo de presenti et sine impedimento affirmatur unum oppositorum contrariorum, tam mediatorum quam immediatorum, ab eodem est negabile reliquum suum contrarium.

| Exemplum contrariorum mediatorum tam in concreto quam in abstracto, ut sequitur 'Sortes est albus; ergo Sortes non est niger', et sequitur 'istud accidens est albedo; ergo istud accidens non est nigredo', et huiusmodi. Exemplum contrariorum immediatorum tam concretorum quam abstractorum, ut sequitur 'Sortes est sanus; ergo Sortes non est eger', et sequitur 'hoc accidens est sanitas; ergo hoc accidens non est egritudo'; similiter sequitur 'hec virtus est iustitia; ergo hec virtus non est iniustitia', et huiusmodi. Sed econverso formaliter consequentia non valet, quia ex pura negativa formaliter non sequitur affirmativa; ut non sequitur | 'Sortes non est albus; ergo Sortes est niger', quia antecedens est verum et consequens falsum, posito casu quod nullus Sortes sit, vel posito casu quod Sortes non sit albus[g] neque niger, sed sit medio colore coloratus. Sed cum constantia in contrariis immediatis valet consequentia, ut sequitur 'Sortes non est sanus; et Sortes est; ergo Sortes est eger', et huiusmodi. Et predicte conditiones regule possunt declarari sicut in regula precedenti. S 98r Z 79r

108 Tertia regula:

De quocumque termino in recto cum verbo substantivo de presenti et sine terminis divinis sive correlativis affirmatur unum contradictorium incomplexo, et ab eodem est negabile reliquum suum contradictorum incomplexorum.

Exemplum, ut sequitur 'Sortes est homo; ergo Sortes non est non-homo', et sequitur 'Sortes est non-asinus; ergo Sortes non est asinus', et huiusmodi. Sed econverso formaliter consequentia non valet, quia ex pura negativa formaliter non sequitur affirmativa, ut non sequitur 'Sortes non est homo; ergo Sortes est non-homo', quia antecedens est verum et consequens falsum, posito casu quod nullus Sortes sit; similiter non sequitur 'chimera non est animal; ergo chimera est non-animal', quia antecedens | est verum et consequens falsum. Sed econverso cum constantia subiecti valet consequentia, ut sequitur 'Sortes non est S 98v

8 concreto] recto *Z* 11 huiusmodi] econverso *S* 12–13 sortes ... sequitur] *om. S* 15 iniustitia] iustitia *S* 19 vel] sed *Z* 21 ut] et *S* 28 non est] est non S^c est *S* 29 est non asinus] non est asinus *S*

homo et Sortes est; ergo Sortes est non-homo', et sequitur 'Sortes non est asinus et idem Sortes est; ergo Sortes est non-asinus', et huiusmodi.

109 Primo dixi in regula "de quocumque termino in recto", quia iste propositiones sunt vere 'Sortis est asinus' et 'Sortes est non-asinus', posito casu quod asinus et capra sint Sortis; et huiusmodi. Secundo dixi "cum verbo substantivo", quia cum verbo adiectivo tales propositiones sunt vere 'Sortes videt hominem' et 'Sortes videt non-hominem', posito casu quod Sortes videat hominem et asinum; et huiusmodi. Tertio dixi "cum verbo de presenti", quia cum verbo substantivo de preterito tales propositiones sunt vere 'Sortes fuit albus' et 'Sortes fuit non-albus', posito casu quod Sortes uno tempore preterito fuit albus et alio tempore fuit non-albus; similiter cum verbo de futuro tales propositiones sunt vere 'Sortes erit albus' et 'Sortes erit non-albus' pro diversis temporibus, et huiusmodi. Quarto dixi "sine terminis divinis sive correlativis", quia cum terminis divinis tales propositiones sunt vere 'Deus est pater' et 'Deus est non-pater'; et ratio est quia Deus est pater et Deus est filius, qui est non-pater; | ergo Deus est pater et Z 79v
Deus est non-pater; ut patet intuenti.

110 Ex ista regula patet talis regula communis:

De quolibet dicitur alterum contradictoriorum incomplexorum et de nullo simul ambo, idest de quocumque termino singulari seu supponente pro eadem re existente cum verbo substantivo de presenti in rectis casibus et sine terminis divinis seu correlativis affirmatur unum contradictoriorum incomplexorum, et de nullo tali termino affirmantur ambo contradictoria insimul.

Unde dicitur quia talis propositio est vera 'tu es homo', et talis copulativa est falsa 'tu | es homo et tu es non-homo'. Et huiusmodi. S 99r

111 Contra regulam arguitur sic: tales propositiones sunt vere 'Sortes est albus' et 'Sortes est non-albus', uno Sorte existente albo et alio existente nigro; ergo de eodem termino in recto cum verbo substantivo de presenti et sine terminis divinis affirmatur duo contradictoria incomplexa; ergo regula est falsa. Quidam ad evitandum istud argumentum vel simile ponerent in regula "de quocumque termino singulari seu discreto". Sed non oportet, quia licet ille propositiones sint vere in quibus affirmantur duo contradictoria incomplexa, tamen cum hoc stat quod ex utraque illarum potest sequi propositio negativa in qua negabitur alterum contradictoriorum incomplexorum. Unde si Sortes

2 idem] *om.* *S* 4 est non] non est *S* 9 cum verbo] *om.* *S* 10 albus] asinus *S* 11 non albus] albus *S* | preterito] *om.* *Z* 12 et alio tempore] et aliquo tempore *bis in* *S* 21 pro eadem] *om.* *S* 22 substantivo] subiecto *sic saepius Z* 24 affirmantur] Z^c affirmatur *ZS* 25 dicitur] Z^c *om.* *ZS* | et] Z^c om. ZS 28 albus] unde *add.* *Z* | uno] modo *add.* *S* 29 in] *om.* *Z* 31 est] *om.* *Z* 34 hoc] verbo *Z* 35 ex] in *Z*

est albus, bene sequitur quod aliquis Sortes non est albus, et si Sortes non est albus, bene sequitur quod aliquis Sortes est albus, quia omnes iste propositiones stant simul sine contradictione, posito casu predicto. Consimile argumentum potest fieri contra secundam regulam precedentem de oppositis contrariis, quia tales propositiones stant simul 'Sortes est albus' et 'Sortes est niger', uno Sorte existente albo et alio existente nigro. Et huiusmodi.

112 Quarta regula:

De quocumque termino in recto cum verbo substantivo de presenti affirmatur unum oppositorum privative, ab eodem est negabile reliquum suum oppositum privative.

Exemplum, ut sequitur 'Sortes est videns; ergo Sortes non est cecus'; similiter sequitur 'Sortes est cecus; ergo Sortes non est videns', et huiusmodi. Sed econverso consequentia formaliter non valet, quia ex pura negativa formaliter non sequitur affirmativa; ut non sequitur 'Sortes non | est cecus; ergo Sortes est videns', quia antecedens Z 80r est verum et consequens falsum, posito casu quod nullus Sortes sit. Sed cum constantia et tempore determinato valet consequentia, ut sequitur 'Sortes non est cecus; et Sortes est; ergo Sortes est videns', et huiusmodi. Et dixi "cum tempore determinato", quia canis non dicitur proprie 'cecus' ante novem dies; et ideo sine tali tempore determinato non sequitur 'iste canis non est videns, et iste canis est; ergo iste canis est cecus', et huiusmodi. Et predicte conditiones regule possunt declarari sicut in regula precedente.

113 | Quinta regula et ultima: S 99v

A nomine habitus affirmative cum isto verbo 'est' ad nomen sue opposite privationis cum isto verbo 'potest' consequentia est bona.

Exemplum, ut sequitur 'Sortes est videns; ergo Sortes potest esse cecus'. Sed econverso, a nomine privationis affirmative cum isto verbo 'est' ad nomen sui habitus cum isto verbo 'potest', consequentia formaliter non valet, saltem naturaliter loquendo, ut non sequitur 'Sortes est cecus; ergo Sortes potest esse videns', et huiusmodi. Unde secundum[1] Aristotilem in *Postpredicamentis* ab habitu possibile est devenire in privationem, sed a privatione ad habitum impossibilis est regressio.

1–2 et ... *prius* albus] *om. S* 3 stant] sunt *Z* 4 consimile] consimiliter *Z* 5 stant] sunt *Z* 12 sequitur] *om. Z* 17 nullus sortes sit] nichil sit sortes *S* 22 sequitur] *om. S* 27 potest] possunt *S* 28 potest] poterit *ZS* 32 potest] poterit *ZS* 33 ab habitu] habitum *S* 34 regressio] regressus *Z* sequente scilicet habitu *add. Z*^{m} et huiusmodi *add. Z*

1 *Categ.* 10, 13a32–34.

DE CONSEQUENTIIS PROPOSITIONUM CATHEGORICARUM

114 De consequentiis propositionum cathegoricarum est quintuplex ordo. Primo de consequentiis concernentibus habitudinem terminorum infinitorum et privativorum et suorum oppositorum. Secundo de consequentiis concernentibus quantitatem propositionum. Tertio de consequentiis concernentibus probationes propositionum Quarto de consequentiis propositionum exclusivarum, exceptivarum et reduplicativarum. Quinto, et ultimo, de consequentiis concernentibus sensum compositum et sensum divisum. De quibus per ordinem est agendum.

De consequentiis concernentibus habitudinem terminorum infinitorum, privativorum et suorum oppositorum

115 De consequentiis concernentibus habitudinem terminorum infinitorum et privativorum et suorum oppositorum ponuntur quatuor regule sequentes. Prima regula:

> *Ab affirmativa de predicato infinito ad negativam de predicato finito illius, consimilium subiectorum et in rectis casibus cum verbo substantivo de presenti et sine terminis divinis, consequentia est bona.*

Exemplum, ut sequitur 'Sortest est non-iustus; ergo Sortes non est iustus', et huiusmodi.

116 Primo dixi in regula "consimilium subiectorum", quia si sint dissimilium subiectorum, consequentia | non valet, ut non sequitur 'Sortes est non-iustus; ergo Plato non est iustus'. Secundo dixi "in rectis casibus", quia in obliquis casibus consequentia non valet, ut non sequitur 'Sortes est non-asinus; ergo Sortis non est asinus'. Tertio dixi "cum verbo substantivo", quia cum verbo adiectivo non valet consequentia; ut non sequitur 'Sortes videt non-asinum; ergo Sortes non videt asinum'. Quarto dixi "de presenti", quia cum verbo de preterito vel de futuro | consequentia non valet; ut non sequitur 'Sortes fuit non-iustus; ergo Sortes non fuit iustus', et huiusmodi. Quinto dixi "sine terminis divinis", quia cum terminis divinis non sequitur 'Deus est non-pater'; Z 80v S 100r

4–5 infinitorum] infinitivorum *Z* 5 privativorum] privatorum *S* 8–9 exceptivarum et reduplicativarum] et exceptivarum propositionum et reduplicativorum *Z* 14–15 infinitorum] infinitivorum *Z* 15 privativorum] privatorum *Z* 18 consimilium] similiorum *S* 20 est non] non est *S* | non est] est non *S* 24 est non] non est *S* 30 consequentia ... ut] *om. Z* 32 cum] in *Z* | deus] filius *add. Z*^{m}

ergo Deus non est pater', quia istarum consequentiarum antecedentia possunt esse vera, consequentibus existentibus falsis. Sed hec regula comprehenditur in tertia regula supradicta[1] terminorum contradictoriorum incomplexorum, ut patet intuenti.

117 Secunda regula:

A negativa de predicato finito ad affirmativam de predicato infinito illius, consimilium subiectorum in rectis casibus et cum verbo substantivo de presenti, consequentia formaliter non valet, quia ex pura negativa formaliter non sequitur affirmativa.

Exemplum, ut non sequitur 'Sortes non est iustus; ergo Sortes est non-iustus', quia antecedens est verum et consequens falsum, nullo Sorte existente. Sed cum constantia et debito modo valet consequentia, ut sequitur 'Sortes non est iustus; et idem Sortes est; ergo Sortes est non-iustus'; similiter sequitur 'tu non es asinus; et tu es; ergo tu es non-asinus', et huiusmodi. Conditiones huius regule intelliguntur sicut in regula precedente.

118 Tertia regula:

Ab affirmativa de predicato privativo ad affirmativam de predicato infinito illius consimilium subiectorum in rectis casibus et cum verbo substantivo de presenti, consequentia est bona.

Exemplum, ut sequitur 'Sortes est iniustus; ergo Sortes est non-iustus', et sequitur 'Deus est infinitus; ergo Deus est non-finitus', et huiusmodi. Sed econverso consequentia formaliter non valet; ut non sequitur 'lapis est non-iustus; ergo lapis est iniustus', quia antecedens est verum et consequens falsum, quia ex consequente sequitur quod lapis est aptus natus esse iustus, quod est falsum. Aliquando valet consequentia de materia, ut sequitur 'Sortes est non-iustus; ergo Sortes est iniustus'; similiter bene sequitur 'punctus est non-divisibilis; ergo punctus est indivisibilis', et sequitur 'celum est non-corruptibile; ergo celum est incorruptibile', et sequitur 'Deus est non-mortalis; ergo Deus est immortalis', quia in terminis connotantibus actum et potentiam talis negatio 'non' et illa privatio 'in-' negant seu privant actum et potentiam, ut patet[2] in prima parte huius logice, | octava et nona divisione terminorum. Z 81r

6 ad ... infinito] *om. S* 12 et] seu *S* 13 iustus] ergo *add. S* 14 similiter] non *add. S* | es non] non es *S* 22 infinitus] finitus *S* 24 iniustus] non iustus *S* 25 ex consequente] eius antecedente *Z* | quod] *om. S* 28 bene] non *Z* 30 et] ut *Z* 32 et] est *Z* | in] *om. S* | negant] negat *S* | privant] privat *S* 32–33 et potentiam] *om. Z* 33 huius] *om. S* 33–34 octava ... terminorum] *om. Z* 33 divisione] *coni.* de omnibus *S*

1 Videas supra, III B 108.
2 Videas supra, I, 25–30.

119 Quarta regula et ultima:

Ab affirmativa de predicato privativo ad negativam de predicato finito seu positivo illius, consimilium subiectorum in rectis casibus et cum verbo substantivo de presenti, | consequentia est bona. S 100v

Exemplum, ut sequitur 'Sortes est iniustus; ergo Sortes non est iustus', et sequitur 'Deus est infinitus; ergo Deus non est finitus', et huiusmodi. Sed econverso formaliter non valet consequentia, etiam quando arguitur cum constantia seu debito modo, ut non sequitur 'lapis non est iustus; et lapis est; ergo lapis est iniustus', et huiusmodi. Aliquando consequentia valet de materia seu gratia terminorum, sicut in regula precedente. Ut sequitur 'Sortes non est iustus; et idem Sortes est; ergo Sortes est iniustus'; similiter sequitur 'punctus non est divisibilis; et punctus est; ergo punctus est indivisibilis', et sic de multis aliis similibus.

De consequentiis concernentibus quantitatem propositionum

120 De consequentiis concernentibus quantitatem propositionum ponuntur octo regule sequentes. Prima regula:

Ab universali ad sua⟨m⟩ particularem vel indefinitam, sive affirmative sive negative, consequentia est bona.

Exemplum affirmative, ut sequitur 'quilibet homo currit; ergo quidam homo currit' vel 'homo currit', et sequitur 'necesse est Deum esse; ergo possibile est Deum esse', et huiusmodi. Exemplum negative, ut sequitur 'nullus homo currit; ergo quidam homo non currit' vel 'homo non currit', et sequitur 'impossibile est hominem esse asinum; ergo possibile est hominem non esse asinum', et huiusmodi. Ex ista regula patet quod a termino stante confuse et distributive ad eundem stantem determinate valet consequentia.

121 Sed contra regulam arguitur sic: talis consequentia non valet 'nullus homo est animal; ergo homo non est animal', et arguitur ab universali negativa ad suam indefinitam negativam; ergo regula est falsa. Antecedens probatur: posito casu quod nullus homo masculus sit, tunc antecedens est verum, ut patet per casum; et consequens est falsum, quia eius contradictorium est verum, scilicet 'omnis homo est animal', ut patet intuenti.

2 privativo] privato *ZS* 2–3 positivo] posito *S* 3 substantivo] subiecto *S* 7 consequentia] *om. S* | quando] quod *ZS* 11 non est] est non *S* 13 similibus] *om. S* 16 quantitatem] quantitatum *Z* 25 hominem non] non hominem *S* 26 confuse] commune *Z* | distributive] distribuibile *S* 27 determinate] determinante*(!)* *Z* 30 est] *om. Z* 31 tunc] enim *add. Z* 32 est] *om. S*

122 Ad istud argumentum vel simile potest dici quod talis propositio indefinita 'homo non est animal' potest considerari dupliciter. Uno modo inquantum ly 'homo' supponit pro masculis, et isto modo dicitur indefinita illius universalis 'nullus homo est animal'; et tunc illa consequentia est bona, et tam antecedens quam consequens est verum, posito casu predicto. Alio modo inquantum ly 'homo' supponit pro femellis, et isto modo non dicitur indefinita illius universalis; et tunc consequentia non valet, et per consequens non est contra | regulam, Z 81v ut patet intuenti.

123 Vel aliter potest dici quod illa propositio indefinita 'homo non est animal' non est proprie vel simpliciter singularis indefinita illius universalis 'nullus homo est animal', quia propositionis universalis cuius subiectum solum supponit pro masculis, sua particularis vel indefinita est de subiecto supponente | solum pro masculis, ut 'quilibet homo S 101r est animal', et 'quidam homo est animal' vel 'homo masculus est animal'. Sed propositionis universalis cuius subiectum supponit solum pro femellis, sua particularis vel indefinita est de subiecto supponente solum pro femellis, ut 'quilibet homo est animal' et 'quidam homo est animal' vel 'homo femella est animal. Sed propositionis universalis cuius subiectum supponit indifferenter pro masculis et femellis, sua particularis vel indefinita est de subiecto supponente indifferenter pro masculis vel femellis. Exemplum de propositionibus affirmativis, ut 'omnis homo est animal' et 'aliquis homo est animal' vel 'homo est animal'. Exemplum de propositionibus negativis, ut 'nullus homo est animal' et 'aliquid homo non est animal' vel 'homo non est animal', et huiusmodi. Et talis particularis potest dari dupliciter: uno modo cum signo particulari neutri generis, ut 'aliquid homo est animal', alio modo cum disiunctione signorum particularium masculini et feminini generis, ut 'aliquis vel aliqua homo est animal', et huiusmodi.

124 Secunda regula:

A particulari vel indefinita ad suam universalem formaliter consequentia non valet.

Exemplum affirmative, ut non sequitur 'quidam homo currit; ergo quilibet homo currit'. Exemplum negative, ut non sequitur 'quidam homo non currit; ergo nullus homo currit', et huiusmodi. Ex ista regula patet quod a termino stante determinate ad eundem stantem confuse et distributive, consequentia formaliter non valet. Aliquando

4 et] *om. S* 4–5 consequentia] *om. Z* 11 animal] *om. Z* | vel simpliciter singularis] vel simpliciter *Z om. S* 14 solum] *om. Z* 15 et] sed *S* | est animal] *bis in S* 21 est] et *S om. Z* 22 vel] et *S* 24 animal] *om. S* | propositionibus] probationibus *Z* | nullus] nichil *Z* 37 confuse] commune *sic saepius S*

valet consequentia de materia, et hoc dupliciter. Primo ex necessariis, ut bene sequitur 'quidam homo est animal; ergo quilibet homo est animal', et sequitur 'Deus est; ergo omnis deus est'; similiter sequitur 'quidam homo non est asinus; ergo nullus homo est asinus'. Secundo ex impossibilibus, ut sequitur 'quidam homo est asinus; ergo quilibet homo est asinus', et sequitur 'Deus non est; ergo nullus deus est', et huiusmodi.

125 Tertia regula:

Ab universali affirmativa ad eius singularem cum constantia valet consequentia, sed non econverso.

Exemplum, ut sequitur 'quilibet homo currit; et iste est homo; ergo iste homo currit', et huiusmodi. Sed si arguatur sine constantia, non valet consequentia, | ut non sequitur 'quilibet homo | est animal; ergo iste homo est animal', quia antecedens est necessarium et consequens est contingens. Vel aliter, quia post mille annos poterit esse sicut primo et adequate significatur per illud antecedens, et tunc non erit ita sicut primo et adequate significatur per illud consequens, quia ille homo qui per tale consequens demonstratur vel significatur, tunc non erit, sicut dictum est in regula precedente. Aliquando valet consequentia de materia, ut sequitur 'omnis sol lucet; ergo iste sol lucet'. Similiter sequitur 'omnis deus est; ergo iste Deus est'; similiter sequitur 'quilibet homo est asinus; ergo iste homo est asinus', et huiusmodi. Z 82r S 101v

126 Quarta regula:

Ab universali affirmativa ad omnes eius singulares sufficienter enumeratas cum debita constantia valet consequentia, et econverso.

Exemplum, ut sequitur 'quilibet homo est animal; et isti sunt omnes homines masculi; ergo iste homo est animal, et iste homo est animal, et iste homo est animal, et sic de singulis'. Exemplum econverso, ut bene sequitur 'iste homo est animal, et iste homo est animal, et sic de singulis; et isti sunt omnes homines masculi; ergo quilibet homo est animal', et huiusmodi. Sed si arguatur sine constantia, non valet consequentia, ut non sequitur 'quilibet homo est animal; ergo iste homo est animal, et iste homo est animal, et sic de singulis', quia antecedens est necessarium et consequens est contingens. Vel aliter, quia post mille annos poterit esse sicut primo et adequate significatur per illud ante-

2 ut] et *S* 4 non] *om. S* 4–6 nullus ... ergo] *om. Z* 5 impossibilibus] impositionibus *S* 6 homo] non *add. Z* 16–17 antecedens ... illud] *om. S* 18 demonstratur] denominatur *S* 19 sicut ... precedente] *om. S* 22 ergo ... asinus] *om. S* 26 exemplum ut] et *S* 27–28 et ... animal] *om. S* 28 iste] isti *Z* | exemplum] et *add. Z* 31 sed] et *Z*

cedens, tamen non erit ita sicut primo et adequate significatur per illud consequens, quia illi homines qui per tale consequens demonstrantur vel significantur, tunc non erunt, sicut dictum est in regula precedente. Aliquando valet consequentia de materia, ut sequitur 'quilibet homo est asinus; ergo iste homo est asinus et iste homo est asinus, et sic de singulis', quia ex impossibili sequitur quidlibet.

127 Quinta regula:

Ab universali negativa ad eius singularem, vel ad omnes eius singulares sufficienter enumeratas, valet consequentia, sive arguitur cum constantia sive arguitur sine constantia, sed non econverso.

Exemplum ab universali ad eius singularem, ut sequitur 'nullus homo currit; ergo iste homo non currit'. Exemplum ab universali ad ⟨omnes⟩ eius singulares, ut 'nullus homo currit; ergo iste homo ⟨non⟩ currit et iste homo non currit, et sic de singulis'. Sed econverso, scilicet si arguitur cum constantia, valet consequentia, ut sequitur | 'iste homo non S 102r
currit et iste homo non currit, et sic de singulis; et isti sunt omnes homines masculi; ergo nullus homo currit', et huiusmodi. Sed si arguitur sine constantia, formaliter non valet consequentia. Ut non sequitur 'iste homo non currit et iste homo non currit et sic de singulis; ergo nullus homo currit', quia post | mille annos antecedens poterit esse ve- Z 82v
rum et consequens falsum, quia illi homines qui per illud antecedens demonstrantur vel significa⟨n⟩tur non erunt, ut patet intuenti.

128 Sexta regula:

A particulari ad suam indefinitam, sive affirmative sive negative, consequentia est bona et formalis, et econverso.

Exemplum affirmative, ut sequitur 'aliquis homo currit; ergo homo currit', et econverso. Exemplum negative, ut sequitur 'aliquis homo non currit; ergo homo non currit', et econverso. Ex ista regula patet quod propositionis indefinite cuius subiectum supponit solum pro masculis, sua particularis est de subiecto supponente solum pro masculis, ut 'asinus currit; ergo quidam asinus currit'. Sed proposotionis indefinite cuius subiectum solum supponit pro femellis, sua particularis est de subiecto supponente solum pro femellis, ut 'asina currit; ergo quedam asina currit'. Sed propositionis indefinite cuius subiec-

1 tamen] et tunc *S* 2 per ... demonstrantur] *om. S* | demonstrantur] *om. S* 6 impossibili] possibili*(!)* *Z* | quidlibet] et huiusmodi *add. Z* 8 singularem] singulares *S* 9 enumeratas] numeratis *S* | arguitur] arguatur *Z* 12–13 exemplum ... *alterum* currit] *om. Z* 14 singulis] exemplum ab universali ad omnes eius singulares ut sequitur nullus homo currit ergo iste homo non currit et iste homo non currit et sic de singulis *add. Z* | scilicet] sed *S om. Z* 14–15 arguitur] arguatur *Z* 17 et huiusmodi] *om. Z* 22 demonstrantur] numeratur *S* 31–34 sed ... currit] *om. S*

tum supponit indifferenter pro masculis et femellis, sua particularis est de subiecto supponente indifferenter pro masculis et femellis, ut 'homo currit' et 'aliquis homo currit'. Sed talis particularis potest dari dupliciter: uno modo cum signo particulari neutri generis, ut 'aliquis homo currit'; alio modo cum disiunctione signorum particularium, scilicet masculini et feminini generis, ut 'aliquis vel aliqua homo currit', sicut dictum[1] fuit in prima regula precedente.

129 Septima regula:

A particulari vel indefinita ad aliquam eius singularem consequentia formaliter non valet.

Exemplum affirmative, ut non sequitur 'homo est animal; ergo iste homo est animal', quia antecedens est necessarium et consequens est contingens. Exemplum negative, ut non sequitur 'homo non currit; ergo iste homo non currit', et huiusmodi. Aliquando consequentia est bona de materia, ut sequitur 'Deus est; ergo iste Deus est', quia tam antecedens quam consequens est necessarium; similiter sequitur 'quidam homo est asinus; ergo iste homo est asinus', quia ex impossibili sequitur quidlibet.

130 Octava regula et ultima:

A particulari vel indefinita ad omnes eius singulares sufficienter numeratas et disiunctive | sumptas cum debita constantia valet consequentia, et econverso. S 102v

Exemplum, ut sequitur 'quidam homo est animal; et isti sunt omnes homines masculi; ergo iste homo est animal, vel iste homo est animal, et sic de singulis'. Et econverso cum constantia subiecti valet consequentia. Exemplum, ut 'iste homo est animal vel iste homo est animal; et isti sunt omnes homines masculi; ergo quidam homo est animal'. | Sed dicitur in regula "cum debita constantia", quia si arguitur sine constantia, non valet consequentia; ut non sequitur 'homo est animal; ergo iste homo est animal vel iste homo est animal, et sic de singulis', quia antecedens est necessarium et consequens contingens. Vel aliter, quia post mille annos antecedens poterit esse verum et consequens falsum, ut patet intuenti. Similiter, si arguitur econverso sine constantia, non valet consequentia; ut non sequitur 'iste homo non est animal vel iste homo non est animal, et sic de singulis; ergo Z 83r

1–2 sua ... femellis] *om. S* 6 masculini] feminini *S* | currit] *om. S* 12 est] *om. Z* 18 quidlibet] quodlibet *ZS* et huiusmodi *add. Z* 20 numeratas] numeratis *S* 22 quidam] qui *S* 23–25 vel ... animal] *om. S* 27 animal] et huiusmodi *add. S* | dicitur] *om. Z* 29–34 ergo ... animal] *om. Z* 34–255.1 et ... animal] *om. S*

1 Videas supra, III B 122–123.

homo non est animal', quia post mille annos poterit esse sicut primo et adequate significatur per antecedens et non erit ita sicut primo et adequate significatur per eius consequens, ut patet intuenti.

De consequentiis concernentibus probationes propositionum

131 De consequentiis concernentibus probationes propositionum ponuntur sex regule sequentes. Prima regula:

Ab exponibili copulative ad omnes eius exponentes simul sumptas valet consequentia, et econverso.

Exemplum, ut sequitur 'omnis homo est animal; ergo homo est animal et nichil est homo quin illud sit animal', et econverso; similiter sequitur 'tantum homo currit; ergo homo currit et nichil non-homo currit', et econverso. Sed ab exponibili copulative ad unam eius exponentem valet consequentia, sed non econverso; ut sequitur 'tantum homo currit; ergo homo currit', et sequitur 'tantum homo currit; ergo nichil non-homo currit'. Sed econverso non valet consequentia; ut non sequitur 'homo currit; ergo tantum homo currit', et non sequitur 'nichil non-homo currit; ergo tantum homo currit', et huiusmodi. Aliquando valet consequentia de materia, ut bene sequitur 'homo est homo; ergo tantum homo est homo'; similiter sequitur 'homo est asinus; ergo tantum homo est asinus', quia ex impossibili sequitur quidlibet.

132 Secunda regula ⟨est⟩ quod:

Ab exponibili disiunctive secundum duplicem modum exponendi disiunctive ad utrumque sui modum exponendi cum disiunctione valet consequentia, et econverso.

Ex qua regula patet quod ab exponibili huius verbi 'incipit' vel huius verbi 'desinit' ad utrumque sui modum exponendi cum disiunctione valet consequentia, et econverso. Et si arguatur ad unum | eius modum exponendi vel econverso, non semper valet consequentia. Ut non sequitur 'Sortes incipit esse; ergo in presenti instanti Sortes non est, et immediate post instans presens Sortes erit'; similiter non sequitur 'Sortes incipit currere; ergo in presenti instanti Sortes | currit, et non immediate ante instans presens Sortes currebat', et huiusmodi. Sed si arguatur ad unum modum exponendi secum convertibilium, S 103r Z 83v

2–3 antecedens ... per] *om. S* 10 ut sequitur] *om. Z* 21 quidlibet] quodlibet *Z* et huiusmodi *add. S* 23 exponibili] ex impossibili*(!) S* | secundum] seu *Z* seu per *S* 26 exponibili] ex impossibili*(!) S* 31 et immediate] sed modo mediate *Z* 33 ante] post *Z* 34 secum convertibilium] seu convertibile *Z*

valet consequentia, et econverso. Exemplum huius verbi 'incipit', ut bene sequitur 'Sortes incipit esse; ergo in presenti instanti Sortes est et non immediate ante presens instans Sortes fuit', et econverso; similiter sequitur 'Sortes incipit currere; ergo in presenti instanti Sortes non currit et immediate post instans presens Sortes curret', et econverso. Consimiliter potest exemplificari de ly 'desinit', ut patet intuenti.

133 Tertia regula:

A resolubili ad omnes eius resolventes vel ad unam illarum consequentia non valet.

Exemplum de affirmativis propositionibus, ut non sequitur 'homo est animal; ergo hoc est animal et hoc est homo', quia antecedens est necessarium et consequens contingens. Vel aliter, quia post mille annos antecedens erit verum et consequens falsum. Exemplum de negativis, ut non sequitur 'chimera non est animal; ergo hoc non est animal et hoc est chimera', quia antecedens est verum et consequens falsum; et huiusmodi. Aliquando valet consequentia de materia, ut bene sequitur 'Deus est ens; ergo hoc est ens et hoc est Deus', quia tam antecedens quam consequens est necessarium; similiter sequitur 'homo est asinus; ergo hoc est asinus et hoc est homo', quia ex impossibili sequitur quidlibet. Et huiusmodi.

134 Quarta regula:

Ab omnibus resolventibus simul sumptis ad suam resolutam seu resolubilem valet consequentia, si tales resolventes sint nate inferre propositiones universales de subiectis circumlocutis.

Exemplum de affirmativis, ut sequitur 'hoc est animal; et hoc est homo; ergo homo est animal'. Exemplum de negativis, ut 'hoc non currit; et hoc est homo; ergo homo non currit', et huiusmodi. Sed dixi in regula "si tales resolventes sint nate inferre propositiones universales de subiectis circumlocutis"; et ideo non | sequitur 'hoc est pater; et S 103v
hoc est filius; ergo filius est pater', quia, capta prima resolvente, non sequitur 'hoc est pater; ergo quicquid est hoc est pater', quia filius est aliquid quod est hoc, tamen filius non est pater. Similiter, capta secunda resolvente, non sequitur 'hoc est filius; ergo omne quod est hoc, est filius', quia pater est aliquid quod est hoc, tamen pater non

1 ut] et *S* 3 et] *om. S* 9 a resolubili] *om. Z* 12 animal] et hoc est homo *add. S* | et ... homo] *om. S* 14 erit] est *Z* 23 ab omnibus] *om. Z* 26 hoc] homo *S* 27 hoc] homo *S* 31–32 quia ... pater] *om. S* 33 pater] quia capta secunda resolvente non sequitur hoc est pater *add. S*

est filius. Unde licet enim idem Deus sit Pater et Filius, tamen Pater non est Filius, neque econverso. Ut patet secundum determinationem fidei catholice christiane.

135 | Quinta regula: Z 84r

A descriptibili accepta descriptibiliter ad eius describentem consequentia est bona, et econverso.

Exemplum, ut sequitur 'necesse est Deum esse; ergo talis propositio est necessaria "Deus est", primo et adequate significans Deum esse', et econverso; et huiusmodi. Sed dixi in regula "accepta descriptibiliter", quia talis propositio 'necesse est Deum esse', vel aliqua similis, potest accipi tripliciter. Uno modo descriptibiliter, et tunc bene sequitur 'necesse est Deum esse; ergo talis propositio est necessaria "Deus est", primo et adequate significans Deum esse', et econverso. Alio modo exponibiliter vel resolubiliter, et tunc non sequitur 'necesse est Deum esse; ergo talis propositio est necessaria "Deus est"', quia antecedens est necessarium et consequens contingens. Vel aliter, quia potest esse sicut primo et adequate significatur per antecedens absque hoc quod sit ita sicut primo et adequate significatur per consequens. Ut patet intuenti.

136 Sexta regula et ultima:

A propositione habente plures causas sue veritatis ad omnes suas causas simul acceptas cum disiunctione valet consequentia, et econverso.

Exemplum, ut sequitur 'non tantum homo est animal; ergo nullus homo est animal vel aliquid non-homo est animal', et econverso. Et si arguatur ad unam illarum causarum, non valet consequentia; ut non sequitur 'non tantum homo est animal; ergo nullus homo est animal', quia antecedens est verum et consequens falsum. Sed si arguatur econverso ab una causa veritatis ad propositionem habentem plures causas veritatis, consequentia est bona; ut bene sequitur 'aliquid non-homo est animal; ergo non tantum homo est animal'. Et ita de omnibus oppositis exclusivarum, exceptivarum, et aliarum propositionum exponibilium, que habent probari per suas causas veritatis, ut dictum[1] fuit superius, ubi determinatur de probationibus propositionum.

3 fidei catholice christiane] fidei christiane *etc. S* 15 quia] et *Z* 23 ut sequitur] sequitur ut *Z* 24 et] *om. S* 26 est] homo est *add. Z* 29 ut] et *Z* 33 propositionum] etc. *add. S*

1 Videas supra, II B 165ff.

De consequentiis concernentibus propositiones exclusivas, exceptivas et reduplicativas

137 | De consequentiis propositionum exclusivarum, exceptivarum et reduplicativarum ponuntur quatuor regulae sequentes. Prima regula: S 104r

Ab exclusiva affirmativa ad suam universalem affirmativam de terminis transpositis rectis simplicibus et cum verbo de presenti non ampliativo consequentia est bona, et econverso.

Exemplum, ut sequitur 'tantum animal est homo; ergo omnis homo est animal', | et econverso; similiter sequitur 'tantum animalia sunt Z 84v homines; ergo omnes homines sunt animalia', et huiusmodi.

138 Primo dixi in regula "de terminis rectis"; ideo talis consequentia non valet 'cuiuslibet hominis est asinus; ergo tantum asinus est hominis', quia antecedens est verum et consequens falsum, posito casu quod omnis homo habeat asinum et capram. Secundo dixi "simplicibus"; ideo talis consequentia non valet 'omnis homo vel asinus est homo; ergo tantum homo est asinus vel homo', quia antecedens est verum et consequens falsum, supposito quod in antecedente solum una pars subiecti distribuatur. Tertio dixi "cum verbo de presenti non ampliativo"; ideo talis consequentia non valet 'tantum animal fuit homo; ergo omnis homo fuit animal', quia antecedens est verum et consequens falsum, posito casu quod Sortes nunc incipiat esse homo sive animal. Similiter non sequitur 'tantum verum erit verum; ergo omne verum erit verum', quia huius consequentie antecedens est verum et consequens falsum, ut ⟨patet⟩ per eorum exponentes, posito tali casu quod *nunc* sint vere iste tres propositiones 'Deus est' et 'celum movetur' et 'hoc instans est', sed post hoc instans nichil erit verum nisi aliquid istarum 'Deus est' vel 'celum movetur', et tertia erit falsa, scilicet 'hoc instans est'. Et huiusmodi.

139 Ex ista regula patet quod propositio exclusiva termini numeralis, ut 'tantum duodecim sunt apostoli Dei' debet considerari dupliciter. Uno modo inquantum fit exclusio ratione alietatis vel infinitationis; et tunc est propositio falsa et sibi correspondet universalis accepta divisive que est falsa, ut 'tantum duodecim sunt apostoli Dei; ergo omnes apostoli Dei sunt duodecim'. Alio modo inquantum fit exclusio ratione pluralitatis; et tunc est propositio vera et sibi correspondet universalis accepta collective que est vera, ut patet per earum exponentes seu pro-

6 simplicibus] quibus non sit aggregatu terminorum *add. Z*^{m} 12 hominis] homines *S* | asinus] hominis *S* 12–13 hominis] asinus *S* 18 una] scilicet prima *add. Z*^{m} 23 est] erit *Z* 24–25 tali ... nunc] casu quod tali nunc *S* 28 scilicet] si *S*

bantes. Secundo patet quod talis propositio exclusiva 'tantum unum est' potest | considerari dupliciter. Uno modo si fiat exclusio ratione S 104v
alietatis vel infinitationis; et tunc est propositio vera, cui correspondet hec universalis 'omne ens est bonum', que est vera. Et isto modo valet consequentia 'tantum unum est; ergo omne ens est unum'. Alio modo inquantum fit exclusio ratione pluralitatis; et tunc propositio est falsa, cui correspondet hec universalis falsa 'omnia sunt unum', ut patet per earum exponentes. Tertio patet quod si talis propositio exceptiva sit vera 'tantum homo et asinus et capra currunt', posito tali casu quod non plura quam ista tria currant, tunc sibi debet correspondere universalis accepta collective, que est vera. Et isto modo valet consequentia 'tantum homo et asinus et capra currunt; ergo omnia currentia sunt homo et asinus et capra', quia tam antecedens quam consequens sunt vera, ut patet intuenti.

140 15 Secunda regula:

Ab exceptiva negativa ad exclusivam affirmativam sibi correspondentem, cuius subiectum est pars extracapta et predicatum est aggregatum ex termino distributo cum residuo eiusdem propositionis exceptive, consequentia est bona, et econverso.

Exemplum, ut sequitur 'nullus homo preter Sortem currit; ergo tantum Sortes est aliquis homo currens', et econverso; similiter sequitur 'nullum animal preter hominem est rationale; ergo tantum homo est | animal rationale', et huiusmodi. Ex ista regula patet quod talis Z 85r
consequentia non valet 'nullus homo preter Sortem currit; ergo tantum Sortes currit', quia antecedens est verum et consequens falsum, posito casu quod nullus homo currat nisi Sortes et cum hoc asinus currat; similiter non sequitur 'nullum animal preter hominem est rationale; ergo tantum homo est rationalis', quia ista non est sua exclusiva, sed illa 'tantum homo est animal rationale'; et huiusmodi.

141 30 Tertia regula:

Ab exceptiva affirmativa ad exclusivam affirmativam sibi correspondentem, cuius subiectum est pars extracapta et predicatum est aggregatum ex termino distributo cum residuo eiusdem propositionis exceptive, preposita negatione ultimo termino, consequentia est bona, et econverso.

Exemplum, ut sequitur 'omne ens preter accidens | est substantia; ergo S 105r
tantum accidens est ens non-substantia', et econverso; similiter 'omne animal preter hominem est irrationale; ergo tantum homo est animal

2 exclusio] *om. S* 6 pluralitatis] alietatis *S* 9 et] Z^c est *ZS* | currunt] ergo omnia currentia *add.* S^m | tali] *om. S* 10 tunc] nunc *S* 14 vera] *om. S* 16 correspondentem] correspondente *S* 23 animal rationale] rationalis *Z* 33 exceptive] sed *S*

non-irrationale'; similiter sequitur 'omnis homo preter Sortem currit; ergo tantum Sortes est homo non-currens'. Et huiusmodi.

142 Quarta regula et ultima:

A reduplicativa ad suam preiacentem est consequentia bona, sed non econverso.

Exemplum affirmative, ut sequitur 'homo inquantum animal est corpus; ergo homo est corpus'. Exemplum negative, ut sequitur 'homo inquantum animal non est lapis; ergo homo non est lapis', et huiusmodi. Similiter ab exclusiva ad suam preiacentem valet consequentia, sed non econverso; ut sequitur 'tantum homo est animal rationale; ergo homo est animal rationale', et huiusmodi. Sed ab exceptiva ad suam preiacentem non valet consequentia, neque econverso. Exemplum, ut non sequitur 'omnis homo preter Sortem currit; ergo omnis homo currit'; similiter non sequitur 'nullus homo preter Sortem currit; ergo nullus homo currit', et huiusmodi. Et ratio est quia omnis exceptiva propria et sua preiacens repugnant adinvicem, ut dictum[1] fuit superius de probationibus exceptivarum.

De consequentiis concernentibus sensum compositum et sensum divisum

143 De consequentiis concernentibus sensum compositum et sensum divisum ponitur talis regula generalis:

Arguendo a sensu composito ad sensum divisum vel econverso consequentia formaliter non valet.

Er talis sensus compositus vel sensus divisus potest fieri multis modis. De quibus ponuntur sex regule | sequentes. Z 85v

144 Prima regula:

Terminus modalis precedens in propositione vel formaliter subsequens facit sensum compositum, sed quando intermediat dictum eius, facit sensum divisum.

Ex quo patet quod talis consequentia non valet inquantum arguitur a sensu composito ad sensum divisum: 'impossibile est te currere velocius quam tu curris; ergo te impossibile est currere velocius quam tu curris', quia eius antecedens est verum et consequens falsum. Secundo patet quod talis consequentia non valet in qua arguitur a sensu

5 ut] *om. Z* non *add. S* 6 sequitur] *om. Z* 16 exceptivarum] et huiusmodi *add. Z* 21 arguendo] Z^c *om. ZS* | a sensu] assensu *sic saepius ZS* 22 valet] *om. Z* 23 vel sensus] *om. Z* 24 quibus] hic *add. S* 30 tu] *om. S* | te impossibile est] te possibile est *S* 31 tu] *om. S*

1 Videas supra, III B 182.

diviso ad sensum compositum: 'album possibile est esse nigrum; ergo posssibile est | album esse nigrum', quia eius antecedens est verum et S 105v
consequens falsum; et huiusmodi. Aliquando valet consequentia de materia, ut bene sequitur 'necesse est Deum esse; ergo Deum necesse est esse', quia huius consequentie consequens est necessarium; quod potest sequi ad quodlibet. Similiter sequitur 'hominem possibile est esse asinum; ergo possibile est hominem esse asinum', quia huius consequentie antecedens est impossibile; ex quo potest sequi quidlibet. Similiter sequitur 'possibile est hominem esse animal; ergo hominem possibile est esse animal', quia huius consequentie oppositum consequentis repugnat antecedenti. Et ita de similibus.

145 Secunda regula:

Terminus communis stans determinate facit sensum divisum, sed quando stat confuse tantum facit sensum compositum.

Ideo talis consequentia non valet 'scio alterum contradictorium esse verum; ergo alterum contradictorium scio esse verum'—in qua arguitur a sensu composito ad sensum divisum—quia antecedens huius consequentie est verum et consequens falsum, positis vel demonstratis istis duobus contradictoriis 'Rex sedet' et 'nullus rex sedet', quorum neutrum scio esse verum. Ex qua regula patet quod a termino stante determinate ad eundem stantem confuse tantum et econverso, formaliter consequentia non valet, ut patet intuenti.

146 Tertia regula:

Quilibet talium terminorum 'infinitus, -ta, -tum' vel 'totus, -ta, -tum', precedens in propositione tenetur sincathegorematice, et tunc facit sensum divisum; sed quando subsequitur seu ponitur a parte predicati tenetur cathegorematice, et tunc facit sensum compositum.

Exemplum de ly 'infinitus, -ta, -tum', ut talis consequentia non valet in qua arguitur a sensu diviso ad | sensum compositum: 'infinite par- Z 85v
tes sunt in continuo; ergo partes in continuo sunt infinite'. Similiter non sequitur 'infinita sunt finita; ergo finita sunt infinita', vel non sequitur 'infiniti homines sunt finiti; ergo finiti homines sunt infiniti', et huiusmodi, quia cuiuslibet istarum consequentiarum antecedens est verum et consequens falsum. Exemplum de ly 'totus, -ta, -tum', ut non sequitur 'totus Sortes est minor Sorte; ergo minor Sorte | est to- S 106r
tus Sortes'. Similiter non sequitur 'in oculo meo est totum quod est in mundo; ergo totum quod est in mundo est in oculo meo', et huiusmodi.

5 huius] eius *S* | consequens] antecedens *S* 6 ad quodlibet] ex quolibet *S* 14 tantum] *om. Z* 21–22 formaliter] *om. Z* 28 ta tum] *om. S* 34 ta tum] *om. S*

Sed quid significant tales propositiones accepte in sensu diviso et quid in sensu composito, dictum[1] fuit superius in prima parte huius logice, in sexta regula suppositionum.

147 Quarta regula:

Tale relativum 'qui' sequens immediate suum antecedens et precedens verbum sui antecedentis facit sensum compositum,

ut cum dicitur 'omne animal quod est rationale est homo';

sed quando subsequitur verbum sui antecedentis, tunc facit sensum divisum,

ut cum dicitur 'omne animal est rationale quod est homo'. Et ideo talis consequentia non valet 'omne animal quod est rationale est homo; ergo omne animal est rationale quod est homo'; antecedens enim significat quod omne animal rationale est homo, quod est verum, sed consequens significat quod omne animal est rationale, et omne animal est homo, quod est falsum. Similiter non sequitur 'omnis homo qui est albus currit; ergo omnis homo currit qui est albus', quia antecedens est verum et consequens falsum, posito casu quod solus Sortes sit albus et solus Sortes currat. Et huiusmodi.

148 Quinta regula:

Coniunctio copulativa coniungens solum terminos et non propositiones facit sensum compositum, sed coniungens propositiones facit sensum divisum.

Ex qua regula patet quod a propositione cathegorica de copulato extremo ad copulativam sibi correspondentem vel ad alteram eius partem consequentia formaliter non valet; tunc arguitur a sensu composito ad sensum divisum. Exemplum a parte subiecti, ut non sequitur 'Sortes et Plato dixerunt totum psalterium; ergo Sortes dixit totum psalterium et Plato dixit totum psalterium', quia huius consequentie antecedens est verum et consequens falsum, posito tali casu quod Sortes dixerit unam medietatem et Plato dixerit alteram medietatem; et huiusmodi. Exemplum a parte predicati, ut non sequitur 'tu es corpus et anima; ergo tu es corpus et tu es anima'; | similiter non sequitur 'tu Z 86v
non es homo et asinus; ergo tu non es homo et tu non es asinus'; similiter non sequitur 'tu differs | ab homine et ab asino; ergo tu differs ab S 106v
homine et tu differs ab asino', quia cuiuslibet istarum consequentia-

1 significant] significans *S* 2 superius] *om. Z* | logice] logices *S* 3 sexta] octava *Z* 7 quod] *om. S* 9 rationale] homo *S* | homo] rationale *S* 19 solum] *om. S* 22 sibi] *bis in S* 25 psalterium] salterium *sic saepius ZS* 26 huius consequentie] eius *S* 28 dixerit] dixit *S* | dixerit] dixit *S* 32 ab] omni *add. S* | ab] omni *add. S* 33 asino] tu es et homo et asinus sunt et tu non es homo et asinus ergo tu differs ab omni homine et ab asinus *add. Z*^{m}

1 Videas supra, I, 59.

rum antecedens est verum et consequens falsum, est copulativa falsa. Aliquando valet consequentia de materia, ut bene sequitur 'Deus et homo sunt; ergo Deus est et homo est'; similiter sequitur 'tu es homo et animal; ergo tu es homo et tu es animal'; similiter sequitur 'Sortes et Plato currunt; ergo Sortes currit et Plato currit'; similiter sequitur 'Sortes et Plato biberunt vinum; ergo Sortes bibit vinum et Plato bibit vinum'. Et huiusmodi.

149 Secundo patet quod a copulativa ad propositionem de copulato extremo sibi correspondentem consequentia formaliter non valet; et tunc arguitur a sensu diviso ad sensum compositum. Exemplum, ut non sequitur 'Sortes est homo et Plato est homo; ergo Sortes et Plato sunt homo', sed sequitur 'Sortes et Plato sunt homines'; similiter non sequitur 'Sortes est in domo et Plato est in domo; ergo Sortes et Plato sunt in domo', sed bene sequitur 'Sortes et Plato sunt in domo vel in domibus'. Aliquando valet consequentia de materia, ut sequitur 'Deus est et homo est; ergo Deus et homo sunt'; similiter sequitur 'Sortes ⟨currit⟩ et Plato currit; ergo Sortes et Plato currunt'. Et ita de multis similibus.

150 Sexta regula et ultima:

Coniunctio disiunctiva coniungens terminos et non propositiones facit sensum compositum, sed coniungens propositiones facit sensum divisum.

Ex qua regula patet quod a propositione cathegorica de disiuncto extremo ad disiunctivam sibi correspondentem vel ad alteram eius partem consequentia formaliter non valet; et tunc arguitur a sensu composito ad sensum divisum. Exemplum a parte subiecti, ut non sequitur 'omnis propositio vel eius contradictoria est vera; ergo omnis propositio est vera vel omnis eius contradictoria est vera'. Exemplum a parte predicati, ut non sequitur 'omne animal est rationale vel irrationale; ergo omne animal est rationale vel omne animal est irrationale'; similiter non sequitur 'omnis propositio est vera vel falsa; ergo omnis propositio est vera vel omnis propositio est falsa', et huiusmodi. Aliquando valet consequentia de materia, ut bene sequitur 'omnis homo vel asinus est homo; ergo omnis homo est homo vel omnis asinus est homo'; | similiter sequitur 'tu es homo vel asinus; ergo tu es homo vel S 107r tu es asinus'. Et huiusmodi.

1 est] et *S* 5 currunt ... *alterum* Plato] *om. S* 7 et huiusmodi] *om. Z* 8 a copulativa] ad copulativam *S* 10 ut] *om. S* 14 in domo vel] *om. Z* 23 eius] disiunctive *add. Z*^{m} 26 contradictoria] contradictorium *Z* | vera] verum *Z*^{c} 27 contradictoria] contradictorium *Z* | vera] verum *Z*^{c} 30 non sequitur] *om. S* 34 homo] asinus *S*

151 Secundo patet ⟨quod⟩ a disiunctiva ad propositionem de disiuncto extremo sibi correspondentem consequentia formaliter non valet; | et tunc arguitur a sensu diviso ad sensum compositum. Exemplum, ut non sequitur 'tu non es homo vel tu non es asinus; ergo tu non es homo vel asinus'; similiter non sequitur 'tu non differs ab homine vel tu non differs ab asino; ergo tu non differs ab homine vel ab asino', quia cuiuslibet istarum consequentiarum antecedens est verum et consequens falsum. Aliquando valet consequentia de materia, ut bene sequitur 'tu es homo vel tu es asinus; ergo tu es homo vel asinus'; similiter sequitur 'homo currit vel asinus currit; ergo homo vel asinus currit', et ita de multis similibus. Z 87r

DE CONSEQUENTIIS PROPOSITIONUM YPOTETICARUM

152 De consequentiis propositionum ypoteticarum est multiplex ordo. Primo de consequentiis copulativarum. Secundo de consequentiis disiunctivarum. Tertio de consequentiis conditionalium vel rationalium. Quarto de consequentiis causalium. Quinto, per ordinem, de consequentiis aliarum specierum propositionum ypoteticarum.

De consequentiis copulativarum

153 De consequentiis copulativarum ponuntur tres regule sequentes. Prima regula:

A tota copulativa significativa ut sue partes principales ad alteram eius partem principalem consequentia est bona.

Exemplum, ut sequitur 'homo currit et asinus currit; ergo homo currit', et huiusmodi. Sed dixi in regula "significativa ut sue partes principales", quia predicta consequentia non valet, posito casu quod illa copulativa que est antecedens sit imposita ad significandum Deum esse vel aliud verum ex quo non sequatur eius consequens.

154 Secunda regula:

A parte principali copulative ad eius copulativam significativam ut sue partes principales consequentia formaliter non valet.

5 tu] *om. S* | non] Z^c *om. ZS* 5–6 homine ... ab] *om. S* 6 non] Z^c *om. ZS* | non] Z^c *om. ZS* 9 vel] tu es *add. S* 14 propositionum] *om. S* 16 vel rationalium] *om. S* 17 quinto] hec *S* 25 et huiusmodi] *om. Z* 28 eius] ad *S*

Exemplum, ut non sequitur 'homo currit; ergo homo currit et asinus currit', quia huius consequentie antecedens est verum et consequens falsum, posito casu quod homo currat et nullus asinus currat. Aliquando valet consequentia de | materia, quando copulativa fit ex S 107v duabus partibus quarum una pars sequitur ex alia, et arguitur ex parte que antecedit ad aliam. Et potest fieri quatuor vel quinque modis. Primo quando partes principales copulative sunt convertibiles adinvicem, ut bene sequitur 'homo currit; ergo homo currit et rationale currit'. Secundo quando una pars copulative est inferior ad aliam, ut sequitur 'homo currit; ergo homo currit et animal currit'. Tertio quando una pars copulative ex qua arguitur est impossibilis, ut sequitur 'homo est asinus; ergo homo est asinus et tu curris'. Quarto quando una pars copulative est necessaria et alia pars ex qua arguitur est contingens, | ut Z 87v sequitur 'tu curris; ergo tu curris et Deus est'. Quinto quando una pars copulative est contingens, ut sequitur ad aliam quarum nulla est convertibilis, nec inferior nec impossibilis neque necessaria, ut bene sequitur 'tu curris; ergo tu curris et tu non sedes'. Et huiusmodi.

155 Tertia regula:

A tota copulativa significativa ut sue partes ad disiunctivam de partibus omnino consimilibus consequentia est bona.

Exemplum, ut sequitur 'homo currit et asinus currit; ergo homo currit vel asinus currit'. Sed econverso non valet consequentia, ut non sequitur 'tu es homo vel tu es asinus; ergo tu es homo et tu es asinus', quia antecedens est verum et consequens falsum.

De consequentiis disiunctivarum

156 De consequentiis disiunctivarum ponuntur tres regule sequentes. Prima regula:

A parte principali disiunctive ad eius disiunctivam significativam ut sue partes principales consequentia est bona.

Exemplum, ut sequitur 'tu es homo; ergo tu es homo vel tu es asinus'. Sed dixi in regula "significativa ut sue partes principales", quia predicta consequentia non valet, posito casu quod aliqua disiunctiva que est consequens sit imposita ad significandum te esse capram vel aliud falsum quod non sequatur ex eius antecedente.

8 rationale] risibile *Z* 11–13 est ... arguitur] *om. S* 14–15 tu ... sequitur] *om. S* 15 nulla] una *S* 24 falsum] et huiusmodi *add. S* 28 significativam] significativa *S* 31–32 predicta consequentia] predictam consequentiam *S* 32 aliqua] illa Z 33 aliud] aliquid *Z*

157 Secunda regula:

A tota disiunctiva significativa ut sue partes principales ad alteram eius partem principalem consequentia formaliter non valet.

Exemplum, ut non sequitur 'tu es homo vel tu es asinus; ergo tu es asinus', quia huius consequentie antecedens est verum et consequens falsum. Aliquando valet consequentia de materia, quando disiunctiva fit ex duabus partibus quarum una pars sequitur ad alteram et arguitur a disiunctiva ad suam partem que sequitur. Et potest fieri quatuor vel quinque modis. Primo | quando partes principales disiunctive sunt S 108r convertibiles adinvicem, ut sequitur 'homo currit vel rationale currit; ergo homo currit'. Secundo quando una pars disiunctive est inferior ad aliam, ut sequitur 'homo currit vel animal currit; ergo animal currit'. Tertio quando disiunctiva est impossibilis, ut sequitur 'homo est asinus vel nullus deus est; ergo homo est asinus', quia ex impossibili sequitur quidlibet. Quarto quando una pars disiunctive est necessaria et alia pars disiunctive est contingens et concluditur pars necessaria, ut sequitur 'Deus est vel tu curris; ergo Deus est', quia necessarium sequitur ad quidlibet. Quinto quando una pars disiunctive est impossibilis et alia possibilis et concluditur pars possibilis, ut sequitur 'tu curris vel tu es | asinus; ergo tu curris'. Et huiusmodi. Z 88r

158 Tertia regula:

A tota disiunctiva significativa ut sue partes principales cum contradictorio unius partis principalis ad alteram eius partem principalem consequentia est bona.

Exemplum, ut sequitur 'tu es homo vel tu es asinus; sed tu non es asinus; ergo tu es homo', et huiusmodi.

159 Contra regulam arguitur sic: talis consequentia non valet 'Rex sedet vel nullus rex sedet; sed nullus rex sedet; ergo Rex sedet', quia huius consequentie antecedens est verum et consequens falsum, posito casu quod nullus rex sedeat; ergo regula falsa. Secundo arguitur sic: talis consequentia non valet 'tu es asinus vel manus mea est clausa; sed manus mea non est clausa; ergo tu es asinus', quia huius consequentie antecedens est verum et consequens falsum, posito tali casu quod dum profertur illa disiunctiva sit ita quod manus mea sit clausa, sed dum profertur contradictorium illius partis nulla manus mea sit clausa. A simili non sequitur 'tu es asinus vel tu sedes; sed tu non sedes; ergo tu es asinus', quia antecedens est verum et consequens falsum, posito

8 a] ad *S* | suam] *om. S* | que] *om. S* 16 disiunctive] *om. S* 17 quia] ad *add. S*
31 non] nulla *S* 35 sedes] es asinus *S* 36 es asinus] sedes *S*

casu quod dum profertur illa disiunctiva sit ita quod tu sedeas, sed dum quod profertur contradictorium illius partis sit ita quod tu non sedeas. Et huiusmodi.

160 Ad primum dico quod arguitur non per regulam, quia arguitur a disiunctiva cum contradictoria unius partis ad eandem partem cuius accipitur contradictorium, et non arguitur ad alteram eius partem principalem; ut patet bene advertenti. | Ad secundum vel ad tertium dico S 108v quod regula intelligitur in eodem instanti temporis, quia sic intelliguntur omnes regule consequentiarum.

De consequentiis conditionalium vel rationalium

161 De consequentiis conditionalium vel rationalium ponuntur tres regule sequentes. Prima regula:

A conditionali cum suo antecedente ad eius consequens est consequentia bona.

Exemplum, ut bene sequitur 'si tu es homo, tu es animal; sed tu es homo; ergo tu es animal'. Sed illa regula intelligitur de conditionali significativa ut sue partes, et sic debent intelligi omnes regule sequentes.

162 Secunda regula:

A conditionali cum contradictorio consequentis ad contradictorium antecedentis eiusdem consequentia est bona.

Exemplum, ut sequitur 'si tu es asinus, tu es rudibilis; sed tu non es rudibilis; ergo tu non es asinus'. Et huiusmodi.

163 Tertia regula: | Z 88v

A rationali ad conditionalem de partibus omnino consimilibus consequentia est bona.

Exemplum, ut sequitur 'tu es homo; ergo tu es animal; ergo si tu es homo tu es animal', et ita de similibus.

De consequentiis causalium

164 De consequentiis causalium ponuntur tres regule sequentes. Prima regula:

A causali significativa ut sue partes principales ad alteram eius partem principalem consequentia est bona.

1–2 illa ... profertur] *om. S* 2 partis] *om. Z* 3 sedeas] sedes *S* 4 non] *om. Z* 8 regula] bene *add. S* 9 consequentiarum] *om. S* 13 a] *om. S* 19 cum] suo *add. S* 27 similibus] exemplis *add. S*

Exemplum, ut sequitur 'quia sol lucet, dies est; ergo sol lucet' vel 'ergo dies est'. Sed econverso non valet consequentia, ut non sequitur 'proficis et doleo; ergo quia proficis doleo'. Et huiusmodi.

165 Secunda regula:

A causali ad conditionalem de partibus omnino consimilibus consequentia est bona.

Exemplum, ut sequitur 'quia sol lucet, dies est; ergo si sol lucet, dies est'. Sed econverso non valet consequentia, ut non sequitur 'si tu es asinus, tu es rudibilis; ergo quia tu es asinus, tu es rudibilis', quia illa conditionalis est vera, sed causalis est falsa, et per consequens huius consequentie antecedens est verum et consequens falsum.

166 Tertia regula:

A causali ad copulativam de partibus omnino consimilibus consequentia est bona.

Exemplum, ut sequitur 'quia sol lucet, | dies est; ergo sol lucet et dies est'. Sed econverso non valet consequentia, ut non sequitur 'proficis et doleo; ergo quia proficis, doleo'. Et huiusmodi. S 109r

De consequentiis expletivarum

167 De consequentiis expletivarum ponuntur due regule sequentes. Prima regula:

Ab expletiva composita ex partibus indicativis ad alteram eius partem principalem consequentia est bona.

Exemplum, ut sequitur 'tu es homo quamvis tu sedes; ergo tu es homo' vel 'ergo tu sedes'. Sed econverso non valet consequentia, ut non sequitur 'tu es homo; ergo tu es homo quamvis tu sedes', quia antecedens est verum et consequens falsum, posito casu quod non sedeas. Similiter non sequitur 'tu curris; ergo tu curris quamvis tu sedes', et huiusmodi.

168 Secunda regula:

Ab expletiva composita ex partibus indicativis ad copulativam de partibus omnino consimilibus consequentia est bona.

Exemplum, ut sequitur 'tu es homo quamvis tu sedes; ergo tu es homo et tu sedes', et econverso; et huiusmodi.

2 ergo] *om. S* | dies] deus *S* | sed] non *add. S* 3 et doleo] *coni.* ergo doleo *Z om. S* | et huiusmodi] *om. S* 7 exemplum] *om. Z* 7–8 ergo ... est] *bis in S* 9 illa] facit bonam consequentiam *add. Z*^{m} 10 sed] et *Z* 15 exemplum] *om. Z* 17 doleo] doles *S* | doleo] doles *S* 23 tu] *bis in S* 24 ergo] *om. S* 33 et huiusmodi] *om. Z*

De consequentiis similitudinariarum

169 De consequentiis similitudinariarum ponuntur due regule sequentes. Prima regula:

A similitudinaria | significativa ut sue partes ad alteram eius partem principalem Z 89r
consequentia est bona.

Exemplum, ut sequitur 'Sortes currit sicut Plato currit; ergo Sortes currit' vel 'ergo Plato currit'. Sed econverso non valet, ut non sequitur 'aquila volat; ergo tu volas sicut aquila volat', quia antecedens est verum et consequens falsum; et huiusmodi.

170 Secunda regula:

A similitudinaria ad copulativam de partibus omnino consimilibus consequentia est bona.

Exemplum, ut sequitur 'Sortes currit sicut Plato currit; ergo Sortes currit et Plato currit'; similiter sequitur 'tu volas sicut aquila volat; ergo tu volas et aquila volat'. Sed econverso non valet consequentia, ut non sequitur 'Sortes currit et Plato sedet; ergo Sortes currit sicut Plato sedet'; similiter non sequitur 'tu es albus et corvus est niger; ergo tu es albus sicut corvus est niger'; et huiusmodi.

De consequentiis localium

171 De consequentiis localium ponuntur due regule sequentes. Prima regula:

A locali significativa ut sue partes principales ad alteram eius partem principalem consequentia est bona.

Exemplum, | ut sequitur 'Deus est ubi homo est; ergo Deus est' vel S 109v
'ergo homo est'. Sed econverso consequentia non valet, ut non sequitur 'Sortes sedet; ergo Sortes sedet ubi Plato sedet', et huiusmodi.

172 Secunda regula:

A locali ad copulativam de partibus omnino consimilibus consequentia est bona.

Exemplum, ut sequitur 'Deus est ubi homo est; ergo Deus est et homo est'. Sed econverso non valet consequentia, ut non sequitur 'Sortes sedet et Plato sedet; ergo Sortes sedet ubi Plato sedet', et huiusmodi.

2 similitudinariarum] similitudinarie *SZ* 7 ergo] *om. Z*

De consequentiis temporalium

173 De consequentiis temporalium ponuntur due regule sequentes. Prima regula:

A temporali significativa ut sue partes principales ad alteram eius partem principalem consequentia est bona.

Exemplum, ut sequitur 'Sortes currit dum Plato currit; ergo Sortes currit' vel 'ergo Plato currit'. Sed econverso non valet consequentia, ut non sequitur 'sedebo; ergo sedebo quando curram', et huiusmodi.

174 Secunda regula:

A temporali ad copulativam de partibus omnino consimilibus consequentia est bona.

Ut sequitur 'Sortes currit dum Plato currit; ergo Sortes currit et Plato currit'. Similiter sequitur 'sedebo quando curram; ergo sedebo et curram'. Et econverso non valet consequentia, ut non sequitur 'sedebo et curram; ergo sedebo quando curram', et huiusmodi. | — Et hec sint Z 89r dicta de consequentiis seu argumentationibus. Et per consequens de tertia parte huius logice.

4 principales] *om.* *Z* 12 ut] et *S* 15 sint] sunt *S*

QUARTA PARS

DE PREDICABILIBUS ET PREDICAMENTIS

1 Circa universalia seu predicabilia et predicamenta pro ipsorum notitia adquirenda sunt primitus determinanda quinque per ordinem. Primo quid sit terminus univocus et quid terminus equivocus, et quid terminus analogus, quia omne universale hic acceptum oportet esse univocum. Secundo quid sit predicatio essentialis et quid predicatio accidentalis, quia omne universale hic acceptum est predicabile essentialiter vel accidentaliter. Tertio quid sit predicari *in quid* et quid predicari *in quale*, et quid predicari *in quantum*, et quid *in quot*; et sic de quibusdam aliis predicationibus per quas investigamus vel cognoscimus terminos reponibiles in predicamentis. Quarto quid | sit diffinitio et quid diffi- S 110r
nitum, quia per diffinitionem investigamus quid est esse rei. Quinto quid sit divisio, quia per divisionem facimus descensum a superiori ad eius inferiora. Et consequenter dicetur de ipsis universalibus et predicamentis. De quibus secundum usum seu modum loquendi modernorum logicorum breviter pertransibo. Et ratio est quia ad habendum perfectissimam et generalem introductionem ipsorum non solum logicalem et phisicalem sed etiam methaphisicalem presupponunt notitiam, propter etiam varietatem opinionum et modorum loquendi tam logicorum quam naturalium quam methaphisicorum.

DE QUIBUSDAM PREMITTENDIS

De univocatione

2 Circa primum. Terminus univocus inquantum univocus est terminus significativus multorum sub eadem ratione vel conceptu eiusdem univoci. Ex quo patet quod terminus univocus est duplex. Quidam enim est significativus multorum sub eadem ratione diffinitiva seu predica-

5 adquirenda] adquirendam *S* | quid] sit *add. S* | quid] *om. Z* 10 quid] sit *add. S* | predicari] predicare *S* 11 21 opinionum] oppositionum *Z* 13 reponibiles in predicamentis] respondibiles *S* 26 significativus] significativa *S* | ratione] idest diffinitione *add. Z*^{m}

mentali eiusdem univoci, ut sunt termini predicamentales seu cadentes in predicamentis, ut ly 'substantia', 'corpus', 'homo', et similes. Exemplum: ly 'homo' significat Sortem, Platonem, et omnes homines mundi sub eadem ratione diffinitiva eiusdem, quia quilibet illorum est animal rationale. Quidam est significativus multorum sub eadem ratione vel conceptu transcendente, | et non sub aliqua ratione diffinitiva seu Z 90r predicamentali, quia illam non habet ut terminus transcendens, quia non cadit in predicamento; ut ly 'ens' significat tam Deum quam creaturam, et tam substantiam quam accidens sub eadem ratione entitatis transcendente in qua conveniunt. Et huiusmodi.

3 Primo dixi 'inquantum univocus', quia ly 'ens' potest accipi dupliciter. Uno modo transcendenter, ut est significativum solum entium realium seu positivorum; et isto modo ly 'ens' dicitur univocum seu significativum multorum sub eadem ratione vel conceptu transcendente, ut dictum est. Alio modo transcendentissime, ut significativum omnium entium tam realium quam fictorum sive rationis; et isto modo ly 'ens' dicitur equivocum seu significativum multorum secundum diversas rationes vel conceptus illorum, et non sub eadem ratione vel conceptu eiusdem, quia nichil tale habet, ut inferius dicetur. Ultimo dixi in descriptione 'eiusdem univoci', quia ly 'ens' quando est equivocum bene signifcat hominem | et asinum et similiter sub eadem S 110v ratione vel conceptu alterius termini, quia sub conceptu animalis vel substantie, quia quidlibet illorum est animal et substantia. Similiter ly 'canis', quod est terminus equivocus, significat canem latrabilem et piscem marinum et celestem stellam sub eodem conceptu substantie, quia quodlibet illorum est substantia. Ex quibus patet quod ly 'ens' diversimode acceptum potest dici univocum et equivocum, ut patet ex nunc dictis.

4 Quibus premissis ponuntur due distinctiones, quarum prima est de isto termino 'univocum' et secunda de isto termino 'univocatio'. Prima distinctio. Secundum quosdam univocum est duplex, scilicet univocum univocans et univocum univocatum. Univocum univocans est terminus significativus univoce, idest multorum sub eadem ratione vel conceptu, ut ly 'substantia' vel 'ens', quando est univocum. Ex quo patet quod ly 'univocum' et 'univocum univocans' sunt idem et pro eodem accipiuntur communiter apud logicos; ideo bene sequitur 'est univocum; ergo univocum univocans', et econverso. Unde dicitur communiter solius univoci est diffinitio. Quod intelligitur de ipso univoco

9 accidens] qualitatem *S* 12 est] Z^c *om. ZS* 21 et similiter] *om. S* 23 et] vel *Z* 25 sub eodem conceptu] sed non sub ratione eiusdem *add.* Z^m 26 quia] et *Z* | substantia] et huiusmodi *add. S* 27 ut] quod *S* 34 vel] om. *S* 35 et univocum] *om. S*

univocante. Sed univocum univocatum dicitur significatum termini univoci et univocantis. Ex quo patet quod tale univocum univocatum non dicitur proprie et simpliciter univocum, sed dicitur univocum secundum quid. Ideo non sequitur 'est univocum univocatum; ergo est univocum', quia arguitur a dicto secundum quid ad dictum simpliciter. Et de tali univoco intellexit Aristotiles in *Antepredicamentis*, dicens[1] "univoca sunt et dicuntur quorum nomen est commune et secundum illud nomen ratio substantie est eadem", idest univoca univocata sunt et dicuntur, *etc.*

10 | Secunda distinctio. Univocatio est duplex, scilicet predicamentalis Z 90v
et transcendens. Univocatio predicamentalis dicitur quando terminus est significativus univoce multorum, idest sub eadem ratione diffinitiva seu predicamentali eiusdem univoci. Et de tali univocatione dicuntur univoci termini cadentes in predicamentis, ut ly 'substantia', 'animal', et similes. Et de tali univocatione predicamentali locutus[2] fuit Aristotiles et multi alii antiqui philosophi, et cum dicitur "solius univoci est diffinitio". Sed univocatio transcendens dicitur quando terminus est significativus univoce multorum, sed sub eadem ratione vel conceptu transcendenti eiusdem univoci. Et de tali univocatione dicitur univocum ly 'ens' quando est univocum seu transcendenter acceptum, ut dictum fuit superius. Et de | tali univocatione transcendente intelligunt S 111r
quidam dicentes[3] quod 'ens' est commune univocum Deo et creature, vel substantie et accidenti. Ut patet[4] alias.

De equivocatione

6 Terminus equivocus inquantum equivocus est terminus significativus multorum secundum diversas rationes vel conceptus, et non sub eadem ratione vel conceptu eiusdem equivoci. Exemplum: ly 'canis' significat canem latrabilem et piscem marinum et celestem stellam secundum diversas rationes vel conceptus eorum, sed non sub eadem ratione vel conceptu ipsius termini 'canis', quia nichil tale habet; et huiusmodi. Primo dixi in descriptione 'inquantum equivocus', quia ly 'ens' ut

4 est] *om. S* | est] *om. S* 6 aristotiles] aristotilis *Z* 8 nomen] *om. Z* | univocata] *om. Z* 13 de] Z^c *om. ZS* | univocatione] univoco *S* 17 univocatio] univocus *S* 19 transcendenti] transcendente *Z* | de] Z^c *om. ZS* 20 transcendenter] transcendent *S* 21 intelligunt] intelliguntur *S* 29 eadem] altera *S* 30 ipsius] huius *S* 31 primo] et *S* | descriptione] distinctione *S* 31–274.1 ut est] Z^c *et ZS*

1 *Categ.* 1, 1a7–8.
2 *Categ.* 5, 3a34–35, 3b7–9; *Topica* IV, 123, 123a28–29 *et passim.*
3 sc. Scotisti.
4 Videas infra, IV, 11.

est univocum bene est significativum multorum sub eadem ratione vel conceptu, sed inquantum equivocum est significativum multorum secundum diversas rationes vel conceptus, sed non sub eadem ratione vel conceptu eiusdem, quia nichil tale habet, ut dictum fuit superius. Ultimo dixi 'eiusdem equivoci', quia ly 'canis' bene significat sua significata sub eodem conceptu substantie vel entis vel alterius termini, ut tactum fuit superius.

7 Terminus equivocus secundum Boetium[1] super *Predicamenta* est duplex. Quidam enim dicitur equivocus *pure* seu *a casu*, quidam dicitur equivocus *a consilio* seu *transsumptive* vel *ex adiuncto*. Terminus equivocus pure seu a casu est terminus equivocus significativus suorum significatorum equaliter, et non secundum prius et posterius; ut ly 'canis' equaliter significat canem latrabilem et piscem marinum et celestem stellam, et non significat per prius unum quam reliquum; et huiusmodi. Terminus equivocus a consilio est terminus equivocus significativus suorum significatorum secundum prius et posterius et per alterius similitudinem. Exemplum, ut ly 'ridere' quandoque significat actum ridendi, ut cum dicitur 'homo ridet', et quandoque significat actum florendi, ut cum dicitur 'pratum ridet', | idest 'floret', et hoc per Z 91r
similitudinem in qua ridere et florere sunt similia. Sed per prius dicitur de actu ridendi, et per posterius de actu florendi, et tunc talis terminus dicitur equivocus a consilio seu transsumptive. Similiter 'homo' dicitur equivoce de homine vero, et de homine picto ex adiunctione | huius S 111v
termini 'pictus' et per similitudinem in qua homo pictus est similis homini vero, sed dicitur per prius de homine vero et per posterius de homino picto; et tunc talis terminus est equivocus a consilio vel ex adiuncto.

8 Quibus premissis ponuntur tres distinctiones sequentes. Quarum prima est de isto termino 'equivocatum'. Sed due sequentes erunt de isto termino 'equivocatio'. Prima distinctio. Secundum quosdam equivocum est duplex, scilicet equivocum equivocans et equivocum equivocatum. Equivocum equivocans est terminus significativus equivoce, idest multorum secundum diversas rationes vel conceptus, et non sub eadem ratione vel conceptu eiusdem equivoci, ut ly 'canis' et ly 'ens' quando est equivocum. Ex quo patet quod ly 'equivocum' et 'equivocum equivocans' sunt idem, et pro eodem accipiuntur communiter

2 sed ... multorum] Z^c *om.* *ZS* 2–3 inquantum ... sed] *om.* *Z* 4 vel conceptu] *om.* *S* 18–19 ridendi...actum] Z^c *om.* *ZS* 20 similia] quia ambo videntur letitiam quandam demonstrare *add.* Z^m

1 Boethius, *In Categorias Aristotelis*, col. 166.

apud logicos. Ideo bene sequitur 'si est equivocum, ergo est equivocum equivocans', et econverso. Unde dicitur communiter: 'equivoci non est diffinitio sed distinctio, et in equivocis non est contradictio', intelligendo semper de equivoco equivocante. Sed equivocum equivocatum dicitur significatum termini equivoci equivocantis. Ex quo patet quod tale equivocum equivocatum non dicitur proprie et simpliciter equivocum, sed dicitur equivocum secundum quid. Ideo non sequitur 'est equivocum equivocatum; ergo est equivocum', quia arguitur a dicto secundum quid ad dictum simpliciter. De tali equivoco intellexit Aristotiles in *Antepredicamentis*, dicens[1] "equivoca sunt et dicuntur quorum nomen est commune et secundum illud nomen ratio substantie diversa", idest: equivoca equivocata sunt et dicuntur, *etc.*

9 Secunda distinctio. Equivocatio est duplex, scilicet predicamentalis et transcendens. Equivocatio predicamentalis dicitur quando terminus est significativus equivoce multorum, sed non sub eadem ratione diffinitiva seu predicamentali eiusdem equivoci, ut ly 'canis'. Et isto modo ly 'ens', quando est univocum univocatione transcendente, dicitur equivocum tali equivocatione predicamentali, quia tunc dicitur de suis significatis secundum diversas rationes vel conceptus eorum speciales, et non sub eadem ratione diffinitiva seu predicamentali eiusdem, quia nullam talem habet. Et de | tali equivocatione Z 91v
predicamentali locuti fuerunt communiter omnes antiqui | philoso- S 112r
phi. Similiter Porfirius, dicens[2] "Si quis omnia 'entia' vocet, equivoce nuncupabit". Sed equivocatio transcendens dicitur quando terminus est significativus equivoce multorum, sed non sub eadem ratione vel conceptu transcendente eiusdem equivoci. Et isto modo ly 'ens' transcendentissime acceptum dicitur equivocum, quia tunc dicitur de suis significatis secundum diversas rationes vel conceptus speciales eorum, sed non sub eadem ratione vel conceptu transcendente eiusdem, quia nichil tale habet, quia isto modo accipiendo ly 'ens' solam communitatem vocis dicit, ut patet alias. Et isto modo accipiendo ly 'ens' potuit etiam intelligere Porfirius dicens[3] "si quis omnia 'entia' vocet, equivoce nuncupabit".

10 Tertia distinctio. Equivocatio potest fieri dupliciter. Quedam enim dicitur equivocatio patens vel simpliciter accepta, scilicet quando ter-

1 si ... ergo] *om. S* | est] *om. Z* 5 significatum] significativum *S* 6 dicitur] est *S* 8 est] *om. Z* 12 substantie] est *add. Z* 18 tunc] *om. S* 31 dicit] *om. S* 32 vocet] *om. S* 34 equivocatio] equivocum *S* 35 scilicet] *om. S*

1 *Categ.* 1, 1a1–2.
2 *Isagoge Porphyrii*, p. 12$^{2-3}$.
3 *Ibid.*

minus dicitur equivoce de multis istorum, quia non dicitur de illis sub eadem ratione vel conceptu eiusdem. Et isto modo ly 'canis', et ly 'ens' transcendentissime acceptum dicuntur termini equivoci, sicut dictum fuit superius. Quedam dicitur equivocatio latens vel secundum quid accepta, quando terminus dicitur univoce de multis, sed dicitur equivoce de illis isto modo, quia secundum diversas rationes vel conceptus speciales eorum. Et isto modo terminus secundum se univocans potest dici equivoce de suis univocis; ut ly 'animal' dicitur univoce de homine et de asino, quia sub eadem ratione diffinitiva animalis, sed dicitur equivoce de illis, quia homo est animal rationale mortale, sed asinus est animal irrationale rudibile, et huiusmodi. Unde dicit[1] Philosophus secundo *Posteriorum* quod latent equivocationes in pluribus universalibus seu generibus. Et de tali equivocatione potuit etiam intelligere Porfirius, dicens[2] "si quis omnia 'entia' vocet, equivoce nuncupabit", quia secundum diversas rationes vel conceptus eorum speciales.

De analogia

11 Terminus analogus est terminus significativus multorum secundum prius et posterius. Ex quo patet quod terminus analogus est duplex. Quidam enim est significativus multorum secundum prius et posterius sub eadem ratione vel conceptu eiusdem. Et tunc idem terminus dicitur univocus et analogus; ut ly 'ens' quando est univocum dicitur univoce de Deo et creatura, et de substantia et accidente, ut dictum[3] fuit superius, | sed dicitur | per prius de Deo et per posterius de creature et per prius de substantia et per posterius de accidente ordine seu prioritate nature, quia unum eorum presupponitur ab alio, vel ordine perfectionis—quia unum est magis perfectum et aliud minus perfectum—, vel ordine dependentie ad suum independens—quia unum eorum dicitur independens et aliud dependens ab eo. Similiter secundum quosdam universale ut genus dicitur analogice de suis speciebus ordine perfectionis, quia una species dicitur perfectior alia, ut 'animal' dicitur analogice de homine et de asino; et huiusmodi.

Z 92r
S 112v

7 eorum] idest inferiorum *add.* Z^m | secundum se univocans] Z^c univocus *ZS* 8 univocis] equivocis *Z* 12 posteriorum] et septimo phisicorum *add.* Z^m 14 vocet] vocat *Z* 23–24 deo ... prius de] Z^c *om. ZS* 24 et per posterius] quam *S* 25 presupponitur] presupponit *S* 27 dependentie] Z^c independentis *Z* impedimentis*(!)* *S* | independens] Z^c dependens *ZS* 28 dependens] dependere est quod natura indiget alio ad essendum scotus in tractatu de primo principio capitulo primo *add.* Z^m

1 *Anal. Post.* II, 13, 97b30.
2 *Isagoge Porphyrii* (tr. Boethii), p. 12[2–3].
3 Videas supra, IV, 2.

Quidam est significativus multorum secundum prius et posterius secundum diversas rationes vel conceptus, et non sub eadem ratione vel conceptu eiusdem. Et tunc idem terminus dicitur analogus et equivocus a consilio; ut ly 'ens' quando est equivocum seu transcendentissime acceptum dicitur tam equivoce quam analogice de substantia et accidente; similiter ly 'ridere' dicitur equivoce et analogice de actu ridendi et de actu florendi; similiter ly 'homo' dicitur equivoce et analogice de homine vero et de homine picto. Et huiusmodi.

12 Ex predictis patet quod ly 'ens' diversimode acceptum potest dici univocum et equivocum et analogum. Secundo patet quod analogum potest dici quasi medium inter univocum et equivocum, quia ad utrumque potest adplicari. Unde dicit[1] Allgazellus in logica sua, divisione quinta: "convenientia, idest analoga, sunt media inter univoca et equivoca", ut 'ens' quod dicitur de substantia et accidente. Non enim est sic sicut hec dictio 'canis'.

13 Analogum est duplex, scilicet analogum analogans et analogum analogatum. Analogum analogans est terminus significativus analogice, idest multorum secundum prius et posterius, ut ly 'ens'. Sed analogum analogatum dicitur significatum termini analogici analogantis, ut substantia et accidens. Et huiusmodi.

De predicatione

14 Circa secundum. Predicatio essentialis est quando predicatum propositionis solum illud significat quod est de essentia rei significate per eius subiectum, ut 'homo est animal'. Talis predicatio fit quatuor modis: primo quando superius per se predicatur de suo inferiori, ut 'homo est animal'; secundo quando diffinitio predicatur de suo diffinito, ut 'homo est animal rationale mortale'; tertio quando differentia essentialis predicatur de sua specie, ut 'homo est | rationalis'; | quarto quando idem predicatur de seipso, ut 'homo est homo'. Et huiusmodi. Z 92v S 113r

15 Predicatio accidentalis est quando predicatum propositionis connotat aliquod accidens sive extrinsecum rei quod non connotat eius subiectum, ut 'homo est albus'. Et talis predicatio fit duobus modis: primo quando accidens predicatur de suo subiecto, ut 'homo est albus'; secundo quando proprium predicatur de suo subiectum, ut 'homo est risibilis' et 'asinus est rudibilis'. Et huiusmodi.

5 analogice] analoce *sic saepius S* 6 ridendi] ridenti *S* 14 accidente] antecedente *S* 15 sic sicut] Z^{e} sic *Z* sicut *S* 19 analogantis] analocis *S* 31 aliquod] aliquid *S*

1 *Tractatus de logica* (ed. Lohr), Materia prima, divisio quinta, p. 246[85–86].

16 Quid est predicatio directa et quid predicatio indirecta et quid predicatio disparata, iam dictum fuit superius[1] in secunda parte huius logice, divisione nona propositionum cathegoricarum. Quedam predicatio dicitur contrahens quando inferius predicatur de suo superiori vel species de sua differentia essentiali, ut cum dicitur 'animal est homo' vel 'rationale est homo', et huiusmodi.

17 Ex predictis patet quod tria universalia, scilicet genus, species, differentia, sunt predicabilia essentialiter, sed duo, scilicet proprium et accidens, sunt predicabilia accidentaliter. De quibus inferius[2] dicetur.

De predicationibus specialibus

18 Circa tertium. Predicari *in quid* est convenienter respondere ad interrogationem factam per 'quid est?' vel 'fuit?', vel 'erit?' aut 'esset?', si esset. Exemplum: interrogato 'quid est Sortes?' vel 'quid fuit Adam?' vel 'quid erit Antichristus?' aut 'quid esset chimera?', si esset, respondetur 'homo' vel 'animal' vel 'corpus' vel 'substantia', et huiusmodi. Et talis terminus per quem convenienter respondetur ad talem interrogationem dicitur communiter de predicamento Substantie. Predicari *in quale* est convenienter respondere ad interrogationem factam per 'quale est?' vel 'fuit?' vel 'erit?' aut 'esset?', si esset. Et talis terminus per quem convenienter respondetur ad talem interrogationem dicitur de predicamento Qualitatis. Predicari *in quantum* est convenienter respondere ad interrogationem factam per 'quantum est?' vel 'fuit?', vel 'erit?' aut 'esset?', si esset. Et talis terminus per quem convenienter respondetur ad talem interrogationem dicitur de predicamento Quantitatis continue. Predicari *in quot* est convenienter respondere ad interrogationem factam per 'quot sunt?' vel 'fuerunt?' vel 'erunt' aut 'essent?', si essent. Et talis terminus per | quem convenienter respondetur ad talem interrogationem dicitur de predicamento Quantitatis, scilicet discrete. Predicari *in quid agit* est convenienter respondere ad | interrogationem factam per 'quid agit?', cum singulis etiam differentiis verborum supradictis. Et talis terminus per quem convenienter respondetur ad talem interrogationem dicitur de predicamento Passionis. Consimili modo potest fieri vel intelligi quid sit predicari

S 113[v]

Z 93[r]

1 directa] essentialis *add. Z* 3 quedam] quidam *S* 12 vel] *om. S* 19 est vel] *om. S* 22–23 vel] *om. S* 24–25 quantitatis] qualitatis *S*

1 Videas supra, II, 73–74.
2 Videas infra, IV, 38–42.

in ubi pro terminis de predicamento Ubi, et quid sit predicari *in quando* pro terminis de predicamento Quando, et quid predicari *in quomodo ponitur* vel *quomodo situatur* pro terminis de predicamento Situs seu Positionis, et quid sit predicari in *quomodo se habet vel habituatur* pro terminis de predicamento Habitus.

19 Sed pro maiori etiam notitia terminorum reponibilium in predicamentis est videndum quot modis accipitur 'idem' et quot modis accipitur 'differens', vel aliter: quot modis termini dicuntur idem, et quot modis dicuntur differentes secundum logicos. Sed loquendo hic de idemptitate vel differentia terminorum largissime accepta—et non de illa idemptitate rerum que dicitur relatio qua unum idemptificatur sibi vel alteri, neque de illa differentia rei qua una res differt ab alia—, termini dicuntur idem tripliciter, scilicet genere, specie et numero. Termini idem genere sunt termini contenti sub eodem genere, ut ly 'homo' et 'asinus' continentur sub ly 'animal' vel 'corpus' vel 'substantia'. Sed termini idem specie sunt termini contenti sub eadem specie, ut sunt ly 'Sortes' et 'Plato' sub ly 'homo' et ly 'Brunellus' et 'Favellus' sub ly 'asinus', et huiusmodi. Sed termini idem numero sunt termini significantes eandem rem numeralem, ut ly 'Marcus' et 'Tullius', que sunt nomina sinonima, ut ly 'homo' et 'animal' quando pro eodem supponunt. Et huiusmodi.

20 Termini dicuntur differentes tripliciter, scilicet genere vel generibus, specie vel speciebus, vel numero seu numeris. Unde termini differentes generibus sunt termini contenti sub diversis generibus | seu S 114r
predicamentis, ut ly 'homo' et 'albedo', quia ly 'homo' ponitur sub ly 'animal' vel 'substantia', et ly 'albedo' sub ly | 'color' vel 'qualitas'. Z 93v
Sed termini differentes speciebus sunt termini contenti sub diversis speciebus, ut ly 'Sortes' et 'Brunellus' sub ly 'homo' et 'asinus'. Sed termini differentes numero seu numeris sunt termini significantes diversas res numerales, ut sunt diversa individua eiusdem speciei, ut sunt ly 'Sortes' et 'Plato', et diversa individua diversarum specierum, ut ly 'Sortes' et 'Brunellus', et huiusmodi.

1–5 ubi ... predicamento] Z^c *om. ZS* 4 positionis] passionis *S* | habituatur] quomodo situatur *Z* 6 reponibilium] respondibilium *S* 7 quot] quod *S* 8 aliter] aliquid *add. S* | quot] quod *S* 12 differt] dicitur *S* 14 genere] *om. S* 20 et] om. S 22–23 vel ... numero] vel generibus et speciebus et numero *Z* vel specie vel numero *S* 26 et] ut *S* 30 ut] et *Z* 32 huiusmodi] similia *S*

De diffinitione et diffinito

21 Circa quartum. Diffinitio est oratio composita ex aliquo genere superiori ad eius diffinitum et differentia divisiva vel differentiis divisivis illius generis vel superioris totius expletiva conceptus sui diffiniti, et convertibilis universaliter et affirmative cum eodem diffinito. Exemplum, ut talis oratio 'animal rationale', que est diffinitio huius termini 'homo', et talis oratio 'substantia sensitiva', que est diffinitio huius termini 'animal', et huiusmodi.

22 Ex qua descriptione patet quod in omni bona diffinitione requiruntur quinque: primo quod prima pars diffinitionis sit genus proprium vel superius proprium ad diffinitum per quod tale diffinitum conveniat cum aliis contentis sub illo genere vel superiori; secundo quod secunda pars diffinitionis sit differentia vel differentie per quam vel per quas suum diffinitum differat a quocumque alio a se distincto et contento sub illo genere vel superiori; tertio quod talis diffinitio sit explicativa totius conceptus sui diffiniti; quarto quod talis diffinitio sit convertibilis universaliter et affirmative cum suo diffinito; quinto et ultima quod talis diffinitio seu oratio non sit nugatoria seu superflua. Exemplum omnium istorum potest intelligi diffinitione 'homo est animal rationale': primo enim ponitur ly 'animal' tamquam genus vel superius proprium ad ly 'homo'; et per ipsum homo convenit asino et equo et aliis contentis sub ly 'animal'; secundo ponitur ly 'rationale', que est differentia divisiva illius et per quam homo differt ab asino et equo et aliis speciebus a se distinctis et contentis sub ly 'animal'; tertio talis diffinitio explicat quicquid significatur vel importatur per ly 'homo', ut patet advertenti; quarto talis diffinitio bene est convertibilis cum ly | 'homo', quia quicquid est homo est animal rationale, S 114^{v} et econverso; quinto talis diffinitio non est nugatoria vel superflua, ut patet de se.

23 Sed quidam ponunt in predicta diffinitione ly 'mortale', dicentes 'homo est animal rationale mortale' ad differentiam angelorum quos vocant animalia immortalia. | Sed alii dicunt quod sufficit dicere 'animal rationale' et non debet ly 'mortale' ad differentiam angelorum, Z 94^{r}

2 genere] vel *add. S* 4 totius] *om. S* 5 convertibilis] convertibiles *S* 6 ut] om. S 10 prima] *om. S* 11 per ... diffinitum] *om. S* 12 contentis] conceptis *sic saepius S* 14 per] *om. S* 18 et ultima] *om. S* 19 diffinitione] finitionem*(!) S* | homo est] *om. S* 21–22 asino et equo] cum asino et cum equo *S* 23 differt] per suam diffinitum li homo differt a quocumque alio a se distincto et contento sub animali quare in quibus est rationale *add. Z*^{m} 24 a ... et] *om. S* 30 ponunt] ponuntur *S*

quia angeli non sunt animalia simpliciter. Quare ponendo ly 'mortale', tunc diffinitio non competeret omni homini, quia homo post mortem eius et resurrectionem non dicitur 'mortalis'.

24 Quibus premissis ponuntur due distinctiones sequentes, scilicet de ipsa diffinitione et de ipso diffinito. Prima distinctio. Diffinitio est duplex. Quedam enim dicitur diffinitio pure quidditativa, quedam dicitur descriptio seu diffinitio exprimens quid nominis. Diffinitio pure quidditativa est diffinitio explicativa esse rei solum per predicata essentialia seu quidditativa rei definite, ut cum dicitur 'homo est animal rationale' et 'animal est substantia sensitiva', et huiusmodi. Sed tali diffinitione diffinitur solus terminus substantialis seu de predicamento Substantie pro aliquo supponens cuius diffinitio constat ex genere connotante materiam et differentia connotante formam rei diffinite. Unde dicit[1] Philosophus quod sola substantia composita ex materia et forma proprie diffinitur, idest solus terminus de predicamento Substantie, cuius diffinitio constat ex genere connotante materiam et differentia connotante formam, diffinitur diffinitione propria seu pure quidditativa.

25 Ex quibus patet quod eadem diffinitio dicitur pure quidditativa et exprimens quid nominis et exprimens quid rei. Ut 'animal rationale' dicitur diffinitio pure quiddativa, quia datur per sola predicata essentialia quidditativa rei diffinite, scilicet hominis, et dicitur diffinitio exprimens quid nominis, scilicet huius termini 'homo', quia explicat quid per tale nomen 'homo' significatur. Sed descriptio seu diffinitio exprimens quid nominis est diffinitio indicativa quid per talem nomen rei diffinite significatur seu importatur. Et tali descriptione | seu diffinitione S 115r
aliquando describitur terminus substantialis pro nullo supponens—ut cum dicitur 'vacuum esset si esset locus corpore non repletus', et cum dicitur 'chimera esset si esset animal compositum ex diversis partibus diversarum specierum animalis', et huiusmodi—, aliquando describitur terminus accidentalis | cuius diffinitio datur per predicata con- Z 94v
notativa accidentis vel accidentium—, ut cum dicitur 'album est res informata albedine', et cum dicitur 'propositio est oratio indicativa perfecta vera vel falsa'. Et huiusmodi.

26 Secunda distinctio. Diffinitum accipitur dupliciter. Uno modo diffinitum est terminus cum quo diffinitio est convertibilis universaliter et

1 angeli] angelia*(!)* *S* 5 de ipso] eius *Z* | diffinitio] *om.* *Z* 6 pure] *om.* *S* 11 de] *om.* *S* 13 differentia] differentiam *S* 14 philosophus] septimo metaphisice *add.* Z^m 17 pure] et *add.* *S* 18 quod] de *add.* *S* 20 sola predicata] Z^c sola predicamenta *Z* predicata *S* 26 substantialis] substantiales *S* 26–27 ut cum dicitur] *om.* *S* 27 et] ut *S* 29 animalis] animalium *Z* 33 et huiusmodi] *om.* *S* 35 quo] est terminus *add.* *S*

1 Cf. *Metaph.* VIII, 13–17.

affirmative, ut ly 'homo' respectu huius diffinitionis 'animal rationale'. Secundo modo diffinitum dicitur significatum diffiniti primo modo, ut 'Sortes' et 'Plato', que dicuntur significata huius termini 'homo'; et huiusmodi. Et de diffinito primo modo accepto intelliguntur iste auctoritates "solius univoci est diffinitio", et "solius universalis est diffinitio" et "solius incomplexi est diffinitio", et cum dicitur "diffinitio est suum diffinitum, et econverso" et "de quocumque dicitur diffinitum, et sua diffinitio, et econverso", et "de quocumque removetur diffinitum, et sua diffinitio, et econverso" et "omnis bona diffinitio debet explicare totum conceptum sui diffiniti". Et omnis propositio diffiniti et sue diffinitionis valet universalem, ut 'homo est animal rationale' valet istam universalem 'omnis homo est animal rationale'. Et huiusmodi.

De divisione

27 Circa quintum. Divisio bona et hic accepta describitur sic: divisio est descensus ab aliquo superiori ad sua inferiora per differentias oppositas eiusdem superioris vel per eadem inferiora evacuativa totius conceptus sui divisi et nata inferre universalem affirmativam de predicato disiuncto. Ex qua descriptione patet quod divisio hic accepta potest fieri dupliciter. Aliquando enim fit divisio sive descensus alicuius superioris ad sua inferiora per differentias oppositas illius superioris, ut cum dicitur 'entium aliud est finitum, aliud infinitum', et cum dicitur 'substantiarum alia est corporea, alia incorporea', et cum dicitur 'animalium aliud est rationale, aliud irrationale'. Aliquando fit divisio sive descensus alicuius superioris ad sua inferiora per eadem inferiora, ut cum dicitur 'entium aliud est substantia, aliud est accidens', et cum dicitur 'hominum alius est Sortes, alius est Plato, et sic de singulis.

28 | Secundo patet quod omnis bona divisio et perfecta debet evacuare S 115^{v}
totum | conceptum sui divisi. Ideo talis diffinitio est imperfecta seu non Z 95^{r}
bona 'propositionum alia necessaria, alia contingens', quia aliqua est propositio, scilicet impossibilis, que non est necessaria neque contingens, et per consequens talis divisio non evacuat totum conceptum sui divisi. Tertio patet quod omnis divisio perfecta et bona valet unam

4 primo] isto *S* 4–5 auctoritates] actoritates *Z* autoritates *S* 5–6 solius ... *prius* diffinitio] *om. S* 6–9 est ... econverso] et sua diffinitio sunt adinvicem convertibilia *Z* 7–8 dicitur ... quocumque] *om. S* 9 bona] *om. S* | explicare] explicari *S* 10 totum conceptum] conceptu *S* | sui] *om. Z* | omnis] *om. Z* 15 descensus] desensus factus *S* 17 inferre] quod *add. S* 20 differentias] duas *S* 21 entium] *om. S* | aliud] ad *S* 22 substantiarum] substantia *S* | est] *om. S* 23 est] *om. S* | aliud] a *S* 26 est] *om. S* | est] *om. S* | singulis] hominum *add. S* 28 est] *om. S* 30 scilicet] *om. S*

propositionem universalem affirmativam de predicato disiuncto. Ideo bene sequitur 'animalium aliud est rationale, aliud irrationale; ergo omne animal est rationale vel irrationale', et huiusmodi. Et secundum Boetium[1] libro *Divisionum* omnis bona divisio debet esse bimembris vel saltem reducibilis ad bimembrem, ut patet intuenti.

DE UNIVERSALI SEU PREDICABILI

De universali predicationis

29 Universale predicationis seu ⟨predicabile⟩ hic acceptum describitur sic. Universale est terminus communis, finitus, rectus, incomplexus, non equivocus vel sibi equivalens, ut sunt ly 'substantia', 'corpus', et 'animal'. Primo ponitur in descriptione ly 'terminus communis' ad differentiam termini discreti seu singularis, qui non dicitur universale, ut sunt ly 'Sortes', 'Plato', 'ille homo', vel 'iste homo', et huiusmodi. Secundo ponitur ly 'finitus' ad differentiam termini infiniti, ut sunt ly 'non-substantia', 'non-animal', et huiusmodi. Tertio ponitur ly 'rectus' ad differentiam termini obliqui, quia solus rectus numeri singularis dicitur proprie universale, et non obliqui ipsorum universalium. Quarto ponitur ly 'incomplexus' ad differentiam termini complexi, ut sunt tales termini complexi 'aliquod animal' vel 'aliquis homo', vel talis diffinitio 'animal rationale mortale' et similes, quia ly 'animal' dicitur universale, sed non ly 'aliquod animal', et ly 'homo' dicitur universale, sed non ly 'aliquis homo', et huiusmodi. Quinto ponitur ly 'non equivocus' ad differentiam termini equivoci, ut ly 'canis', quia oportet omne universale esse non equivocum. Sexto ponitur ly 'vel sibi equivalens', quia secundum Porfirium[2] tale complexum 'corpus animatum' vel 'animal rationale' dicitur universale, scilicet genus, sed non inquantum complexum, sed quia equivalens vel positum loco cuiusdam termini incomplexi vel deficientis propter penuriam incomplexi.

30 Ex ista descriptione | patet quod universale est duplex: quoddam S 116r
enim dicitur universale transcendens, ut ly 'ens' quando est univocum (ut dictum fuit[3] superius), aliud dicitur universale predicamentale, ut

1 propositionem] *om. Z* 2 est] *om. S* 4 boetium] aristotilem *ZS* 8 seu] *om. S* 10 sibi] *om. S* 13 homo] *om. Z* 18–19 ut ... complexi] *om. S* 19 animal] *om. S* 20 mortale] *om. S* 22 ly] *om. S* 30 enim] *om. S*

1 Cf. *De divisionibus* 882A7sqq. (ed. Migne).
2 Cf. *Isagoge Porphyrii* (tr. Boethii), p. 9^{18-25}.
3 Videas supra, IV, 3.

ly 'substantia', 'corpus', 'animal', et alii termini predicamentales seu cadentes in predicamentis. Et de tali universali, scilicet predicamentali, communiter locutus fuit Aristotiles, et omnes alii logici. Sed universalia seu predicabilia hic accepta et non equivalentia adinvicem in significando sunt quinque, scilicet 'genus', 'species', 'differentia', 'proprium', et 'accidens'. Ex quo patet quod talis propositio | exclusiva Z 95v
est falsa, scilicet 'tantum quinque sunt universalia seu predicabilia', quia in libro meo sunt quinque universalia seu predicabilia, et in libro tuo sunt alia quinque universalia seu predicabilia, et in mente mea sunt alia quinque universalia seu predicabilia, et in mente tua sunt alia quinque universalia seu predicabilia, ergo plura quam quinque sunt universalia seu predicabilia. Quod est contradictorium secunde exponentis illius exclusive. Ergo illa exclusiva est falsa. Sed talis exclusiva est vera 'tantum sunt quinque universalia seu predicabilia non equivalentia adinvicem in significando'. Et licet etiam in libro meo sunt quinque universalia seu predicabilia et in libro tuo sunt alia quinque universalia seu predicabilia, tamen ista et illa sunt equivalentia adinvicem in significando.

31 Sed dico etiam quod talis exclusiva 'tantum quinque sunt universalia seu predicabilia non equivalentia adinvicem in significando' potest accipi dupliciter. Uno modo simpliciter seu de vi vocis; et tunc est propositio falsa. Et ratio est quia: infinita sunt genera non equivalentia adinvicem in significando, et infinite sunt species non equivalentes adivicem in significando, et infinite sunt differentie non equivalentes adinvicem in significando; ergo infinita sunt universalia seu predicabilia non equivalentia adinvicem in significando. Et per consequens plura quam hec sunt universalia seu predicabilia non equivalentia adinvicem in significando. Quod est contradictorium secunde exponentis illius exclusive. Ergo illa exclusiva est falsa. Alio modo reduplicative in tali sensu: 'tantum quinque sunt species finite contente immediate sub ly "universale" seu "predicabile" non equivalentes adinvicem in significando omnia universalia seu predicabilia'; et tunc propositio est vera. Et tales species sunt ly genus, species, differentia, proprium, accidens. De quibus per ordinem est agendum.

2 scilicet] *om. S* 4 equivalentia] equivalentis *S* 7 scilicet] *om. Z* 8–9 et ... predicabilia] *om. S* 9–10 et ... predicabilia] *om. S* 10–14 et ... predicabilia] *om. S* 11 quinque] hec *Z* 12 contradictorium] contrarium *S* 14 est] dicitur *Z* 15 equivalentia] equivalentis *S* | etiam] *coni.* enim *ZS* 16 seu predicabilia] *om. Z* 16–17 et ... predicabilia] *om. S* 16 alia] *om. S* 17 universalia seu predicabilia] *om. Z* 21 vi vocis] univocis*(!) S* 27 quam] sunt quam quinque *S* 28 contradictorium] contrarium *S* 29 reduplicative] *coni.* re^{ve} *Z* reductive *S* 30 sensu] idest *add. S*

DE SINGULIS PREDICABILIBUS

De genere

32 | Genus predicationis est universale natum predicari essentialiter *in* S 116v
quid vere et affirmative de diversis speciebus, ut ly 'substantia', 'corpus', et 'animal', et huiusmodi. Primo in descriptione ponitur ly 'universale' ad comprehendendum omnes predictas conditiones universalis. Et in hoc convenit genus cum aliis predicabilibus, scilicet cum specie, differentia, proprio, et accidente. Secundo ponitur ly 'natum predicari essentialiter' ad differentiam proprii et accidentis, que nata sunt predicari accidentaliter, ut inferius dicetur. Tertio ponitur '*in quid*' ad differentiam differentie, que nata est predicari *in quale*. Quarto ponitur ly 'vere et affirmative de diversis speciebus' ad differentiam speciei specialissime, que est predicabilis essentialiter *in quid* | vere Z 96r
et affirmative solum de individuis, ut 'Sortes est homo' et 'Plato est homo', et huiusmodi. Sed species specialissima potest predicari de diversis speciebus saltem false vel negative, sed non vere et affirmative, ut patet intuenti.

33 Genus est duplex, scilicet generalissimum et subalternum. Genus generalissimum est genus non habens aliquid genus superius eo, ut ly 'substantia'. Et talia genera generalissima sunt decem, scilicet Substantia, Quantitas, Qualitas, Relatio, Actio, Passio, Ubi, Quando, Situs, et Habitus. Sed genus subalternum est genus habens aliquod genus superius, ut ly 'animal' vel 'corpus'. Sed iste descriptiones intelliguntur de genere predicamentali, et non de genere transcendente, quia ly 'ens' potest dici genus generalissimum transcendens. Et respectu eius illa decem genera generalissima possunt dici subalterna. Ex quo patet quod tantum unum est genus generalissimum transcendens, ut ly 'ens' ut univoce acceptum. Sed decem dicuntur genera generalissima predicamentalia.

De specie

34 Species predicationis est universale de quo genus est natum predicari essentialiter *in quid* vere et affirmative, ut ly 'homo', vel 'animal', et huiusmodi. Ex quo patet quod talis descriptio est communis tam

10 accidentaliter] essentialiter *S* | in quid] in quantum *S* 15 sed] similiter *S* 24 de genere] *om. S* | de] *om. S* 28 ut] et *S* | decem dicuntur] dicuntur decem *Z* 29 predicamentalia] intra*(?)* sinagogam*(!)* ut dicit boeius*(!) add. Z*m

speciei specialissime quam subalterne. Exemplum specialissime, ut ly 'homo' vel 'asinus' est universale de quo genus, | scilicet generalis- S 117r
simum vel subalternum, est natum predicari essentialiter *in quid*, ut 'homo est animal', vel 'homo est substantia', et huiusmodi. Exemplum subalterne, ut ly 'animal' vel ly 'corpus' est universale de quo genus, scilicet generalissimum vel subalternum, est natum predicari essentialiter *in quid*, ut cum dicitur 'animal est corpus' vel 'animal est substantia', et huiusmodi. Unde dicit[1] Porfirius quod "species est que ponitur sub assignato genere, et genus est cui supponitur species".

35 10 Species est duplex, scilicet subalterna et specialissima. Species subalterna est species habens sub se alias species ut inferiores, ut ly 'animal' vel 'corpus' habens sub se ly 'homo' vel 'asinus' et similia. Vel aliter, species subalterna est genus subalternum, ut ly 'animal' vel 'corpus'. Ex quo patet quod eadem species subalterna dicitur species et genus, sed dicitur genus respectu suorum inferiorum, scilicet inquantum habet ⟨sub⟩ se species inferiores, sed dicitur species respectu | suo- Z 96v
rum superiorum, scilicet inquantum habet aliud genus superius vel alia genera superiora. Species specialissima est species non habens sub se aliam speciem inferiorem, ut ly 'homo' vel 'asinus'. Vel aliter, species specialissima est universale natum predicari essentialiter *in quid* vere et affirmative solum de individuis alicuius nature, ut ly 'homo' predicatur solum de individuis nature humane; et huiusmodi. Primo in descriptione ponitur ly 'universale' ad comprehendendum omnes predictas conditiones universalis; et in hoc convenit species cum aliis predicabilibus. Secundo ponitur ly 'natum predicari essentialiter' ad differentiam proprii et accidentis. Tertio ponitur ly '*in quid*' ad differentiam differentie. Quarto ponitur ly 'vere et affirmative solum de individuis alicuius nature' ad differentiam generis, quia genus est natum predicari essentialiter *in quid* de individuis diversarum naturarum seu specierum, et non solum de individuis unius nature.

36 Ex ista descriptione patet quod species specialissima est duplex. Quedam enim est nata predicari essentialiter de omnibus suis individuis, ut ly 'homo' vel 'bos'. Quedam est nata predicari solum de individuis masculis vel solum | de individuis femininis, ut sunt ly 'asinus' vel S 117v
'leo', et 'asina' vel 'leana', et huiusmodi. Sed quidam ponentes sextum

2 homo] animal *perperam add. S* 11 se] ly homo vel asinus et similia vel *add. S* | alias species ut] vel alias species *S* 12 ly ... similia] *om. S* 14 subalterna] subalternum *S* 15–16 scilicet ... inferiores] *om. S* 22 predicatur] Z^c *om. ZS* 24 predictas] Z^c *om. ZS* 32 enim] *om. S* 34 de] om. S 35 leana] leona *Z*

1 *Isagoge Porphyrii* (tr. Boethii), p. 8^{19-20}; p. 6^{21}.

universale vocant talem speciem 'universale particulare'. Et secundum istos species specialissima et universale particulare differunt in hoc, dicentes quod species specialissima est universale natum predicari essentialiter *in quid* vere et affirmative solum de omnibus individuis alicuius nature, ut 'homo' vel 'bos', sed universale particulare est natum predicari essentialiter vere et affirmative *in quid* solum de individuis alicuius nature connotantibus sexum maris vel solum de individuis connotantibus sexum femelle, et non de omnibus individuis alicuius nature, ut sunt ly 'asinus' et 'equus', vel 'asina' et 'equa'. Et huiusmodi.

De differentia

37 Differentia predicationis est universale natum predicari essentialiter *in quale* de aliquo genere vel specie vel individuo, connotans partem vel qualitatem rei essentialem, ut ly 'rationale' de ly 'homo' vel 'angelus', et ly 'irrationale' de ly 'equus' vel 'asinus', et huiusmodi. Primo in descriptione ponitur ly 'universale' ad comprehendendum omnes conditiones ipsius universalis. Et in hoc convenit differentia cum aliis | predicabilibus. Secundo ponitur ly 'natum predicari es- Z 97r
sentialiter' ad differentiam proprii et accidentis. Tertio ponitur ly '*in quale*' ad differentiam generis et speciei. Quarto ponitur ly 'connotans partem vel qualitatem rei essentialem'. Quidam enim dicunt quod ly 'rationale' connotat animam rationalem, que est pars essentialis hominis, alii dicunt quod connotat rationalitatem, que dicitur quedam qualitas essentialis ipsius hominis vel angeli, aut dicitur gradus perfectionis essentialis eius, et huiusmodi. Sed talis differentia dicitur communiter divisiva generis, quia ipsum dividit, et dicitur constitutiva speciei, quia constituit affirmationem eius, ut cum dicitur 'homo est animal rationale mortale', et huiusmodi.

De proprio

38 Proprium predicationis est universale natum predicari *in quale* accidentaliter et convertibiliter de aliquo genere vel specie, ut ly 'risibile' de ly 'homo' et ly 'rudibile' de ly 'asinus', et huiusmodi. Primo

1 universale particulare] particularem *S* 2 specialissima] est universale natum predicari essentialiter *add. S* 3–4 est ... essentialiter] *om. S* 6 vere et affirmative] *om. S* 13–14 vel angelus] *om. S* 14 equus] bos *S* 16 convenit] cum *add. S* | differentia] et *add. S* 17 predicabilibus] *om. S* 20 qualitatem] equalitates *S* | quidam] sicut franciscus de meronis *add. Z*^{m} 22 alii] sicut ockham *add. Z*^{m} | quedam] pars *add. S* 23 aut] ut *S* 25 communiter] et *add. S* 26 affirmationem eius] demonstrationem huius *S* 27 mortale] *om. Z*

in descriptione ponitur ly 'universale' ad comprehendendum omnes predictas conditiones ipsius universalis. Et in hoc convenit proprium cum | aliis predicabilibus. Secundo ponitur ly 'natum predicari *in quale*' S 118r ad differentiam generis et speciei, que sunt nata predicari *in quid*. Tertio ponitur ly 'accidentaliter' ad differentiam differentie, que nata est predicari essentialiter. Quarto ponitur 'convertibiliter' ad differentiam accidentis, quod est predicabile *in quale* accidentaliter et non convertibiliter.

39 Ex quibus patet quod differentia et proprium conveniunt in hoc quia utrumque eorum est natum predicari *in quale*, sed differunt in hoc quia differentia predicatur *in quale* essentialiter et proprium *in quale* accidentaliter. Vel aliter, differunt in hoc quia differentia predicatur in primo modo dicendi per se, ut 'homo est rationalis', sed proprium predicatur in secundo modo dicendi per se, ut homo est risibilis, et huiusmodi.

De accidente

40 Accidens predicationis est universale natum predicari *in quale* accidentaliter, sed non convertibiliter, de aliquo genere vel specie vel individuo, ut ly 'albus' de ly 'homo' et ly 'niger' de ly 'equus', et huiusmodi. Primo in descriptione ponitur 'universale' ad comprehendendum omnes conditiones universalis; et in hoc convenit accidens cum aliis predicabilibus. Secundo ponitur ly 'natum predicari *in quale*' ad differentiam ipsius generis et speciei. Tertio ponitur ly 'accidentaliter' ad differentiam ipsius differentie, que est nata predicari essentialiter. Quarto ponitur ly 'non convertibiliter' ad differentiam proprii, quod predicatur convertibiliter.

41 Accidens potest accipi dupliciter. Uno modo naturaliter, scilicet pro eo quod est ens | informatione alteri inherens, ut albedo in pa- Z 97v riete, et nigredo in corvo. Unde dicit[1] Aristotiles quod accidens est ens quod adest et abest preter subiecti corruptionem, ut albedo est ens quod potest adesse et abesse parieti preter subiecti corruptionem; et huiusmodi. Et tale accidens est duplex, scilicet separabile et inseparabile. Accidens separabile dicitur illud quod potest naturaliter corrumpi vel separari a suo subiecto sine sui subiecti corrumptione, ut albedo

2 predictas] Z^c *om. ZS* 10 utrumque] utraque *S* | natum predicari] predicabile *S* 13 dicendi] didicendi*(!) S* 21 universalis] universales *Z* 23 ipsius] *om. Z* 25 quod] quia *Z* 28 informatione] idest per quandam informationem *add.* Z^m 29 quod] *om. Z* 31 subiecti] ipsius parietis *S* 33 illud] accidens *S*

1 *Topica* I, 5, 102b4–7.

respectu parietis. Sed accidens inseparabile dicitur accidens quod non potest naturaliter corrumpi vel separari a suo | subiecto sine subiecti S 118v
sui corruptione, ut albedo respectu nivis et nigredo respectu corvi vel Ethiopis, et caliditas respectu ignis, et huiusmodi. Ex quibus patet quod idem accidens in specie potest dici separabile respectu unius subiecti et inseparabile respectu alterius subiecti, ut albedo respectu hominis vel parietis dicitur accidens separabile, sed respectu nivis dicitur accidens inseparabile. Similiter caliditas respectu aque dicitur accidens separabile, sed respectu ignis dicitur accidens inseparabile. Et huiusmodi.

42 Alio modo logice, scilicet prout est universale predicationis, ut ly 'albus', 'niger'. Et quando talis terminus significat solum accidens separabile, solet dici accidens separabile, ut cum dicitur 'paries est albus', 'equus est niger', sed quando talis terminus significat solum accidens inseparabile, potest dici accidens inseparabile, ut cum dicitur 'nix est alba' vel 'corvus est niger', et huiusmodi.

De convenientiis et differentiis universalium

43 Convenientie et differentie universalium habentur per duas distinctiones sequentes. Prima distinctio. Omne universale est predicabile essentialiter vel accidentaliter. Si essentialiter, hoc tripliciter: aliquando enim *in quid* de diversis speciebus, et sic est genus; aliquando *in quid* solum de individuis alicuius nature, et sic est species specialissima; aliquando *in quale* essentiale, et sic est differentia. Si accidentaliter, hoc dupliciter: aliquando enim accidentaliter et convertibiliter, et sic est proprium; aliquando accidentaliter sed non convertibiliter, et sic est accidens. Secunda distinctio. Omne universale est predicabile *in quid* vel *in quale*. Si *in quid*, hoc dupliciter: aliquando enim *in quid* de diversis speciebus, et sic est genus; aliquando *in quid* solum de individuis alicuius nature, et sic est species specialissima. Si *in quale*, hoc tripliciter: aliquando enim essentialiter, et sic est differentia; aliquando accidentaliter et convertibiliter, et sic est proprium; aliquando accidentaliter et non convertibiliter, et sic est accidens. Omnia ista patent ex supradictis.

1 non] *om. S* 3 sui] *om. Z* 4 et huiusmodi] *om. Z* 7 vel] *om. S* 8 caliditas] calitas *S* 11 scilicet] sed *S* | est] Z^c *om. ZS* 14 sed] debet *S* | terminus] si *add. S* | solum] *om. S* 15 potest ... inseparabile] *om. S* 16 vel ... niger] *om. S* 18 habentur] *om. S* 19 distinctio] divisio *S* 20 hoc] et hoc *Z* 23 essentiale] Z^c *om. ZS* 24 enim] *om. S* 32 accidens] convenientie *add. S*

DE PREDICAMENTIS

44 | Predicamentum large accipitur pro genere generalissimo alicuius Z 98r
coordinationis predicamentalis. | Et isto modo dicuntur predicamenta S 119r
decem genera generalissima, scilicet Substantia, Quantitas, Qualitas, Relatio, Actio, Passio, Ubi, Quando, Situs, et Habitus. Sed predicamentum proprie accipitur pro tota coordinatione omnium terminorum, scilicet generum et specierum, differentiarum et individuorum, facta a generalissimo usque ad specialissima seu individua. Et isto modo similiter dicuntur decem predicamenta decem coordinationes predicamentales sumpte ex decem modis predicandi vel significandi diversis, scilicet predicamentum Substantie, Quantitatis, Qualitatis, Relationis, Actionis, Passionis, Ubi, Quando, Situs, et Habitus. Unde predicamentum Substantie est coordinatio terminorum significativorum substantie; et predicamentum Quantitatis est coordinatio terminorum significativorum quantitatis; et predicamentum Qualitatis est coordinatio terminorum significativorum qualitatis; et predicamentum Relationis est coordinatio terminorum significativorum relationis; et predicamentum Actionis est coordinatio terminorum significativorum actionis; et predicamentum Passionis est coordinatio terminorum significativorum passionis; et predicamentum Ubi est coordinatio terminorum significativorum loci; et predicamentum Quando est coordinatio terminorum significativorum temporis; et predicamentum Situs est coordinatio terminorum significativorum positionis; et predicamentum Habitus est coordinatio terminorum significativorum habitus circa corpus.

45 Ex quibus patet quod terminus significativus substantie dicitur de predicamento Substantie, ut ly 'homo', 'animal', et huiusmodi, sed terminus significativus quantitatis est de predicamento Quantitatis, et ita de omnibus aliis. Et sicut sunt decem maneries significativorum terminorum, sic dicuntur decem predicamenta. Secundo patet quod idem terminus per eandem significationem non potest esse diversorum predicamentorum, sed per diversas significationes potest poni in diversis predicamentis. Ut ly 'album': quia formaliter significat qualitatem, ideo ponitur per se in predicamento Qualitatis, sed quia materiali-

5 quando] quanta *S* | situs] et situs *add. S* 7 differentiarum] differentiam *S* 8 usque] *om. S* 13–14 significativorum] signorum *ZS* 14–15 quantitatis ... qualitatis] *om. S* 18 significativorum] significationis *Z* 19–20 significativorum] signorum *sic saepius Z* 27 et huiusmodi] Z^c *om. ZS* 28 significativus] Z^c de predicamento *S om. Z* 29 sicut] sic *S* | significativorum] significationum *Z* 31 potest] ponunt *S* 34 ideo] et S 34–291.1 sed ... substantiam] *om. S*

ter significat substantiam, ideo ponitur per accidens in predicamento Substantie. Similiter ly 'pater' formaliter significat relationem, ideo ponitur per se in predicamento Relationis, sed quia fundamentaliter significat substantiam, ideo ponitur per accidens in predicamento Substantie. Sed quia ly 'homo' solum significat substantiam, ideo ponitur per se in predicamento Substantie. Et huiusmodi. Sed pro maiori notitia istorum | de singulis eorum per ordinem est agendum. Z 98v

De predicamento Substantie

46 | Substantia proprie sumpta, scilicet prout nominat vel dicit primam S 119v intentionem, scilicet rem ad extra et non terminum, accipitur tripliciter. Primo transcendentissime seu largissime pro rei essentia. Et tunc omnis res significata per nomen dicitur substantia, sive illa res fuerit substantia sive accidens. Unde dicitur quod color est de substantia albedinis, idest de essentia albedinis. Secundo transcendentaliter sive large pro re existente per se. Et tunc omnis res per se existens, sive sit creata sive increata, dicitur substantia, ut Deus, angelus et homo. Et isto modo substantia accipitur etiam transcendenter, quia convenit tam substantie finite quam infinite. Tertio predicamentaliter et stricte, scilicet pro re per se substante vel subsistente. Et tunc sola substantia creata seu finita dicitur substantia. Et talis substantia dicitur substantia predicamentalis vel significata per terminum de predicamento Substantie.

47 Et tunc substantia describitur sic. Substantia est res naturaliter per se substans vel subsistens, ut homo vel lapis. Et isto modo substantia dicitur de 'substo', '-as', vel de 'subsisto', '-is', quia per se substat vel subsistit formis vel accidentibus, ut paries substat albedini, et huiusmodi. Et de tali substantia intellexit Aristotiles libro *Predicamentorum*, dicens[1] quod substantia existens una et eadem numero sed secundum sui mutationem est susceptibilis contrariorum. Ex quo patet quod substantia et quantitas differunt in hoc quia substantia non est susceptibilis contrariorum, scilicet contrariarum formarum, nisi per mutationem factam in ea. Et talis mutatio dicitur alteratio, ut Sortes non recipit successive albedinem et nigredinem nisi per mutationem

4 ideo] non S 5 ideo] non *S* 6 per se] *om. S* 14 idest ... albedinis] *om. S* 17 transcendenter] transcendetur*(!)* *Z* transcenduntur*(!)* *S* 20–21 substantia] *om. Z* 24 subsistens] subsistans *S* 29 mutationem] scilicet alterationem *add. Z*^{m} | quo] quibus *S* 31 susceptibilis] susceptiva *S* | scilicet] *Z*^{c} seu *ZS*

1 *Categ.* 5, 4a10sqq.

vel alterationem factam in ipso Sorte. Sed qualitas bene est susceptiva illorum contrariorum sine sui mutatione, quia in tali receptione quantitas non alteratur. Sed de hoc alibi.

48 Substantia improprie sumpta, scilicet prout dicit secundam intentionem, scilicet terminum et non rem ad extra, accipitur quandoque pro termino de predicamento Substantie. Et isto modo secundum[1] Aristotilem in libro *Predicamentorum* substantia dividitur in substantiam primam et substantiam secundam. Substantia prima dicitur terminus singularis seu individuum de predicamento Substantie, ut 'Sortes' vel 'Plato', et substantia secunda dicitur universale, ut genus vel species de predicamento Substantie, ut 'homo' vel | 'animal', et huiusmodi. S 120r
Unde dicit[2] Aristotiles in libro *Predicamentorum* "prima substantia significat *hoc aliquid*, et secunda | substantia *quale quid*", idest termi- Z 99r
nus singularis de predicamento substantie significat vel supponit pro uno tantum, sed terminus universalis pro pluribus. Similiter dicitur[3] eodem libro *Predicamentorum* "proprium est substantie univoce predicari", idest proprium est termino de predicamento Substantie, qui est genus vel species, predicari univoce de suis inferioribus, *etc.*

49 Ex predictis patet quod omnis terminus significativus substantie predicamentalis, sive in concreto sive in abstracto, est de predicamento Substantie, ut sunt ly 'homo' vel 'animal', 'corpus', 'substantia', et huiusmodi. Vel aliter, omnis terminus per quem convenienter potest responderi ad interrogationem factam per *quid* de pronomine demonstrante aliquam substantiam predicamentalem, est de predicamento Substantie et abstractum eius. Exemplum: interrogato 'quid est hoc?', demonstrato Sorte, convenienter respondetur 'homo' vel 'corpus' vel 'substantia', et huiusmodi.

50 Secundo patet quod predicamentum Substantie est coordinatio terminorum significativorum substantie saltem substantie predicamentalis, cuius generalissimum est ly 'substantia'. Et sub ly 'substantia' ponitur ly 'corpus' tamquam genus subalternum, et sub ly 'corpus' ponitur ly 'corpus animatum' tamquam genus subalternum vel equivalens, et sub ly 'corpus animatum' ponitur ly 'animal' tamquam genus subalternum, et sub ly 'animal' ponuntur species specialissime, ut ly

3 alibi] *coni.* animal *ZS* 4 scilicet] si *S* 5 scilicet] si *S* 6 pro termino] per terminos *Z* 8 substantiam] *om. Z* | dicitur] Z^c vocatur *ZS* 13 substantia] *om. Z* 20 abstracto] stracto*(!)* *S* 21 homo vel animal] animal homo *S* 25 interrogato] *om. Z* 26–27 vel substantia] *om. Z* 32 corpus] li *add. S*

1 *Categ.* 5, 2a11 sqq.
2 *Categ.* 5, 3b10–16.
3 *Categ.* 5, 3a33–34.

'homo' vel 'asinus', et similes, et sub specie specialissima ponuntur eius individua, ut sub ly 'homo' ponuntur Sortes et Plato, et similes, et sub ly 'asinus' ponuntur Brunellus et Favellus, et similes. Sed secundum Porfirium[1] sub ly 'animal' ponitur ly 'animal rationale' tamquam aliquod genus subalternum vel equivalens. Omnia ista patent in arbore Porfirii sequente. Z 99v S 120v

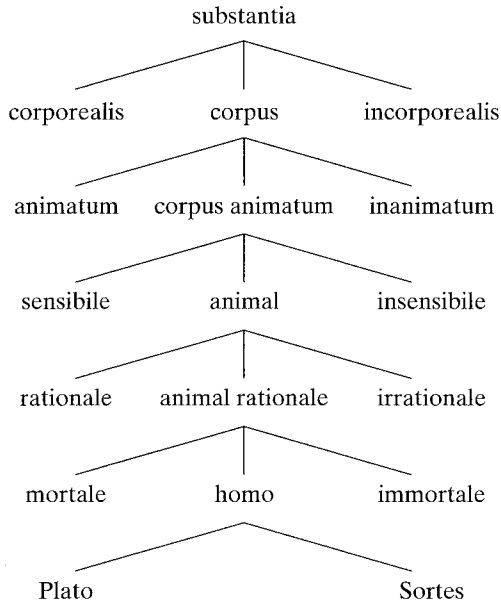

De predicamento Quantitatis

51 Quantitas est duplex. Quedam enim dicitur quantitas virtutis et perfectionis que Deo convenit sive substantiis separatis. Unde dicitur quod Deus est infinite virtutis et infinite perfectionis et Deus est magnus sive infinitus, quia magnitudinis eius non est certus terminus. Quedam dicitur quantitas molis sive extensa seu dimensionalis. Et talis dicitur quantitas predicamentalis. De qua intelliguntur descriptiones sequentes. Z 100r S 121r

2 ut] et *ZS* 6 sequente] *om. Z* 9 separatis] cepatis*(!) S* 10 et] Z^c *om. ZS* 11 eius] *om. S* 12 molis] mollis *sic saepius Z*

1 Cf. *Isagoge Porphyrii* (tr. Boethii), p. 208[19–20].

52 Quantitas est res qua substantia formaliter est quanta, scilicet magna vel parva. Ut linea palmalis vel tripalmalis dicitur quantitas qua aliqua substantia dicitur longa, et per consequens magna vel parva; et huiusmodi. Vel aliter, quantitas est res qua substantia formaliter est mensurabilis, ut linea dicitur quantitas per quam aliqua substantia mensuratur secundum longitudinem et superficies dicitur quantitas per quam substantia mensuratur secundum longitudinem et latitudinem. Sed corpus de genere quantitatis dicitur quantitas per quam aliqua substantia mensuratur secundum omnes tres dimensiones, scilicet secundum longitudinem, latitudinem et profunditatem, et huiusmodi. Vel aliter, quantitas est res qua una substantia alteri est equalis vel inequalis, ut linea bicubita dicitur quantitas per quam hoc lignum bicubitum est equale alteri bicubito, et inequale alteri, scilicet tricubito, et huiusmodi. Unde dicit[1] Aristotiles libro *Predicamentorum* "proprium est quantitati secundum eam equale vel inequale dici".

53 Quantitas secundum[2] Aristotilem est duplex, scilicet continua et discreta. Et differunt in hoc quia quantitas continua est quantitas cuius partes copulantur ad aliquem communem terminum. Exemplum, ut partes linee copulantur ad punctum et partes superficiei copulantur ad lineam et partes corporis copulantur ad superficiem, et partes temporis copulantur ad instans. Sed partes loci copulantur ad terminum ad quem copulantur partes locati. Sed quantitas discreta est quantitas cuius partes non copulantur ad aliquem terminum communem, ut | numerus et oratio. Et ratio est quia partes numeri vel orationis et S 121v
cuiuscumque pluralitatis nullam unitatem seu continuitatem dicunt, ut binarius hominum potest esse cuius una pars, scilicet unus homo, sit Parisius, et alius Rome. Similiter inter partes orationis, scilicet vocalis, semper cadit medium saltem interruptio. Vel aliter, secundum | quo- Z 100v
sdam quantitas continua est quantitas habens partes immediatas, ut linea componitur ex punctis et superficies componitur ex lineis et corpus componitur ex superficiebus, sed tempus componitur ex instantibus, et huiusmodi. Sed quantitas discreta est quantitas habens partes

6–14 superficies ... et] *om. S* 11 est] *om. S* 13 est] *om. S* 13–14 scilicet] *del. Z*c 15 quantitati] quantitas *S* 22 ad instans] instantiis *S* | terminum] sc. ad lineas*(?) add. Z*m 24 terminum] scilicet ad lineas*(?) add. Z*m 29 medium] *om. S* | interruptio] et huiusmodi *add. S* scilicet pronuntiationis vocis *add. Z*m 31 componitur] composita *S* | componitur] composita *S* 32 tempus] terminus *S*

1 *Categ.* 6, 6a26–27.
2 *Categ.* 6, 4b20.

mediatas et non immediatas, ut sunt numerus et oratio inquantum dicunt pluralitatem, quia inter partes numeri vel orationis semper est medium, ut dictum est superius.

54 Species quantitatis continue secundum[1] Aristotilem sunt quinque, scilicet linea, superficies, corpus, tempus, locus. Et differunt in hoc quia linea dicit solam longitudinem sine latitudine et profunditate; et superficies dicit longitudinem et latitudinem sine profunditate; et corpus dicit omnes tres dimensiones, scilicet longitudinem, latitudinem et profunditatem; et tempus dicit moram sive mensuram motus, de quo inferius dicetur. Sed locus, fundamentaliter seu reductive, dicitur ipsa superficies ratione cuius dicitur mensura locati; et sic ponitur in predicamento Quantitatis. Unde dicit[2] Aristotiles quod locus est ultima superficies corporis ambientis. Sed de loco amplius dicetur inferius, in predicamento Ubi.

55 Similiter corpus est duplex, scilicet de genere Quantitatis et corpus de genere Substantie. Et differunt in hoc quia corpus de genere Quantitatis dicitur quantitas continua longa, lata et profunda, composita ex solis superficiebus, sed corpus de genere Substantie dicitur substantia dimensionata per illud corpus de genere quantitatis, idest secundum trinam dimensionem; sed de hoc alias. Species quantitatis discrete sunt infinite, sicut infiniti sunt numeri, vel infinite pluralitates, ut sunt binarius, ternarius, quaternarius, et sic in infinitum.

56 | Ex predictis patet quod omnis terminus significativus per se quantitatis molis seu predicamentalis, sive in concreto sive in abstracto, est de predicamento Quantitatis. Exemplum quantitatis continue, ut sunt ly 'linea', 'superficies', 'corpus', 'bicubitum', 'tricubitum', 'bicubitas', 'tricubitas', et huiusmodi. Exemplum quantitatis discrete, ut sunt ly 'numerus', 'oratio', 'duo', 'tres', 'quatuor', 'dualitas', 'trinitas', 'quaternitas', et huiusmodi. Vel aliter, terminus ponitur in predicamento Quantitatis tripliciter. Primo terminus per quem convenienter potest responderi ad interrogationem factam per 'quantum?', vel per 'quot?' de pronomine demonstrante aliquam substantiam predicamentalem. Exemplum per ly 'quantum', ut isti sunt termini significantes quantitatem continuam, ut interrogato 'quantum est hoc', demonstrato ligno, | convenienter respondetur 'bicubitum' vel 'tricubitum', aut 'bipalmare' vel 'tripalmare', et huiusmodi. Exemplum per S 122r Z 101r

2 dicunt] dicit *Z* 2–3 est medium] medi*(!) S* 10 fundamentaliter] quia formaliter locus dicitur ad polos mundi respectus*(!) add. Z*^{m} 13 ambientis] idest concordantis *add. Z*^{m} 28 sunt] istis*(!) S* 31 responderi] respondere *S* 32 quot] quod *S*

1 *Categ.* 6, 4b23–25.
2 *Phys.* IV, 4, 212a20–21.

ly 'quot', ut sunt termini significantes quantitatem discretam, ut interrogato 'quot sunt isti?', convenienter respondetur 'duo' vel 'tres', et huiusmodi. Secundo abstracta talium terminorum, ut sunt 'bicubitas', 'tricubitas', 'dualitas', 'trinitas', et similes. Tertio terminus predicamentalis essentialiter de aliquo istorum terminorum, sive concretorum sive abstractorum, ut sunt ly 'quantum', 'quantitas', 'linea', 'superficies', 'corpus', 'numerus', et huiusmodi. Exemplum concretorum, ut tales predicationes sunt essentiales 'bicubitum est quantum', et 'binarius est numerus', et huiusmodi. Exemplum abstractorum, ut tales predicationes sunt essentiales 'bicubitas est quantitas' et 'bipedalitas est linea' et 'bipedalitas est superficies', et similes. Quando enim aliquid dicitur bipedale solum secundum longitudinem, tunc bipedalitas est linea. Sed quando aliquid dicitur bipedale secundum longitudinem et latitudinem, tunc bipedalitas est superficies. Et huiusmodi.

57 Secundo patet quod predicamentum Quantitatis est coordinatio terminorum significativorum continue vel discrete saltem quantitatis molis seu predicamentalis, cuius generalissimum est ly 'quantitas'. Sub ly quantitas | ponuntur duo genera subalterna. Primum enim S 122v genus subalternum est ly quantum, sub quo ponuntur quinque species, scilicet linea, superficies, corpus, terminus, et locus. Quarum individua sunt ly hec linea, hec superficies, hoc corpus, hoc tempus, et hic locus. Secundum genus subalternum est ly discretum, sub quo ponuntur infinite species, scilicet ly binarius, ternarius, quaternarius, et sic in infinitum; quorum individua sunt ly hic binarius, hic ternarius, hic quaternarius, et similia. De quibus potest fieri arbor predicamentalis sicut in predicamento Substantie.

De predicamento Qualitatis

58 Qualitas est duplex. Quedam enim dicitur qualitas essentialis, secundum quam aliquid dicitur quale per se et non per accidens. Et isto modo differentia essentialis et propria passio dicuntur qualitates, quia predicantur *in quale*, ut 'homo est rationalis' et 'homo est risibilis'. Sed homo dicitur rationalis per se in primo modo, et dicitur risibilis per se in secundo modo. Sed talis qualitas non est de predicamento Qua-

7 huiusmodi] similes *S* 8 tales predicationes] ly talis predicationis *S* 10–11 bipedalitas] bipedalis *S* 11 bipedalitas] bipedalis *S* 12 solum] Z^c *om. ZS* 12–13 bipedalitas] bipedalis *S* 17 continue vel discrete] *om. S* 21 scilicet] ly *add. S* 22 tempus] terminus *S* 24 sic] *om. S* 26 predicamentalis] Z^c *om. ZS* 32 rationalis] rationale *S*

litatis. Quedam enim dicitur qualitas accidentalis, secundum quam aliquid dicitur *quale* per accidens et non per se. | Et talis dicitur de Z 101v
predicamento Qualitatis, et discribitur sic.

59 Qualitas predicamentalis dicitur forma accidentalis secundum quam subiectum formaliter et per accidens dicitur quale, ut sunt albedo, nigredo, scientia, virtus, et huiusmodi. Unde dicit[1] Aristotiles libro *Predicamentorum* "qualitatem dico secundum quam quales dicimur". Vel aliter, qualitas predicamentalis est forma accidentalis secundum quam aliquid dicitur simile vel dissimile alteri; ut albedo est forma accidentalis secundum quam Sortes albus est similis Platoni albo, et dissimilis Martino nigro, et huiusmodi. Unde dicit[2] Aristotiles libro *Predicamentorum* "proprium est qualitatis secundum eam simile vel dissimile dici".

60 Species qualitatis secundum[3] Aristotilem sunt quatuor. Prima dicitur habitus vel dispositio. Et accipitur habitus vel dispositio sicut pro qualitate anime arte vel exercitio adquisita, ut sunt omnes scientie et virtutes morales. Sed talis qualitas dicitur habitus quando est diu radicata in subiecto difficulter mobilis ab eo, ut gramatica vel logica diu radicata in subiecto, et dicitur dispositio quando non est diu radicata in subiecto, sed faciliter est mobilis | ab eo. Unde dicit[4] Aristotiles S 123r
quod habitus est qualitas difficile mobilis a subiecto, et dispositio est qualitas faciliter mobilis a subiecto. Ex quo patet quod habitus et dispositio non differunt specie nisi secundum magis perfectum et minus perfectum, quia magis perfectum et minus perfectum non variant speciem, sicut esse intensum et remissum non variant speciem, ut patet de albedine intensa et remissa, que non differunt specie.

61 Secunda species dicitur naturalis potentia vel impotentia. Et accipitur hic naturalis potentia vel impotentia pro qualitate corporis naturaliter in eo existente secundum quam ipsum corpus naturaliter potest faciliter agere vel pati. Exemplum qualitatis qua subiectum potest faciliter agere, que vocatur naturalis potentia, ut sunt fortitudo, siccitas, duritas, et huiusmodi. Exemplum qualitatis qua subiectum potest faciliter pati, que vocatur naturalis impotentia, ut sunt debilitas, infirmitas, mollities, et huiusmodi.

5 subiectum] substantiam *S* 13 dici] *om. S* 18–22 difficulter ... subiecto] *om. S* 19 subiecto] dicitur habitus *add. Z*^{m} 23–24 nisi ... *alterum* perfectum] *om. S* 27 impotentia] in potentia *sic semper S* 29 eo] *Z*^{c} *om. ZS* | secundum quam] *Z*^{c} qua *ZS* 31 siccitas] *Z*^{c} sanitas *ZS*

1 *Categ.* 8, 8b15–16.
2 *Ibid.*, 11a18–19.
3 *Categ.* 8, 8b25 sqq.
4 Categ. 8, 8b27–9a13.

62 Tertia species dicitur passio vel passibilis qualitas. Et accipitur hic passio vel passibilis qualitas pro qualitate apprehensibili a sensu exteriori seu inferente passionem sensui. Exemplum qualitatis apprehensibilis per visum ut sunt omnes colores, ut albedo et nigredo et similes. Exemplum qualitatis apprehensibilis per auditum ut sunt omnes soni. Exemplum qualitatis apprehensibilis per gustum ut sunt dulcedo, amaritudo, et similes. Exemplum qualitatis | apprehensibiles per odoratum, Z 102r
ut sunt omnes odores. Exemplum qualitatis apprehensibilis per tactum ut sunt calor et frigiditas et similes.

63 Sed passio et passibilis qualitas differunt in hoc quia quando talis qualitas est permanens seu difficiliter mobilis a suo subiecto, dicitur passibilis qualitas, ut albedo in esse intenso, sicut in lacte, et dulcedo in melle, et huiusmodi. Et quando talis qualitas est faciliter mobilis a subiecto, dicitur passio, ut rubedo proveniens ex verecundia et palledo ex timori, et similes. Vel aliter, differunt in hoc quia secundum qualitatem passibilem aliquid dicitur quale proprie et habitualiter, sed secundum passionem dicitur quale large seu dispositive. | Ex quibus S 123v
patet quod passio et passibilis qualitas non differunt in specie nisi sicut maius perfectum et minus perfectum aut sicut esse intensum et remissum, que non variant speciem, ut dictum fuit superius.

64 Quarta species vocatur forma vel circa aliquid constans figura. Ex quo patet quod qualitas huius speciei est duplex. Quedam enim dicitur forma rei debita vel indebita, ut sunt pulcritudo, formositas, turpedo, et similes; quedam dicitur figura rei, ut sunt triangulus, quadrangulus. Et ideo forma et figura sunt due species contente sub aliquo genere subalterno innominato.

65 Ex predictis patet quod omnis terminus significativus qualitatis accidentalis, sive in concreto sive in abstracto, est de predicamento Qualitatis. Exemplum in concreto, ut ly 'albus', 'niger', 'gramaticus', 'logicus', 'iustus', 'musicus', et huiusmodi. Exemplum in abstracto, ut ly 'albedo', 'nigredo', 'gramatica', 'logica', et huiusmodi. Vel aliter, terminus ponitur in predicamento Qualitatis tripliciter. Primo terminus per quem convenienter potest responderi ad interrogationem factam per ly 'quale?' accidentaliter et non per se, de pronomine demonstante aliquam substantiam. Ut interrogato 'quale est hoc?', demonstrato Sorte, convenienter respondetur 'album', 'nigrum', 'frigidum', vel 'calidum', et huiusmodi. Secundo abstracta talium terminorum, ut ly 'albedo', 'nigredo', 'frigiditas', vel 'caliditas', et huiusmodi. Tertio

2 apprehensibili] apprehensili*(!)* *S* 4 ut] et *ZS* 7 similes] huiusmodi *S* 12 dulcedo] et *add.* *S* 14 proveniens] perveniens *S* 18 et] vel *Z* 18–19 sicut] sit *S* 25 aliquo] uno *S* 30 logicus iustus] *om.* *S* 30–38 exemplum ... huiusmodi] *om.* *S*

terminus predicabilis essentialiter de aliquo istorum terminorum, sive concretorum sive abstractorum, ut sunt ly 'quale' et 'qualitas'. Exemplum concretorum, ut tales predicationes sunt essentiales 'album est quale' et 'iustum est quale' et similes. | Exemplum abstractorum, ut Z 102v
tales predicationes sunt essentiales 'albedo est qualitas' et 'iustitia est qualitas' et similes.

66 Secundo patet quod predicamentum Qualitatis est coordinatio terminorum significativorum qualitatis accidentalis, cuius | generalissi- S 124r
mum est ly qualitas, et sub ly qualitas ponuntur quatuor genera subalterna vel equivalentia. Primum genus subalternum est ly habitus vel dispositio, sub quo ponuntur multe species, scilicet ly gramatica, logica, retorica, iustitia et similes; quarum individua sunt ly hec gramatica, hec logica, hec retorica, hec iustitia, et similes. Secundum genus subalternum est ly naturalis potentia vel impotentia, sub quo ponuntur multe species, scilicet ly fortitudo, sanitas, durities, debilitas, infirmitas, mollities; quarum individua sunt hec fortitudo, hec sanitas, hec durities, hec debilitas, hec infirmitas, hec mollities, et similes. Tertium genus subalternum est ly passio vel passibilis qualitas, sub quo ponuntur multe species, scilicet ly albedo, nigredo, dulcedo, amaritudo, et similes significantes qualitates apprehensibiles per sensum exteriorem; quarum individua sunt hec albedo, hec nigredo, hec dulcedo, hec amaritudo, et similes. Quartum genus subalternum est ly forma vel circa aliquid constans figura, sub quo ponuntur multe species, scilicet ly pulcritudo, formositas, turpitudo, circulus, triangulus, quadrangulus, et similes significantes formam rei vel figuram; quarum individua sunt hec pulcritudo, hec formositas, hec turpitudo, hic circulus, hic triangulus, hic quadrangulus, et similes. De quibus potest fieri arbor predicamentalis, sicut in predicamento substantie.

De predicamento Relationis

67 Relatio est respectus intrinsecus adveniens, quomodo aliquid formaliter refertur ad aliquid. Exemplum, paternitas dicitur quedam relatio sive respectus quo pater formaliter refertur ad filium, et filiatio similiter dicitur respectus quo filius formaliter refertur ad patrem. Similiter similitudo duorum alborum dicitur respectus quo unum album for-

12 retorica] rectorica*(!) sic saepius Z* 15–16 durities ... sanitas] *om. S* 17 hec ... infirmitas] *om. Z* 21 hec] *om. Z* | hec] *om. Z* 21–22 hec amaritudo] *om. Z* 22 similes] similia *Z* 24 turpitudo] turpedo *ZS* 25 similes] *om. S* 27 et similes] et similia *Z om. S* 30 relatio] de predicamento relationis *add. S*^{m} | adveniens] adiaciens *S* 32 quo] quomodo *sic saepius S* | filiatio] filius *S*

maliter refertur ad aliud album, et huiusmodi. Sed pro maiori notitia huius descriptionis ponuntur quatuor distinctiones sequentes.

68 Prima distinctio. Respectus est duplex, scilicet respectus intrinsecus adveniens et respectus extrinsecus adveniens. Respectus intrinsecus adveniens est respectus qui statim ponitur, positis suis extremis, et non requiritur aliquid extrinsecum distinctum a suis extremis. Ut paternitas vel filiatio dicitur respectus intrinsecus adveniens, quia, positis suis extremis, | scilicet patre et filio, statim ponitur vel sequitur Z 103r ipsa paternitas cum ipsa filiatione. Consimiliter similitudo dicitur respectus intrinsecus adveniens, quia, | positis duobus albis sive duobus S 124v albedinibus, statim ponitur ipsa similitudo. Similiter equalitas dicitur respectus intrinsecus adveniens, quia positis duobus bicubitis sive equalibus, statim ponitur ipsa equalitas; et huiusmodi. Sed respectus extrinsecus adveniens est respectus qui non statim ponitur, positis eius extremis, sed requiritur aliquid extrinsecum distinctum a suis extremis. Ut actio vel passio dicitur respectus extrinsecus adveniens, quia, positis igne et stuppa, non statim ponitur vel sequitur combustio nisi fiat debita dispositio et debita approximatio vel applicatio; et huiusmodi. Sed talis respectus extrinsecus adveniens pertinet ad alia sex predicamenta que sequuntur. De quibus videbitur in sequentibus.

69 Secunda distinctio. 'Aliquid referri ad aliud' potest accipi dupliciter, scilicet fundamentaliter et formaliter. Exemplum: duabus existentibus albis, concurrunt ibi duo accidentia, scilicet unum absolutum et aliud respectivum. Primum accidens, scilicet absolutum, est ipsa albedo per quam unum album dicitur simile alteri fundamentaliter, et non formaliter, quia albedo est fundamentum similitudinis, et per consequens per albedinem unum accidens refertur ad aliud fundamentaliter, et non formaliter. Secundum accidens, scilicet respectivum, dicitur similitudo consurgens ex ipsis albis sive albedinibus, per quam unum illorum, scilicet alborum, dicitur alteri simile formaliter, et per consequens per similitudinem unum refertur ad aliud formaliter. Et ideo similitudo et non albedo dicitur relatio que est respectus extrinsecus adveniens, quo aliquid formaliter refertur ad aliud.

70 Tertia distinctio. Relatio est duplex, scilicet equiparantie et disequiparantie. Relatio equiparantie est relatio cuius extrema immediata, scilicet fundamentum, et terminus sunt eiusdem speciei sive

2 distinctiones] descriptiones *S* 4–5 et ... adveniens] *om. S* 6 aliquid] *om. S* 7 paternitas] pater *S* | intrinsecus] extrinsecus *S* 10 intrinsecus] seu *add. S* 14 eius] quartus *S* 26 similitudinis] *om. S* 31 similitudinem unum] unum similem *S* 32 extrinsecus] intrinsecus *Z* 33 refertur] *om. S* 34 relatio] *om. S*

ordinis, ut similitudo duorum alborum, cuius extrema immediata, scilicet ipsorum albedines, sunt eiusdem speciei; et huiusmodi. Sed relatio disequiparantie dicitur relatio cuius extrema immediata, scilicet fundamentum et terminus, sunt alterius speciei sive ordinis, ut dissimilitudo albi et nigri, cuius extrema, scilicet ipsorum albedo et nigredo, sunt alterius speciei. Et huiusmodi.

71 Species relationis equiparantie sunt tres, scilicet idemptitas, similitudo et equalitas. Et differunt in hoc quia idemptitas fundatur in substantia, ut idempitas Petri et Johannis | in eadem specie, scilicet S 125r in humanitate. Sed similitudo fundatur | in qualitate, ut similitudo Z 103v duorum alborum in albedine. Sed equalitas fundatur in quantitate, ut equalitas duorum bicubitorum in bicubitate seu in linea bicubita, et huiusmodi. Sed species relationis disequiparantie sunt alie tres, scilicet diversitas, dissimilitudo et inequalitas. Et differunt in hoc quia diversitas fundatur in substantia, ut diversitas hominis et asini fundatur in humanitate et asinitate. Sed dissimilitudo fundatur in qualitate, ut dissimilitudo duorum, scilicet albi et nigri, idest in albedine et in nigredine. Sed inequalitas fundatur in quantitate, ut inequalitas duorum, scilicet unius bipalmaris et alterius tripalmaris fundatur in bipalmare et tripalmare, et huiusmodi.

72 Quarta distinctio. Relatio est duplex, scilicet superpositionis et suppositionis. Quedam enim est relatio superpositionis, que denotat superioritatem vel prioritatem respectu sui relativi, ut paternitas respectu filiationis et dominatio respectu servitutis. Et ideo pater et dominus dicuntur relativi superpositionis; et huiusmodi. Quedam dicitur relatio suppositionis, que denotat inferioritatem vel posterioritatem respectu sui correlativi, ut filiatio respectu paternitatis et servitus respectu dominationis. Et ideo filius et servus dicuntur relativi suppositionis. Consimiliter potest dici de ly magister et discipulus.

73 Ex predictis patet quod omnis terminus significativus relationis, scilicet logicalis, sive in concreto sive in abstracto, est de predicamento Relationis. Exemplum in concreto, ut sunt ly 'pater' et 'filius', 'dominus', 'servus', 'duplum' et 'dimidium', et huiusmodi. Exemplum in abstracto, ut sunt ly 'paternitas', 'filiatio', 'dominatio', 'servitus',

1 ordinis] Z^c rationis *Z* orationis *S* | immediata] *coni.* scilicet extrema immediata *Z* *om. S* 1–2 scilicet ipsorum] *om. S* 2 albedines] albedinis *Z* albedine *S* 4 ordinis] Z^c rationis *Z* orationis *S* 7 idemptitas] idemptitatis *S* 7–8 similitudo et equalitas] *om. S* 8 et ... quia] Z^c *om. S* | idemptitas] *om. S* 10 fundatur] fundamentaliter *sic saepius S* 11 equalitas] qualitas *S* 12 bicubitorum] bicubitum *S* 12–13 et huiusmodi] *om. Z* 14 diversitas] diversitatis *S* 16 et] vel *Z* 17 et] vel *ZS* 19 fundatur] finitur *Z* 20 et] vel *S* 25 dominus] domine *S* | relativi] correlativi *S* 32–33 filius dominus] dominus filius *S* dominus *Z*

et huiusmodi. Vel aliter, omnis terminus correlativus dicitur de predicamento Relationis ut sunt ly 'pater', 'filius', 'dominus', 'servus', 'magister', et 'discipulus'. Sed quid sit terminus correlativus dictum[1] fuit superius, in prima parte huius logice, divisione tertia terminorum.

74 Secundo patet quod predicamentum Relationis est coordinatio terminorum correlativorum seu terminorum significativorum relationis. Cuius generalissimum est ly relatio. Et sub ly relatio ponuntur quatuor genera subalterna vel equivalentia. Primum genus subalternum est ly relatio equiparantie, sub quo ponuntur tres species, scilicet ly idemptitas, similitudo, equalitas; quarum individua sunt | ly hec idemptitas, S 125v hec similitudo, hec equalitas. Secundum genus subalternum est ly relatio disequiparantie, sub quo | ponuntur tres species, scilicet diversitas, Z 104r dissimilitudo, inequalitas; quarum individua sunt ly hec diversitas, hec dissimilitudo, hec inequalitas. Tertium genus subalternum est ly relatio superpositionis, cuius species sunt ly paternitas, dominatio, et huiusmodi; quarum individua sunt hec paternitas, hec dominatio, et huiusmodi. Quartum genus subalternum est ly relatio suppositionis, cuius species sunt ly filiatio, servitus, et similes; quarum individua sunt ly hec filiatio, hec servitus, et similia, accepta sive in concreto sive in abstracto. De quibus potest fieri arbor predicamentalis sicut in predicamento Substantie.

De predicamento Actionis

75 Actio hic sumpta describitur sic. Actio est respectus extrinsecus adveniens quo agens vel producens formaliter agit vel producit, vel refertur ad passum vel productum. Exemplum: calefactio activa de qua ignis calefacit aquam dicitur actio inquantum ignis agit in aquam producendo calorem, et dicitur productio inquantum producit calorem in ipsa aqua. Et talis actio vel productio dicitur respectus quo ignis inquantum agens refertur ad aquam ut patientem, et inquantum producens refertur ad calorem in ipsa aqua ⟨ut⟩ productum. Sed talis respectus dicitur extrinsecus adveniens quia, positis extremis, non statim sive necessario ponitur talis actio, quia positis igne et aqua non necessario ponitur calefactio nisi fiat debita dispositio et approximatio. Et huiusmodi.

9 ly] *om. S* 14 dissimilitudo] similitudo *S* 24 vel] et *S* 28 ignis] agens *S* 29 ut] vel *S* | patientem] pascientem *S* 30 in ipsa aqua] *om. Z* 31 sive] non *add. Z*c 32 talis ... ponitur] *om. S*

1 Videas supra, 1, 13.

76 Actio est duplex: quedam enim dicitur actio transiens sive realis, quedam dicitur immanens sive intentionalis. Actio transiens sive realis est actio aliquid productum preter passionem extra se relinquens, ut calefactio qua ignis calefacit aquam, relinquit seu producit calorem in aqua. Similiter illuminatio qua sol illuminat aerem relinquit lucem productam in ipso aere. Et huiusmodi. Ex quo patet quod in actione transeunte seu reali in creaturis concurrunt tria vel quatuor absoluta, et sex respectiva, ut patet de calefactione ignis predicta. Primo enim sunt ibi tria vel quatuor absoluta, scilicet ignis calefaciens vel producens, et calor ignis ut primum productum, et calor | productus in aqua et S 126r aqua passiva recipiens ipsum | calorem productum. Secundo sunt ibi Z 104v sex respectus per quos ista referuntur vel operantur, scilicet actio, passio, productio activa, productio passiva, recipere, et recipi. Primo enim inquantum ignis agit in aquam sunt ibi duo respectus, scilicet actio ex parte ignis agentis, et passio ex parte aque patientis. Secundo inquantum ignis producit colorem sunt ibi alii duo respectus, scilicet productio activa ex parte ignis producentis et productio passiva ex parte caloris producti. Tertio inquantum calor productus recipitur in aqua sunt alii duo respectus, scilicet recipere ex parte aque recipientis et recipi ex parte caloris recepti. Et huiusmodi.

77 Actio immanens est actio nichil productum preter passionem extra se relinquens, ut sunt intellectio et volitio. Exemplum: intellectio qua intellectus intelligit lapidem nichil productum relinquit in lapide nisi passionem, scilicet intellectionem passivam qua obiectum habet esse intellectum; et huiusmodi. Ex quo patet quod in actione immanente concurrunt tria absoluta et septem respectiva, ut patet de intellectione qua intellectus aliquid intelligit et concipit. Primo enim sunt tria absoluta, scilicet intellectus qui intelligit et concipit obiectum intellectum et conceptum si fuerit presens, et actus intelligendi productus ab ipsa potentia et obiecto. Secundo sunt ibi septem respectiva, scilicet intellectio activa, intellectio passiva, productio activa, productio passiva, et conceptio passiva, et notitia de obiecto concepto sive cognito que dicitur verbum creatum in nobis. Primo enim inquantum intellectus intelligit obiectum sunt ibi duo respectus, scilicet intellectio activa ex parte intellectus intelligentis, que dicitur actio immanens, et intellectio pas-

1 transiens sive realis] immanens sive intentionalis *S* 2 quedam] enim *add. S* | immanens sive intentionalis] transiens sive realis *S* | intentionalis] prima est actio transiens *add. S*^{m} 8 ignis] in *add. S* 9 calefaciens] calefactiva *S* 15 ex parte] respectu *S* 21 immanens] quid est actio immanens *add. S*^{m} 24 obiectum] homo non*(!)* *S* 25 in] *om. S* 27 intellectus aliquid] aliquis intellectus *S* 29 ab ipsa] a *S* 31–32 et conceptio passiva] et concepta passiva *bis in S* 32 que] et *S* 33 verbum creatum] quid sit verbum creatum *add. Z*^{m}

siva ex parte obiecti intellecti, que dicitur passio immanens. Secundo inquantum intellectus producit, scilicet actum intelligendi, sunt ibi alii duo respectus, scilicet productio activa ex parte intellectus producentis, que dicitur actio transiens, et productio passiva ex parte actus producti, que dicitur passio transiens. Tertio inquantum intellectus concipit seu producit obiectum in esse concepto sive | cognito sunt ibi tria re- S 126v
spectiva, scilicet conceptio activa ex parte intellectus concipientis seu gignentis notitiam de tali | obiecto sive cognito, et conceptio passiva ex Z 105r
parte obiecti concepti, et notitia habita de obiecto concepto, que vocatur verbum creatum in nobis. Unde dicit Augustinus[1] quod a potentia et obiecto ponitur notitia que dicitur verbum creatum in nobis.

78 Ex quibus patet quod intellectus potest considerari tripliciter. Prima ut potentia operativa, scilicet inquantum intelligit; et tunc eius operatio, scilicet intellectio, dicitur actio immanens, quia tunc nichil nisi passionem extra se relinquit. Secundo ut potentia productiva sui actus; et tunc eius productio dicitur actio transiens, quia tunc aliquid productum extra se relinquit preter passionem, scilicet actum intelligendi. Tertio ut potentia conceptiva; et tunc concipit seu gignit notitiam de obiecto concepto sive cognito, que dicitur verbum creatum in nobis constitutum ex actu intelligendi et conceptione passiva. Consimiliter potest fieri et exemplificari de voluntate et volitione; sed de hoc alias. Secundo patet etiam quod actio transiens et actio immanens differunt in hoc quia actio transiens secundum esse ponitur in predicamento Actionis, sed actio immanens secundum esse ponitur in predicamento Qualitatis, licet secundum dici ponatur in predicamento Actionis.

79 Species actionis transeuntis sunt sex, scilicet generatio, corruptio, augmentatio, diminutio, alteratio, et secundum locum mutatio. Prima enim species dicitur generatio, per quam aliquid producitur de non esse ad esse, ut generatio hominis vel equi, et huiusmodi. Secunda species dicitur corruptio, per quam aliquid mutatur de esse ad non esse, ut corruptio hominis, et huiusmodi. Tertia species dicitur augmentatio, per quam aliquid mutatur de minori quantitate ad maiorem quantitatem. Quarta species dicitur diminutio, per quam aliquid mutatur de maiori quantitate in minorem quantitatem. Quinta species dicitur

1 que] et *S* 8 sive] *om. Z* 16 aliquid] ad *S* 19 concepto] accepto *S* | cognito] creato*(!)* Z^c 20 consimiliter] in quo differunt actio transiens et immanens *add.* S^m 27 augmentatio] argumentatio *S* 31 augmentatio] aumentacio *S* 32 mutatur] aumentatur *S* | de minori] in alio *S* | ad maiorem] in minorem *S* 34 qualitatem] Z^c *om. ZS*

1 Ubi? Conferas autem Hugonem de Sto Victore, *De archa Noe*, PL 176, col. 645: "verbum quod oculos cordis illuminat, verbum creatum, verbum non creatum, sed natum."

alteratio, per quam aliquid transmutatur de una qualitate in aliam, eodem subiecto manente a principio usque ad finem, ut sunt calefactio, frigefactio, albefactio, nigrefactio, et similes. Sexta species | dicitur se- S 127r
cundum locum mutatio, per quam aliquid mutatur de uno loco in alium locum; de quibus speciebus causa brevitatis supersedeo. Sed species actionis immanentis sunt due vel tres, scilicet intellectio, volitio, et secundum quosdam visio; de quibus patet ex predictis.

80 Ex predictis patet quod omnis terminus significativus actionis, sive in concreto sive in abstracto, est de predicamento Actionis. Exemplum in concreto, ut sunt verba, vel eorum participia significativa actionis, ut 'amo', 'doceo', vel 'amans' et 'docens', et similia. | Exemplum in Z 105v
abstracto, ut sunt nomina verbalia ab eis dependentia, ut sunt 'amatio', 'calefactio', 'frigefactio' et similia. Vel aliter, terminus ponitur in predicamento Actionis tripliciter. Primo terminus per quem convenienter potest responderi ad interrogationem factam per 'quid agit?' vel per 'quid facit?', ut sunt verba vel eorum participia significativa actionis. Secundo abstracta talium terminorum, ut sunt nomina verbalia terminata in '-tio', ut 'calefactio', 'frigefactio' et similia. Tertio terminus predicabilis essentialiter de aliquo istorum, sive concretorum sive abstractorum, ut sunt ly 'agens', 'agere', et 'actio'. Exemplum concretorum, ut 'calefacere est agere' vel 'calefaciens est agens'. Exemplum abstractorum, ut 'calefactio est actio' vel 'illuminatio est actio', et similes.

81 Secundo patet quod predicamentum Actionis est coordinatio terminorum significativorum actionis, sive transeuntis sive immanentis. Cuius generalissimum est ly actio. Et sub ly actio ponuntur duo genera subalterna vel equivalentia. Primum genus subalternum est ly actio transiens, sub quo ponuntur sex species, scilicet ly generatio, corruptio, augmentatio, diminutio, alteratio et secundum locum mutatio; quarum individua sunt hec generatio, hec corruptio, hec augmentatio, hec diminutio, hec alteratio, hec secundum locum mutatio. Secundum genus subalternum est ly actio immanens, sub quo ponuntur due species, scilicet intellectio, volitio; quarum individua sunt hec intellectio, hec volitio. De quibus potest fieri arbor predicamentalis sicut in predicamento Substantie.

1 una qualitate] unam qualitatem *S* 10 participia] participii *S* 16 per] *om. S* | verba] quinque *S* 17 sunt] *om. S* 22–23 similes] huiusmodi *S* 29 augmentatio] aumentatio *S* 33 scilicet] si *S* 34 volitio] et similia *add. S* | predicamentalis] Z^c *om. ZS*

De predicamento Passionis

82 | Passio hic sumpta describitur sic. Passio est respectus extrinsecus S 127v
adveniens quo aliquid formaliter patitur vel producitur et refertur ad agens vel producens. Exemplum: calefactio passiva in aqua dicitur passio inquantum aqua patitur ab igne calefaciente, producendo calorem in ea. Et dicitur productio inquantum ipse calor producitur ab igne calefaciendo aquam. Et talis passio vel productio dicitur respectus quo refertur aqua inquantum patiens ad ignem ut agentem, et inquantum calor productus refertur ad ignem ut producentem. Sed talis respectus dicitur extrinsecus adveniens, sicut dictum[1] fuit superius de actione.

83 Passio est duplex. Quedam enim dicitur passio transiens, quedam | dicitur passio immanens, sicut dictum est de actione. Passio Z 106r
transiens est passio illata ab agente mediante actione transeunte, ut illuminatio passiva aeris et calefactio passiva aque, et huiusmodi. Sed passio immanens est passio illata ab agente mediante actione immanente, ut intellectio passiva obiecti vel volitio passiva qua obiectum habet esse volitum; et huiusmodi. Species passionis transeuntis seu naturalis sunt sex, scilicet generatio, corruptio, augmentatio, diminutio, alteratio et secundum locum mutatio. Sed accepte passive species passionis immanentis sunt due vel tres, scilicet intellectio et volitio accepte passive sive ex parte obiecti, et secundum quosdam visio. De quibus speciebus tam passionis transeuntis quam immanentis pateat per ea que sunt[2] dicta de actione. Ex quibus patet quod ab agente naturali tres effectus sunt illati: quidam dicitur effectus primo illatus ab agente, ut ipsa actio; quidam dicitur effectus secundo illatus ab agente, ut ipsa passio que mediante actione infertur ab agente in passum; quidam enim dicitur effectus tertio illatus ab agente, ut ipsa forma producta que mediante actione infertur et producitur ab agente in passum. Exemplum: ab igne calefaciente aquam, primo illatum sive egressum ab ipso igne est calefacere sive calefactio activa; secundum illatum est ipsum calefieri sive calefactio passiva; tertium | illatum sive S 128r
egressum est calor productus in ipsa aqua. Et huiusmodi.

84 Ex predictis patet quod omnis terminus significativus passionis, sive in concreto sive in abstracto, est de predicamento Passionis. Ex-

2 est] *om. S* 8 et] Z^c vel *ZS* 12 est] fuit *S* 13 transeunte] *om. S* 15–16 immanente] *om. S* 20 passionis] sunt *add. S* 24 quidam] enim *add. S* 25 quidam] enim *add. S* 28 actione] Z^c passione *ZS* 29 passum] passo *Z* | igne] *om. S* | aquam] illatam *add. Z om. S* | primo] primum *S* | illatum] aqua *add. S* 31 ipsum] *om. S* 32 ipsa] passiva *S*

1 Videas supra, IV, 75.
2 Videas supra, IV, 76–79.

emplum in concreto ut sunt verba vel eorum participia significativa passionis, ut sunt 'calefieri', 'frigefieri', 'calefactus', 'frigefactus'. Exemplum in abstracto ut sunt nomina verbalia ab istis descendentia prout sunt significativa passionis, ut sunt 'calefactio', 'frigefactio', 'illuminatio', et similia. Vel aliter, terminus ponitur in predicamento Passionis tripliciter: primo terminus per quem convenienter potest responderi | ad interrogationem factam per 'quid patitur vel agitur?', Z 106v
ut sunt nomina verbalia vel eorum participia significativa passionis; secundo abstracta talium terminorum, ut sunt nomina verbalia terminata in '-io', ut ly 'calefactio', 'illuminatio', 'generatio', 'corruptio', et similia; tertio terminus predicabilis essentialiter de aliquo istorum, sive concretorum sive abstractorum, ut sunt ly 'pati', 'patiens' et 'passio', et huiusmodi.

85 Secundo patet quod predicamentum Passionis est coordinatio terminorum significativorum passionis, sive transeuntis sive immanentis. Cuius generalissimum est ly passio. Et sub ly passio ponuntur duo genera subalterna vel equivalentia. Primum genus subalternum est ly passio transiens, sub quo ponuntur sex species, scilicet ly generatio, corruptio, augmentatio, diminutio, alteratio et secundum locum mutatio; quorum individua sunt hec corruptio, hec generatio, hec augmentatio, hec diminutio, hec alteratio, hec secundum locum mutatio. Secundum genus subalternum est ly passio immanens, sub quo ponuntur due species, scilicet ly intellectio et volitio; quorum individua sunt ly hec intellectio, hec volitio. De quibus potest fieri arbor predicamentalis sicut in predicamento Substantie.

De predicamento Ubi

86 Ubi seu ubitatio describitur sic. Ubi sive ubitatio est respectus extrinsecus adveniens quo locatum est in loco formaliter indistans seu presens. Exemplum, quando aliquid corpus naturaliter est alicubi, concurrunt principaliter tria distincta. Primum est locus, qui secundum Aristotilem[1] dicitur ultima | superficies corporis ambientis seu locan- S 128v
tis. Secundum est locatum ambitum sive circumscriptum ab ipso loco. Tertium est ipsum Ubi, quod dicitur quidam respectus quo ipsum locatum dicitur indistans et presens ipsi loco.

2 ut ... frigefactus] Z^c *om. ZS* 6 passionis] *om. S* 27 ubitatio] ubeitatio Z^c | ubi] verbi *S* 28 locatum] locum*(!) S* | indistans] in instans*(!) S* 33 ubi] ibi *S* 34 ipsi] ispo *S*

1 *Phys.* IV, 4, 212a20–21.

87 Ex quo patet quod talis descriptio Ubi convenit omnibus rebus locatis habentibus *ubi* in loco, sive corporalibus sive incorporalibus. Vel aliter, secundum[1] auctorem *Sex principiorum*, Ubi est circumscriptio passionis a loci circumscriptione activa procedens. Ex qua descriptione patet quod circumscriptio sive ambitio est duplex, scilicet circumscriptio activa et circumscriptio passiva. Et circumscriptio activa seu ambitio sumitur ex parte rei locantis; | et talis vocatur formaliter acceptus. Circumscriptio sive ambitio passiva sumitur ex parte locati; et talis vocatur 'ubi' vel 'ubitatio'. Sed talis divisio huius auctoris non videtur convenire omni locato habenti *ubi* in loco. Primo enim non convenit rei incorporali et spirituali, que habet *ubi* in loco, tamen non circumscribitur a loco. Secundo enim non convenit ultime speciei, que similiter habet *ubi* in loco, aliter enim non moveretur, tamen non circumscribitur a loco; et huiusmodi. Sed pro maiori notitia istorum ponuntur due distinctiones sequentes. Z 107r

88 Prima distinctio. Locus potest accipi dupliciter. Uno modo fundamentaliter, pro ultima superficie corpori ambientis seu locantis; et isto modo locus ponitur in predicamento Quantitatis, sicut dictum[2] fuit superius de predicamento Quantitatis. Alio modo formaliter, pro circumscriptione activa et fundata in ipsa superficie, et isto modo ponitur in predicamento Ubi. Secunda distinctio. Aliquid esse ubi potest accipi dupliciter. Uno modo circumscriptive seu dimensionaliter; et isto modo convenit corporibus naturaliter ubitatis. Alio modo predicamentaliter vel determinate; et isto modo convenit rebus incorporalibus, ut angelis et animabus, et huiusmodi.

89 Ex predictis patet quod omnis terminus significativus loci est de predicamento Ubi, ut sunt ablativi significativum localium, tali prepositione 'in' vel equivalente, ut 'in domo', 'in camera', 'in via', 'in foro', et similes; similiter talia adverbia 'hic', 'ubi', 'sursum', 'deorsum', ' ante', 'retro', 'dextrorsum', 'sinistrorsum', *etc.* Vel aliter, terminus per quem convenienter respondetur ad interrogationem | factam per ly 'ubi' vel equivalens, est de predicamento Ubi. Ut interrogato 'ubi est Sortes?', convenienter respondetur 'in domo', 'in terra', 'in mari', 'in celo', 'sur- S 129r

3 est] *om.* *S* 5 ambitio] activa*(!)* *S* 5–8 est ... ambitio] *om.* *S* 8 ambitio] ambio*(!)* *S* 9 ubitatio] ubietatio Z^c 13 similiter] *om.* *S* | ubi] *om.* *S* | enim] tamen *S* | non] *om.* *Z* 14 istorum] *om.* *S* 15 distinctiones] descriptiones *S* 18–19 sicut ... quantitatis] *om.* *S* 21–22 potest accipi] contingit *S* 23 ubitatis] ubietatis *Z* 25 animabus] istis *add.* *S* | et huiusmodi] etc. *S* 29 similiter talia adverbia] sed talia verba *S* 30 dextrorsum] retrorsum *S* | sinistrorsum] *om.* *S* 31 convenienter respondetur] potest respondere *Z* 33 celo] loco *S*

1 *Liber sex principiorum* v, cap. 48, p. 45^{8-9}.
2 Videas supra, IV, 55.

sum', 'deorsum', et huiusmodi. Secundo patet quod predicamentum Ubi vel equivalens est coordinatio terminorum significativorum loci. Cuius generalissimum est ly ubi. Et sub ly ubi ponuntur multe species, scilicet in domo, in civitate, in villa, in camera, et similes ablativi significantes locum; quarum individua sunt in ista domo, in ista civitate, in ista villa, in ista camera, hic vel ibi, et similia, sive nomina sive adverbia. De quibus potest fieri arbor predicamentalis sicut in predicamento Substantie.

De predicamento Quando

90 | Quando sive quandolitas describitur sic. Quando seu quandolitas est Z 107v
respectus extrinsecus adveniens quo aliquid formaliter dicitur esse vel fuisse vel fore in tempore vel in instanti aut in evo. Exemplum quando aliquid est in tempore simul, concurrunt tria distincta: primum est ipsum tempus coexistens vel adiacens ipsi rei temporali; secundum est ipsa res temporalis que dicitur esse in illo tempore; tertium est ipsum Quando sive quandolitas que dicitur quidam respectus quo illa res temporalis dicitur esse in tali tempore. Et ideo ipsum Quando sive quandolitas non est ipsum tempus neque res temporalis, sed aliquid derelictum a tempore in re temporali et distinctum ab utroque.

91 Ex qua descriptione patet quod talis respectus causari potest tripliciter. Primo ex coexistentia vel adiacentia temporis ad rem temporalem; et tunc tali respectu dicitur illa res formaliter esse, fore vel fuisse in tempore. Secundo ex coexistentia vel adiacentia instantis ad rem existentem in tali instanti; et tunc tali respectu dicitur illa res formaliter esse vel fore vel fuisse in instanti. Tertio si nullum tempus neque instans temporis esset vel nullo motu existente; tunc diceretur quod unus angelus esset quando alius angelus | esset, et hoc per S 129v
coexistentiam illorum in evo. Et huiusmodi.

92 Unde est notandum quod ista quatuor, scilicet tempus, instans, evum, et eternitas, differunt in hoc quia tempus dicitur mensura motus sive duratio motus. Et instans dicitur mensura mutationis subite sive instantanee, quia sicut motus mensuratur ipso tempore, ita mutatum esse vel subita mutatio mensuratur instanti. Sed evum dicitur mensura sive duratio rei permanentis absque omni motu sive mutatione; et

6 hic vel] *om. Z* | ibi] ubi *S om. Z* | sive] sunt *Z* 10 sive] *om. S* 11 quo] quando *S* 12 in] Z^c *om. S* 13 est] in *S* 14 adiacens] quoadiaciens*(!) Z* | ipsi rei temporali] rei corporali *S* 16 sive] si est *Z* | que] quod *S* | quo] *om. S* 18 est] in *add. S* 20 causari] considerari *S* 23 coexistentia] quo existentia *sic saepius S* 25 vel fore] *om. S* 28 et huiusmodi] *om. S* 30 motus] *om. S* 32 instantanee] instanta esse *S* 34 absque] precise *Z*

tali | evo mensurantur angeli, nullo motu existente. Sed eternitas Z 108r
dicitur mensura divine existentie sine principio et sine fine. Unde dicit[1]
Boetius, libro quinto *De consolatione*: "eternitas est interminabilis vite
simul et tota possessio". Sed pro maiori notitia istorum ponuntur due
descriptiones sequentes.

93 Prima descriptio temporis secundum quosdam est ista: tempus est
mora motus et successio rerum mutabilium. Ex quo patet quod illa
mora seu continuitas successiva motus dicitur tempus et mensura ip-
sius motus. Secunda descriptio temporis est ista: tempus est quantitas
continua successiva cuius partes sunt preteritum et futurum ad instans
intrinsice copulate. Ex qua descriptione patet quod in tempore con-
currunt duo: primum est ipsa quantitas seu continuitas, que dicitur
quasi quid materiale temporis; secundum est ipsa successio partium ad
instans copulatarum, que dicitur *quid quasi formale* ipsius temporis.
Sed ratio est quia natura cuiuslibet continui, sive permanentis sive
successivi, stat in hoc quod partes eius ad aliquod indivisibile intrin-
sice copulantur, per quod habent continuitatem. Exemplum continui
permanentis, ut partes linee copulantur ad punctum individuale. Ex-
emplum continui successum, ut partes temporis linee copulantur ad
instans indivisible et partes motus ad numeratum esse indivisibilie.
Et huiusmodi. | Secundo patet quod quamvis instans non sit tempus S 130r
neque pars temporis, tamen tempus dicitur esse solum per actualem
existentiam instantis continuantis partem priorem cum posteriori, et
ideo per esse instantis denominatur esse temporis. Unde dicitur com-
muniter quod de tempore non habemus nisi nunc, idest instans indi-
visibile. Exemplum habemus generale, quia homo dicitur crispus solo
eius capite existente crispo. Et huiusmodi.

94 Ex predictis patet quod omnis terminus significativus temporis est
de predicamento Quando, ut sunt ablativi significativi temporis cum
prepositione 'in', vel sine prepositione vel equivalente, sicut adverbia
significativa temporis, ut 'in die', | 'in septimana', 'in mense', 'in an- Z 108v
no', 'nunc', 'tunc', et huiusmodi. Vel aliter, omnis terminus per quem
convenienter respondetur ad interrogationem factam per ly 'quando'
dicitur de predicamento Quando. Ut interrrogato 'quando fuit Sor-

1 mensurantur angeli] mensuratur angelus *S* 2 existentie] existente *S* 3 quinto] tertio *ZS* | vite] vita *S* 6 descriptio] distinctio *S* 9 descriptio] distinctio *S* | temporis] tempus *S* 10 successiva] temporis *add. Z* 16 indivisibile] individuale *sic saepius S* 18–19 exemplum] et *S* 19 linee] si *S* 20–26 et ... indivisibile] *om. S* 24 esse temporis] *coni.* tempus esse *Z* temporis esse *S* 25 nunc] tunc *S* 33 respondetur] potest responderi *S* 34 dicitur] est *S*

1 *De consolatione philosophiae*, Consolatio v, cap. 6, p. 422[9–10] (ed. Loeb): "Aeternitas igitur est indeterminabilis vitae tota simul et perfecta possessio ..."

tes?', convenienter respondetur 'in die', 'in anno primo' vel 'tunc', et huiusmodi. Secundo patet quod predicamentum Quando est coordinatio terminorum significativorum temporis, cuius generalissimum est ly quando. Et sub ly quando ponuntur tria genera subalterna, scilicet ly in tempore, in instanti et in evo; quorum species sunt in die, in septimana, in mense, in anno, et similes; quarum individua sunt hec, in isto die, in ista septimana, in isto mense, in isto anno, et similiter adverbia temporis includentia pronomina demonstrativa, ut 'hodie', 'nunc', 'tunc', et similia. De quibus potest fieri arbor predicamentalis sicut in predicamento Substantie.

De predicamento Situs

95 Situs seu positio ut hic sumitur describitur sic. Situs seu positio est respectus extrinsecus adveniens significans ordinem specialem partium locati ad partes loci, ut sunt stare, sedere, iacere. Exemplum: hominis stantis alium ordinem specialem habent partes ipsius locati ad partes loci quam hominis sedentis vel hominis iacentis. Ergo stare vel sedere vel iacere significant distinctum ordinem vel specialem partium ipsius locati ad partes loci. Unde dicit[1] auctor *Sex principiorum* quod situs est ordinatio partium locati ad partes loci. Vel aliter, situs vel positio est respectus | extrinsecus adveniens significans modum specialem S 130v
quo locatum se habet in loco, scilicet stando, sedendo vel iacendo, et huiusmodi. Exemplum: 'sedere' alium enim modum specialem significat vel importat quo locatum se habet in loco quam 'stare' vel 'iacere', ut patet intuenti.

96 Ex quibus patet quod Situs et Ubi differunt in hoc quia Ubi dicit simpliciter potentiam passivam vel absolute essendi in loco, non connotando modum specialem se habendi in loco, sive non connotando ordinem specialem partium locati ad partes loci, sed Situs significat seu specificat principaliter modum specialem se habendi sic vel sic, aut ordinem specialem partium locati ad partes loci. Vel aliter, differunt in hoc quia Situs presupponit ipsum Ubi, sed non econverso,

4 ly quando] quo *Z* 6 hec] *Z*c *om. ZS* 7 in ... mense] *om. Z* | isto] toto *S* | anno] in isto die *add. Z* 15 habent partes] habentis partis *S* 17 significant] significat *S* | ipsius] *om. S* 19 ordinatio] ordo *S* 20 specialem] *om. S* 21 sedendo vel] *om. Z* 22 enim] *om. S* 24 intuenti] advertenti *S* 25 dicit] significat *S* 26 simpliciter] vel absolute *add. S* 26–27 non ... loco] *om. S* 28 specialem] *om. S* 29 modum] primum *S* 30 aut] ut *S* 31 situs] *om. S*

1 Cf. *Liber sex principiorum* VI, cap. 60, p. 48[14–15]: "Positio vero est quidam situs partium et generationis ordinatio."

quia locatum potest esse in loco sine tali ordine seu modo speciali se habendi sic vel sic, scilicet standi, sedendi, iacendi, et huiusmodi.

97 Ex predictis patet quod omnis terminus significativus situs seu positionis, sive in concreto sive in abstracto, est de predicamento Situs seu Positionis. Exemplum in concreto, ut ly 'sedet', 'iacet', vel 'sedere', vel 'iacere'. Exemplum in abstracto, ut 'statio', 'sessio', 'iactio', et huiusmodi. Vel aliter, terminus per quem convenienter potest responderi ad talem interrogationem 'quomodo ponitur?' vel 'quomodo situatur?' est de predicamento Situs seu Positionis. Ut interrogato 'quomodo ponitur Sortes?' vel 'quomodo situatur?', convenienter respondetur 'sedet' vel 'iacet', et huiusmodi. Secundo patet quod predicamentum Situs est coordinatio terminorum significativorum situs vel positionis. Cuius generalissimum est ly situs vel positio, sub quo ponuntur tales species, scilicet ly statio, sessio, et iactio; quarum individua sunt hec statio, hec sessio, hec iactio, et similia. De quibus potest fieri arbor predicamentalis sicut in predicamento Substantie.

De predicamento Habitus

98 Habitus hic sumptus describitur sic. Habitus est respectus intrinsecus adveniens quo aliquid formaliter dicitur habere aliud vel haberi ab alio. Exemplum: armatio vel armatum esse dicit unionem sive respectum armorum ad rem armatam quo illa res dicitur habere arma, vel quo arma dicuntur haberi ab illa re. Et talis unio respectu rei habentis vocatur | 'habere', et ex parte rei habite vocatur 'haberi'. Consimiliter S 131r
se habet indutum esse et calciatum esse et capuciatum esse, et huiusmodi. Sed talis unio sive respectus dicitur extrinsecus adveniens, quia
99 positis extremis, non necessario | ponitur talis respectus, quia positis Z 109v
corpore et indumento, non ponitur talis unio sive respectus nisi faciat applicatio et unio indumenti ad ipsum corpus. Et tunc sequitur talis habitus, scilicet indutum esse, et huiusmodi.

Ex predicta descriptione patet quod talis habitus hic acceptus potest causari quatuor modis: primo enim ex unione sive applicatione alicuius rei adiacentis corpori, ut armatum esse vel vestitum esse, et huiusmodi; secundo ex unione seu informatione accidentis ad suum subiectum, quia potest dici tunc quod subiectum habet accidens et accidens habetur a subiecto; tertio ex unione forme ad materiam, quia

2 sic ... scilicet] *om. S* 4–5 est ... positionis] *om. S* 6 sessio] cessio *S* 7–8 potest responderi] respondetur *S* 12 situs] positionis *S* 13 positionis] positio *S* | sub quo] et sub ly situs vel positio *S* 20 unionem] univocem *S* 21 quo] *om. S* 27–28 indumento ... unio] *bis in S* 31 enim] *om. S* | unione] uniatione*(!) S* 32 esse] fuisse *S* 35 forme] *om. S*

tunc dicitur materiam habere formam et formam haberi a materia; quarto ex unione partium in toto vel in continuo, quia tunc similiter potest dici totum vel continuum habere partes et ipsas partes haberi ab ipso toto vel continuo. Et huiusmodi. Et quilibet talis respectus sive unio potest dici de predicamento Habitus. Et ratio est quia non potest poni in aliquo aliorum predicamentorum, ut patet intuenti. Sed quidam volunt quod solus habitus circa corpus, scilicet primo modo acceptus, sit de hoc predicamento Habitus.

100 Ex predictis patet quod omnis terminus significativus habitus, saltem circa corpus, sive in concreto sive in abstracto, est de predicamento Habitus. Exemplum in concreto, ut 'armatur', 'calciatur', 'vestitur', vel 'armatum', 'calciatum', 'vestitum', et huiusmodi. Exemplum in abstracto, ut 'armatio', 'vestitio', 'calciatio', et huiusmodi. Vel aliter, terminus per quem convenienter potest responderi ad talem interrogationem 'quomodo habituatur?' est de predicamento Habitus. Ut interrogato 'quomodo habituatur Sortes?', convenienter respondetur 'armatur', 'vestitur', et huiusmodi.

101 Ex quibus patet quod verba vel eorum participia et nomina verbalia significantia habitum, saltem circa | corpus, sunt de predicamento S 131v
Habitus. Secundo patet quod predicamentum Habitus est coordinatio terminorum significativorum habitus, saltem circa corpus. Cuius generalissimum est ly habitus. Et sub ly habitus ponitur tale genus subalternum, scilicet | ly ornatio vel ornatum esse. Et sub ly ornatio Z 110r
vel ornatum esse ponuntur multe species, scilicet cothurnatio, armatio, calciatio, vestitio, aut ly cothurnatum, armatum, calciatum, vestitum, et huiusmodi, sive in concreto sive in abstracto; quarum individua sunt hec cothurnatio', hec armatio, hec calcatio, hec vestitio, aut hoc cothurnatum, hoc armatum, hoc calciatum, hoc vestitum, et similia. De quibus potest fieri arbor predicamentalis sicut in predicamento Substantie.—Et hec sunt dicta de predicabilibus est predicamentis. Et per consequens de quarta parte huius logice. Et incipit hic quinta pars et ultima, scilicet de obligationibus.

1 materia] forma *S* 2 similiter] simul *S* 4 ab ipso] a suo *S* 8 habitus] *om. S* 12–17 exemplum ... huiusmodi] *om. S* 15 habituatur] habitatur *Z* 23 ornatio] ordinatio *S* 24 vel ornatum esse] *om. S* | cothurnatio] *coni.* cohornatio *ZS* 25 cothurnatum] *coni.* cohornatum *SZ* 26 huiusmodi] similes *S* 27 cothurnatio] *coni.* cohornatio *ZS* 27–28 hoc cothurnatum] *coni.* hoc cohornatum *S om. Z* 32 scilicet de obligationibus] et sic de all' *Z* et sic de aliis *S*

QUINTA PARS

DE OBLIGATIONIBUS

De obligatione

1 Obligatio hic sumpta describitur sic. Obligatio est admissio respondentis ad opponentem qua respondens ad aliquid admissum, si fuerit propositum, tenetur respondere secundum exigentiam signi obligationis. Exemplum: si opponens dicat respondenti "pono tibi istam 'tu es Rome'", et respondens dixerit "admitto", tunc facta est obligatio sive admissio qua respondens tenetur respondere "concedo illam propositionem 'tu es Rome'", si fuerit proposita; et hoc secundum exigentiam huius signi obligationis 'pono'. Et deponens tenetur respondere, scilicet negando secundum exigentiam huius signi obligationis 'depono', ut inferius dicetur. Vel aliter: secundum quosdam obligatio est oratio composita ex signis obligationis et obligato. Exemplum, ut cum dicitur "pono tibi istam 'tu es Rome'", tunc tota ista oratio vocatur obligatio, et ly 'pono tibi istam' vocatur signum obligationis, et 'tu es Rome' vocatur obligatum. Et huiusmodi. Sed talis descriptio videtur insufficiens, quia ex tali descriptione sequitur quod si opponens dixerit respondenti "pono tibi istam 'tu es Rome'", | absque admissione Z 110v
facta ab ipso respondente, esset obligatio. Quod est falsum, quia non dicitur | proprie obligatio donec respondens admiserit propositionem S 132r
quam opponens sibi posuit vel deposuit vel imposuit. Et huiusmodi.

2 Signum obligationis est triplex, sicut sunt tres species obligationis. Quoddam enim est signum positionis, ut ly 'pono', 'ponitur', 'ponimus' aut equivalens, aliud dicitur signum depositionis, ut ly 'depono', 'ponitur', 'deponitur' vel 'deponimus' aut equivalens, aliud dicitur signum impositionis, ut ly 'impono', 'imponitur' vel 'imponimus' aut equivalens.

5 opponentem] oppositas *S* 6 signi] *rasura in S* 8 est] ista *add. S* 11 deponens] opposito modo *S* 12 depono] de pono *sic saepius S* 13–14 oratio] ordinatio *S* 15–16 tunc ... obligationis et] *om. S* 18 insufficiens] sufficiens *S* 19 admissione] dimissione *S* 20 est] esset *S* 22 posuit] opponit *S* | deposuit vel imposuit] deponit vel imponit *S om. Z* 24 est] dicitur *Z* | ponitur] *om. S* 25 aut] aud *S* 27–28 aut equivalens] *om. Z*

DE SPECIEBUS OBLIGATIONIS

3 Species obligationis hic sumpte sunt tres, scilicet positio, depositio, et impositio. Prima enim species, scilicet positio, fit cum isto verbo 'pono' vel equivalente, ut cum dicitur "pono tibi istam 'tu es Rome'". Et tunc ly 'pono' dicitur signum positionis, et talis propositio 'tu es Rome' sequens istud verbum 'pono' ante admissionem respondentis vocatur positum, et non obligatum. Sed post admissionem factam a respondente dicitur positum et obligatum. Secunda species, scilicet depositio, fit cum isto verbo 'depono' vel equivalente. Ut cum dicitur "depono tibi istam 'tu curris'", tunc ly 'depono' dicitur signum obligationis, et talis propositio 'tu curris' sequens istud verbum 'depono' post admissionem respondentis dicitur depositum et obligatum. Tertia species, scilicet impositio, fit cum isto verbo 'impono' vel equivalente, ut cum dicitur "impono tibi istam propositionem 'homo est asinus' ad significandum Deum esse". Et tunc ly 'impono' dicitur signum impositionis, et talis propositio 'homo est asinus' post admissionem respondentis vocatur impositum et obligatum. Et huiusmodi. Et ideo utimur in regulis obligationum 'omne positum et admissum', vel 'omne depositum et admissum' aut 'omne impositum et admissum'. Et huiusmodi.

4 Ex quibus patet quod positio, impositio, et depositio, hic sumpte post admissionem respondentis et non ante, dicuntur proprie species obligationis. Sed pro maiori notitia istorum obligationum specierum sunt primitus notanda sex per ordinem: primo quid sit propositio pertinens in aliqua obligatione; secundo quid sit propositio impertinens; tertio quid sit propositio sequens; quarto quid sit propositio repugnans; | quinto quid sit propositio antecedens; sexto de tempore obligationis. Z 111r

5 | Propositio pertinens alicui obligato sive admisso dicitur propositio ex illo sequens vel sibi repugnans. Exemplum: posita et admissa tali propositione 'tu curris', tunc talis propositio 'tu moveris' dicitur propositio pertinens sequens, quia bene sequitur 'tu curris; ergo tu moveris'. Sed talis propositio 'tu sedes' dicitur pertinens repugnans, quia 'tu curris' et 'tu sedes' repugnant adinvicem; et huiusmodi. Propositio impertinens alicui obligato sive admisso dicitur propositio non S 132v

3 scilicet] dicitur *S* | positio] et *add. S* 4 equivalente] equivalenti *S* 7–17 sed ... obligatum] *om. Z* 9 equivalente] equivalentis *S* 12 depositum] positum *S* | et] seu *Z* 13–14 vel equivalente] *om. Z* 31 tunc] *om. S* 33 pertinens] et *add. S*

ex illo sequens neque sibi repugnans. Exemplum, ut admissa et concessa tali propositione 'tu es Rome', tunc talis propositio 'tu curris' vel talis propositio 'baculus stat in angulo' dicitur propositio impertinens illi, quia non ex illo sequitur neque sibi repugnat. Et huiusmodi.

6 Propositio sequens in aliqua obligatione est multiplex. Quedam enim dicitur solum sequens ex obligato sive admisso; quedam dicitur sequens ex obligato et concesso vel concessis; quedam dicitur sequens ex obligato cum opposito negati vel oppositis negatorum; quedam dicitur sequens ex aliquo negato vel negatis; quedam potest dici sequens ex aliquo concesso vel concessis in obligatione. Et huiusmodi.

7 Propositio repugnans in aliqua obligatione est multiplex. Quedam enim dicitur repugnans solum obligato sine admisso; quedam dicitur repugnans obligato cum concesso vel concessis; quedam dicitur repugnans obligato cum opposito negati vel oppositis negatorum; quedam potest dici repugnans alicui negato vel negatis; quedam potest dici repugnans alicui concesso vel concessis. Et huiusmodi.

8 Propositio antecedens in proposito similiter est multiplex. Quedam enim dicitur propositio antecedens solum alicui obligato sine admisso; quedam dicitur antecedens obligato cum concesso vel concessis; quedam dicitur antecedens | alicui obligato cum opposito negati Z 111v
vel oppositis negatorum; quedam potest dici antecedens negato vel negatis; quedam potest dici antecedens alicui concesso vel concessis in obligatione. Sed omnia ista patent in regulis obligationum.

9 | Tempus obligationis durat quousque opponens dicat respondenti S 133r
"cedat tempus obligationis" vel transferat se ad aliam materiam et dimiserit disputationem. Et tunc extra tempus obligationis rei veritatis est fatenda, quia tunc omne scitum a te esse verum est concedendum, et omne scitum esse falsum est negandum, et si fuerit tibi esse dubium, est dubitandum. Quibus premissis de speciebus obligationis per ordinem est agendum.

3 talis propositio] *om.* *Z* 4 quia] qui *S* 6 quedam] enim *add.* *ZS* 7 quedam] enim *add.* *S* 7–8 sequens ex obligato] exempla huius regule querantur infra in prima secunda et tertia regulis specialibus ipsius propositionis que dicitur prima species obligationis *add.* Z^m 8 negatorum] negatoris *S* | quedam] enim *add.* *S* 9 aliquo] obligato *Z* 12 obligato sine] obligato et *Z* sive *S* 13–14 repugnans] cum *add.* *Z* 14 quedam] quod *S* 17 propositio antecedens] exempla huius regule querantur infra in quarta quinta sexta regulis specialibus positionis *add.* Z^m 18 solum] *om.* *Z* 19 obligato] opposito *Z* 20 alicui] *om.* *S* 22–23 in obligatione] et huiusmodi *Z* 24 opponens] oppositiones *S* 28 esse] *om.* *S* | dubium] duplum *S* 29 obligationis] obligationum *Z*

De positione

Positio prout est species obligationis describitur sic. Positio est obligatio qua respondens tenetur concedere propositionem ponibilem sibi positam, quam admissit, si fuerit proposita sibi. Exemplum: si opponens dixerit respondenti "pono tibi istam 'omnis homo est Rome'", et respondens dixerit "admitto", tunc facta est obligatio que vocatur positio, qua respondens tenetur concedere illam propositionem 'omnis homo est Rome', quam admisit, si fuerit proposita. Et huiusmodi. Ex ista descriptione patet quod nullum impossibile primarie significans est ponendum neque admittendum, ut ly 'homo est asinus'. Quidam etiam volunt hoc dicere de necessario, dicentes quod solum possibile contingens, quod potest esse verum vel falsum, est ponendum et admittendum, ut sunt tales propositiones 'omnis homo est Rome', 'tu curris', et 'tu es', et similes.

11 Sed de tali specie obligationis, scilicet positionis, ponuntur quedam regule sequentes sub tali ordine. Primo enim ponuntur quedam regule generales, secundo ponuntur quedam regule spetiales. De quibus per ordinem est dicendum.

De quatuor regulis generalibus circa positionem

12 Circa primum ponuntur quatuor regule generales sequentes. Prima regula:

> *Omne possibile positum et non repugnans alteri casui posito et admisso est admittendum.*

Exemplum: si opponens dicat respondenti "pono tibi istam 'tu es Rome'", admittenda est; similiter si dicatur "pono tibi istam 'tu es'" admittenda est; et si ponatur eius contradictorium, scilicet 'tu non | es Rome', admittenda est, et similes propositiones quarum quelibet est quid possibile et non repugnans alteri casui tibi posito et admisso. | Et ista regula pertinet solummodo ad rationem seu cavillationem theologorum, cum, posito casu quod Deus creaverit et determinaverit Petrum ad salvationem, et tunc posita et admissa tali propositione 'Petrus salvabitur' vel 'Petrus erit salvatus', deinde si dicatur "pono tibi istam 'Deus potest dampnare Petrum'", admittenda est, quia est propositio

Z 112^{r} S 133^{v}

4 sibi] *om. S* 20 sequentes] *om. S* 24 exemplum] et *S* 25–319.6 similiter ... est] Z^{c} *om. ZS* 27 rome] *om. S* 28 possibile] tibi positam *add. Z* | posito] posita *S* 28–29 et ... pertinet] *coni.* ex ista regula patet *ZS* 29 cavillationem] causam *S* 30 cum posito casu] cum dicitur [dicunt Z^{c}] ut posito *Z* 33 propositio] *om. Z*

possibilis et non repugnans predicto casui; deinde si dicatur "pono seu volo quod Deus dampnet ipsum Petrum", ex quo potest ipsum dampnare, et frustra est potentia que non reducitur ad actum, tunc non est admittendum, quia licet sit possibile, tamen est repugnans primo casui predicto, quia stante illo casu cum isto, sequeretur quod idem Petrus erit salvatus et dampnatus. Quod est falsum, ut patet intuenti.

13 Secunda regula:

Omne positum et admissum sub forma positi propositum durante tempore eiusdem positionis seu obligationis, est concedendum.

Exemplum, ut posita et admissa tali propositione 'tu es Rome', deinde si dicatur "propono eandem", concedenda est. Similiter posita et admissa tali propositione 'tu non es', tunc si dicatur "propono tibi eandem", concedenda est, quia quelibet istarum propositionum est tibi posita et admissa et sub forma positi proposita durante tempore eiusdem obligationis. Ideo concedenda est. Et ita de similibus.

14 Tertia regula:

Ad omne impertinens est respondendum secundum sui qualitatem, scilicet sicut extra tempus obligationis.

Et ideo omnis propositio impertinens scita a te esse vera est concedenda, et scita a te esse falsa est neganda, et scita a te esse dubia est dubitanda. Exemplum, ut posita et admissa tali propositione| 'omnis Z 112v
homo est Rome', deinde si proponitur ista propositio 'tu es homo', concedenda est, quia est vera et impertinens; deinde si proponatur ista| propositio 'tu non es homo', est neganda, quia falsa et imper- S 134r
tinens; et si proponatur ista 'Rex sedet' vel 'Papa dormit', tunc est dubitanda, quia dubia est et impertinens. Et huiusmodi.

15 Quarta regula et ultima:

Propter possibile positum et admissum nullum impossibile primarie significando est concedendum, neque aliquod necessarium est negandum.

Exemplum, ut posita et admissa tali propositione 'omnis homo est Rome', deinde si proponatur ista propositio 'homo est asinus', vel ista propositio 'nullus deus est', est neganda, quia est propositio impossibilis, et nullum impossibile primarie significans est concedendum; sed si proponatur ista propositio 'Deus est', est concedenda, quia est propositio necessaria, et nullum necessarium primarie significans est negandum. Sed ista regula probatur ex hoc quia: in ista specie ob-

11–15 similiter ... est] *om. S* 20–21 et ... dubitanda] *om. S* 23 est vera et] vera *S* | deinde] et *S* 24 non] *om. S* 26 est] *om. S* 28 nullum] non est *S* 29 est] *om. S* 34 est] *om. S* 36 ista] ipsa *S*

ligationis nullum repugnans est concedendum, nec aliquod sequens est negandum; sed omne impossibile, per se saltem, est repugnans cuicumque propositioni, et omne necessarium est sequens, quia necessarium sequitur ad quodlibet. Ergo, quocumque possibili posito et admisso, nullum impossibile primarie significando est concedendum neque aliquod necessarium negandum, ut patet.

De sex regulis specialibus circa positionem

16 Circa secundum ponuntur sex regule sequentes. Prima regula:

Omne sequens ex posito et admisso per se durante tempore eiusdem obligationis est concedendum.

Exemplum, ut posita et admissa tali propositione 'tu curris', deinde si dicatur "propono tibi istam 'tu moveris'", concedenda est, quia sequens ex posito et admisso, quia bene sequitur 'tu curris; ergo tu moveris'. Similiter posita et admissa tali propositione 'tu es Rome', deinde si dicatur "propono tibi istam 'tu non es Parisius'", concedenda est, quia sequens ex posito et admisso, quia bene sequitur 'tu es Rome; ergo tu non es Parisius'. Et huiusmodi.

17 Ex ista regula patet quod posita | et admissa aliqua copulativa, si Z 113r
proponatur aliqua eius pars principalis, concedenda est, quia sequens ex posito et admisso. Exemplum, ut posita et admissa tali copulativa 'tu curris et tu es Rome', deinde si proponatur 'tu es Rome', concedenda est, et si proponatur 'tu curris' concedenda est, quia a copulativa ad quambilet eius partem principalem est consequentia bona. Secundo patet | quod, posita et admissa una parte principali disiunctive, si S 134v
proponatur tota disiunctiva, concedenda est. Exemplum, ut posita et admissa tali propositione 'tu es Rome', deinde si proponatur 'tu es Rome vel tu es Parisius' concedenda est, quia a parte principali disiunctive ad totam disiunctivam est consequentia bona. Et ita de similibus.

18 Secunda regula:

Omne sequens ex posito et admisso cum concesso vel concessis durante tempore eiusdem obligationis seu positionis est concedendum.

Exemplum ex posito et admisso cum concesso, ut posita et admissa tali propositione 'omnis homo currit', et concessa ista propositione 'tu es

3–5 necessarium ... admisso] *om. S* 6 patet] etc. *add. S* 9 sequens] per se *add. Z* | per se] *om. Z* 18 aliqua] Z^c tali *ZS* 22 et ... est] *om. S* | a] *om. S* 24–25 si proponatur] *om. Z* 25 est] si proponatur *perperam hic inseruit* Z 27 a] *om. S* 28 disiunctive] si proponitur *add. S*

homo', quia vera et impertinens, deinde si dicatur "propono tibi istam 'tu curris'", concedenda est, quia sequens ex posito et admisso cum concesso, quia bene sequitur 'omnis homo currit; tu es homo; ergo tu curris'. Similiter posita et admissa 'omnis propositio est vera' et concessa ista propositione 'ly *homo est asinus* est propositio', deinde si dicatur "propono tibi istam 'ly *homo est asinus* est propositio vera'", concedenda est, non quia vera, sed quia sequens ex posito et admisso cum concesso, quia bene sequitur 'omnis propositio est vera; ly *homo est asinus* est propositio; ergo ly *homo est asinus* est vera'. Exemplum ex posito et admisso cum concessis, ut posita et admissa talis propositio 'omnis homo disputans est Parisius', et concessis istis duabus propositionibus 'tu es homo' et 'tu es disputans' tamquam veris et impertinentibus, deinde si dicatur "propono tibi istam 'tu es Parisius'", concedenda est, non quia vera, sed quia sequens ex posito et admisso cum concessis, quia bene sequitur 'omnis homo disputans est Parisius; tu es homo et tu es disputans; ergo tu es Parisius'. Et huiusmodi.

19 Sed ordo proponendi propositiones est attendendus, quia primo loco posita et admissa | tali propositione 'omnis homo est Rome', Z 113v
deinde si proponatur secundo loco ista 'tu es Rome', neganda est, quia falsa et impertinens sive non sequens. Sed si proponatur tertio loco, scilicet post illam propositionem 'tu es homo' prius positam, tunc est concedenda, quia bene sequitur 'omnis homo est Rome; tu es homo; ergo tu es Rome'. Et huiusmodi.

20 | Tertia regula: S 135r

Omne sequens ex posito et admisso cum opposito negati vel oppositis negatorum durante tempore eiusdem positionis est concedendum.

Exemplum ex posito et admisso cum opposito negati, ut posita et admissa tali propositione 'omnis homo est Rome' et negata ista propositione 'tu es Rome' tamquam falsa et impertinens, deinde si dicatur "propono tibi istam negativam 'tu non es homo'", concedenda est, non quia vera, sed quia sequens ex posito et admisso cum opposito negati, quia bene sequitur 'omnis homo est Rome; tu non es Rome; ergo tu non es homo', quia est sillogismus in *BAROCO* secunde figure. Exemplum ex posito et admisso cum oppositis negatorum, ut posita et admissa tali propositione 'omnis homo currit in monte' et negatis istis duabus propositionibus negativis 'tu non es homo' et 'tu non

2 posito] opposito *S* | et admisso] *Z*c *om. ZS* 6 dicatur ... istam] si proponitur ly *S* | est ... vera] *om. S* 7 non] *om. S* 10–11 talis propositio] *om. S* 12–13 impertinentibus] *coni.* in partibus *ZS* 21 propositionem] *om. Z* | positam] propositam *S* 24 regula] est *Z* 25 vel] de *add. S* 29 et] *om. S* 30 propono] pono *Z* 31 sequens] sequitur *Z* 33 baroco] festino*(!) Z* 35 omnis] omnes *S* | monte] bellomonte *Z*

curris' tamquam falsis et impertinentibus, deinde si dicatur "propono tibi istam affirmativam 'tu curris in monte'", concedenda est, non quia vera, sed quia sequens ex posito et admisso cum oppositis negatorum, quia bene sequitur 'omnis homo currit in monte; tu es homo et tu curris; ergo tu curris in monte'. Similiter posita et admissa tali propositione 'tu es coloratus' et negatis istis duabus propositionibus affirmativis 'tu es albus' et 'tu es niger' tamquam falsis et impertinentibus, deinde si dicatur "propono tibi istam affirmativam 'tu es medio colore coloratus'", concedenda est, quia bene sequitur 'tu es coloratus; tu non es albus nec tu es niger; ergo tu es medio colore coloratus'. Et huiusmodi.

21 Similiter ordo proponendi propositiones est hic attendendus, quia posita et admissa tali propositione 'aliquis istorum trium hominum currit', demonstratis tribus sedentibus, scilicet Sorte, Platone et Cicerone, deinde si dicatur "propono tibi istam propositionem 'iste | currit'", Z 114r demonstrato Sorte, neganda est, quia falsa et impertinens, et deinde posita ista propositione 'iste currit', demonstrato Platone, neganda est eadem ratione, quia falsa et impertinens; sed negatis istis duabus propositionibus singularibus, scilicet 'iste currit' et 'iste currit', demonstrato Sorte et Platone, si deinde proponatur tertio loco ista singularis 'iste currit', demonstrato Cicerone, concedenda est, non quia vera, sed quia sequens ex posito et admisso cum oppositis negatorum, quia bene sequitur 'aliquis istorum | trium currit; et iste non currit, (demonstrato S 135v Sorte), et iste non currit (demonstrato Platone); ergo iste currit (demonstrato Cicerone)'. Ex quo patet quod quecumque istarum trium, si fuerit proposita primo vel secundo loco post propositionem admissam, est neganda, sed proposita tertio loco sive ultimo est concedenda, ut patet advertenti.

22 Quarta regula:

Omne repugnans posito et admisso per se durante tempore eiusdem obligationis est negandum.

Exemplum, ut posita et admissa tali propositione 'tu curris', deinde si dicatur "propono tibi istam 'tu sedes'", neganda est, quia est repugnans posito et admisso. Similiter posita et admissa tali propositione 'tu es Rome', deinde si dicatur "pono tibi istam 'tu es Parisius'", neganda est, quia repugnans posito et admisso. Et huiusmodi.

1 et] *om. S* 5 monte] bellomonte *Z* 7 et] *om. S* 8 propono] pono *Z* 9–10 tu ... ergo] *om. S* 12 hominum] *Z*^{c} *om. ZS* 13 cicerone] sincerone*(!) sic semper S* 14 istam] *bis in S* 15 demonstrato] de opposito *S* | deinde] in *S* 17 et impertinens] impertinens *sic saepius S* 18–23 scilicet ... platone] *om. S* 24 quecumque] quecum *S* 25 si] *om. S* | loco] *om. S* | propositionem] *om. S* 26 concedenda] concedendum *S* 32 propono] pono *S*

23 Ex ista regula cum regulis precedentibus et subsequentibus patet quod non est inconveniens falsum concedere et verum negare in aliqua obligatione. Aliquando enim falsum conceditur quia est sequens ex obligato, aut concesso vel concessis in obligatione, aliquando verum negatur quia est repugnans obligato, aut concesso vel concessis in obligatione. Unde posita et admissa tali propositione 'tu non es', deinde si dicatur "propono tibi istam 'tu es'", neganda est, non quia falsa, sed quia repugnans obligato. Et si dicatur "propono tibi istam 'tu admittis aliquam propositionem'" vel 'tu negas aliquam propositionem' vel 'tu respondes' vel 'tu taces' vel 'tu loqueris', et similes propositiones, negande sunt, quarum ex qualibet sequitur quod tu es, quod est repugnans posito et admisso. Similiter posita et admissa tali propositione 'nichil est tibi positum' vel 'nulla propositio est tibi posita', deinde | si dicatur "propono tibi istam 'aliquid est tibi positum' vel Z 114v
'aliqua propositio est tibi posita'", neganda est, quia repugnans posito et admisso.

24 Sed contra hoc arguitur sic: "hoc est tibi positum; et hoc est aliquid (demonstrata illa propositione 'nichil est tibi positum' vel illa 'nulla propositio est tibi posita'); ergo aliquid est tibi positum". | Respondeo S 136r
concedendo consequentiam et negando antecedens, quia est repugnans obligato sive admisso. Sed contra hanc reponsionem arguitur sic: "tu negas verum scitum a te esse verum; ergo male respondes" — consequentia est nota et antecedens patet advertenti. Respondeo hic concedendo antecedens sed negando consequentiam, quia negare aliquod verum scitum esse verum, si fuerit repugnans obligato sive admisso, non est male respondere sed bene respondere in arte obligationis.

25 Sed alius modus respondendi est falsus, secundum quosdam dicentes quod illa propositio 'nichil est tibi positum' vel 'nulla propositio est tibi posita', si ponatur, non est admittenda, quia tale positum repugnat positioni, quia tale positum, si fuerit admittendum, implicat contradictionem. Et per consequens non est admittendum, ut patet intuenti.

3 enim] est *S* | conceditur] concedere *S* 4 obligato] obliquo *S* 5 vel] cum *S* 8 et] deinde *Z* 9 aliquam] aliam *S* 9–14 negas ... tu] *om. Z* 10 respondes] respondens*(!) Z* 11 negande sunt] *om. S* 14–15 vel ... posita] *om. Z* 15 repugnans] repugnant *Z* 17 contra hoc] *om. S* 19 respondeo] respondetur *S* 20 negando] nego *Z* | antecedens] aliquis *S* 23 antecedens] aliquis *S* | respondeo] respondetur *S* 24 negando] nego *Z* 25 scitum esse verum] idest consequentiam scitam a te esse veram *S* 29–31 nichil ... positum] nulla est tibi posita *S* 31 positioni] posito vel *S* | admittendum] admissum *S* | implicat] sui *add. S*

26 Quinta regula:

Omne repugnans posito et admisso cum concesso vel concessis durante tempore eiusdem positionis seu obligationis est negandum.

Exemplum cum concesso, ut posita et admissa tali propositione 'omnis homo currit' et concessa ista propositione 'tu es homo', quia vera et impertinens, deinde si dicatur "propono tibi istam affirmativam 'tu sedes', vel istam negativam 'tu non curris'", neganda est, quia repugnans posito et admisso cum concesso, quia tales propositiones sunt repugnantes adinvicem 'omnis homo currit' et 'tu es homo' et 'tu sedes' vel 'tu non curris'. Similiter posita et admissa tali propositione 'omnis homo est Rome' et concessa ista propositione 'tu es homo', quia vera et impertinens, deinde si dicatur "propono tibi istam affirmativam 'tu es Parisius' vel istam negativam 'tu non es Rome'", neganda est, quia repugnans posito et admisso cum concesso. Et huiusmodi. Exemplum cum concessis, ut posita et admissa tali propositione 'omnis homo disputans est Parisius' et concessis illis duabus propositionibus 'tu es homo' et 'tu es | disputans' tamquam veris et impertinentibus, Z 115r deinde si dicatur "propono tibi istam 'tu es Rome' vel istam 'tu non est Parisius'", neganda est, quia quelibet istarum est repugnans posito et admisso cum concessis, quia tales | propositiones sunt repugnantes S 136v adinvicem 'omnis homo disputans est Parisius' et 'tu es homo' et 'tu es disputans; et tu es Rome' vel 'tu non es Parisius'. Et huiusmodi.

27 Sexta regula et ultima:

Omne repugnans posito et admisso cum opposito negati vel oppositis negatorum durante tempore eiusdem obligationis est negandum.

Exemplum cum opposito negati, ut posita et admissa tali propositione 'omnis homo est Rome' et negata ista propositione 'tu es Rome' tamquam falsa et impertinens, deinde si dicatur "propono tibi istam affirmativam 'tu es homo'", neganda est, non quia falsa, sed quia repugnans posito et admisso cum opposito negati. Tales enim propositiones sunt repugnantes adinvicem 'omnis homo est Rome', 'tu non es Rome' et 'tu es homo'; et huiusmodi. Exemplum cum oppositis negatorum, ut posita et admissa tali propositione 'omnis homo studet Rome' et negatis istis duabus propositionibus negativis 'tu non es homo' et 'tu non es studens' tamquam falsis et impertinentibus, deinde si dicatur "propono tibi istam negativam 'tu non studes Rome'", neganda est, non quia falsa, sed quia repugnans posito et admisso cum oppositis negatorum. Tales enim propositiones sunt repugnantes adinvicem 'omnis

9 et] ergo *Z* 22 et] ergo *Z* | non] *om. S* 29 quia] est *add. S* 37 quia] est *add. S*

homo studet Rome', 'tu es homo' et 'tu studes' et 'tu non studes Rome'. Et ita de similibus. Et hec sint dicta de prima specie obligationis.

De depositione

28 Depositio prout est species obligationis describitur sic. Depositio est obligatio qua respondens tenetur negare propositionem non necessariam sibi depositam, quam admisit, si fuerit proposita. Exemplum, si opponens dixerit respondenti "depono tibi istam 'tu es Rome'", et respondens dixerit "admitto", tunc facta est obligatio que vocatur depositio, qua repondens tenetur negare illam propositionem | 'tu es Z 115v Rome' sibi deposita quam admisit sibi proposita. Et huiusmodi.

29 Ex ista descriptione patet quod nullum necessarium per se | est S 137r deponendum, quia tunc necessarium esset negandum et suum contradictorium concedendum, quod est falsum. Quidam volunt etiam hoc dicere de impossibili, dicentes quod solum possibile contingens, quod potest esse verum vel falsum, est deponendum, sicut dictum[1] fuit de prima specie obligationis. Secundo patet quod positio et depositio differunt in hoc ut se habent opposito modo, quia ratione positionis propositio posita et admissa, si fuerit proposita, est concedenda, sed ratione depositionis propositio deposita est neganda. Unde dicitur convenienter quod deponere est contradictorium ponere: si quis enim aliquam propositionem deponit, tunc eius contradictorium ponit.

30 Sed de tali specie obligationis, scilicet depositionis, ponuntur quedam regule sequentes sub tali ordine. Primo enim ponuntur regule pertinentes ad ipsum depositum, secundo ponuntur regule pertinentes ad contradictorium depositi.

De quinque regulis circa depositum

31 Circa primum ponuntur quinque regule sequentes. Prima regula:

> *Omne depositum et admissum sub forma depositi propositum durante tempore eiusdem depositionis seu obligationis est negandum.*

Exemplum, ut deposita et admissa tali propositione 'tu es Rome', deinde si dicatur "propono eandem", neganda est. Similiter deposita

4 est] *om. S* 8 vocatur] dicitur *Z* 9 illam] illa *S* 10 sibi] si fuerit *Z* 17 differunt ... ut] aut *Z* | modo] seu differunt *add. Z* | positionis] depositionis Z^c 18 proposita] posita *S* 19 deposita] et admissa *add. Z* 20 deponere] depositio *S* 23 tali] hoc *S* 25 depositi] depositum *S* 31–326.6 similiter ... est] *om. S*

1 Videas supra, v, 10.

et admissa tali propositione 'tu non es', deinde si dicatur eandem, neganda est. Et huiusmodi. Ex quo patet quod ad depositum est respondendum sicut ad contradictoriam positi, quia sicut omne positum et admissum, si fuerit propositum, est concedendum et suum contradictorium negandum, sic omne depositum et admissum, si fuerit propositum, est negandum et suum contradictorium concedendum.

32 Secunda regula:

Omne antecedens ad depositum et admissum per se durante tempore eiusdem depositionis est negandum.

Exemplum, ut deposita et admissa tali propositione 'tu moveris', deinde si dicatur "propono tibi istam 'tu curris'", neganda est, quia antecedit ad depositum et admissum, quia bene antecedit | 'tu curris; ergo S 137v
tu moveris'. Similiter deposita et admissa tali propositione negativa, scilicet 'tu non es Parisius', deinde si dicatur "propono tibi istam 'tu es Rome'", | neganda est, quia antecedit ad depositum et admissum, Z 116r
quia bene antecedit 'tu es Rome; ergo tu non es Parisius'.

33 Ex ista regula patet quod deposita et admissa aliqua propositione disiunctiva, si proponatur aliquam eius pars principalis, neganda est, quia est antecedens ad depositum et admissum. Exemplum, ut deposita et admissa tali disiunctiva 'tu es vel tu curris', deinde si proponatur 'tu es', neganda est, non quia falsa, sed quia antecedens ad depositum et admissum, quia a parte principali disiunctive ad totam disiunctivam est bona consequentia. Secundo patet quod deposita et admissa una parte principali copulative, si proponatur tota copulativa, neganda est. Exemplum, ut deposita et admissa tali propositione 'tu es', deinde si proponatur 'tu es et tu es homo', neganda est, non quia falsa, sed quia antecedens ad depositum et admissum, quia a tota copulativa ad alteram eius partem principalem est consequentia bona. Et huiusmodi.

34 Tertia regula:

Omne antecedens ad depositum et admissum cum concesso vel concessis durante tempore eiusdem depositionis est negandum.

Exemplum cum concesso, ut deposita et admissa tali propositione 'aliquis homo non currit' et concessa ista propositione negativa 'tu non curris' tamquam vera et impertinente, deinde si dicatur "propono tibi istam 'tu es aliquis homo'", neganda est, non quia falsa, sed quia antecedens ad depositum et admissum cum concesso, quia bene antecedit 'tu non curris; et tu es aliquis homo; ergo aliquis homo non currit'.

5 sic] sicut *Z* | depositum] positum *Z* 17 aliqua] tali *S* 20–21 proponatur] dicatur *S* 25–28 deinde ... es] *om. Z* 28 huiusmodi] ita de similibus *S*

Exemplum cum concessis, ut deposita et admissa tali propositione 'aliquis homo non currit in monte', et concessis istis duabus propositionibus 'tu es aliquis homo' et 'tu es | in monte' tamquam veris et S 138r
impertinentibus, deinde si dicatur "propono tibi istam 'tu non curris'", neganda est, quia antecedit ad depositum et admissum cum concessis, quia bene antecedit 'tu non curris; et tu es aliquis homo; et tu es in monte; ergo aliquis homo non currit in monte'. Et huiusmodi.

Quarta regula:

Omne antecedens ad depositum et admissum cum opposito negati vel oppositis negatorum durante tempore eiusdem depositionis est negandum.

Exemplum cum opposito | negati, ut deposita et admissa tali propositione 'aliquis homo non sedet' et negata ista propositione affirmativa 'tu sedes' tamquam falsa et impertinente, deinde si dicatur "propono tibi istam 'tu es aliquis homo'", neganda est, non quia falsa, sed quia antecedens ad depositum et admissum cum opposito negati, quia bene antecedit 'tu non sedes; et tu es aliquis homo; ergo aliquis homo non sedet'. Exemplum cum oppositis negatorum, ut deposita et admissa tali propositione 'aliquis homo non studet Parisius' et negatis istis duabus propositionibus affirmativis 'tu studes' et 'tu es Parisius' tamquam falsis et impertinentibus, deinde si dicatur "propono tibi istam 'tu es aliquis homo'", neganda est, non quia falsa, sed quia antecedit ad depositum et admissum cum oppositis negatorum, quia bene antecedit 'tu non studes; et tu non es Parisius; et tu es aliquis homo; ergo aliquis homo non studet Parisius'. Et huiusmodi. Z 116v

36 Quinta regula et ultima:

Ad omne impertinens vel sequens ad depositum et admissum est respondendum secundum sui qualitatem, scilicet sicut extra tempus obligationis.

Exemplum de impertinente, ut deposita et admissa tali propositione 'homo currit', deinde si proponatur ista propositio 'tu es homo', concedenda est, quia vera et impertinens; deinde si proponatur ista propositio 'tu non es homo', neganda est, quia falsa et impertinens. Exemplum de sequente, | ut deposita et admissa illa eadem propositione, scilicet S 138v
'homo currit', deinde si proponatur ista propositio 'homo est', concedenda est quia vera, licet sit sequens ex illa deposita et admissa que est neganda, quia non est inconveniens in consequentia bona et formali negare eius antecedens et concedere consequens. Unde pro-

2 et] cum *S* 5 antecedit] sequitur vel antecedit *Z* 9 opposito] oppositi *Z* 12 sedet] studet *S* 13 sedes] studes *S* 16 sedes] studes *S* 17 sedet] studet *S* 20 et impertinentibus] *om. S* 27 sui] *om. S* | extra] exemplum *S* 29 deinde] et tamen (*? pro* et tunc) *Z*

positio impertinens deposito et admisso dicitur propositio que non est illi antecedens neque consequens neque repugnans.

37 Ex ista regula cum predictis patet quod deposita et admissa tali propositione 'aliqua propositio non est vera', deinde si dicatur "propono tibi istam 'ly *homo est asinus* est propositio falsa'", concedenda est, quia vera et impertinens. Sed deinde si dicatur "propono tibi istam 'ly *homo est asinus* est propositio'", neganda est, quia antecedit ad depositum | sive admissum, ut patet intuenti. Z 117r

De sex regulis circa contradictorium depositi

38 Circa secundum ponuntur sex regule sequentes. Prima regula:

Omne contradictorium depositi et admissi si fuerit depositum durante tempore eiusdem depositionis est concedendum.

Exemplum, ut deposita et admissa tali propositione 'tu es Rome', deinde si dicatur "propono tibi istam 'tu non es Rome'", concedenda est. Similiter deposita et admissa tali propositione 'aliquis homo non currit', deinde si dicatur "propono tibi istam 'quilibet homo currit'", concedenda est; et huiusmodi. Et ratio huius regule est quia: si unum contradictoriorum est negandum, reliquum est concedendum; sed omne depositum et admissum si fuerit propositum est negandum; ergo suum contradictorium si fuerit propositum est concedendum.

39 Secunda regula:

Omne sequens ex contradictorio depositi et admisso per se durante tempore eiusdem depositionis est concedendum.

Exemplum, ut deposita et admissa tali propositione 'tu moveris', deinde si dicatur "propono tibi istam 'tu non curris'", concedenda est, quia sequens ex contradictorio depositi et admissi, quia bene sequitur 'tu non moveris; ergo tu non curris'. Similiter deposita et admissa tali propositione negativa, scilicet 'tu non es Rome', deinde si dicatur "propono tibi istam negativam, scilicet 'tu non | es Parisius'", concedenda est, quia sequens ex contradictorio depositi et admissi, quia bene sequitur 'tu es Rome; ergo tu non es Parisius'. Similiter deposita et admissa tali propositione negativa, scilicet 'aliquis homo non currit', deinde si dicatur "propono tibi istam 'quilibet homo movetur", concedenda est, quia bene sequitur ex contradictorio depositi et admissi, ut 'quilibet homo currit; ergo quilibet homo movetur'. Et huiusmodi. S 139r

1 admisso] tali propositione *add. S* 10 sex] quatuor *S* 22 depositi] *om. S* 25 curris] moveris *S* 29–31 concedenda ... parisius] *bis in Z* 34 depositi] positi *S* 35 et huiusmodi] *om. S*

40 Tertia regula:

Omne sequens ex contradictorio depositi et admissi cum aliquo concesso vel | concessis durante tempore eiusdem depositionis est concedendum. Z 117v

Exemplum cum concesso, ut deposita et admissa tali propositione negativa 'aliquis homo non currit' et concessa ista propositione 'tu es aliquis homo' tamquam vera et impertinente, deinde si dicatur "propono tibi istam 'tu curris'", concedenda est, non quia vera, sed quia sequens ex contradictorio depositi et admissi cum concesso, quia bene sequitur 'quilibet homo currit; tu es aliquis homo; ergo tu curris'. Exemplum cum concessis, ut deposita et admissa tali propositione 'aliquis homo non currit in monte' et concessis istis duabus propositionibus 'tu curris' et 'tu es aliquis homo' tamquam veris et impertinentibus, deinde si dicatur "propono tibi istam 'tu curris in monte'", concedenda est, non quia vera, sed quia sequens ex contradictorio depositi et admissi cum concessis, quia bene sequitur 'quilibet homo currit in monte; tu curris; et tu es aliquis homo; ergo tu curris in monte'. Et huiusmodi.

41 Ex illa regula patet quod deposita et admissa tali propositione negativa, scilicet 'alique propositiones non sunt vere', et concessa ista propositione affirmativa, scilicet 'ly *tu curris* et *tu non curris* sunt propositiones', deinde si dicatur "propono tibi istam 'ly *tu curris* et *tu non curris* sunt propositiones vere'", concedenda est, non quia ita sit, quia tunc duo contradictoria essent vera, sed quia sequitur ex contradictorio depositi et admissi cum concesso, quia bene sequitur 'omnes propositiones sunt vere; ly *tu curris* et *tu non curris* sunt propositiones; igitur ly *tu curris* et *tu non curris* sunt vere'. Et ita de similibus.

42 Quarta regula:

Omne sequens ex contradictorio depositi et admissi | cum opposito negati vel oppositis negatorum durante tempore eiusdem depositionis est concedendum. S 139v

Exemplum cum oppositio negati, ut deposita et admissa tali propositione negativa, scilicet 'aliquis homo non currit', et negata ista propositione 'tu non es aliquis homo' tamquam falsa et impertinente, deinde si dicatur "propono tibi istam 'tu curris'", concedenda est, non quia vera, sed quia sequens | ex contradictorio depositi et admissi cum Z 118r opposito negati, quia bene sequitur 'quilibet homo currit; tu es aliquis homo; ergo tu curris'. Similiter deposita et admissa illa eadem propositione, scilicet 'aliquis homo non currit', et negata ista propositione affirmativa, scilicet 'tu curris' tamquam falsa et impertinente,

21 ita] ista *S* 23 depositi] positi *S* 36 illa eadem] tali *Z*

deinde si dicatur "propono tibi istam negativam, scilicet 'tu non es aliquis homo'", concedenda est, non quia sit vera, sed quia sequitur ex contradictorio depositi et admissi cum opposito negati, quia bene sequitur 'quilibet homo currit; tu non curris; ergo tu non es aliquis homo', quia est sillogismus in *BAROCO* secunde figure. Exemplum cum oppositis negatorum, ut deposita et admissa tali propositione negativa, scilicet 'aliquis homo non currit in monte', et negatis istis duabus propositionibus, scilicet 'tu non curris' et 'tu non es aliquis homo' tamquam falsis et impertinentibus, deinde si dicatur "propono tibi istam 'tu curris in monte'", concedenda est, non quia vera, sed quia sequens ex contradictorio depositi et admissi cum oppositis negatorum, quia bene sequitur 'quilibet homo currit in monte; tu curris; et tu es homo; ergo tu curris in monte'. Et huiusmodi.

43 Quinta regula:

Omne repugnans contradictorio depositi et admissi per se aut cum concesso vel cum concessis aut cum opposito negati vel oppositis negatorum durante tempore eiusdem depositionis est negandum.

Exemplum, ut deposita et admissa tali propositione negativa 'tu non curris', deinde si dicatur "propono tibi istam 'tu sedes'", neganda est, quia est repugnans contradictorio depositi et admissi, quia 'tu curris' et 'tu sedes' repugnant adinvicem. Similiter deposita et admissa tali propositione 'aliquis homo non currit' et concessa ista propositione 'tu es aliquis homo', | deinde si dicatur "propono tibi istam 'tu sedes' S 140r vel istam 'tu non curris'", neganda est, quia est repugnans contradictorio depositi et admissi cum concesso, quia tales propositiones sunt repugnantes adinvicem, scilicet 'quilibet homo currit', 'tu es aliquis homo' et 'tu sedes' vel 'tu non curris'. Similiter deposita et admisa tali propositione 'aliquis homo non est Rome' et negata tali propositione 'tu non es aliquis homo' tamquam falsa | et impertinente, deinde Z 118v si proponatur ista negativa 'tu non es Rome' vel illa affirmativa 'tu es Parisius', neganda est, quia repugnans contradictorio depositi et admissi cum opposito negati, ut patet intuenti. Et ita de multis aliis exemplis.

44 Sexta regula et ultima:

Ad omne impertinens contradictorio depositi et admissi est respondendum secundum sui qualitatem sicut extra tempus obligationis, et si fuerit sequens ex illo, est concedendum, et si fuerit repugnans, est negandum,

1 dicatur ... negativam] proponitur ista negativa *S* 5 baroco] cambestres *Z* 24 est] *om. S* 32 opposito] oppositi *Z* 36 qualitatem] scilicet *add. S* | tempus] terminus S

ut patuit ex regulis supradictis. Et propositio impertinens contradictorio depositi et admissi dicitur propositio non ex illo sequens neque sibi repugnans. Et hec sint dicta de secunda specie obligationum.

De impositione

45 Impositio prout est species obligationis describitur sic. Impositio est obligatio qua respondens tenetur accipere terminum vel propositionem ad placitum institutam vel institutam in nova significatione quam prius non solebat significare. Exemplum: si opponens dixerit respondenti "impono istum terminum 'homo' ad significandum asinum vel capram", et respondens dixerit "admitto", tunc facta est obligatio que vocatur impositio, qua respondens tenetur accipere istum terminum 'homo' pro illo significato asini vel capre. Similiter si opponens dixerit respondenti | "impono tibi istam propositionem 'homo est asinus' ad S 140v
significandum Deum esse", et si respondens dixerit "admitto", tunc facta est obligatio que vocatur impositio qua respondens tenetur accipere illam propositionem 'homo est asinus' pro illo significato Deum esse; et huiusmodi. Et ratio est quia termini vel propositiones in voce vel in scripto sunt ad placitum significativi vel significative. Ideo possunt imponi ad significativi aliquid de novo. Sed pro maiori notitia de tali specie obligationis, scilicet impositionis, ponuntur quinque regule sequentes sub quadam brevitate ordinate.

De quinque regulis circa impositionem

46 Prima regula:

Omne possibile impositum et non repugnans alteri casui imposito vel admisso est admittendum.

Exemplum, ut si opponens dicat respondenti | "impono tibi istam Z 119r
propositionem 'homo est asinus' ad significandum Deum esse", admittenda est, quia possibile est tibi positum et non repugnans alteri casui tibi imposito vel admisso. Similiter si talis propositio 'Deus est' imponitur ad significandum hominem esse asinum, admittenda est, eadem ratione predicta.

2 depositi] positi *S* 5 est] *om. S* 7 institutam] institutum *ZS* 10 est] *om. S* 12 illo] Z^c *om. ZS* 15 obligatio que vocatur] *om. S* | qua] ratione cuius *S* 24 possibile] Z^c *om. ZS*

47 Secunda regula:

Omne impositum et admissum sub forma impositi propositum durante tempore eiusdem impositionis si tale fuerit impositum ad significandum verum, est concedendum, et si fuerit impositum ad significandum falsum, negandum est.

Exemplum primi, ut imposita et admissa tali propositione 'homo est asinus' ad significandum Deum esse, deinde si dicatur "propono tibi istam propositionem 'homo est asinus' que significat Deum esse", concedenda est, quia est propositio imposita et admissa ad significandum verum, et sub forma impositi proposita. Ideo est concedenda. Exemplum secundi, ut imposita et admissa tali propositione 'Deus est' ad significandum hominem esse asinum, deinde si dicatur "propono tibi istam propositionem 'Deus est' que significat hominem esse asinum", neganda est, quia est propositio imposita et admissa ad significandum falsum, et sub tali forma positi proposita est neganda. Consimiliter est respondendum si consequentia bona fuerit | imposita et admissa ad significandum consequentiam malam, et econverso. S 141r

48 Ex ista regula patet quod ad omnem propositionem vel consequentiam impositam et admissam, per se et non sub forma impositi propositam, est ita respondendum sicut extra tempus obligationis. Exemplum, ut imposita et admissa illa propositione 'homo est asinus' ad significandum Deum esse, deinde si proponitur similiter ly 'homo est asinus', tunc est neganda tamquam falsa et impertinens et non sub forma impositi proposita. Et ratio est quia propositio imposita et admissa et sub forma impositi proposita bene importat secundariam sive novam significationem. Sed si fuerit sine forma impositi proposita, importat suam primariam seu naturalem significationem, quia propter novam impositionem non admittit suam naturalem signifationem.

49 Unde dicitur communiter quod "propter novam impositionem non est responsio varianda" et "propter novam impositionem nullum | necessarium primarie significando est negandum neque aliquod impossibile est concedendum". Secundo patet quod talis consequentia non valet 'ista propositio *homo est asinus* significat Deum esse; ergo illa primarie significat Deum esse'. Similiter non sequitur 'illa propositio *homo est asinus* significat Deum esse; ergo homo est asinus', quia huius consequentie antecedens est possibile et consequens impossi- Z 119v

5 imposita] deposita *S* 6–11 deinde ... esse] *om. S* 18 per se] *coni.* propositam *Z om. S* 19 tempus] terminus *S* 23 proposita] deberet enim sub forma impositi sic proponi deinde propono li homo est asinus que significat deum esse et tunc concedenda *add. Z*^{m} 25 sine ... proposita] quid quidem intelligitur si non proponatur sub forma impositi *add. Z*^{m} 28–29 non ... impositionem] *om. S* 32 ergo] et *Z* 33 primarie] precise *Z* 33–34 similiter ... esse] *om. Z*

bile. Similiter posito casu quod iste due propositiones convertantur, scilicet 'tu es homo' et 'tu es lapis', talis consequentia non valet 'tu es homo; ergo tu es lapis', quia in tali consequentia iste propositiones accipiuntur in sua primaria seu naturali significatione, et ut sic non convertuntur. Neque simpliciter sive proprie arguitur ab uno convertibili ad reliquum suum convertibile. Quidam dicunt aliter quod illa consequentia, si fuerit proposita, est neganda, quia falsa et impossibilis, quia omnis consequentia mala dicitur falsa et impossibilis. Sed potest concedi non quia bona, sed quia sequens ex imposito seu casu. Et huiusmodi.

50 Tertia regula:

Omne sequens ex imposito et admisso per se aut cum concesso vel concessis aut cum opposito negati vel oppositis negatorum durante tempore eiusdem impositionis est concedendum.

Exemplum ex imposito et admisso per se, ut imposita et admissa per se tali propositione 'homo est | asinus' ad significandum Deum esse, S 141v deinde si proponatur 'ly *homo est asinus* est propositio vera', concedendum est, quia si proponatur 'ly *homo est asinus* est propositio necessaria', concedendum est, et si proponatur 'ita est sicut per ipsam primo et adequate significatur', concedenda est, quia quelibet istarum sequitur ex imposito et admisso per se, quia bene sequitur 'ly *homo est asinus* significat Deum esse vel ita est sicut per ipsam primo et adequate significatur; ergo ly *homo est asinus* est propositio vera', vel 'ergo ly *homo est asinus* est propositio necessaria'; et huiusmodi. Similiter imposita et admissa tali propositione 'Deus est' ad significandum hominem esse asinum, deinde si proponatur 'ly *Deus est* est propositio falsa', concedendum est, consimili ratione predicta. Sed talis consequentia non valet 'hec propositio *homo est asinus* est vera imposita ad significandum Deum esse; ergo homo est asinus', quia eius antecedens est possibile et consequens impossibile. Similiter non sequitur 'hec propositio est falsa imposita ad significandum hominem esse asinum *Deus est*; ergo Deus non est'. Et huiusmodi.

51 Quarta regula:

Omne repugnans imposito et admisso per se aut cum concesso vel concessis aut cum opposito negati vel oppositis negatorum durante | tempore eiusdem impositionis est negandum. Z 120r

2 lapis] et *add. S* 4 primaria] significatione *add. S* 9 potest] possunt *S* | quia] ut *S* 12 aut] *om. Z* 15–16 per se] *om. S* 21 ly] *om. S* 22–23 vel ... significatur] *om. S* 24 necessaria] vera Z^c 28 hec] li *Z* 29 imposita ... Deum esse] Z^c *om. ZS* 31–32 imposita ... asinum] Z^c *om. ZS* 32 est] quia antecedens est possibile et consequens impossibile *add.* Z^m

Exemplum de repugnante imposito et admisso per se, ut imposita et admissa illa propositione 'homo est asinus' ad significandum Deum esse, deinde si dicatur "propono tibi istam 'nulla propositio est vera'", neganda est tamquam repugnans imposito et admisso; et si dicatur "propono tibi istam 'nulla propositio significat Deum esse'", neganda est consimili ratione nunc dicta; et huiusmodi. Multa exempla huius regule et precedentis dimittuntur causa brevitatis retinende et prolixitatis evitande.

52 Quinta regula et ultima:

Ad omne impertinens imposito et admisso est respondendum secundum sui qualitatem, scilicet sicut extra tempus obligationis.

Exemplum, ut imposita et admissa illa propositione supradicta, scilicet 'homo est asinus' ad significandum Deum esse, deinde si proponitur ista propositio 'tu es homo', concedenda est, quia vera et impertinens; deinde si proponatur ista propositio 'tu non es homo', neganda est, quia falsa et impertinens; deinde si proponatur ista propositio 'Rex sedet', dubitanda est, quia est dubia et impertinens; et huiusmodi. Ex ista regula patet quod posito casu quod iste due propositiones convertantur, | scilicet 'tu es homo' et 'tu es lapis', deinde si proponatur S 142r ista propositio 'tu es homo', concedenda est, quia vera et impertinens; et inde, si proponitur ista propositio 'tu es lapis', neganda est, quia falsa et impertinens. Et huiusmodi. — Et hec sint dicta de tertia specie et ultima obligationum, et per consequens de quinta parte sive ultima huius logice.

12 illa] tali *Z* 15 propositio] *om. Z* 18 propositiones] species *S* 20 est] *om. Z* 24 logice] amen deo gratias anno (...) *add. Z* DEO GRATIAS laus tibi sit christe quia liber explicit iste littera non est formosa set est bene studiosa. guil'ermus ferer vocatur quis*(!)* scripsit benedicatur virgo laudetur postquam finis libri habetur detur pro pena*(!)* scriptori gloria eterna Amen *add. S*

INDEX LOCORUM

Aristoteles

Categoriae
1, 1a1–2 IV, 8
1, 1a7–8 IV, 4
5, 2a11 sqq. IV, 48
5, 3a33–34 IV, 48
5, 3a34–35 IV, 5
5, 3b7–9 IV, 5
5, 3b10–16 IV, 48
5, 4a10–11 sqq. IV, 41
6, 4b20 IV, 53
6, 4b23–25 IV, 54
6, 6a26–27 IV, 52
8, 8b15–16 IV, 59
8, 8b25 sqq. IV, 60
8, 8b27–9a13 IV, 60
11a18–19 IV, 59
10, 13a32–34 III, 113

De interpretatione
9, 18a28–29 II, 19
12, 21b10–12 II, 50

Analytica Priora
I, 1, 24a16–17 II, 138
I, 2, 25a5–13 II, 103

Analytica Posteriora
II, 13, 97b30 IV, 10

Topica
I, 5, 102b4–7 IV, 41
IV, 3, 123a28–29 IV, 5

Physica
IV, 4, 212a20–21 IV, 54; IV, 86

Metaphysica
VIII, 13–17 IV, 24

Rhetorica
I, 1, 1355a8 III, 4

Liber sex principiorum (ed. Minio-Paluello)
V, 45, p. 45^{8-9} IV, 87
VI, 60, p. 48^{14-15} IV, 95

Augustinus
Ubi? IV, 77

Boethius

In Categorias Aristotelis
col. 166 IV, 7

De topicis differentiis
I, 1173D23–4 III, 1
I, 1184D6–8 III, 2

De divisionibus
882A7 sqq. IV, 28

De consolatione philosophiae (ed. Loeb)
V, cap. 6, p. 422^{9-10} IV, 92

Porphyrius

Isagoge (tr. Boethii)
p. 6^{21} IV, 34
p. 8^{19-20} IV, 34
p. 9^{18-25} IV, 29
p. 12^{2-3} IV, 9; IV, 10
p. 208^{19-20} IV, 50

Algazel

Tractatus de logica (ed. Lohr)
Materia prima, divisio quinta
p. 246^{85-86} IV, 13

Alexander de Villa Dei

Doctrinale
777 II, 183
896 II, 183

Petrus Hispanus

Tractatus
I, 15 II, 107

Radulphus Strodus
Ubi? II, 171

INDEX NOMINUM

Alexander de Villa Dei: II, 183
Algazel: IV, 13
Angelelli, Ignacio: Int. 3.3, n. 17
Aristotle: Int. 1; Int. 2; Int. 3.32; Int. 4.2; II, 19; II, 50; II, 103; II, 138; II, 4; IV, 4; IV, 5; IV, 8; IV, 10; IV, 24; IV, 30; IV, 41; IV, 48; IV, 52; IV, 53; IV, 54; IV, 59; IV, 60; IV, 86; IV, 87; IV, 95
Ashworth, E.J.: Int. 1, n. 2; Int. 4.1, nn. 39–41; Int. 4.3, n. 76
Augustinus: IV, 77
Boethius: III, 1; III, 2; IV, 7; IV, 28; IV, 92
Bos, E.P.: Int. 4.2, n.63; n. 66
Ebbesen, Sten: Int. 4.2, n. 49
Francis of Meyronnes: Int. 4.2
Hubien, Hubert: Int. 3.3l; Int. 3.3, n. 20; Int. 3.31, n. 21
Iwakuma, Y.: Int. 3.31, n. 26
Jacobi, Klaus: Int. 3.31, n. 26
John Buridan: Int. 3.3, Int 3.31, n. 20; Int. 4.2, n. 66
John Duns Scotus: Int. 4.3
Kenny, Anthony: Int. 1, n. 3
Kretzmann, Norman: Int. 1, n. 3; Int. 4.2, n. 49
Krop, H.A.: Int. 4.2, n. 63
Maierù, Alfonso: Int. 3.31, n. 24;
Muñoz Delgado, v.: Int. 1; Int. 2, n. 10; Int. 3.3, n. 16
Nuchelmans, Gabriel: Int. 3.33, n. 34
Ors, Angel d': Int. 2, n. 10; Int. 2, n. 11; Int. 3.3, n. 22; Int. 4, n. 38
Paul of Venice: Int. 3.31, n. 24
Pedro de Castrovol: Int. 2, n. 10; Int. 4, n. 38; Int. 4.1, nn. 43–44; nn. 45–48; Int. 4.2, nn. 50–62; nn. 64–65; Int.4.3, nn. 67–70; nn. 72–76; n. 77; Int. 4.4., n. 78
Pérez-Ilzarbe, Paloma: Int. 3.3, n. 17
Peter of Spain: Int. 1; Int. 4.2; II, 107
Pinborg, Jan: Int. 1, n. 3
Petrus Thomae OFM: Int. 2.
Porphyry: Int. 1; IV, 9; IV, 10; IV, 29; IV, 34; IV, 50
Ralph Strode: Int. 3.3; Int. 3.3, n. 18; Int. 3.31, n. 19; Int. 3.32, nn. 27–31; Int. 3.33, nn. 35–36; II, 213; II, 171
Richard Billingham: Int. 3.2
Rijk, L.M. de: Int. 3, n. 12; Int. 3.2, n. 14; Int., 3.31, nn. 23- 24; Int. 4.2, n. 63; Int. 4.3, n. 71
Sáez Guillén, José Francisco: Int. 2, n. 7
Schupp, Franz: Int. 3.31, n. 25
Seaton, Wallace Knight: Int. 3.3, n. 18; Int. 3.31, n. 19
Spruyt, Joke: Int. 1, n. 1; n. 5; Int. 3.3, nn. 15–16; Int. 3., n. 17; Int. 3.31, n. 26; Int. 4.3, n. 71; Int. 4.4, n. 79
Walter Burleigh: Int. 3.33, n. 32; Int. 3.4, n. 37

INDEX VERBORUM ET RERUM NOTABILIUM

Accidens: accidens potest accipi dupliciter, sc. naturaliter et logice: IV, 41; *def.:* accidens est ens quod adest et abest preter subiecti corruptionem: IV, 41; accidens naturale est separabile vel inseparabile: IV, 41; *def.:* accidens separabile dicitur illud quod potest naturaliter corrumpi vel separari a suo subiecto sine sui subiecti corrumptione: IV, 42; *def.:* accidens inseparabile dicitur accidens quod non potest naturaliter corrumpi vel separari a suo subiecto sine subiecti sui corruptione: IV, 41; accidens logice est accidens prout est universale predicationis: IV, 42; *def.:* accidens predicationis est universale natum predicari *in quale* accidentaliter, sed non convertibiliter, de aliquo genere vel specie vel individuo: IV, 40

actio: *def.:* actio est respectus extrinsecus adveniens quo agens vel producens formaliter agit vel producit, vel refertur ad passum vel productum: IV, 75; actio est duplex, sc. actio transiens sive realis, et actio immanens sive intentionalis: IV, 76; *def.:* actio transiens sive realis est aliquid productum preter passionem extra se relinquens: IV, 76; in actio transeunte vel reali in creaturis concurrunt tria vel quatuor absoluta et sex respectiva: IV, 76; species actionis transeuntis sunt generatio, corruptio, augmentatio, diminutio, alteratio, et secundum locum mutatio: IV, 79; IV, 81; *def.:* actio immanens est actio nichil productum preter passionem extra se relinquens: IV, 77; actio immanens secundum esse ponitur in predicamento Qualitatis: IV, 78; in actione immanente concurrunt tria absoluta et septem respectiva: IV, 77; species actionis immanentis sunt intellectio, volitio et visio: IV, 79; IV, 81; Actio: IV, 18; IV, 44; *def.:* predicamentum Actionis est coordinatio terminorum significativorum actionis: IV, 81; omnis terminus significativus actionis est de predicamento Actionis: IV, 78; actio transiens secundum esse ponitur in predicamento Actionis: IV, 78

actus: *actus anime:* omne verbum vel participium significans actum anime, ut sunt ly 'scio', 'dubito', 'credo', 'intelligo' 'imaginor', et 'volo', 'cupio', 'promitto', 'significo', 'suppono' et similia, faciunt stare terminum communem sequentem supra quem cadunt, confuse tantum, et sub tali termino non licet fieri aliquis descensus: I, 72; verba vel eorum participia significantia actum anime, ut ly 'intelligo', 'dubito', 'imaginor', 'significo', 'suppono', et similia, sunt ampliativi: I, 99; negare actum *opp.* negare potentiam: I, 26

adverbium: adverbia localia: I, 10; adverbium numerale, ut sunt ly 'bis', 'ter', 'quater' et similia, facit stare confuse tantum terminum communem sequentem supra quem cadit, et sub tali termino non licet fieri descensus: I, 75

affirmatio: omnis affirmatio vel negatio est alicuius de aliquo vel alicuius ab aliquo: II, 138;

alteratio: IV, 83; *def.:* alteratio est actio per quam aliquid transmutatur de una qualitate in aliam, eodem subiecto manente IV, 79

ampliatio: *def.:* ampliatio est suppositio termini indifferenter pro re existente vel non existente aut pro rebus existentibus vel non existentibus: I, 98; ampliatio et appellatio differunt in hoc quia ratione ampliationis terminus solum supponit pro subiecto, sed ratione appellationis terminus supponit pro subiecto et accidente insimul: I, 115

analogus: *def.:* convenientia, idest analoga, sunt media inter univoca et equivoca: IV, 12; analogum est duplex, sc. analogum analogans et analogum analogatum: IV, 13; *def.:* analogum analogans est terminus significativus analogice: IV, 13; *def.:* analogum analogatum dicitur significatum termini analogici analogantis: IV, 13

angelus: angeli sunt animalia immortalia: IV, 23
antecedens: Introd. 3.31; *def.:* antecedens est propositio precedens mentaliter notam consequentie, ex qua denotatur sequi sequens: III, 34; antecedens semper precedit sive antecedit suum consequens, sive vocaliter et mentaliter insimul, sive solum mentaliter: III, 34; in sillogismo ambe premisse dicuntur totale antecedens: III, 6; in consequentia rationali propositio precedens vocaliter notam consequentie dicitur 'antecedens' et propositio sequens notam consequentie vocatur 'consequens', sed in conditionali propositio sequens immediate notam consequentie dicitur 'antecedens', et alia propositio vocatur 'consequens': III, 33
appellare: terminus accidentalis positus a parte subiecti vel positus a parte predicati respectu verbi de presenti non ampliativi appellat suam formam pro tempore presenti: I, 116; terminus accidentalis positus a parte subiecti respectu verbi ampliativi supponit solum pro subiecto, sed positus a parte predicati supponit pro subiecto et accidente, et per consequens appellat suam formam secundum differentiam temporis verbi: I, 117
appellatio: appellatio est suppositio termini pro re et forma, seu pro subiecto et accidente, insimul: I, 115; appellatio potest fieri dupliciter: aliquando et principaliter a parte predicati, aliquando a parte subiecti: I, 115; ampliatio et appellatio differunt in hoc quia ratione ampliationis terminus solum supponit pro subiecto, sed ratione appellationis terminus supponit pro subiecto et accidente insimul: I, 115
aptitudo: aptitudinem connotare: I, 29
arbor: arbor Porfirii (= arbor predicamentalis): IV, 50; IV, 57; IV, 66; IV, 74; IV, 81; IV, 85; IV, 89; IV, 94; IV, 101
argumentum: Introd. 3.3; *def.:* argumentum est ratio rei dubie faciens fidem et certitudinem de re dubia: III, 1; species argumentorum sunt inductio, exemplum, entimema, et sillogismus: III, 2
ars: artes seu scientie dicuntur liberales a subiecto libero in quo sunt: De int. I
augmentatio: IV, 83; *def.:* augmentatio est actio per quam aliquid mutatur de minori quantitate ad maiorem quantitatem IV, 79

***Category*:** categories: Introd. 3.4
circumscriptio: *def.:* Ubi est circumscriptio passionis a loci circumscriptione activa procedens: IV, 87; circumscriptio est duplex, sc. circumscriptio activa et circumscriptio passiva: IV, 87; circumscriptio activa sumitur ex parte rei locantis: IV, 87; circumscriptio passiva sumitur ex parte locati, et talis vocatur 'ubi' vel 'ubitatio': IV, 87
confundere: *vide s.vv.* dictio, negatio, propositio, si, signum, terminus
confusus: distribuere confuse: *vide s.v.* dictio; stare confuse: *vide s.vv.* actus, adverbium, incipit, participium, probare, si, terminus, verbum; confuse infinitare: *vide s.v.* non; supponere confuse: *vide s.v.*propositio; suppositio confusa: *vide s.v.* suppositio
coniunctio: coniunctio copulativa coniungens solum terminos facit sensum compositum, sed coniungens propositiones facit sensum divisum: III, 148; coniunctio disiunctiva coniungens terminos et non propositiones facit sensum compositum, sed coniungens propositiones facit sensum divisum: III, 145
connotare: aptitudinem connotare: I, 29
***consequence*:** Introd. 3.3
consequens: Introd. 3.31; *def.:* consequens est propositio sequens mentaliter notam consequentie, que denotatur sequi ex antecedente: III, 34; in consequentia rationali propositio precedens vocaliter notam consequentie dicitur 'antecedens' et propositio sequens notam consequentie vocatur 'consequens', sed in conditionali propositio sequens immediate notam consequentie dicitur 'antecedens', et alia propositio vocatur 'consequens': III, 33; in sillogismo tertia propositio, sequens notam ratiocinandi, dicitur consequens: III, 6
consequentia: *def.:* consequentia est illatio sive sequela consequentis ex antecedente: III, 31; *def.:* consequentia large acccepta est propositio rationalis vel conditionalis: III, 32; III, 33; in consequentia rationali

propositio precedens vocaliter notam consequentie dicitur 'antecedens' et propositio sequens notam consequentie vocatur 'consequens', sed in conditionali propositio sequens immediate notam consequentie dicitur 'antecedens', et alia propositio vocatur 'consequens': III, 33; *def.:* consequentia est agregatum ex antecedente et consequente cum nota consequentie: III, 32; aliquando consequentia dicitur bona, aliquando dicitur consequentia mala: III, 31; *def.:* consequentia bona est consequentia cuius primum et adequatum significatum antecedentis non potest esse absque primo et adequato significato sui consequentis: III, 35; *def.:* consequentia bona est cuius oppositum consequentis non est natum stare cum suo antecedente: III, 35; ad bonitatem consequentie non plus requiritur nisi quod consequens sequatur ex antecedente eiusdem consequentie et ad consequentiam malam sufficit quod consequens eius non sequatur ex eius antecedente: III, 38; —*consequentia formalis-materialis: def.:* consequentia formalis est consequentia bona cui quelibet consequentia ei similis in forma seu in modo arguendi, si formetur, est bona: III, 46; *def.:* consequentia materialis est consequentia bona cui non quelibet consequentia similis in modo arguend, si formetur, est bona: III, 46; consequentia materialis est triplex: quedam est materialis seu bona de materia vel gratia terminorum, alia dicitur materialis quia eius antecedens est impossibile, in quo non includitur consequens eiusdem, alia dicitur materialis quia eius consequens est necessarium quod non includitur in eius antecedente: III, 47; si alicuius consequentie non potest esse sicut primo et adequate significatur per antecedens nisi sit ita sicut primo et adequate significatur per eius consequens, consequentia est bona: III, 40; si alicuius consequentie ex contradictorio consequentis cum eius antecedente fit una copulativa impossibilis, consequentia est bona: III, 41; si alicuius consequentie contradictorium consequentis repugnat eius antecedenti, consequentia est bona: II, 42; si alicuius consequentie ex contradictorio consequentis sequitur contradictorium antecedentis eiusdem consequentie, consequentia est bona: III, 43; si alicuius consequentie bone et formalis antecedens est verum, consequens eius est verum: III, 50; si alicuius consequentie bone et formalis consequens est falsum, antecedens eiusdem est falsum: III, 53; si alicuius consequentie bone et formalis antecedens est necessarium, consequens eiusdem est necessarium: III, 56; si alicuius consequentie bone et formalis consequens est contingens, antecedens eiusdem est contingens vel impossibile: III, 58; si alicuius consequentie bone et formalis antecedens est possibile, consequens eiusdem est possibile: III, 59; si alicuius consequentie bone et formalis consequens est impossibile, antecedens eiusdem est impossibile: III, 61; si alicuius consequentie scite a te esse bone antecedens est scitum a te esse verum, consequens eiusdem est scitum a te esse verum: III, 62; si alicuius consequentie scite a te esse bone consequens est tibi dubium, antecedens eiusdem est tibi dubium vel creditum esse falsum: III, 64; si alicuius consequentie bone et formalis antecedens est concedendum, consequens eiusdem est concedendum: III, 65; si alicuius consequentie bone et formalis consequens est negandum, antecedens eiusdem est negandum: III, 66; si alicuius consequentie bone et formalis antecedens est pure negativum, consequens eiusdem non est affirmativum: III, 68; si alicuius consequentie bone et formalis consequens est affirmativum, antecedens eiusdem non est pure negativum: III, 69; si alicuius consequentie bone et formalis aliquid stat cum antecedente, illud potest stare cum eius consequente, sed non econverso: III, 72; si alicuius consequentie bone et formalis aliquid repugnat consequenti, illud potest repugnare eius antecedenti, sed non econverso: III, 73; si alicuius consequentie bone et formalis aliquid antecedit ad antecedens, illud potest antecedere ad eius consequens, sed non econverso: III, 74; si alicuius

consequentie bone et formalis aliquid sequitur ex consequente, illud potest sequi ex eius antecedente, sed non econverso: III, 75; si alicuius consequentie bone et formalis aliquid sequitur ex antecedente et consequente, illud potest sequi ex eius antecedente per se: III, 76; si sint multe consequentie intermedie bone et formales et non variate, arguendo a primo ad ultimum consequens est consequentia bona et formalis: III, 79; ab inferiori ad suum superius affirmative et sine impedimento, consequentia est bona: III, 81; ab inferiori ad suum superius a parte subiecti cum negatione postposita, et facta debita constantia eiusdem superioris de eodem inferiori et sine distributione inferioris et superioris, omnibus aliis terminis eiusdem consequentie manentibus omnino consimilibus, consequentia est bona et formalis: III, 84; ab inferiori ad suum superius affirmative, sed a parte predicati, et cum distributione affirmativa eiusdem subiecti existentis in antecedente et consequente, consequentia est bona: III, 85; ab inferiori ad suum superius affirmative, sed a parte subiecti, cum dictione exclusiva addita inferiori et superiori, ceteris terminis eiusdem consequentie manentibus omnino consimilibus, consequentia est bona et formalis: III, 86; a superiori distributo affirmative ad suum inferius distributum affirmative cum debita constantia eiusdem superioris de eodem inferiori, ceteris terminis eiusdem consequentie manentibus omnino consimilibus, consequentia est bona et formalis: III, 87; a superiori distributo negative ad suum inferius distributum negative, ceteris terminis eiusdem consequentie manentibus omnino consimilibus, consequentia est bona et formalis: III, 88; a tertio adiacente ad ipsum secundum adiacens affirmative et sine termino distrahente et ampliativo et termino equivocante seu impediente alium terminum a suo principali significato, consequentia est bona, sed non econverso: III, 92; a secundo adiacente ad ipsum tertium adiacens negative et sine termino distrahente et ampliativo et termino equivocante seu impediente alium terminum a suo principali significato, consequentia est bona, sed non econverso: III, 93; a dicto secundum quid ad dictum simpliciter consequentia non valet, sed accipiendo 'dictum secundum quid' stricte: III, 94; a termino non ampliato ad ipsum ampliatum, tam affirmative quam negative, consequentia formaliter non valet: III, 95; a termino ampliato ad ipsum non ampliatum, tam affirmative quam negative, consequentia formaliter non valet: III, 96; ab uno convertibili ad reliquum suum convertibile, sine verbo significante actum anime, tam affirmative quam negative consequentia est bona consequentia: III, 97; ab uno correlativorum ad reliquum suum correlativum a parte subiecti cum isto verbo 'est' singulari de secundo adiacente, tam affirmative quam negative, consequentia est bona: III, 101; ab activo ad suum passivum, terminis supponentibus consimili modo, consequentia est bona, et econverso: III, 103; a nomine habitus affirmative cum isto verbo 'est' ad nomen sue opposite privationis cum isto verbo 'potest' consequentia est bona: III, 113; ab affirmativa de predicato infinito ad negativam de predicato finito illius, consimilium subiectorum et in rectis casibus cum verbo substantivo de presenti et sine terminis divinis, consequentia est bona: III, 115; a negativa de predicato finito ad affirmativam de predicato infinito illius, consimilium subiectorum in rectis casibus et cum verbo substantivo de presenti, consequentia formaliter non valet: III, 117; ab affirmativa de predicato privativo ad affirmativam de predicato infinito illius consimilium subiectorum in rectis casibus et cum verbo substantivo de presenti, consequentia est bona: III, 118; ab affirmativa de predicato privativo ad negativam de predicato finito seu positivo illius, consimilium subiectorum in rectis casibus et cum verbo substantivo de presenti, consequentia est bona: III, 119; ab universali ad suam particularem vel indefinitam, sive affirmative sive negative, consequentia est bona: III, 120; a particulari vel indefinita ad suam universalem

formaliter consequentia non valet: III, 124; ab universali affirmativa ad eius singularem cum constantia valet consequentia, sed non econverso: III, 125; ab universali affirmativa ad omnes eius singulares sufficienter enumeratis cum debita constantia valet consequentia, et econverso: III, 126; ab universali negativa ad eius singularem, vel ad omnes eius singulares sufficienter numeratas, valet consequentia, sive arguitur cum constantia sive arguitur sine constantia, sed non econverso: III, 127; a particulari ad suam indefinitam, sive affirmative sive negative, consequentia est bona et formalis, et econverso: III, 128; a particulari vel indefinita ad aliquam eius singularem consequentia formaliter non valet: III, 129; a particulari vel indefinita ad omnes eius singulares sufficienter numeratas et disiunctive sumptas cum debita constantia valet consequentia, et econverso: III, 130; ab exponibili copulative ad omnes eius exponentes simul sumptas valet consequentia, et econverso: III, 131; ab exponibili disiunctive secundum duplicem modum exponendi disiunctive ad utrumque sui modum exponendi cum disiunctione valet consequentia, et econverso: III, 132; a resolubili ad omnes eius resolventes vel ad unam illarum consequentia non valet: III, 133; ab omnibus resolventibus simul sumptis ad suam resolutam seu resolubilem valet consequentia, si tales resolventes sint nate inferre propositiones universales de subiectis circumlocutis: III, 134; a descriptibili accepta descriptibiliter ad eius describentem consequentia est bona, et econverso: III, 135; a propositione habente plures causas sue veritatis ad omnes suas causas simul acceptas cum disiunctione valet consequentia, et econverso: III, 136; ab exclusiva affirmativa ad suam universalem affirmativam de terminis transpositis rectis simplicibus et cum verbo de presenti non ampliativo consequentia est bona: III, 137; ab exceptiva negativa ad exclusivam affirmativam sibi correspondentem, cuius subiectum est pars extracapta et predicatum est aggregatum ex termino distributo cum residuo eiusdem propositionis exceptive, consequentia est bona, et econverso: III, 140; ab exceptiva affirmativa ad exclusivam affirmativam sibi correspondentem, cuius subiectum est pars extracapta et predicatum est aggregatum ex termino distributo cum residuo eiusdem propositionis exceptive, preposita negatione ultimo termino, consequentia est bona, et econverso: III, 141; arguendo a sensu composito ad sensum divisum vel econverso consequentia formaliter non valet: III, 143; a propositione cathegorica de copulato extremo ad copulativam sibi correspondentem vel ad alteram eius partem consequentia formaliter non valet: III, 148; a copulativa ad propositionem de copulato extremo sibi correspondentem consequentia formaliter non valet: III, 148; mala est consequentia cuius primum et adequatum significatum antecedentis potest esse absque primo et adequato significato sui consequentis: III, 36; a propositione cathegorica de disiuncto extremo ad disiunctivam sibi correspondentem vel ad alteram eius partem consequentia formaliter non valet: III, 150; a disiunctiva ad propositionem de disiuncto extremo sibi correspondentem consequentia formaliter non valet: III, 151; a tota copulativa significativa ut sue partes principales ad alteram eius partem principalem consequentia est bona: III, 153; a parte principali copulative ad eius copulativam significativam ut sue partes principales consequentia formaliter non valet: III, 154; a tota copulativa significativa ut sue partes ad disiunctivam de partibus omnino consimilibus consequentia est bona: III, 155; a parte principali disiunctive ad eius disiunctivam significativam ut sue partes principales consequentia est bona: III, 156; a tota disiunctiva significativa ut sue partes principales ad alteram eius partem principalem consequentia formaliter non valet: III, 157; a tota disiunctiva significativa ut sue partes principales cum contradictorio unius partis principalis ad alteram eius partem principalem consequentia est bona: III, 159; a conditionali

cum contradictorio consequentis ad contradictorium antecedentis eiusdem consequentia est bona: III, 161; a rationali ad conditionalem de partibus omnino consimilibus consequentia est bona: III, 163; a causali significativa ut sue partes principales ad alteram eius partem principalem consequentia est bona: III, 164; a causali ad conditionalem de partibus omnino consimilibus consequentia est bona: III, 165; a causali ad copulativam de partibus omnino consimilibus consequentia est bona: III, 166; ab expletiva composita ex partibus indicativis ad alteram eius partem principalem consequentia est bona: III, 167; ab expletiva composita ex partibus indicativis ad copulativam de partibus omnino consimilibus consequentia est bona: III, 168; a similitudinaria significativa ut sue partes ad alteram eius partem principalem consequentia est bona: III, 169; a similitudinaria ad copulativam de partibus omnino consimilibus consequentia est bona: III, 170; a locali significativa ut sue partes principales ad alteram eius partem principalem consequentia est bona: III, 171; a locali ad copulativam de partibus omnino consimilibus consequentia est bona: III, 172; a temporali significativa ut sue partes principales ad alteram eius partem principalem consequentia est bona: III, 173; consequentia mala est consequentia cuius oppositum consequentis est natum stare cum suo antecedente: III, 36; (secundum quosdam) propositio causalis est consequentia: III, 33; concedere causalem esse consequentiam bonam est concedere causalem esse veram, sed concedere causalem esse malam est concedere malam esse falsam: III, 39; *vide etiam s.v.* terminus

constantia: debita constantia: III, 2; III, 84; III, 124–127

contingens: 'contingens' potest accipi naturaliter, sc. pro re que indifferenter potest esse et non esse, vel logice, sc. pro contingenti complexo: II, 24; terminus communis non restrictus supponens a parte subiecti respectu alicuius talium terminorum modalium 'possibile', 'contingens', 'necessarium' vel 'impossibile', cum suis verbis et adverbiis quando faciunt sensum divisum, supponit indifferenter pro illo quod est vel potest esse, aut pro hiis que sunt vel possunt esse: I, 108; propositio modalis probanda ratione huius termini 'contingens' vel equivalens, sive nominaliter sive adverbialiter aut verbaliter sumpti pro contingenti ad utrumlibet et prout tenetur exponibiliter, probatur per duas exponentes: II, 231

contradicere: nulla scientia debet contradicere alteri scientie: II, 210; nulla veritas debet contradicere alteri veritati: II, 210

contradictio: de contradictione propositionum: II, 75–82; *vide etiam s.v.* propositio

conversio: de conversione propositionum: II, 10sqq.; *vide etiam s.v.* propositio

copula: *def.:* copula verbalis propositionis est verbum substantivum explicitum vel implicitum copulans intellectualiter predicatum cum subiecto mediante actu intellectus cuius est unire predicatum cum subiecto: II, 7; copula in propositione potest accipi dupliciter, sc. materialiter seu quasi significative vel formaliter et copulative: II, 8; licet verbum substantivum possit dici copula intellectualiter, idest mediante actu intellectus, tamen per se sive absolute non dicitur proprie copula, sed signum copule: II, 8

corpus: corpus est duplex, sc. corpus de genere Quantitatis et corpus de genere Substantie: IV, 55; quando corpus est alicubi, concurrunt locus, locatum ambitum et ipsum Ubi: IV, 86

corruptio: IV, 83; *def.:* corruptio est actio per quam aliquid mutatur de esse ad non esse IV, 79

Depositio: = species obligationis: IV, 3; *def.*: depositio est obligatio qua respondens tenetur negare propositionem non necessariam sibi depositam, quam admisit, si fuerit proposita: V, 30; depositio fit cum isto verbo 'depono' vel equivalente: V, 3; positio et depositio se habent opposito modo: V, 30; regule circa depositionem: *vide s.v.* depositum

depositum: V, 3; omne depositum et admissum sub forma depositi

propositum durante tempore eiusdem depositionis seu obligationis est negandum: V, 31; omne antecedens ad depositum et admissum per se durante tempore eiusdem depositionis est negandum: V, 32; omne antecedens ad depositum et admissum cum concesso vel concessis durante tempore eiusdem depositionis est negandum: V, 34; omne antecedens ad depositum et admissum cum opposito negati vel oppositis negatorum durante tempore eiusdem depositionis est negandum: V, 34; ad omne impertinens vel sequens ad depositum et admissum est respondendum secundum sui qualitatem, sc. sicut extra tempus obligationis: V, 36; omne contradictorium depositi et admissi si fuerit depositum durante tempore eiusdem depositionis est concedendum: V, 38; omne sequens ex contradictorio depositi et admisso per se durante tempore eiusdem depositionis est concedendum: V, 39; omne sequens ex contradictorio depositi et admissi cum aliquo concesso vel concessis durante tempore eiusdem depositionis est concedendum: V, 40; omne sequens ex contradictorio depositi et admissi cum opposito negati vel oppositis negatorum durante tempore eiusdem depositionis est concedendum: V, 42; omne repugnans contradictorio depositi et admissi per se aut cum concesso vel cum concessis aut cum opposito negati vel oppositis negatorum durante tempore eiusdem depositionis est negandum: V, 44

desinere: ly 'desinit' potest accipi tripliciter, sc. in rebus permanentibus, in rebus successivis, vel in rebus subitis seu instantaneis: II, 217; talia verba 'incipit' et 'desinit' et ly 'continue' faciunt stare terminum communem sequentem supra quem cadunt, confuse tantum, et sub tali termino licet fieri descensus disiunctim: I, 76; talia verba 'incipit' et 'desinit' cum suis participiis sunt ampliativi: I, 99; ly 'desinit' solet exponi opposito modo ad ly 'incipit', sc. per negationem de presenti et affirmationem de preterito, aut per affirmationem de presenti et negationem de futuro: II, 216; propositio affirmativa numeri singularis exponibilis huius verbi 'desinit' presentis temporis exponitur dupliciter: II, 224; propositio affirmativa numeri singularis exponibilis ratione huius verbi 'desinit' preteriti temporis exponitur dupliciter: II, 225; propositio affirmativa numeri singularis exponibilis ratione huius verbi 'desinet' futuri temporis exponitur dupliciter: II, 226

dialetica: *def.:* dialetica est ars disputationis: De int. I

dictio: —*dictio exceptiva:* dictiones exceptive sunt iste 'preter', 'preterquam' et 'nisi', vel equivalentes: II, 181; dictio exceptiva non impedita confundit partem extracaptam, si sit terminus communis et distributive: I, 80; —*dictio exclusiva:* dictiones exclusive: I, 10; dictiones exclusive sunt iste: 'tantum', 'tantummodo', 'solum', 'solummodo', 'precise', 'dumtaxat', 'unicus', 'solus': II, 158; dictio exclusiva non impedita in propositione affirmativa posita a parte subiecti confundit subiectum confuse tantum et predicatum confuse et distributive, si subiectum et predicatum sint termini communes, et sub tali termino supponente confuse tantum licet fieri descensus disiunctim seu per propositionem de disiuncto extremo: I, 78; dictio exclusiva potest addi in propositione tripliciter, sc. subiecto propositionis, copule seu verbo, vel solum predicato: II, 165; dictio exclusiva addita seu preposita subiecto propositionis potest stare dupliciter: aliquando vis exclusionis cadit supra totam compositionem sequentem, aliquando vis exclusionis cadit solum supra subiectum propositionis: II, 166; —*dictio reduplicativa:* dictiones reduplicative sunt iste, 'ut', 'prout', 'inquantum', 'eoquod', 'secundum quod', et huiusmodi: II, 189; dictio reduplicativa potest accipi quatuor modis, sc. primo abstractive seu precisive, secundo permissive pro non repugnantia, tertio specificative, quarto reduplicative: II, 191–192; dictio reduplicativa accepta reduplicative potest teneri dupliciter, sc. concomitative vel habendo sensum causalem: II, 193

dictum: *dictum simpliciter (sc. terminus)* opp. *secundum quid:* dictum simpliciter est terminus sumptus sine additione

diminuente vel distrahente vel ampliante aut impediente ipsum a suo principali significato: I, 22; *def.:* dictum secundum quid est terminus sumptus cum additione diminuente vel distrahente vel ampliante aut impediente ipsum a suo principali significato: I, 22; a dicto secundum quid ad dictum simpliciter consequentia non valet, sed accipiendo 'dictum secundum quid' stricte: III, 94

differentia: *def.:* differentia predicationis est universale natum predicari essentialiter *in quale* de aliquo genere vel specie vel individuo, connotans partem vel qualitatem rei essentialem: IV, 37; *def.:* differentia est divisivia generis et constitutiva speciei: IV, 37; differentia et proprium conveniunt in hoc quia utrumque eorum est natum predicari *in quale*, sed differunt in hoc quia differentia predicatur *in quale* essentialiter et proprium *in quale* accidentaliter: IV, 39

diffinitio: IV, 1; *def.:* diffinitio est oratio composita ex aliquo genere superiori ad eius diffinitum et differentia divisiva vel differentiis divisivis illius generis vel superioris totius expletiva conceptus sui diffiniti, et convertibilis universaliter et affirmative cum eodem diffinito: IV, 21; solius incomplexi est diffinitio: IV, 26; solius universalis est diffinitio: IV, 26; solius univoci est diffinitio: IV, 4; IV, 26; diffinitio est suum diffinitum, et econverso: IV, 26; de quocumque dicitur diffinitum, et sua diffinitio, et econverso: IV, 26; de quocumque removetur diffinitum et sua diffinitio, et econverso: IV, 26; omnis bona diffinitio debet explicare totum conceptum sui diffiniti: IV, 26; in omni bona diffinitione requiruntur quinque: IV, 22; diffinitio est duplex, sc. pure quidditative et exprimens: IV, 24; *def.:* diffinitio pure quidditativa est diffinitio explicativa esse rei solum per predicata essentialia seu quidditativa rei definite: IV, 24; *def.:* diffinitio exprimens quid nominis est diffinitio indicativa quid per talem nomen rei diffinite significatur seu importatur: IV, 25

diffinitum: diffinitio est suum diffinitum, et econverso: IV, 26; de quocumque dicitur diffinitum, et sua diffinitio, et econverso: IV, 26; diffinitum accipitur dupliciter: uno modo diffinitum est terminus cum quo diffinitio est convertibilis universaliter et affirmative, secundo modo diffinitum dicitur significatum diffiniti primo modo: IV, 26

diminutio: IV, 83; *def.:* diminutio est actio per quam aliquid mutatur de maiori quantitate in minorem quantitatem: IV, 79

dispositio: qualitas dicitur dispositio quando non est diu radicata in subiecto: IV60; *vide etiam s.v.* habitus

dissimilitudo: dissimilitudo fundatur in qualitate: IV, 71

diversitas: diversitas fundatur in substantia: IV, 71

divisio: IV, 1; *def.:* divisio est descensus ab aliquo superiori ad sua inferiora per differentias oppositas eiusdem superioris vel per eadem inferiora evacuativa totius conceptus sui divisi et nata inferre universalem affirmativam de predicato disiuncto: IV, 27; divisio potest fieri dupliciter: IV, 27; bona divisio et perfecta debet evacuare totum conceptum sui divisi: IV, 28; omnis divisio perfecta et bona valet unam propositionem universalem affirmativam de predicato disiuncto: IV, 28; omnis bona divisio debet esse bimembris vel saltem reducibilis ad bimembrem: IV, 28

duratio: duratio rei permanentis: IV, 92

Effectus: ab agente naturali tres effectus sunt illati: IV, 83

ens: 'ens' ut univocum *opp.* ut equivocum: IV, 3; IV, 6; 'ens' diversimode acceptum potest dici univocum et equivocum et analogum: IV, 12; 'ens' potest accipi dupliciter, sc. transcendenter vel transcendentissime: IV, 3; 'ens' significativum transcendentissime est equivocum: IV, 3; 'ens' equivocum transcendentissime acceptum dicitur tam equivoce quam analogice de substantia et accidente: IV, 11; 'ens' est terminus transcendens significans tam Deum quam creaturam, et tam substantiam quam accidens sub eadem ratione entitatis: IV, 2; IV, 11; 'ens' est genus generalissimum transcendens: IV, 33; 'ens' ut univocum et analogum significat tam Deum quam creaturam, et tam substantiam quam accidens sub eadem ratione, sed per prius et

per posterius *etc.*: IV, 11; si quis omnia 'entia' vocet, equivoce nuncupabit: IV, 9; IV, 10
entimema: Introd. 3.3; *def.:* entimema est argumentum habens unicam premissam et unam conclusionem: III, 4
equalitas: equalitas fundatur in quantitate: IV, 71
equipollentia: de equipollentia propositionum: II, 91 sqq.; *vide etiam s.v.* propositio
equivocatio: equivocatio est duplex, sc. predicamentalis et transcendens: IV, 9; *def.:* equivocatio predicamentalis dicitur quando terminus est significativus equivoce multorum, sed non sub eadem ratione diffinitiva seu predicamentali eiusdem equivoci: IV, 9; *def.:* equivocatio transcendens dicitur quando terminus est significativus equivoce multorum, sed non sub eadem ratione vel conceptu transcendente eiusdem equivoci: IV, 9; equivocatio est duplex, sc. equivocatio patens vel simpliciter accepta, et equivocatio latens vel secundum quid accepta: IV, 10; latent equivocationes in pluribus universalibus seu generibus: IV, 10
equivocum: equivocum est duplex, sc. equivocum equivocans et equivocum equivocatum: IV, 8; *def.:* equivocum equivocans est terminus significativus equivoce, idest multorum secundum diversas rationes vel conceptus, et non sub eadem ratione vel conceptu eiusdem equivoci: IV, 8; apud logicos equivocum et equivocum equivocans sunt idem et pro eodem accipiuntur: IV, 8; equivoci non est diffinitio: IV, 8; in equivocis non est contradictio: IV, 8; *def.:* equivocum equivocatum dicitur significatum termini equivoci equivocantis: IV, 8; equivoca sunt sunt et dicuntur quorum nomen est commune et secundum illud nomen ratio substantie diversa: IV, 8
esse: de 'est' secundo adiacente et tertio adiacente: III, 93; III, 101
eternitas: *def.:* eternitas dicitur mensura divine existentie sine principio et sine fine: IV, 92; eternitas est interminabilis vite simul et tota possessio: IV, 92
exclusio: exclusio ratione alietatis vel infinitationis: III, 139; exclusio ratione pluralitatis: III, 139
exemplum: Introd. 3.3; *def.:* exemplum est quando unum simile probatur per alterius similitudinem: III, 3
exponere: —*propositio universalis* affirmativa cuius subiectum est terminus nominalis et signum universale tenetur distributive, exponitur per duas exponentes, quarum prima est sua subalterna seu indefinita affirmativa, et secunda exponens est universalis negativa cuius subiectum est terminus negativus quem sequitur immediate copula verbalis, et predicatum est terminus distributus propositionis exponende quem sequitur immediate ly 'quin' et pronomen relativum cum residuo propositionis exponende, sed pronomen relativum debet esse eiusdem casus et numeri cum termino distributo eiusdem propositionis exponende: II, 158; propositio universalis affirmativa cuius subiectum est adverbium universale seu includens signum universale, exponitur per duas exponentes, quarum prima est sua subalterna seu particularis affirmativa cuius subiectum est adverbium particulare, et secunda exponens est universalis negativa cuius subiectum est terminus negativus quem sequitur immediate copula verbalis, et predicatum est adverbium particulare simile subiecto prime exponentis, quod sequitur immediate ly 'quin' et adverbium determinatum cum residuo propositionis exponende: II, 160; propositio universalis affirmativa cuius subiectum ampliatur, exponitur per disiunctionem ampliationis, et talis ampliatio debet explicari in secunda exponente: II, 161; —*propositio exceptiva* affirmativa numeri singularis cuius pars extracapta ponitur a parte subiecti, exponitur per duas exponentes, quarum prima est sua preiacens affirmativa apponendo subiecto oppositum partis extracapte, et secunda exponens est negativa, cuius subiectum est pars extracapta et predicatum est predicatum propositionis exceptive: II, 184; propositio exceptiva negativa numeri singularis cuius pars extracapta ponitur a parte subiecti, exponitur per duas exponentes, quarum prima est sua preiacens negativa apponendo subiecto oppositum partis extracapte, et secunda exponens est affirmativa

cuius subiectum est extracaptum et predicatum est predicatum propositionis exceptive: II, 185; propositio exceptiva affirmativa numeri singularis cuius pars extracapta ponitur a parte predicati exponitur per duas exponentes, quarum prima est sua preiacens affirmativa apponendo predicato oppositum partis extracapte, et secunda exponens est negativa cuius subiectum est subiectum propositionis exceptive et predicatum est pars extracapta: II, 186; propositio exceptiva negativa numeri singularis cuius pars extracapta ponitur a parte predicati, exponitur per duas exponentes, quarum prima est sua preiacens et negativa apponendo predicato oppositum partis extracapte, et secunda exponens est affirmativa cuius subiectum est subiectum propositionis exceptive et predicatum est pars extracapta: II, 187; oppositum seu contradictorium propositionis exceptive non exponitur sed probatur per suas causas veritatis, videlicet per unam disiunctivam compositam ex partibus contradicentibus partibus copulative exponentibus suam exceptivam propriam: II, 188; —*propositio exclusiva* affirmativa cuius dictio exclusiva additur subiecto exponitur dupliciter: uno modo ratione infinitationis seu contradictionis, alio modo ratione alietatis: II, 168; propositio exclusiva affirmativa cuius dictio exclusiva additur subiecto seu termino numerali exponitur tripliciter: primo ratione infinitationis seu contradictionis, secundo ratione alietatis, tertio ratione pluralitatis: II, 169; propositio exclusiva et affirmativa cuius dictio exclusiva additur seu preponitur adverbio exponitur per duas exponentes, quarum prima exponens est sua preiacens affirmativa, et secunda exponens est negativa, preponendo negationem illi adverbio: II, 172; propositio exclusiva in qua fit exclusio ratione duarum dictionum exclusivarum exponitur ratione prime exlcusionis, altera remanente in utraque exponente: II, 173; propositio exclusiva affirmativa cuius dictio exclusiva additur copule vel predicato exponitur dupliciter, sc. ratione infinitationis vel ratione alietatis: II, 175; propositio exclusiva affirmativa cuius dictio exclusiva additur copule vel predicato et predicatum est terminus connotativus alicuius accidentis, potest exponi tripliciter, sc. ratione infinitationis, ratione alietatis, vel ratione exclusionis accidentalis denominationis: II, 176; propositio exclusiva affirmativa cuius dictio exclusiva additur verbo adiectivo significativo actionis sive actus agendi, potest exponi per duas exponentes, quarum prima est sua preiacens affirmativa, et secunda exponens est negativa huius verbi 'exerceo, -es' vel 'facio, -is' vel 'ago, -is': II, 177; si omnes exponentes propositionis exclusive sunt vere, tunc propositio exclusiva est vera, et si una exponentium est falsa, tunc propositio exclusiva est falsa: II, 178; oppositum propositionis exclusive non exponitur, sed probatur per suas causas veritatis, sc. per unam disiunctivam compositam ex partibus contradicentibus partibus copulative exponentis suam exclusivam: II, 179; —*propositio reduplicativa* affirmativa cuius dictio reduplicativa tenetur reduplicative, potest exponi dupliciter: uno modo ratione concomitantie, alio modo ratione cause: II, 194; propositio reduplicativa negativa cuius dictio reduplicativa tenetur reduplicative, potest exponi dupliciter: uno modo ratione concomitantie, alio modo ratione cause: II, 195; oppositum propositionis reduplicative non exponitur, sed probatur per suas causas veritatis: II, 196; quidam logici antiqui exponunt superflue propositionem reduplicativam per quatuor exponentes: II, 195; —*propositio* affirmativa *exponibilis ratione huius verbi 'differt'* presentis temporis exponitur per tres exponentes, quarum prima et secunda sunt affirmative facte per positionem extremorum et tertia est negativa facta per negationem unius extremi de altero et terminis consimili modo supponentibus in exponentibus sicut in propositione exponibili: II, 198; propositio negativa huius verbi 'differt' non exponitur, sed probatur per suas causas veritatis, sc. per disiunctivam compositam ex partibus contradicentibus copulative exponentis

suam propositionem affirmativam: II, 201; —*propositio* affirmativa presentis temporis *exponibilis ratione positivi comparabiliter sumpti*, exponitur per tres exponentes, quarum prima est affirmativa illius positivi de primo extremo comparato, et secunda exponens est affirmativa eiusdem positivi de secundo extremo, sed tertia exponens est negativa sui comparativi de secundo extremo comparato respectu primi extremi, et terminis supponentibus consimili modo in exponentibus sicut in propositione exponibili: II, 202; propositio negativa seu opposita positivi comparabiliter sumpti non exponitur sed probatur per suas causas veritatis, sc. per disiunctivam compositam ex partibus contradicentibus partibus copulative exponentis suam affirmativam: II, 204; —*propositio affirmativa* presentis temporis *exponibilis ratione comparativi* exponitur per tres exponentes, quarum prima est affirmativa sui positivi de primo extremo comparato, et secunda est affirmativa eiusdem positivi de secundo extremo, sed tertia exponens est negativa eiusdem positivi comparabiliter sumpto de secundo extremo comparato respectu primi et terminis supponentibus consimili modo in exponibilibus sicut in propositione exponibili: II, 205; propositio negativa seu opposita comparativi non exponitur sed probatur per suas causas veritatis, sc. per disiunctivam compositam ex partibus contradicentibus partibus copulative exponentis suam affirmativam: II, 207; —*propositio affirmativa* presentis temporis *exponibilis ratione superlativi comparabiliter sumpti* exponitur per tres exponentes: II, 208; propositio negativa seu opposita superlativi comparabiliter sumpti non exponitur sed probatur per suas causas veritatis: II, 211; —*propositio affirmativa exponibilis ratione superlativi absolute sumpti* quem non sequitur relativum neque aliquis terminus restringens ipsum, potest considerari dupliciter, sc. ratione excessus quem significat absolute, vel ratione excessus quem comparative significat seu importat: II, 212; —*propositio affirmativa exponibilis ratione superlativi absolute sumpti* quem sequitur relativum affirmative exponitur per duas exponentes: II, 213; —*propositio exponibilis ratione huius termini 'primum instans in quo'* vel *'primum instans esse'* exponitur per duas exponentes: II, 214; **ly 'incipit'** solet exponi dupliciter, sc. per affirmationem de presenti et negationem de preterito, aut per negationem de presenti et affirmationem de futuro: II, 216; **ly 'desinit'** solet exponi opposito modo ad ly 'incipit', sc. per negationem de presenti et affirmationem de preterito, aut per affirmationem de presenti et negationem de futuro: II, 216; —*propositio affirmativa* numeri singularis *exponibilis ratione huius verbi 'incipit'* presentis temporis exponitur dupliciter: II, 220; —*propositio affirmativa* numeri singularis *exponibilis ratione huius verbi 'incepit'* preteriti temporis exponitur dupliciter: II, 222; —*propositio affirmativa* numeri singularis *exponibilis ratione huius verbi 'incipiet'* futuri temporis exponitur dupliciter: II, 223; propositio affirmativa numeri singularis *exponibilis ratione huius verbi 'desinit'* presentis temporis exponitur dupliciter: II, 224; —*propositio affirmativa* numeri singularis *exponibilis ratione huius verbi 'desinit'* preterito temporis exponitur dupliciter: II, 225; —*propositio affirmativa* numeri singularis *exponibilis ratione huius verbi 'desinet'* futuri temporis exponitur dupliciter: II, 226; —*propositio modalis probanda ratione huius termini 'necesse'* vel equivalens, prout tenetur exponibiliter, probatur seu exponitur per duas exponentes: II, 230

evum: *def.:* evum dicitur mensura sive duratio rei permanentis absque omni motu sive mutatione: IV, 92

Femella: sexus femelle: IV, 36; femelle *opp.* masculi: III, 122; III, 127–128

fides: determinatio fidei catholice christiane: III, 134

figura: *figura sillogistica: def.:* figura sillogistica est debita ordinatio medii et duarum extremitatum in premissis: III, 8; *def.:* prima figura est quando medius terminus subicitur in maiori premissa et predicatur in minori,

secunda figura est quando medius terminus predicatur in utraque premissarum, tertia figura est quando medius terminus sibicitur in utraque premissarum: III, 9; prima figura novem habet modos, quorum quatuor prime sunt directe concludentes, et quinque sequentes indirecte concludentes: III, 14; secunda figura habet quatuor modos directe concludentes: III, 18; figura = species qualitatis: IV, 64; forma rei debita vel indebita *opp.* figura rei: IV, 64

forma: forma = species qualitatis: IV, 634; forma rei debita vel indebita *opp.* figura rei: IV, 64

Generatio: IV, 83; *def.*:generatio est actio per quam aliquid producitur de non esse ad esse IV, 79

genus: *def.:* genus predicationis est universale natum predicari essentialiter *in quid* vere et affirmative de diversis speciebus: IV, 32; genus est duplex, sc. generalissimum et subalternum: IV, 33; *def.:* genus generalissimum est genus non habens aliquid genus superius eo: IV, 33; genera generalissima sunt decem, sc. Substantia, Quantitas, Qualitas, Relatio, Actio, Passio, Ubi, Quando, Situs, et Habitus: IV, 33; *def.:* genus subalternum est genus habens aliquod genus superius: IV, 33; tantum unum est genus generalissimum transcendens: IV, 33

Habitus: habitus est qualitas difficile mobilis a subiecto, et dispositio est qualitas faciliter mobilis a subiecto: IV, 60; *def.:* habitus est respectus intrinsecus adveniens quo aliquid formaliter dicitur habere aliud vel haberi ab alio: IV, 98; habitus potest causari quatuor modis: V, 99; *def.:* qualitas dicitur habitus quando est diu radicata in subiecto: IV, 60; prima qualitas dicitur habitus vel dispositio sicut pro qualitate anime arte vel exercitio adquisita: IV, 60; ab habitu possibile est devenire in privationem, sed a privatione ad habitum impossibilis est regressio: III, 113; *def.:* Habitus: IV, 18; IV, 44; solus habitus circa corpus est de predicamento Habitus: IV, 99; omnis terminus significativus habitus est de predicamento Habitus: IV, 100

Idem: 'non idem' potest accipi dupliciter, sc. stricte seu proprie vel large seu improprie: II, 199

idemptitas: idemptitas fundatur in substantia: IV, 71

impositio: = *terminus grammaticalis:* termini prime (secunde) impositionis: I, 42; propter novam impositionem nullum necessarium primarie significando est negandum neque aliquod impossibile est concedendum: V, 49; terminus prime intentionis vel impositionis est terminus significativus rei ad extra: I, 31; terminus prime intentionis est mentalis, terminus prime impositionis est terminus vocalis vel scriptus: I, 31; *def.:* terminus secunde intentionis vel impositionis est terminus significativus solum termini vel terminorum: I, 32; = *species obligationis:* V, 3; *def.:* impositio est obligatio qua respondens tenetur accipere terminum vel propositionem ad placitum institutam vel institutam in nova significatione quam prius non solebat significare: V, 45; impositio fit cum verbo 'impono' vel equivalente: V, 3; regule circa impositionem: *vide s.v.* impositum

impositum: V, 3; omne possibile impositum et non repugnans alteri casui imposito vel admisso est admittendum: V, 46; omne impositum et admissum sub forma impositi propositum durante tempore eiusdem impositionis si tale fuerit impositum ad significandum verum, est concedendum, et si fuerit impositum ad significandum falsum, negandum est: V, 47; omne sequens ex imposito et admisso per se aut cum concesso vel concessis aut cum opposito negati vel oppositis negatorum durante tempore eiusdem impositionis est concedendum: V, 50; omne repugnans imposito et admisso per se aut cum concesso vel concessis aut cum opposito negati vel oppositis negatorum durante tempore eiusdem impositionis est negandum: V, 52

impossibile: 'impossibile' potest accipi naturaliter vel logice: II, 21; terminus communis non restrictus supponens a parte subiecti respectu alicuius talium terminorum modalium 'possibile', 'contingens', 'necessarium' vel 'impossibile', cum suis verbis et

adverbiis quando faciunt sensum divisum supponit indifferenter pro illo quod est vel potest esse, aut pro hiis que sunt vel possunt esse: I, 108; quidam volunt quod ly 'necesse' et 'impossibile' non sunt termini ampliativi: I, 109; I, 108; propositio modalis probanda ratione huius termini 'impossibile' vel equivalens prout tenetur exponibiliter probatur per duas exponentes: II, 233; ex impossibili sequitur quidlibet: III, 49; III, 125; III, 126; III, 129; III, 131; III, 133; III, 144; III, 157

impotentia: *vide s.v.* potentia

incipere: ly 'incipit' potest accipi tripliciter, sc. in rebus permanentibus, in rebus successivis, vel in rebus subitis seu instantaneis: II, 217; talia verba 'incipit' et 'desinit' et ly 'continue' faciunt stare terminum communem sequentem supra quem cadunt, confuse tantum, et sub tali termino licet fieri descensus disiunctim: I, 76; talia verba 'incipit' et 'desinit' cum suis participiis sunt ampliativi: I, 90; ly 'incipit' solet exponi dupliciter, sc. per affirmationem de presenti et negationem de preterito, aut per negationem de presenti et affirmationem de futuro: II, 216; propositio affirmativa numeri singularis exponibilis ratione verbi 'incipit' presentis temporis exponitur dupliciter: II, 220; propositio affirmativa numeri singularis exponibilis ratione huius verbi 'incepit' preteriti temporis exponitur dupliciter: II, 222; propositio affirmativa numeri singularis exponibilis ratione huius verbi 'incipiet' futuri temporis exponitur dupliciter: II, 223

inductio: *def.:* inductio stricte accepta est quando universale probatur per sua singularia sufficienter numerata cum debitis constantiis eorum: III, 2; inductio large accepta est quando superius universaliter sumptum probatur per sua inferiora universaliter sumpta et sufficienter numerata cum debitis constantiis eorum: III, 2

inequalitas: inequalitas fundatur in quantitate: IV, 71

infinitus: 'infinitus, -ta, -tum' precedens in propositione tenetur sincathegorematice, et tunc facit sensum divisum; sed quando subsequitur seu ponitur a parte predicati tenetur cathegorematice, et tunc facit sensum compositum: III, 145

instans: *def.:* instans dicitur mensura mutationis subite sive instantanee: IV, 92

intellectio: intellectus potest considerari tripliciter, sc. ut potentia operativa, ut potentia productiva et ut potentia conceptiva: IV, 78

intentio: terminus prime intentionis vel impositionis est terminus significativus rei ad extra: I, 31; terminus prime intentionis est mentalis, terminus prime impositionis est terminus vocalis vel scriptus: I, 31; *def.:* terminus secunde intentionis vel impositionis est terminus significativus solum termini vel terminorum: I, 32; *vide etiam s.vv.* substantia; terminus

ita: quidam volunt quod ly 'ita' dicat vel importet equalitatem: II, 203; aliquando ly 'sic' vel 'ita' dicit modum entitatis vel affirmationis: III, 71; aliquando ly 'sic' vel 'ita' dicit modum nichilitatis vel negationis: III, 71

Locus: *def.:* locus est ultima superficies corporis ambientis (seu locantis): IV, 54; IV, 86; locus potest accipi dupliciter, sc. fundamentaliter et formaliter: IV, 88; locus acceptus fundamentaliter ponitur in predicamento Quantitatis: IV, 88; *cf.* IV, 55; locus ut dicitur in predicamento Quantitatis dicitur ipsa superficies ratione cuius dicitur mensura locati: IV, 55; locus acceptus formaliter ponitur in predicamento Ubi: IV, 88

***logic*:** Introd. 3;

logica: *def.:* logica est rationalis scientia veri a falso discretiva: De int. 1; logica seu dialetica est ars disputationis: De int. 1; materia logice: De int. 2; partes principales logice sunt quinque, sc. terminorum et suarum proprietatorum, propositionum et suarum probationum, predicabilium et predicamentorum, consequentiarum seu argumentationum, et obligationum: De int. 2

Materia: materia logice: De int. 2; materia propositionis: II, 53; propositio in contingenti materia: II, 53; II, 54; propositio in naturali materia: II, 53; propositio in remota materia: II, 53; II, 55; signa materialia: I, 40–41

modus: modi contrarii: II, 84; modi contradictorii: II, 84; modi subalterni: II, 84; modi subcontrarii: II, 84; *modus*

sillogisticus: def.: modus est debita ordinatio trium propositionum, sc. maioris, minoris et conclusionis, sub debita quantitate et qualitate: III, 10; modi sillogismorum sunt undeviginti intellecti per quatuor versus: III, 11
mutatio: = alteratio: IV, 47; per locum mutatio: IV, 83; *def.:* per locum mutatio est actio per quam aliquid mutatur de uno loco in alium locum IV, 79;

Necessarium: 'necessarium' accipitur dupliciter, sc. naturaliter, sc. pro re que non potest non esse, vel logice, sc. pro necessario complexo: II, 24; terminus communis non restrictus supponens a parte subiecti respectu alicuius talium terminorum modalium 'possibile', 'contingens', 'necessarium' vel 'impossibile', cum suis verbis et adverbiis quando faciunt sensum divisum supponit indifferenter pro illo quod est vel potest esse, aut pro hiis que sunt vel possunt esse: I, 108; necessarium sequitur ad quidlibet: III, 49; III, 157; ex necessario non sequitur nisi necesssarium: III, 56
necesse: quidam volunt quod ly 'necesse' et 'impossibile' non sunt termini ampliativi: I, 110
negare: negare actum *opp.* negare potentiam: I, 26; negare seu privare actum et potentiam: III, 118
negatio: negatio habet officium negandi: I, 38; negatio 'in-': I, 28; negatio infinitanter tenta: I, 25; I, 27; negatio neganter tenta: I, 17; I, 27; negatio 'non' potest teneri dupliciter, sc. solum neganter, aut infinitanter et neganter insimul: I, 27; omnis affirmatio vel negatio est alicuius de aliquo vel alicuius ab aliquo: II, 138; quando pares negationes precedunt ipsum verbum principale, tunc propositio remanet affirmativa: II, 42; quando unica negatio vel plures negationes impares precedunt ipsum verbum, tunc propositio remanet negativa: II, 42; via nichilitatis vel negationis: III, 71
nichilitas: via nichilitatis vel negationis: III, 71
nomen: nomen proprium potest accipi univoce vel equivoce: I, 34
non: negatio 'non' potest teneri dupliciter, sc. solum neganter, aut infinitanter et neganter insimul: I, 27; negatio infinitanter tenta et signum universale negativum si teneantur infinitanter, confundunt solum terminum communem quem infinitant confuse confuse et distributive: I, 62; negatio cum signo universali affirmativo vel cum signo universali negativo aut cum alia negatione faciunt stare determinate terminum communem sequentem supra quem cadunt, nisi impediatur per aliquod confundens: I, 68
notitia: a potentia et obiecto ponitur notitia que dicitur verbum creatum in nobis: IV, 77

Obiectum: a potentia et obiecto ponitur notitia que dicitur verbum creatum in nobis: IV, 77
obligare: ars obligandi: Inrod. 3.5
obligatio: *def.:* obligatio est admissio respondentis ad opponentem qua respondens ad aliquid admissum, si fuerit propositum, tenetur respondere secundum exigentiam signi obligationis: V, 1; *def.:* obligatio est oratio composita ex signis obligationis et obligato: V, 1; non dicitur proprie obligatio donec respondens admiserit propositionem quam opponens sibi posuit vel deposuit vel imposuit: V, 1; species obligationis sunt positio, depositio et impositio: V, 3; signa obligationis sunt signum positionis, signum depositionis et signum impositionis: V, 2; tempus obligationis: V, 9; in obligatione nullum impossibile primarie significans est ponendum neque admittendum: V, 10; secundum quosdam in obligatione solum possibile contingens, quod potest esse verum vel falsum, est ponendum et admittendum: V, 10; in obligatione nullum necessarium per se est deponendum; V, 29; secundum quosdam in obligatione quod solum possibile contingens, quod potest esse verum vel falsum, est deponendum: V, 29
obligatum: V, 3
officium: officia terminorum: I, 38; terminus modalis habet officium modificandi: I, 38; negationes et signa universalia negativa habent officium negandi: I, 38; terminus resolubilis habet officium resolvendi: I, 38

omnis: 'omnis' potest teneri distributive vel collective: I, 48; ly 'omnis' singulare et non impeditum semper tenetur distributive, et, per consequens, semper distribuit pro singularibus divisive: I, 57; 'omnis' potest teneri destributive vel collective: I, 57

Pars: *pars orationis:* omnes partes orationis possunt supponere in propositione, quia vel personaliter vel materialiter: I, 39
participium: omne verbum vel participium significans actum anime, ut sunt ly 'scio', 'dubito', 'credo', 'intelligo' 'imaginor', et 'volo', 'cupio', 'promitto', 'significo', 'suppono', et similia, faciunt stare terminum communem sequentem supra quem cadunt, confuse tantum, et sub tali termino non licet fieri aliquis descensus: I, 72; verba vel eorum participia significantia actum anime, ut ly 'intelligo', 'dubito', 'imaginor', 'significo', 'suppono', et similia, sunt ampliativi: I, 99
passibilis: *def.:* passibilis qualitas est qualitas permanens seu difficiliter mobile a subiecto: IV, 63
passio: *def.:* passio est respectus extrinsecus adveniens quo aliquid formaliter patitur vel producitur et refertur ad agens vel producens: IV, 82; passio est qualitas faciliter mobilis a subiecto: IV, 63; passio est duplex, sc. passio transiens et passio immanens: IV, 83; *def.:* passio transiens est passio illata ab agente mediante actione transeunte: IV, 83; species passionis transeuntis seu naturalis sunt generatio, corruptio, augmentatio, diminutio, alteratio et secundum locum mutatio: IV, 83; IV, 85; *def.:* passio immanens est passio illata ab agente mediante actione immanente: IV, 83; species passionis immanentis sunt intellectio, volitio accepte passive et visio: IV, 83; IV, 85; passio (vel possibilis qualitas) = qualitas apprehensibilis a sensu exteriori: IV, 62; *def.:* Passio: IV, 18; IV, 44; *def.:* predicamentum Passionis est coordinatio terminorum significativorum passionis: IV, 85; omnis terminus significativus passionis est de predicamento Passionis: IV, 84
positio: = predicamentum Positionis: omnis terminus significativus situs seu positionis de predicamento Situs seu Positionis: IV, 97; = species obligationis: V, 3; *def.:* positio est obligatio qua respondens tenetur concedere propositionem ponibilem sibi positam, quam admissit, si fuerit proposita sibi: V, 10; positio fit cum isto verbo 'pono' vel equivalente: V, 3; positio et depositio se habent opposito modo: V, 29; regule circa positionem: *vide s.v.* positum
positum: V, 3; omne possibile positum et non repugnans alteri casui posito et admisso est admittendum: V, 12; omne positum et admissum sub forma positi propositum durante tempore eiusdem positionis seu obligationis, est concedendum: V, 13; Ad omne impertinens est respondendum secundum sui qualitatem, sc. sicut extra tempus obligationis: V, 14; propter possibile positum et admissum nullum impossibile primarie significando est concedendum, neque aliquod necessarium est negandum: V, 15; omne sequens ex posito et admisso per se durante tempore eiusdem obligationis est concedendum: V, 16; omne sequens ex posito et admisso cum concesso vel concessis durante tempore eiusdem obligationis seu positionis est concedendum: V, 18; omne sequens ex posito et admisso cum opposito negati vel oppositis negatorum durante tempore eiusdem positionis est concedendum: V, 20; omne repugnans posito et admisso per se durante tempore eiusdem obligationis est negandum: V, 22; omne repugnans posito et admisso cum concesso vel concessis durante tempore eiusdem positionis seu obligationis est negandum: V, 27
posse: istud verbum 'possum' et eius participium, vel nomen includens ipsum, ut ly 'potens' et 'potentia', sunt ampliativi: I, 99
possibilis: 'possibile' potest accipi naturaliter vel logice: II, 20; terminus communis non restrictus supponens a parte subiecti respectu alicuius talium terminorum modalium 'possibile', 'contingens', 'necessarium' vel 'impossibile', cum suis verbis et adverbiis quando faciunt sensum divisum supponit indifferenter pro illo quod est vel potest esse, aut pro

hiis que sunt vel possunt esse: I, 108; propositio modalis probanda ratione huius termini 'possibile' nominaliter sumpti et prout tenetur exponibiliter probatur secundum quosdam per unam propositionem affirmativam huius verbi 'potest' de propositione correspondente dicto quod modus determinat vel de infinitivo eius: II, 232

possibiliter: propositio modalis probanda ratione huius adverbii 'possibiliter' prout tenetur exponibiliter probatur per duas exponentes, quarum prima est sua preiacens, et secunda exponens est affirmativa huius verbi 'potest' de prima exponente vel de infinitivo eius: II, 232

potentia: naturalis potentia vel impotentia accipitur pro qualitate corporis naturaliter in eo existente secundum quam ipsum corpus naturaliter potest faciliter agere vel pati: IV, 61; a potentia et obiecto ponitur notitia que dicitur verbum creatum in nobis: IV, 77; negare actum *opp.* negare potentiam: I, 26

predicabile: predicabile = universale: IV, 1

predicamentum: IV, 1; *def.:* predicamentum large accipitur pro genere generalissimo alicuius coordinationis predicamentalis: IV, 44; predicamenta ut genera generalissima sunt decem, sc. Substantia, Quantitas, Qualitas, Relatio, Actio, Passio, Ubi, Quando, Situs, et Habitus: IV, 44; de responsione in terminis de predicamento Substantie, Qualitatis, Quantitatis, Passionis, Ubi, Quando, Situs, Habitus: IV, 18

predicare: predicari *in quale*: IV, 1; *def.:* predicari *in quale* est convenienter respondere ad interrogationem factam per 'quale est?' vel 'fuit?' vel 'erit?' aut 'esset?', si esset: IV, 18; predicari *in quantum*: IV, 1; *def.:* predicari *in quantum* est convenienter respondere ad interrogationem factam per 'quantum est?' vel 'fuit?', vel 'erit?' aut 'esset?', si esset: IV, 18; predicari *in quot* IV, 1; *def.:* predicari *in quot* est convenienter respondere ad interrogationem factam per 'quot sunt?' vel 'fuerunt?' vel 'erunt' aut 'essent?', si essent: IV, 18; predicari *in quid*: IV, 1; *def.:* predicari *in quid* est convenienter respondere ad interrogationem factam per 'quid est?' vel 'fuit?', vel 'erit?' aut 'esset?', si esset: IV, 18; *def.:* predicari *in quid agit* est convenienter respondere ad interrogationem factam per 'quid agit?': IV, 18; predicari *in quando*: IV, 18; predicari *in ubi*: IV, 18; predicari *in quomodo se habet vel habituatur*: IV, 18; predicari *in quomodo ponitur*: IV, 18; predicari *in quomodo situatur*: IV, 18

predicatio: *def.:* predicatio accidentalis est quando predicatum propositionis connotat aliquod accidens sive extrinsecum rei quod non connotat eius subiectum: IV, 15; predicatio accidentalis potest fieri duobus modis: IV, 15; *def.:* predicatio essentialis est quando predicatum propositionis solum illud significat quod est de essentia rei significate per eius subiectum: IV, 14; predicatio essentialis potest fieri quatuor modis: IV, 14; predicatio directa large accepta vel magis extensa potest fieri quinque modis: II, 74; *def.:* predicatio contrahens dicitur quando inferius predicatur de suo superiori vel species de sua differentia essentiali: IV, 16; predicatio directa: IV, 16; *def.:* predicatio directa stricte accepta est quando superius predicatur de suo inferiori: II, 73; predicatio indirecta: IV, 16; *def.:* predicatio indirecta stricte accepta est quando inferius predicatur de suo superiori: II, 73; predicatio disparata est quando unus terminus disparatus predicatur de suo disparato: II, 73

predicatum: *def.:* predicatum propositionis est terminus sequens copulam verbalem explicite vel implicite, quod dicitur de subiecto explicite vel implicite: II, 6

preter: 'preter' potest teneri dupliciter, sc. improprie, et proprie: II, 183; 'preter' potest teneri improprie dupliciter, sc. associative et abstractive: II, 183; quando 'preter' tenetur proprie et exceptive, tunc facit propositionem proprie exceptivam: II, 183

privare: terminus privativus: I, 28–30; negare seu privare actum et potentiam: III, 118

privatio: ab habitu possibile est devenire in privationem, sed a privatione ad habitum impossibilis est regressio: III, 113

probare: *probare propositionem:* omnis propositio directe probabilis per suos probantes copulative cuius omnes probantes sunt vere, tunc est propositio vera; et si una probantium est falsa,

tunc propositio est falsa: II, 145; omnis propositio directe probabilis per suas probantes disiunctive cuius una probantium est vera aut unus modus probandi, tunc est propositio vera; et si omnes probantes eius sunt false aut uterque modus probandi, tunc propositio est falsa: II, 146; quando plures termini probabiles ponuntur in eadem propositione, tunc probatio propositionis est incipienda a primo termino probabili: II, 147; —*propositio singularis* cuius omnes termini sunt immediati, per nullam propositionem est probabilis directe nisi per sensum vel per intellectum aut per suum contradictorium aut aliqua inconvenientia aliquam deducendo: II, 148; propositio singularis cuius predicatum vel aliqua pars subiecti vel predicati est terminus communis explicite vel implicite stans determinate, ratione eius potest probari dupliciter: uno modo per inferius illius termini communis; alio modo per duo singularia demonstrativa resolvendo illum terminum communem: II, 149; propositio singularis cuius predicatum vel aliqua pars subiecti vel predicati est terminus communis stans confuse et distributive, ratione illius termini potest probari dupliciter: uno modo per superius illius termini communis; alio modo inductive per singularia illius termini communis: II, 150; —*oppositum propositionis exclusive* non exponitur, sed probatur per suas causas veritatis, sc. per unam disiunctivam compositam ex partibus contradicentibus partibus copulative exponentis suam exclusivam: II, 179; quando una probantium oppositi exclusive est vera, tunc tale oppositum exclusive est verum, et quando omnes probantes eius sunt false, tunc tale oppositum est falsum: II, 180; —*propositio negativa huius verbi 'differt'* non exponitur, sed probatur per suas causas veritatis, sc. per disiunctivam compositam ex partibus contradicentibus copulative exponentis suam propositionem affirmativam: II, 201; —*propositio negativa seu opposita positivi* comparabiliter sumpti non exponitur, sed probatur per suas causas veritatis, sc. per disiunctivam compositam ex partibus contradicentibus partibus copulative exponentis suam affirmativam: II, 204; —*propositio negativa seu opposita comparativi* non exponitur sed probatur per suas causas veritatis, sc. per disiunctivam compositam ex partibus contradicentibus partibus copulative exponentis suam affirmativam: II, 207; —*propositio negativa seu opposita superlativi* comparabiliter sumpti non exponitur sed probatur per suas causas veritatis, sicut dictum est de comparativo: II, 211; —*propositio modalis* probanda ratione huius termini 'necesse' vel equivalens, sive nominaliter sive adverbialiter aut verbaliter sumpti, prout tenetur exponibiliter, probatur seu exponitur per duas exponentes: II, 230; propositio modalis probanda ratione huius termini 'possibile' nominaliter sumpti et prout tenetur exponibiliter probatur secundum quosdam per unam propositionem affirmativam huius verbi 'potest' de propositione correspondente dicto quod modus determinat vel de infinitivo eius: II, 232; propositio modalis probanda ratione huius adverbii 'possibiliter' prout tenetur exponibiliter probatur per duas exponentes, quarum prima est sua preiacens, et secunda exponens est affirmativa huius verbi 'potest' de prima exponente vel de infinitivo eius: II, 232; propositio modalis probanda ratione huius termini 'impossibile' vel equivalens prout tenetur exponibiliter probatur per duas exponentes: II, 233; propositio modalis probanda ratione termini modalis nominalis prout tenetur officialiter et determinat dictum eius, probatur per unam describentem: II, 234; propositio modalis probanda ratione adverbii modalis prout tenetur officialiter, probatur per duas probantes seu describentes: II, 235; propositio modalis de sensu diviso non est probanda ratione termini modalis, sed debet probari secundum probabilitatem primi termini in ordine probationis: II, 236; propositio modalis seu officialis probanda ratione verbi vel participii connotantis actum anime vel mentalem possunt accipi dupliciter, sc. uno modo respectu incomplexi, alio modo respectu complexi: II, 238; propositio

probanda ratione termini modalis prout tenetur resolubiliter, probatur seu resolvitur per duas resolventes singulares: II, 240

probatio: probationes propositionum: Introd. 3.2; *def.:* probatio propositionis est declaratio seu manifestatio sue significationis et per consequens sue veritatis vel falsitatis: II, 142; de regulis circa probationem propositionis singularis: II, 148sqq.; de regulis circa probationem propositionis resolubilis: II, 150sqq.

propositio: *def.:* propositio est oratio indicativa perfecta vera vel falsa aut equivalens: II, 1; *—propositio universalis-particularis-indefinita-singularis: def.:* propositio universalis est propositio cathegorica cuius subiectum vel prima pars subiecti est terminus communis signo universali determinatus explicite vel implicite: II, 43; *def.:* propositio particularis est propositio cathegorica cuius subiectum vel prima pars subiecti est terminus communis signo particulari determinatus explicite vel implicite: II, 44; *def.:* propositio indefinita est propositio cathegorica cuius subiectum vel prima pars subiecti est terminus communis sine signo universali et particulari explicite vel implicite: II, 45; *def.:* propositio singularis est propositio cathegorica cuius subiectum vel prima pars subiecti est terminus discretus explicite vel implicite: II, 47; cuiuslibet propositionis particularis vel indefinite, tam affirmative quam negative, subiectum vel prima pars subiecti supponit determinate: I, 84; cuiuslibet propositionis singularis tam affirmative quam negative subiectum vel prima pars subiecti supponit discrete: I, 83; cuiuslibet propositionis universalis affirmative subiectum vel prima pars subiecti supponit confuse et distributive, sed predicatum, si est terminus communis non distributus per aliquod confundens, supponit confuse tantum: I, 84; cuiuslibet propositionis universalis negative tam subiectum vel prima pars subiecti quam predicatum, si est terminus communis, supponit confuse et distributive, remoto impedimento alterius distributivi: I, 85; de regula circa sillogizandum ex propositionibus universalibus: III, 27; de regula circa sillogizandum ex propositiomibus singularibus: III, 22; *—propositio vera-falsa: def.:* propositio vera est propositio per quam sicut primo et adequate significatur ita est II, 9; *def.:* propositio vera est propositio cuius primum et adequatum significatum est in esse: II, 9; *def.:* propositio falsa est propositio per quam sicut primo et adequate significatur ita non est: II, 9; *def.:* propositio falsa est propositio cuius primum et adequatum significatum non est in esse: II, 9; II, 16; *—propositiones convertibiles: def.:* propositiones convertibiles sunt propositiones que mutuo se sequuntur: III, 98; propositiones convertibiles sunt propositiones equipollentes adinvicem, propositio convertens et sua conversa, propositio exponibilis et copulativa composita ex omnibus suis exponentibus, propositio resolubilis et copulativa facta ex omnibus suis resolventibus, propositio descriptibilis et sua describens: III, 98; *—propositiones repugnantes-compossibiles (seu simul stantes): def.:* propositiones repugnantes adinvicem sunt propositiones quarum primum et adequatum significatum unius non potest simul stare cum primo et adequato significato alterius: II, 34; *(def.:)* compossibiles vel simul stantes sunt propositiones quarum primum et adequatum significatum unius potest stare cum primo et adequato significato alterius: II, 35; *(def.:)* compossibiles vel simul stantes sunt propositiones quarum primum et adequatum significatum unius potest stare cum primo et adequato significato alterius: II, 35; *—propositio cathegorica-ypothetica: def.:* propositio cathegorica est propositio habens unicum subiectum principale, et unicam copulam principalem et unicum predicatum principale, explicite vel implicite: II, 2; *def.:* propositio ypothetica est propositio in qua coniunguntur plures propositiones cathegorice vel orationes illis correspondentes, per notam ypothetice affirmative tentam: II, 113; propositio ypothetica potest componi dupliciter: II, 113; in propositione ypothetica ponuntur plura subiecta

principalia et plures copule: II, 2; note propositionis ypothetice sunt novem, sc. coniunctio copulativa, disiunctiva, rationalis, conditionalis, causalis, expletiva, adverbium similitudinis, locale, temporale: II, 114; *—propositio de consueto modo loquendi* opp. *de inconsueto modo loquendi*: II, 6; *—propositio immediata-mediata: def.:* propositio immediata est propositio in qua nullus ponitur terminus mediatus, propositio mediata est propositio in qua ponitur aliquis terminus mediatus: II, 143; propositio mediata est triplex, sc. resolubilis, exponibilis vel officiabilis: II, 144; *DE DIVISIONIBUS CATHEGORICARUM*: II, 9sqq.; *—propositio affirmativa-negativa: def.* propositio affirmativa de inesse est illa cuius principale verbum affirmatur: II, 39; propositio affirmativa modalis est illa cuius tam principale verbum quam infinitivus affirmatur: II, 39; quando pares negationes precedunt ipsum verbum principale, tunc propositio remanet affirmativa: II, 42; *def.:* propositio negativa de inesse est illa cuius principale verbum negatur: II, 39; propositio modalis negativa est illa cuius principale verbum vel solus infinitivus negatur: II, 39; quando unica negatio vel plures negationes impares precedunt ipsum verbum, tunc propositio remanet negativa: II, 42; si talis negatio 'non' tenetur solum neganter, tunc facit propositionem negativam: I, 27; de regula circa sillogizandum ex propositionibus negativis: III, 22; *—propositio de inesse: def.:* propositio cathegorica de inesse est propositio cathegorica in qua nullus terminus modalis determinat dictum, neque totam residuam compositionem propositionis: II, 35; propositio de inesse dicitur affirmativa vel negativa propter affirmationem vel negationem verbi principalis tantum: II, 40; *—propositio exceptiva: def.:* propositio exceptiva est propositio in qua dictio exceptiva tenetur exceptive: II, 181; preiacens exceptive dicitur totum residuum propositionis, dempta dictione exceptiva et parte extracapta: II, 181; ad propositionem proprie exceptivam requiruntur quatuor: primo aliquod superius distributum a quo fiat exceptio; secundo dictio exceptiva per quam denotetur actus excipiendi; tertio pars extracapta seu excepta que sit inferius illius superius distributi; quarto verbum principale sive predicatum respectu cuius fiat exceptio: II, 182; omnis exceptiva propria et sua preiacens repugnant adinvicem: II, 182; III, 142; *—propositio exclusiva: def.:* propositio exclusiva est propositio in qua dictio exclusiva tenetur exclusive: II, 164; preiacens propositionis exclusive dicitur totum residuum propositionis dempta dictione exclusiva: II, 164; oppositum propositionis exclusive datur per negationem prepositam dictioni exclusive: II, 164; in exclusiva negativa tam subiectum quam predicatum supponunt confuse tantum, ut cum dicitur 'tantum homo non est animal'; sed in opposito exclusive negative tam subiectum quam predicatum supponunt confuse et distributive: I, 79; subiectum universalis affirmative et predicatum exclusive affirmative, si est terminus communis, supponunt confuse et distributive, et econverso, subiectum exclusive affirmative et predicatumuniversalis affirmative, si tale subiectum et predicatum sint termini communes, supponunt confuse tantum: I, 86; propositio cuius dictio exclusiva additur subiecto et vis exclusionis cadit solum supra subiectum, valet unam propositionem de copulato extremo: II, 174; *— propositio modalis: def.:* propositio modalis est propositio cathegorica in qua terminus modalis determinat dictum propositionis vel totam residuam compositionem eius: II, 35; propositio modalis dicitur affirmativa propter affirmationem utriusque verbi, sc. verbi principalis et infinitivi, si ambo fuerunt in propositione, et potest dici negativa vel propter negationem verbi principalis vel infinitivi tantum vel utriusque insimul: II, 40; propositio modalis est triplex, sc. modalis de sensu diviso, modalis de sensu composito in qua modus precedit, et modalis de sensu composito in qua modus finaliter subsequitur: II, 228; *def.:* propositio modalis de sensu composito est illa in qua modus totaliter preponitur vel totaliter

postponitur: II, 37; propositionum modalium de sensu composito quedam sunt in quibus modi subiciuntur vel se tenent a parte subiecti, alie in quibus modi predicantur vel se tenent a parte predicati: II, 83; propositio modalis de sensu diviso est illa in qua modus se tenet ex parte copule, et una pars residue compositionis subicitur et alia predicatur: II, 37; propositionum modalium quedam sunt modales de sensu diviso in quibus modi interponuntur vel se tenent a parte copule: II, 83; in propositione modali de sensu composito solum verbum substantivum dicitur copula verbalis, in propositione modali de sensu diviso verbum substantivum cum modo infinitivo dicitur copula verbalis: II, 38; propositio modalis seu officialis probanda ratione verbi vel participii connotantis actum anime vel mentalem possunt accipi dupliciter, sc. uno modo respectu incomplexi, alio modo respectu complexi: II, 238; quantitas in propositione modali de sensu composito in qua modus subicitur et dictum predicatur, accipitur penes modum: II, 50; quantitas in propositione modali de sensu composito in qua modus predicatur et dictum subicitur accipitur penes dictum propositionis, sicut in propositione de inesse: II, 51; quantitas in propositione modali de sensu diviso potest accipi penes dictum propositionis, penes modum, vel penes modus et penes dictum insimul: II, 52; quantitas et qualitas in modalibus accipiuntur penes dictum et non penes modum: II, 50; —*propositio necessaria-contingens: def.:* propositio necessaria est propositio per quam sicut primo et adequate significatur non potest non esse: II, 18; *def.:* propositio contingens est propositio per quam sicut primo et adequate significatur indifferenter potest esse et potest non esse: II, 18; propositio contingens ad utrumlibet est propositio contingens cuius primum et adequatum significatum non est determinatum a natura esse verum vel falsum: II, 18; propositio contingens nata est propositio contingens cuius primum et adequatum significatum est determinatum a natura esse verum vel falsum: II, 18; —*propositio possibilis-impossibilis: def.:* propositio possibilis est propositio per quam sicut primo et adequate significatur potest esse: II, 15; *def.:* propositio impossibilis est propositio per quam sicut primo et adequate significatur non potest esse: II, 17; propositio impossibilis per se *opp.* propositio impossibilis per accidens: II, 17; exponibilis: I, 37; —*propositio reduplicativa: def.:* propositio reduplicativa est propositio in qua dictio reduplicativa tenetur reduplicative: II, 189; preiacens propositionis reduplicative est totum residuum dempta dictione reduplicativa cum termino reduplicato: II, 189; ad propositionem proprie reduplicativam requiruntur tres termini cum ipsa dictione reduplicativa: II, 190; oppositum propositionis reduplicative datur per negationem prepositam et cadentem supra dictionem reduplicativam: II, 190; —*propositio scita-dubia-nescita-credita: def.:* propositio scita est propositio per quam sicut primo et adequate significatur scitur ab aliquo, et cum hoc scitur ab eodem illam propositionem sic significare sicut primo et adequate significat: II, 26; *def.:* propositio dubia est propositio per quam sicut primo et adequate significatur dubitatur ab aliquo, et cum hoc scitur ab eodem illam propositionem sic significare sicut primo et adequate significat: II, 28; *def.:* propositio non scita est propositio per quam sicut primo et adequate significatur nescitur ab aliquo, vel quando nescitur aliquam propositionem sic significare sicut primo et adequate significat: II, 30; *def.:* propositio credita est propositio per quam sicut primo et adequate significatur creditur ab aliquo, et cum hoc scitur ab eodem illam propositionem sic significare sicut primo et adequate significat: II, 32; —*significatum propositionis:* significatum propositionis adequatum sive totale est illud quod habetur ex compositione omnium terminorum propositionis simul sumptorum: II, 11; significatum propositionis partiale est illud quod habetur ex compositione aliquorum terminorum propositionis, et non omnium simul sumptorum: II, 11; significatum

adequatum sive totale propositionis est duplex, sc. voluntarium (vel ad placitum sive ex impositione) vel naturale: II, 12; significatum voluntarium vel ad placitum seu ex impositione propositionis est duplex, sc. primarium vel secundarium: II, 13; significatum primarium propositionis est illud quod significat propositio ex primaria institutione seu impositione terminorum; significatum secundarium propositionis est illud quod significat propositio ex quadam nova et secundaria impositione terminorum alicuius noviter imponentis vel aliquorum noviter imponentium: II, 13; —*propositio descriptibilis:* I, 38; *propositio probabilis opp. improbabilis:* I, 35; —*propositio resolubilis:* I, 36; —*propositio mirabilis:* I, 118; II, 241; —*materia propositionis:* II, 53; propositio in contingenti materia dicitur quando terminus accidentalis qui non dicitur propria passio predicatur de termino substantiali seu de predicamento Substantie: II, 54; propositio in naturali materia dicitur quatuor modis, sc. quando superius predicatur de suo inferiori, quando diffinitio vel pars diffinitionis predicatur de suo diffinito, quando propria passio predicatur de suo subiecto, quando idem predicatur de se ipso: II, 53; —DE CONVERSIONE PROPOSITIONUM: II, 100ff.; *def.:* conversio est mutatio subiecti vel equivalentis in predicatum, et econverso, terminis precise pro eodem vel eisdem supponentibus: II, 101; conversio potest fieri dupliciter: II, 102; conversio est duplex, sc. simplex et per accidens: II, 103; conversio simplex est quando de subiecto vel de equivalente fit predicatum et econverso, manente eadem qualitate et quantitate et terminis precise pro eodem vel eisdem supponentibus: II, 103; conversio per accidens est quando de subiecto vel equivalente fit predicatum et econverso, manente eadem qualitate sed mutata quantitate, et terminis precise pro eodem vel eisdem omnino supponentibus: II, 105; ad conversionem simplicem requiruntur tria: II, 105; ad conversionem per accidens requiruntur tria: II, 106; conversio per contrapositionem (secundum quosdam) est quando de subiecto vel equivalente fit predicatum et econverso, manente eadem qualitate et quantitate, sed mutatis terminis finitis in terminos infinitos: II, 107; conversio per contrapositionem apud magistros tamquam inutilis reputatur: II, 109; de conversionibus modalium: II, 110–112; propositiones modales de sensu composito de ly 'necesse', 'possibile', 'contingens', captum penes dicta convertuntur sicut propositiones de inesse correspondentes dictis: II, 110; propositiones modales de sensu composito de ly 'impossibile' et 'contingens ad utrumlibet' proprie non convertuntur, ex eo quia non semper faciunt bonam consequentiam: II, 111; propositiones modales de sensu diviso proprie non sunt convertende, ex eo quia non semper faciunt bonam consequentiam: II, 112; —DE EQUIPOLLENTIA PROPOSITIONUM: II, 90sqq.; de equipollentia propositionum cathegoricarum de inesse: II, 91–93; unica regula preposita propositioni universali vel particulari vel indefinite facit propositionem equipollere suo contradictorio: II, 91; unica negatio postposita immediate subiecto distributo vel prime parti distribute propositionis universalis facit propositionem equipollere suo contrario: II, 92; unica negatio preposita propositioni universali vel particulari vel indefinite et alia postposita immediate subiecto vel prime parti subiecti facit propositionem equipollere suo subalterno: II, 93; de equipollentia propositionum modalium penes dicta: II, 99; de equipollentia propositionum modalium penes modos: II, 95–98; propositio modalis de ly 'necesse' et modalis de ly 'possibile' non consimilium dictorum equipollent per unicam negationem prepositam immediate modo: II, 95; propositio modalis de ly 'necesse' et modalis de ly 'impossibile' consimilium dictorum equipollent per unicam negationem postpositam immediate modo et verbo seu copule: II, 96; propositio modalis de ly 'necesse' et modalis de ly 'possibile' consimilium dictorum equipollent per unicam negationem

prepositam immediate modo et per aliam prepositam immediate modo et verbo seu copule: II, 97; propositio modalis de ly 'impossibile' et modalis de ly 'possibile' non consimilium dictorum equipollent per unicam negationem prepositam immediate modo et per aliam postpositam immediate modo et verbo verbo seu copule: II, 97; equipollentie propositionum modalium penes dictum sunt servande seu accipiende sicut in propositionibus de inesse: II, 99; —DE OPPOSITIONE PROPOSITIONUM: II, 57 sqq.; propositiones contradictorie de inesse adinvicem sunt universalis affirmativa et universalis negativa de inesse consimilium subiectorum, copularum et predicatorum pro eodem vel eisdem omnino supponentium: II, 58; propositiones subcontrarie de inesse sunt triplices: II, 59; propositiones subcontrarie de inesse adinvicem sunt particularis vel indefinita affirmativa et particularis vel indefinita negativa de inesse consimilium subiectorum, copularum et predicatorum pro eodem vel eisdem omnino supponentium: II, 60; propositiones subalterne de inesse adinvicem sunt duplices: II, 61; propositiones modales de sensu composito in quibus modi subiciuntur vel se tenent a parte subiecti, et consimili dicto remanente vel subsequente in utraque propositione, opponuntur penes modos: II, 85; propositiones modales de sensu composito in quibus modi predicantur vel se tenent a parte predicati, et consimili modo remanente in utraque propositione, opponuntur penes dicta: II, 86; propositiones modales de sensu diviso, consimili modo remanente in utraque propositione, opponuntur penes dicta: II, 87; propositiones modales de sensu diviso, consimili dicto remanente in utraque propositione, opponuntur penes modos: II, 88; propositiones modales de sensu diviso dissimilium modorum possunt opponi penes modos et penes dicta insimul: II, 89; —DE VERITATE VEL FALSITATE PROPOSITIONUM OPPOSITARUM: de veritate vel falsitatis propositionum contrariarum: II, 62–64; propositionum contrariarum adinvicem, si una est vera, reliqua est falsa in omnibus terminis tam substantialibus quam accidentalibus et in omni predicatione: II, 62; propositionum contrariarum adinvicem, si una est falsa, reliqua est vera in terminis substantialibus predicatione directa vel disparata et in terminis accidentalibus accidente inseparabili: II, 63; due propositiones contrarie adinvicem numquam sunt vere, sed possunt esse false in terminis accidentalibus accidente separabili, vel in terminis substantialibus predicatione indirecta: II, 64; de veritate vel falsitate propositionum subcontrariarum: II, 65–66; propositionum subcontrariarum adinvicem, si una est vera, reliqua est falsa, et econverso, in terminis substantialibus predicatione directa vel disparata, et in terminis accidentalibus accidente inseparabili: II, 65; due propositiones subcontrarie adinvicem numquam sunt false sed possunt simul esse vere in terminis accidentalibus accidente separabili, vel in terminis substantialibus predicatione indirecta: II, 66; de veritate vel falsitate propositionum subalternarum: II, 67–69; propositionum subalternatarum adinvicem, si universalis est vera, sua particularis vel indefinita est vera, in omnibus terminis et in omni predicatione: II, 67; ad veritatem universalis sequitur veritas sue particularis vel indefinite in omnibus terminis et in omni predicatione: II, 67; ad veritatem universalis sequitur veritas sue particularis vel indefinite in omnibus terminis et in omni predicatione: II, 68; propositionum subalternarum adinvicem, si particularis vel indefinita est falsa, sua universalis est falsa in omnibus terminis et in omni predicatione, sed non econverso: II, 69; de veritate vel falsitate propositionum contradictoriarum: II, 70; propositionum contradictoriarum adinvicem, si una est vera, reliqua est falsa, et econverso, in omnibus terminis et in omni predicatione: II, 70; duorum contradictoriorum complexorum adinvicem, si unum est verum, reliquum est falsum, et econverso, et si unum est contingens, reliquum est contingens, si unum est dubium, reliquum est dubium, si unum est

scitum, reliquum est scitum: II, 71; de regulis contradictionis assignande in propositionibus: II, 75–82; propositiones modales contrarie: II, 83; propositiones modales contradictorie: II, 83; propositiones modales subcontrarie: II, 83; propositiones modales subalterne: II, 83; de propositionibus modalibus de sensu composito opponentibus penes dicta: II, 86; de propositionibus modalibus de sensu composito opponentibus penes modos: II, 85; de propositionibus modalibus de sensu diviso opponentibus penes dicta: II, 87; de propositionibus modalibus opponentibus penes modos: II, 88; propositiones modales de sensu diviso dissimilium modorum possunt opponi penes modos et penes dicta insimul: II, 89; *DE DIVISIONIBUS YPOTHETICARUM:* II, 115sqq.; species principales propositionis ypothetice secundum modernos sunt novem, sc. propositio copulativa, disiunctiva, rationalis, conditionalis, expletiva, similitudinaria, localis, et temporalis: II, 114; —*def.: copulativa* est propositio ypothetica in qua coniunguntur plures propositiones cathegorice per coniunctionem copulativam, affirmative tentam: II, 115; *copulativa vera-falsa:* copulative significans ut sue partes est vera quando quelibet pars principalis eius est vera: II, 116; copulativa falsa est copulativa cuius una pars principalis est falsa: II, 116; *copulativa possibilis-impossibilis:* copulativa possibilis est copulativa cuius quelibet pars principalis est alteri parti eiusdem compossibilis: II, 117; copulativa impossibilis est copulativa cuius una pars principalis est impossibilis vel cuius partes principales sunt incompossibiles: II, 116; *copulativa necessaria-contingens:* copulativa necessaria est copulativa cuius quelibet pars principalis est necessaria: II, 118; copulativa contingens est copulativa cuius una pars principalis est contingens et altera pars principalis non est impossibilis neque alteri repugnans: II, 118; *copulativa scita-nescita-credita-dubia:* copulativa scita est copulativa cuius quelibet pars principalis est scita et cum hoc scitur illam ex illis partibus componi: II, 119; copulativa nescita est copulativa cuius una pars principalis est nescita: II, 119; copulativa credita est copulativa cuius quelibet pars principalis est credita: II, 119; copulativa dubia est copulativa cuius quelibet pars principalis est dubia et una pars non est alteri repugnans neque ex ea sequitur falsum: II, 119; —*def.: disiunctiva* est propositio ypothetica in qua coniunguntur plures propositiones cathegorice per coniunctionem disiunctivam affirmative tentam: II, 120; *disiunctiva vera-falsa:* disiunctiva significans ut sue partes est vera quando una pars principalis eius est vera: II, 121; disiunctiva falsa est disiunctiva cuius quelibet pars principalis est falsa: II, 121; *disiunctiva possibilis-impossibilis:* disiunctiva possibilis est disiunctiva cuius una pars principalis est possibilis: II, 122; disiunctiva impossibilis est disiunctiva cuius quelibet pars principalis est impossibilis: II, 122; *disiunctiva necessaria-contingens:* disiunctiva necessaria est disiunctiva cuius una pars principalis est necessaria, vel quando componitur ex duobus contradictoriis adinvicem: II, 122; disiunctiva contingens est disiunctiva cuius quelibet pars principalis est contingens et non componitur ex partibus contradicentibus adinvicem: II, 122; *disiunctiva scita-nescita-credita-dubia: def.:* disiunctiva scita est disiunctiva cuius vera pars principalis est scita et cum hoc scitur talem disiunctivam ex illa parte componi: II, 123; disiunctiva credita est disiunctiva cuius una pars principalis est credita: II, 123; disiunctiva nescita vel dubia est disiunctiva cuius quelibet pars principalis est nescita vel dubia et non componitur ex partibus contradicentibus adinvicem: II, 123; —*def.: rationalis* est propositio ypothetica in qua coniunguntur plures propositiones cathegorice per talem coniunctionem 'ergo' vel 'igitur' affirmative tentam: II, 124; propositio rationalis dicitur vera et necessaria quando facit bonam consequentiam, et dicitur falsa et impossibilis quando facit malam consequentiam: II, 125; —*def.: conditionalis* est propositio ypothetica in qua coniunguntur plures propositiones cathegorice vel

orationes illis correspondentes per talem coniunctionem 'si' affirmative tentam: II, 126; propositio conditionalis dicitur vera et necessaria quando facit bonam consequentiam, et dicitur falsa et impossibilis quando facit malam consequentiam: II, 126; —*def.: propositio causalis* est propositio ypothetica in qua coniunguntur plures propositiones cathegorice per talem coniunctionem 'quia' affirmative tentam: II, 127; (sed. quosdam) propositio causalis est consequentia: III, 33; propositio causalis dicitur vera quando res significata per eius antecedens est vera causa rei significate per suum consequens, et dicitur falsa quando res significata per suum consequens non est vera causa rei significate per suum consequens: II, 128; propositio rationalis, conditionalis et causalis differunt in hoc quia ad veritatem rationalis et conditionalis requiritur vel sufficit illam facere bonam consequentiam, sed ad veritatem causalis requiruntur duo: primo quod faciat bonam consequentiam, secundo quod quelibet pars principalis eius sit vera: II, 129; —*def.: propositio expletiva* est propositio ypothetica in qua coniunguntur plures propositiones cathegorice vel orationes illis correspondentes per talem coniunctionem 'licet' vel 'quamvis' affirmative tentam: II, 130; *expletiva vera-falsa:* expletiva composita ex partibus indicativis est vera quando quelibet pars principalis eius est vera, sed falsa quando una pars principalis eius est falsa: II, 131; expletiva composita ex una parte indicativa et altera coniunctiva est vera quando pars indicativa est vera et propositio correspondens parti coniunctive est compossibilis cum parte indicativa, sed falsa falsa quando pars indicativa est falsa vel quando propositio correspondens parti coniunctive est impossibilis cum parte indicativa: II, 131; expletiva composita ex partibus coniunctivis est vera quando cuilibet parti principali propositio correspondens est vera vel compossibilis cum altera parte, sed falsa quando propositio correspondens uni copulative est incompossibilis cum altera parte eiusdem: II, 131; —*def.: similitudinaria* est propositio ypothetica in qua coniunguntur plures propositiones cathegorice per adverbium similitudinis affirmative tentum: II, 132; *similitudinaria vera-falsa:* propositio similitudinaria est vera quando omnes partes principales eius sunt vere per eandem similitudinem, sed falsa quando omnes partes principales eius non sunt vere per eandem similitudinem: II, 133; —*def.: localis* propositio ypothetica in qua coniunguntur plures propositiones cathegorice per adverbium locale affirmative tentum: II, 134; *localis vera-falsa:* propositio localis est vera quando omnes partes principales eius sunt vere pro eodem loco, sed falsa quando omnes partes eius principales non sunt vere pro eodem loco: II, 135; —*def.: temporalis* est propositio ypothetica in qua coniunguntur plures propositiones cathegorice per adverbium temporale affirmative tentum: II, 137; —DE OPPOSITO YPOTHETICE: secundum quosdam oppositum ypothetice non dicitur propositio ypothetica, sed tale oppositum dicitur propositio cathegorica valens plures orationes quasi inconiunctas vel quasi sine coniunctione; alii dicunt quod tale oppositum ypothetice dicitur propositio ypothetica negativa: II, 138; appositum copulative equivalet disiunctive facte ex contradictoriis partium illius copulative: II, 139; oppositum disiunctive equivalet copulative facte ex contradictoriis partium illius disiunctive: II, 140; oppositum rationalis significat opposito modo ad propositionem rationalem, et oppositum conditionalis significat opposito modo ad propositionem conditionalem et oppositum causalis significat opposito modo ad propositionem causalem; et ita de omnibus aliis speciebus: II, 141; —DE QUANTITATE PROPOSITIONIS: quantitas et qualitas sunt proprietates propositionis cathegorice et non ypothetice: II, 138; quantitas in propositione modali de sensu composito in qua modus subicitur et dictum predicatur, accipitur penes modum: II, 50; quantitas in propositione modali de sensu composito in qua modus predicatur et dictum subicitur

accipitur penes dictum propositionis, sicut in propositione de inesse: II, 51; quantitas in propositione modali de sensu diviso potest accipi penes dictum propositionis, penes modum, vel penes modus et penes dictum insimul: II, 52; — *usitatae propositiones in obligatione:* propositio antecendens est multiplex, sc. antecedens solum alicui obligato sine admisso, antecedens obligato cum concesso vel concessis, antecedens alicui obligato cum opposito negati vel oppositis negatorum, antecedens negato vel negatis, antecedens alicui concesso vel concessis in obligatione: V, 8; propositio repugnans est multiplex, sc. repugnans solum obligato sine admisso, repugnans obligato cum concesso vel concessis, repugnans obligato cum opposito negati vel oppositis negatorum, repugnans alicui negato vel negatis, repugnans alicui concesso vel concessis: V, 7; propositio pertinens alicui obligato sive admisso dicitur propositio ex illo sequens vel sibi repugnans: V, 5; propositio sequens est multiplex, sc. sequens ex obligato sive admisso, sequens ex obligato et concesso vel concessis, sequens ex obligato cum opposito negati vel oppositis negatorum, sequens ex aliquo concesso vel concessis in obligatione: V, 6

proposition: *division of propositions:* Introd. 3.2

proprium: *def.:* proprium predicationis est universale natum predicari *in quale* accidentaliter et convertibiliter de aliquo genere vel specie: IV, 38; differentia et proprium conveniunt in hoc quia utrumque eorum est natum predicari *in quale*, sed differunt in hoc quia differentia predicatur *in quale* essentialiter et proprium *in quale* accidentaliter: IV, 39

Qualitas: *def.:* qualitas predicamentalis dicitur forma accidentalis secundum quam subiectum formaliter et per accidens dicitur quale: IV, 59; qualitas est duplex, sc. essentialis et accidentalis: IV, 58; species qualitatis sunt quatuor, sc. habitus vel dispositio, naturalis potentia vel impotentia, passio vel passibilis qualitatis, forma vel aliquid constans figura: IV, 60–64; qualitas predicamentalis est forma accidentalis secundum quam aliquid dicitur simile vel dissimile alteri: IV, 59; proprium est qualitatis secundum eam simile vel dissimile dici: IV, 59; *def.:* Qualitas: IV, 18; IV, 44; *def.:* predicamentum Qualitatis est coordinatio terminorum significativorum qualitatis accidentalis: IV, 66; omnis terminus significativus qualitatis est de predicamento Qualitatis: IV, 65; terminus ponitur in predicamento Qualitatis tripliciter: IV, 65; qualitas essentialis non est de predicamento Qualitatis: IV, 58; qualitas accidentalis est de predicamento Qualitatis: IV, 58; *qualitas propositionis:* quantitas et qualitas sunt proprietates propositionis cathegorice et non ypothetice: II, 138; quantitas et qualitas in modalibus accipiuntur penes dictum et non penes modum: II, 50

quando: *def.:* Quando: IV, 18; IV, 44; *def.:* Quando seu quandolitas est respectus extrinsecus adveniens quo aliquid formaliter dicitur esse vel fuisse vel fore in tempore: IV, 90; omnis terminus significativus temporis est de predicamento Quando: IV, 94; quando aliquid est in tempore, concurrunt ipsum tempus adiacens ipsi rei temporali, ipsa res temporalis et ipsum Quando vel quandolitas: IV, 90; Quando potest causari tripliciter: IV, 91; species sub ly quando sunt tria, sc. in tempore, in instanti et in evo: IV, 94

quandolitas: IV, 90;

quantitas: *def.:* quantitas est res qua substantia formaliter est quanta vel mensurabilis: IV, 52; quantitas est duplex, sc. quantitas virtutis et perfectionis que Deo convenit sive substantiis separatis, et quantitas molis sive extensa seu dimensionalis: IV, 51; quantitas est duplex, sc. continua et discreta: IV, 53; *def.:* quantitas continua: IV, 53; *def.* quantitas discreta: IV, 53; species quantitatis discrete sunt infinite: IV, 55; proprium est quantitati secundum eam equale vel inequale dici: IV, 52; species quantitatis sunt quinque, sc. linea, superficies, corpus, tempus, locus: IV, 54; *def.:* Quantitas: IV, 18; IV, 44; *def.:* predicamentum Quantitatis est coordinatio terminorum significativorum continue vel discrete saltem quantitatis molis seu

predicamentalis: IV, 57; terminus ponitur in predicamento Quantitatis tripliciter: IV, 56; substantia et quantitas differunt in hoc quia substantia non est susceptibilis contrariorum nisi per mutationem factam in ea: IV, 47

Referre: 'aliquid referri ad aliud' potest accipi fundamentaliter vel formaliter: IV, 69

relatio: *def.:* Relatio: IV, 18; IV, 44; *def.:* predicamentum Relationis est coordinatio terminorum correlativorum seu terminorum significativorum relationis: IV, 74; *def.:* relatio est respectus intrinsecus adveniens, quomodo aliquid formaliter refertur ad aliquid: IV, 67; omnis terminus significativus relationis est de predicamento Relationis: IV, 73; relatio est duplex, sc. equiparantie et disequiparantie: IV, 70; *def.:* relatio equiparantie est relatio cuius extrema immediata, sc. fundamentum et terminus, sunt eiusdem speciei sive ordinis: IV, 70; *def.:* relatio disequiparantie dicitur relatio cuius extrema immediata, sc. fundamentum et terminus, sunt alterius speciei sive ordinis: IV, 70; species relationis equiparantie sunt idemptitas, similitudo et equalitas: IV, 71; species relationis disequiparantie sunt diversitas, dissimilitudo et inequalitas: IV, 71; relatio est duplex, sc. superpositionis et suppositionis: IV, 72; *def.:* relatio superpositionis denotat superioritatem vel prioritatem respectu sui relativi: IV, 72; *def.:* relatio suppositionis denotat inferioritatem vel posterioritatem respectu sui correlativi: IV, 72; *vide etiam s.v.* respectus

relativum: relativum accidentis diversitatis supponit pro alio dissimili vel inequali aut pro aliis dissimilibus vel inequalibus illi vel illis pro quo vel pro quibus supponit suum antecedens: I, 89; relativum accidentis idemptitatis supponit non pro eodem vel eisdem pro quo vel pro quibus supponit suum antecedens, sed supponit pro alio simili vel equali vel pro aliis similibus vel equalibus: I, 88; relativum substantie idemptitatis supponit pro eodem vel eisdem pro quo vel pro quibus supponit suum antecedens: I, 87; relativum substantie idemptitatis non reciprocum, relatum ad antecedens supponents confuse tantum, supponit confuse tantum pro illo vel pro illis pro quo vel pro quibus supponit suum antecedens: I, 96; relativum substantie idemptitatis non reciprocum, relatum ad antecedens supponens confuse et distributive, supponit confuse et distributive pro illo vel pro illis pro quo vel pro quibus supponit suum antecedens: I, 92; relativum substantie idemptitatis non reciprocum, relatum ad antecedens supponens discrete, supponit discrete pro illi vel illis pro quo vel pro quibus supponit suum antecedens: I, 90; relativum substantie idemptitatis non reciprocum, relatum ad antecedens supponens determinate, supponit determinate pro illo vel illis pro quo vel pro quibus supponit suum antecedens sine habendo respectum ad totam compositionem sui antecedentis: I, 91; relativum substantie idemptitatis reciprocum, relatum ad antecedens, supponit eodem modo quo supponit suum antecedens, et pro illi vel illis pro quo vel pro quibus supponit suum antecedens: I, 96

res: *def.:* res permanens dicitur cuius partes sunt simul cum suo toto: II, 220; *def.:* res subitiva vel instantanea dicitur cuius esse durat solum per indivisibile: II, 220; *def.:* res successiva dicitur cuius omnes partes non sunt simul cum suo toto: II, 220; res incorporalis et spiritualis habet *ubi* in loco, tamen non circumscribitur a loco: IV, 87

respectus: respectus est duplex, sc. respectus intrinsecus adveniens et respectus extrinsecus adveniens: IV, 68; *def.:* respectus intrinsecus adveniens est respectus qui statim ponitur, positis suis extremis: IV, 68; respectus extrinsecus adveniens est respectus qui statim non ponitur, positis suis extremis: IV, 68

Scientia: nulla scientia debet contradicere alteri scientie: II, 210

si: talis dictio 'si' seu nota conditionalis, sc. non impedita per aliquod confundens, facit stare confuse et distributive terminum communem sequentem sui antecedentis in ordine ad eius consequens: I, 81; quidam dicunt quod talis dictio 'si' facit terminum

conmmunem sui antecedentis stare confuse tantum immobiliter, idest sub quo non debet fieri aliquis descensus: I, 81

sic: aliquando ly 'sic' vel 'ita' dicit modum entitatis vel affirmationis: III, 71; aliquando ly 'sic' vel 'ita' dicit modum nichilitatis vel negationis: III, 71

significare: *def.:* significare est aliquid cognitioni representare: I, 2; signum vel significare accipitur dupliciter, sc. naturaliter vel ad placitum: I, 3; signum vel significare naturaliter convenit omni enti dum actualiter se ipsum representat: I, 3; signum vel significare ad placitum convenit omni dictioni et orationi vocali vel scripte dum actualiter aliud a se representat: I, 4; signum vel significare naturaliter potest accipi large et stricte: I, 4; 'signum' et 'significans' vel 'significat' sunt termini convertibiles: I, 2; significare sub eadem ratione vel conceptu eiusdem univoci: IV, 2; IV, 3; omnis terminus supponens significat, sed non econverso: I, 39; terminus impositus ad significandum se ipsum semper supponit pro illo cui est impositus ad significandum: I, 40; terminus supponens personaliter, si est vocalis vel scriptus, semper supponit pro illo cui est impositus ad significandum: I, 41

significativus: significativum naturaliter potest accipi large et stricte: I, 7; signum *opp.* significativum: I, 5

significatus: *significatum propositionis:* significatum propositionis habetur ex compositione omnium terminorum propositionis simul sumptorum: II, 11; primum et adequatum significatum propositionis: Introd. 3.31; significatum propositionis partiale est illud quod habetur ex compositione aliquorum terminorum propositionis, et non omnium simul sumptorum: II, 11; significatum adequatum sive totale propositionis est duplex, sc. voluntarium vel naturale: II, 12; significatum voluntarium est duplex, sc. primarium vel secundarium: II, 13; significatum primarium propositionis est illud quod significat propositio ex primaria institutione seu impositione terminorum; significatum secundarium propositionis est illud quod significat propositio ex quadam nova et secundaria impositione terminorum alicuius noviter imponentis vel aliquorum noviter imponentium: II, 13

signum: *def.:* signum est quod facit aliquid venire in cognitionem: I, 2; *def.:* signum est quod est aptum natum facere aliquid venire in cognitionem: I, 5; *def.:* signum est quod aliquid cognitioni representat: I, 2; signum vel significare accipitur dupliciter, sc. naturaliter vel ad placitum: I, 3; signum vel significare naturaliter convenit omni enti dum actualiter se ipsum representat: I, 3; signum vel significare ad placitum convenit omni dictioni et orationi vocali vel scripte dum actualiter aliud a se representat: I, 4; signum vel significare naturaliter potest accipi large et stricte: I, 4; 'signum' et 'significans' vel 'significat' sunt termini convertibiles: I, 2; signum *opp.* significativum: I, 5; signa materialia: I, 40–41; signa universalia negativa habent officium negandi: I, 38; *—signum distributivum:* signa distributiva substantie, signa distribibutiva accidentis: I, 50; signa distributiva substantie dicuntur distributiva pro singulis generum: I, 51; signa distributiva accidentis dicuntur distributiva pro generibus singulorum: I, 51; signum universale affirmativum non impeditum confundit terminum communem immediate sequentem supra quem cadit confuse et distributive, sed terminum communem mediate sequentem supra quem cadit confundit confuse tantum: I, 53; signum universale affirmativum non impeditum triplicem terminum facit supponere confuse et distributive: I, 54 signum universale affirmativum non impeditum et precedens terminum disiunctum eiusdem numeri potest distribuere totum disiunctum vel solum unam partem disiuncti, sc. primam partem vel ultimam: I, 56; signum universale negativum non impeditum et negatio neganter tenta in simplici cathegorica confundunt omnem terminum communem sequentem tam mediatum quam immediatum supra quem cadunt confuse et distributive: I, 60; negatio infinitanter tenta et signum universale negativum si teneantur infinitanter, confundunt solum terminum communem quem infinitant

confuse confuse et distributive: I, 62; terminus includens signum universale negativum, nisi impediatur, confundit confuse et distributive tam terminum in se inclusum sive implicitum quam terminum communem sequentem explicitum supra quem cadit: I, 63; terminus includens signum universale affirmativum, nisi impediatur, confundit terminum in se inclusum sive implicitum confuse et distributive, terminum explicitum immediate sequentem confuse tantum: I, 63; *signum particulare:* signa particularia: I, 10; signa particularia sunt ista: 'quidam', 'aliquis', 'reliquus', 'aliqualis', 'aliquantus', et similia: II, 47; *signum universale:* signa universalia: I, 10; signa universalia sunt ista: 'omnis', 'quilibet', 'quicumque', 'uterque', 'qualislibet', 'quantuslibet', 'nullus', 'neuter', 'nichil', 'nemo', et similia: II, 47

sillogismus: *def.:* sillogismus est argumentum habens duas premissas et unam conclusionem, mediante nota ratiocinandi, ordinatas in debita figura secundum ordinationem et combinationem medii et duarum extremitatum: III, 5; omnis sillogismus perfectus debet constare ex maiori premissa, minori premissa et conclusione: III, 6; sillogismus est duplex, sc. expositorius et non-expositorius: III, 7; *def.:* sillogismus expositorius est sillogismus factus in debita figura sed non in aliquo modo, cuius medium est pronomen demonstrativum: III, 7; sillogismus expositorius potest fieri tribus modis: III, 21; sillogismus non-expositorius est sillogismus factus in debito modo et in debita figura, cuius medium est terminus communis: III, 7; de regula circa sillogismum expositorium in genere: III, 23; de regula circa sillogismum non-expositorium in genere: III, 24–24: de affirmativa: III, 25; de regula circa sillogismum non-expositorium cum conclusione negativa: III, 26; de bono sillogismo ex contradictorio conclusionis: III, 29; de regula circa bonum sillogismum et debite regulatum in aliquo modo: III, 30

sillogizare: de regula circa sillogizandum ex propositionibus singularibus: III, 22; de regula circa sillogizandum ex propositionibus universalibus: III, 27; de regula circa sillogizandum ex propositonibus negativis: III, 28

similitudo: similitudo fundatur in qualitate: IV, 73

situs: *def.:* situs est ordinatio partium locati ad partes loci: IV, 95; *def.:* situs seu positio est respectus extrinsecus adveniens significans ordinem specialem partium locati ad partes loci: IV, 95; *def.:* situs vel positio est respectus extrinsecus adveniens significans modum specialem quo locatum se habet in loco: IV, 95; *def.:* Situs: IV, 18; IV, 44; Situs significat seu specificat principaliter modum specialem se habendi sic vel sic: IV, 96; omnis terminus significativus situs seu positionis de predicamento Situs seu Positionis: IV, 97

solus: 'solus' potest teneri cathegorematice vel sincathegorematice: II, 167

species: ultima species habet *ubi* in loco, tamen non circumscribitur a loco: IV, 87; *species predicationis: def.:* species predicationis est universale de quo genus est natum predicari essentialiter *in quid* vere et affirmative: IV, 34; *def.:* species est que ponitur sub assignato genere, et genus est cui supponitur species: IV, 35; species est duplex, sc. subalterna et specialissima: IV, 35; *def.:* species subalterna est species habens sub se alias species ut inferiores: IV, 35; *def.:* species specialissima est species non habens sub se aliam speciem inferiorem: IV, 35; species specialissima est universale natum predicari essentialiter *in quid* vere et affirmative solum de individuis alicuius nature: IV, 35; species specialissima est duplex: IV, 36; species specialissima et universale particulare differunt in hoc quod species specialissima est universale natum predicari essentialiter *in quid* vere et affirmative solum de omnibus individuis alicuius nature, sed universale particulare est natum predicari essentialiter vere et affirmative *in quid* solum de individuis alicuius nature connotantibus sexum maris vel solum de individuis connotantibus sexum femelle: IV, 36

subiectum: *def.:* subiectum propositionis est terminus precedens copulam

verbalem explicite vel implicite: II, 3; subiectum propositionis est duplex, sc. explicitum vel implicitum: II, 3; subiectum explicitum est duplex, sc. simplex sive complexum vel aggregatum sive complexum: II, 4; subiectum aggregatum sive complexum est triplex, sc. aggregatum ex duobus rectis, aggregatum ex duobus obliquis, vel aggregatum ex ex recto et obliquo: II, 5

substantia: substantia proprie sumpta accipitur tripliciter, sc. transcendentissime (seu largissime) pro rei essentia, transcendentaliter (et large) pro re existente, predicamentaliter (et stricte) pro re substante vel subsistente: IV, 46; *def.:* substantia predicamentaliter accepta est res naturaliter per se substans vel subsistens: IV, 47; substantia existens una et eadem numero sed secundum sui mutationem est susceptibilis contrariorum: IV, 47; substantia et quantitas differunt quia substantia non est susceptibilis contrariorum nisi per mutationem factam in ea: IV, 47; sola substantia composita ex materia et forma proprie diffinitur: IV, 24; substantia proprie sumpta est substantia prout nominat vel dicit primam intentionem: IV, 46; substantia improprie sumpta est substantia prout dicit secundam intentionem: IV, 48; substantia improprie sumpta accipitur quandoque pro termino de predicamento Substantie: IV, 48; substantia dividitur in substantiam primam et substantiam secundam: IV, 48; prima substantia significat *hoc aliquid* et secunda substantia significat *quale quid*: IV, 48; proprium est substantie univoce predicari: IV, 48; *def.:* Substantia: IV, 18; IV, 44; predicamentum Substantie est coordinatio terminorum significativorum substantie saltem substantie predicamentalis: IV, 50; omnis terminus significativus substantie predicamentalis est de predicamento Substantie: IV, 49; *vide etiam s.v.* predicamentum

supponere: omnis terminus supponens significat, sed non econverso: I, 38; terminus non supponit nisi ponitur in propositione: I, 39; terminus impositus ad significandum se ipsum semper supponit pro illo cui est impositus ad significandum: I, 40; terminus supponens materialiter est triplex: I, 43; terminus supponens personaliter, si est vocalis vel scriptus, semper supponit pro illo cui est impositus ad significandum: I, 41; quando terminus prime intentionis vel impositionis predicatur de termino prime intentionis sine signo materiali, tunc tam subiectum quam predicatum supponit personaliter: I, 42; quando terminus secunde intentionis vel impositionis absque signo materiali acceptus predicatur de termino prime intentionis vel impositionis accepto sine signo restringente seu limitante ipsum ad suppositionem personalem, tunc subiectum supponit materialiter, licet predicatum supponat personaliter: I, 42; quando terminus secunde intentionis vel impositionis accipiatur cum signo, sc. universali vel particulari, restringente seu limitante ipsum ad suppositionem personalem, tunc tale subiectum supponit personaliter: I, 42; omnis terminus communis stans communiter in propositione quem non precedit aliqua dictio habens vim confundendi supponit determinate: I, 64; terminus communis non restrictus supponens a parte subiecti respectu huius verbi 'potest' vel sui participii vel alicuius nominis includentis ipsum, supponit indifferenter pro illo quod est vel potest esse aut pro hiis que sunt vel possunt esse: I, 104; terminus communis rectus a verbo activo vel a participio significante actum anime et suppositum sui verbi passivi vel suppositum sui verbi, sive precedat terminum ampliativum sive subsequatur, supponit indifferenter pro illo quod est vel fuit vel erit vel potest vel poterit esse vel imaginari: I, 113; terminus communis positus a parte predicati respectu verbi de preterito vel de futuro vel alterius termini ampliativi, et non distributus per aliquod confundens, supponit confuse tantum, et sub tali termino licet fieri descensus disiunctim: I, 77; terminus communis non restrictus supponens a parte subiecti respectu verbi de futuro supponit indifferenter seu disiunctim

pro illo quod est vel erit, aut pro hiis que sunt vel erunt: I, 102; terminus communis non restrictus supponens a parte subiecti in propositione de presenti respectu nominis verbalis terminati in '-bilis' vel '-bile' supponit indifferenter pro illo quod est vel potest esse aut pro hiis que sunt vel possunt esse; I, 106; terminus communis non restrictus supponens a parte subiecti respectu alicuius talium terminorum modalium 'possibile', 'contingens', 'necessarium' vel 'impossibile', cum suis verbis et adverbiis quando faciunt sensum divisum supponit indifferenter pro illo quod est vel potest esse, aut pro hiis que sunt vel possunt esse: I, 108; terminus communis non restrictus supponens a parte subiecti respectu verbi de preterito supponit indifferenter pro illo quod est vel fuit aut pro hiis que sunt vel fuerunt: I, 100; secundum quosdam terminus communis non restrictus supponens a parte subiecti vel a parte predicati respectu cuiuslibet istorum verborum 'incipit' et 'desinit' supponit indifferenter pro illo quod est vel fuit vel erit: I, 112; secundum quosdam terminus communis non restrictus supponens a parte subiecti in propositione de presenti respectu participii de preterito posito a parte predicati supponit indifferenter pro illo quod est vel fuit, aut pro hiis que sunt vel fuerunt: I, 110; supponere pro femellis *opp.* masculis: III, 122; III, 127; 128; *vide etiam s.v.* suppositio

suppositio: *def.:* suppositio est positio seu acceptio termini in propositione pro aliquo significato vel significatis: I, 39; *suppositio materialis-personalis: def.:* suppositio materialis est suppositio termini accepti cum signo materiali expresso vel subintellecto: I, 40; suppositio materialis terminus supponens materialiter semper supponit pro se vel pro sibi simili aut dissimili: I, 40; *def.:* suppositio personalis est suppositio termini accepti absque signo materiali expresso vel subintellecto: I, 41; suppositio derminata *opp.* suppositio confusa: I, 45; suppositio discreta *opp.* communis: I, 44; suppositio confusa et destributiva *opp.* suppositio confusa tantum: I, 45–46; suppositio confusa tantum est duplex, sc. mobilis et immobilis: I, 48; suppositio uniformis *opp.* suppositio diformis: I, 49

Tempus: *def.:* tempus dicitur mensura motus sive duratio motus: IV, 92; *def.:* tempus est mora motus et successio rerum mutabilium: IV, 93; *def.:* tempus est quantitas continua successiva cuius partes sunt preteritum et futurum ad instans intrinsice copulate: IV, 93; in tempore concurrunt ipsa quantitas seu continuitas (= *quasi quid materiale* temporis) et successio partium ad instans copulatarum (= *quid quasi formale* temporis): IV, 93; tempus dicitur esse solum per actualem existentiam instantis continuantis partem priorem cum posteriori: IV, 93; de tempore non habemus nisi nunc: IV, 93

term*: *division of terms: Introd. 3.1;

terminus: *def.:* terminus est simplex conceptus anime aut aliquid vocale vel scriptum incomplexe significativum: I, 8; terminus est triplex, sc. mentalis, vocalis et scriptum: I, 8; terminus (secundum quosdam) est duplex, sc. incomplexus et complexus: I, 9; solius incomplexi est diffinitio: IV, 26; *—terminus accidentalis:* terminus accidentalis positus a parte subiecti vel positus a parte predicati respectu verbi de presenti non ampliativi appellat suam formam pro tempore presenti: I, 116; terminus accidentalis positus a parte subiecti respectu verbi ampliativi supponit solum pro subiecto, sed positus a parte predicati supponit pro subiecto et accidente, et per consequens appellat suam formam secundum differentiam temporis verbi: I, 117; *—terminus cathegorematicus-sincathegorematicus-valens utrumque: def.:* terminus cathegorematicus est significativus per se alicuius rei per se actu concepte vel conceptibilis: I, 10; terminus cathegorematicus est natus esse subiectum et copula vel predicatum propositionis aut pars subiecti, copule vel predicati: I, 11; *def.:* terminus sincathegorematicus est terminus qui inquantum sincathegorematicus nisi cum alio termino non est significativus alicuius rei per se concepte vel conceptibilis: I, 10; terminus sincathegorematicus non est

natus esse per se subiectum et copula vel predicatum propositionis: I, 11; *def.:* terminus valens utrumque est terminus includens terminum cathegorematicum et sincathegorematicum: I, 10; terminus valens utrumque potest esse subiectum vel predicatum propositionis: I, 11; *—terminus absolutus-correlativus: def:* terminus absolutus est terminus qui sine intellectu alterius termini opposito modo significantis intelligi potest: I, 13; terminus correlativus est terminus qui sine intellectu alterius termini opposito modo significantis non intelligi potest: I, 13; de terminis correlativis (sc. 'pater' et 'filius', 'dominus' et 'servus', 'magister' et 'discipulus') logicaliter seu in communi genere *opp.* gramaticaliter sue in masulino genere acceptis: III, 102; *—terminus communis-discretus-singularis: def.:* terminus communis est terminus cathegorematicus significativus plurium suppositorum disiunctim et divisim: I, 33; terminus communis est terminus cathegorematicus cui non repugnat supponere pro pluribus suppositis disiunctim et divisim: I, 33; omnis terminus communis stans communiter in propositione quem non precedit aliqua dictio habens vim confundendi supponit determinate: I, 64; terminus communis non restrictus supponens a parte subiecti respectu huius verbi 'potest' vel sui participii vel alicuius nominis includentis ipsum, supponit indifferenter pro illo quod est vel potest esse aut pro hiis que sunt vel possunt esse: I, 104; terminus communis rectus a verbo activo vel a participio significante actum anime et suppositum sui verbi passivi vel suppositum sui verbi, sive precedat terminum ampliativum sive subsequatur, supponit indifferenter pro illo quod est vel fuit vel erit vel potest vel poterit esse vel imaginari: I, 113; terminus communis positus a parte predicati respectu verbi de preterito vel de futuro vel alterius termini ampliativi, et non distributus per aliquod confundens, supponit confuse tantum: I, 77; terminus communis non restrictus supponens a parte subiecti respectu verbi de futuro supponit indifferenter seu disiunctim pro illo quod est vel erit, aut pro hiis que sunt vel erunt: I, 102; terminus communis non restrictus supponens a parte subiecti in propositione de presenti respectu nominis verbalis terminati in '-bilis' vel '-bile' supponit indifferenter pro illo quod est vel potest esse aut pro hiis que sunt vel possunt esse; I, 106; terminus communis non restrictus supponens a parte subiecti respectu alicuius talium terminorum modalium 'possibile', 'contingens', 'necessarium' vel 'impossibile', cum suis verbis et adverbiis quando faciunt sensum divisum supponit indifferenter pro illo quod est vel potest esse, aut pro hiis que sunt vel possunt esse: I, 108; terminus communis non restrictus supponens a parte subiecti respectu verbi de preterito supponit indifferenter pro illo quod est vel fuit aut pro hiis que sunt vel fuerunt: I, 100; (secundum quosdam) terminus communis non restrictus supponens a parte subiecti vel a parte predicati respectu cuiuslibet istorum verborum 'incipit' et 'desinit' supponit indifferenter pro illo quod est vel fuit vel erit: I, 112; (secundum quosdam) terminus communis non restrictus supponens a parte subiecti in propositione de presenti respectu participii de preterito posito a parte predicati supponit indifferenter pro illo quod est vel fuit, aut pro hiis que sunt vel fuerunt: I, 110; terminus communis stans determinate facit sensum divisum, sed quando stat confuse tantum facit sensum compositum: III, 145; omnis terminus communis stans determinate et pro aliquo supponens est resolubilis per duo singularia demonstrativa: II, 151; *def.:* terminus discretus vel singularis est pronomen demonstrativum vel aggregatum ex pronomine demonstrativo cum termino communi, aut nomen proprium univoce significativum: I, 34; terminus discretus stans discrete, sive precedat terminus confundens sive non, semper supponit discrete: I, 66; *—terminus comparativus-superlativus-positivus:* omnis comparativus, superlativus et positivus sumptus comparabiliter, sc. cum ly 'sicut' vel 'quemadmodum' et ly 'quam', nisi impediatur, ratione negationis quam includit seu importat, facit stare

confuse et distributive nominativum vel genitivum vel ablativum rectum ab eo ratione comparationis, si post ipsum sequatur: I, 65; omnis comparativus vel superlativus, vel tale adverbium comparandi, ut 'sicut' vel 'quam', cum signo universali affirmativo faciunt nominativum vel genitivum vel ablativum rectum ab eo ratione comparationis supra quem cadunt, stare confuse tantum, et sub tali termino licet fieri descensus disiunctim et non copulatim: I, 71; superlativus comparabiliter sumptus debet exponi saltem in prima exponente per tale adverbium 'valde' ad differentiam sui comparativi vel ad explicandum excessum sive augmentum determinatum quem vel quod importat: II, 209; quidam magistri exponunt superlativum per affirmationem sui positivi sine tali adverbio 'valde' de utroque extremorum comparativorum, et per tertiam exponentem negativam sui comparativi de secundo extremo respectu primi: II, 210; —*terminus concretus-abstractus: def.:* terminus concretus est significativus concretive respectu sui abstracti: I, 12; *def.:* terminus abstractus est significativus abstractive respectu sui concreti: I, 12; concreta [sc. termini concreti] sunt substantiva vel adiectiva: I, 12; terminus incompexus-complexus: I, 9; —*terminus convertibilis:* termini convertibiles sunt termini sinonimi, species et sua propria passio, diffinitio et suum diffinitum, descriptio et suum descriptum: III, 98; —*terminus diminuens-distrahens-ampliativus: def.:* terminus diminuens large est terminus determinans sive restringens alium terminum a sua generali significatione ad aliquam specialem significationem: I, 23; terminus distrahens stricte est significans quandam diminutionem: I, 23; *def.:* terminus distrahens est terminus significativus corruptionis rei existentis vel que fuit vel est vel erit vel poterit esse: I, 24; *def.:* terminus ampliativus est terminus faciens alium terminum supponere indifferenter pro re existente vel non existente: I, 24; de terminis ampliativis: I, 99; —*termini disparati-convertibiles-oppositi: def.:* termini disparati adinvicem sunt termini nullo modo significantes idem et nullus eorum est natus predicari de alio vere et affirmative: I, 15; *def.:* termini convertibiles sunt termini significantes idem quorum ab uno alium universaliter et affirmative consequentia valet, et econverso: I, 16; termini oppositi sunt quadruplices, sc. contrarii, contradictorii, oppositi relative vel oppositi privative: I,17; de consequentiis terminorum disparatorum et oppositorum: III, 105 sqq.; de quocumque termino in recto cum verbo substantivo de presenti et sine impedimento affirmatur unum disparatorum, ab eodem est negabile reliquum suum disparatum: III, 105; de quocumque termino in recto cum verbo substantivo de presenti et sine impedimento affirmatur unum oppositorum contrariorum, tam mediatorum quam immediatorum, ab eodem est negabile reliquum suum contrarium: III, 107; de quocumque termino in recto cum verbo substantivo de presenti et sine terminis divinis sive correlativis affirmatur unum contradictorium incomplexo, et ab eodem est negabile reliquum suum contradictorum incomplexorum: III, 108; de quolibet dicitur alterum contradictoriorum incomplexorum et de nullo simul ambo, idest de quocumque termino singulari seu supponente pro eadem re existente cum verbo substantivo de presenti in rectis casibus et sine terminis divinis seu correlativis affirmatur unum contradictoriorum incomplexorum, et de nullo tali termino affirmantur ambo contradictoria insimul: III, 110; de quocumque termino in recto cum verbo substantivo de presenti affirmatur unum oppositorum privative, ab eodem est negabile reliquum suum oppositum privative: III, 112; —*terminus distributivus*: omnis terminus habens vim distribuendi confuse et distributive, si invenit terminum stantem determinate vel confuse tantum, facit ipsum stare confuse et distributive, sed si invenit ipsum terminum stantem distributive et confuse, facit ipsum stare determinate vel confuse tantum: I, 67; quando duo confundentia distributive cadunt supra

eundem terminum confundibilem, possunt variari tripliciter: I, 69; — *terminus finitus-infinitus: def.:* terminus finitus est terminus cathegorematicus non compositus cum aliqua negatione: I, 25; *def.:* terminus infinitus est terminus cathegorematicus compositus cum tali negatione 'non' vel equivalente infinitanter tenta: I, 25; terminus infinitus aliquando negat solum actum et non potentiam: I, 26; —*terminus mediatus-immediatus:* terminus est duplex, sc. mediatus et immediatus: I, 35; *def.:* terminus immediatus est terminus ratione cuius propositio non est probabilis: I, 35; *vide etiam s.v.* propositio; terminus potest dici immediatus simpliciter vel secundum quid: I, 35; *def.:* terminus mediatus est terminus ratione cuius propositio est probabilis: I, 36; terminus mediatus est resolubilis, exponibilis et officiabilis: I, 37; *def.:* terminus resolubilis est terminus ratione cuius propositio est resolubulis per duo pronomina demonstrativa seu per duas propositiones singulares: I, 38; terminus resolubilis habet officium resolvendi: I, 38; *def.:* terminus exponibilis est terminus ratione cuius propositio est exponibilis per duas vel per plures exponentes: I, 37; terminus officiabilis in senso stricto est terminus ratione cuius propositio est descriptibilis: I, 38; terminus officiabilis tenetur large pro omne termino habente aliquod officium: I, 38; officia terminorum: I, 38; terminus modalis habet officium modificandi: I, 38; —*terminus modalis:* termini modales sunt triplex, sc. nominales, adverbia vel eorum verba: II, 229; termini modales proprie et stricte sunt sex, sc. 'possibile', 'impossibile', 'necessarium', 'contingens', 'verum', et 'falsum': II, 36; termini modales possunt accipi nominaliter, adverbaliter (ut 'necessario', 'contingenter', 'possibiliter', 'impossibiliter', 'vere' et 'false'), vel verbaliter (ut 'potest', 'contingit', 'oportet', 'requirit', etc.): II, 36; terminus modalis affirmativus et non impeditus per aliquod confundens, ut sunt ly 'necesse', 'possibile' et 'contingens' cum suis verbis et adverbiis, quando facit sensum compositum facit stare terminum communem sequentem confuse tantum: I, 78; terminus modalis precedens in propositione vel formaliter subsequens facit sensum compositum, sed quando intermediat dictum eius, facit sensum divisum: III, 144; termini modales, quando faciunt sensum divisum, sunt ampliativi: I, 99; —*terminus positivus/realis* opp. *fictus: def.:* terminus positivus seu realis est terminus significativus rei existentis que est vel fuit vel erit, aut poterit esse: I, 21; *def.:* terminus fictus est terminus significativus alicuius rei ficte que non est nec fuit neque poterit esse: I, 21; —*terminus prime intentionis vel impositionis-secunde intentionis vel impositionis: def.:* terminus prime intentionis vel impositionis est terminus significativus rei ad extra: I, 31; terminus prime intentionis est mentalis, terminus prime impositionis est terminus vocalis vel scriptus: I, 31; *def.:* terminus secunde intentionis vel impositionis est terminus significativus solum termini vel terminorum: I, 32; —*terminus positivus* opp. *privativus: def.:* terminus positivus est terminus cathegorematicus non compositus cum aliqua negatione: I, 28; *def.:* terminus privativus est terminus cathegorematicus compositus cum tali negatione 'in-' vel equivalente privanter tenta, significativus oppositi sui termini positivi: I, 28; terminus privativus aliquando privat solum actum, aliquando privat actum et potentiam: I, 29; —*terminus relativus (gram.):* tale relativum 'qui' sequens immediate suum antecedens et precedens verbum sui antecedentis facit sensum compositum, sed quando subsequitur verbum sui antecedentis, tunc facit sensum divisum: III, 147; —*terminus superior-inferior: def.:* terminus superior altero est terminus natus significare idem cum suo inferiori et etiam plus quam eius terminus inferior: I, 18; terminus inferior alio est terminus natus significare idem cum suo superiori et minus quam eius terminus superior: I, 18; terminus inferius per se dicitur quando terminus per se vel simpliciter sumptus sit inferior alio termino per se vel simpliciter sumptus: I, 19; inferius per accidens dicitur

quando terminus habens se per modum appositionis sit inferior se simpliciter sumpto vel sine tali appositione: I, 19; ad hoc quod terminus sit inferior per accidens sive per appositionem, requiruntur sex: I, 20; terminus transcendens: I, 35; IV, 2; ly 'ens' est terminus transcendens significans quam Deum quam creaturam, et tam substantiam quam accididens sub eadem ratione entitatis: IV, 2; terminus impositus ad significandum se ipsum, sive supponat materialiter sive personaliter, semper supponit pro illo cui est impositus ad significandum: I, 40; —DE SUPPOSITIONE TERMINI: terminus includens signum universale affirmativum, nisi impediatur, confundit terminum in se inclusum sive implicitum confuse et distributive, terminum explicitum immediate sequentem confuse tantum: I, 63; terminus includens signum universale negativum, nisi impediatur, confundit confuse et distributive tam terminum in se inclusum sive implicitum quam terminum communem sequentem explicitum supra quem cadit: I, 63; omnis terminus supponens significat, sed non econverso: I, 39; terminus non supponit nisi ponitur in propositione: I, 39; terminus supponens personaliter, si est vocalis vel scriptus, semper supponit pro illo cui est impositus ad significandum: I, 41; quilibet talium terminorum 'differo', 'distingo', 'aliud', 'diversum', 'non idem', 'careo', 'privor', 'absque' et 'sine', non impediti per aliquod confundens ratione negationis quam includit, facit stare confuse et distribuit ablativum vel dictum rectum ab eo ratione sue significationis, si post ipsum sequatur: I, 64; quilibet talium terminorum 'differo', 'distingo', 'aliud', 'non idem', 'careo', 'privor', 'absque', 'sine', cum signo universali affirmativo et sine alio distributivo, faciunt terminum communem sequentem supra quem cadunt, stare confuse tantum, sub quo licet fieri descensus copulatim: I, 70; —TERMINI SILLOGISMI: termini sillogismi sunt medius, maior extremitas et minor extremitas: III, 6; maior extremitas est terminus sumptus in maiori propositione cum medio termino, minor extremitas est terminus sumptus in minori propositione cum medio termino: III, 6; medium et extremitates differunt in hoc quia medium bis sumitur ante conclusionem et non infert conclusionem, sed extremitates ipsarum componunt conclusionem: III, 6; —*terminus univocus-equivocus-analogus:* IV, I; *def.:* terminus univocus inquantum univocus est terminus significativus multorum sub eadem ratione vel conceptu eiusdem univoci: IV, I; terminus univocus est duplex, sc. significativus multorum sub eadem ratione diffinitiva seu predicamentali eiusdem univoci, et significativus multorum sub eadem ratione vel conceptu transcendente: IV, 2; solius univoci est diffinitio: IV, 26; *def.:* terminus equivocus inquantum equivocus est terminus significativus multorum secundum diversas rationes vel conceptus, et non sub eadem ratione vel conceptu eiusdem equivoci: IV, 6; terminus equivocus est duplex, sc. equivocus pure seu a casu, et equivocus a consilio seu transsumptive vel ex adiuncto: IV, 7; *def.:* terminus equivocus pure est terminus equivocus significativus suorum significatorum equaliter: IV, 7; *def.:* terminus equivocus a consilio est terminus equivocus significativus suorum significatorum secundum prius et posterius et per alterius similitudinem: IV, 7; *def.:* terminus analogus est terminus significativus multorum secundum prius et posterius: IV, 11; terminus analogus est duplex, sc. terminus significativus multorum secundum prius et posterius sub eadem ratione vel conceptu eiusdem, et terminus est significativus multorum secundum prius et posterius secundum diversas rationes vel conceptus: IV, 11; —termini dicuntur idem tripliciter, sc. genere, specie et numero: IV, 19; termini dicuntur differentes tripliciter, sc. genere, specie et numero: IV, 20; —terminus significativus substantie dicitur de predicamento Substantie, terminus significativus quantitatis est de predicamento Quantitatis, *etc.*: IV, 45; terminus ponitur in predicamento Quantitatis tripliciter: IV, 56; terminus significativus qualitatis est de predicamento Qualitatis: IV, 65

totalis: 'totale' cathegorematice sumptum *opp.* sincathegorematice sumptum: III, 52
totus: ly 'totus, -ta, -tum' in propositione potest teneri sincathegormetice vel cathegorematice: I, 59; ly 'totus, -ta, -tum' precedens in propositione tenetur sincathegorematice, et tunc facit sensum divisum; sed quando subsequitur seu ponitur a parte predicati tenetur cathegorematice, et tunc facit sensum compositum: III, 146
transcendere: univocatio transcendens: IV, 5; universale transcendens: IV, 30; ratio transcendens: IV, 5

Ubi: *def.:* Ubi: IV, 18; IV, 44; *def.:* Ubi est circumscriptio passionis a loci circumscriptione activa procedens: IV, 87; quando corpus est alicubi, concurrunt locus, locatum ambitum et ipsum Ubi: IV, 86; *def.:* Ubi sive ubitatio est respectus extrinsecus adveniens quo locatum est in loco formaliter indistans: IV, 86; Ubi dicit simpliciter potentiam passivam vel absolute essendi in loco, non connotando modum specialem: IV, 96; *def.:* predicamentum Ubi vel equivalens est coordinatio terminorum significativorum loci: IV, 89; omnis terminus significativus loci est de predicamento Ubi: IV, 89; res incorporalis et spiritualis habet *ubi* in loco, tamen non circumscribitur a loco: IV, 87; ultima species habet *ubi* in loco, tamen non circumscribitur a loco: IV, 87; aliquid esse ubi potest esse accipi dupliciter, sc. circumscriptive seu dimensionaliter et predicamentaliter vel determinate: IV, 88
ubitatio: Ubi sive ubitatio est respectus extrinsecus adveniens quo locatum est in loco formaliter indistans: IV, 86
***universal*:** universals: Introd. 3.4
universale: IV, 1; *def.:* universale est terminus communis, finitus, rectus, incomplexus, non equivocus vel sibi equivalens: IV, 29; universale est duplex, sc. universale transcendens, et predicabile: IV, 30; universalia seu predicabilia sunt quinque, sc. genus, species, differentia, proprium et accidens: IV, 30; omne universale oportet esse univocum: IV, 1; universale ut genus dicitur analogice de suis speciebus ordine perfectionis: IV, 11; tria universalia sunt predicabilia essentialiter (sc. genus, species, differentia), duo sunt predicabilia accidentaliter (sc. proprium. accidens): IV, 17; solius universalis et diffinitio: IV, 26; omne universale est predicabile essentialiter vel accidentaliter: IV, 43; omne universale est predicabile *in quid* vel *in quale*: IV, 43
univocatio: univocatio est duplex, sc. predicamentalis et transcendens: IV, 5 *def.:* univocatio predicamentalis dicitur quando terminus est significativus univoce multorum: IV, 4; *def.:* univocatio transcendens est quando terminus est significativus univoce multorum, sub eadem ratione diffinitiva seu predicamentali eiusdem univoci: IV, 5; *def.:* univocatio transcendens est quando terminus est significativus univoce multorum, sub eadem ratione vel conceptu transcendenti eiusdem univoci: IV, 5
univocum: univoca sunt et dicuntur quorum nomen est commune et secundum illud nomen ratio substantie est eadem: IV, 4; univocum est duplex, sc. univocum univocans et univocum univocatum: IV, 34; *def.:* univocum univocans est terminus significativus univoce: IV, 4; *def.:* univocum univocatum dicitur significatum termini univoci et univocantis: IV, 4; apud logicos 'univocum' et 'univocum univocans' sunt idem et pro eodem accipiuntur: IV, 4; solius univoci est diffinitio: IV, 4; IV, 5; IV, 26

Verbum: omne verbum adiectivum est resolubile in suum predicatum et istud verbum 'sum', 'es', 'fui': II, 7; omne verbum vel participium significans actum anime, ut sunt ly 'scio', 'dubito', 'credo', 'intelligo' 'imaginor', et 'volo', 'cupio', 'promitto', 'significo', 'suppono', et similia, faciunt stare terminum communem sequentem supra quem cadunt, confuse tantum, et sub tali termino non licet fieri aliquis descensus: I, 72; verba vel eorum participia significantia actum anime, ut ly 'intelligo', 'dubito', 'imaginor', 'significo', 'suppono', et similia, sunt ampliativi: I, 99; talia verba 'incipit' et 'desinit' et ly 'continue' faciunt stare terminum communem sequentem

supra quem cadunt, confuse tantum, et sub tali termino licet fieri descensus disiunctim: I, 76; verbum futuri temporis est ampliativus: I, 99; istud verbum 'possum' et eius participium, vel nomen includens ipsum, ut ly 'potens' et 'potentia' sunt ampliativi: I, 99; verbum creatum: IV, 77

veritas: veritas et falsitas solum debetur propositioni: II, 71; nulla veritas debet contradicere alteri veritati: II, 210

versus: versus: *que ca vel ypo*; *qualis ne vel aff*; *un quanta par in sin*: II, 49; versus: *pre contradic; post contra; pre postque subalter*: II, 93; versus: *feci simpliciter convertitur; eva per acci*: II, 104; versus: *sub pre prima; bis pre secunda; tertia sub bis*: III, 9; versus: *asserit A, negat E, universaliter ambe; asserit I, negat O, particulariter ambe*: III, 10

INDEX SOPHISMATUM ET EXEMPLORUM

Absque: sum absque gratia: I, 64
accidens: I, 31; I, 32; I, 40; I, 43; IV, 13
actio: IV, 80
Adam: Adam fuit: I, 98; Adam fuit homo: I, 77; I, 98; Adam fuit sapientior omni homine: II, 205; aliquando fuit Adam: II, 155; Adam est mortuus; ergo Adam est: III, 92; Adam non est; ergo Adam non est mortuus: III, 93
admittere: admitto: V, 1; V, 10; V, 28
adverbium: I, 32; I, 43
affirmativus: nulla propositio est negativa; ergo omnis propositio est affirmativa: III, 44
agere: IV, 80; agens: IV, 80; agens est; ergo patiens est: III, 101
albedo: I, 10; I, 17; IV, 20; IV, 41; IV, 59; IV, 62; IV, 63; IV, 65; IV, 69; IV, 70; istud accidens est albedo; ergo istud accidens non est nigredo: III, 107
albus: I, 12; I, 17; IV, 40; IV, 43; IV, 65; album: IV, 45; IV, 65; albus secundum dentes: I, 20; I, 22; homo albus secundum dentes: I, 20; album erit: I, 103; album erit in Bellomonte: I, 118; album erit quando nullum erit album: I, 118; album est res informata albedine: IV, 25; album fuit nigrum: I, 100; II, 155; album fuit quando nigrum fuit album: I, 118; album fuit quando nullam habuit albedinem: I, 101; album erit nigrum: I, 102 album potest esse nigrum: I, 104; tu es albus: V, 20; homo est albus: I, 115; nix est alba: IV, 43; nix est albior carbone: II, 206; nulla nix est albior carbone: II, 208; paries est albus: IV, 43; Sortes est albus: I, 115; I, 116; Sortes erit albus: I, 115; Sortes fuit albus: I, 115; I, 116; Sortes est albissimus hominum: II, 210; Ethiops est albus secundum dentes; ergo Ethiops est albus: I, 22; III, 94; homo est albus; ergo homo est: III, 92; homo est albus secundum dentes; ergo homo est albus: I, 23; homo non est albus; et omnis homo est animal; ergo animal non est coloratum: III, 84; nullus homo est albus; ergo nullus homo est: III, 93; Sortes est albus; ergo Sortes non est niger: III, 107; Sortes non est albus; ergo Sortes est niger: III, 107
alicubi: I, 10
aliquid: I, 10; I, 40; I, 43; aliquid est: I, 11; aliquid non-homo est animal; ergo non tantum homo est animal: III, 136
aliquis: I, 10; aliquis animal: IV, 29; aliquis homo: IV, 29; aliquis istorum trium hominum: V, 21; aliquis homo non currit: V, 34; V, 38; V, 40; V, 42; V, 43; aliquis homo non currit in monte: V, 34; V, 40; V, 42; aliquis homo currit; ergo homo currit: III, 128; aliquis homo non currit; ergo homo non currit: III, 128; aliquis istorum trium currit; et iste non currit, (demonstrato Sorte), et iste non currit (demonstrato Platone); ergo iste currit (demonstrato Cicerone): V, 21
aliquod: aliquod animal: IV, 29
aliud: homo est aliud ab asino: II, 198; tu es aliud ab asino: I, 64; tu es aliud ab omni animali: I, 70; tu non es aliud ab asino: II, 201
alius: Sortes currit et alius disputat: I, 87
alteriusmodi: Sortes est albus et alteriusmodi est Plato: I, 89; Sortes est tricubitus et alteriusmodi est Plato: I, 89
amare: IV, 80; Sortes amat Petrum; ergo Sortes agit Petrum: III, 90
animal: *passim*; animal rationale: I, 16; IV, 21; animal rationale mortale: IV, 29; animal est corpus: IV, 34; animal est homo: IV, 16; animal est substantia: IV, 34; animal est substantia sensitiva: IV, 24; animalium aliud est rationale, aliud irrationale; ergo omne animal est rationale vel irrationale: IV, 28
animalitas: I, 12
annum: in anno: IV, 94
ante: IV, 89
antecedens: antecedens illius consequentie est concedendum et consequens eiusdem est concedendum; ergo consequentia est bona: III, 65; antecedens illius consequentie precise et primarie significando sicut nunc significat non potest esse verum sine consequente, vel nisi consequens sit verum; ergo

illa consequentia est bona: III, 54; antecedens illius consequentie potest esse verum consequente existente falso; ergo illa consequentia non valet: III, 55; antecedens illius consequentie potest esse verum consequente existente falso, utroque significante precise et primarie sicut nunc significat; ergo illa consequentia non valet: III, 55; antecedens illius consequentie potest esse verum sine consequente utroque precise et primarie significante; ergo illa consequentia non valet: III, 55

Antichristus: aliquando erit Antichristus: II, 155; Antichristus erit homo: I, 77; I, 98; Antichristus erit peior omni homine: II, 206; Antichristus est in potentia: I, 104; Antichristus est potens esse: I, 104; Antichristus non est homo: II, 156; Antichristus potest esse: II, 155; Antichristus potest esse homo: I, 77; Antichristus est futurus; ergo Antichristus est: I, 111; Antichristus potest esse; ergo Antichristus est: III, 96; Antichristus est generabilis; ergo Antichristus est: III, 92; III, 96; Antichristus non est; ergo Antichristus non est generabilis: III, 93; III, 95; Antichristus non est; ergo Antichristus non est generandus: III, 93; Antichristus vel chimera demonstratur per ly 'hoc'; ergo Antichristus vel chimera est: III, 45

apostolus: omnes apostoli Dei sunt duodecim: II, 48

apparere: iste est apparens asinus; ergo iste est ens asinus: III, 89

armatio: IV, 80; IV, 100

armare: armatum: IV, 100; armatur: IV, 100

asina: IV, 36; asina currit; ergo quedam asina currit: III, 128

asinus: I, 15; IV, 34; IV, 35; IV, 36; alicuius hominis quilibet asinus currit: I, 83; asinus cuiuslibet hominus currit: I, 54; asinus cuiuslibet hominis est animal: I, 53; asinus est irrationalis: I, 29; I, 30; asinus est rudibilis: IV, 15; istius homini nullus asinus currit: II, 150; quilibet asinus hominis currit: II, 158; cuiuslibet hominis asinus currit: I, 54; I, 55; I, 84; II, 158; homo est asinus: V, 10; V, 15; V, 47;V, 48; V, 50; V, 51; V, 52; nullius hominis quilibet asinus currit: I, 85; tu es aliud ab asino: I, 64; tu es non idem asino: I, 64; asinus currit; ergo animal currit: III, 74; asinus currit; ergo homo currit: III, 74; cuiuslibet hominis est asinus; ergo tantum asinus est hominis: III, 138; homo est asinus; ergo hoc est asinus et hoc est homo: III, 133; homo est asinus; ergo homo est animal: III, 48; III, 50; homo est asinus; ergo homo est rudibilis: III, 50; homo est asinus vel nullus deus est; ergo homo est asinus: III, 157; iste asinus est risibilis; ergo iste asinus est homo: III, 99; solus asinus demonstratur; ergo tu non es homo: III, 44; Sortes est asinus et Sortis est capra: III, 106; Sortes est homo; ergo Sortes non est asinus: III, 105; Sortes est non-asinus; ergo Sortes non est asinus: III, 108; III, 116; Sortes non est asinus; ergo Sortes non est homo: III, 105; Sortes videt non-asinum; ergo Sortes non videt asinum: III, 116 tu es asinus; ergo tu non es animal: III, 53; tu es asinus; ergo tu non es homo: III, 55; tu es homo; ergo tu non es asinus: III, 68; tu non es asinus; et tu es; ergo tu es non-asinus: III, 117; tu es homo; et tu es asinus; ergo tu es asinus: III, 52; si homo est asinus, homo est rudibilis: III, 61; si tu es asinus, tu non es homo: III, 66; si tu es asinus, tu es rudibilis; ergo quia tu es asinus, tu es rudibilis: III, 165

Baculus: baculus stat in angulo: V, 5; homo est animal; ergo baculus stat in angulo: III, 47

bibere: Sortes et Plato biberunt vinum; ergo Sortes bibit vinum et Plato bibit vinum: III, 148

bicubitas: IV, 56; bicubitas est quantitas: IV, 56

bicubitus: bicubitum: IV, 56 bicubitum est quantum: IV, 56

binarius: binarius est numerus: IV, 56

bipedalitas: bipedalitas est linea: IV, 56; bipedalitas est superficies: IV, 56

bis: bis comedi panem: I, 75

bos: IV, 36

Brunellus: IV, 19; IV, 20

Calciare: calciatum: IV, 100; calciatur: IV, 100

calciatio: IV, 100

calefieri: IV, 84

calefacere: IV, 80; calefacere est agere: IV, 80; calefaciens est agens: IV, 80; calefactus: IV, 84

calefactio: IV, 76; IV, 80; IV, 82; IV, 84; calefactio est actio: IV, 80

caliditas: IV, 65

calidus: I, 17; calidum: IV, 65
calor: IV, 62; IV, 75
camera: in camera: IV, 89
cancellarius: cancellarius predicabit cras in domo mea: I, 118
canis: IV, 3; IV, 4; IV, 6; IV, 7; IV, 8; IV, 9; IV, 10; IV, 12
carere: tu cares pena: I, 64
cenare: Sortes cenat piscem; ergo piscis cenatur a Sorte: III, 104
Cesar: Cesar est pictus; ergo Cesar est: III, 92; Cesar est homo pictus; ergo Cesar est: III, 92; Cesar non est; ergo Cesar non est pictus: III, 93
cecus: I, 17; cecus erit videns: I, 103; cecus potest esse videns: I, 104; Sortes est cecus; ergo Sortes non est videns: III, 112; Sortes est cecus; ergo Sortes potest esse videns: III, 113
celum: in celo: IV, 89; celum est non-corruptibile; ergo celum est incorruptibile: III, 118
chimera: I, 10; I, 20; I, 21; chimera esset si esset animal compositum ex diversis partibus diversarum specierum animalis: IV, 25; chimera imaginatur: I, 113; imaginor chimeram: I, 47; I, 113; Antichristus vel chimera demonstratur per ly 'hoc'; ergo Antichristus vel chimera est: III, 45; chimera est ens fictum; ergo chimera est: III, 94; chimera est ens opinabile; ergo chimera est ens: III, 94; chimera non est animal; ergo hoc non est animal et hoc est chimera: III, 133; nulla chimera est; ergo aliquid est: III, 48; III, 71
Christus: aliquis homo magis peccavit quam Christus: II, 206
cognoscere: cognosco venientem: II, 238; venientem cognosco, tamen non cognosco venientem: I, 118
coloratus: tu es coloratus: V, 20
comedere: bis comedi panem: I, 47
concedere: concedo illam propositionem 'tu es Rome': V, 10
coniunctio: I, 32; I, 43
consequens: consequens est negandum et antecedens eiusdem est negandum; ergo consequentia est bona: III, 67; consequens illius consequentie est tibi dubium et antecedens eiusdem est tibi dubium vel creditum esse falsum; ergo illa consequentia est bona: III, 64
consequentia: hec consequentia est bona et scita a te esse bona cuius antecedens est intellectum a te; ergo consequens eiusdem est intellectum a te: III, 63; hec consequentia est bona et scita a te esse bona cuius antecedens est scitum a te; ergo consequens eiusdem est scitum a te: III, 63; ista consequentia est bona et formalis; ergo quicquid antecedit ad illud antecedens antecedit ad eius consequens: III, 74; ista consequentia est bona; ergo quicquid repugnat eius consequenti repugnat eius antecedenti: III, 73; ista consequentia est bona; ergo quicquid sequitur ex consequente sequitur ex eius antecedente, vel quicquid sequitur ad eius consequens sequitur ad eius antecedens: III, 75; ista consequentia est bona; ergo quicquid stat cum eius antecedente stat cum consequente eiusdem: III, 72
contingens: I, 38; I, 99; contingenter Antichristus erit: II, 231; contingenter homo currit: II, 240; contingenter homo sedet: II, 235; contingenter tu es: II, 231; omne animal esse currens est contingens: II, 234
contingere: contingit hominem currere: I, 78; II, 234
corpus: IV, 3; IV, 29; IV, 33; IV, 34; IV, 49; IV, 56
corruptibilis: I, 24; corruptum est corruptibile: I, 107
corruptio: I, 24; IV, 84;
corruptus: I, 24;
credere: credo Deum esse: II, 238
currere: currit velociter: I, 19; ego curro: I, 44; homo currit: I, 36; V, 36; isti currunt: I, 33; ille homo currit: I, 43; nos currimus: I, 33; omnis homo currit: I, 43; V, 17; V, 20; V, 26; tu curris: I, 43; V, 5; V, 16; V, 22; V, 40; V, 42; tu curris et tu es Rome: V, 18; tu non curris: V, 20; V, 34; V, 42; V, 43; animal currit; ergo homo currit: III, 42; asinus currit; ergo animal currit: III, 74; asinus currit; ergo homo currit: III, 74; asinus non currit; ergo animal non currit: III, 82; III, 84; homo currit; ergo animal currit: III, 43; III, 80; III, 46; III, 69; III, 72; III, 73; III, 74; III, 75; III, 75; III, 81; homo currit; ergo ens currit: III, 79; homo currit vel rationale currit; ergo homo currit: III, 146; homo currit; ergo homo currit et animal currit: III, 154; homo currit; ergo homo currit et asinus currit: II, 154; homo currit; ergo homo disputat: III, 83; homo currit; ergo homo movetur: III, 81; homo currit; ergo risibile currit: III, 97;

homo currit; ergo substantia alba currit: III, 79; homo currit; ergo homo currit et rationale currit: III, 154; homo currit; ergo homo est: III, 92; homo currit et asinus currit; ergo homo currit: III, 153; homo currit et asinus currit; ergo homo currit vel asinus currit: III, 155; homo currit vel animal currit; ergo animal currit: III, 157; homo currit vel rationale currit; ergo homo currit: III, 157; homo non currit; ergo animal non currit: III, 84; homo est asinus; ergo homo est asinus et tu curris: III, 154; non-homo currit; et omnis homo est animal; ergo non-animal currit: III, 84; nullum animal de necessitate est currens; ergo nullum animal est currens: III, 96; nullus homo currit; ergo nullum risibile currit: III, 97; omne currens est homo; ergo omne currens potest esse homo: III, 95; omnis homo currit; ergo omnis homo movetur: III, 85; quilibet homo currit; ergo quilibet homo movetur: V, 39; quilibet homo currit; tu non curris; ergo tu non es aliquis homo: V, 42; Sortes et Plato currunt; ergo Sortes currit et Plato currit: III, 148; tu curris; ergo Deus est: III, 47; tu curris; ergo tu curris et Deus est: III, 154; tu curris; ergo tu curris et tu non sedes: III, 154; tu curris; ergo tu moveris: V, 5; V, 32; tu curris; et tu es aliquis homo; ergo aliquis homo non currit: V, 34; tu curris; et tu es aliquis homo; et tu es in monte; ergo aliquis homo non currit in monte: V, 34; tu curris vel tu es asinus; ergo tu curris: III, 157; tu curris; ergo tu moveris: III, 58; tu curris; ergo tu sedes: III, 67; tu curris; ergo tu non sedes: III, 55; III, 59; tu moveris; ergo tu curris: III, 65; 'currit' est verbum: I, 40

Deorsum: IV, 89

deponere: V, 2; V, 3; depono tibi istam 'tu curris': V, 3; depono tibi istam 'tu es Rome': V, 28

desinere: I, 99; album desinit esse: I, 112; Sortes desinit esse: II, 224; Sortes desinit esse albus: II, 224; Sortes desinit esse homo: I, 76; Sortes desinit esse homo; ergo Sortes desinit esse animal: III, 82; ista duo desinunt esse: II, 224; Sortes desivit esse: II, 224; Sortes desivit esse albus: II, 225; Sortes desinet currere: II, 226; Sortes desinit currere; ergo Sortes desinit moveri: III, 82; ista duo desiverunt esse: II, 225; ista duo desinent esse: II, 226

deus/Deus: I, 10; I, 33; I, 43; aliquid est peius Deo: II, 206; Deus est: V, 15; V, 47; V, 50; Deus est infinitus: I, 30; I, 59; Deus est maximus: II, 211; Deus est pater et Deus est non-pater: III, 109; Deus est sapientior demone: II, 206; nichil est peius Deo: II, 207; nullus deus est: V, 15; nullus deus est sapientior demone: II, 207; semper erit Deus: II, 158; semper fuit Deus: II, 162; ubicumque est Deus: II, 160; Deus est; ergo Deus est: III, 48; III, 56; Deus est; ergo Deus potest esse: III, 95; Deus est; ergo hec propositio est vera 'Deus est': III, 44; Deus est; ergo iste Deus est: III, 129; Deus est; ergo omnis deus est: III, 124; Deus est creans; ergo Deus de necessitate est creans: III, 95; Deus est ens; ergo hoc est ens et hoc est Deus: III, 133; Deus et homo sunt; ergo Deus est et homo est: III, 148; III, 149; Deus est infinitus; ergo Deus est non-finitus: III, 118; Deus est infinitus; ergo Deus non est finitus: III, 119; Deus est non-mortalis; ergo Deus est immortalis: III, 118; Deus est non-pater; ergo Deus non est pater: III, 116; Deus est vel tu curris; ergo Deus est: III, 157; Deus non est; ergo Deus non potest esse: III, 95; Deus non est; ergo nullus deus est: III, 124; Deus non potest esse; ergo Deus non est: III, 96; Deus potest esse; ergo Deus est: III, 96; necesse est Deum esse; ergo talis propositio est necessaria 'Deus est': III, 135; necesse est Deum esse; ergo Deum necesse est esse: III, 144; necesse est Deum esse; ergo talis propositio est necessaria 'Deus est', primo et adequate significans Deum esse: III, 135; nichil est; ergo Deus est: III, 48; tu curris; ergo Deus est: III, 47; nullus deus de necessitate est creans; ergo nullus deus est creans: III, 96; omne creans necessario est esse Deus: I, 108; omne creans necessario est Deus; ergo omne creans est Deus: I, 109; III, 96; omnis deus est; ergo iste Deus est: III, 125

dies: in die: IV, 94

differentia: I, 32

differre: ab omni homine Sortes differt: II, 158; Sortes ab homine differt: I, 64; Sortes differt ab asino: II, 198; Sortes differt ab homine: I, 64; I, 70; Sortes differt ab homine et ab asino: II, 198;

Sortes differt ab homine vel ab asino: II, 198; Sortes differt ab omni homine: II, 198; Sortes differebat ab asino: II, 198; tantum homo differt ab asino: II, 147; tu differs a chimera: II, 201; tu differs ab omni homine: I, 47; I, 69; I, 70; II, 200; tu differs ab omni homine vel ab asino: II, 200; tu non differs a chimera: II, 201; tu differs ab ente; ergo tu es: III, 58; tu differs ab homine et ab asino; ergo tu differs ab homine et tu differs ab asino: III, 148; tu non differs ab homine vel tu non differs ab asino; ergo tu non differs ab homine vel ab asino: III, 151; *a* terminus significat chimeram; ergo chimera est: I, 114; *a* terminus supponit pro chimera; ergo chimera est: I, 114

dignus: homo est dignissimus creaturarum: II, 209

dimidius: dimidium: IV, 73

discipulus: I, 17; IV, 73

disputare: omnis homo disputans est Parisius: V, 26; tu es disputans: V, 26

dissimilis: I, 28

diversus: homo est diversus a capra: II, 198; tu es diversus ab ente: I, 64 tu non es diversus a capra: II, 201

docere: IV, 80

doctus: Virgilius fuit doctissimus poetarum: II, 209

dominatio: IV, 73

dominus: I, 13; IV, 73; dominus est; ergo servus est: III, 101

domus: domus orationis: I, 19; in domo: IV, 89; Sortes est in domo et Plato est in domo; ergo Sortes et Plato sunt in domo: III, 149

dormire: Papa dormit: V, 14

dualitas: IV, 56

dubitare: dubitandum est Regem sedere: II, 238; dubito *a* esse verum: II, 239; dubito illud esse hominem; ergo dubito illud esse animal: III, 82

dum: Sortes currit dum Plato currit; ergo Sortes currit: III, 173

duo: IV, 56

duplus: duplum: IV, 73

Ego: I, 34; ego sum ego: II, 143; II, 148

ens: I, 31; I, 35; I, 40; I, 43; IV, 2; IV, 3; IV, 4; IV, 5; IV, 6; IV, 8; IV, 9; IV, 11; IV, 12; IV, 13; IV, 33; aliquod ens est genus: I, 42; ens est aliquid: I, 42; ens est genus transcendens: I, 42; entium aliud est finitum, aliud infinitum: IV, 27; tu es diversus ab ente: I, 64 chimera est ens fictum; ergo chimera est: III, 94; chimera est ens opinabile; ergo chimera est ens: III, 94

esse: sum: I, 35; tu es: V, 23; homo est; ergo homo potest esse: III, 95

equivocus: si est equivocum; ergo est equivocum equivocans: IV, 8

equus: equus regis: I, 19; promitto tibi equum: I, 47

Filiatio: IV, 73

filius: I, 13; IV, 73; filius est qui habet patrem vel matrem: I, 14; filii sunt; ergo patres sunt: III, 101

finitus: finitus *opp.* infinitus: I, 28; finitus *opp.* non-finitus: I, 25

fortis: musca est fortior omni animali: II, 206; Sortes est fortior homine: I, 65; tu es fortior animali: I, 71; tu es fortior omni animali: I, 71; tu es fortior omni homine: I, 71; Ector fuit fortissimus Troyanorum: II, 209; leo est fortissimus omnium animalium: II, 208; Sortes est fortissimus hominum: I, 65; II, 210; tu es fortissimus omnium hominum: I, 71; Sortes est magis fortis quam leo: I, 65

forum: in foro: IV, 89

frigefacere: frigefactus: IV, 84

frigefactio: IV, 80; IV, 84

frigefieri: IV, 84

fridigitas: IV, 65

frigidus: I, 17; frigidum: IV, 65

Generalis: decem sunt generalissima: II, 212

generabilis: I, 24; I, 29; homo generabilis: I, 20; homo est generabilis: I, 108; materia est ingenerabilis: I, 29; genitum est generabile: I, 107

generandus: homo est generandus: I, 99; I, 110

generatio: IV, 84

genus: I, 43

gramatica: IV, 65

gramaticus: IV, 65

Hic: IV, 89

hircocervus: I, 21

hoc: hoc est et hoc non est: III, 45; hoc est animal; et hoc est homo; ergo homo est animal: III, 134; hoc est filius; ergo omne quod est hoc, est filius: III, 134; hoc est pater; ergo quicquid est hoc est pater: III, 134; hoc est pater; et hoc est filius; ergo filius est pater: III, 134; hoc est tibi

positum; et hoc est aliquid; ergo aliquid est tibi positum: v, 24; hoc non currit; et hoc est homo; ergo homo non currit: iii, 134
hodie: iv, 94
homo: *passim*; alicuius hominis quilibet asinus currit: i, 83; aliquis homo est nomen: i, 42; aliquis homo est species: i, 42; hominum alius est Sortes, alius Plato: iv, 27; homo albus: i, 19; i, 23; homo coloratus: i, 20; homo currit: i, 39; i, 42; homo est: v, 36; homo est albus: iv, 15; homo est animal: i, 41; i, 42; homo est animal rationale: iv, 22; iv, 24; homo est animal rationale mortale: iv, 14; iv, 23; iv, 25; homo generabilis: i, 20; homo est rationalis: iv, 14; i, 22; homo est risibilis: iv, 15; homo est species: i, 42; homo est substantia: iv, 34; homo mortuus: i, 20; homo pictus: i, 20; i, 22; homo rationalis: i, 20; homo risibilis: i, 20; i, 66; iv, 14; iv, 34; iste homo currit: i, 66; i, 82; iste homo non currit: i, 82; istius hominis asinus currit: i, 83; ly 'homo' est terminus communis: i, 40; non non-homo currit: i, 68; non omnis homo currit: i, 67; nonnullus homo currit: i, 68; i, 69; nullius hominis quilibet asinus currit: i, 85; nullus homo est animal: i, 85; omnis homo currit: i, 67; v, 20; omnis homo est animal: i, 43; Plato est homo: iv, 33; quidam homo currit: i, 83; quidam homo non currit: i, 83; quilibet homo est animal: i, 83; Sortes est homo: iv, 32; tu differs ab omni homine: i, 69; tu es homo: v, 20; v, 26; v, 36; v, 52; tu non differs ab homine: i, 69; tu non es homo: v, 36; homo currit; et isti sunt omnes homines; igitur iste homo currit vel iste homo currit, et sic de singulis: i, 43; homo est animal; ergo hoc est animal et hoc est homo: iii, 133; Sortes est homo; ergo Sortes non est non-homo: iii, 108; Sortes est homo et Plato est homo; ergo Sortes et Plato sunt homo: iii, 149; Sortes non est homo; ergo Sortes est non-homo: iii, 108
humanitas: i, 12

Iactio: iv, 97
iacere: iv, 95; iv, 97
ibi: iv, 89
icocervus: i, 21
idem: tu es non idem asino: i, 64; tu es non idem chimere: ii, 199; ii, 201; tu non es idem asino: ii, 199
ille: i, 34; aliquis homo currit et ille sedet: i, 91; ille est ille: ii, 143; ille homo: i, 34; iv, 29
illud: asinus est animal et tu es illud: i, 91; illud animal: i, 34; omnis homo est animal et illud est rationale: i, 95
illuminatio: iv, 76; iv, 83; iv, 84; illuminatio est actio: iv, 80
imaginari: i, 99; aliquid esse imaginor quod non possum imaginari: ii, 239; imaginor aliquid esse quod non possum imaginari: ii, 239
immortalis: i, 29
impius: i, 29
imponere: v, 1; v, 3; impono tibi istam propositionem 'homo est asinus' ad significandum Deum esse: v, 3; v, 45; v, 46; impono istum terminum 'homo' ad significandum asinum vel capram: v, 45
impossibilis: impossibile i, 38; i, 63; i, 99; impossibile est hominem esse asinum: ii, 233; impossibile est quod chimera non est: ii, 241; impossibile est te scire *a*: ii, 241; impossibile est te videre cecum: ii, 241; impossibile est te videre lunam: ii, 241; hominem impossibile est esse asinum: i, 108; hec propositio est impossibilis; ergo non potest esse sicut illa significat: iii, 61; hec propositio est impossibilis; ergo primum et adequatum significatum eius non potest esse: iii, 61; hec propositio est impossibilis; ergo sicut per illam primo et adequate significatur non potest esse: iii, 61; impossibile est hominem esse asinum; ergo possibile est hominem non esse asinum: iii, 120; impossibile est te currere velocius quam tu curris; ergo te impossibile est currere velocius quam tu curris: iii, 144
incipere: i, 99; album incipit esse nigrum: i, 112; Antichristus incipiet esse: ii, 223; B instans incipit esse: ii, 217; Deus incipit esse in hoc instanti: ii, 221; homo incipit currere: ii, 217; homo incipit esse: ii, 217; ista duo inceperunt esse: ii, 222; ista duo incipient esse: ii, 223; ista duo incipiunt esse: ii, 220; Sortes incepit esse: ii, 222; Sortes incepit esse albus: ii, 222; Sortes incipit esse albus: ii, 217; ii, 220; ii, 221; Sortes incipiet esse albus: ii, 223; Sortes incipit esse homo: i, 76; ii, 217; Sortes incipit scire quatuor

propositiones: II, 221; Sortes incipit currere; ergo in presenti instanti Sortes currit, et non immediate ante instans presens Sortes currebat: III, 132; Sortes incipit currere; ergo in presenti instanti Sortes non currit et immediate post instans presens Sortes curret: III, 132; Sortes incipit esse; ergo in presenti instanti Sortes est et non immediate ante presens instans Sortes fuit: III, 132; Sortes incipit esse; ergo in presenti instanti Sortes non est, et immediate post instans presens Sortes erit: III, 132; Sortes incipit esse albus; ergo Sortes incipit esse coloratus: III, 82; Sortes incipit esse homo; ergo Sortes incipit esse animal: III, 82

incorruptibilis: I, 29; celum est incorruptibile: I, 29; materia est incorruptibilis: I, 29

indivisibilis: I, 29; punctus est indivisibilis: I, 29

infinitus: I, 59; Deus est infinitus: I, 25; I, 30; I, 59; infinite partes sunt in continuo: I, 59; infinita sunt finita; ergo finita sunt infinita: III, 146; infinite partes sunt in continuo; ergo partes in continuo sunt infinite: III, 146 infiniti homines sunt finiti; ergo finiti homines sunt infiniti: III, 146

iniustus: I, 29; lapis est iniustus: I, 29

inquantum: aliqua inquantum conveniunt, differunt: II, 192; aliqua inquantum differunt, conveniunt: II, 192; animal inquantum animal est rationale vel irrationale: II, 191; animal inquantum animal non est rationale neque irrationale: II, 191; ens inquantum ens est finitum vel infinitum: II, 191; ens inquantum ens non est finitum neque infinitum: II, 191; homo inquantum animal est corpus: I, 80; II, 81; II, 192; homo inquantum animal est sensibilis: II, 192; homo inquantum homo est albus: II, 191; homo inquantum rationalis non est asinus: II, 195; homo non est lapis inquantum animal: II, 195; homo non inquantum animal est corpus: II, 190; nulla chimera inquantum animal est sensibilis: II, 196; homo inquantum animal est corpus; ergo homo est corpus: III, 141; ignis inquantum calidus calefacit et non inquantum siccus: II, 191; homo inquantum animal non est lapis; ergo homo non est lapis: III, 142

instans: A est primum instans in quo Antichristus non poterit esse: II, 214; A est ultimum instans in quo Antichristus non est: II, 215; hoc est primum instans in quo Sortes est: II, 214; hoc est ultimum instans in quo Sortes est: II, 215; hoc fuit ultimum instans in quod Sortes fuit: II, 215; hoc est ultimum instans in quo Sortes non est: II, 215; hoc fuit ultimum instans esse Sortis: II, 215; hoc fuit ultimum instans non esse Sortis: II, 215

intellectio: IV, 77; IV, 83

intelligere: I, 99; intelligo rosam: I, 113; II, 238; rosa est intellecta: I, 114; rosa intelligitur: I, 113; intelligo rosam; ergo a me intelligitur rosa: III, 104; intelligo rosam; ergo intelligo istam rosam vel istam vel istam: I, 74; intelligo rosam; ergo rosam intelligo: I, 73

interiectio: I, 32; I, 43

irrationalis: I, 15; asinus est irrationalis: I, 30; irrationale: IV, 37

iste: iste currit: V, 21; iste est iste: II, 148; iste homo: I, 34; IV, 29; iste homo videt se: I, 97; homo est animal; ergo iste homo est animal: III, 129; homo est animal; ergo iste homo est animal vel iste homo est animal *etc.*: III, 130; homo non currit; ergo iste homo non currit: III, 129; homo videt se; et isti sunt omnes homines; ergo iste homo videt se vel iste homo videt se: I, 97; iste homo est animal, et iste homo est animal, et sic de singulis; et isti sunt omnes homines masculi; ergo quilibet homo est animal: III, 126; iste homo est animal vel iste homo est animal; et isti sunt omnes homines masculi; ergo quidam homo est animal: III, 130; iste homo non currit et iste homo non currit *etc.*; ergo nullus homo currit: III, 127; iste homo non currit et iste homo non currit *etc.*; et isti sunt omnes homines masculi; ergo nullus homo currit: III, 127; omnis homo videt se; et isti sunt omnes homines; ergo iste homo videt se et iste homo videt se: I, 97

ita: Creator est ita potens sicut creatura: II, 203; leo est ita fortis sicut musca: II, 203; leo est ita fortis sicut omne animal mundi: II, 202; musca est ita fortis sicut aliquod animal mundi: I, 65; I, 72; nullus Sortes est ita sapiens sicut aliquis homo mundi: II, 204; Sortes est

ita fortis sicut Plato: II, 203; Sortes est ita sapiens sicut aliquis homo mundi: II, 202; Sortes fuit ita sapiens sicut Plato: II, 202; tu es ita fortis sicut aliquod animal mundi: II, 202; tu es ita sapiens sicut aliquis homo mundi: II, 203; tu es ita sapiens sicut omnis homo mundi: II, 203
iustitia: hec virtus est iustitia; ergo hec virtus non est iniustitia: III, 107
iustus: iustus *opp.* non-iustus: I, 25; Sortes est iniustus; ergo Sortes est non-iustus: III, 118; III, 119; Sortes est non-iustus; ergo Plato non est iustus: III, 116; Sortes est non-iustus; ergo Sortes non est iustus: III, 115; III, 118; Sortes non est iustus; ergo Sortes est non-iustus: III, 117; Sortes non est iustus; et idem Sortes est; ergo Sortes est iniustus: III, 119; Sortes non est iustus; et idem Sortes est; ergo Sortes est non-iustus: III, 117; Sortes fuit non-iustus; ergo Sortes non fuit iustus: III, 116

Lapis: I, 5; lapis est iniustus: I, 29; lapis est iustus: I, 29; lapis est non-iustus; ergo lapis est iniustus: III, 118; lapis non est iustus; et lapis est; ergo lapis est iniustus: III, 119
leana: IV, 36
legere: Sortes legit; ergo Sortes agit: III, 90; Sortes legit Vergilium; ergo Sortes agit Virgilium: III, 89; III, 90
leo: IV, 36
linea: IV, 56; bipedalis linea est; ergo pedalis linea est: III, 77
logica: IV, 65
logicus: IV, 65
loqui: tu loqueris: V, 23
luna: I, 33
ly: I, 40

Magister: I, 17; IV, 73
magnus: hoc est maximum quod Sortes non potest videre: II, 213; hoc est maximum quod Sortes potest portare: II, 213
Marcus: I, 16; IV, 19
Martinus: I, 15;
masculinus: ly 'homo' est masculinum; ergo ly 'animal' est masculinum: III, 89
mensis: in mense: IV, 89
minimus: hoc est minimum quod Sortes non sufficit portare: II, 213; hoc est minimum quod Sortes potest videre: II, 213
monacus: iste est monacus albus; ergo iste est homo albus: III, 89
mons: I, 34; I,40; I, 42; in Bellomonte: I, 118
mors: I, 24
mortalis: mortalis *opp.* immortalis: I, 28
mortuus: I, 24; homo est mortuus: I, 99; I, 110; Adam est mortuus; ergo Adam est: III, 92; I, 111; homo est homo mortuus; ergo homo est homo: III, 94
motus: ignorato motu ignoratur natura: I, 114
movere: tu moveris: V, 32; V, 39; tu non moveris; ergo tu non curris: V, 39;
musicus: IV, 65;

Necesse: necesse est Deum esse: II, 230; necesse homo est animal: I, 78; II, 234; necesse est Deum esse; ergo possibile est Deum esse: III, 120
necessario: necessario Deus fuit: II, 230; necessario Deus erit: II, 230; necessario homo est animal: II, 235
necessarium: I, 38; I, 99; hominem esse animal est necessarium: I, 78; II, 234; necessarium aliud quam Christum salvare mundum: II, 241; necessarium est aliud quam hominem genuisse te: II, 241; necessarium est Deum esse: II, 240; necessarium est hominem esse animal: I, 78; necessarium est quod Deus non est: II, 241; necessarium est quod nichil fuit ante hoc instans: II, 241; necessarium non est virginem esse virginem: II, 241
negare: tu negas aliquam propositionem: V, 23
negativus: nulla propositio est negativa; ergo omnis propositio est affirmativa: III, 44
neuter: I, 50; I, 51
nichil: I, 10; nichil est nichil: I, 11; nichil est tibi positum: V, 23; V, 24; V, 25; nichil quod est homo est animal: I, 27; nichil est; ergo aliquid est: III, 48; III, 70; III, 71; nichil est; ergo Deus est: III, 48; III, 68; nichil est; ergo nullus deus est: III, 66; nichil non-homo currit; ergo tantum homo currit: III, 131
niger: I, 17; IV, 40; IV, 42; IV, 56; corvus est niger: IV, 42; equus est niger: IV, 42; tu es niger: V, 20; nigrum: IV, 65
nigredo: I, 17; IV, 65
nisi: non video homines nisi Sortem: II, 187; tu non es animal nisi homo: II, 187

nomen: I, 32; I, 43
non: non-animal: IV, 29; non homo est animal: I, 62; non-homo est animal: I, 62; non-substantia: IV, 29; non homo est animal; ergo aliquid quod non est homo est animal; et per consequens aliquid quod est non Sortes: I, 62; non homo est animal; ergo non Sortes est animal, et non Plato est homo: I, 62
nonnullus: nonnullum animal: I, 25; nonnulus homo: I, 26
nullibi: I, 10; I, 63; nullibi est corpus: I, 63
nullatenus: I, 63
nullus: I, 10; I, 50; I, 51; I, 60; nulla: I,10; asinus nullius hominis est animal: I, 61; nullius hominis asinus currit: I, 60; nullus homo currit: I, 49; nullus homo est animal: I, 25; I, 60; videns nullum hominem est asinus: I, 61; nullum animal currit; ergo nullus homo currit: III, 68; III, 88; nullus homo currit; ergo iste homo non currit et iste homo non currit, *etc.*: III, 127; nullus homo currit; ergo nullus homo movetur: III, 85; nullus homo currit; ergo quidam homo non currit: III, 120; nullus homo est; ergo nullus homo currit: III, 93; nullus homo est albus; ergo nullus homo est: III, 93; nullus homo est animal; ergo homo non est animal: III, 121; nullus homo est homo; ergo nullus homo est animal: III, 85
numerus: IV, 56; numerus est; ergo binarius est: III, 91
numquam: I.63; numquam dies est: I, 63
nunc: I, 94

Oculus: ad videndum requiritur oculus; ergo oculus requiritur ad videndum: I, 73
omnis: I, 10; I, 19; I, 50; I, 51; omnia: I, 10; ly 'omnis' est signum universale: I, 39; omne animal fuit in archa Noe: I, 51; II, 162; II, 163; omne animal est rationale quod est homo: III, 147; omne animal quod est rationale est homo: II, 158; II, 163; III, 147; omne ens quod fuit est: II, 163; omne ens quod erit est: II, 163; omnes apostoli Dei sunt duodecim: I, 55; I, 56; omnis homo currit: I, 48; omnis homo est animal: I, 52; omnis homo et asinus currunt: I, 55; omnis homo et duo homines sunt tres homines: I, 55; II, 158; omnis homo vel asinus est asinus: I, 56; omnis homo vel asinus sunt asini: I, 56; omnis propositio cuius contradictorium est falsum est vera: II, 163; omne animal currit; ergo omnis homo currit: III, 87; omne animal currit; et omnis homo est animal; ergo omnis homo currit: III, 87; omne animal est rationale vel irrationale; ergo omne animal est rationale vel omne animal est irrationale: III, 150; omne animal quod est rationale est homo; ergo omne animal est rationale quod est homo: III, 146; omnes apostoli Dei sunt duodecim; ergo iste apostolus et iste et iste, et sic de singulis, omnibus simul sumptis, sunt duodecim: I, 57; omnes apostoli Dei sunt duodecim; ergo isti apostoli Dei simul sumpti omnibus demonstratis sunt duodecim: I, 58; omnis homo currit; ergo omne animal currit: III, 82; omnis homo est animal; ergo homo est animal et nichil est homo quin illud sit animal: III, 131; omnis homo est animal; ergo tantum animal est homo: I, 86; omnis homo vel asinus est homo; ergo omnis homo est homo vel omnis asinus est homo: III, 150; omnis homo vel asinus est homo; ergo tantum homo est asinus vel homo: III, 138; omnis homo videt se; ergo omnis homo videt omnem hominem: I, 97; omnis propositio est vera vel falsa; ergo omnis propositio est vera vel omnis propositio est falsa: III, 150; omnis propositio vel eius contradictoria est vera; ergo omnis propositio est vera vel omnis eius contradictoria est vera: III, 150; omne currens est asinus; omnis homo est currens; ergo omnis homo est asinus: III, 60; omnes homines currunt; et isti sunt omnes homines; ergo isti homines currunt, et sic de singulis: I, 57; omnis homo currit; et isti sunt omnes homines; ergo iste homo currit et iste homo currit, et sic de singulis: I, 46; omnis homo est animal; et ista sunt omnia animalia; ergo omnis homo est istud animal vel istud animal, et sic de singulis: I, 47; omnis homo est animal; et tu es homo; ergo tu es animal: III, 57; omnis homo non currit; et omnis homo est animal; ergo omne animal non currit: III, 84; omnis homo preter Sortem currit; et isti sunt omnes homines; igitur iste homo currit et Sortes non currit, et iste homo currit et Sortes non currit, et sic de singulis: I, 49; tu es omne animal; et omnis homo est

animal; ergo tu es omnis homo: III, 87; tu differs ab omni homine; et isti sunt omnes homines; ergo tu differs ab isto homine et ab isto homine et ab isto, et sic de singulis: I, 47
oratio: IV, 56

Papa: Papa dormit: III, 64; V, 14; Papam percussi, tamen nullum percussi papam: I, 118
parens: parens est; ergo filians est: III, 102
Parisius: omnis homo disputans est Parisius:V, 18; tu es Parisius: V, 22; V, 35; V, 43; tu non es Parisius: V, 32; omnis homo disputans est Parisius V, 18
pariter: datque 'xvi' pecto pariter 'xi': II, 183
participium: I, 32; I, 43
parvus: *vide s.v.* minus
passio: IV, 84
pater: I, 12; I, 13; IV, 45; IV, 73; pater erit quando non erit pater: I, 118; pater est qui habet filium vel filiam: I, 13; pater currit; ergo filius currit: III, 101; pater est; ergo filius est: III, 101; III, 102; III, 103; pater est; ergo suus filius est: III, 77; III, 78; pater est bonus; ergo filius est bonus: III, 101; pater fuit; ergo filius fuit: III, 101; pater non est; ergo filius non est: III, 101; pater erit quando non erit filius: II, 156
paternitas: I, 12; IV, 73
pati: IV, 84; patiens: IV, 84
Petrus: I, 15; I, 34; Petrus erit salvatus: V, 12; 'Petrus' est dissilabum: I, 40; 'Petrus' est nomen proprium: I, 40; Petrus salvabitur: V, 12
pictus: Cesar est homo pictus; ergo Cesar est: III, 92; Cesar est pictus; ergo Cesar est: III, 92; iste est homo pictus; ergo iste est homo: III, 94
Plato: IV, 19; IV, 26; IV, 48
ponere: V, 2; V, 3; pono seu volo quod Deus dampnet ipsum Petrum: V, 12; pono tibi istam 'Deus potest dampnare Petrum': V, 12; pono tibi istam 'omnis homo est Rome': V, 10; pono tibi istam 'tu es Rome': V, 1; V, 3; V, 12; poni tibi istam 'tu non es Rome': V, 12
posse: potest: I, 24; possum: I, 35; I, 99; potens: I, 99; Sortes currit; ergo Sortes potest currere: I, 35
possibilis: I, 38; I, 99; album possibile est esse nigrum: I, 108; II, 236; omne album possibile est esse nigrum: II, 236; II, 237; possibile est Antichristum esse: II, 233; possibile est album esse nigrum: II, 234; possibile est hominem currere: II, 232; possibile est quod Deus non est: II, 240; II, 241; album possibile est esse nigrum; ergo posssibile est album esse nigrum: III, 144; hominem possibile est esse asinum; ergo possibile est hominem esse asinum: III, 144; possibile est hominem esse animal; ergo hominem possibile est esse animal: III, 144; possibiliter Antichristus est: II, 232; possibiliter homo currit: II, 232
potentia: I, 99
posterior: posterius: III, 103
prepositio: I, 32; I, 43
preter: decem preter quinque sunt quinque: II, 183; pauca supinantur, preter sex, neutra secunde: II, 183; iste homo habet unum filium preter filiam: II, 183; nulla animalia preter homines sunt in ista domo: II, 185; nulli homines preter istos tres currunt: II, 185; nulli homines preter Sortem currunt: II, 185; nullus homo preter Sortem currit: II, 185; omne animal preter hominem est rationale: I, 80; omnis homo preter Sortem et Platonem currebant: II, 184; omnis homo preter Sortem currit: II, 184; Sortes debet solvere decem libras preter expensas: II, 183; Sortes debet solvere decem libras preter hoc quod solvit: II, 183; tu es omnis homo preter Sortem: II, 186; video omnia animalia preter homines: II, 186; video omnes homines preter Sortem: II, 186; nullum animal preter hominem est rationale; ergo tantum homo est animal rationale: III, 140; nullus homo preter Sortem currit; ergo nullus homo currit: III, 142; nullus homo preter Sortem currit; ergo tantum Sortes est aliquis homo currens: III, 140; omne ens preter accidens est substantia; ergo tantum accidens est ens non-substantia: III, 141; omnis homo preter Sortem currit; ergo omnis homo currit: III, 142; omnis homo preter Sortem currit; ergo omnis homo preter Sortem movetur: III, 82; omnis homo preter Sortem currit; ergo tantum Sortes est homo non-currens: III, 141
privare: privor beneficio: I, 64
productus: productum est; ergo productibile est vel poterit esse: III, 103
promittere: promitto tibi equum: I, 47; promitto tibi equum; ergo equum tibi promitto: I, 73

pronomen: I, 32; I, 43
proponere: propono eandem: V, 13; V, 31; propono tibi istam affirmativam 'tu curris in monte': V, 20; V, 40; V, 42; propono tibi istam affirmativam 'tu es homo': V, 27; propono tibi istam affirmativam 'tu es medio colore coloratus': V, 20; propono tibi istam affirmativam 'tu es Parisius' vel istam negativam 'tu non es Rome': V, 26; propono tibi istam 'aliquid est tibi positum' vel 'aliqua propositio est tibi posita': V, 23; propono tibi istam 'ly *homo est asinus* est propositio': V, 37; propono tibi istam 'ly *homo est asinus* est propositio vera': V, 18; propono tibi istam 'ly *homo est asinus* est propositio falsa': V, 37; propono tibi istam 'ly *tu curris* et *tu non curris* sunt propositiones vere': V, 41; propono tibi istam negativam 'tu non es homo': V, 20; propono tibi istam 'nulla propositio est vera': V, 51; propono tibi istam 'nulla propositio significat Deum esse' V, 51; propono tibi istam propositionem 'Deus est' que significat hominem esse asinum: V, 47; propono tibi istam propositionem 'iste currit': V, 21; propono tibi istam 'quilibet homo currit': V, 38; propono tibi istam 'quilibet homo movetur': V, 39; propono tibi istam 'tu admittis aliquam propositionem': V, 23; propono tibi istam 'tu curris': V, 18; V, 32; V, 40; V, 42; propono tibi istam 'tu es': V, 23; propono tibi istam 'tu es aliquis homo': V, 34; V, 35; propono tibi istam 'tu es Parisius': V, 18; propono tibi istam 'tu es Rome': V, 32; V, 38; propono tibi istam 'tu es Rome' vel istam 'tu non es Parisius': V, 26; propono tibi istam 'tu non curris': V, 34; V, 39; propono tibi istam 'tu non es Parisius': V, 17; propono tibi istam 'tu sedes': V, 22; V, 43; propono tibi istam 'tu sedes' vel istam 'tu non curris': V, 43
propositio: alique propositiones non sunt vere: V, 41; ly *Deus est* est propositio falsa: V, 50; ly *homo est asinus* est propositio necesesaria: V, 50; ly *homo est asinus* est propositio vera: V, 50; ly *tu curris* et *tu non curris* sunt propositiones: V, 41; nulla propositio est tibi posita: V, 23; V, 24; V, 25; omnis propositio est vera: V, 18; propositionum alia necessaria, alia contingens: IV, 28; hec propositio est falsa imposita ad significandum hominem esse asinum *Deus est*; ergo Deus non est: V, 50; hec propositio 'homo est asinus' est vera; ergo homo est asinus: III, 44; hec propositio *homo est asinus* est vera imposita ad significandum Deum esse; ergo homo est asinus: V, 50; illa propositio *homo est asinus* significat Deum esse; ergo homo est asinus: V, 49; ista propositio *homo est asinus* significat Deum esse; ergo illa primarie significat Deum esse: V, 49; ly *homo est asinus* significat Deum esse vel ita est sicut per ipsam primo et adequate significatur; ergo ly *homo est asinus* est propositio vera, vel ergo ly *homo est asinus* est propositio necessaria: V, 50; omnes propositiones sunt vere; ly *tu curris* et *tu non curris* sunt propositiones; igitur ly *tu curris* et *tu non curris* sunt vere: V, 41; omnis propositio est vera; ly *homo est asinus* est propositio; ergo ly *homo est asinus* est vera: V, 18
proprius: I, 32; I, 43; risibile est proprium hominis; ergo homo est proprium hominis: III, 99
prior: prius est; ergo posterius est vel erit: III, 103; hoc prius est; ergo suum posterius est: III, 103
psalterium: III, 48
puer: puer est senex: II, 156; puer fuit senex: I, 101; II, 156; senex erit puer: I, 103
punctus: punctus est non-divisibilis; ergo punctus est indivisibilis: III, 118; punctus non est divisibilis; et punctus est; ergo punctus est indivisibilis: III, 119

Qualis: I, 12; quale: IV, 65
qualislibet: I, 50; I, 51; qualislibet homo currit: I, 51
qualitas: I, 12; I, 15; I, 31; I, 40; I, 43; IV, 65
quamvis: tu curris; ergo tu curris quamvis tu sedes: III, 167; tu es homo; ergo tu es homo quamvis tu sedes: III, 167; tu es homo quamvis tu sedes; ergo tu es homo: III, 167; tu es homo quamvis tu sedes; ergo tu es homo et tu sedes: III, 168
quando: sedebo; ergo sedebo quando curram: III, 173; sedebo et curram; ergo sedebo quando curram: III, 174; sedebo quando curram; ergo sedebo et curram: III, 174

quandocumque: I, 63
quantitas: I, 12; IV, 56
quantus: I, 12; IV, 56; quantum est; ergo quantum est vel fuit: III, 103;
quantuslibet: I, 50; I, 51; quantuslibet homo currit: I, 51
quaternitas: IV, 56
quatuor: IV, 56
qui: aliquis homo currit qui disputat: I, 91; iste homo currit qui disputat: I, 90; omnis homo currit qui disputat: I, 92; I, 93; quilibet homo currit qui est albus: I, 94; quilibet homo currit qui est Sortes: I, 94; quilibet homo qui currit est Sortes: I, 94; quilibet homo qui est albus currit: I, 94; Sortes currit qui disputat: I, 87; omnis homo qui est albus currit; ergo omnis homo currit qui est albus: III, 147
quia: proficis et doleo; ergo quia proficis doleo: III, 164; III, 166; quia tu curris, tu moveris: III, 39; quia tu es asinus, tu es rudibilis: III, 39; quia sol lucet, dies est; ergo si sol lucet, dies est: III, 165; quia sol lucet, dies est; ergo sol lucet et dies est: III, 166; quia sol lucet, dies est; ergo sol lucet vel ergo dies est: III, 164
quicumque: I, 50; I, 51
quidam: I, 10; quidam homo currit; ergo quilibet homo currit: III, 124; quidam homo non currit; ergo nullus homo currit: III, 124; quidam homo est animal; ergo quilibet homo est animal: III, 124; quidam homo est asinus; ergo iste homo est asinus: III, 129; quidam homo est asinus; ergo quilibet homo est asinus: III, 125; quidam homo non est asinus; ergo nullus homo est asinus: III, 124; quidam homo est animal; et isti sunt omnes homines masculi; ergo iste homo est animal, vel iste homo est animal *etc.*: III, 130
quilibet: I, 50; I, 51; cuiuslibet contradictionis altera pars est vera: I, 55; quilibet asinus hominis currit: I, 54; quilibet homo currit; ergo quidam homo currit: III, 120; quilibet homo est animal; ergo iste homo est animal: III, 125; quilibet homo est animal; ergo iste homo est animal, et iste homo est animal, *etc.*: quilibet homo est asinus; ergo iste homo est asinus: III, 125; quilibet homo est asinus; ergo iste homo est asinus et iste homo est asinus, *etc.*: III, 126; III, 126; quilibet homo currit; et iste est homo; ergo iste homo currit: III, 125; quilibet homo currit; et tu es aliquis homo; ergo tu curris: V, 40; V, 42; quilibet homo currit in monte; tu curris; et tu es aliquis homo; ergo tu curris in monte: V, 40; quilibet homo currit in monte; tu curris; et tu es homo; ergo tu curris in monte: V, 42; quilibet homo est animal; et isti sunt omnes homines masculi; ergo iste homo est animal, et iste *etc*: III, 126
quod: omne animal est rationale quod est homo: I, 94; omne animal quod est rationale est homo: I, 94

Rationalis: I, 15; rationale: IV, 37; rationale est homo: IV, 16; rationalis *opp.* irrationalis: I, 28; homo est rationalis: IV, 39; IV, 58
respondere: tu respondes: V, 23
retro: IV, 89
ridere: IV, 11; homo ridet: IV, 7; pratum ridet: IV, 7
risibilis: risibile: I, 16; IV, 38; homo est risibilis: IV, 58
Roma: aliquis homo non est Rome: V, 43; omnis homo est Rome: V, 10; V, 14; V, 15; V, 19; V, 20; V, 26; V, 27; omnis homo studet Rome: V, 27; tu es Rome: V, 5; V, 13; V, 16; V, 19; V, 20; V, 22; V, 27; V, 31; V, 38; tu es Rome vel tu es Parisius: V, 16; tu non es Rome: V, 26; V, 43; tu non studes Rome: V, 27; tu es Rome; ergo tu non es Parisius: V, 16; V, 32; omnis homo est Rome; tu es homo; ergo tu es Rome: V, 19; omnis homo est Rome; tu non es Rome; ergo tu non es homo: V, 20
rudibilis: rudibile: IV, 38

Sanitas: hoc accidens est sanitas; ergo hoc accidens non est egritudo: III, 107
sanus: Sortes est sanus; ergo Sortes non est eger: III, 107; Sortes non est sanus; et Sortes est; ergo Sortes est eger: III, 107
sapiens: homo minus sapiens quam tu est sapientior omni homine: II, 206; Sortes est sapientior homine: II, 205; Sortes est sapientior omni homine: II, 205; Sortes fuit sapientior homine: I, 65; non Sortes est sapientior homine: II, 207; tu es sapientior omni homine: I, 71; Sortes est sapientissimus hominum: II, 208; non Sortes est sapientissimus hominum: II, 212
Saturnus: I, 33

scibilis: scibile est; ergo scientia est vel poterit esse: III, 103
scire: scio A: II, 238; scio *a* esse verum: II, 238; scio alterum istorum contradictorium esse verum: II, 239; scio alterum contradictorium esse verum; ergo alterum contradictorium scio esse verum: III, 145; scio istum esse hominem; ergo scio istum esse risibilem: III, 97; scitum est celum moveri: II, 238; Sortem scio esse hominem; ergo Sortem scio esse animal: III, 82
sedere: IV, 95; IV, 97; sedet *opp.* non-sedet: I, 17; aliquis homo non sedet: V, 35; tu sedes: V, 5; V, 35; Rex sedet: V, 14; V, 52; Rex sedet; ergo Rex sedet: III, 64; Rex sedet; ergo Papa dormit: III, 64; Rex sedet et nullus rex sedet; ergo Rex sedet: III, 64; Rex sedet vel nullus rex sedet; sed nullus rex sedet; ergo Rex sedet: III, 159; tu non sedes; et tu es aliquis homo; ergo aliquis homo non sedet: V, 35
semper: I, 10; I, 63; semper fuit aliqua dies: I, 63; semper fuit dies: I, 11; semper homo fuit: I, 63
senex: senex erit puer: I, 103; puer fuit senex: I, 101; puer est senex: II, 156
septimana: in septimana: IV, 94
servitus: IV, 73
servus: I, 13; IV, 73
sessio: IV, 97
sicut: aquila volat; ergo tu volat sicut aquila volat: III, 169; Sortes currit et Plato sedet; ergo Sortes currit sicut Plato sedet: III, 170; Sortes currit sicut Plato currit; ergo Sortes currit: III, 169; tu es albus et corvus est niger; ergo tu es albus sicut corvus est niger: III, 170; Sortes currit sicut Plato currit; ergo Sortes currit et Plato currit: III, 170; tu volas sicut aquila volat; ergo tu volas et aquila volat: III, 170
si: si homo currit, animal currit: I, 80
significare: I, 99; *a* terminus significat aliquid; ergo illud est: I, 114; *a* terminus significat chimeram; ergo chimera est: I, 114
sine: tu es sine gratia: I, 64
sinistrorsum: IV, 89
sol: I, 33; omnis sol lucet; ergo iste sol lucet: III, 125
solus: solis tribus sola duo sunt pauciora: II, 173; solus asinus demonstratur; ergo tu non es homo: III, 44
Sortes: I, 34; IV, 19; IV, 20; IV, 26; IV, 48
species: I, 43; ly 'homo' est species specialissima; ergo ly 'animal' est species specialissima: III, 89
stare: IV, 95
statio: IV, 97
substantia: I, 15; I, 31; I, 43; IV, 2; IV, 4; IV, 5; IV, 13; IV, 29; IV, 49; substantia sensitiva: IV, 21; substantiarum alia est corporea, alia incorporea: IV, 27
sursum: IV, 89
superficies: IV, 56
supponere: I, 99; *a* terminus supponit pro aliquo; ergo illud est: I, 114; *a* terminus supponit pro chimera; ergo chimera est: I, 114
studere: aliquis homo non studet Parisius: V, 35; omnis homo studet Rome: V, 27; tu studes: V, 27; V, 35; tu non studes Rome: V, 27; tu non studes; et tu non es Parisius; et tu es aliquis homo; ergo aliquis homo non studet Parisius: V, 35

Tacere: tu taces: V, 23
talis: Sortes est albus et talis est Plato: I, 88
tantum: Sortes tantum currit: II, 177; Sortes tantum est animal: II, 175; Sortes tantum exulatur a Rege: II, 177; Sortes est tantum albus: II, 176; tantum duodecim sunt apostoli: II, 170; III, 139; tantum hominem esse animal est falsum: II, 174; tantum homo currit: I, 47; tantum homo differt ab asino: II, 147; tantum homo est: II, 178; III, 100; tantum homo est animal: I, 79; I, 174; tantum homo est homo: II, 142; tantum homo videt se: I, 97; tantum omnis homo currit: II, 168; tantum pater est: II, 178; tantum quinque sunt universalia seu predicabilia: IV, 30; tantum sunt quinque universalia seu predicabilia non equivalentia adinvicem in significando: IV, 30; IV, 31; tantum tres homines currunt: II, 169; II, 170; tantum unum est: II, 171; III, 139; tu es tantum sedens: II, 175; tu tantum differs ab asino: II, 178; homo currit; ergo tantum homo currit: III, 131; homo est; ergo tantum homo est: III, 99; homo est homo; ergo tantum homo est homo: III, 131; non tantum homo est animal; ergo nullus homo est animal vel aliquid non-homo est animal: III, 136; non tantum homo est animal; ergo nullus homo est animal: III, 136; tantum animal est homo; ergo omnis homo est

animal: I, 87; III, 137; tantum animal fuit homo; ergo omnis homo fuit animal: III, 138; tantum animalia sunt homines; ergo omnes homines sunt animalia: III, 137; tantum homo currit; ergo homo currit; III, 131; tantum homo currit; ergo homo currit et nichil non-homo currit: III, 131; tantum homo currit; ergo nichil non-homo currit: III, 131; tantum homo currit; ergo tantum animal currit: III, 86; tantum homo currit; ergo tantum animal movetur: III, 86; tantum homo currit; ergo tantum homo movetur: III, 82; tantum homo et asinus et capra currunt; ergo omnia currentia sunt homo et asinus et capra: III, 139; tantum homo est animal rationale; ergo homo est animal rationale: III, 142; homo est asinus; ergo tantum homo est asinus: III;131; tantum homo est homo; ergo tantum homo non est asinus: III, 106; tantum verum erit verum; ergo omne verum erit verum: III, 138

tantus: Sortes est tricubitus et tantus est Plato: I, 88

tempus: si nullum tempus est, aliquod tempus est: III, 79

ter: ter potavi vinum; ergo vinum potavi ter: I, 75

terra: in terra: IV, 89

totus: totus Sortes est minor Sorte: I, 59; III, 146; in oculo meo est totum quod est in mundo; ergo totum quod est in mundo est in oculo meo: III, 146; Sortes et Plato dixerunt totum psalterium; ergo Sortes dixit totum psalterium et Plato dixit totum psalterium: III, 148;

tres: IV, 56

tricubitas: IV, 56

tricubitus: IV, 56; tricubitum: IV, 56

trinitas: IV, 56

Tullius: I, 16; IV, 19

tunc: IV, 95

Ubi: Deus est ubi homo est; ergo Deus est: III, 171; Deus est ubi homo est; ergo Deus est et homo est: III, 172; Sortes sedet; ergo Sortes sedet ubi Plato sedet: III, 171; Sortes sedet et Plato sedet; ergo Sortes sedet ubi Plato sedet: III, 172

ubique: I, 10; I, 63; ubique Deus est: I, 11; ubique est corpus: I, 63

univocus: est univocum; ergo univocum univocans: IV, 4

uterque: I, 50; I, 51

Vacuum: I, 10; I, 21; vacuum esset si esset locus corpore non repletus: IV, 25

vel: homo vel asinus est asinus: II, 158

verbum: I, 32; I, 43

verus: aliqua propositio est verior ista 'homo est asinus': II, 206; aliqua propositio non est vera: V, 37; cuiuslibet contradictionis altera pars est vera: I, 55; nichil est verius falso: II, 207; precise sicut est propositio vera significat: II, 172; verum est hominem esse animal: II, 234; verum est quod Deus non est: II, 241; nulla propositio est vera; ergo homo est asinus: III, 54; hec propositio est vera; ergo necesse est sicut illa significat: III, 57; hec propositio est vera; ergo sicut per illam primo et adequate significatur necesse est esse: III, 57

vestiare: vestiatur: IV, 100; vestiatum: IV, 100

vestiatio: IV, 100

via: in via: IV, 89

videre: iste homo videt se: I, 97; isti homines vident se: I, 97; omnis homo videt se: I, 97; tantum homo videt se: I, 97; videns I, 17; videns non-hominem est asinus: I, 61; videns nullum hominem animal est: I, 61; videns omnem hominem est animal: I, 53; ad videndum requiritur oculus; ergo oculus requiritur ad videndum: I, 73; omnis homo videt aliquem hominem; ergo ab homine videtur aliquis homo: III, 104; omnis homo videt aliquem hominem; ergo aliquis homo videtur ab omni homine: III, 104; Sortes est videns; ergo Sortes non est cecus: III, 112; Sortes est videns; ergo Sortes potest esse cecus: III, 113; Sortes videt hominem; ergo Sortes non videt asinum: III, 106

virgo: aliqua mulier fuit magis corrupta quam virgo Maria: II, 206; corrupta est virgo: I, 103; corrupta potest esse virgo: I, 105; virgo est corrupta: II, 156; virgo fuit corrupta: I, 101; II, 156

volitio: IV, 76; IV, 83